

Hippocrate / Duret , Louis (éd.) / Girardet, Pierre (éd.) / Günz, Justus Gottfried (éd.). Hippocratis Coi De humoribus purgandis liber : et De diaeta acutorum libri tres -- cum commentariis integris Ludovici Dureti Segusiani : accessit Constitutio prima libri secundi Epidemion -- cum ejusdem auctoris interpretatione ; Petrus Girardetus... emendavit, in ordinem distribuit, ac primum in lucem protulit ; iterum recensuit, emendavit, paraphrasin, notas, praefationem et indicem novum adjecit Justus Godofredus Günz

*Lipsiae : sumptibus haeredum Lankisianorum, 1745.
Cote : 33539*

HIPPOCRATIS COI.
DE
HVMORIBVS
PVRGANDIS
LIBER
ET
DE DIAETA ACVTORVM
LIBRI TRES
CVM
COMMENTARIIS INTEGRIS
LVDOVICI DVRETI SEGVSIANI

ACCESSIT
CONSTITVTIO PRIMA LIBRI SECVNDI
EPIDEMION

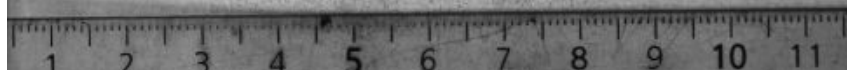

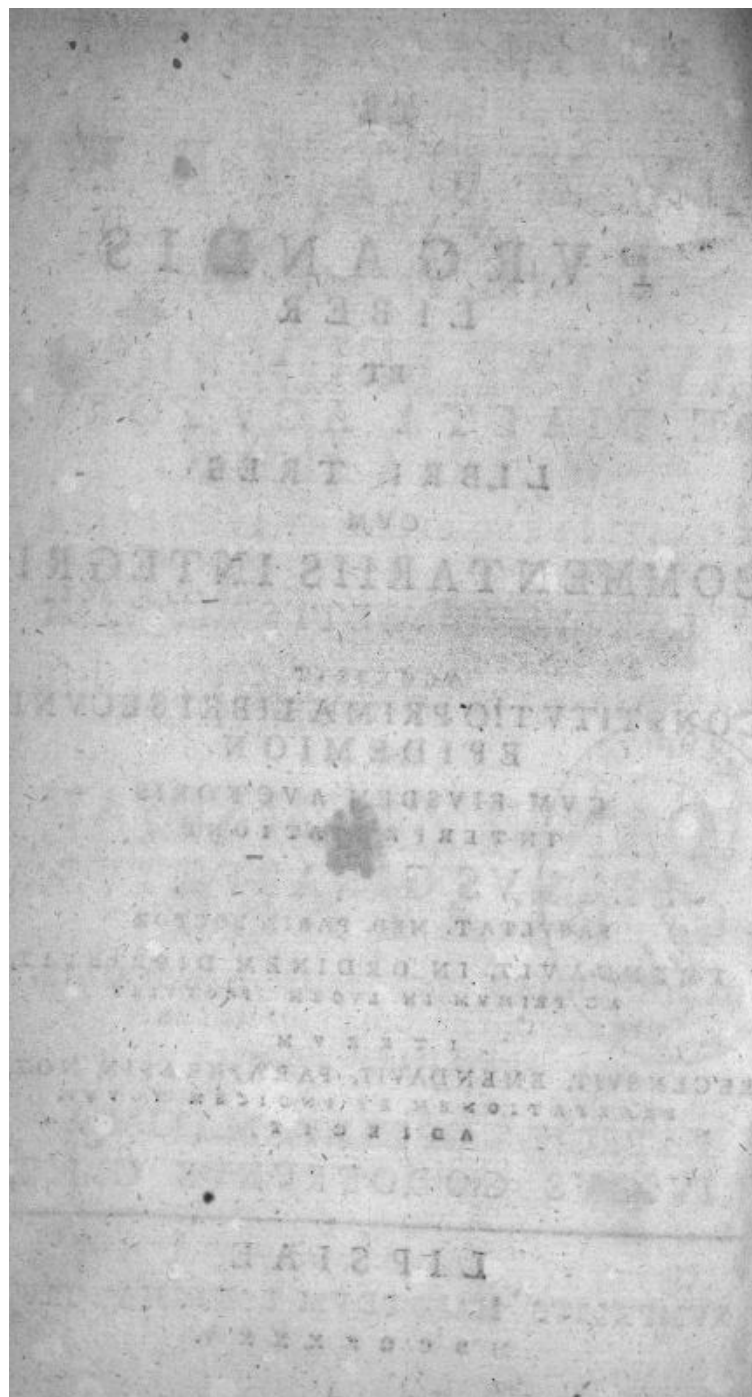
CVM EIVSDEM AVCTORIS
INTERPRETATIONE
PETERVS GIRARDETVS
FACULTAT. MED. PARIS. DOCTOR
EMENDAVIT, IN ORDINEM DISRIBVIT,
AC PRIMVM IN LVCEM PROTVLIT

INTERVM
RECENSVIT, EMENDAVIT, PARAPHRASIN, NOTAS
PRAEFATIONEM ET INDICEM NOVVM
ADIECIT

IUSTVS GODOFREDVS GVNZ

LIPSIAE
SVMP TIBVS HAEREDVM LANKISIANORVM
MDCCLXXXV.

VIRIS

ILLVSTRI ET MAGNIFICIS

AVGVST. FRIDERICO
WALTHER

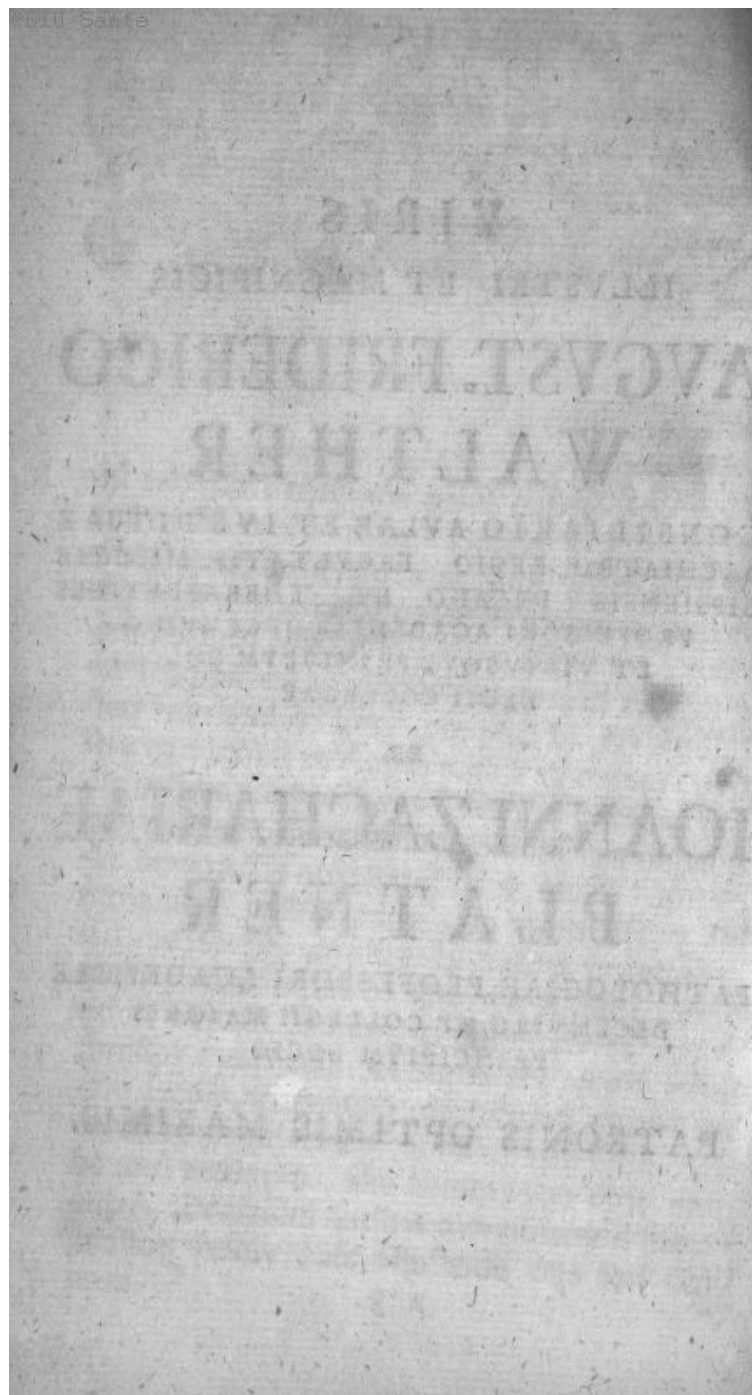
CONSILIARIO AVLAE ET IVSTITIAE
ARCHIATRO REGIO FACVLTATIS MEDICAE
LIPSIENSIS DECANO ET THERAPEVTICES
PROFESSORI ACADEMIAE DECEMVIRO
ET VTRIVSQVE PRINCIPVM COL-
LEGII COLLEGAE

ET

IOANNI ZACHARIAE
PLATNER

PATHOLOGIAE PROFESSORI ACADEMIAE
DECEMVIRO ET COLLEGII MAIORIS
PRINCIPIVM SOCIO

PATRONIS OPTIMIS MAXIMIS.

Quod soleo equidem, quoties inchoata a me, in hac celeberrima musarum sede, Medicinae studia memoria repeto, summo felicitatis in loco ponere, contigisse mihi Vobis, Viri Illustres, magistris, ea in arte, ut doctissimis, ita pariter fidelissimis uti, id sane me, cum re ipsa non possem, tamen ut animo erga Vos semper gratissimo essem, impulit, eundemque publico aliquando testimonio confirmarem, saepius excitavit. Nam, si ad humanam felicitatem nihil praestantius est, quam recte formatum animum, et artibus scientiisque instructum, habere, quibus ademtis et reipublicae parum utiles, et vix homines sumus, illaque nobis insita diuina vis atque facultas quasi tollitur, aut saltem permultum debilitatur, debet profecto nihil detestabilius, quam ingratus hominum erga eos animus esse, a quibus sunt ad veram humanitatem artibus informati. A quo vitio nec ego liber esse aliis videri possem,

DEDICATIO.

cum, quae sint eo nomine, maxima in me beneficia, a Vobis, collocata, publice commemorare hucusque neglexerim, nisi ex pluribus, quas habeo, vnam potissimam, ad eius excusationem, causam allegarem. Vt enim de illa, quae a me proficiscitur, laude non dicam, eam Vobis non posse veram laudem esse, sane leuioribus meis scriptis, etsi ea Vestris illustribus nominibus inscriberem, Vos tamen non celebrari pro dignitate, neque conseruari commode, exhibitorum mihi beneficiorum, memoriam posse, intellexi. Cum primum vero Tuo maxime, Magnifice PLATNERE, consilio auctoritateque, his iterum in lucem emittendis Hippocratis libellis manus admouere coepi, tum etiam de iis Vobis consecrandis, gratoque adeo meo animo publice testificando, cogitaui. Quod enim de meo ad hunc librum accessit, tum per se adeo multum non est, tum plane non debet pro eo haberi, quo aliquid huius libelli praestantiae accedere, aut forte etiam decedere de ipsa queat. Quem potuerim vero ad id grauiorem auctorem inuenire, quam ipsum Hippocratem, summum omni aetate Medicum? quod ex pluribus eius, admiratione utique dignis, scriptis elegantius, suoque auctore dignius, quam illud de Humoribus? ne iam de reliquis adiectis libellis, deque magno Dureto dicam, qui erit paullo post magnis etiam laudibus celebrandus. Nequit enim illis Hippocrates non placere, quibus
bo-

DEDICATIO.

bonae literae non displicent, multoque magis, si veram, et priscam adeo Medicinam recte aestiment. Quorum rerum, quam incredibili non modo amore atque studio flagretis, sed quam perfectam quoque earum cognitionem habeatis, cum satis loquantur, quae in omnium manibus sunt, Vestra elegantissima scripta, commemorari sane a me multis non debet, quod mea laudatione, si alterutrum posset, his Vestris virtutibus detraheretur potius aliquid, quam iisdem accederet. Reticere tamen plane non possum, dispulsis illis crassissimis tenebris, quas, etiam ex Medicis, multi bonis literis obducebant, has esse a Vobis, utique apud nos, pristino nitori restitutas, Vestraque et doctrina et exemplis ita etiamnum eorum ausus atque conatus reprimi, qui, quod ipsi ab literis abhorreant, vellet et aliis haec studia inuisa reddere, ut iam pauci inueniantur, qui cum caecis illis ductoribus in tenebris oberrare, et remoti ab omni humanitate esse, quam in clarissima Vobiscum luce versari, malint. Atque spes sane non exigua est, modo et alii hoc negotium minus negligenter, fore, ut nos breui ad Celsici aut Ferneliani etiam, sermonis puritatem perueniremus, ac praeter exercitationem, horum assidua lectione, ut decet, nobis orationem formaremus. De me autem, etsi vereor dicere, tamen, nisi cum exemplum Vestrum, tum etiam hortationem habuissem, quam venerari equidem nunquam desinam, neque hanc literarum

DEDICATIO.

rarum scientiam tenerem, quam in me sentio admodum exiguam esse, neque in Hippocraticam Medicinam tantus in me amor foret, quem profecto exstingui in me nunquam patiar. Nam de huius praestantia, ut iam brevius dicam, quid aliud actum susceptumque a recentioris aetatis excellentissimis Medicis fuit, quam ut hanc in lucem reuocarent Medicinam? quid, quod Sydenhamius, Bagliui, Boerhaavius et Hoffmannus eo omnia sua studia, curam cogitationemque intenderunt, ut fere oppressam, mancipatamque inanibus Philosophorum hypotheseis, Medicinam, liberali causa, in libertatem vindicarent, illamque simplicem nobis redderent? Quod qui durius dictum in tot eruditissimos Medicos putant, quorum vel Anatomicis vel Physiologicis, aliisue inuentis, locupletior facta Medicina sit, atque ad maiorem veri et certi velut gradum euecta, illi practicam Medicinam a theoretica distinguant, ad quam profecto illa inuenta, et quaecunque iam operosius e Mathematica disciplina, nec raro ad ostentationem, peti solent, permultum faciunt. Verum de harum rerum usu, in practica Medicina, propemodum ita sentio, ut eas ad Chirurgiam maxime necessarias, sed ad internorum morborum curationem, praeter viscerum imprimis ac vasorum, nervorumque aliquam cognitionem, et ex his facillime cognoscendas functiones, ac simpliciora Chemica praecepta, quae ad succorum in corpore mixtionem pertinent, parum utiles esse,

DEDICATIO.

esse, existimem. Quocirca etsi, his recentiorum inuentis, ars Medica plurimum aucta atque amplificata est, tamen, nisi haec connexa cum veteri Medicina, et inter se vtraeque aptae sint, recentior illa Medicina antiqua multo inferior erit, et veritas artis, quae exploratissima veteribus, per diuturnam diligentissimamque obseruationem, fuit, maiorem vim illa habebit, quae debet, hac nostra aetate, ex mechanicae disciplinae regulis proficisci. Quae quam parum ad ipsam medendi artem valeant, ignorare non potest is, qui vel semel morbi, ex acutorum genere, effectus in corpore, mirabilemque euentum vidit: adeo prisca Medicina, sine recentiorum inuentis, vtique stare potest, noua Medicina sine antiqua omnino non potest. Quam veterem Medicinam cum Vestra, Viri Illustres, auctoritate, mihi summo opere probatam meminerim, eam hac Vestra commendatione, mihi etiam gratissimam fuisse, et pro virili quoque parte excultam, consecratione huius libelli, Vobis significandum existimaui, meque pro hoc quoque beneficii genere, Vobis gratum praebendum. Et cum praeterea, nisi suasu atque iussu inprimis Tuo, Magnifice PLATNERE, hunc laborem suscipere non ausus fuerim, eum in lucem emittere, nisi reddita Tibi dati negotii ratione, iure dubitavi. Quidquid autem in hoc libello praestiti, cum sic fecerim, vt legendum, interpretandumque Hippocratem esse arbitror, de hac re ex-

DEDICATIO.

ponere iam breuiter liceat, non, quod Vos doceri a me posse existimem, quomodo versari in Hippocratis lectione debeatis, a cuius temeritatis suspicione vel Vos Ipsos me liberaturos confido, verum, vt possim proinde a Vobis vel meliorem aliquem modum legendi Hippocratem edoceri, vel in illo magis confirmari.

Mecum vero omnes optaturos existimo, scilicet, quibus bonarum literarum amor est, vt in lectione Hippocratis aliquis non mediocriter versatus, et antiquissimae illius, qua vsus est, graecae linguae, gnarus, plane dilucideque exponeret, quid faciendum sit iis, qui animum adiungere ad principis Medici lectionem velint. Nam quae frequentior caussa est, quam obrem adeo multi, hac nostra aetate, Medici veterem Medicinam vel negligunt, vel plane contemnunt, quam, quod Hippocratem legentibus tantae difficultates occurrunt, vt turbidam inquinatamque aquam, ex plurium recentiorum riuis, haurire, quam eam ex veterum argenteis fontibus, sed ad quos difficilior aditus sit, limpidissimam, bibere malint, et sitim medicae doctrinae extinguere? Hisque difficultatibus non solum illi deterreri et auocari a veterum lectione, solent, qui vel graecae linguae nimis leuem scientiam, vel minus attentum animum, atque assiduum ad legendum afferunt, verum etiam illi, qui ita praeparati, et plane eo animo accedunt, vt sibi priscae Medicinae notitiam comparare velint.

Quod,

DEDICATIO.

Quod, quo frequentius malum, etiam apud
 literarum amantissimas gentes, est, eo magis
 id saepe miratus sum, Hippocratis scripta,
 vsque ad nostram aetatem, seruata, homi-
 nesque inuentos esse, qui, in crassissimis illis
 barbariei tenebris, quibus omne bonarum li-
 terarum studium sepultum iacuit, vel ipsi le-
 gere Hippocratem atque describere, vel aliis
 describendum dare voluerint, aut etiam potue-
 rint, ad hunc laborem suscipiendum, aliquem
 inuenire; quod sane mirum est, non miracu-
 lum illis videri, qui fere diuini aliquid in Hip-
 pocrate resedisse, existimant. Neque allegari
 vel Aeschylus, et Homerus, et Sophocles, et
 alii antiquissimi graeci scriptores debent, qui,
 quod pariter seruati sint, possint permagnam,
 in qua Hippocrates est, admirationem minue-
 re. Nam, quod inter Monachos, qui tum soli
 literarum studiosi erant, nonnulli fuerint, qui
 poetarum, ac praecipue Comicorum et Tra-
 gicorum, lectione sint delectati, quid in ea re
 singulare fuerit, cum soleant eiusmodi scri-
 pta, temporis fallendi causa, vel maxime ab ho-
 minibus sine literis, legi? qui vero solidiorem
 doctrinam, et medicam praecipue, ex *βραχυλό-
 γω*, eamque ob causam, vel Medicis ipsis obscu-
 ro auctore, petendam, profecto parum curant.

Tres autem inprimis res sunt, quae in
 Hippocratis lectione non solum tirones, ve-
 rum etiam doctores non raro impediunt, vide-
 licet multae antiquae et penitus obsoletae vo-
 ces,

DEDICATIO.

ces , atque per Aphorismos scribendi ratio, tum, quae cum hac arte coniuncta esse videtur, horum sine ordine combinatio, et minus apta collocandarum enunciationum ratio. Quae res omnes semper interpretes et commentatores mire exercuerunt, et in tam diuersas sententias abire iusserunt, vt de repugnantis dictorum, quae in Hippocratis scriptis inveniuntur, alii singulares libros conscripserint, alii contra in iis soluendis redarguendisque priorum sententiis, plurimum operae posuerint. Nam, vt de ipsis vocibus, et dictione peculiari, qua et omnes eius aetatis scriptores vti esse videntur, tum illa, quae maxime propria Hippocrati fuit, iam equidem nihil dicam, quod de illis Erotianus, Galenus, Ammonius aliique exposuerunt, ad hanc vero explicandam vires mihi deesse sentio, et Doctissimum Trillerum spero esse, super hac re, aliqua commentaturum, saltem de ratione per Aphorismos scribendi, et ordine in scribendo obseruato, nonnulla afferam. De ipsa vero breuiloquentia, nemo, quod spero, dubitabit, qui maxime genuina Hippocratis scripta, atque ex his etiam hunc de Humoribus librum, legerit. Cunctae autem propositiones vel experientiam continere, vel ex harum vna pluribusque ductae esse videntur, quod aequae cum antiquissima philosophandi ratione, quam Hippocratis medicinam faciendi modo, congruit. Quod enim hanc fertur a Philosophia

fe-

DEDICATIO.

separasse, id tantum sic egisse existimandus est, ut plus experientiae accuratae, quam inanibus Philosophorum argutiis tribueret, quibus impeditior haecenus facta Medicina fuerat, et simplicitate sua, tanquam naturali pulchritudine, orbata. Quam, ut Hippocrates saluberrimae arti redderet, eiusque firma, et nullo aevo ruitura, fundamenta iaceret, inter medicinam faciendum, quam accuratissime, omni tempore, ad quascunque in morbo, et aegri rebus, et medicina factas mutationes, animum advertebat, quasque ex his per saepe viderat, tanquam experientias, atque ex his sponte fluentes veritates, siue naturam aegri ac morbi, et huius causas, siue medicinae indolem aut conuenientem aegro ac morbo, aut aduersantem, indicarent, sedulo annotabat, ut ex his adeo genuini illi, et primo semper loco, inter Hippocratis scripta, habiti, memoriaeque a Medicis mandati Aphorismi, orti esse videantur. Atque alios libros ex his solis, alios vero ita construxit atque composuit, ut et alias, ex his plane consequentes, simplicesque veritates adderet, sermonemque, alias omnino nudum, vestiret atque aliquantum ornaret, qua tamen re in primis cauendum est, ne quis se falli patiatur, et nimis ornato sermone constructis libris, inter genuinos Hippocratis, locum concedat, quod hi recentiore aetate, qua scripti sint, facile prodant. Quamuis enim negari non possit, sed potius de-

DEDICATIO.

debeat ad recentiorum Medicorum laudem commemorari ac celebrari, cum sedula horum continuaque diligentia, illarum experientiarum numerum auctum fuisse, tum maxime plures etiam inde veritates deductas, tamen, cum se illi quoque ita in multis seduci probabilitate, tanquam veritatis specie, atque, ex novis opinionibus, consequenda gloria, passi fuerint, ut simplicium illarum antiquissimarumque veritatum vim, permultis coniecturis, fregissent, quae res nobis, tanquam foecundissima mater, tam ingentem hypothesium numerum peperit, laudanda potius prisca illa et Hippocrati fere propria scribendi ratio est, ac recentiori plane anteferenda. Haec autem legentibus neutiquam tot difficultates, quod ipsa dictio afferre solet, cuius vel adeo negligens Hippocrates in suis scriptis esse, etiam a viris, graecae linguae inprimis gnaris, existimatur, ut multis ad vulgares Grammatices regulas offendisse videatur, quod frequentem Criticis disceptandi occasionem dedit. Accedit denique tertium, quod inter res illas, quae Hippocratis lectionem impeditam efficiunt, numeravimus, scilicet ipsa oratio, seu propositio-
num constructio, eaque omnium maximas semper difficultates peperit. Ut enim de quocunque sermonis ornatu nihil dicam, qui prorsus fere in Hippocratis libris desideratur, omnem adeo ordinem, nexumque propositio-
num, et inter se tanquam continuationem,
saepe

DEDICATIO.

saepe minus curauit, atque eodem libro non solum plures diuersosque locos tractauit, quod potest illo de Offibus inscripto, aliisque libris illustrari, verum etiam singulos locos, interpositis alienis, et non raro longis quaestionibus, obscurauit, de quibus omnibus plane non dubitabit is, qui vel hunc nostrum de Humoribus, animo attento legerit. Quae res cum a multis interpretibus non animaduersa fuerit, atque perpensa, debet profecto mirum non esse, hos omnem culpam frequentissime in scribas libenariosque transtulisse, qui et propositiones plures aliquando excidere passi sint, et integros locos, tanquam membra, a suis corporibus auulsa, aliis libris vel apposuerint, vel horum locis interposuerint. Eaque de nostro de Humoribus libro inter alios, inprimis doctissimi Foessii, mense est, qui, ut hoc exemplo utar, statim ab initio, inter tertium et quartum paragraphum, ex Girardeti ordine, ingentem lacunam esse existimat. Sed haec, quod ex paraphrasi nostra patebit, nulla est, sed potius abrupta dictio, cuius plura exempla hoc loco afferri possent, nisi fuissent hinc inde, in annotationibus, indicata.

Vt autem haec omnia legentibus solent multas, vix superandas, difficultates afferre, atque etiam porro afferent, sic maxime id effecerunt, ut latinae versiones propemodum obscuriores graeco textu essent, neque sic leuari lectores possent, quin potius magis impedirentur,

DEDICATIO.

rentur, a qua culpa, neque Foessii versio, quae tamen omnium optima esse fertur, immunis esse solet. Primo autem omnes Hippocratis versiones in vniuersum eo vitio laborare videntur, quod sunt nimis conciso sermone conscriptae. Nam, si in aliis graecis scriptoribus difficile est, verbum de verbo exprimere, in Hippocrate sane id debet longe difficillimum, aut plane ἀδύνατον videri, quod antiquissimi illius graeci sermonis breuitas nequam cum latinae linguae vbertate comparari potest, quo sane fieri solet, ut et sensus ipse non satis clare exprimatur, et puritas latinae dictionis desideretur, cum qua etiam perspicuitatem sermonis tolli, necesse est. Hinc alia vitia, in versionibus, praecipue ante Foesium elaboratis, ignorantia graeci sermonis, videlicet antiquissimi illius, ab Hippocrate vsitati, peperit, dum alii non ipsam verborum vim exprimere, sed utcumque assequi eorum sensum studuerunt, alii alienam prorsus et falsam significationem vocibus affingentes, nouum aliquem Hippocratem nobis obtruserunt, quae vitia imprimis in Calui, Cornarii et Lindenii versionibus ita occurrunt, ut vel vagum dubiumque sensum lectoribus exhibeant, vel tot ipsis difficultates obiiciant, ut multo facilius graecum textum, etsi satis obscurum, quam latinam eius conuersionem, intelligere, eruereque inde commodum sensum queant. Atque ab his vitiis etsi Foessii versio quodammodo libera est,

est, qui viam, ad antiquissimam illam Hippocraticam linguam, primus aperuisse videtur, tamen non potest ab illo primo vitio, scilicet nimia breuitate, liberari. Est autem vel Doctissimi Trilleri iudicio, omnium fidelissimus interpres, ac fere timidus, et qui rarissime audet a graeco textu aliquantum discedere, aut illum turbatum orationis ordinem, quod saepe videri posset, solutum nexum, restituere, a qua audacia alii interpretes se minus continere potuerunt. Nam duae res sunt, quae, vt in omnibus versionibus, sic etiam in Hippocraticis, magnopere noxae fuerunt, de plurimis rebus praeconceptae opinioniones, ac nimia criticae librariorum audaciae vel etiam negligentiae suspicio. Quae duo si quis, Hippocratica scripta, in aliam linguam, conuersurus, ad horum lectionem attulit, omnia vel inuita et reluctantia non potuit non ad suam sententiam accommodare, atque, vt recte procederet oratio, alia emendare, alia expungere, alia interpolare. Atque sic male tractati Hippocrates, alius ex Calui, alius ex Cornarii, alius ex Lindenii officina, prodierunt, qui plus noxae, aut vtilitatis Medicae arti attulerint, haud difficulter cognoscitur. Potest autem ex his omnibus, etsi non, quae partes boni interpretis Hippocraticorum librorum sint, tamen a quibus is sibi cauere imprimis debeat, facile elucere. Quare sic animo praeparatum quemuis legere ac relegere totum Hippocratem

b

tem

DEDICATIO.

tem oportet, vt peculiarem illius dictionem sibi ex eius scriptis inprimis notam faciat. Nam etsi lectorem in singulis vocibus egregie iuuare Foessii Oeconomia potest, tumque ex antiquis Galeni, Erotiani, Ammonii aliorumque Lexica, tamen singularis, et Hippocrati fere propria, verborum constructio, ex his omnibus, disci non potest, neque debet semper ad Grammatices regulas examinari, quae potius aliquando ex Hippocrate quasi emendandae esse videntur. Nam, si in vniuersum, vt vere est, emendatius aliquod et auctius Lexicon graecum desideratur, Medico certe, et Hippocratico inprimis, si a Foessiano discefferis, omnino, sed aegerrime caremus, atque, vt quis graeci sermonis aeque ac Medicae artis gnarus de eo cogitet, omnes, quibus antiquae Medicinae praestantia nota est, mecum exoptaturos esse, non sine causa spero. Hinc vbi interpres Hippocraticae doctrinae perfectam cognitionem consequutus est, vt ipsi tam notus Hippocrates, ac sua domus, sit, tum debet sane ita in aliam linguam eum conuvertere, atque transferre, vt paullo liberior oratio sit, neque arctis simplicis versionis limitibus cohibita ac circumscripta. In qua tamen re etiam id inprimis cauendum est, ne, dum explicare brevius obscuriusque dicta velimus, et amplificare, in illud Calui inprimis vitium incurramus, ac vel vtcunque sensum exprimamus, vel aliter, ac debeat, lacunas expleamus, aut denique

que studeamus abruptam dictionem male aequalem reddere, totamque orationem connectere. Plus enim eo allaborare interpretem oportet, ut summa, qua potest, fide, sensum auctoris exprimat, quam ut latini sermonis, vel alius, in quem conuertere auctorem velit, elegantiam assequatur, et prae hac, potiores illas boni interpretis partes, negligat. Hac autem lege facta Hippocratis versio, ut fatentibus omnibus eruditis Medicis, adhuc desideratur, sic in lucem emissâ, ad perficiendam omnem Medicam artem non parum conferret, sed sperari ab vno aliquo homine, ac breui tempore, fere non potest. Nam, si doctissimi Viri, et vtriusque linguae inprimis gnari, de omni interpretatione id vere iudicarunt, multo facilius esse, graecum aliquem auctorem fufis, neque indoctis, commentariis ornare, aut potius onerare, quam bonam eius versionem conficere, id summo iure affirmari de Hippocrate posse, quis est, qui dubitat? quisque nescit, difficillima loca vel leuiter tangi, vel plane negligi a commentatoribus solere? ne de inanibus audacissimis Criticorum coniecturis dicam, quibus profecto nihil leuius est, nihil factu facilius. Quocirca neque mirandum est, tot semper doctissimos viros operam suam, in explicando illustrandoque Hippocrate, aequae ac aliis antiquis auctoribus, posuisse, ut iam inter impedimenta potius, quam adiumenta eruditionis, illi commentarii nume-

DEDICATIO.

rari mereantur , neque dubium est fore , ut multo plures porro inueniantur , qui ex commentariis potius , inter otia factis , leuem et inconstantem gloriam , quam veram solidamque malint ex bona sibi conuersione comparare. Possumus autem post Mercurialis , et Martiani ac Foessii aliorumque , in singulares Hippocratis libros , conscriptos commentarios , omnibus posthac faciendis facile carere , debentque Hippocratis interpretes porro id tantum facere , ut , post liberiores versionem , quae paraphrasis dici potest , obscuriora loca breuibus scholiis explicent , et clara in luce ponant. Quare non video , quod melius iis ad imitandum exemplum proponi queat , quam Celeberrimi Gesneri , qui in Dissertatione , quam *Διὺ χαὶ Ἱπποκράτης* inscripsit , hanc , de qua dicimus , viam , primus , in explicando Hippocrate , ingressus esse videtur , eoque laudem non solum Medicorum , verum etiam eruditorum omnium meruisse. Cui tamen adiungi quoque meretur Vir clarissimus , meique amantissimus Mackius , qui ante annum , primam partem splendoris editionis operum Hippocratis , publicavit. Atque non nisi hac via ad intelligendum Hippocratem , perficiendamque salutarem artem perueniri posse , existimandum est , quod nulli alii antiquo auctori tantum nocere critica audacia videatur , quam quidem Hippocrati , siue quem turbatum vulgo existimant , ad ordinis formulas redigere velis , siue , quae a consueta
grae-

DEDICATIO.

graeca dictione paullo abhorreant, emendare, ne de Ionica dialecto dicam, ad quam restituendam summa cautione opus est.

Quae omnia, cum tanquam totidem regulae, proposita fuerint, quas, vel totum Hippocratem, vel singulos eius libros edituri, seruare ac sequi deberent, mearum profecto partium fuisset, ea praecepta, in edendo hocce libello, quam accuratissime tenere. Sed quamuis eo intentum animum habuerim, ac studuerim id opus, ad hanc normam, perficere, tamen tantum abest, ut consequutus hunc finem sim, ut potius hic labor sit, tanquam primus tantum conatus, considerandus. Nam, etsi perbreuem obscurumque libellum paraphrasi explicare, illustrareque studuerim, tumque in hac, atque paucis illis annotationibus me ab omni critica audacia continuerim, tamen vel maxime eam graecae linguae scientiam mihi deesse sensi, qua possem vim, praecipue Hippocraticarum vocum, dictionemque peculiarem assequi, et inde inprimis ortos obiectosque, nodos soluere. Quod si autem quis utriusque linguae, Medicaeque simul artis peritus illam a Dureto confectam versionem cum hac nostra paraphrasi contenderit, illam saepius verba, non sensum reddere, ex hac, etsi non semper, auctoris mentem cognosci posse, sine dubio deprehendet. Nam si de vno aliquo ex Hippocratis scriptis, vere dici potest, id a nullo adhuc Medico, in latinam linguam conuersum

b 3

esse,

DEDICATIO.

esse, ut eo legi facilius, clariusque intelligi posset, de hoc nostro sane id adeo verum est, ut parum absit, quin etiam Dureti versio hinc inde paullo obscurior graeco textu sit. Neque vero a Dureti gloria, atque huius libelli praestantia, hoc ipso multum detrahi posse, existimandum est, quae utraque tanta est, ut, quomodo a me digne laudari queat, plane non videam. Nam qui Dureti in Coacas Praenotiones editum commentarium cum hoc, in librum de Humoribus parato, comparauerit, ei Duretus se in hoc ipse superasse videbitur. Quis autem est inter Medicos, qui non illum in Coacas Praenotiones paratum commentarium, inter omnes, qui in Hippocratis libros perfecti sint, primo loco habeat, aut nulli saltem secundum esse existimet? quisque non nouam eius editionem, qualis ante aliquot annos prodit, ob raritatem primae, diu ante exoptauit? Quod si autem ea denique vera, et iucundissima laus est, quae ab illis proficiscitur, qui ipsi in laude viuunt, sine dubio, operae pretium facturus sum, si Celeberrimi Trilleri, de hoc nostro Dureti commentario, elogium adduxero, quod tamen Tuo, Magnifice PLATNERE, pace fiat. In literis enim D. XXVIII. April. MDCCXXXVIII. ad Te datis Illustris ille Archiater sic scribit: Ad Dureti commendationem nihil, credo, maius excogitari potest, quam quod magnus Boerhauius illum noctes diesque versat, ut ipse vidi, quum, ante aliquot annos, eum inuiserem. Vix enim verba fat

fat digna, fatque grauia reperire poterat Venerandus Senex, quibus mihi hunc interioris et solidioris Medicinae thesaurum, (ita enim vocabat) commendaret, perpetuaque lectione dignissimum praedicaret. Cum vero Duretus, pro laudabili eorum temporum more, quo ita Medicam artem tractabant, vt tirones ad Hippocratem, et Galenum, et Celsum, aliosque antiquos Medicos legendos, manuducerent, et quae vel obscuriora essent, commentariis illustrarent, vel a veritate aliena, quoque corrigerent, praeter Coacas Praenotiones, etiam alios Hippocratis libros, et inter eos, hunc de Humoribus, studiosis praelegerit, et enarrauerit, tamen morte praeuentus, commentarii edendi curam relinquere filio Ioanni coactus est, quo fatiscedente, is ad Girardetum peruenit, eoque curante Parisiis A. MDCXXXI. eadem forma, ac haec nostra editio, prodiit. Cum vero haec, tum quae Girardetus in illo edendo praestitit, ex eius adiecta praefatione, cognosci queunt. Quibus etsi vtilem eruditae Medicis operam Girardetus praestitit, tamen is liber posthumorum sortem omnino evitare non potuit, quatenus inprimis in quatuor libros, horumque singuli, in plures periodos, secti distinctique fuerunt. Nam Girardetus quidem se hoc Galeni auctoritate fecisse dicit, sed neque semper hunc auctorem videtur secutus esse, neque sequi in plurimis locis tam secure debuisset, quod ex paraphrasi annotationibus-

DEDICATIO.

busque nostris patefiet. Atque ille Galeni commentarius, in hunc de Humoribus librum, qui est is, quem Girardetus secutus est, vix potest inter genuinos Galeni foetus numerari, quamvis in eo Galenicae doctrinae dictionisque vestigia, quantum ex latina versione perspicere licet, inuenire non difficile sit. Sed multum lucis hic commentarius obscuro libello non affert, neque mihi, in concinnanda hacce paraphrasi, magno adiuumento fuit, quod, si singularum vocum, imo et propositionum sensum satis bene indicat, quae ex his cohaereant inter se, quae contra seiungi debeant, et quam in hac re viam tenere oporteat, ea vel male, vel plane non aperuisse deprehenditur. Quocirca neque Galenum, si is aliter auctor est, sequi omni ex parte potui, neque Girardeti ordinem in toto libello retinere, a quo ita recessi, ut, si vel leue dubium superesset, nihil mutarem, verum in annotationibus saltem animum aperirem, sed in euidenti causa, alium ordinem constituere, non dubitarem. A quo autem sit illa libri inscriptio: de Humoribus purgandis, profecta, etsi me fugit, tamen me fateor permultum eo inclinare, ut potius simpliciter de Humoribus inscribendum velim, cum quod in graecis Codicibus simpliciter *περι χυμῶν* audit, tum quod plura in eo inueniuntur, quae ad universam de Humoribus, etsi morbo affectis, doctrinam pertinent. Nam hic liber etsi non
inte-

integram, tamen, pro Hippocratica scribendi ratione, satis perfectam humorum pathologiam continet, atque causas, symptomata, effectuumque notas indiciaque complectitur, ut cur in exponenda Pathologia Hippocratis, Doctissimus Clericus non hoc inprimis libello usus sit, saepe miratus fuerim. Iam vero opportune in memoriam redit, esse inter eruditos, qui, ut plures alios Hippocraticos libros, sic et hunc de Humoribus, malint ad auctorem Democritum Philosophum referre, eo nomine maxime, quod a Diogene Laertio dicitur vnum de humoribus librum conscripisse; sed contra hos neque animus mihi est, neque necesse est multa in alteram partem disputare, quod equidem dubito, an quis sibi persuaderi eo argumento passurus sit, ad Democritum potius, quam ad Hippocratem, illum librum pertinere. Quod autem, Illustres et Magnifici Viri, mancā illam, imperfectamque, quam dixi, Dureti latinā versionem retinui, id ideo feci, ut tirones inprimis singularum vim vocum, saltem plerarumque, intelligere, et hinc maiore cum utilitate, nostram paraphrasin legere, atque Hippocratis sententiam inde plenius cognoscere valerent. In binis reliquis libris, quos primae editioni ita adiectos Girardeti cura illustratosque habemus, ut commentarii maximam tantum partem a Girardeto ex Dureti schedis collecti vel excerpti esse videantur, haec potissimum mihi faciendā esse existimaui,

vt textum, quem dicunt, graecum adiicerem, eumque pariter ac latinam versionem, qua possem, fide, diligentiaque emendarem, quae si Vobis, Viri Magnifici, probantur, equidem satis habeo. Atque in emendandis vtriusque libri versionibus, omnino quidem graeca auctoris verba secutus sum, et multa quidem aliter verti, tamen et in multis locis Foesianam retinui, quod cum graecis eam optime conspirare intelligebam. Eo autem, quod etiam graeca adieci, cum iis consultum volui, qui ad minimum conferre graeca cum latinis, in obscurioribus locis, vellent, tum iis, qui per se graeca negligunt, et cum versione dubii, quam cum graeco textu, quem vocant, certi esse malunt, ne vel occasionem graeca legendi his eripuisse videamur, si forte et linguae et Medicinae graecae praestantia iis hoc modo innotescere, atque ad vtramque discendam, quasi ex veterno, Medici excitari possent. Hoc enim ab aliquo inde tempore sepulti, illius antiquae gloriae, quam graecae inprimis latinaeque linguae scientia ipsis peperit, possessione se eiici passi sunt, neque hanc ingentem iacturam omnino reparare velle videntur, etsi sunt inter recentiores nonnulli, qui, cum veteri Medicina, etiam graecas latinisque literas instaurauerint, hasque cum ipsa arte arcto, indissolubilique vinculo, iungere studuerint, inter quos fane Vos, Magnifici Viri, excellere mecum omnes consentiunt,

DEDICATIO.

tiunt, qui literas recte aestimare, constituereque earum pretium sciunt. Vt autem Vos, Vestro exemplo, studioforum ingenia, non parum, ad bonas literas colendas, excitatis, sic mihi eundem in finem, pace Vestra, temporum eorum memoriam recolere liceat, quae maxime eruditis Medicis, amantibusque literarum abundauerunt, ut, pluribus exemplis propositis, Medicinae studentium animi, literas discendi cupiditate, eo magis incendantur et exardescant.

Id vero aureum saeculum a Christo nato, decimum sextum fuit, eiusque inprimis initium, quo vel in sola Germania, plures in utraque lingua doctissimi, vereque adeo eruditi Medici exstiterunt, quam et in superiore, et in hoc nostro, quo vivimus, saeculo tota propemodum Europa habuit. Atque ex magno eorum doctorum numero saltem eos nunc proferam, qui vel eandem atque Vos, Viri Magnifici, patriam habuerunt, vel ludum aliquem literarium rexerunt, graecamque linguam in Academiis aut alibi publice docuerunt, vel a Cl. Burckhardo, tanquam minus noti, omissi sunt. Nam, si maiora lumina, etiam solius Germaniae commemorare animus esset, deberem utique Henricum Stromerum Aurbachium, Ioannem Langium Leobergensem, Ioachim Camerarium, Ioannem Cratonem a Crafftheim aliosque plures, prae reliquis omnibus, nominare. Iam vero primo loco
Wolff

DEDICATIO.

Wolfgangum Meurerum Altenbergensem pono, qui decimo tertio anno illius saeculi, in lucem editus, hic Lipsiae inprimis, ob literarum studium, in magno honore fuit. Quamuis enim primum in Pirnensi schola Schadium praeceptorem, et postea in Dresdensi Schesfelium, optimos viros secutus sit, atque hoc etiam iubente, iam tum Dresdae, graecas Aesopi fabulas commilitonibus enarrauerit, tamen Lipsiae demum potissimum inclaruit, ac primum, iubente Coenobii Thomani praefecto, iuniores monachos graecam linguam, hinc in ipsa Thomana schola, proximo a Rectore Bornero loco, bonas literas docuit, sed breui tempore post, recens erectam scholam Nicolaitanam, cui a Magistratu praeficiebatur, summa cum laude rexit. Quod vtrumque munus cum sit ipsi, maxime Bornero auctore, demandatum, quanta Meureri nostri eruditio fuerit, non difficulter intelligitur. Cui enim summum literarum studium, et graue iudicium, et, quod longe maximum est, fides integritasque Borneri ignota est? qui eo tempore vixit, quo muneribus non illi praeficiebantur, qui vel aetate et ordine, vel patronorum gratia, priores erant, sed quos praestare aliis, et excellere maxime in ea, siue scientia siue arte, quam tractare debebant, literatis inprimis rei-que intelligentibus viris perspectum erat. Postquam vero per sex annos scholae Nicolaitanae praefuerat, primum ad Philosophiam docendam

dam se contulit, deinde ex Italia redux, quoter Medicinae causa suscepit, honores eius artis Academicos impetrauit, et Facultatis tandem Decanus factus, atque in Senatorium quoque ordinem lectus est. Quoniam vero hoc Meurerus cum multis aliis, a nobis recensendis, commune habuit, ut schola in Academiam ad docendum, et porro ad rempublicam gerendam, vocaretur, imperare mihi non possum, quin elegantem huius rei animaduersionem, quam Cel. Ernesti in Elogio Caspari Borneri fecit, quaeque ad rem nostram permultum facit, hic afferam. Nempe, ait, hoc in more positum fuit, institutisque illorum temporum, ut, qui ingenium suum vellent in Academiis docendo, interdum etiam in republica gerenda, aliquando probare, cum essent Academicum studiorum curriculum emensi, in scholam aliquam illustriorem ad tempus se docendi causa conferrent, ut ibi assidue & multum docendo, firmitatem quandam, in graecis latinisque literis, consequerentur, et mentem linguamque perpetua et curiosa exercitatione acuerent. Aequalis Meureri nostri vel potius prior eo fuit, etsi minus quodammodo celebris Georgius Sturciades, quo eum nomine Camerarius appellare solet, vel Sturcius, qui patriam urbem Annaebergam habuit. In hoc quanta fuerit graecae latinaeque linguae peritia, cum ex eo constare potest, quod amice Ioachimo Camerario, summo in his viro, usus est, pariter

riter et Eobano Heffo , et Euricio Cordo , et multis aliis, quodque eum, hoc nomine, inu-
dendo elogio maſtauit Matthaeus Dreſſerus,
tum inprimis ex eo clarum eſt , quod ſcholae
Erphordianae per plures annos, difficillimis pe-
riculoſiſſimisque temporibus, omnium cum
laude praefuit. Iiſdem temporibus Ianus Cor-
narius, Medicus Cygnaea oriundus, floruit,
quem etſi Cl. Burckhardus non infimo loco
inter Medicos humanitatis ſtudiorum vindices,
poſuit, tamen hic quoque memorandum
prae aliis permultis, exiſtimo. Nam ſummo
ſtudio atque opera eo fere primus allaborauit,
vt graecam Medicinam tanquam veram et ge-
nuinam, prae illa Arabum, cunctis probaret, et
hac de cauſſa, literarum graecarum ſtudium
commendaret. Quocirca ſuo aliis exemplo
praeiuit, totamque aetatem in vertendis grae-
cis auſtoribus, cum Medicis, tum Theolo-
gis etiam et Philoſophis, quaſi conſumſit.
Legimus enim inter Medicos Hippocratem,
multos Galeni libros, Aetium, et Dioſcori-
dem, ex Theologis Epiphanium, Chryſoſto-
mum, Baſilium, Gregorii Nazianzeni aliqua,
et Synefium, e Philoſophis Artemidorum, Geo-
ponicon libros, Parthenium de amatoriis affe-
ctionibus, aliosque a Cornario latine conuer-
ſos. Etſi autem hac interpretandi arte parum
verae laudis ſit conſecutus, ſi velimus ſcilicet
audire Huetium in Lib. II. de Interpretatione,
qui eum ieiuniorem vtroque (Melanchthone
et

et Neandro) et parciorem, sed graecae linguae non satis gnarum, neque latini sermonis puritati satis consulentem, neque ad librae aequatum examen satis accurate vtrumque exigentem dicit, tamen vel hoc nomine celebrari inter reliquos Medicos, graecarum literarum gnaros, meretur, quod graecos Medicos quasi in manus pluribus dedit, et arti studentes, etiam ad graecae linguae studium maximopere excitauit. Neque illam adeo Huetii censuram morabitur, sed Cornarium vtique graecae linguae scientiam tenuisse is plane intelliget, qui et ipsos ab eo versos auctores, et septem Dolabellarum libros, quos in Paulum Aeginetam Medicum scripsit, cum cura perlegerit. Eadem interpretandi arte Sigismundus Gelenius Pragensis inclaruit, vt eam, Huetio auctore, vix quisquam pluribus eo monumentis ditauerit. Fuit autem is graecas literas in Italia a Marco Musuro edoctus, et Typographiae Frobenianae per triginta annos praefectus, eas literas porro colendi occasionem amplissimam habuit. Atque ex ea officina Lexicon illud Symphonum, quatuor linguarum, ab ipso inscriptum, prodiit, & plures eorum graecorum auctorum sunt editi, quos quidem Gelenio interprete, possumus etiam latinos legere. Ex horum numero esse memini Aristophanem, Dionysium Halicarnasseum, Appianum, Philonem et Iosephum Iudaeos, Origenem contra Celsum atque Euagrium. Potest etiam Gelenii

nii

nii graeca scientia ex iis intelligi, quae in Hannonis et Arriani Periplus, ac Strabone et Plutarcho, Chrysostomo, Iustino Martyre, et in graecis illis Epigrammatibus praestitit, quorum varias Anthologias habemus seu Florilegia. Ad quae omnia tandem illud elogium accedit, quod ipsi ὁ πᾶν Fabricius dedit in Bibliotheca Gr. Lib. I. p. 43. et Lib. II. p. 682. Adiungamus Gelenio Conradum Gesnerum, sui saeculi egregium ornamentum, quem, ut maiorem Gelenio Medicum, sic non minorem Grammaticum fuisse nouimus, atque humanitatis studiorum vindicem. Tanti viri bene meritas laudes, sed, quod recte mireris, tantum eas Cl. Burckhardus non siluit, quas ipsi circa literas gestarum rerum amplissima cognitio peperit, quae tamen non est cum graecae latinaeque linguae et philosophicarum rerum scientia comparanda. Hanc atque omnem Gesneri vitam diligenter Simlerus exposuit, qui, inter alia eum iuuenem Tiguri Grammaticam docuisse, hinc vero Laufannam vocatum fuisse prodidit, ut in noua ibi condita Academia, publice graecas literas doceret. Quod si satis non esset, ad summam Gesneri eruditionem probandam, ea sane ex plurimis utilissimisque illius scriptis elucesceret. Utque de graecis tantum latinisque literis dicam, quomodo quis non credat, harum in eo summam peritiam fuisse? qui vastum illud lectionisque propemodum infinitae opus de Animalium

lium

DEDICATIO.

lium historia condidit? quo, quidquid siue de natura, siue de moribus, omnis generis animalium, antiquissimi, et eo tempore, parum cogniti, graeci scriptores memoriae prodiderunt, a Gesnero studiosissime excerptum continetur atque digestum. Accedunt etiam Aeliani, ac Stobaei, itemque Hannonis Peripli latinae conuersiones, in quibus, e doctissimorum virorum sententia, boni interpretis officio, perquam egregie perfunctus est. Inter Germanos Medicos, graecarum literarum studio claros, ut iam Heluetum numerauimus, ita nunc quoque Batauum commemorare liceat. Is autem est Petreius Tiara, qui primam lucem vidit Vorconii, quod Frisiae occidentalis oppidum est, anno decimo quarto saeculi sexti & decimi, siue, ut alii volunt, eiusdem saeculi anno decimo sexto. Is, cum liberales quascunque artes, et Medicinam quoque, proprio Marte, didicisset, Germaniam, Galliam, Italiamque peragrauit, tandemque in patriam redux, ad colendam docendamque inprimis graecam linguam se contulit. Quod ipsi etiam adeo feliciter cessit, ut primum in Louaniensi, postea in Duacensi, hinc in Leideni, tandemque in Franequerana Academia, graecas literas docendi muneri admoueretur. Eum ab Huetio fuisse inter claros interpretes numeratum, equidem non reperio, sed aliis interpres graecorum fidelissimus ac felicissimus dicitur, suntque

c

que

DEDICATIO.

que in eruditorum manibus Pythagorae, Phocylidis aliorumque sententiae, Euripidis Medea, Platonis Sophistes, in quibus latine vertendis se ita gessit, ut locum inter optimos, ad minimum suae gentis, interpretes tenere posse videatur. Talem se etiam in Homeri Hymnis, et Hippocratis Aphorismis, ac Prognosticis praestitisse probabile est, quae cum etiam latine verterit, adhuc tamen non in lucem sunt edita. Haec autem omnia fere de Tiarae literarum studio Meursius in Athenis Batauis retulit. Ex nostris clarior notiorque Georgius Bersmannus est, fere circa medium saeculum sextum ac decimum, Annaebergae natus. Ipse se ait, in praefatione, quam Horatio suo addidit, praeceptore Georgio Fabricio usum esse, seque hoc nomine, nec sine ratione, beatum praedicat. Medicinam quidem in hac Lipsiensi Academia, et postea in Galliis quoque, et apud Italos coluit, sed maxime linguis literisque graecis ac latinis praecipue operam dedit, atque in his, in scholis pariter et Academiis docendis, vitam omnem contriuit atque consumpsit. Primo enim in illustrem Portensem scholam se contulit, eiusque regendae curam in se suscepit. Ex qua, cum post aliquot annos, in Wittebergensem, ac non longo tempore post, in Lipsiensem Academiam, vocatus esset, in utraque primum philosophicas scholas habuit, sed post acerba magni Camerarii fata

DEDICATIO.

fata, qui in Lipsiensi Academia, graecam latinamque linguam, summa cum laude docuerat, Bersmannus inprimis dignus est iudicatus, qui ei successor daretur. In hac suscepta docendi prouincia, qualem se Georgius noster gesserit, cum ex magno omnium plausu, cum quo docebat, tum ex editis, in permultos veteres auctores, commentariis intelligi potest, in quibus eximias ingenii dotes explicauit. In quorum auctorum numero etsi graecos fuisse non reperio, tamen et huius linguae idoneam facultatem Bersmannum habuisse, cum ex iisdem Commentariis patet, tum ex eo, quod in Seruestana schola, cui ultimo praefuit, Homerum, Thucydidem, Demosthenem, optimos difficillimosque graecos auctores, enarravit. Bersmanno prior aetate, fortassis et eruditione fuit, Georgius Agricola, Glaucha, Misniae oppido, oriundus, a cuius ingenio se nihil mediocre expectare, optimus talium rerum iudex, Erasmus scripsit. Quod, si Gesnerum, praeter alias causas, etiam propter opus de animalium historia, inter Medicos, graece doctos, retulimus, neque Agricolam inter eos numerare dubitamus, quod ad condendos illos egregios, ac nostra saltem commendatione maiores, libros de re metallica, de animalibus subterraneis, deque mensuris veterum, omnes graecorum latinorumque thesauros excussit, et summo cum studio colle-

DEDICATIO.

Etas ex iis ingenii opes, in illis scriptis, explicavit. Quomodo igitur non maxima Agricola peritia graecarum latinarumque literarum fuerit, qui Thuano dicitur, post Budaeum et Alciatum, diligentissimam tractationem de mensuris ponderibus ac metallis veterum addidisse, quique ad huius inprimis librum, eruditionis reconditae pleno scripto, respondit? Ad quod accedit, ipsum graecam scholam primum Cygnaeae instituisse, quo nomine merito olim laudatus fuit ab Ill. Menckenio in Diff. de graecarum literarum et latinarum in Misnia instauratoribus. Post hunc, inter eos Medicos, qui eccellente in omni genere literarum, doctrina, patriam illustrarunt, nominandus Paulus Dolscius est, Plauiae Variscorum, initio decimi sexti saeculi, in hanc lucem editus. Huius insignia merita, etiam in graecas literas, non tam neglexisse videntur eius aequales, quam potius pressisse, ut ea posteros omnino celarent. Melanchthon vero, a quo Dolscius erat bonas literas edoctus, ac filii loco habitus, cum Halenses quaererent, ad quem possent tuto scholae suae regendae prouinciam deferre, facile ab his gratia sua auctoritateque impetrauit, ut hunc Dolscium scholae suae praeficerent. In quo munere administrando, quanta dexteritate non modo, sed etiam fide et assiduitate, versatus sit, ex eo intelligi potest, quod, cum post aliquot annos, in Academiam se, discendae Medicinae

caussa

DEDICATIO.

caussa contulisset, eiusque honores summos impetrasset, sua eius tutelae corpora, ut olim puerorum animos, Hallenses committebant, atque, ex eorum temporum more, Archiatrum, seu Physicum suum, Dolscium constituebant. Nullius autem rei tam idonea in eo facultas residebat, quam graeci carminis, cuius ut multa egregia monumenta reliquit, ita sigillatim, quae inter haec, maximam attentionem meretur, graece a se redditam Augustanam confessionem, de quo argumento singularis epistola est Gueinzii, quae MDCCXXX. Halae in lucem emissa est. Ad haec tempora etiam Helius Eobanus Hessus pertinet, de cuius ortu et nomine Cl. Ayrmannus duae elegantes commentationes nuper edidit. Is, quo iure à Cl. Burchardo potuit, ob carminis, potissimum latini, facultatem, eodem a nobis potest, propter graecarum literarum peritiam, inter Medicos, humanitatis studiorum vindices, referri. Etsi enim ex hoc literarum genere, permulta eius ingenii monumenta non exstant, neque tamen ipsi ad ea ponenda ingenii vires, sed auri argentique defuerunt, quo suam commode posset, familiaeque vitam tolerare. Praeterquam ergo, quod primum ius, et postea Medicinam coluit, quam sperabat sibi lucrosiorem fore, maxime se ad bonas literas docendas contulit, quarum officinam Erfurti, Norimbergae et Marpurgi tandem instituit, earumque cupidis

DEDICATIO.

adolescentibus graecos latinosque inprimis
 poetas enarrauit. Ipsum vero Eobanum pri-
 mum fere fuisse reperio, qui, cum reliquis
 eruditis fere omnibus, latini carminis facultate,
 praestaret, Theocritum, Coluthum, et Ho-
 meri Iliadem delicatissimis latinis versibus ex-
 pressit, quod deinde sunt alii, sed sine illo
 successu, imitati. Theognidem etiam Eoba-
 nus vertit, cum Norimbergae viueret, sed
 luculente inchoatam conuersionem, quod Ca-
 merarius scripsit, cum detrimento studii lite-
 rarum maximo, abiecit, ac reliquit. Eadem
 interpretandi arte bini Würtembergenses in-
 claruerunt, Nicodemus Frischlinus, et Iaco-
 bus Scheggius, vterque in eruditis infelici-
 bus ponendus. Quod vero Frischlinum
 inter Medicos numero, cum is, qui nuper
 de eius vita singularem librum conscripsit,
 Cl. Langius hoc plane silentio praeterierit,
 id Frischlini aequalium auctoritate facio, quo-
 rum nonnulli, in carminibus, in eius honorem
 scriptis, ac praesertim Chemnitius in monu-
 mento, quod Frischlino posuit, ipsum Me-
 dicae artis Doctorem nominant. Fuit autem
 in eo maximus amor graecarum literarum,
 in quibus colendis docendisque siue in Acade-
 miis, siue in illustribus scholis, suum inge-
 nium probauit. Academias enim ornaui
 Tubingensem, Pragensem, Wittebergen-
 sem, ac Marpurgensem, scholamque Marti-
 niam

DEDICATIO.

nianam, quae Brunswigi floret, aliquo tempore rexit. Etsi vero continua egestate pressus erat, tamen vel in carcere assiduus in vertendis graecis auctoribus, fundendisque in vtraque lingua, elegantissimis versibus esse non desinebat. Atque, hac etiam nostra aetate, in magno pretio sunt, apud eruditos, Callimachus, Tryphiodorus, Aristophanis Comediae quinque priores, et Archiae carmina, metaphrasi latina metrica a Frischlino ornata, atque in lucem edita, et Aeschyli Oppianique versionum, ab ipsa factarum, iacturam eruditi quam aegerrime ferunt. Sed inter grammaticos sui temporis facile principatum tenuit, totamque vtilissimam artem plurimis egregiis scriptis illustravit, quibus aliis suae aetatis doctis viris pepercisse non videtur. Iacobi Scheggii minus fere insignia merita in bonas literas, summa in Philosophiam sunt, quam pariter ac Medicinam, triginta annis, in Academia Tubingensi docuit. Dedit vero etiam operam, ut latinis scriptoribus illustrandis, sic graecis maxime luculentis conuersionibus exornandis. Quare suo merito a Gesnero vir vtraque lingua doctissimus nominatur. Idque fugere eos non potest, qui vel Theognidem ab eo latinis versibus expressum, vel Arriani in Epictetum Commentarium legerunt, quem latine conuertit. Sed in his Medicis, qui

DEDICATIO.

saeculo sexto ac decimo floruerunt, quibusque apta inprimis graecae linguae facultas fuit, poni profecto etiam possent Andreas Grundlerus, Olympiae Fulviae Moratae maritus, Matthaeus Dresserus, Ioannes Vollandus, Erhardus Hedenecius, Georgius Henischius, Ioannes Daniel Snecanus et forte alii, sed quos omnes, alio quodam loco, amplius commemorare non intermittam; modo haec illustriora exempla, quae allegauimus, adolescentum animos excitarent, ut, antequam se ad discendam Philosophiam, Medicinamque conferrent, bonas literas colerent, seque, ad humanitatem fingi formarique, paterentur. Neque vero Vos, Viri Magnifici, his ieiunis narratiunculis detinuissem, nisi Vobis scirem iucundissimam esse earum rerum memoriam, quae partam a Medicis gloriam facultatis graecae linguae declarant. Atque ut nostra oratio ad Hippocratem reuertatur, sunt quidem inter iam recensitos Medicos multi, qui et in hoc, quasi principe veterum graecorum auctorum, vertendo enarrandoque suam operam collocarunt, qui, si omnes verae antiquae graecae linguae idoneam facultatem habuissent, aut sibi antea crebra assiduaque operum Hippocratis lectione comparassent, nunc sine dubio planum expeditumque omnibus per Hippocratem iter foret. Ex iis vero, quibus
 grae-

DEDICATIO.

græcae illius scientiae primae partes tribuuntur, alios a suscipiendo explicandi Hippocratis negotio, rei difficultas plane deterruit, in aliis ad minimum animi contentionem ita debilitauit, vt susceptum opus relinquerent imperfectum. Ac nisi mihi, omni fere græca scientia destituto, maior audacia fuisset, non adeo longo tempore post, quam animum ad illum præcipue de Humoribus librum explicandum, adieceram, pariter ab opere destitisssem. Accessit vero, quod non minutias omnes venari, sed saltem in arti studentium commodum, ab Hippocrate, eo in libro, datas vtilissimas regulas proponere volebam, diligenter explicatas. Qui adeo labor noster, si Vobis, Viri Illustres, vel aliqua ex parte probabitur, de sinistris aliorum iudiciis multum sollicitus equidem non ero, quod inter nostrae aetatis Medicos, etiam in literarum doctrina, primae partes Vobis merito tribuuntur. Atque in optatis, scio, mecum omnes habebunt, quibus literae curae sunt, vt ex Medicis multi, et doctrina et exemplis Vestris, etiam porro possent ad bonarum literarum studium excitari. Est autem Vobis cum ob hanc, tum propter alias permultas et magnas vtilitates, quas toti reipublicae continuo affertis, longior vita sanitasque firma et perpetua optanda. Quo etiam meae praevideo saluti consultum fore, quam quidem a Vobis maxime adhuc

DEDICATIO.

huc promotam fuisse, confiteor, gratissimaque
mente agnosco, neque Vos colere ac venerari,
ob maxima mihi praestita omnis generis be-
neficia, unquam desinam, sed in Vos, inque
Vestros talis semper futurus sum, qualem me
et esse vultis, et me decet ;

**ILLVSTRIVM NOMINVM
VESTRORVM**

addictissimus Cliens

IUSTVS GODOFREDVS GÜNZ.

NO-

✱ (.) ✱

NOBILISSIMO
AC
SPECTATISSIMO
DOMINO
CAROLO BVVARDO,
IN VTROQUE REGIS CONSISTORIO
SECRETIORI CONSILIARIO, ET AR-
CHIATRΩN COMITI MERI-
TISSIMO
PETRVS GIRARDET
S. D. P.

Iudicium Experientiae Canon et regula perhibetur a sum-
mi Praeceptoris genio ; si summis ingeniis , studiis
acerrimis, optimaque doctrina comparatum (Vir Am-
plissime) : Cuius ego scientifici dogmatis pondere cautior
factus atque sagacior , illustrem in obscuros Hippocratis
libros de Humoribus Purgandis , atque de Acutorum mor-
borum Diaeta Clarissimi Lud. Dureti Enarrationem tuo iu-
dicio consecrandam putavi, ut quod Medicae ἐμπειρίας
principium distinctivum , seu Lydium lapidem , omnes
celeberrimi nostri ordinis demirentur atque suspiciant.
Ac primum ingenii tui excellentiam omnibus dimension-
ibus absoluit Disciplina Medica , artium praestantissima,
atque humano generi omnium utilissima , quam indefesso
labore , continuis lucubrationibus , Parisiensium civium
commodo comparasti, et aegrorum frequenti diuturnaue
curatio-

DEDICATIO.

curacione ita firmasti, vt, dum in nostro Medicinae sacratio, Apollinea oracula, magna omnium eruditione, pronuntiares, euocatus fueris in aegrotantium Liliorum subsidium; vbi toto morbi decursu, impositam tibi prouinciam adeo prudenter feliciterque exegisti; vt (veluti Philippus alter Medicus Alexandro Magno, armis Darium strenue aggressuro, sed grauiter aegrotanti, moerentibus iam phalangibus, exhibito pharmaco, incolumitatem reparauit, qui exinde hostes numero insolescentes, directa acie prostrauerit) Regem nostrum Inuictissimum, dum ceruicibus haereseos hydrae obtruncandis, ensen mente deuoueret, insidiosa febre, quae, victoriarum suarum velut inuida, diuinos conatus remorabatur, per Dei gratiam tu, ex primis assidentium Medicorum, liberaueris; vnde emergens aduocatos in suppetias Rebellium, temerario ingratoque foedere consilio, Britannos terra marique debellauit, posteaque indoctos iuga ferre sua Rupellanos pertinaci obsidione profligauit. Verum ingenii tui excellentiam eo maxime nomine omnibus admirandam praebuit Rex iudicio acerrimus: cum te in Primarium suae Majestatis Medicum praelegerit, cuius exercitissimae industriae humorum omnium motus, victus rationem, suum viuendi institutum, affectus denique omnes regendos committeret. Tot ergo momentis iudicium tuum verus experientiae canon mihi occurrit, cuius examini offerrem Illustris Dureti enarrationem, quam, ex propriis obseruationibus, ad Hippocratis libellum de Humoribus, ac libros de Tecmarfi, apposuit. Et quemadmodum ad vnus supremi Principis efformatos mores victusque leges, subditorum omnium viuendi institutum, componi debet; Ita aequum videbatur, humorum tuto purgandorum, atque communis ciuium victus viuendique praecepta illi iudicio subiicienda esse, cui ipsimet humores atque appetitus omnes Regii obtemperare confidunt. Quae quidem si, opera mea, velut futurum meae in te obseruantiae monumentum, tuis auspiciis, in lucem prodire sinas: efficies, vt illa, magno aegrotantium commodo, tutissima morborum alexiteria dici et esse mereantur. Vale.

PE.

PETRVS GIRARDET

DOCTOR MEDICVS PARISIENSIS

HVMANISSIMO LECTORI

S.

Ecce, quae obscura in Magni Achillis medici armamentario videbantur arma, suo splendori restituit Illustris Ludouicus Duretus (Beneuole lector): quibus si faciles praebueris armos, te instruet, ut destruas, velut alter Hercules, infensa humano generi monstra. Ecce, inquam, de tribus instrumentis, quibus pertinaciores affectus Ars Medica nouit propulsare, duo porrigit noster Interpres, *Φαρμακείαν καὶ Δίαιταν*, duobus commentariis; quorum priorem apposuit in libellum Magni Hippocratis de Humoribus Purgandis; Alterum in tres eiusdem libros de Victus Ratione in morbis Acutis: quia hae duae notiones ad praecipua Medici officia ita conducunt,

PRAEFATIO.

ducunt, ut nullam fere, vel mitioris morbi, praecautio-
 nem et curationem sinant esse sui expertem. Nam ut nihil in
 promptu magis, quam artificialem succorum degenerum
 vomitu aut deiectione, vacuationem moliri : Sic nullus in
 medendo feracior locus, neque utilior, quam de Diaeta :
 Cum ipsa per se saepe sufficiat ad morborum, robore na-
 turae superandorum, curationem ; inconsiderate vero aut
 minus accurate praescripta affectus, alioqui sanabiles, reddat
ἀνίατους. Cuius rei dignitate motus Venerandus Senex,
 statim a limine tractatus *περὶ Διαίτης ὀξέων*, veteres me-
 dendi magistros reprehendit : quod nihil de hac Scientia
 praecepissent, quae erat ad Therapeiam nedum utilis, imo
 absolute necessaria. Harum Medicinae partium praestan-
 tiam altius contemplatus Clarissimus Ludov. Duretus, in
 his ab vno Hippocrate (cuius doctrinam magnopere vene-
 ratus) Philiatros censuit esse instruendos. Verum quia
 sententiarum ipsius breuitas, atque rei ipsius, multis ob-
 structae difficultatibus, grauitas ex ipso, ut sciebat, vesti-
 bulo, non paucos ab illius lectione dehortari potuisset, li-
 rorum commemoratorum in Latinum sermonem conuer-
 sione, ac eorundem interpretatione, faciliorem suis au-
 ditoribus posterisque studiosis aditum comparauit ; quae
 quam cum mente Hippocratis consentire debeat, et quan-
 tum lucis rerum obscuritati sit allatura, admirabile illud
 eius Paraphraetae in Coacas Prognoses editum opus vide-
 rur tibi satis indicare. Quod spectat igitur ad primum
 tractatum, qui est de Humoribus Purgandis, in eo versa-
 tur, ut accurate dignoscamus, quinam humores purgatio-
 nis materiam et occasionem praebeant, seruatis omnibus
 cautionibus, quae multiplices occurrunt. Cuius libelli
 quatuor partes merito constituuntur ; quarum prima est,
 de humorum purgandorum differentia, seu qualitate eo-
 rum, quae expurganda aut non purganda sunt : Item de
 purgandi modo, qui reuellendo, deriuando, coeffunden-
 do, et simpliciter vacuando, perficitur : Tum de occasio-
 ne,

PRAEFATIO.

ne, hoc est, quid faciendum, quid inhibendum, aut excipiendum : Ac postremo de quantitate ipsius purgationis. Quam partem, quia maiorem operam desiderare visa est, ut quae selectiores Artis purgandi praeceptiones eminenter in se recondere, Interpret curiosius est amplexus ; et ad eam excolendam, paraphraetae in modum exspatiando, acriori ingenio exquisitissimas istius negotii cautiones delectusque venatus est, quas Philiatris exponeret ; ut omnis culpa errorisue occasio, in decernenda catharsi, circumspicientibus praeberetur. Secunda pars occupatur in signis imminantium, praesentium morborum, quae desumit ab odoribus partium aut totius corporis, excrementorumque, e variis ductibus exeuntium, conditione ; item ex insomniis, vario statu, sensuum functionibus laesis aut illaesis. Tertia de morbis, eorumque causis, agit, quos quadruplici differentia comprehendit : Alii enim sunt Congeniti, a temperamento, vel habitu cuiusque naturae deducti : Alii Endemii seu vernaculi : Alii Sporadici seu dispersi : Alii Epidemii seu vulgares. Quarta pars, seu verius conclusio totius, ostendit colores (ex quibus humoris redundantis significatio deproini debet) non esse similes omnibus anni temporibus aut constitutionibus, ut neque aetatibus : Tandem haemorrhoidum atque quorundam abscessuum comoda et incommoda subiungit. Tractatus alter, genuinus (ut et prior) Hippocratis foetus, quem vulgo cognominant De Acutorum, essentialium scilicet aut symptomaticorum, morborum Diaeta, quae per cibos, maiori ex parte naturae consociales, et medicamentosos, suscipitur, in tres libros distribuitur, qui de Tecmarfi videntur potius inscribendi, quam de Victus ratione (de qua sola hic non agit) aut de Ptissana, quam hic, familiaris tantum exempli gratia, (ut solet) praemittit : Cum praecleara exponant τῆς Τεκμαρσεως θεωρήματα, seu rationem, cuique conuenienter medendi, habita ratione vniuersalis et particularis cuiusque naturae, quod in contextus

et

PRAEFATIO.

et interpretationis cursu latius patebit. Quae via Teemari-
 sis Medicum Dogmaticum, Sectamque Hippocratis et
 Galeni Methodicis et Empiricis reddit excellentiorem, in
 suis operibus prudentiorem, cuiusque vitam tutiore loco
 constitutam. Ad harum commentationum calcem subiun-
 ximus, ex eodem Lud. Dureto, Interpretationem constitu-
 tionis primae Lib. II. Epidemion, quam luce non indi-
 gnam iudicabis. Veruntamen (Humanissime Lector) si
 quid luminis commodique, ex hoc studiosissimi Interpretis
 labore, sanitas publica perceperit, cum nullus argento co-
 lor sit avaris abditio terris, aequalem illius gratiam sibi
 vindicare videtur Clarissima (dum vixit) nostri ordinis lux
 Ioannes Duretus, qui, cum Patrem, virum alioqui existi-
 matione colendissimum, suae gloriae hominumque expecta-
 tioni quodammodo deesse, animaduertisset, illius in Coe-
 cas praenotiones Hippocratis indefinente utilitate foecun-
 dissimum opus perfecit, ac luci dedit. Ac tandem, ubi
 a remotis nationibus, parentis sui commentationes in libros
 de Humoribus et de Diaeta acutorum, manu auditorum
 scriptas, recuperavit; ille commoditatis publicae semper
 avidus, easdem, duobus exemplaribus annis 1565. et 1566.
 dictatis, mihi commisit, ut curarem illas typis mandari.
 Quarum exemplaria (quia *deúteçai* *φρονίδες* saepius *α-
 φώτεçαι*) inter sese composui; ac ex illis, quidquid syno-
 nymum et rei intelligentiae congruum occurrit, fidei di-
 ligentia primum adaptaui; Deinde ipsum Libri de Humo-
 ribus contextum, Galeno muniente viam, in sententia-
 rum vel periodorum ordinem seiunxi, reddita, cuique sen-
 tentiae, sua interpretatione et enarratione; atque ad prom-
 ptiores lectorum usus, cuique tractatui suum indicem posi-
 posui: Tum demum, ut tanti viri, optime de hominum
 salute meriti, studio imperioque satisfacerem, tuis oculis
 eas obicere conatus sum, non ea puritate, nec iis orna-
 mentis enitentes, quibus, (si fatum fuisset) illustrasset il-
 lustris ipse Ioannes Duretus, omni scientiarum lumine ac
 singu-

PRAEFATIO.

singulari humanitate ornatissimus, cuius beneficiorum in me magnitudo aliquam ex me grati animi solidaeque laudis memoriam merito postulare, nisi virtutum illius, ex ipfismet vnguiculis, incrementa ab officio deterrent: Non deerunt (vt spes est) in Gallia Achilleae Lyrae, quae lauro redimitae virtutum fastigia carpere audeant, et praeclara eius facinora, heroum pulcherrimis factis componendo, anteponant. Sed penſi mei potioreſ abſoluiffe partem non prius videbor, quam huiusce Ludouici Dureti lucubrationaculæ editionem tibi acceptam effecero; quod cum ſperare non liceat, quia dignis res ipſa ornamentis deſtituitur, illam ſingulari tua, ſi lubet, humanitate colluſtrabis: Sic efficies, vt ſtatim atque completam Aphoriſmorum (quæ ſeptima ſeſſione manca eſt) eiſdem authoris interpretationem obtinuerimus, eandem in tuos uſus euulgandam propenſius amplectamur. Vale.

d

APPRO.

A P P R O B A T I O.

Quoniam Facultatis Medicae Parisiensis decreto sancitum, atque Senatusconsulto stabilitum est, ne quis Parisiis, opus, ad Artem Medicam pertinens, typis committat, sine Medicorum eiusdem Facultatis examine et consensu: Ea de causa M. Petrus Girardet, Collega noster, Medicus doctissimus, proposuit nobis tres tractatus Magni Hippocratis; Primum περὶ χυμῶν, seu De Humoribus purgandis; Alterum De Victus ratione in morbis Acutis, tribus libris comprehensum: Tertium, in Aphorismorum Hippocratis Sectiones sex priores commentarium, horum omnium interprete et enarratore Lud. Dureto, Segusiano. Quorum librorum interpretationes ac enarrationes Ioannes Duretus, Ludouici filius, Collega item noster, Consiliarius et Medicus Regius, manuscriptorum recuperavit, atque (ut nobis innotuit) instituto testamento, dicto Girardeto curam imposuit, easdem typis mandandi, una cum commentariis. Quae commentationes, quia non solum certissima humorum, tuto purgandorum, atque de acutorum morborum Diaeta praecepta, ex summis Hippocratis aliorumque Dogmaticorum theorematibus hausta, comprehendunt; verum etiam cognoscendi, praedicendi, atque curandi artem, ipsamque genuinam Hippocratis mentem, unde Philiatron ingenia certo erudiantur, exponunt; propterea euulgationis iure donandas existimauimus. Datum Parisii anno millesimo sexcentesimo trigésimo, die Ianuarii vigesima sexta.

PETRVS PILART. Antiquior Magister.

PETRVS SEGVYN, Primarius Reginae Galliarum Medicus, et in Medicina Professor Regius.

IACOBVS COVSINET, Doctor Parisiensis.

IOANNES PIETRE, Decanus Facultatis.

RENATUS MOREAV, Doctor Parisiensis.

In LVDOVICVM DVRETVM, magni
HIPPOCRATIS libros commen-
tariis illustrantem.

Scilicet HIPPOCRATES iterum, DVRETE, reuixit,
Aut totus nobis factus es HIPPOCRATES?

Factus es HIPPOCRATES, animas tuas ossa peremti
Spiritus, huic vitae restituisque SENEM.

Fallor; namque, palingenesis si vera, remigrat

In TE, mutatis fortibus, HIPPOCRATES.

GUIDO PATINVS Bellouacensis

Doctor Medicus Parisiensis.

L. E.

LECTVRIS SALVTEM.

Cum illa, quae videbantur Vobis exponenda esse de eo, quod a me, in his Hippocratis libellis, praestitum fuerit, in illis literis dicta sint, quas in fronte libelli apposui, non esse videbatur, cur Vos amplius morarer. Incidit tamen aliquid in impressione libri, quod Vos ignorare non debetis. Statutum erat, in graeco textu, versione, commentario, paraphrasi, notulisque ordinandis, ita procedere, ut se singula quasi exciperent. Cuius tamen rei experimento facto, facile apparebat, id sine multis incommodis fieri non posse. Placebat igitur primo loco Hippocratis librum de Humoribus ponere, qualis a Girardeto editus fuit, huic vero meam paraphrasin subiicere, cum annotationibus. Videbantur hic graeca abesse posse. Sed primum aliqua in notis sunt, quibus graeca explicantur, deinde ordinem sectionum non parum mutavi, quae duo requirebant, ut graeca adiicerem. Post haec

PRAEFATIO.

haec ab initio placebat graeca et paraphrasin ponere, sic, ut sibi e regione essent, annotationibus subiectis. Hunc ordinem per aliquot plagas sequuti sumus. Mox tamen ob paraphrasin, notasque aliquot per amplas, apparebat, fieri non posse, ut hunc ordinem per totum librum teneamus. Quare malui, relicto priore ordine, eum sequi, qui etiam Dureto placuit. Eumque in altero, tertioque etiam libello adhibui. Habes igitur causas, quae, ut duplex ordo esset, effecerunt, quo tamen detractum esse nihil de utilitate libelli debet. Hoc unum mihi propositum fuit, in paranda hoc noua editione, ut Artis Medicae studiosis, aliquo modo inseruerem. Hoc unum si obtinuerō, nihil curabo morosos iudices, quibus nihil placet, quod non ab ipsis profectum est. Valete.

ΙΠΠΟ-

Ι Π Π Ο Κ Ρ Α Τ Ο Υ Σ
Π Ε Ρ Ι Χ Υ Μ Ω Ν .
HIPPOCRATIS MAGNI
DE
HVMORIBVS PVRGANDIS.

Interprete et Enarratore
LVDOVICO DVRETO,
SEGVSIANO.

I.

Τὸ χρῶμα τῶν χυμῶν, ὅπου μὴ
ἀμπωτὶς ἐστὶ, ὥσπερ ἀνθέων.

*Coloratio corporis humoribus, si non
sint refluī, similis efflorescit.*

DE HVMORIBVS. Id est, de purgatione
humorum naturali, aut symptomatica,
et quae ad imitationem naturae fit, ar-
tificio Medici comparata. Quoniam
operae pretium est, ad bonam valetudi-
nem aut conquirendam aut conseruandam, hu-
mores, qui in vitio sunt, conuenienter purgare;

A

ac

*Obiectum li-
bri de humo-
ribus.*

ac nullus feracior in Medicina locus est, quam de purgando: Caput enim in hac negotii procuratione primum est intelligere, qui sint eiusmodi, ut purgationis materiam et occasionem exhibeant.

Nam cum in medendo ad sanationem omnia tanquam ad finem referantur, ut illa prima sint Medico exploranda, quemadmodum, et quibus auxiliis ad eum finem perueniat; tum vero illud est maxime considerandum, ut, saluis et integris aegri rebus, curatio instituatur.

Ut igitur humores degeneres vacuare oportet; sic eos, qui e natura sunt, mouere aut etiam nouare est nefas. Ac periclitatur aequè is, cui sano, aut febre defuncto catharticum adhibetur, atque si eidem, cum opus est, Medicina non fiat.

Quamobrem ad bene purgandum ineunda est Medico humorum degenerum ab iis, qui sunt e natura, distinctio: Eius autem ineundae ratio haec est.

Principio contemplari oportet habitum, actiones, et excrementa, an bene valentium similia sint, an dissimilia, sed eius praesertim, cuius valetudo curatur.

CORPORIS INQVAM COLORATIO, stabilis, non fugax et humorum suffusione naturali vel critica vel symptomatica, atque ita humores sunt naturae potentes: At in habitu quidem potissimum color elucet, ex quo significatio fit humoris, cuius dominatu corpus tenetur, si nulla refluxus ac suffusionis, ut ita dicam, fugacis, nec peculiaris naturae excusatio possit adferri.

SI NON SINT REFLVI, ἀμφοτέρως metaphoricum est a mari, quod affluit et refluit. Si non fiat intro reciprocatio motu critico aut symptomatico, aut a causis procatarteticis, frigore, metu,

metu, tristitia: Vt enim ab hoste aut angue dif-
fugimus visu exsangues; ac verecundia, qui opti-
mae sunt indolis, erubescunt: Sic aliis animi per-
turbationibus, ac rerum earum, quae admouen-
tur, quaeque sumuntur, potentia; quin etiam mu-
tua partium ipsarum nobilium sympathia colora-
tio noua subinde inducitur, quae, quia fugax est
et cum refluxu, nullam purgandi materiam ne-
que occasionem subministrat. Nec vero ex co-
lore icterico, si naturalis fuerit, purgationis mo-
menta quaerenda sunt, atque ita de aliis.

Sed ea demum coloratio pernecessarium va-
cuationis vsum ostendit, quae et contra naturam
eius est, in quo apparet, estque refluxus expers,
habetque perennem ac stabilem in naturalis oeco-
nomiae vitio causam. Est enim consentaneum,
vt, quale est alimentum naturae potens, talis et
color eluceat.

Verumenimvero humorum refluxus experti-
um non vna ratio est, nec vnus idemque mo-
dus; aut enim toto corpore suffusi apparent, aut
parte aliqua, eaque suffusio vel naturalis est, vel
critica, vel symptomatica.

Nam critica est illa bilis suffusio, quae et die
critico fit, nec ante septimum morbi diem editis
pepasmis signis, ac sine vlllo hypochondriorum
tumore, quam et deiectiones et urinae laudabiles
comitantur.

Eodem modo suffusa rubore facies haemor-
rhagiae signum est, si iure et loco appareat; con-
tra delirii, conuulsionis, aut etiam peripneumo-
niae.

Symptomatica porro est bilis suffusio, icte-
rumque facit calamitosum, quae motu fit morbi
aut vitio partis, vt hepatis et lienis, cum scilicet
alterutrum obduruit hypochondrium: Veneno
A 2 etiam

etiam symptomatica est, potione vel morfu immisso.

HVMORIBVS SIMILIS EFFLORES-
CIT, idque sit perpetuum, modo, quo supra dictum est (nimirum vt sunt humores refluxus expertes, ita colores varietate distincti apparent) nec more maris fiat fluxus et refluxus vicissitudo, vt modo rubore suffundatur facies, modo pallore; sic lingua pallida biliosi humoris, rubra sanguinei, nigra melancholici, alba pituitosi, arida fuliginosi ardoris signa edit.

Quid vero? nonne huc spectant, quae in vrinis, deiectionibus, expectoratis, vlceribus, atque pustulis colore aspectabilia sunt? Ac omnium quidem illud commune est, humorem scilicet iis coloribus, quos modo dixi, naturae potentem esse, nec contra naturam humoris. Quae cum ita sint, firmissimum hoc posse adferri videtur, cur ex colore humorum, refluxus expertium, distinctio sit aucupanda, quod fere talis coloratio naturalis oeconomiae foboles quaedam existat.

II.

Ακτέα ἢ ῥέπει διὰ τῶν συμφερόντων
χωρίων, πλὴν ὧν οἱ πεπασμοὶ ἐκ
τῶν χροόνων.

*Ducendi vero sunt omnes, qua viam
affectant, et per loca lege naturae
commoda, nisi quorum mitificationes
sunt in tempore.*

DVCENDI VERO SVNT HVMORES,
degeneres scilicet, quorum suffusio, fontis ipsi-
us,

us, unde manant, perennitate, symptomatica est, non critica, neque fugax, neque naturae propria; ubicumque in vitio sunt, excludi debent e corporibus nostris vacuando, reuellendo, deriuando, coeffundendo, artificio Medici ad imitationem naturae comparato; quod et cunctando putrescant, et in suae putredinis contagionem partium naturam trahant, omnemque humani corporis oeconomiam labefactent, ac symptomatum grauissimorum ab inflammatione, venenata qualitate, et translatione morbifica, metum adferant.

Ergo, cum adhibita fuerit ea distinctio, quae adhiberi debet ex morbo et aegro, in eam curam incumbere debet Medicus, ut artificiosa molitione talem purgationem instituat, qualem naturae beneficio, bonis aegri rebus fieri animaduertit.

QVA VIAM AFFECTANT. Haec enim prima lex in purgatione sancitur, ut, quo natura et humor viam affectant, eo conuenienter (hoc est: per loca lege naturae commoda, nec ex euentu incommoda) moueantur: non enim eadem in omnibus naturae et humoris inclinationes fiunt. Estque omnino triplex inclinatio, unde purgandi via initur, vna quidem naturae, altera humoris, tertia partis obseffae. Nam iuuenes haemorrhagia, febribus ardentibus ut plurimum defunguntur; senes vero dysenteria: sic aestate bili morem gerimus, sursum mouendo, hyeme contra deorsum pituitae.

Et quorum morborum curatio in purgatione consistit, si illi diaphragmate superiorem locum teneant, vomitione; contra si inferiorem, deiectione curandi sunt. Ac ne omnia, quae sunt

pene innumerabilia, confectè, comprehendam breui.

ET PER LOCA LEGE NATURAE COMMODA. At vero purgationis modus ex impulsu naturae, motu ipsius humoris, et meatuum conditione a Medico artificiose captandus est: sed tamen ea naturae, humoris, et partium inclinatio non tantum ad imitationem considerari debet; sed adhibenda est etiam illa cautio, quam conuenienter et integris aegri rebus.

Ac talem cautionem illud apertissime planissimeque declarat, quod modo annotaui, per commoda loca, quod est eiusmodi, ac si quis dicat: Non solum, quo natura, et humor viam corripiunt, eo molienda purgatio est; nec inde solum purgationis momenta captanda sunt, sed quam commode id fieri possit, considerandum.

Existunt autem commoda et incommoda loca tum lege naturae, tum ex euentu: lege naturae conuenienter sanguis per vterum expurgatur; cerebrum per nares, palatum et aures; hepatis caua per aluum, gibba per vrinas, et quae sunt eiusmodi, quorum scilicet opera expurgandis partibus dicata est, atque quodammodo consecrata.

Ex euentu loca sunt incommoda, quae fuerant lege naturae commoda, vt polypo nares obsessae expurgando cerebro sunt incommodae, alioqui natura commodae; eodemque modo de intestinis, vesica, renibus, abdomine, thorace, nec non de faucibus iudicandum.

Sic tabidos numquam adduci debemus, vt vomitione purgandos putemus; ischiadicos, et nephriticos deiectione, quamuis eo naturae et humoris inclinatio fiat. Et qui non vomunt ex facili, deiectione sunt vacuandi, modo aestas non obfit.

Deni-

Denique rerum earum indicationes ita sunt aestimandae, ut, cui plus tribuendum sit, a Medico non ignoretur.

NISI QUORVM MITIFICATIONES FIUNT. Ac si diceret, humorum expurgandorum occasio purgationis ipsius necessitati commoditate antecellit: ut enim humorum pepasmi expertum vis effera siue orgasmus purgandi celeritatem, vel ineunte morbo requirit; ita, qui sunt pepasmi capaces, effici debent natura et arte participes, nec ante ciendi, quam mitificati fuerint, quia cum id frustra fieret, quod neque medicamento trahenti, nec expellenti naturae crudus humor cedat, tum vero medicamenti vis ipsi naturae calamitosa esset, debilitando scilicet, eamque per febrem aluinaque symptomata damnis augendo.

Et vero consentaneum est, ut, quorum morborum symptomata sunt partis obsessae, humorisque morbifici tantum propria nec translatitia, non prius natura se illis expediat, quam ipsum humorem sua virtute superarit. Atque id locum habet in iis humoribus, qui sine orgasmo, a motu, putredine, et collectione, febrium continuarum et intermittentium consequutionem adferunt, et qui cum integritate aliqua, tumores contra naturam in visceribus totoque corporis habitu excitare dicuntur.

IN TEMPORE, id est, alteratione, nam illa concoctio partium solidarum, hoc est naturae ipsius virtute, perficitur, ad eamque consequendam natura ipsa sui diligens et conservatrix mutatione utitur, quae, quia motu fit, et cum motu coniunctum est tempus, ut erit partium solidarum integritas, caloris vitalis facultas, materiaeque ipsius conditio; ita pepasmi celeritas

tas aut tarditas expectabitur. Nam februm quartanarum diuturnitas in pepasmi difficultate consistit, difficultas pepasmi in materiae contumacia: Ac raucitates in senibus non facile mitificantur, et quae sunt eiusmodi.

Porro autem quemadmodum neque abscessus, neque excretio in bonis ducuntur, si antea pepasmi significationem non dederint: Ita purgatio perperam praescribi solet a Medico, cum naturae virtus, et meatuum libertas, et materiae praeparatio desideratur. Nam cum corpora purgare consilium est, debent effici permeabilia, atque locum habet tum maxime, cum, impuritate corporis, siue ea plenioris diaetae sit soboles, siue ea ab imperfecta crisi superfit, recidiua est in metu; ipsumque adeo corpus, quo magis nutritur, eo grauioribus damnis augetur, proptereaue conuenit ad calamitosam vim morbi recidui arcendam et propulsandam, tum ut corpus ipsum iam diu multumque suo defraudatum genio, locum habeat reficiendi sui; Conuenit, inquam, cacochymiae omnis tum superstitis tum succrescentis vacationem et exclusionem purgando moliri.

Ex quibus efficitur, omnem consilii capiendi deliberationem in his versari, cum de purgando agitur: Primum, quid sit purgandum; Deinde, an id effici possit, quod primo loco videbatur faciundum; Postremo quemadmodum, et quibus auxiliis id effici posse videatur. Primo purgandi necessitatem indicat cacochymia primigenia superstes, atque succrescens. Facultatem et occasionem suppeditat species ipsa morbi inchoata, vel affecta, materia atque subiectum, cum scilicet materiae praeparatione, meatuum libertate, excitata naturae vi omnino permeabile est corpus.

Effi-

Efficiendi modum et rationem praescribit triplex illa iam commemorata inclinatio naturae, humoris, et morbi.

III.

Οἱ πεπασμοὶ ἔξω, ἢ εἰς ῥέπουσιν, ἢ ἄλλῃ, ὅπῃ δεῖ.

Mitificationes autem seu maturationes inclinationem habent aut foras, aut intro, aut alio, quo oportet.

MITIFICATIONES AVTEM. Hoc est coctiones, humorum a naturali statu alteratorum ad temperiem reductio, quae partium solidarum virtute fit, calorisque vitalis facultate suscipitur. Aui sui doctrinam non ignoravit Aristoteles IV. lib. Meteor. C.2.3. e cuius verbis hoc intelligimus, atque tunc pepseōs nomen genericum est; cum autem speciale est, est τῶν εἰσιόντων, eiusque terminus est in substantiam conuersio: hic speciale est πεπασμός, et est eorum, quae alterantur, ut foras exterminentur, nempe τῶν ἀπιόντων, quamquam fructus suo pepasmo gaudeant. Ergo cum pepasmi ad salutem praeclare appareant, tum vero admirabile est, quantum praesidii ad eam obtinendam, quantumque opis adferant. Sane in pepasmo haud fere est, quod quisquam Medici adiumentum requirat, cum ipsa natura sufficiat, eademque duce optima sanationis cursus confici possit: Ut enim concoctione natura sui domicilii est conseruatrice; ita pepasmo omnes contra naturam affectiones depellit, cum aut diaetae vitio, aut loci insalubritate, aut etiam coeli morbo

afficitur ; omnino autem a pepasmo natura triplicem viam inuenit, qua deducitur ad conseruationem sui, morbumque depellit.

INCLINATIONEM HABENT AVT FORAS, AVT INTRO, AVT ALIO, QVO OPORTET, foras quidem vt sudore, ictero critico, exanthematis quoque ipsis ; intro vero deiectionibus, vrinis, haemorrhagia :

AVT ALIO, cum scilicet ab vna parte in aliam deponit, vt in abscessu critico, quando pars, quae excipit, totius materiae morbificae capax, illaque secretio fit e directo, et procul a parte affecta, denique si ille abscessus ipsi morbo non est impar, nec naturae potens. Atque vt natura per se ipsa morbo defuncta purgationem respuit, vel si tuberculis et exanthematis sit oblitum corpus ; ita, si quid reliquiarum superfit, aut si non ea naturae sit vis atque potentia, qua se affecto iam morbo expediat ; tum sane ineunda erit bene purgandi ratio, naturaeque, vt ita dicam, vicem explendi praestandique ex cognitione locorum, quo ipsa natura cursum inflectit.

Ergo humores pepasmi capaces primum reddendi sunt arte participes, deinde vero ciendi, quo et qua quisque natura duce viam affectat, etsi iam crisi inchoata, superstitis materiae signa edantur ; quicquid supererit, eo ducendum, quo se natura iam conuertisse visa est.

III.

Ευλαβείη.

Cautio.

CAVTIO, consideratio, cauta vitatio, delectus, circumspectio in rebus agendis ; Etenim cum ita com-

comparata sit omnis medendi, imprimisque vacuandi ratio, ut minimis aequae momentis in com-
moda aegri peccetur, etiam si necessariae in prom-
ptu sunt causae purgationis; tamen illud viden-
dum est maxime, quam conuenienter id effici
possit, quod primo loco duxeras faciundum. Quo
enim maior ex vacuatione fructus percipitur, si
considerate adhibita fuerit; eo maiora per illam
detrimenta importantur, si talis non sit, qualis et
iure et loco praescribi et adhiberi solet.

Necessitatem sane arguunt, quae paulo ante
sunt explicata, ut iure et loco fieri posse quis putet,
si vacuetur, cum opus est maxime; nec non pericu-
li metus adfertur, si praetermissa fuerit illa medendi
ratio. Sed tamen vacuandi sunt hi delectus, hae
cautiones, quae ex variarum indicationum, simi-
liumque ac dissimilium signorum, causarum et cor-
porum distinctione comparantur, ut praegnantem
purgare religio est ante tertium aut quartum gesta-
tionis mensem et post septimum.

V.

Ἀπειρίη, δυσπειρίη.

*Inexperta medicatio, difficultas ex-
periendi.*

INEXPERTA MEDICATIO. Primum quidem
inexperta medicatio difficultatem parit maximam,
cum scilicet nihil sit neque appareat, quo duce ac
veluti praeunte magistro, viam inire possis. Sunt
enim quaedam proprietates hominum, sine qua-
rum notitia nec facile quicquam recte fieri, nec
in futurum praesagiri potest. Est enim difficilli-
mum ei conuenienter medicinam facere, cuius
natura communis et propria non sit ante perspe-
cta

et cognita: hic sane iudicio singulari est opus, experientia quoque est opus: Chirurghi experientia est in sensu communi fundata, quando perfractio brachio eam collocationem atque figuram ab aegro requirit, quae sit doloris expers: Idem iudicio utitur, cum ita collocat brachium, ut inter summam flexionem summamque extensionem, primumque inter atque supinum media collocatio videatur: Atque illic ducem habet naturam; hic artificium ex rei Anatomicae peritia comparatum, nec fere aberrat a scopo, cum aut naturam sequitur, aut iudicium adhibet ex partium aspectabilium distinctione: Alia est enim brachiorum, alia crurum, tibiarum, et pedum figura, et collocatio, nec eodem modo restitui debent, quando perfracta sunt.

Sed in purgando non aequae certa est Medici experientia (quae in affectionum modo, et confectione versatur) atque illa Chirurghi, quam in sensu communi positam esse diximus, sed fallax potius et periculosa. Multa enim praeclare fieri et apparere videntur, ac falso naturae accepta feruntur, quae sunt plane symptomata et calamitosa: nec iudicium experientiae canon et regula nisi summis ingeniis, acerrimis studiis, doctrinaque optima comparatur. Est enim iudicii magna vis planeque diuina, sed in quo difficultatis summa sunt omnia, praesertim cum similitudines ipsae bonis et eruditis Medicis non raro imponant.

Hic sane cautio esse debet, ne boni rectique specie quis in aegri perniciem decipiatur et erret: Nulla enim Medici excusatio accipienda est, praesertim cum per imprudentiam iuuandi studio peccasse se dixerit. Id ne fiat, iudicium et experien-

rientiam summa religione adhibeat, quae duo omnem percipiendi et distinguendi vim in se continent: Et cum iudicii, et experientiae idem sit omnino scopus, ratio tamen diuersa est; Etenim, vt perfracto brachio experientiae theorema illud est, *figura* siue collocatio doloris expers est naturalis: hoc vero iudicii, *figura* inter extremam flexionem et extensionem, pronum et supinum media, est naturalis: Sic in ratione purgandi, cum scilicet de purgando agitur, hoc theorema sibi vendicat experientia. Si *vacuatio*, qualem moliri necesse est, fiat, bono fit et alleuatur is, cui praescribitur, sin minus contra: Iudicii autem vis lucet splendetque in distinctione signorum, causarum et corporum, ex eaque distinctione similitum ac dissimilium, omnis cognoscendi, praedicendi, atque curandi ratio comparatur.

DIFFICULTAS EXPERIENDI. Ergo qui duce tantum experientia purgationem molitur, saepe aberrat a scopo, nisi iudicium adhibeat: sed cum iudicio definita fuerit purgandi necessitas, materiaque ipsa purgabilis propalam explicata, vt iam dubitari non possit, quin vacuandum sit; existit hoc loco quaestio difficillima, tum sane difficultas experiendi in quaestione versatur; haec in contrariarum indicationum concursu occurrit, cum scilicet in incerto est, quid consilii capiendum sit, vbi pharmaciae, chirurgiae vel etiam diaetae ratio in quaestionem vocatur. Incertus est animi, quid sit facturus, qui, vtrum naturae studendum sit potius quam pugnandum cum morbo, ignorat.

Vnde difficultas experiendi oriatur.

Vt enim concedam ptissanae dotes facile cuius esse perspectas, atque quodammodo pertractatas, quibus admirabile est, quantum caeteris

Ptissanae dotes.

teris

teris alimentorum generibus antecellat, quod et fit meabilis, et concoctu facilis, et omnis alienae qualitatis expers minimeque sitifera, ex quibus maximum pleuriticis adiumentum posse adferri videatur, alas pulmonum explicando, materiam praeparando, tussim leniendo, naturaeque vim excitando ad expectorandum : Tamen permagni interest siccone an humido, ineunte an affecto iam morbo exhibeatur ; tum autem continenterne an cum intermissione, semel aut bis die exhibenda esse videatur : Nam in doloris acerbitate cum summa difficultate spirandi, et expectorati vacuitate coniuncta, si quis ptissanam forbeat, tam est in vitio, quam si ipse sibi manus adferret, quod inde vel mente percussus, vel cum orthopnoea, vel cum stertore celerius opinione Medicorum, saepe intereat. Eoque fit, ut iure optimo huiusmodi homines syderatos prisci existimarint, tum propter eam moriendi celeritatem, tum quod iis mortuis membrana livida plagae assimilis conspiceretur : Atque huius rei causa in promptu est, quod scilicet repente suspiriosi laedantur : Etenim frequenti illo, quem ducunt, spiritu materia expectorabilis fit glutinosa, hinc respirationis interceptio.

Quod si ptissana tantis augeat damnis aegros, si iure et loco non usurpetur ; cuiusmodi caetera esse iudicandum est, quae nec bonitate succi alibilis, nec facultate medendi, cum ptissana sunt conferenda ?

Ac difficultas experiendi maxima est, cum aut symptomata eiusdem causae soboles, aut quorum vis maior est, magisque vrget, aut quae cum aliis coniuncta, varie suadendo efficiunt, ut paulo momento animus huc illuc distrahatur.

Ne

Ne longum faciam, et ne ab instituto discedam; Quae maior difficultas purgandi in Medicina cernitur, quam si cum orgasmo bimestris graviditas aut septimestris coniuncta sit? Praegnantem quidem purgandam, fateor, si humor sit efferus et ipsae quadrimestres dum septimestres fuerint; caeteras autem purgare religio fit. Ut enim tanta purgandi necessitas est in orgasmo, ut etiam celeritas ipsa quodammodo mora sit, ne calor febrilis augeatur, symptomatum acerbitate vires frangantur, ipsaque materia adeo effera ruat in partem aliquam nobilitate insignem, cuius officio vita carere non possit: Ita necessitatem illam, quae summa est, maior experiundi difficultas remoratur, qualem graviditas ipsa recens vel affecta saepenumero affert, quotiescumque in eam cadit orgasmus.

Quae causa est etiam, cur morbi acuti non minus ipsa difficultate experiundi, quam magnitudine causae ac symptomatum vehementia, sint mulieribus gravidis calamitosi atque funesti. Nam si ea sit ratio foetus et foetae, ut non magis liceat pugnare cum morbo, quam ipsi naturae ad tempus imperare, nullus omnino restabit curationi locus. Quinetiam si grandiore iam foetu austrina veniat hyems pluuiosa ac tepida, indeque ver ficcum et aquilonium, mulieres ipsae grauidae, in summa purgandi necessitate, purgationem ipsam commodo foetus non ferent, quod ex ea temporum defectione ac tempestatum alienatione, leui de causa abortiant: Eoque fit, ut mulieres grauidae, morbis acutis implicatae, non minus ipsa difficultate curandi, quam magnitudine et vi morborum laborent.

Quam.

Curandi Re-
gula commu-
nis.

Quamobrem in hac tam perplexa tamque anticipiti cura cogitandi, vsurpanda videtur illa, quae omnium quidem communis est regula, vt, vnde natura magis est opis indigens, hac illi ex parte potissimum succurratur, nihilque salutariter fieri posse quis putet, nisi quod ipsi naturae conuenienter fiat, quamuis ipsa vis morbi suo iure aliquid pene dixerim extorquere videatur. Porro autem quemadmodum humorum, qui in vitio sunt, vacuatione sanitas comparatur, contraque symptomatum accessio fit; ita rerum consequutionem tanquam e specula praeuidere oportet distinctione locorum, temporum, naturarum, morborum: Ex quibus intelligitur, purgationem iure et loco a natura suscipi, aut a Medico artificiose institui, vel contra symptomaticae aut inconsiderate fieri in qualitate, quantitate, vtendi modo et occasione.

Solenne est sursum purgationem moliri, quando ad cibi fastidium accedit stomachi morfus et oris amaror; sunt enim haec alui bile natantis symptomata: Nec minus eam purgationem sursum moliendam suadet, si dominatu aestatis coelum incanduit, corpusque purgandum est gracile, et ad vomendum habile beneque affectum. Sed tamen ita comparata est ratio illorum symptomatum, vt quamuis impulsu naturae, motu ipsius humoris, et meatuum conditione sursum bene fieri illa purgatio videatur, tamen ea molitio tantum in febris vacuitate probanda fit.

Etenim si a febre veniunt illa symptomata, ineunte quidem sunt translationis symptomaticae, effecta vero perturbationis criticae propria, ac signa iamiam futurae vomitionis criticae et salutaris; in translatione symptomatica morbum sequi

sequi est nefas. In perturbatione critica quae iudicantur salutariter, ea mouere non licet.

Iam vero ut catharticonum difficultatem, quam illa prae se ferunt, aperiamus: Quod nomen cathartici fuit in arte illustrius quam Ellebori? Enimvero medicamenti nullius vis maior se extulisse dicitur ad sanationem melancholicorum, fanaticorum, ischiadicorum, arthriticorum, nephriticorum, fauciatorum, cum scilicet ex vulnere aut fractura corruptionis metus adfertur, proptereaque delirii, febris, et conuulsionis.

Sed huius rei difficultatem non mediocriter pertimescit, qui est medendi peritus: Est enim rigore et conuulsione formidabilis; nam cum in elleboro tanta purgandi sit virtus atque potentia, ut priusquam in tenuium intestinorum anfractus perueniat, humores degeneres, toto corpore ad aluum pertractos, vomitione excludat, cuiuscumque naturae fuerit ille potens, eius profecto auxilia labefactabit, eritque omnino rigore et conuulsione funestus.

Itaque pueris, qui nervos habent natura infirmos, senibus item, qui ab exhausto humoris natui laborant, elleboro iure interdendum videtur, ob eum, quem dixi, conuulsionis metum: Soli restant iuuenes et homines constantis aetatis elleboro vacuandi, nec sine summo delectu. Atque hi sunt in promptu elleborismi delectus, hae cautiones, quas qui seruare in animum non inducet, praestiterit sane, ut elleborismo in totum abstineat.

Primum iam constat, opinor, de hominum naturis, ab elleborismo excipiendam senectutem et pueritiam. Deinde qui male ad vomendum affecti sunt et constituti: Tum autem, qui febrili

B

con-

conflagrant incendio, et qui aluinis symptomatibus infestantur: In caeteris ita proderit elleborismo uti.

Principio, ut si duorum solemnium remedium, elleborismi scilicet et phlebotomiae necessarius incidat usus, a phlebotomia curationis principia ducantur. Hinc permeabile corpus reddatur vberiore victu et requie. Materiam reddet sequacem ductusque meabiles oxyporum usus, inde diluto radicularum elleboro confixarum potionandum ea mensura, qua vires naturae ad exclusionem humoris morbifici incitentur, non autem frangantur. Postremo vere et autumno potionandi sit tempus, non hyeme, nec aestate. Ergo sic proderit elleborismo uti, eoque delectu mirabiles adferentur sanationis fructus eorum morborum, quorum calamitosa vi naturae praesidia collabuntur et concidunt.

Quae cum ita sint, vere illud videor esse dicturus, nihil omnino inconsiderate esse faciendum in ratione purgandi, ac nihil de cathartico statuendum, nisi difficultatibus illis sublati, quibus illa purgandi scientia est plane obstructa. Caeterum, omnium rerum, quae sponte fiunt atque apparent, effectiois modus et consequutio experientia est, non peruagata ista periclitatio. Atque illa tria, scilicet *εὐλαβείη*, *ἀπειρήνη*, *δισπειρήνη*, ad quaestionem, an sit purgandum, pertinent, quae sequuntur, ad modum purgandi. Purgandi vero modus in peculiari natura et affectione, deinde in humoris, qui in vitio est, conditione consistit.

VI.

*Μαδαγότης. ἢ μαδάγωσις.**Pilorum defluuium.*

PILORVM DEFLVVIVM, glabrities ex pilorum defluuio. Quae affectio tabidis propria maximam etiam praebet experiendi difficultatem, quia tabidorum natura et humor sursum vergunt. At ipsa tabes, aut ea naturae ad tabem suscipiendam inclinatio nunquam nos eo finit adduci, vt purgationem sursum moliendam putemus. Existunt enim congeneres quidam hominum morbi, aut partium illis excipiendis bene affecta conditio, ex quibus tametsi humorum degenerum significatio sit, tamen ab ipsius purgationis molitione nos auocant; cum scilicet viam inire consilium est, quam ipsa natura et humor affectant. Et enim tabidorum (quos ita vis morbi ferina exercuit, vt pilorum congenitorum defluuio sint deturpati) et natura et humor sursum aspirant, sunt enim graciles fere omnes et biliosi: Vt enim tabidi, quibus ferinum vlcus pulmonem depascit, vomitione damnis augentur, ac saepe celerius, quam quis fortasse putet, intereant, quod ad calamitosam vim vlceris accedat funesta venarum hiantium profusio et haemorrhagia: Sic etiam illi, qui sunt in metu tabis, vomitione tabidi efficiuntur, quod et catharrhi vis efferat in pulmones procumbat, et vasa pulmonum dehiscant; huiusmodi fere sunt, qui scapulas habent alatas, aut qui sicca tussi cum raucitate coniuncta infestantur: Nam, quae distillationes a capite tussiculosos et raucos efficiunt homines, si, cum aliquantisper processerint, vacationem non habeant,

B 2

alte-

alteram sane afferunt tabis differentiam : At hi non minus in metu sunt tabis, quam quibus scapulae alarum instar prominent.

Eadem cautio esse debet nephriticis et ischiadicis, ut numquam, si fieri possit, iis ope cathartici aluus feratur, ne grauiorum symptomatum accessione, in discrimen veniant, ab humoris in partes male affectas prolapsu, cui excipiendo cum ipsa partium laborantium infirmitas valde sit habilis, tum vero maxime cum ad eam excipiendo opportunitatem calcar humori additur, fitque, ut ita dicam, via vi, quae facilis et expedita ante fuerat.

VII.

Σπλάγχνων κενότης, τοῖσι κάτω πλήρωσις, τοῖσιν ἄνω τροφή.

Viscerum vacuitas, repletio abdominis et crassitudo, per superiora alimentum.

VISCERUM VACUITAS immutatione habitus, temperamenti, et actionis, cuiusmodi naturis purgationes laboriosae sunt, ac praesertim, quae vomitione suscipiuntur : Ac si diceret, in viscerum vacuitate res eo sunt loco, ut necessario purgandum esse videatur. Etenim vacuitatis extraordinariae sunt haec fere symptomata: in aluo quidem morsus, quem cardiogmum vocant, oris amaror, et hypochondriorum suspensio; in genere venoso calor febrilis et urinarum rubor; in habitu corporis extimarum partium frigus,

frigus, oculi concaui, collapsa tempora, denique infirmitas ipsa et ad res gerendas ignauia. Sed illud fere positum est, nunquam in inedia laborandum; Quae sententia ut in labore et exercitatione corporis locum habet, ne vires ab exhausto per inediam laborantes, accedente labore omnium, labefactentur; ita cum certis de causis inedia futura est, vel anteceffit, nunquam purgandum, aut sanguis vena incisa mittendus. Atque ut homini sano cum inedia laborare est aegre; sic aegro in aestu morbi, cum scilicet quam tenuissima diaeta necesse est uti, Pharmaciam aut phlebotomiam adhibere est calamitosum. Et vero sic est naturae alui talis conditio, ut si in eam vacuitas extraordinaria officiique vacatio forte inciderit, substantiae quidem ipsius siccitatem, habitui prolapsionem, facultati contrictric ignauiam defidiamque adferat. Ac siccitatis consequens est fitis, oris amaror, a bile cardiognus, tenebricosa vertigo, iactatio nauseabunda, vigiliae, rubens vrina, carniū aestus et febris, cum frigoris et caloris vicissitudine partium extimarum.

Alui collapsae incommoda sunt haec: hypochondriorum suspensio, difficultas spirandi, et anxietudo: Ignauiam defidiamque ab officii vacatione conceptam sequitur molestia quaedam grauissima ex mutatione repentina ab otio ad negotium, si quis ad ingenium redire velit.

Tanta est igitur symptomatum foetura et ilias a viscerum vacuitate, ut omnis tollatur medicinae faciendae occasio.

REFLETIO ABDOMINIS ET CRASSITUDO, hoc est vberima constitutio cum triplicis aequalitatis laude coniuncta; siquidem

B 3

cum

cum duas purgandi vias natura muniuerit, quibus humores, qui toto corpore in vitio sunt, aequabiliter possint excludi, vomitionem sursum, deiectionem deorsum; vtriusque profecto sic debet esse cautio.

Ac primum id ratum esse debet, quibus profuturum sit deiiciendo purgari: Enimuero profuturum est melancholicis, pituitosis, aetate constanti et hyeme, in doloribus diaphragmate inferioribus, quorum curatio in purgatione consistit, cuiusmodi sunt aluini circa vmbilicum dolores, lumborum cruciatus ac genuum grauitas.

Sed in hac viarum purgationi dicatarum electione, quam ipsa collocatio atque natura partium expurgandarum praescribit, idonea deiicendi opportunitas abdomine solido succique pleno, nec non in substantiae, qualitatis, et quantitatis aequabilitate posito potissimum aestimatur. Vt enim abdominis vberima illa constitutio praeclare ad salutem apparet, quod inde viscerum benemotorum beneque constitutorum argumenta petantur, ita ex animi sententia sanationem adiuuat, praeclareque ad eam facit, quod huius beneficio illa, quae fit deorsum, purgatio Medicorum votis respondeat.

Contra, si quae inaequalitatis nota in distentione, contractione, duritate percipiatur, aut si abdominis muscoli contabuerint, ex illo ruere ac retro sublapsa referri spes iustae purgationis, quae deiiciendo perficitur. Quamobrem non vltima erit eius, quae fit deorsum, purgationis laus, quae ex virtute et integritate comparatur.

PER SUPERIORA ALIMENTVM, ac si diceret, vomitionis (quae sursum fit humoris vitiosi exclusio) quae opportunitates sunt maxime ad

ad bene medendum, illae profecto veniunt abdicandae, si alimentum desit, vel alimenti ratio desideretur. Est enim consentaneum, ut vomat ex facili is, cui vomitio imperatur, nisi convulsionem experiri malit, quam humoris morbifici vacuationem. At ista facilitas humectatione acquiritur: nihil autem humificum, quod nutritu careat. Quamobrem victu pleno et quiete opus est ad bene vomendum, idque cum alias, tum si elleborismo utendum sit. Haec igitur praeparatio adhibeatur iis, quos saevi exercent dolores diaphragmate superiores, ac sola purgatione sanabiles. Haec lex vomendi iis etiam sancitur, quibus ad melancholiam, insaniam, nephritidem, ichtiadem, et calcis fracturam vomere multum prodest. Qui contra vomitionem instituit, non minus in commoda aegri peccat, quam si ipse damnum adferret.

Quae cum ita sint; plane efficitur viarum, quas ad purgandum natura instituit, electionem non minus a praeparatione, quam ab instituto naturae proficisci.

VIII.

Ἀναρροπή, καταρροπή.

Sursum inclinatio. Deorsum inclinatio.

SVRSVM INCLINATIO. DEORSVM INCLINATIO. Vomitione quidem purgandi sunt fateor, quibus inclinatio sursum fit; quemadmodum et deiectione, quibus deorsum, sed id non temere faciendum. Triplex est autem omnis,

B 4

quae

quae sursum fit, inclinatio, triplex item, quae fit deorsum; una quidem humoris, altera vero naturae, postrema ipsius morbi: Etenim biliosi humoris sursum fit inclinatio, melancholici vero deorsum. Iuuenum propria est vomitio, et haemorrhagia: Senum vero et hominum constantis aetatis alui profluuium seu diarrhoea, dysenteria, et haemorrhoides. Morbi acuti sursum, nisi in senibus: Diuturni vero deorsum crifim recipiunt.

Sed tamen ea triplex naturae, humoris, et morbi sursum deorsumue inclinatio, ut summo iure sic faciendum suadeat; tamen ipsum Medicum ad imitationem sui facile non adducet, si deorsum ubertas abdominis, sursum humifica vis alimenti et somni desideretur.

IX.

Τὰ αὐτόματα ἀνω καὶ κάτω, ἃ ὠφέ-
λεια καὶ βλάπτει, συγγενές εἶδος,
χώρα, ἔθνος, ἡλικία, ὥρη, κατὰσσις
νόσου, ὑπερβολή, ἑλλειψις, οἷσιν ὁκό-
σον λείπεται, ἢ ὄ.

*Quae sponte sursum deorsumue fe-
runtur, quae prosunt aut obsunt:
congenita forma, regio, mos, aetas,
temporis vicissitudinis ratio, mor-
bi status, nimietas, paucitas, siue
quibus deest aut abundat.*

QVAE SPONTE SVRSVM DEORSVMVE
FERVNTVR, QVAE PROSVNT AVT OBSVNT.
Quod

Quod superest, commemorabile illud est in cautione prudentis atque periti Medici, ut observatione singulari eorum, quae sponte fiunt, quaeque apparent, bene recteque imitandi solertiam consequatur. Nam cum prima sit ad veram laudem medendi commendatio, ut, quae contra naturam sunt, accommodate excludantur, aut in pristinum statum, quoad eius conatus fieri poterit, tuto, cito et iucunde reuocentur; nos quidem exclusionis modum natura duce tenebimus, quam si sequamur, nunquam aberrabimus: Natura enim sui diligens et conservatrix morbos depellit peripneumonia et crisi: Eius autem conuenienter omnia molientis imitorem se, observatorem et adiutorem fidelissimum praestare is debet, qui artis magister praestantissimus dici et esse velit. Sed ne decipiamur specie recti, contraque, et bene, et conuenienter cuique medendi occasionem arripimus, iudicium et experientiam adhibere oportet. Ac sane adhibendi ratio explicatur hoc proposito vacuationis exemplo, ad cuius imitationem artificiosa omnis vacuandi molitio facillime comparatur. Nam deiectione et vomitione purgantur humores, qui toto corpore vitium concepere, natura et arte. Eodemque modo colliquamenta, et alii humores sine delectu symptomatice excluduntur. Ac nihil in promptu magis quam artificiosam vacuationem moliri vomitu aut deiectione quo iure quaque iniuria. Sed ut naturalis bono fit aegri, sic artificiosa in bonis ducitur atque laudari solet, qua exemplo naturae, qualia purgari decet, purgantur et excluduntur.

Verumenimvero qualia purgari decet, eiusmodi esse intelligimus; primum quidem, ex iis, quae purgandi necessitatem indicant, modos aperiant, rationem denique omnem praescribunt.

B 5

De-

Deinde vero ex ipso affectionis modo et consequutione. Affectionis modus in aegri alacritate cernitur, dum scilicet fertur alius vomitioque cietur; consequutio autem in adiumento et allevatione, cum finis purgandi sit. Eaque omnino sunt duo iustae vacuationis argumenta, quorum sane veritas in sensus communis bonitate lucet splendetque, nec ullis erroribus obsolescit.

Quid enim facilius mente animoque peragatur atque concipitur, quam illud, quod in peragato Medicorum sermone versatur, in commotionibus alui et vomitibus vltro obortis, si, qualia purgari decet, purgentur, prodest id maxime, perferuntque alacriter; sin minus, contra: Sic etiam vacuatio, si, qualem moliri necesse est, fiat; bono fit et allevantur, sin minus, contra. Est enim id aequae sensus communis iudicarium atque illud: Totum est maius sua parte, et bis tria faciunt sex, et quae sunt eiusmodi.

CONGENITA FORMA naturalis, communis, et propria cuiusque naturae in temperamento, in habitu tum vniuersi corporis tum singularum partium, quarum beneficio corpus administratur, temperamento et dominatu cuiusque humoris: Ac si diceret, operae pretium non est Medici affectionis modum et consequutionem expectare, in omni purgatione, quae sponte suscipitur, neque id vacat aegri periculo artificisque contumelia, quod in eo affectionis modo et consequutione tantum defixus non ante praeuiderit finistros euentus aut prohibuerit: aut contra sperarit et aduocarit secundos. Explicanda est igitur praestantis iudicii vis, quae in signorum, caussarum, et corporum similibum ac dissimilibum distinctione posita est: Eius autem comparandae et explicandae

dae ratio haec est. Nam prima cognoscendi, praedicendi, et curandi ratio ex formae connaturalis (quae cuique propria est) distinctione ducitur.

REGIO, situ, natura, ventis et aquis, solum ac coelum vernaculum.

MOS, institutus et infitus: Institutus in vitae ratione, et vitae instituto, mores infiti sunt, qui corporis temperamentum sequuntur, ut biliosi irasci celeres, vide *Lib. I. Epid.* Instituti, qui ex Philosophiae studio aut diuinis literis comparantur, ut apud Ciceronem *lib. de fato*, fertur de Socrate, quo nihil sapientius, nihil temperantius, etsi natura mulierosus extitisset. Sic ex diaeta variorum morborum dispersorum principia causaeque ducuntur.

AETAS, nam illa temperamenti et habitus mutationem affert: Prima infantia congener est muco et aphthis; secunda diarrhoeae et convulsioni epilepticae; Tertia strumis et lithiasi; Pubertas et adulescentia sanguini et haemorrhagiae; Iuuentus bili et febribus acutis ardentibus, tabi; Constans melancholico fucco et haemorrhoidibus; Senectus excrementitiis humoribus, unde apoplexiae et cachexiae, ficcitati corporis, cruditatibus, catharrhis tussiferis.

TEMPORIS VICISSITVDINIS RATIO, ficcitatatis, caloris, humoris, frigoris, ventorum, tranquillitatis, nubium, procellarum, serenitatis, praeterito tempore aut praesenti, principio, medio et fine, sine intermissione, aut cum intermissione.

MORBI STATUS, hoc est historia, morbi species, magnitudo, mos, situs, unde salutis aut mortis, secundi aut finistri iudicii, criseos ipsius et diei critici argumenta petuntur.

NIMIETAS, PAUCITAS scilicet excretionum, quae vi naturae suscipiuntur, nimietas enim inhibendum, sistendum; paucitas coeffunden-

dendum: ac nimietas, paucitas (rerum adhibendarum in qualitate, copia, frequentia) congeneres sunt formae rerum habendarum, et ad communem et propriam cuiusque naturam debent referri.

SIVE QVIBVS DEEST AVT ABVNDAT, vt biliosis parte superiore, pituitosis inferiore, cum morbo aut sine morbo.

X.

Ἀ' κη' ἐκκλισις.

Medela, declinatio.

MEDELA, DECLINATIO, medicandum aegri natura insinuat: Aliquando medicationes periculosissimas esse quascumque declarat, itaque praestolandum satius.

XI.

Παροχέτευσις ἐς κεφαλὴν, ἐς τὰ πλάγια, ἢ μάλιστα ῥέπει, ἢ ἀντίσπασις. ἐπὶ τοῖσιν ἄνω, κάτω. ἄνω, ἐπὶ τοῖσι κάτω, ἢ ξυρῆναι, ἢ οἷσι τὰ κάτω, ἢ οἷσι τὰ ἄνω, ἢ ἐκπλῆνεται, ἢ οἷσι παρηγορήσεται.

*Deriuatio ad capitis dolores curandos, per obliqua, qua viam affe-
ctant, aut reuulsio, quibus sursum
deorsum, quibus deorsum sursum;
aut desiccandi locus est, aut quibus supe-*

superiora, aut quibus inferiora, aut eluitur, aut quibus sedabitur dolor.

DERIVATIO AD CAPITIS DOLORES CVRANDOS, quae deriuatio est auersio humoris, qui constitit, per loca ex euentu incommoda fluentis, vt in cynanche incipiente brachii vena secatur ad reuulsionem: consistente autem vena, quae est sub lingua.

PER OBLIQUA, vt, si per os confluat humor, ad nares deriuetur, contra si ad nares tumore aut vlcere obsessas, ad os, palatum.

QVA VIAM AFFECTANT natura et humor.

AVT REVVLSIO, humoris, quo non expedit ad loca et per loca lege naturae incommoda fluentis, hoc est in contrarium auersio, vt ad haemorrhagiam symptomaticam, immoderatam, cucurbitula hypochondriis affixa; menstruis supra modum fluentibus ad mammas. Reuellimus autem vel ex inferioribus ad superiora, vel ex superioribus ad inferiora; vel ab anterioribus ad posteriora, vel a posterioribus ad anteriora; vel a dextris ad sinistra, vel a sinistris ad dextra, vt brachio dextro male affecto secabis venam sinistri lateris, nisi affectio sit diuturna, tunc enim deriuatione est opus *κατ' ἴκιν*, non reuulsionem ex opposito. Si oboriatur in vtero phlegmone, venam dextri brachii secabis; vbi vero constitit, vena cruralis est secanda e directo.

QVIBVS SVRSVM, DEORSVM. Vt in anadrome biliosi humoris ad caput, quae phrenitidis metum adfert, aluum ciere oportet.

QVIBVS DEORSVM, SVRSVM. Reuellendum est.

AVT DESICCANDI LOCVS EST, AVT QVIBVS SUPERIORA, vt caput sero et humore respersum, sacculis ex milio, furfure, sale et frictionibus.

AVT

AVT QVIBVS INFERIORA, vt tibiis
oedematosis;

AVT ELVITVR vt clystere, hordeato.

AVT QVIBVS SEDABITVR DOLOR, vt inie-
ctione, fotu, decoctis seu apozematis humorum
acrimoniam infringentibus, quorum remedio-
rum finis est mitigatio.

XII.

Μὴ τὰ ἐκκεχυμωμένα εἰς τὸ εἶσω ἀπο-
λαμβάνειν, ἀλλὰ τὰς ἀφόδους ἐξη-
ραίνειν.

*Quae diffusa sunt, non sunt intro re-
uocanda, sed ipsas excremento-
rum vias siccare.*

QVAE DIFFUSA SVNT, pertotum cor-
poris habitum motu symptomatico aut critico, vt
icterus criticus, exanthemata, variolae et morbilli.

NON SVNT INTRO REVOCANDA,
medicamento scilicet vomitorio, deiectorio, vt
praeceptum est in *comment. in histor. de Simone*
sect. 2. lib. VI. Epid. quo loco hoc commune
continetur praeceptum, vt diffusus humor sic-
cando vaneſcat, quod humores totius substantiae
vitiosi deterius nobiles partes afficerent, quam
antea affectae fuerint. Hic notandum verbum
ἐκχύμωσις apud Hippocratem significare suffusio-
nem humoris non egressi e propriis conceptaculis;
ἐκχύμωσις vero significare suffusionem humoris
e propriis conceptaculis egressi. Vide quid signi-
ficet *συνεκχυμῶν*, id est, coeffundere, *comm. in*
part. 9. sect. 2. lib. VI. Epid.

SED IPSAS EXCREMENTORVM VIAS

SIC

SICCARE OPORTET, supple, medicamentis diaphoreticis, frictionibus, balneo, laconico et cataplasmatis, qualia ad Simonis exanthemata praescribit Hippocrates, discutientibus scilicet.

XIII.

Τάραξις, κατάνλυσις, διάνηψις, ὅσιν ἀποσῆσεται πρὸς ἔδρην, ὅθεν ἀθέλγεται, ἢ Φάρμακον, ἢ ἔλκος, ἢ χυμός τις συνεστηκώς, ἢ βλάβημα, ἢ Φύσα, ἢ σῖτος, ἢ θηρίον, ἢ καῦμα, ἢ ἄλλο τι πάθος.

Perturbatio, perfusio, ablutio, quibus ad anum secessio fit, unde conceditur, exoluitur, aut medicamentum, aut ulcus, aut quispiam coactus humor et concretus, aut germen, aut flatus, aut stercus, aut animalculum, aut aestus, aut alia affectio.

PERTURBATIO alui, cum scilicet fertur aluus cum torminibus, biliosis, mordacibus, acribus aut serosis excrementis, quae abradendo aut exasperando molesta sunt, excitantque aluo tumultum et sedi morsum; atque sic *ταράξεως* ἢ *ταράχης* nomen absolute positum accipi voluit, cum *lib. 1. Aph.* istud ipsum de mentis alienatione intelligi velit.

PERFUSIO, clysterum iniectio valet ad perturbationem alui sedandam.

ABLUTIO, hoc est ani, intestinorum, vicinarumque partium fatus et lotio ex aqua calida, oleo, lacte, cum scilicet constricto et coacto musculo sphinctere,

ctere, adstrictior fit aluus, et motu peristaltico intestina mouentur contra naturam inferne sursum.

QVIBVS AD ANVM SECESSIO FIT, VNDE CONCEDITVR, EXOLVITVR, vnde quasi colo transmittitur.

AVT MEDICAMENTVM purgans scilicet, vt in eo, qui cum epoto scammonio faevis torminibus cruciaretur, quia propter infirmitatem naturae ferri aluus non posset, acerbioris pyri vsu leuatus est; quod tum medicamenti vis venefica alui perturbatione aut clystere eluitur.

AVT VLCVS, vt in dysenteria vera, quae in ulcere recti intestini consistit, cum tamen dysenteriae nomen absolute positum ad omnem excretionem sanguinis pertineat, etiam sine ulcere.

AVT QVISPIAM COACTVS HVMOR ET CONCRETVS, vt in dolore colico a pituita vitrea resoluta: Pituita enim in corpore bifariam peccat, nempe alienae substantiae admistione, et propriae corruptione, idque tribus modis, resolutione, quae fit aut in aquas, aut in flatus, vt in vitrea contingit; concretionem, vt in gypsea; aut putredine, vt in febre quotidiana a falsa.

AVT GERMEN seu germinatio ac soboles viscerum male affectorum, quae bubonibus et torminibus declaratur.

AVT FLATVS, qui triplex est, silens, sonorus, stridulus; aut inflatio praecordiorum, etiam si flatus non exeat.

AVT STERCVS, cum scilicet induruit corporis raritate, hepatis calore, picrocholis *ἄνω*, urinae profluuio, tempestate aquilonia, a qua constringitur sphincter musculus, huic affectioni fons aquae calidae in ano prodest. Caeterum τὸ σῆτος in neutro genere alimentum declarat; in masculino (sit honos auribus) sordes intelligit, vt est apud
Hip-

Hippocratem *sect. 5. part. 5. Lib. VI. Epid.*

AVT ANIMALCVLVVM, vt lumbrici, ascarides, vermes lati; lumbrici tolluntur clysteribus ex decocto absynth. marrub. abrotan. aloë et myrrha.

AVT AESTVS, vt in febre ardente, cum sanguis, maiores venae, arteriae, intestina aut lumbi aestu incandescunt.

AVT ALIA AFFECTIO, vt ileus, quo excluduntur faeces aut chylus. Porro voluulus, in quo chylus reiicitur per os, est calamitosior, causa quidem, quia nimirum defraudatur genius: quando vero per os stercus reiicitur, est calamitosus symptomate, etenim inficiuntur spiritus; posterior fit inflammatis crassioribus intestinis.

XIII.

Σκεπτέα ταῦτα, τὰ αὐτόματα λήγοντα· οἷον αἱ ἀπὸ καυμάτων ἐπεγερόμεναι Φλύκταις, ἐφ' οἷσιν οἷα βλάπτεται, ἢ ὠφελεί. χήματα, κίνησις, μετεωρισμός, παλινιδρύσις, ὕπνος, ἐγρήγορσις, ἀλυσμός, χασμοί, Φρικὴ. ἅτε ποιητέα, ἢ κωλυτέα, φθάσαι.

Haec vero attendenda sunt, quorum, quae ultro fiunt aut apparent, desinant; aut cuiusmodi sunt pustulae oborientes ab exustione, quatenus sunt eiusmodi, ut aut noceant aut prosint. Figurae corporis,

C

poris,

*poris, motus, erigendi et residendi
vicissitudo, somnus, vigiliae, iacta-
tio, oscitatio, horror. Ex quibus
omnibus quid faciendum aut pro-
hibendum, anteuertas.*

HAEC VERO ATTENDENDA SVNT, ad
diagnosim, et prognosim, et ad remedii adhi-
bendi occasionem captandam.

QVORSVM, QVAE VLTRO FIVNT AVT AP-
PARENT, DESINANT, id est, bonis aut malis aegri
rebus, remissione morbi, an symptomatum accen-
sione, vt vomitus, deiectiones, profluvia sanguinis,
vrinae, sudores; nec solum habenda ratio est, at-
que vtrum lege naturae morbi potentes, aut morbo
impares, aut contra per propagationem causae
morbificae; nam vt scribit Galenus, *cap. 7. Lib.
I. de Crisibus*, cuiusque partis excretae reliquiae
eius affectae indices sunt: Si enim coctae fuerint,
eius incolumitatem significant, sin crudae, con-
trariam dispositionem.

AVT EIVSMODI SVNT PVSTVLAE OB-
ORIENTES AB EXVSTIONE, humoris acrimo-
nia et effera vi.

QVATENVS SVNT EIVSMODI, VT AVT
NOCEANT, scilicet cum morbo sunt impares na-
turae potentes per epigenesim, non autem per
translationem a parte nobili ad ignobilem, vt in
Critone, qui oborto abscessu in magno dextri
pedis articulo post biduum interiit.

AVT PROSINT, vt in Herophonte, qui ob-
orto in crure abscessu defunctus est morbo lethali:
Ac si diceret, vt vero illi abscessus profint
aut noceant, haec erunt tibi argumento.

FIGV-

FIGURAE CORPORIS, hoc est situs, collocatio tum vniuersi corporis, tum partium: An scilicet aeger pronus aut supinus, in alterutrum latus iaceat, bene aut male compositis cruribus: praeterea character, moles, color faciei.

MOTVS, tum animi, tum corporis, vt si micent in temporibus venae, arteriae, huc et illuc voluantur oculi, aut contra sint naturaliter constituti secundum naturam eius, in quo suscipiuntur et fiunt, toto corpore tremor, stridor dentium.

ERIGENDI ET RESIDENDI VICISSITUDO, a virium infirmitate cum humoris acrimonia et pulmonum vitio coniuncta.

SOMNVS suavis, profundus, turbulentus.

VIGILIAE, vt calor intro aut foras viam affectat, ita vigiliarum aut somni inclinationes fiunt.

IACTATIO nauseae tum particeps, tum expers; illa purgationem necessariam indicat, ναυτιώδης dicta; haec ἀνέμετος, cum aeger nullo stare potest loco, venae sectionem postulat.

OSCITATIO, quae fit oppletis maxillarum musculis a spiritu vaporoso aut flatulento.

HORROR symptomaticus, criticus, periodicus a prauis humoribus ad cutim translatis.

EX QVIBVS OMNIBVS QVID FACIENDVM AUT PROHIBENDVM, ANTEVERTAS. Ac si diceret, ex iis, quae fiunt quaeque apparent contra naturam, perspectis intelligimus, quae sunt e natura excipienda, quae contra naturam declinanda, non expectato affectionis modo et consequutione.

Παίδευσίς ἐμέτου, καὶ τῶ διεξόδου, ἢ
 πτυάλου, μύξης, βήχος, ἐρέυξιος,
 λυγμοῦ, Φύσης, ἔρε, πταρμῆ, δα-
 κρύων, κνησμῶν, τιλμῶν, ψαυσίων, δ-
 ψης, λιμοῦ, πλησμονῆς, ὕπνων, πό-
 νων, ἀπονίης, σώματος, γνάμης, μα-
 θήσιος, μνήμης, Φωνῆς, σιγῆς.

*Cognitio haec vomitus, deiectionis,
 aut expectorati, mucoris, tussis,
 ructus, singultus, flatus, urinae,
 sternutamenti, lacrymarum, pru-
 ritus, vellicationum, contactus, fi-
 tis, famis, satietatis, somni, labo-
 ris, cessationis, corporis, mentis,
 morum institutorum, memoriae,
 vocis, silentii.*

COGNITIO HAEC VOMITVS, quasi dicat,
 maxime autem in eo genere sit meditata Med-
 icus, vt scientiam habeat vomitionis faciendae,
 obseruandae, aut declinandae, vt est symptoma-
 tica aut critica propria eius naturae, cui praescri-
 bitur in habitu, temperamento, et humoris domi-
 natu, vt est anni tempus, diaetae conditio in vi-
 ctus ratione et vitae instituto.

DEIECTIONIS supple cognitio in quantitate,
 qualitate, excernendi modo, vnde argumenta pe-
 tuntur ciendae, obseruandae, aut declinandae. De-
 iectio-

iectionum duo sunt genera, vna est faeculenta, altera humoris, faeculenta debet proportionem respondere cibo, quem assumimus. Deiectionis humoris aut critica est, aut symptomatice; critica, in qua nulla ratio desideratur neque qualitatis, neque quantitatis, neque temporis, neque excernendi modi. Symptomatice specie, aut indiuiduo.

AVT EXPECTORATI cocti, crudi, prauis, ex facili aut cum difficultate, ineunte morbo, aut paulo post.

Expectorati facilitas	{	Explicatas pulmonum alas,	}
		Elaborationem et confecti-	
		onem materiae,	
		Robur facultatis animalis	
		indicat.	

MUCORIS, quo scilicet expurgatur cerebrum per nares et palatum, ut in coryza et catharrho intelligamus, quando cedere expediat mucorem, aut operam dare pepsimo.

TUSSIS humidae, siccae, primigeniae, secundariae, quae vel a distillatione vel ab anacatharsi excitatur.

Tussis siccae	{	Ferina distillatio hu-	}	} causae sunt.
		moris in pulmones,		
		Humoris contumacia		
		Faucium frigus,		
		Instrumentorum re-		
		spirationi dicato-		
		rum imbecillitas,		

De subtilitate catharrhi hoc diuinum axioma refert Galenus *com. 1. Lib. I. Epid. Quae capitis distillationes tussiculosos quidem et raucos principio homines efficiunt, procedente vero tempore non consistunt, hae differentiam phthiseos alteram pariunt.*

RUCTVS acidi, fatui, nidorulenti, primigenii, secundarii, qui fit a materia cruda et corrupta, quae in ventriculo stabulatur. Porro ructus acidus primigenius, malus; nam lienteriam futuram praenuntiat: Ructus vero acidus secundarius, bonus: unde, si in longis lienteriiis accidat, bonum; significatur enim cibum iam redire in gratiam cum calore nativo.

SINGULTVS obseruandi, faciendi, declinandi; Est autem inanis ventriculi conatus ad exclusionem eorum, quae in corpore tunicisque ipsius continentur; aut conuulsiuus quidam motus ventriculi, et est aut primigenius aut secundarius.

Singultum faciunt	{	Repletio.
		Humoris adhaerentis ventriculi tunicis lentor.
		Humor exudans ab hepate ad tunicam ventriculi.
		Compressio ventriculi a costis.

Tertius singultus, qui fit, cum exudans humor ab hepate ad tunicas ventriculi profluit, indicat inflammatum hepar.

Singultum	{	Ab acri humore,	{	Frigidae potus,	} curat.
		A flatu,		Contentus	
		Ab inflammato hepate,		spiritus,	
		A lentore,		Venaesectio,	
				Sternutamentum.	

Alius est ab exhausto, et est incurabilis.

FLATVS veteris aut recentis.

VRINAE, in qualitate, quantitate, contentis, consistentia, crism, diem criticum indicat, quatenus affert spem salutis aut metum interitus; quatenus

tenus item ad tempus et speciem crisis apparet: Vrina praeterea ipsam crisin facit; et vrina supprimitur vel vacua vesica, vel plena; prius deterius est, nam significatur vrinam ad venas refluere, vnde comata, epilepsiae, apoplexiae et magna morborum foboles; posterius non tam malum, significatur enim emanaturos sudores: Resoluta meninge cerebri supprimitur, resoluitur vrina, quia non habent renes vim secernendi feri a sanguine, et ita multi moriuntur; Etenim suppressio vrinae vesica vacua certissimum in morbis acutis est emortuae facultatis et mortis imminantis signum, aut partis ipsius inflammatae, si dolor adsit, aut mentis perturbatae in phreniticis.

STERNUTAMENTI, (id est deprauati motus cerebri concussiui studentis excutere, quod sibi molestum est) critici, aut symptomatice, procucurandi ad singultus curationem, difficultatem pariendi, hystericas affectiones, tum etiam ad febres essentielles, morbos capitis frigidos concocta materia; Sistendi in affectionibus thoracis et pulmonum aut ineunte morbo.

LACRYMARVM, quae profunduntur duobus modis, nobis consentientibus, aut inuitis; prius fit, cum misericordia ducimur, et non est in malis: posterius cum resoluta est caruncula, quam oculorum canthis natura obduxit ad arcendas lacrymas, ea enim resoluta significat resolutionem membranarum cerebri. Hippocrates itaque loquens de talibus lacrymis *sect. 6. lib. I. Epid.* ait, ἀλλὰ δάκρυα θάνατον σημαίνει: Si scilicet nulla adferri possit excusatio perturbationis criticae, vel causarum procatarepticarum, vel peculiaris affectionis oculi.

FRURITVS symptomatice, critice, vniuersalis, singularis ab humore acri, qui per cutim et

carnem exitum quaerit, et venae sectionem postulat, atque sui purgationem.

VELLICATIONVM, vt floccos carpendo, vellicando cutim, a delitescente pure aliquo.

CONTACTVS Medici et aegri.

SITIS, ab aestu et siccitate ventriculi aut pulmonum, remissioris aut inexplebilis.

FAMIS caninae, animalis, naturalis, excitato suctionis sensu a suctione, aut sine ea; a suctione per inediam, sine ea a frigore aut humore melancholico.

SATIETATIS ad vires et ad vasa, vel ab edacitate, vel a ventriculi infirmitate.

SOMNI suavis, turbulenti, somniorum expertis aut cum insomniis, delirio, aut laboriosi.

LABORVM, porro labor immodicus febres ardentes generat, vt contigit Sileno, *hist. 2. Lib. I. Epid.* Nam venae arefactae ad se attrahunt materiam biliosam: vnde labor immodicus, malum; 2. *Aph.*

CESSATIONIS seu vacuitatis laboris.

CORPORIS, MENTIS, id est, eius partis animi, quae mentis et consilii est; in omni morbo mente constare, etc. *sect. 6. Lib. VI. Epid.*

MORVM INSTITVTORVM, professionis, disciplinae, vt scilicet perspiciatur in aegro dissimilitudo morum, quos Hippocrates vocat τὰ ἐπιτηδύματα, *sect. 3. Lib. I. Epid.* Moderati hominis proterua responsa mali sunt ominis.

MEMORIAE deprauatae, imbecillae, item obliuionis, quae est rerum aut verborum, vt ignorantia a rigore mala, obliuio item mala; *Aph. 6. Lib. I. Coac.*

VOCIS compositae, raucae, asperae, clangosae, quae fere ad mortem apparet, tremulae, nec
non

non sermonis ipsius, quo sensa animi explicantur.

SILENTII, quod in loquacibus, multiloquis, locutuleis significat melancholicum affectum, ut timoris, tristitiae: Silentium porro contingit aut delirio, aut ἀναυδία. Haec vero παιδείσι earum omnium rerum ita institui debet, ut videamus quid faciendum, quidue declinandum, istius semper rationem habentes, quo propius affectiones corporis a natura absunt, eo res aegri meliorem esse loco; quo vero longius, eo deteriore.

XVI.

Τῇ ὑστερικῇ καθάρσεις, τὰ ἄνωθεν κατὰ ῥῆγνύμενα καὶ σφοδρῶντα, λιπαρὰ, ἀκρητὰ, ἀφρώδεα, θερμὰ, δάκνοντα, ἰώδεα, ποικίλα, ξυσματώδεα, τρυγώδεα, αἱματώδεα, ἄφυσα, ὤμα, ἐφθὰ, αὔα, ἄσσα περιέρρει, εὐφορίην καθαρτέον, δυσφορίην, πρὶν κίνδυνον ἵεναι, οἷα δὲ δεῖ πᾶν.

Mulieri uterinae purgationes, quae superne vi erumpunt cum torminibus coniuncta, pinguia, meraca, spumantia, calida, mordacia, varia, abradentia, faeculenta, cruenta, flatus expertia, cruda, cocta, sicca quaeque circumfluunt, alacritatem molestiamque aegri contemplari
C 5 opor-

oportet, antequam periculum accidat.

MULIERI VTERINAE, quae laborat suffocatione ab vtero: Vterus afficitur tumoribus contra naturam, item intemperie frigida aut calida, et per sympathiam nobiles quoque partes afficit. Nomen autem ὑστερικὴ continet omnes affectiones, quae in vterum cadunt, ut cum Hippocrates *Lib III. de Diaet. acut.* hysterice oxy-melite interdicit. Per antonomasiam autem ab vtero suffocationem significat, sic Hippocrates *Mulier, quae ab vterinis afficitur, sternutamentum superueniens, bonum*; verum inflammato vtero sternutamentum maxime nocet.

Mulieres laborant suffocatione ab vtero duobus modis, aut impeditis respirandi instrumentis, aut sublato respirationis usu: Impediuntur instrumenta impedito aut oppresso diaphragmate, opprimitur diaphragma, cum loco mouetur vterus; vterus enim resiccatis vel contractis vinculis sponte sua sursum mouetur ascenditque. Periculosa vero illa suffocatio, quae fit sublato respirationis usu, dissipatur enim spiritus ac extinguitur fere calor, qui in sinistro cordis ventriculo continetur, adeo ut illis sola sufficiat διαπνοή; neque sequitur, ut quamdiu animal viuit, tamdiu respiret, nam illis tam exiguus est calor, ut sola transpiratione vivant, sunt enim marmore frigidiores. Tollitur autem respirationis usus a venenata aura, aut a corrupto semine, quo ut nihil melius, cum secundum naturam est; sic eo nihil deterius, si e naturae limitibus excefferit, hinc enim primum excitantur in ventriculo distentiones, in corde palitationes, in pulmonibus

bus spirandi difficultas, in faucibus strangulatio, in cerebro delirium, in cerebri ventriculis epilepsia, ex qua collabuntur.

PURGATIONES cuiusmodi sunt considerandum, ut qualia lochia, menstrua, fluor muliebris, serofus, albus, ruber.

QUAE SUPERNE VI ERUMPUNT, sic et scientiam comparabit Medicus eorum, quae superne cum impetu erumpunt, exclusione naturae aut humoris orgasmo stimulante naturam.

CUM TORMINIBUS CONIUNCTA alui cruciatibus, quorum causa in humoris acrimonia, aut flatu, aut cancrosa intestinorum affectione consistit.

PINGVIA, liquato tenuiore aut crassiore adipe, ut in dysenteria vi caloris; siue ea colliquatio intestinorum, siue partium diaphragmate superiorum: Atque ut obiter de dysenteria dicatur, ea duplex est, symptomatrica partis aut humoris vitio; critica aut fit per diadochem materiae febrilis ad intestina, aut fit ad purgationem partis alicuius, ut lienosis dysenteria bonum. Vna quae fit, cum abscissa pars aliqua, et natura se eo sanguine exonerat, qui alioqui afflueret ad partem, si esset praesens.

MERACA, syncera, feri naturalis expertia; omnis autem deiectio seu excretio meraca naturae inimica.

SPUMANTIA, spuma stabili aut diffuente, aequali aut inaequali, a calore contra naturam, aut a flatu. Caeterum spuma aut in aerea substantia, aut in aquea spectatur ab agitatione, quae aut fit a vento ut in mari, aut a calore, et quo aequabilior eo peior: Nam, ut in rebus secundum naturam aequalitas laudatur, ita
in

in rebus praeter naturam improbanda, et aequalitas laudatur. 2. *prognost.*

CALIDA, quae faciunt ut podex aestu incandescat et lumbi, ut in picrocholis, qui melle utuntur.

MORDACIA, a pituita falsa, effera bile, atra, aeruginosa, atrae bili proxima, et *ἰώδεια* dicuntur seu aeruginosa, quae partis, unde manant, ardores, et materiae, unde gignuntur, corruptionem ostendunt.

VARIA, secundum aut contra naturam, ubi, quo plures apparent colores, eo peiores; quod multas partes in vitio esse denuntient, et plus opis requiratur ad concoctionem multorum humorum, quam unius.

ABRADENTIA, ut cum abradendo et exasperando intestinis molesta sunt, et urinae quae stranguriam excitant, unde interdicit iis Hippocrates oxymelite, et omnibus acribus atque tenuibus, quibus est paulo delicatior ventriculus.

FAECULENTA indicantia specie amurcam ut deiectiones nigrae velut sanguis, resoluta aut effoeto liene vel hepate.

CRVENTA, ut dysenteriae genus omne, siue illa veniat laesis intestinis siue illaesis.

FLATUS EXPERTIA, CRVDA, COCTA, pepasmi capacia vel expertia.

SICCA QVAEQVE CIRCVMFLVUNT toto corpore per aluum, per urinas, per sudores, haemorrhoidas citra peculiarem affectionem partis, qua feruntur.

ALACRITATEM MOLESTIAMQVE AEGRI CONTEMPLARI OPORTET, ANTEQVAM PERICVLVM ACCIDAT, ac si diceres, ex rerum alacritate et molestia aegri intelligit Medicus, sitne critica aut symptomatica; et quid excipiendum, quid

quid item prohibendum, antequam aeger in discrimen veniat.

XVII.

Πεπασμὸς, κατὰβασις τῶν κάτω, ἐπι-
πόλασις τῶν ἄνω καὶ τὰ ἐξ ὑπερέων,
καὶ ἐν ὧσι ῥύπος, ὀργασμὸς, ἀνοιξίς,
κένωσις, θάλψις, ψύξις, ἔσωθεν,
ἐξωθεν τῶν μὲν, τῶν δὲ.

*Maturatio, deiectio earum rerum,
quae in partibus diaphragmate in-
ferioribus vitium, purgationis in-
digens, concepere, fluctuatio eorum
quae supra sunt; tum quae ex
utero feruntur: In auribus sor-
des, humoris efferi concitatio, ad-
apertio vasorum, vacuatio, calefa-
ctio, refrigeratio, intus, foras;
aliorum quidem, caeterorum non.*

MATURATIO, coctio humoris, quae securi-
tatem et celeritatem iudicii indicat, si excretio
fuerit illius pepasmi consequens et morbi propria,
non est inhibenda.

DEIECTIO EARVM RERV, QVAE IN PAR-
TIBVS DIAPHRAGMATE INFERIORIBVS VI-
TIVM, PURGATIONIS INDIGENS, CONCE-
PERE. Cuiusmodi sunt tormina, genuum graui-
tas, lumborum dolor, quibus clystere aut medi-
camento purgante medendum est, per aph. 17.
et 20. lib. IV.

FLV-

FLUCTUATIO EORVM, QVAE SVPRASVNT, id est, vomitio eorum, quae supra repunt, ut si cum cardiogmo et prostrata appetentia os amarescat, et tenebricosa vertigo excipitur in febris vacuitate.

TVM QVAE EX VTERO FERVNTVR, cuius modi sunt, ut ex qualitate, copia, tempore, excernendi modo, nec non alacritate, aut molestia mulieris significetur, sintne excipienda, an prohibenda.

IN AVRIBVS SORDES, hoc est, uniuscuiusque partis excretio eiusmodi esse debet, ut excipiat, si commode fiat; ut cerebri excretio per aures; aut declinetur, si contra.

HVMORIS EFFERI CONCITATIO, hoc est cum efferus humor turgat, *per aph. 22. Lib. I.* eo ipso die purgandus est, vel puncto temporis, quo turgat, ne calor febrilis augeatur, vires frangantur, materiaque ruat in partem aliquam nobilem, cuius oppressione aeger ad exitium praecipitetur, haec cum fiunt.

ADAPERTIO VASORVM, id est meatuum atque effluxuum ad remissionem, derivationem, vel coeffusionem.

VACVATIO, exclusio aspectabilis vel inaspectabilis, maxime vero per sanguinis detractionem.

CALEFACTIO, REFRIGERATIO INTVS, FORIS, id est, sumptis et admotis, id est mouendo aut nouando, aut alexipharmacis pugnando.

ALIORVM QVIDEM, CAETERORVM NON, ut quae frigent, calefacere oportet, nisi cum sanguis fluit, aut fluxurus est, sic haemorrhagiam repente non sistes refrigerando.

XVIII. ο'κ'.

XVIII.

Ὅταν ἔη κάτωθεν ὀμφαλοῦ τὸ σρέ-
φον, βραδὺς, μαλθακὸς ὁ σρόφος,
ἐς τὸυναντίον.

*In partibus umbilico inferioribus
quoties tormina excitantur, tar-
da et mollia sunt illa tormina, con-
tra in partibus umbilico superio-
ribus.*

IN PARTIBVS VMBILICO INFERIORIBVS
QVOTIES TORMINA, etc. Fluitantis humoris
et partium vicinarum ratione, vt in borboryg-
mo, lumborum dolore atque torminibus.

CONTRA IN PARTIBVS VMBILICO SV-
PERIORIBVS, in quibus saeuiora sunt et acer-
biora tormina ratione partium contentarum.

XIX.

Τὰ διαχωρέοντα ἢ ῥέπει, ἀναΦρα, πέ-
πον, αἷμα, ψυχρὰ, δυσώδεα, ξηρὰ,
ὕγρὰ, ὀσμηνκακώδεα.

*Quae feruntur ex aluo, qua viam af-
fectant, spumae expertia, cocta,
sive cruda, frigida, foetida, putria,
sicca, humida, olfactu graui.*

QVAE FERVNTVR EX ALVO QVA VIAM
AFFECTANT, sive sint,

SPV-

SPVMAE EXPERTIA, COCTA, cocta, inquam, et propterea qualitate bona.

SIVE CRVDA, *ut bist. 2. Lib. I. Epid.*

FRIGIDA, vt pituita vitrea, quae eiusmodi est, vt nec loci, vnde manat, nec qua fertur, calorem concipiat.

FOETIDA, PVTRIA, SICCA, HVMI-
DA, OLFACTV GRAVIA. Eiusmodi sunt vt
prima quidem nempe cocta et spumae expertia
qualitate ipsa sint excipienda: Caetera ex aegri
alacritate aut molestia sunt aestimanda. *Nam
quaecumque fiunt contra naturam morbi et aegri,
in malis habenda sunt.*

XX.

Δίψα πρόοθεν μὴ ἐνεῶσα, μὴ δὲ καῦμα,
μὴ δὲ ἄλλη πρόφασις, οὔρον, ρίνος
ὑγρασμός.

*Sitis quae antea non erat, et nullus
ardor, nec alterius cuiuspiam cau-
sae excusatio adferri possit, urina,
nasi humectatio.*

SITIS QVAE ANTEA NON ERAT, signum
est perfectae purgationis, aut caloris et siccitatis
symptoma.

ET NVLLVS ARDOR partium extimarum,
vt qui nudant pedes frigidamque auram captant
nulla caloris externi necessitate coacti.

NEC ALTERIVS CAVSAE EXTERNAE
EXCVSATIO ADFERRI POSSIT. Consideran-
da quoque haec sunt.

VRI-

VRINA, ac si diceret, vrinae laudabilis et naturaliter constitutae conditio in liquore et hypostasi, quae et materia et loco sit bona, opinionem facit iustae et legitimae purgationis, vel etiam suscipiendae, editis pepasmi signis in proprio febris excremento.

NARIVM HVMECTATIO naturalis aut critica, hoc est, cum morbus vniuersi corporis aut partium singularum humescere coeperit.

XXI.

Τὴν ἑρρίψιν, καὶ τὸν ἀνασμὸν, καὶ τὸ ἀσύμπτωτον, καὶ τὸ θολερὸν πιεῦμα, ὑποχόνδριον, ἄκρεα, ὅμματα προσκακῶμενα, χρώματος μεταβολή, σφυγμοὶ, ψυξίς, παλμοὶ, σιληρυσμός, δερματος, νεύρων, ἄρθρων, Φωνῆς, γνώμης, χῆμα ἐκούσιον, τρίχες, ὄνυχες, τὸ εὐφορον, ἢ μὴ, οἷα δεῖ.

Prolapsus in pedes, siccitas, ac non collapsus corporis habitus, spiritus turbidus, hypochondrium, extimae partes, oculi male affecti, coloris mutatio; pulsus, refrigeratio, palpitatio, tremores, durties cutis, neruorum, articulorum, vocis, mentis; figura spontanea, capilli, ungues, alacritas aut aegri molestia.

D

PRO-

PROLAPSUS IN PEDES, quod est extremae infirmitatis argumentum, Galenus in *Lib. de convuls. palpit. tremore*, cap. 4. vere interpretatur hunc locum de Errhipsi.

SICCITAS, ut si morbus ficcus sit sua natura, aut ei deiectio denegetur; ineunte morbo dum ficcus manet, prius in curam eius est incumbendum, quam naturae studendum, ac cum

NVLLO MODO COLLAPSUS CORPORIS HABITUS, hoc est immutatus corporis habitus ac praesertim faciei per extenuationem in colore, caractere et mole. *Vnde Hippocrates aph. 28 Lib. II. Febricitantium non omnino leuiter permanere corpus, aut nihil minui, vel etiam plus, quam ratio postulat contabescere, prauum; illud enim morbi longitudinem, hoc vero imbecillitatem significat.* Symptomata perfecta describitur.

I. Progn.

SPIRITVS TURBIDVS, et respiratio difficilis, ad cuius caeteras difficultates accedit materiae, quae expiratur, qualitas.

HYPOCHONDRIUM dextrum aut sinistrum, aequale, inaequale, doloris expers, eiusdem particeps: Alias hypochondrium absolute positum dextrum significat.

EXTIMAE PARTES, frons scilicet, pedes et manus calidae frigidae semper aut cum earum affectionum vicissitudine, coloratae discolorae. *Extremarum partium repentina in frigus aut calorem mutatio, malum*, inquit Hippocrates in *Aphor. et Coac. Lib. I. v. 50.*

OCVLI MALE AFFECTI colore, caractere, consistentia, mole, actione quoque ipsa in motu et sensu.

COLORIS MUTATIO, frequens aut stabilis.

PVL.

PULSUS aspectabiles, aut solo Medici tactu percepti in ictu, motu, quiete, dilatatione et qualitate arteriae.

REFRIGERATIO, tum vniuersi corporis, tum partium quarundam, aequalis aut inaequalis, eaque critica, periodica aut symptomatologica.

PALPITATIO, TREMORES, collectis spiritibus, oppressionem naturae (a vaporibus multis, crassis, conclusis) quae ineunte morbo, si nihil praecesserit, quod vires labefecerit, venae sectionem necessariam esse denunciat; aut ab exhausto.

DURITIES CUTIS, vel ab extenuatione perfecta, vel a refectione inchoata.

NERVORVM, ARTICVLORVM siccitas vt contractis artubus.

VOCIS, asperae, clangosae, amissae, aut impeditae, per oppressionem muscutorum intercostalium, aut per materiae vocalis inopiam, et facultatis animalis infirmitatem.

MENTIS, integritas aut deprauatio.

FIGURA SPONTANEA, vt si in ventrem, dorsum iaceat aeger, ex voto, non autem inuitus, brachia omnesque artus sponte aut inuitus componat.

CAPILLI colore, consistentia, densitate, raritate, ex quibus aut prauis, aut alibilis humoris notae petuntur.

VNGVES colorati, decolores, liuidi, adunci. Postremo

ALACRITAS, AUT AEGRI MOLESTIA, in his, quae fiunt, quaeque apparent in qualitate corporis (intellige habitum &c. in colore, caractere, mole) actionibus et excrementis, quid facto sit opus, demonstrat.

☆ ☆ ☆

D 2

SECVN-

SECUNDA HVIVS
LIBRI PARS,
IN QVA DE SIGNIS AGITVR.

I.

Σημεία ταῦτα· ὀσμαὶ χρωτὸς, σώματος, διαχωρήματος, ὠτὸς, Φύσης, ἔρξ, ἔλκεος, ἰδρωτὸς, πτυάλῃς, ῥινός· χρώς ἀλμυρὸς, ἢ πτύαλον, ἢ ρίς, ἢ δάκρυον. ἢ ἄλλοι χυμοὶ πάντη ὅμοια τὰ ὠφελέοντα, τὰ βλάπτοντα.

Existunt haec signa: Odores corporis, oris, deiectionis, auris, flatus, urinae, ulceris, sudoris, sputi, narium; cutis salsa, aut salso sputa, aut nares, aut lachrymae, aut alii humores; an omnino similia inter se, quae profunt, aut obsunt.

EXISTVNT HAEC SIGNA futurorum, praesentium morborum, perturbationis criticae, signi iudicii, et peculiaris cuiusque naturae.

ODORES CORPORIS cadauerosi, suaues, graueolentes, qui aliquando apparent ad bonum, ali-

aliquando ad malum: Bonitas odoris in corpore generatur ex moderata humiditate, cuius calor natiuus est potens, vnde Plutarchus scribit ex Aristoxene Tom. I. p. 666. Alexandri magni corpus fragrans fuisse, cuius rei causam esse ait quandam corporis temperiem innato calore feruentem. Cum enim (vt Theophrastus ait *Lib. de odoribus*) humor a calore digeritur, suauis gignatur odor oportet.

ORIS fatui, acidi, nidorulenti, grauis, vt oxyregmia primigenia futurae lienteriae signum est, secundaria salutis.

DEIECTIONIS foetidae, grauis.

AURIS, cum ab aure grauis odor expirat, aut suaueolens.

FLATVS, striduli, silentis, sonori.

VRINAE in liquore, et contentis,

VL CERIS, atque vulneris maligni, aut mitis.

SVDORIS suauis, foetidi.

SPVTI suauis, foetidi, falsi.

NARIVM, CVTIS SALSA, diffusa pituita putri, quae maxime generatur austrina tempestate, aut a pituita bile permixta: Nam aquilonia tempestate generatur pituita acida.

AVT SALSA SPVTA, aut saliuu, purgationem semper indicant necessariam; alioqui periculum febris imminet. Pituita falsa omnium pessima est, et facit strumas; si feratur in pulmones, eos exulcerat, si in intestina, dysenteriam parit.

AVT NARES, AVT LACHRYMAE, AVT ALII HVMORES: AN OMNINO SIMILIA SINT INTER SE, hoc est aegri naturae et morbi consentanea, qualitas scilicet corporis, actiones, et excrementa.

QVAE PROSVNT AVT OBSVNT, vt ex eorum comparatione, et virium aestimatione pro-

gnosis comparetur secundi aut finistri iudicii, brevis aut diuturni morbi, salutis aut mortis.

II.

Εὐνύπνια οἷα ἂν ὀρέη, καὶ ἐν τοῖσιν ὑπνοῖσιν, οἷα ἂν ποιέη. ἣν ἀκούη ὁξὺ, καὶ πείθεσθαι προθυμέηται ἐν τῷ λογισμῷ μέζω ἰχυρότερα τὰ πλείω, ἐπὶ κείρα τὰ σώζοντα τῶν ἐτέρων ἣν αἰσθάνωνται πάσῃ αἰσθήσει πάντων, καὶ φέρωσιν.

Insomnia qualia videat, et in somnis quae faciat; si acute audiat, et ita sit animo comparatus, ut audiat; tum si numero et dignitate vincant et fortiora sint, quae apparent, sintque maioris momenti salutaria, quam lethalia, aut contra: si omni sensu omnia percipiant et alacriter ferant.

INSOMNIA diuina, humana, naturalia, aut ex euentu, ut cum quis in somniis bene compositus est, philosophatur, aut praesagit aliquid, quod eueniat post, annectit praeterita futuris, similitudines comparat.

QUALIA VIDEAT, quales figuras et colores, flumina, ignes, barathra.

ET IN SOMNIS QVAE FACIAT, ut si limis oculis dormiat (quod conuulsionem significat) stri-

stridentibus dentibus, hiantē ore; nam qui ita dormiunt, nec sic dormire consueverunt, iis in angusto spes est.

SI ACUTE AUDIAT, meatus auditorii libertate, et partis illius cerebri, unde vis audiendi manat, integritate.

ET ITA SIT ANIMO COMPARATUS, UT AUDIAT; TUM SI NUMERO ET DIGNITATE VINCANT ET FORTIORA SINT, QUAE APPARENT, SINTQUE MAIORIS MOMENTI SALUTARIA, QUAM LETHALIA, AUT CONTRA: ac si diceret, plurius esse debet unum signum morbi aut partis obsessae proprium, quam decem communia, siue ad salutem, siue ad mortem appareant: Et quaecumque fiunt siue apparent diebus criticis, certiora sunt, quam quae in alia incidunt morbi tempora.

SI OMNI SENSU OMNIA PERCIPIANT, omniumque rerum appulsus.

ET ALACRITER FERANT.

III.

Οκοῖον ὁδμας, λόγους, εἴματα, χήματα, τοιαῦτα εὐφώρας, ἅπερ καὶ αὐτόματα ἐπιφαινόμενα ὠφελέει, καὶ ὁκότε κρῖσιν τὰ τοιαῦτα ἐμποιέει καὶ τοσαῦτα, καὶ τοιαῦτα οἷον φύσαι, οὖρον, οἷον καὶ ὁκόσον, καὶ ὁκότε ὁκόσα τ' ἀναντία, ἀποτρέπεν μάχεσθαι αὐτοῖσι.

Cuiusmodi sunt odores, sermones, vestitus, figurae, atque talia alacriter

ter ferant, quae cum sponte apparent, adiumentum afferunt; tunc etiam quibus eiusmodi signa commemorata afferunt crisim, et quam indicandi et iudicandi vim habeant, ut flatus, vrina, et tot et tanta hoc vel illo tempore, quaecumque contraria sunt, auertere, cum eis pugnare.

CVIVSMODI SVNT, ODORES, SERMONES, VESTITVS, FIGVRAE ATQVE TALIA ALACRITER FERANT, QVAE CVM SPONTE APPARENT, ADIVMENTVM AFFERVNT, TVM ETIAM QVIBVS EIVSMODI SIGNA COMMEMORATA AFFERVNT CRISIM, hoc est, apparent ad diem criticum, aut ad speciem criseos, et cum causae et signa iudicatoria iudicantia sunt; nam iudicatoria non iudicantia, aut ad mortem aut ad deterius apparent ait Hippocrates *sect. 3. Lib. I. Epid.* Porro crisis est repentina mutatio, aut ad salutem, aut ad mortem, et quatuor modis consideratur, aut cum repentina fit mutatio ad salutem aut ad mortem, aut vicissitudo mutationis a sanitate ad morbum, aut a morbo ad sanitatem, aut cum paulatim mutatio fit ad deterius aut ad melius: Atque quae iudicant, apparent signa aut ad futuram crisim ipsam, atque speciem criseos (ut dictum est) ut cocta vrina quarto die ad futuram crisim septimo die apparet: Ad speciem autem criseos, ut si repente supprimatur vrina, significat crisim factum iri per vrinae serositates, id est per sudores.

ET

ET QVAM IVDICANDI VIM HABEANT,
VT FLATVS in morbis aluinis,

VRINA in morbis venarum; quatenus illa
sunt huiusmodi aut illiusmodi.

ET TOT ET TANTA HOC VEL ILLO
TEMPORE fiunt et apparent, ac si dicat, causa-
rum et signorum criticorum ex quantitate, quali-
tate, tempore, excernendi modo distinctio peti
debet, vt intelligas, quid agendum, aut quid de-
clinandum.

QVAECVMQVE CONTRARIA SVNT, id est,
iudicatoria non iudicantia, et sic symptomatica
motu morbi, vitio partis.

AVERTERE, oportet.

CVM EIS PVGNARE ciendo, mouendo, re-
uellendo, deriuando, alterando.

III.

Τὰ ἐγγύς καὶ τὰ κοινὰ τοῖσι παθήμα-
σι πρῶτα καὶ μάλιστα κακοῦται.

*Quae sunt vicina loco, situ, atque com-
munia, illa primum et maxime la-
befactantur.*

QVAE SVNT VICINA LOCO, SITV, vt re-
cto intestino vterus, vtero vesica, hepatis inflam-
mato parte sui gibba diaphragma, caua ventri-
culus, cerebro temporalis musculus crotaphita.

ATQVE COMMVNIA, generis similitudine,
operis societate, vaforum communione.

ILLA PRIMVM ET MAXIME LABEFA-
CTANTVR, laeduntur, vitiantur per sympathiam,
diadochem, metastasim; ex quibus praesentia co-
gnoscuntur, futurorum praedictio comparatur;

D 5

vt

vt oborto in testiculis tumore, qui tussunt, finem tussendi faciunt; vt si mulieri grauidae extenuentur mammae, abortio significatur; vt ex recto intestino aut vtero inflammato, vrinae stillicidium; hepati inflammato, singultus. Fit autem sympathia, cum remanet quidem primigenia affectio, et pars aliqua in communionem trahitur, sic fracto calce delirium accidit, arteriarum communiōe. Διαδοχή fere et in bonam partem accipitur, et significat translationem materiae criticam in partem aliquam; μετάσσις autem symptomaticam translationem, et in malam partem sumitur.

V.

Κατάσσις δ' ἐκ τῶν πρώτων ἀρχομένων, ὅ, τι ἂν ἐκκρίνηται ἐκ τῶν ὕδρων, ὁμοῖα ἂν ἔῃ καὶ οἷη τις σύμπτωσις, χροῖς ἀπάλλαξις, πνεύματος μινύθῃσις, καὶ τ' ἄλλα μετὰ τούτων τὰ διατήματα.

Cuiusque morbi historiam seu descriptionem ex his, quae initio apparent et fiunt, ex urinis, quales haec fuerint, tum qualis existat collapsus, degener color, imminutio spiritus, et cum eis coniuncta diaeta.

CVIVSQUE MORBI HISTORIAM SEV DESCRIPTIONEM, supple considerare oportet, ex qua

qua significatio fit morbi brevis aut diuturni, dextri aut sinistri iudicii, huius aut illius crisis.

EX HIS, QVAE INITIO APPARENT AVT FIVNT, id est, morbi cuiusque specie, circuitum incrementis, anni temporibus praeteritis atque praesentibus, tum etiam, si quae fit excretio, morbi fit propria, aut communis: Omnes excretiones initio morbi sunt calamitosae, materia enim cruda adhuc est;

EX VRINIS in morbis venarum, ex sputis in morbis thoracis, et deiectionibus in aluinis.

CVIVSMODI HAEC FVERINT, in qualitate, quantitate, contentis, consistentia, tempore, et modo excernendi.

TVM QVALIS EXISTAT COLLAPSVS, collapsus quidem totius corporis in colore, charactere, et mole; exempli gratia, sitne sui similis, an multum a se mutatus; vel interceptio venarum, ut scilicet non appareant micantes arteriae; ac si diceret, omnia haec signa sunt futuri abscessus.

DEGENER COLOR, vicissim factus, aut pristini seu natiui omnino dissimilis, stabilis ab humore diffuso refluxus experte.

IMMINVTIO SPIRITVS, spirandi difficultas.

ET CVM IIS CONIVNCTA DIAETA, aegri in victus ratione, et vitae instituto, haec eo spectant, ut intelligamus.

VI.

Τὸ μὲν εἰ ὅμοια τὰ ἀπίοντα δεῖ εἶδέναι,
διέξοδοι, οὖρον, καθ' ὑσέρας, πτύαλα,
κατὰ ῥίνας, ὄμματα, ἰδρώς, ἐκ Φυμά-
των, ἐκ τραυμάτων, ἐξ ἀνθημάτων,
ὅκοντα

ὅκῳσα αὐτόματα, καὶ ὅκῳσα τέχνη-
σιν, ὅτι ὅμοια ἀλλήλοισι.

*Oportet, inquam, animo complecti, an,
quae secedunt, similia sint, deiectiones,
vrina, hystericac purgationes,
expectorata, narium mucus, oculi,
sudor, tumoribus contra naturam,
vulneribus, exanthematis, quae-
cumque ultro apparent, et quae
fiunt artificio Medici, quae sem-
per inter se similia.*

OPORTET, INQVAM, ANIMO COMPLE-
CTI, AN, QVAE SECEDVNT, per excretionem.

SIMILIA SINT, aegri naturae et morbi,
specie et indiuiduo; an etiam inter se, quae pluri-
bus locis manant, coctione, cruditate, prauitate,
vt si in febre ardente vrina sit alba, contra natu-
ram morbi est, ideoque pessima: Si aeger puer
nigras, aut albas, tenues in morbis acutis reddat
vrinas, pessimum est; quia est contra naturam
morbi et aegri: omnis autem excretio contra na-
turam morbi et aegri, pessima.

DEIECTIONES, num similes sint inter se, an
aegri similes.

VRINA siue indicandi, siue iudicandi vim ha-
beat, aut certe nullam.

HYSTERICAE PURGATIONES, vt menstrua,
profluvia muliebria, purgationes a partu.

EXPECTORATA, in morbis thoracis et pul-
monum.

NARIVM MCVVS, coryzae, stitilicidia.

OCVLI,

OCULI, vt lacrymae in oculis, et exudantes ichæres.

SVDOR, qualitate, copia, tempore, et excernendi modo,

TVMORIBVS CONTRA NATVRAM, pustulis, vomicis, vlceribus: *φῦμα καὶ τραῦμα* siue *τραῦμα* hic sumuntur, vt apud vulgares Medicos.

VVLNERIBVS, fracturis, luxationibus, id est noxis partium singularium, quae intrinsecus oriuntur, et ex iis, quae extrinsecus incidunt ab ictu, lapsu, et casu.

EXANTHEMATIS, pustulis, morbillis, variolis.

QVAECVMQVE VLTRO APPARENT ET FIVNT, ET QVAE FIVNT ARTIFICIO MEDICI, ad imitationem naturae comparato,

QVAE SEMPER INTER SE SIMILIA, vt semper vrinae hypostasi laudabili praeditae toto morbi decursu.

VII.

Πάντα τὰ κρίνοντα, καὶ τὰ ὠφελέοντα, καὶ τὰ βλάπτοντα, καὶ τὰ ἀπολλύοντα· ὡς τὰ μὲν περιφεύγων ἀποτρέπη, τὰ δὲ προσκαλέων καὶ ἄγη καὶ δέχηται· καὶ τ' ἄλλα δὲ ἔτω, δέρματος, ἀκρέων, ὑποχονδρείων, ἄρθρων, ὀμματος, σώματος, χημάτων, ὑπνων, οἷα κρίνει, καὶ ὅτε τὰ τοιαῦτα μηχανάσθαι.

Omniaque quae iudicandi et indicandi vim habent, et quae iuuant, nocent,

cent, interimunt; Omni studio fugiens declinet, prouocans et inuitans ducat, moueat, et obuiis vlnis excipiat: cutis, extimarum partium, hypochondriorum, articulorum, oculi, oris, figurarum, somnorum: Quae omnia si sint eiusmodi, ut aut iudicandi vim habeant, haec talia artificiose moliri oportet.

OMNIAQVE QVAE IVDICANDI ET INDICANDI VIM HABENT, vt iudicatoria, quae sunt victiculis naturae et triumphati morbi signa et causae.

QVAE IUVANT, NOCENT, INTERIMVNT, vt scilicet haec quidem lethalia exitiumque allatura.

OMNI STUDIO FUGIENS DECLINET. Illa vero iudicatoria iudicantia.

PROVOCANS ET INVITANS DUCAT, MOVEAT, artificio scilicet Medici ad imitationem naturae instructo.

ET OBVIIS VLNIS EXCIPIAT, quod per se ipsum manat, siue per excretionem, siue per abscessum: Eodemque modo aliorum, quae fiunt quaeque apparent, vtrum similia sint an dissimilia naturae aegri, et morbi in specie et indiuiduo; praeterea si inter se consentanea sint, supple scientiam tenere oportet, ne quid fiat inconsiderate, neue praetermittatur quid.

CUTIS ficcae, mollis, durae, asperae, lenis, humidae, decoloris, coloratae.

EXTI-

EXTIMARVM PARTIVM, manuum, pedum, frontis, calidarum, frigidarum; continenter, vicissim; periodice, critice, aut symptomatice.

HYPOCHONDRIORVM aequalium, inaequalium, succi plenorum, doloris expertium, aut eiusdem participum: nam hypochondrii distentio sine dolore significat futuram haemorrhagiam; si vero cum dolore sit, symptomatica est: contra *ἑυογκον* hypochondrium significat bene affectum hepar.

ARTICVLORVM lassitudine fractorum, ubi expectatur abscessus.

OCVLI, in colore, caractere, mole, actionibus, excrementis; nam ut se habent oculi, sic et totum corpus.

ORIS, lingua palpitantis, aut immoti, colorati aut decoloris, humidi aut sicci, aphthosi et exulcerati.

FIGVRARVM vniuersi corporis, et partium singularum in decubitu naturali, infirmo, aut deprauato, vel in decubitus priuatione, quam *ἔξψιν* nuncupauit, id est decubitum ad pedes.

SOMNORVM suauium, turbulentorum, aegros damnis augentium vitio anathymiafeos, et cerebri intemperie vel impuritate.

QVAE OMNIA SI SINT EIVSMODI, VT AVT IVDICANDI VIM HABEANT, HAEC TALIA ARTIFICIOSE MOLIRI OPORTET, artificio Medici ad imitationem naturae comparato, coeffundendo, aut euacuando, si quantitatis ratio desideretur.

VIII.

Καὶ ἔτι, ὅσαι τοιαῦται ἀποσάσεις γίνονται οἷα ὠφελέουσι βρώμασι, πόμασιν,

μασιν, ὀδμήσιν, ὀράμασιν, ἀκούσμα-
σιν, ἐννοήμασιν, ἀφόδοισιν, ὑγροῖσιν,
θάλψαι, ψύξει, ξηροῖσιν, ὑγρῆναι,
ξηρῆναι, χρίσμασιν, ἐγχρίσμασιν,
ἐπιπλάσσοισιν, ἐμπλάσσοισιν, ἐπιπά-
σσοισιν· ἐπὶ δὲ τοῖσιν ἐπιθέτοισι, χή-
ματα, ἀνάτριψις, ἱήσις, πόνος, ἀργίη,
ὑπνος, ἀγρυπνή· πνεύμασιν ἀνωθεν,
κάτωθεν· κοινοῖσιν, ἰδίοισιν, τεχνη-
τοῖσιν· ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι μῆτε
ἐοῦσι, μῆτε μέλλουσι, μῆτε ποδῶν ψύ-
ξει, ἀλλ' ἐν καταρρόπῳ τῇ νύκτι.

*Quin etiam qui abscessus eiusmodi
sunt, cibis, potionibus, odoribus,
aspectu, auditu, cogitationibus, se-
cretionibus, humidis, calore, fri-
gore, siccis, humectando, desiccando,
unctionibus, linimentis, cata-
plasmatis, emplastris, insersioni-
bus; si figurae accesserint, perfri-
ctio, curatio, labor, otium, somnus,
vigiliae, spiritibus, sursum, deor-
sum, communibus, propriis, artifi-
cio comparatis; non praesentibus
paroxysmis, nec iamiam futuris,
nec in pedum perfrigeratione, sed
dum*

dum ad inferiora morbus viam affectat.

QUIN ETIAM QUI ABSCESSVS EIVSMODI SVNT, hoc est non solum in excretionem critica id faciendum; sed quotquot, et quicumque fuerint hi abscessus per materiae decubitum, qui iudicandi vim habeant, vt fiant die critico, significati fuerint, procul a morbo, superne deorsum ab interioribus partibus ad exteriores, a nobilioribus ad ignobiles, in parte totius materiae morbificae capaci, e directo; nec sint naturae potentes, nec impares morbo, vt in Herophonte *Lib. I. Epid. Hist. 3.* Atque veros abscessus imitari oportet, declinare, si nocent. Obiter notandum ἀποσσεως nomen apud Hippocratem κατ' ἐξοχὴν significare abscessum κατ' ἀπόθεσιν.

CIBIS, diaeta tenui, tenuante, vt ptiffana ad exclusionem pituitae et sputi, cum os humescere coeperit; ea enim aequae naturae studet ac pugnat cum morbo.

POTIONIBVS medicatis, vt melicrato in pleuritide, oxymelite ad asthma.

ODORIBVS, vt suffitu ad expurgationem cerebri, affectiones hystericas.

ASPECTV, quo recreentur spiritus.

AVDITV, vt in lethargicis tubae clangore, phreniticis contra citharae suauis sono.

COGITATIONIBVS, hoc est animi affectionibus, vt cum ad iracundiam comatosos incitamus.

SECRETIONIBVS vt *Histor. 7. Lib. I. Epid.* coeffundendo, si excipiendae sint, in Metone, cui Hippocrates caput, ad largiorem haemorrhagiam, aqua calida perfudit, reuellendo, deriuando, si declinandae.

E

HVMI-

HVMIDIS CALORE, ad pepasimum, vt fotu.
FRIGORE, ad inhibendum orgasimum.

SICCIS, HVMECTANDO, DESICCANDO,
VNCTIONIBVS, ad pepasimum.

LINIMENTIS, CATAPLASMATIS, EM-
PLASTRIS, INSPERSIONIBVS, quibus conco-
ctio, attenuatio, digestio, praeparatio humoris
procuratur, et naturae vis excitatur, meatus ob-
structione liberantur: Sed ad haec, quae foris ad-
mouentur cerebro, hepati, ventriculo, artubus,
et epithemata vocantur.

SI FIGVRAE ACCESSERINT corporis, ad
inhibendam phlegmonem, ciendam haemorrh-
giam.

PERFRICTIO mollis, dura, prouocans aut
auocans.

CVRATIO propria morbi.

LABOR earundem aut oppositarum partium.

OTIVM, vt qui helleborismo vtuntur, si in-
hibendum sit, quies praescribenda; sin ciendum,
labor.

SOMNVS, qui omnes fluxiones sistit praeter
sudorem.

VIGILIAE, SPIRITIBVS SVRSVM, DE-
ORSVM, vt ructu, et flatibus ventris; ac si di-
ceret, in ventriculo vomitionem, in intestinis
deiectionem per clysterem et medicamentum pur-
gans praescribe.

COMMVNIBVS, PROPRIIS, ARTIFICIO
COMPARATIS, quibus scilicet rebus, quae na-
turaliter apparent et fiunt, prouocantur vel exci-
piuntur; contraria vero declinantur; Sed ita, v

NEC PRAESENTIBVS PAROXYSMIS NEC
IAMIAM FVTVRIS, seu instantibus, hoc est fe-
brium essentialium, intermittentium, continua-
rum et symptomaticarum exacerbationibus.

NEC

NEC IN PEDVM PERFRIGERATIONE, vt ineunte paroxysmo, cum fit caloris et humorum e toto corpore in thoracem et aluum refluxus;

SED DVM AD INFERIORA MORBUS VIAM AFFECTAT, hoc est, materia morbifica fertur ad pedes et partes extimas; nam incipientibus paroxysmis materia est ἀνάγωγος, indicant caligines oculorum, vomitus, rigores, tuncque cibum exhibere non decet, vel (vt loquitur) de cibo vereri oportet. At in fine accessionum fit κατάγωγος deorsum viam affectat ad pedes, non per suffusionem, sed per translationem relicto ventre atque thorace, quo, ineunte paroxysmo, e toto corpore confluerat, deinde illinc manarat in augmento et vigore paroxysmi.

IX.

Τοῖσιν ἐν τοῖσι περιόδοις παροξυσμοῖσι, τὰ προσάματα μὴ δίδοναι, μὴ δὲ ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προθεσίων, πρὸ τῶν κρίσεων.

In paroxysmis periodicis cibi accessio non est adiungenda, nulla necessitate motus id facere debes, sed contra deducendum de ciborum adiectionibus ante crises.

IN PAROXYSMIS PERIODICIS, hoc est, in vniuersalibus paroxysmis, et qui per circuitus fiunt, cuiusmodi sunt quaternariis ante vigesimum diem; septenariis ante quadragesimum; vicensariis ante centesimum: Quibus temporibus

certamen morbi, et naturae ad crisim est in pro-
cinctu.

CIBI ADIECTIO NON EST ADIVNGEN-
DA, quod eo tempore materia sit ἀνάστροφος,
omnisque et nutritionis, et respirationis oeco-
nomia laboret, eiusque instrumenta sint impedi-
ta et impura: tum quod natura ipsa (quae vna ea-
demque pepasmi et pepseos est causa effectrix) a
pepasmo ad pepsim reuocata, a morbi pepasmo
et excretionem auocetur, quod duo simul negotia
obire nequeat.

NVLLA NECESSITATE MOTVS ID FA-
CERE DEBES, vt scilicet exhibendum putes, non
virium infirmitatis metu, quae tum falso putatur
esse ab exhausto et succi alibilis inopia, cum ta-
lis imbecillitas vel a maligna humoris qualitate,
vel oppressione, aut ἀπὸ τῆς κενεαγωγίας, vel a
peculiari natura aegri proficiscatur: Ac multo
gravius peccant in commoda aegri, qui falsa eius
infirmitatis opinione cibum exhibent, quam qui
in succi alibilis inopia et fame cibum detrahunt,
vide Hippocratem *Lib. II. de Diaeta acut. et ibi-
dem Galenum ad finem.*

Caeterum verbum ἀναγκάζειν non actiue ver-
tendum, vt omnes interpretantur, sed passiue,
alioqui indignus Hippocrate sensus.

SED CONTRA DETRAHENDVM DE CIBO-
RVM ADIECTIONIBVS ANTE CRISES, quae
fere in paroxysmi critici et periodici vigore fiunt,
vt idcirco non tantum ante significatas crises, sed
etiam ante paroxysmos periodicos sit detrahen-
dum de ciborum quantitate, vt natura pepasmo
et excretioni incumbere possit.

X. Tā

X.

Τὰ κρινόμενα, καὶ τὰ κεκρμμένα ἀρ-
τίως μὴ κινέειν, μήτε νεωτεροποιέειν,
μήτε Φαρμακείῃσι, μήτ' ἄλλοιςιν
ἐρεθισμοῖςιν, ἀλλ' ἑᾶν.

*Quae iudicantur et iudicata sunt per-
fecte, neque novare, neque ciere,
nec medicamentis purgantibus,
nec aliis irritamentis; sed missa
facienda.*

QUAE IUDICANTVR, propria crisi cuius-
que morbi, hoc est, quae ante significata fuerit
signis syllogisticis, id est ad tempus et speciem
criseos apparentibus, nec etiam causarum criti-
carum in qualitate, quantitate, excernendi et ab-
scedendi modo et loco, ratio desideretur.

ET IUDICATA SVNT PERFECTE, id est
nulla superstite materia, nec empyreumate seu
igneae qualitate morbi, vt a crisi restitutus sit
aeger cibi appetens, edendo proficiens, somnus
profundus, benignus, fitis expers sine oris amari-
tudine et ficcitate, cum excrementis laudabilibus,
et pulsu integro.

NEQVE NOVARE, NEQVE CIERE OPOR-
TET, hoc est, alterare, ne auocetur natura ab
instituto cursu, dum mouet, ne offendatur, dum
mouerit nullo superstite empyreumate: κινέειν re-
fertur ad materiam superstitem; νεωτεροποιέειν
vero ad remanens empyreuma.

NEC MEDICAMENTIS PURGANTIBVS,
NEC ALIIS IRRITAMENTIS, vt medicamen-
tis alterantibus.

E 3

SED

SED MISSA FACIENDA, quod sana corpora et sanitati restituta laboriose ferant medicamenta tum alterantia, tum vacuantia; nam, exempli gratia, Simo exanthematis oblitus a crisi, vomitionibus laedebatur, *sect. 2. Lib. VI. Epid.* Natura tamen aliquando morbum concoxit, quem extrudere nequit, etsi maioris sit virtutis morbum concoquere, quam expellere; sed raro id accidit, quoniam dicente Galeno post perfectam coctionem, hoc est in ipso statu, nunquam malam aut imperfectam crisin vidit. In Metone tamen, natura pigre mouente, Hippocrates caput eius lauit tepida, ut haemorrhagiam parciorem promoueret. Igitur eo tempore, quo morbus iudicatur, aut iudicatus est integre, omni medicamento abstinere opus est, phlebotomia, dico, scarificatione, ac purgatione. Est autem perfectum iudicium, quod praecessit coctio, in die contemplabili, quod fit in statu atque maxime tempore ipsius accessionis, siue par, siue impar fuerit.

XI.

Πέποινα Φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ
ώμα' μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾶ
τὰ δὲ πολλὰ ἐκ ὀργᾶ.

Concocta medicari seu purgare, atque mouere oportet, non cruda; nec in principiis, modo non turgent, plurima vero non turgent.

CONCOCTA, quae vi naturae mitificata sunt et ad symmetron crasim, id est, alterando ad temperationis mediocritatem redacta.

PVR-

PURGARE OPORTET, ab imperfecto iudicio, id est, si non sit iudicatus absolute morbus superfluite materia, aut empyreumate, aut si perfecta non expectetur crisis, quamvis edita sint pepasmi signa.

NON CRUDA, quod torminibus et animi defectu periclitentur aegri; deinde quod frustra id fiat, nam nec medicamento trahenti, nec naturae expellenti cruda materia cedit, atque aeger damnis augetur. Fit pepasmus laudabilis vi naturae, bonitate materiae, partis integritate, vnde *πέπονον* dicitur esse album, laeve, aequale; *ὥμὸν* vero dicitur, quicquid vim naturae infert: Crudus humor est, qui supra sanguinem est, ut utraque bilis. Cruda quaedam sunt pepasmi expertia, ut materia pestilens, ut putredo canceri (quia omnis cancer naturae potens est) putredo carbunculi, strumarum; Quaedam pepasmi capacia, ut putredo febris tertianae, phlegmones, quae nullam habent malignitatem.

NEC IN PRINCIPIIS QUIDEM, hoc est, ineuntibus morbis, quod eo tempore, quo morbificis causis natura opprimitur, adestque humorum cruditas, nulla excretio, nec ipsa per se, nec artificiosa, potest esse salutaris, inquit Galenus *Comm. in Aph. 22. Lib. IV.*

MODO NON TURGEANT, hoc est, nisi materia sit effera, nulloque consistat loco translationis symptomaticae metu, et oppressionis partium, quarum officio totum corpus administratur; tunc enim mederi oportet, nam cunctari periculosum. Morbi, quorum materia vaga est, non unum et idem symptoma materiae morbificae et naturae partis habent, sed varia atque diversa; morbi autem, quorum materia fixa est, du-

plicia tantum habent symptomata, materiae morbi, et naturae partis.

PLVRIMA VERO NON TVRGENT, ac si diceret, fere fit, vt in omnibus morbis symptomata humoris morbifici vim, et partis oblesae naturam sequantur, cum fixus est humor; nam fixorum humorum plures sunt morbi, quam turgentium.

XII.

Α' δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπη ἡ φύσις, διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, ταύτῃ ἄγειν.

Quae ducere oportet, ducenda sunt quo maxime natura vergit, per loca commoda.

QVAE DVCERE OPORTET, DVCENDA SVNT, QVO MAXIME NATVRA VERGIT, artificio Medici, si quid mouendum videtur, et imperfecta crisi, superstitie materia, tum etiam in doloribus diaphragmate superioribus aut inferioribus, quorum curatio in purgatione consistit.

QVO MAXIME NATVRA VERGIT. Et humor viam affectat intro, foras, sursum, deorsum.

PER LOCA COMMODA, lege naturae, nec ex euentu incommoda, illa et eo ducenda sunt ad curationem et praecautiōem, vacuando, reuelando, deriuando, coëffundendo.

XIII. Τὰ

XIII.

Τὰ χωρέοντα, μὴ τῷ πλήθει τεκμαί-
 ρεσθαι, ἀλλ' ἕως αὖ χωρέη, οἷα δέ,
 καὶ Φέρη εὐφόρως· ὅκου δὲ δεῖ γυῶ-
 σαι, ἢ λειποθυμῆσαι, ἕως αὖ τοῦ-
 το ποιήσης, ἐπ' ἄλλα ρέψαι, ἢ ξη-
 ρῆναι, ἢ ὑγρῆναι, ἢ ἀντισπάσαι, οὕνε-
 κα τοῦτο ποιέεται, ἢν ἐξαρκέη ὀνο-
 σέων, τούτοισι τεκμαίρεσθαι.

*Excretiones non multitudine sunt
 aestimandae; sed si talia excer-
 nantur, qualia oportet, et aegri
 facile tolerant: Atque ubi usque
 ad animi defectiones expedit du-
 cere, faciendum, si aeger possit
 tolerare: Ex his iustae quanti-
 tatis ratio est ineunda, alioqui
 alio conuertere, aut siccare, aut
 humectare, aut reuellere.*

EXCRETIONES naturales aut artificiales,
 NON MULTITUDINE SVNT AESTIMAN-
 DAE, iusta eorum quantitas scienter (vt fieri so-
 let) non est expendenda signis syllogisticis, nu-
 mero, et copia, ac si diceret, multitudo, frequen-
 tia, et numerus eorum, quae excernuntur, non
 est τεκμήριον.

SED QVATENVS TALIA EXCERNVNTVR,
 QVALIA OPORTET, ET AEGRI FACILE TO-
 LERANT.

LERANT. Nam propria morbi excretio, et aegri alacritas duo sunt iustae excretionis τεκμήρια in quoque indiuiduo.

ATQVE VBI VSQVE AD ANIMI DEFECTVM EXPEDIT DUCERE, FACIENDVM; finem, supple, vacuandi non facias, vt in febre ardente, synocho, vehementissimo dolore, et inflammatione:

SI AEGER PAR ESSE POSSIT, id est, nisi quod affectionis remedium est, cum custodia virium pugnet; nam, quae a viribus sumitur indicatio, caeteris anteponenda.

EX HIS IUSTAE QUANTITATIS RATIO EST INEVNDA, id est, ex aegri alacritate, excretionem propria in qualitate, quantitate, et excernendi modo.

XIII.

Τὰ μὲν ξηρά, θερμά ἔσται· τὰ δὲ ὑγρὰ, ψυχρά, διαχωρητικὰ δὲ τ' ἀναντία ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.

Quae enim sicca sunt, erunt calida; humida vero frigida. Quae vero subducendi vim habent, contraria pariunt ut plurimum.

QVAE ENIM SICCA SVNT, ERVNT CALIDA, indeque robur virium percipi solet, an leipothymiam aeger ferre possit; Ea enim, quae est ab exhausto partium solidarum, insanabilis est.

HVMIDA VERO, vt carnes et sanguis.

FRIGIDA. QVAE VERO SVBDVCENDI VIM HABENT, CONTRARIA PARIVNT, in leipothymia scilicet vt plurimum.

XV. Ταῦ-

XV.

Ταῦτα τῇσι περισσῇσιν ἄνω, ἣν καὶ αἱ
περίοδοι, καὶ ἡ κατασάσις τοιαύτη
ἐκ τῶν παροξυσμῶν γίνεται δὲ τὰ
πλεῖστα τῇσιν ἀρτίησι κάτω, (ἔται
γὰρ καὶ αὐτόματα ὠφελεῖ,) ἣν μὴ
αἱ περίοδοι τῆς παροξυσμοῦ ἐν τῇ-
σιν ἀρτίησι ποιέωνται. ἐν δὲ τοῖσι τοι-
ούτοισιν, ἐν μὲν ἀρτίησιν ἄνω ἐν δὲ
τῇσι περισσῇσι, κάτω· ὀλίγα δὲ
τοιαῦτα. αἱ δὲ τοιαῦτα καὶ δυσκρι-
τώτερά κατασάσεις.

*Atque haec diebus imparibus sur-
sum, si et ipsae periodi atque adeo
morbi status huiusmodi sunt ex
paroxysmis : sed ut plurimum
quae paribus diebus mouentur, fi-
unt deorsum; sic enim quae sponte
fiunt sursum, imparibus; deorsum
vero paribus adiumentum afferunt,
nisi ipsae periodi accessiones diebus
paribus afferant; nam in eiusmo-
di, tum in paribus sursum, in im-
paribus vero deorsum : sed eius-
modi status raro accidunt, ac fe-
re eiusmodi, ut sinistri sint magis,
quam secundi iudicii.*

ATQUE

ATQVE HAEC quae, supple, duci debent.

DIEBUS IMPARIBVS SVRSVM, quod scilicet morbi, qui imparibus diebus mouentur, sunt ἀνάσσειν: Qui vero paribus, contra.

SI ET IPSAE PERIODI ATQVE ADEO MORBI STATUS HVIVSCEMODI SVNT, vt imparibus diebus moueantur.

EX PAROXYSMIS, SED VT PLVRIMVM QVAE PARIBVS DIEBUS MOVENTVR, FIVNT DEORSVM, SIC ENIM, scilicet in morbis, qui paribus aut imparibus diebus mouentur.

QVAE SPONTE FIVNT SVRSVM, IMPARIBVS; DEORSVM VERO PARIBVS, ADIVMENTVM AFFERVNT, NISI IPSAE PERIODI ACCESSIONES DIEBUS PARIBVS AFFERANT, quia quae paribus diebus mouentur, paribus iudicantur, et contra. Nam in eiusmodi, cum scilicet paroxyfimi cadunt in pares dies.

TVM IN PARIBVS SVRSVM, IN IMPARIBVS VERO, id est, in remissione illius, qui habuit paroxysmum, die aut periodo pari,

DEORSVM. SED EIVSMODI STATUS RARO ACCIDVNT, AC FERE EIVSMODI, VT SINISTRI SINT MAGIS, QVAM SECVNDI IVDICII, quod ad biliosi humoris cacochymiam crudi et crassi humoris fiat accessio, vnde summa pepasimi difficultas.

XVI.

Ἀτὰρ καὶ τὰ πρόσω χρόνου προήκοντα
ἀνάγκη οὕτως, οἷον τρισκαιδεκαταῖα,
τεσσαρεσκαιδεκαταῖα· τρισκαιδεκά-
τη μὲν κατω, τεσσαρεσκαιδεκάτη δὲ
άνω·

ἀνω πρὸς γὰρ τὸ κρείσσιμον οὕτω
 συμφέρει.

*Quin etiam quae tempore longius pro-
 gressa, necessario sunt eiusmodi,
 ut ad decimumtertium diem, aut
 decimamquartam periodum per-
 ueniant, ut fiat decimatertiana,
 aut decimaquartana; ac decimo-
 tertio die motus fit deorsum, deci-
 moquarto vero sursum; nam ad
 iudicandi vim ita confert.*

QUIN ETIAM QVAE TEMPORE LONGIVS
 PROGRESSA, id est, primam septimanam die-
 rum aut periodorum superarunt.

NECESSARIO SVNT EIVSMODI, VT AD
 DECIMVMTERTIVM DIEM, AVT DECIMAM-
 QVARTAM PERIODVM PERVENIANT, VT FI-
 AT DECIMATERTIANA, AVT DECIMAQVAR-
 TANA, AC DECIMOTERTIO DIE MOTVS FIT
 DEORSVM, si sit remissio,

DECIMOQVARTO VERO SVRSVM, si sit
 accessio.

NAM AD IVDICANDI, et indicandi.

VIM ITA CONFERT, lege naturae scilicet
 ex alteratione, mutatione et excretionē.

XVII.

Καὶ ὁκόσα εἰκοσᾶια· πλὴν ὁκόσα κἀ-
 τω, πωλλὰ δεῖ καθαίρειν ταῦτα δὲ
 ἐγγύς

ἐγγύς οὐ τῆς κρίσεως, ἀλλὰ πρό-
σωτέρα· Δεῖ δὲ ὀλιγάκις ὀξεῖσι
πολλὰ ἄγειν, τοῖσι κοπιώδεσι τὸ
σύμπαν.

*Tum quae in vigesimum morbi diem
cadunt, nisi quod quaecumque viam
affectant deorsum, maxima ex
parte purgare oportet; sed haec
molienda non sunt, cum in pro-
cinctu est crisis, sed ultra; nam in
morbis acutis raro multa ciere
oportet; contra in febris laboriosis totum.*

TVM QVAE IN VIGESIMVM MORBI DIEM
CADVNT, quo tempore diuturnorum naturam
morbi induunt, ac perit quaternariorum vis.

NISI QVOD QVAECVNQVE DEORSVM
VIAM AFFECTANT, MAXIMA EX PARTE
PVRGARE OPORTET, hoc est in morbis catar-
ropis necessaria purgatio est ac vehemens, vt in
melancholicis, tum ad excludendas reliquias, tum
ad fubleuandam naturam.

SED HAEC MOLIENDA NON SVNT, CVM
IN PROCINCTV EST CRISIS, ob materiae
contumaciam,

SED VLTRO, hoc est, cum ab imperfecta
crisi superest morbi materia, vt fere fit in mor-
bis catarropis.

NAM IN MORBIS ACVTIS, hoc est, qui ce-
leriter suam absoluunt cum vehementia historiam,
et diebus mouentur imparibus.

RARO,

RARO, nisi materia turgeat, quod fere eorum morborum perfectae sint crises, ac nihil mouendum superfit; deinde quod a medicamento purgante natura calidiore, viscera et humores aestu incandescant.

MVLTA CIERE OPORTET, CONTRA IN FEBRIBVS LABORIOSIS, a lassitudine vltro oborta,

TOTVM, quod difficultas pepasmi, excretionis, atque abscessus, oppressam naturam morbo defungi non sinat.

XVIII.

Εν τοῖσι πυρετοῖσι κοπιώδεσιν εἰς ἄρθρα, καὶ παρὰ γνάθους μάλιστα ἀποσάσεις γίνονται ἐγγύς τι τῶν πόνων ἐκάστου, ἐπὶ τὸ ἄνω μᾶλλον καὶ τὸ σύμπαν· ἢν ἀργὸς ἢ νοῦσος ἢ καὶ κατάρροπος, κάτω καὶ ἀποσάσεις· μάλιστα δὲ πόδες θερμοὶ, κάτω σημαίνουσι, ψυχροὶ δὲ ἄνω· οἷσι δὲ ἀνισαμένοισιν ἐκ τῶν νούσων, αὐτίκα δὴ ἐν χερσὶν ἢ ποσὶ πονέουσι τι, ἐν τούτοισιν ἀφίσανται.

*In febris laboriosis in articulos et ad maxillas potissimum abscessus fiunt, propter vicina cuiusque doloris loca, quamuis fere sursum. Quod si lentus morbus ac deorsum
viam*

viam affectet, inferne fiunt abscessus: Ac maxime pedes calidi inclinationem deorsum fieri significant, frigidi sursum: At quibus a morbo defunctis statim laborant pedibus aut manibus, in his abscessus fiunt.

IN FEBRIBVS LABORIOSIS, tum a lassitudine vltro oborta, tum a labore, *πυρετες* vocat *κοπιώδεις*; *κόπος* est affectio corporis in qua, si vel minimum tangatur corpus, lassitudinis fit sensio; hic meminit lassitudinis cum febre.

Lassitudo cum febre.

IN ARTICVLOS, nisi ab abscessu liberet vrina multa, crassa et alba.

ET AD MAXILLAS, vt parotides, si quid ex fluentibus, vt haemorrhagia, relinquatur, tum in his, tum in ardentibus laboriosis.

POTISSIMVM ABSCESSVS FIVNT, per diadochem, id est, materiae decubitus.

PROPTER VICINA CVIVSQUE DOLORIS LOCA, QVAMVIS FERE SVRSVM. In morbis acutis quicquid in vitio erat, feratur, raroque abscessus fiat.

QVOD SI LENTVS MORBVS, id est, tardus, diuturnus, vt rara mutatio in eum cadat; diuturnitas enim in pepasmi difficultate consistit.

AC DEORSVM VIAM AFFECTET, materia, dolore, et periodo vniuersali, aut singulari.

INFERNE FIVNT ABSCESSVS: AC MAXIME PEDES CALIDI INCLINATIONEM DEORSVM FIERI SIGNIFICANT, quod omnino fit morbus *κατάσχετος* situ doloris, materiae natura, et ipsa periodo.

FRI-

FRIGIDI VERO SVRSVM, vt in parotidibus, vide Aph. 31. 32. 33. Lib. IV.

AT QVIBVS A MORBO DEFVNCTIS, vt tamen supersint materiae febrilis reliquiae,

STATIM, puta si supersite materia, largiore cibo et potu magis, quam exhaustum desideret, aut immutata ventriculi actio, habitus, et temperamentum ferre possint; statim inquam morbo defuncti illi,

LABORANT PEDIBVS AVT MANIBVS, hoc est, aut manus, aut pedes lassitudine aut labore fracti sunt, ita vt in progrediendo sint pigri, manus in apprehendendo, meminitque lassitudinis a febris.

*Lassitudo
a febris.*

IN HIS ABSCESSVS FIVNT, exclusionem materiae a parte, quae continet, in eas, quae continentur, attractione doloris vi, vt infirmitate partis, quae excipit; vide Comm. in part. 41. sect. 3. Lib. VI Epid. Decubitus fit materiae ad partem aliquam labore, grauitate, artificio, sympathia et communione, quod postremum est aut generis similitudine, aut operis societate, aut vaforum communione.

XIX.

Α'τὰρ καὶ ἦν τι πεπονηκὼς ἔη, πρὶν ἢ νοσέειν, ἐς ταῦτα ἀποσηρίζεται· οἷον καὶ τοῖσιν ἐν Περὶνθῳ βηχῶδεσι καὶ κυναγχικοῖσι ποιέεσι γὰρ αἱ βῆ-
χες τὰς ἀποσάσιας, ὥσπερ οἱ πυρε-
τοὶ τοιαύτας· κατὰ τὸν αὐτὸν λό-
γον συμβαίνει ἢ ἀπὸ χυμῶν, ἢ σώ-
ματος συντήξιός καὶ ψυχῆς.

F

Quin

Quin etiam si parte aliqua laborarit, aut lassitudine fractus fuerit, priusquam aegrotare coeperit, eo loci se morbus obfirmat, cuiusmodi illud fuit, quod animaduertimus Perinthi, tussiculosis et angina correptis; Etenim tusses abscessus faciunt eiusmodi fere, quales a febris excitantur. Eadem ratione idem contingit ab humoribus aut colliquatione, et animi affectionibus.

QVIN ETIAM SI PARTE ALIQVA LABORARIT, aut quasi lassitudine fractus fuerit.

PRIVSQVAM AEGROTARE COEPERIT, EO LOCI SE MORBUS OBFIRMAT, primario aut secundario foco.

CVIVSMODI ILLVD FVIT, QVOD ANIMADVERTIMVS PERINTHI, TVSSICVLOSIS, hoc est, ficca tussi laborantibus cum difficultate spirandi coniuncta.

ET ANGINA CORREPTIS, quae duplex, propria, quae fit inflammatis propriis laryngis musculis, et funesta est, si desinat in peripneumoniā. Altera, quae fit inflammatis communibus laryngis musculis, in qua apparet ceruicem et partes vicinas foris rubescere, hanc Hippocrates vocat ἐρύθημα κοινάγχιον, in *Epidemiis*, quae degenerat aliquando in pleuritidem.

ETENIM TVSSES, ficcae cum difficultate spirandi coniunctae,

AB.

ABSCESSVS FACIUNT, vel in articulis, vel in testiculis altera, aut vtraque parte per materiae decubitus, *Lib. I. et II. Epid.*

EIVSMODI FERE, QVALES A FEBRIBVS EXCITANTVR. Caeterum maxime a sympathia, labore, et grauitate, materia efficiens ficitissimam, mouet abscessum in testes, diadoche et sympathia harum partium.

EADEM RATIONE IDEM CONTINGIT AB HUMORIBVS, AVT CORPORIS COLLIQVATIONE, vt maxime adipis, scilicet vt abscessus oboriantur.

ET ANIMI AFFECTIONIBVS, per humorum synathrismum. Quae cum ita sint, vt operae pretium sit scientiam purgandi tenere in quantitate, qualitate, modo, et occasione, quod nullus pene feracior locus sit, quam de purgatione, ac fere nullam curationem, et praecautiorem patiatur esse expertem sui.

XX.

Τὰς μὲν οὖν χυμούς εἰδέναι, ἐν ᾗσιν ὥρῃσιν ἀνθέουσιν, καὶ οἷα ἐν ἐκάστοισι νοσήματα ποιεοῦσι, καὶ οἷα ἐν ἐκάστῳ νοσήματι παθήματα.

Maxime in hoc debet esse Medicus exercitatus, vt intelligat, quibus anni temporibus, humores efflorescant; tum cuiusmodi morbos in singulis pariant, necnon quae quibusque morbis affectiones inesse videantur.

MAXIME IN HOC DEBET ESSE MEDICVS EXERCITATVS, VT INTELLIGAT, QVIBVS ANNI TEMPORIBVS HVMORES EFFLORESCANT, id est, vigeant, et qualitate et copia vincant caeteros.

TVM CVIVSMODI MORBOS IN SINGVLIS PARIANT, specie, magnitudine, more, et motu: vt humidus coeli status humorum copiam parit, quos diuersae hominum naturae varietate distinguunt; ideoque fit, vt ab eadem causa, variae morborum ideae et species exsurgant.

NECNON QVAE QVIBVSQVE MORBIS AFFECTIONES INESSE VIDEANTVR, quod fere symptomata humoris morbifici vim et partis obfessae naturam sequantur; Atque hoc loco nomen παθήματος usurpatur pro symptomate, quod triplex est, παθογνωμονικόν, vt in pleuritide febris continua, lateris dolor punctorius; ἐπιγεγόμενον, vt in eadem affectione, delirium; ἐπιφαίνόμενον, vt sputum tale, vel eiusmodi.

XXI.

Τὸ δὲ σῶμα τὸ ἄλλο, ἐς ὃ, τι μάλιστα νόσημα ἢ Φύσις ῥέπει· οἷόν, τι σπλῆν ἐνοιδέων ποιέει. τούτων τι καὶ ἡ Φύσις, χερόν τι καὶ χρώματα κακίαν, καὶ σώματα σειρεοῖ καὶ ἔτι ἄλλο, ταῦτα διαγεγυμναῖσθαι.

Tum autem corpus aliud atque aliud, in quem morbum communis et propria cuiusque natura sit procliuvis,
ex-

exempli causa, quid lien intumescens efficiat; horum enim sane natura et colores fiunt deteriores, et corpora intumescunt. Tum si quid eiusmodi fuerit, exercitatum in his esse oportet.

TVM AVTEM CORPUS ALIVD ATQVE ALIVD, scilicet considerandum, quod in eius affectione et peculiari natura maximum est momentum ad ea, quae cuque accidunt, excipienda.

IN QVEM MORBVM COMMVNIS ET PROPRIA CVIVSQUE NATVRA SIT PROCLIVIS, vel cui morbo cuiusque natura potissimum obnoxia sit, vt ad tabem, quorum scapulae alarum instar prominent. *Per Aph. 2. Lib. III.*

EXEMPLI CAUSA, QVID LIEN INTVME-SCENS EFFICIAT, foedos colores, hydropem, cordis palpitationem, eorumque omnium natura, quam vim habeat: Duplices morborum sunt causae, vna ποιητικὴ effectrix, vt temporum status et mutationes: Altera ἐπιδεικτικὴ, quae suscipit, vt cum hyeme aut aquilonio coeli statu fiunt febres ardentes, tunc enim habent rationem τῆς ἐπιδεικτικῆς, non ποιητικῆς. Quae enim in quibusque naturis redundare consueuerunt, ea, si euacuatione prohibeantur, congeneres faciunt morbos. Galenus *Comm. 2 Lib. I. Epid.* Vt qui sunt icterici natura, siue partis alicuius vitio, febre colores peiores habent.

HORVM ENIM SANE ET NATVRA ET COLORES FIYNT DETERIORES, diffuso per vniuersum

uerfum corpus humore vitioſo, vt melancholico aut bilioſo, viſceris illius vitio.

ET CORPORA INTVMESCUNT, tum per ſe, tum ex euentu.

TVM SI QUID EIVSMODI FVERIT, EXERCITATVM IN HIS ESSE OPORTET. Quibus etiam cauſis a coelo et aere, diaeta quoque accidit in victus ratione et vitae inſtituto.

XXII.

Ψυχῆς ἀκρασίη ποτῶν καὶ βρωμάτων, ὕπνου, ἐγρηγόρειος, ἢ δι' ἐρωτάς τινας, οἷον κυβων, ἢ διὰ τέχνας, ἢ δι' ἀνάγκας, καρτερίη πόνων, καὶ ὧν τιῶν τεταγμένη, ἢ ἀτακτος.

Animi impotentia potionis et cibi, ſomni, vigiliarum, aut propter ſtudia quaedam, vt teſſerarum, aut bonarum artium, aut neceſſitatis cauſa, ſtudium pertinax, et quarum rerum ordinatum, aut ordinis expers.

ANIMI IMPOTENTIA, eius partis ſcilicet, in qua irarum ardor exiſtit, et quae voluptate alitur.

POTIONIS, CIBI, SOMNI, VIGILIARVM intemperantia,

AUT PROPTER STVDIA QVAEDAM, quibus quiſque delectari conſueuerit,

VT

VT TESSERARVM, AVT BONARVM ARTIVM, vt qui lites sectantur.

AVT NECESSITATIS CAUSA, STVDIVM PERTINAX, ET QVARVM RERVM ORDINATVM, AVT ORDINIS EXPERS.

XXIII.

Αἱ μεταβολαὶ ἐξ οἶων εἰς οἶα.

Mutationes ex quibus in quae.

MVTATIONES, corporum, caufarum, atque signorum.

EX QVIBVS IN QVAE, fcilicet fiant attendendum, aut ex qualibus in qualia, hoc est quae-
nam contigerint mutationum in victus ratione, et vitae instituto rationes et fucceffiones fumen-
dis, educendis, admouendis, faciendis.

XXIV.

Εἰ τῶν ἡθέων, Φιλοπονίῃ ψυχῆς, ἢ
ζητέων, ἢ μελετέων, ἢ ὀρέων, ἢ λέ-
γων, ἢ εἰ τι ἄλλο· οἷον λύπαι, δυσορ-
γησίαι, ἐπιθυμίαι, τὰ ἀπὸ συγκυρίης.

*Ex moribus, animi industria et ala-
critis, aut quaerendo, inuestigan-
do, cogitando, aut videndo, aut di-
cendo, aut si quid aliud; vt tristi-
tiae, irae memores, cupiditates,
quae aut fato, aut casu incidunt.*

EX MORIBVS, institutis et infitis, quorum hi temperamentum corporis sequuntur, illi vero instituti partem eam animi, quae mentis et consilii est.

ANIMI INDVSTRIA ET ALACRITAS, vt acumen ingenii bilis; constantia et pertinacia humoris melancholici; simplicitas, liberalitas, immoderatio et facetiae sanguinis; inertia, stupiditas, obliuio pituitae argumentum affert.

AVT QVAERENDO, INVESTIGANDO, COGITANDO, AVT VIDENDO, AVT DICENDO, AVT SI QVID ALIVD, vnde animi moderati significatio fiat.

VT TRISTITIAE, contractione spirituum ex re non conuenienti ad sua principia.

MEMORES IRAE diuturnae et solutu difficilis, quae sunt affectiones eius partis animi, in qua irarum ardor existit, et focum habent in corde.

CVPIDITATES rerum, quae ad victum et cultum necessariae sunt, vt cibi et potionis, rerum venerearum; et haec focum habent in iecore.

QVAE AVT CASV AVT FATO CONTINGVNT; vt animi mores infiti corporis temperamentum sequuntur.

XXV.

Λυπήματα γνώμης, ἢ διὰ τῶν ὀμμάτων, ἢ διὰ τῆς ἀκοῆς, οἷα τὰ σώματα· μύλης μὲν τριφθείσης πρὸς ἑαυτὴν, ὀδόντες ἡμώδησαν· παρὰ τε κοῖλον παριόντι, σκέλεα τρέμει· ὅταν δὲ τῇσι χερσὶν ᾧν δεῖται ἄραι, αὐτὰ

αὐταὶ τρέμουσιν ὅφει ἐξαίφνης
ὁφθεις, χλωρότητα ἐποίησεν.

*Angustiae animi, item quae aut ad
aspectum, aut ad auditum refe-
runtur, qualia sunt corpora: ut
molarum attritu dentes obstupe-
scunt; et qui per loca caua pro-
greditur, artubus contremiscit; ut
cum aliquid, quod ex usu est, tol-
lendum est, manus contremiscunt;
serpens ex improuiso visus pallo-
rem induxit.*

ANGUSTIAE ANIMI, seu affectiones men-
tis earum rerum appulsu, quae

VISV AVT AUDITV PERCIPIVNTVR,
QUALIA SVNT CORPORA, vt extrinsecus faci-
le affectiones suscipiant, et nouos colores indu-
ant, qui ex eo dicentur refluxus participes, quod
non fit causa seu fons perennis, vt (exempli cau-
sa) quod sequitur,

VT MOLARVM ATTRITV, vel limarum,
vel ferri, vel si molae inuicem atterantur.

DENTES OBSTUPESCUNT, agitatione et
collectione spirituum animalium, cuius affectio-
nis vicinae partes atque communes sunt primum
participes: At omnis stupor, velut dentium, fit
cum facultas animalis non potest ad eam, ad
quam solebat, peruenire partem.

QVI PER LOCA CAVA PROGREDITVR, AR-
TVBVS CONTREMISCIT, inaequalitate loci,
et metu:

ET CVM ALIQUID, QVOD EX VSV EST, TOLLENDVM EST, MANVS CONTREMISCVNT; SERPENS EX IMPROVISO VISVS PALLOREM ET TREMOREM INDVXIT, collectione spirituum et caloris natiui. Caeterum tremoris, vt et virium infirmarum tres assignantur causae; exhaustum, compressio spirituum, et eorundem collectio.

XXVI.

Οἱ Φόβοι, ὅσον αἰσχύνῃ, λύπῃ, ἡδονῇ, ὀργῇ, τ' ἄλλα τοιαῦτα οὕτως ὑπακούει· ἐκαστῷ δὲ τὸ προσήκον τῷ σώματι τῇ πρῆξει, ἐν τούτοιςιν ὑπακούει· ἰδρωῖτες, καρδίας παλμὸς, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δυνάμεων.

Timores, verecundia, tristitia, metus, moeror, voluptas, ira et caetera eiusmodi. Quae pars cuique corporis actioni est consecrata, his morem gerunt, inde sudores, cordis palpitatio, et quae sunt eiusmodi facultatum symptomata.

TIMORES, ac timor certa est persuasio reprehensionis eorum, quae a nobis ex electione fiunt; oritur autem vel ab oppressione, vel ab exhausto, vel a collectione spirituum, quae omnia ad naturae infirmitatem referuntur, venitque ἀπὸ τῶν τιμῶν.

VERE-

VERECUNDIA, hoc est metus iustae reprehensionis, ut, erubuit, salua res est.

TRISTITIA, collectio spirituum ad interiora.

METVS, demissio animi, quae fit perceptione futuri mali.

MOEROR, hoc est perennis tristitia.

VOLVPTAS, IRA, ET CAETERAS HVIVSMODI, id est, singulis affectionibus, et causis, quae extrinsecus incidunt.

QVAE PARS CUIQUE CORPORIS ACTIONI EST CONSECRATA, et officiales et ministrac partes, ut cerebrum, cor, hepar,

HIS MOREM GERUNT, cerebrum cogitationi, cor animositati et iracundiae, hepar cupiditati.

INDEQVE SVDORES, ab hepate scilicet ex appetitu;

CORDIS PALPITATIO, ex moerore, tristitia, metu aliisque huiusmodi affectionibus, cuius palpitationis essentia in dilatatione consistit; omnis autem pars contractionis et dilatationis particeps palpitare potest: Atque in corde palpitatione per ἰδιοπάθειαν fit, cum serosi humoris cuiusdam copia adest, qua velut glutine quodam pericardios tunica adhaeret cordi: Item ab inflammatione et phlegmone cordis oritur. Per sympathiam vero, et spirituum collectione, et affluxu sanguinis melancholici per arteriam coeliacam ad cor, ut patet in virginibus, foedo colore suffusis. Denique palpitationibus fere obnoxii, qui laborant hypochondriaca melancholia.

ET QVAE SVNT EIVSMODI FACULTATIVM SYMPTOMATA, hoc est earum partium, quarum officio corpus administratur.

Τὰ ἔξωθεν ὠφελέοντα, ἢ βλάπτοντά,
 ἄλειψις, κατὰχυσις, κατὰχρησις,
 κατὰπλασις, ἐπίδεσις ἐρίων καὶ τῶν
 τοιούτων καὶ τὰ ἐνδοθεν ὑπακούει
 τῶν τοιούτων, ὃ μόνον ὥσπερ τὰ ἔξω
 τῶν εἰσω προσφερομένων, ἀτὰρ καὶ
 τὰ δὲ ἐν ἐρίοισι κοίτη πινώδεσι, καὶ
 τὸ παρὰ βασιλεῖ λεγόμενον κύμινον
 ὀρεῶσιν ὁσφραϊνομένοισιν, ὅσα κε-
 Φαλῆς ἀγωγή, ταρακτικὰ λόγοι,
 Φωνή, καὶ τὰ τοιαῦτα.

*Quae extrinsecus admouentur et ac-
 cidunt, aut bonis, aut malis nos
 augent; perunctio, perfusio, litus,
 cataplasmatum usus, lanarum li-
 gatura, et rerum eiusmodi. Quae
 intus sunt, iis, quae admouentur,
 consentiunt, non solum quemad-
 modum ea, quae foris sunt, iis, quae
 intro feruntur: Cubile ex oesip-
 po, et, quod nomen a Rege habet,
 cuminum regium videntibus, olfa-
 cientibus, quae ex capite educunt,
 sermones, vox, et quae eiusmodi
 perturbationem afferunt.*

QVAE

QVAE EXTRINSECVS ACCIDVNT, AVT
BONIS AVT MALIS NOS AVGENT, scilicet
magnam vim habent in habitum corporis atque
humorum.

PERVNCTIO, PERFVSIO, frigidae multa
perfusio calorem intro cogit, atque tetanum sol-
uit in iuvene quadrato, aestate media; in aliis
neruos laederet: affusionem calidae adhibuit
Metoni Hippocrates.

LITVS, CATAPLASMATVM VSVS, LANA-
RVM LIGATVRA, ET RERV EIVSMODI.
QVAE INTVS SVNT, IIS, QVAE ADMOVEN-
TVR, CONSENTIVNT, NON SOLVM QVEM-
ADMODVM EA, QVAE FORIS SVNT, IIS, QVAE
INTRO FERVNTVR, sed haec quoque sunt
commemorabilia, et virium suarum specimen
ediderunt.

CVBILE EX OESIPPO, ex lana succida, quod
facile partus et menses prouocat.

ET QVOD NOMEN HABET A REGE, CV-
MINVM REGIVM, Aethiopicum satium colo-
rem potu aut illitu mutat in pallorem, et aceto
subactum seu maceratum naribus admotum hae-
morrhagiam potenter sistit, Dioscorides *Lib. III.*
cap. 59.

VIDENTIBVS, OLFACIENTIBVS, hoc est
tum quae auditu, tum quae olfactu mutationes
afferunt.

QVAE EX CAPITE EDVCVNT, vt errhina,
ptarmica, vt nasturcium, pyrethrum, elleborus
albus, caputpurgia.

SERMONES, ingrati,

VOX, ET QVAE EIVSMODI PERTVRBA-
TIONEM AFFERVNT, humoribus et spiritibus.

XXVIII.

Μαζοί, γονή, ὑσέρη σημήια τάτε ἐν
τῇσιν ἡλικίησι, καὶ ἐν τοῖσι πνευμοῖ-
σι, καὶ βηξί, τὰ πρὸς ὄρχιν.

*Mammæ, genitura, uterus; signa
sunt et argumenta, tum in æta-
tum mutatione, et in suffocationi-
bus uterinis, in tussibus, abscessus
in testiculos oborti.*

Postremo considerandum, quæ per sym-
thiam aut idiopathiam, quæue per protopathe-
iam, vel δευτεροπάθειαν, ut

MAMMÆ, GENITVRA, UTERVS, scilicet
mutuo se afficiunt, signa inuicem edunt in æta-
tis mutatione, et κατὰ συμπαθειαν καὶ διαδοχὴν
in morbis mutuo afficiuntur.

SIGNA SVNT ET ARGVMENTA, TVM IN
ÆTATVM MVTATIONE animaduertuntur, ut
simulatque viri ex ephoebis excefferint, vocem-
que asperiores edere coeperint, iis testiculi tu-
ment erumpuntque foras, et venerem agnoscunt;
tuncque Medicus considerare potest, vter testi-
culus in viris humidior, et succi plenior fuerit;
nam si eiusmodi dexter fuerit, aptus erit mari-
bus procreandis, si sinister, foeminis.

ET IN SVFFOCATIONIBVS UTERINIS,
quarum vna fit sublato respirationis vsu, et vix re-
stitutio fit: altera impeditis ad tempus respiratio-
nis instrumentis, oppresso diaphragmate ab utero.

IN TVSSIBVS ABSCESSVS IN TESTICV-
LOS OBORTI, quæ tusses abscessu in testibus
suborto cessant.

XXIX.

Ὡςπερ τοῖσι δένδροισιν ἡ γῆ, ἔτω τοῖσι
ζώοισιν ἡ γαστήρ, καὶ τρέφει, καὶ
θερμαίνει, καὶ ψύχει· ψύχει μὲν
κενυμένη, θερμαίνει δὲ πληρωμένη.
ὥςπερ γῆ κοπερευομένη, χειμῶνος
δεσμῇ, ἔτω καὶ ἡ κοιλίη δένδρεα
Φλοιὸν λεπτὸν ξηρὸν ἔχει, ἔσωθεν
δὲ ξηρόσαρκα, ὑγερὰ, ἄσηπτα,
χρόνια.

*Vt in arboribus terra, sic in anima-
libus alius succum alibilem suppe-
ditat, et calefacit et refrigerat;
refrigerat quidem plena vacuan-
do, calefacit alibili succo abun-
dans; et vt terra stercorata hyeme
calida, sic et alius. Ac arbores
tenui sunt cortice et sicco, intus
vero carne sicca sana, putredinis
expertes diuturnae.*

VT IN ARBORIBVS TERRA, SIC IN
ANIMALIBVS ALIVS ceupromptuarium quod-
dam et succi alibilis officina.

SVCCVM ALIBILEM SVPPEDITAT, ET
CALEFACIT suo succo alibili habitum corporis,
qui tantum habet caloris, quantum sanguinis.

REFRIGERAT QVIDEM PLENA VACVAN-
DO, CALEFACIT ALIBILI SVCCO ABVNDANS;
ET

ET VT TERRA STERCORATA HYEME EST CALIDA, SIC ET ALVVS. Qui ventre sunt calido, carnes habent frigidas, *Lib. VI. Epid. Sect. 4.23.*

AC ARBORES TENVI SVNT CORTICE ET SICCO, ex calidissima materia.

INTVS VERO CARNE SICCA, PVTRIDINIS EXPERTES, scilicet ob seruata fluxus refluxusque proportionem attractione et excretionem, DIVTVRNÆ.

XXX.

Καὶ ζώων, οἷον χελῶναι, καὶ ὅ, τι τοι-
 ἔτον. ἡλικίῃσιν, ὥρῃσιν, ἐνιαυτοῖσιν
 ὅμοια τὰ ζῶντα, ὅ τριβεται χρω-
 μένοισι μετρίως βελτίω ὥσπερ ὑδρί-
 ον νέον διαπηδᾷ, παλαιόμενον σέ-
 γει ἔτο καὶ ἡ γαστήρ διείη τὴν τρο-
 φὴν, καὶ ὑποσάβμην ἔχει ὥσπερ
 ἀγγεῖον.

*Inter animalia; verbi gratia, testu-
 dines, et quicquid eiusmodi est na-
 tura praeditum, aetatibus, tempe-
 statibus, annis sunt similia sui ani-
 mantia, nec atteruntur mediocri
 rerum conuenientium usu. Atque
 vt hydria recens humores trans-
 mittit, inueterata continet; sic
 et*

*et venter transmittit alimentum,
et materiam continet, vt vas.*

INTER ANIMALIA, VERBI GRATIA, TESTVDINES, ET QVICQVID EIVSMODI EST NATVRA PRAEDITVM, vt cancri, ostrea, id est, a calidiore et ficciore humorum congenerantium parte corticem consequuntur.

AETATIBVS, TEMPESTATIBVS, ANNIS SVNT SIMILIA SVI ANIMANTIA, etc.

LIBRI HVIVS

PARS TERTIA,

IN QVA DE MORBIS, ET EO-
RVM CAVSIS AGITVR.

I.

Οι τρόποι τῶν νόσων, τὰ μὲν συγ-
γενικὰ ἔστιν εἰδέναι πυθόμενον,
καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας οἰκέοντα
γὰρ διὰ πλειόνων, καὶ πολλοὶ ἴσασι
τὰ δὲ ἐκ τοῦ σώματος, καὶ τῶν δια-
τημάτων, καὶ καταστάσιος τῆς νό-
σος, ἢ ἀπὸ ὥρέων.

Iam vero, quod ad morborum spe-
cies et differentias attinet, alii
sunt congeneres, et ii interrogan-
do cognosci possunt: Et qui a re-
gione principia causasque ducunt,
cuiusmodi pluribus familiares, et
id multi norunt: Alii ex peculiari
cuiusque corporis natura, et
humoris conditione, atque diaeta:
Et ex nouorum temporum nouo
statu, aut a temporibus anni.

IAM

IAM VERO, QVOD AD MOREORVM SPECIES ATTINET, ex quibus ratio purgandi atque curandi petitur.

ALII SVNT CONGENERES, seu congeniti temperamento, habitui cuiusque naturae; ita vt eorum quidam sint moribus affines, vt haereditarii; quidam humoribus, vt increscentes, et syntrophii, id est, connutriti, quia vires acquirunt eundo,

ET II CONGENITI INTERROGANDO COGNOSCI POSSVNT: ET QVI A REGIONE, seu loco,

PRINCIPIA CAVSASQVE DVCVNT, et vocantur ἐνδήμιοι seu vernaculi, et fiunt aut a diaeta communi, aut aquae vitiis, et aeris et foli vernaculi vitio.

CVIVSMODI PLVRIBVS FAMILIARES, ET ID VLTII NORVNT; ALII EX PECVLIARI CVIVSQUE CORPORIS NATVRA ET HVMO-
RIS CONDITIONE ATQVE DIAETA, id est, victus ratione et vitae instituto, sporadici vocantur, hoc est dispersi.

ET EX NOVORVM TEMPORVM NOVO STATV, vt tempestate coorta ventorum, nubium, nebularum ortu, occasu syderum,

AVT A TEMPORIBVS ANNI, hoc est septem anni partibus, quarum vitio morbi incidunt ἐπιδήμιοι, qui tum simplices tum pestilentes; simplices, vt febres tertianae, pleuritides, peripneumoniae, catarrhus. Caeterum septem anni partes sic definiuntur; ver simplex ab aequinoctio verno ad ortum vergiliarum. Aestatis tres partes, quarum prima ab ortu vergiliarum ad solstitium aestiuale; altera a solstitio aestiuale ad ortum caniculae; tertia ab ortu caniculae ad occasum Pleiadum. Autumnus simplex ab occasu

G 2

Ple-

Pleiadum ad aequinoctium autumnale. Hyemis partes duae, quarum prior ab aequinoctio autumnali ad solstitium hybernium; altera ab hyberno solstitio ad aequinoctium vernum. Porro ut sunt anni tempora, sic morborum ideae: Anni tempora habent suam hyparxim ob aeris tempestatem, unde hyeme pituitae generatio non est a diaetae vitio, sed ab ipso aere frigido, humido, caliginoso: qualis est enim aer, tales et humores; hyeme enim omnis humor πῶς φλεγματίζεται.

II.

Αἱ δὲ χώραι πρὸς τὰς ὥρας κακῶς διακείμεναι, τοιαῦτα τίκτουσι νοσήματα, ὁκοίη ἐν ὥρῃ ὁμοίαι ἔωσιν. οἷον, ἀνώμαλον θάλλπος, ἢ ψύχος, τῆς αὐτῆς ἡμέρης, ὅταν τοιαῦτα ποιῇ, φθινοπωρινὰ ἐν τῇ χώρῃ τὰ νοσήματα· καὶ ἐν τῇσιν ἀλλήλῃσιν ὥρῃσι κατὰ λόγον.

Vt autem regiones ad tempora male sunt affectae, eiusmodi morbos pariunt; Exempli gratia, inaequalis calor aut frigus eiusdem diei autumnales procreat morbos in unaquaque regione; eodem modo de aliorum temporum tempestatibus iudicandum.

VT AVTEM REGIONES AD TEMPORA SVNT MALE AFFECTAE, EIVSMODI MORBOS PARIVNT, tum per se, tum ex euentu, noui humoris scilicet generatione, et suppressione cuiusque proprii, cuiusmodi est illa tempestas, cui illae regiones sunt similes: vt Cranon, tempestate austrina et pluuiosa, carbunculos: Thasus insula, aquilonia tempestate, ophthalmias et diarrhoeas.

EXEMPLI CAUSA, INAEQUALIS CALOR AVT FRIGVS EIVSDEM DIEI, cum eiusmodi fuerit scilicet, vt eodem die modo calor modo frigus vigeat, *Lib. III. Aph. 4.*

AVTVMNALES PROCREAT MORBOS IN VNAQVAQVE REGIONE, non solum specie, sed indiuiduo; specie quidem, generatione morborum autumnalium: indiuiduo vero, diuturnitate ob pepasmi et excretionis difficultatem.

EODEMQVE MODO DE ALIIS ALIORVM TEMPORVM TEMPESTATIBVS IVDICANDVM, vt quando aestas fit veri similis, sudores in febribus multos expectare oportet. Ver saluberri- mum est generatione, non paroxysmo: vere enim morbi *παροξύνονται*: Nam aestas generat, autumnus cogit, hyems retinet, ver excitat.

III.

Τὰ μὲν ἀπὸ ὀσμῶν βορβορωδῶν, ἢ ἐλωδῶν· τὰ δὲ ἀπὸ ὑδάτων, λιθι-
ῶντα, σπληνώδεα· τὰ δὲ ἀπὸ πνευ-
μάτων χρεσῶν τε καὶ κακῶν ἄρ-
χονται.

G 3

Ta-

Tamen existunt, a coenosis vaporibus atque palustribus et ex aquis, lithiasēs et splenicæ affectiones: aliae vero ex ventis bonis et malis.

TAMEN EXISTVNT supple ἐνδήμιοι morbi seu vernaculi,

A COENOSIS VAPORIBVS ATQVE PALVSTRIBVS, ET EX AQVIS, quae sunt in vsu quotidiano,

LITHIASSES seu calculi, tum in renibus, tum in vesica,

ET SPLENICAE AFFECTIONES, cum scilicet quis liberaliter aquam biberit, nec eam vomitione excluderit, eam lien spongiosus, cum incanduerit, avidissime rapit, et in epiploon deponit.

ALIAE VERO EX VENTIS communibus et vernaculis,

BONIS ET MALIS, principia causasque ducunt, vt existere dicuntur fodinae, ex quibus aura spirat, quae alios facit ἐγιννύειν furere poetarum more, alios ἐντρεσσιῶν vaticinari, alios vero φθίγειν tabescere, Aristoteles *Lib. de mundo ad Alexandrum Cap. 4.*

III.

Ἐξ ὧν δὲ οἶαι ἔσονται νῆσοι, καὶ καταστάσεις ἐκ τῶν δὲ. ἢν αἱ ὥραι ὡραίως, εὐτάκτως, ἐυκρινέας νόσους ποιεῶσιν. αἱ δὲ ἐπιχώριοι τῇσιν ὥρησι νοῦσοι, δηλοῦσι τοὺς τρόπους.

In

In vniuersum autem temporum naturam referunt, ipsaque ex iis morborum ideis descriptio seu historia. Etenim si tempestates opportune, et suo quaeque ordine fiant, efficiunt morbos secundi iudicii: ipsi vero temporum vernaculi morbi pro se quisque speciem et historiam sui indicat.

IN VNIVERSVM AVTEM TEMPORVM NATVRAM REFERVNT, IPSAQVE EX IPSIS MORBORVM IDEIS HISTORIA, hoc est, vt sunt anni tempora, ita et morborum ideae in specie et indiuiduo; et vt sunt morborum ideae, ita et remediorum genera esse debent.

ETENIM SI TEMPESTATES propriae septem anni partium caloris, frigoris, ventorum, nubium, pluuiarum, nebularum,

OPPORTVNE, loco et tempori, vt neque anteuertant, nec morentur, nec continenter, sed vicissim, nec repente, sed paulatim, atque vt nulla ratio tempestatum desideretur.

ET SVO QVAEQVE ORDINE FIAN, EFFICIVNT MORBOS, vt tempestates vernaе, aestiuae, autumnales, hybernae suo quaeque ordine ingruant, qui in illa tempora bene morata beneque constituta incidunt,

SECVNDI IVDICII, vt inoffenso cursu aequaliter ad salutem suam absoluant historiam, ad salutem iudicentur, sua quisque propria crisi, nec vllum periculi metum afferant nec recidiuae,

ob naturae integritatem, et materiae bonitatem, quae est pepasmi particeps, et vinci se patitur.

IPSI VERO TEMPORVM VERNACVLIMORBI PRO SE QVISQVE SPECIEM, ET HISTORIAM SVI INDICAT, in illa scilicet tempestate bene morata beneque constituta: vt aestivae quartanae breues sunt, autumnales vero longae, praesertim, quae in hyemem cadunt, *Apb. 25. Lib. II.*

V.

Ὅτι δ' ἂν ἐξαλλάξῃ ἡ ὥρη, ὅμοια ἢ ἀνόμοια ἔσαι τὰ νοσήματα, οἷα ἐν τῇ ὥρῃ ταύτῃ γίνεται. ἣν δ' ὁμοίως ἄγῃ, τοιούτοτροπα καὶ ἐπὶ τοῖστο εἰλκυσμένα, οἷον ἰκτερον Φθινοπωρινόν.

At si quae temporis mutatio fiat et a naturali statu defectio, similes aut dissimiles erunt morbi, cuiusmodi in ea inciderint. Si autem cursum suum similiter perpetuent tempora, eiusmodi pariunt morbos, et in eandem inclinationem adducunt, vt icterum autumnalem.

AT SI QVA TEMPORIS MUTATIO FIAT, ET A NATVRALI STATV DEFECTIO, hoc est, si neque ὥραιαι neque ὥραιως fiant, vt si aestas sit veri similis, ver hyemi, et contra.

SIMI-

SIMILES AVT DISSIMILES ERVNT MORBI, dissimiles quidem specie, similes autem tempore et indiuiduo, pro vt efficientis aut suscipientis causae naturam sequentur per generationem humoris aut suppressionem: qualis fuit austrina constitutio historiae primae vniuersalis, aquilonia secundae, *Lib. I. Epid.* inaequalis tertiae,

CVIVSMODI IN EA INCIDERINT TEMPORA. SI AVTEM CVRSVM SVVM SIMILITER PERPETVENT TEMPORA, id est, talem obtineant statum, qualem ab initio inire coeperint:

EIVSMODI PARIVNT MORBOS, hoc est, naturae suae similes, quod annus circuitum habeat vniuersalem morborum, quemadmodum dies morbi priuati, *sect. 1. Lib. II. Epid.*

ET IN EANDEM INCLINATIONEM ADDVCVNT, vt sint aut secundi, aut sinistri iudicii.

VT ICTERVVM AVTVMNALEM, qui cum generatione fit aestatis proprius, tum eius humoris suppressione in autumnum incidit.

VI.

Ψύχρα γὰρ ἐκ θαλπέων, καὶ θάλπος ἐκ ψύχρος· καὶ ἦν τὸ θερινὸν χολῶδες γένηται, καὶ αὐξηθὲν ἐγκαταλειφθῇ, καὶ ὑπόσπληνοι.

Nam caloris et frigoris mutua vicissitudo est; vt si aestas biliosa fuerit, et bilis adaucta suppressa fuerit, eius suffusione fit icterus, et lienis tumores.

NAM CALORIS ET FRIGORIS MUTUA VICISSITUDO EST, UT SI AESTAS BILIOSA FVERIT, id est bilis acerrimae procreatrix, cuiusmodi est calida ficca:

ET BILIS SUPPRESSA FVERIT, autumnno scilicet;

EIVS SUFFUSIONE FIT ICTERUS, ET LIENIS TUMORES, quando scilicet bilis suppressa, et in atram bilem conuersa lienis fit potens.

VII.

Όταν εν και ο ηρ ουτως αγάγη; και ηρος γίνονται ίντεροι έγγυτάτω γαρ αυτη η κίνησις τη ώρη κατά τουτο το είδος έσιν.

Quin etiam si ver ita sit constitutum; et vere etiam fiunt morbi regii: nam ille motus proxime ad illud tempus accedit, iuxta anni speciem.

QUIN ETIAM SI VER ITA SIT CONSTITUTUM, hoc est aestiuis affectum qualitatibus:

ET VERE ETIAM FIUNT MORBI REGII, quod scilicet ad generationem bilis motus quoque accedat.

NAM ILLE MOTVS PROXIME AD ILLVD TEMPVS, aestatis,

ACCEDIT IUXTA ANNI SPECIEM, scilicet foras ferantur humores biliosi et euocentur, quorum suffusione fit icterus: Morborum hyparxis in motu, putredine, et synatrismo consistit.

VIII.

VIII.

Όταν δὲ θερινὸν γένηται ἢ ὁμοιον,
ιδρώτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι, καὶ εὐ-
τροποι, καὶ ἔκατόξεες, ἔδὲ κατὰ-
ξηροι γλώσσησιν.

*Contra si aestas vernis tempestatibus
affecta, sudores in febris copio-
sos expectare oportet, ac bene mo-
rati sunt morbi, nec peracuti, nec
linguis peraridi.*

CONTRA SI AESTAS VERNIS TEMPE-
STATIBVS AFFECTA, scilicet primarum quali-
tatum, ventorum, pluviarum et caeterarum re-
rum, vel habeat verna ὥραια.

SVDORES IN FEBRIBVS COPIOSOS EX-
PECTARE OPORTET, *Aph. 6. Lib. V.* tum hu-
moris morbifici, tum alieni; nam quo natura, et
humor viam affectant et euocantur, eo criseon
inclinationes fiunt.

AC BENE MORATI SVNT MORBI, non
efferi, sed mansueti materiae bonitate seu tem-
peramento, et naturae virtute.

NEC PERACVTI, quod vernis tempestatibus
bilis vis aut acrimonia infringatur.

NEC LINGVIS PERARIDI, et sic mansueti
morbi nec linguas faciunt scabras nec frixas, quem-
admodum febres ardentes γλώσσαν πεφρημένην.

IX.

Όταν δὲ χειμέριον γένηται ἢ καὶ ὅπι-
δοχειμῶν, χειμερηναὶ καὶ αἱ νοῦσοι,
καὶ

καὶ βηχώδεις, καὶ περιπνευμονικαὶ
ἢ κυναγχικαὶ καὶ Φθινοπώρæ, ἢ
μὴ ἐν ὥρῃ καὶ ἐξαίφνης χειμάση, μὴ
συνεχῶς τοιαύτας νόσους ποίει, διὰ
τὸ μὴ ἐν ὥρῃ ἔρχθαι, ἀλλὰ ἀνώμα-
λα γίνεσθαι.

*Si autem ver hybernum fuerit, no-
uissimaque hyems viguerit, morbi
incident hyemales cum tussi con-
iuncti et peripneumonici, aut et-
iam anginosi: et autumnō quoque
ipso, si quidem non conuenienter,
sed repente, et magna vi tempe-
states inducat hybernas, non sem-
per, nec continenter suæ naturæ
congeneres facit morbos, quod
tempestiue non venerit, sed inae-
qualis existat.*

SI AVTEM VER HYBERNV M FVERIT,
id est, tempestatibus hybernis affectum, ut ven-
tis aquiloniis, niuibus, nymbis atque frigore.

NOVISSIMAQVE HYEMS VIGVERIT, hoc
est, frigoris dominatu coelum ultra æquinoctium
vernum teneatur ad ortum vsque vergiliarum.

MORBI INCIDENT HYEMALES CVM TVS-
SI CONIVNCTI, ex distillatione ferina, aut cru-
da, aut etiam bronchiorum obstructione.

ET

ET PERIPNEVMONICI, hoc est cum inflammatione pulmonum male affecto thorace et pulmonibus, quibus aquilonia tempestas bellum indixit,

AVT ETIAM ANGINOSI, angina hyberna secundae aut tertiae differentiae, non autem primae.

ET AUTVMNO QVOQVE IPSO, qui cum sit omnium infaluberrimus, et praeter caetera anni tempora, naturam retineat et vim exerat maligni humoris, inaequalitatis ratione.

QVI SIQVIDEM NON CONVENIENTER, nec loco et tempori.

SED REPENTE ET MAGNA VI TEMPESTATES INDVCAT HYBERNAS, NON SEMPER NEC CONTINENTER SVAE NATVRAE CONGENERES FACIT MORBOS, vt videre est *hisor. 2. vniuersali Lib. I. Epid.*

QVOD TEMPESTIVE NON VENERIT, SED INAEQUALIS EXISTAT.

X.

Διόπερ καὶ αἱ ὥραι, ἀκριτοὶ καὶ ἀκατάστατοι γίνονται ὥσπερ καὶ αἱ νοῦσοι, εἰς προεκηγνύωνται, ἢ προεκκρίνωνται, ἢ ἐγκαταλείπωνται.

Vnde fit, vt anni tempora sint male morata et sinistri iudicii, et sine ordine; sic et morbi existunt, si anticipauerint, aut ante tempus excretionem moliantur, aut si quid reliquiarum supersit.

VNDE

VNDE FIT, VT ANNI TEMPORA SINT MALE MORATA ET SINISTRI IVDICII, ET SINE ORDINE, hoc est, sine successione et vicissitudine temporum.

SIC ET MORBI EXISTVNT, SI ANTICIPAVERINT, ob magnitudinem causae, vt si puer laboret morbis, qui sunt adolescentiae, nam omnes morbi, qui sua tempora vniuersalia, aut etiam particularia anticipant, sunt sinistri iudicii.

AVT ANTE TEMPVS EXCRETIONEM, periodicam,

MOLIANTVR, symptomatum vehementia, aut lacerata natura vi morbi:

AVT SI QVID RELIQVIARVM SVPER SIT, nam quae a crisi supersunt, recidiuos faciunt morbos, *Aph. 13. Lib. II.*

XI.

Φιλυπόσφοροι γὰρ καὶ αἱ ὥραι γίνονται, ὥσπερ αἱ οὕτω νοσοποιέουσιν.

Nam tempestates morborum recidivas afferunt, et sunt earum conservatrices, quemadmodum fuerant effectrices.

XII.

Προσλογισέον ἐν, ὁμοίως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα, αἱ ὥραι παραλαμβάνωσι.

Quae cum ita sint; in eam curam incumbere debet Medicus, vt intelligat

*ligat, qualiter affecta corpora anni
septem partes, earumque septem
tempestates excipiant.*

QVAE CVM ITA SINT; IN EAM CVRAM
INCUMBENDVM MEDICO, VT INTELLIGAT,
QUALITER AFFECTA CORPORA, temperamen-
to, habitu, et humoris dominatu.

ANNI SEPTEM TEMPESTATES EXCIPI-
ANT, quod scilicet in efficientis causae vi, et pe-
culiari cuiusque natura, et affectione, omnium
morborum idea consistat.

XIII.

Νότοι βαρυήκοι, ἀχλυώδεις, καρηβα-
ρικοί, νωθροί, διαλυτικοί ὅταν οὗτος
δυνασέη, τοιουτότροπα ἐν τῇσι νού-
σοισι πάχουσιν, ἑλκεα μαδαρά, μά-
λισα σόμα, αἰδοῖον, καὶ τ' ἄλλα.

*Austrina tempestas auditui grauis,
caliginosa, capitis grauitatem, toti
corpori lentitudinem affert, et re-
solutionem; cum haec austrina
tempestas diu multumque coeli po-
tens fuerit, huiusmodi symptoma-
ta in morbis perpetiuntur: ulcera
glabra, maxime vero in ore, et
pudendis, et aliis partibus.*

AVSTRI-

AVSTRINA TEMPESTAS, ventorum meridionalium trium constitutio seu Libanoto, Euro. noto ventis placida.

AVDITVI GRAVIS, resoluta vi audiendi, laxis venis et meatibus, vel oppletis iisdem.

CALIGINOSA, aquei humoris, spiritus animalis, et animabilis, id est, aeris impuritate.

CAPITIS GRAVITATEM, hoc est distentione meningum a nimio humore et crasso vapore, cerebrum auget plethoricis causis et symptomatis.

TOTI CORPORI LENTITVDINEM AFFERT ET RESOLVTIONEM, madefacto neruorum principio.

CVM HAEC AVSTRINA TEMPESTAS DIVVLTVMQVE COELI POTENS FVERIT, HVIVSMODI SYMPTOMATA IN MORBIS PERPETIVNTVR, quae tamen reipsa non tam natura aegri aut morbi ipsius motu excitantur, quam causae procatacticae potentia.

VLcera GLABRA, seu pilis vacua, caco-chymi humoris ad vlceratam partem affluxu, et alimenti inopia, aut partis corruptione.

MAXIME VERO IN ORE, ET PVDENDIS, in quibus continuo circumfluit humor.

ET ALIIS PARTIBVS humore excrementitio abundantibus, vt in ano.

XIII.

Ἡν δὲ βόρειον, βῆχες, Φάρυγγες, κοιλία σκληρότεροι, δυσουρία, Φρικώδεις, ὀδύνας πλευρῶν, σηθῶν. ὁκόταν οὗτος δυνασεύῃ, τοιαῦτα προσδέχεσθαι μᾶλλον τὰ νοσήματα.

Si

Si vero aquilonia tempestas ingruat, tusses, faucium inflammationes, alui adstrictiones, difficultates meiendi, horrores, dolores laterum et pectoris ipsius. Itaque cum aquilo diu multumque potens coeli fuerit, huiusmodi fere morbos expectare oportet.

SI AQVILONIA TEMPESTAS INGRVAT, TVSSES, humidae, ficcae,

FAVCIVM INFLAMMATIONES, et anginae secundae et tertiae speciei.

ALVI ADSTRICTIONES, coctionis et distributionis benignitate, excrementitii humoris exhausto, et intestinorum motu peristaltico seu circulari, et naturali motui contrario, hoc est orbiculari, inferne sursum.

DIFFICVLTATES MEIENDI, tum vrinae ipsius acrimonia, tum partium eidem vrinae dicatarum vitio.

HORRORES, tum febris expertes, tum symptomatici.

DOLORES LATERVUM, inflammationis participes, aut expertes.

ITAQVE CVM AQVILO DIV MVLTVMQVE COELI POTENS FVERIT, TALES FERE MORBOS EXPECTARE OPORTET, ob tempestatis illius inclementiam.

XV.

Ἡν μᾶλλον πλεονάζη, αὐχμοῖσιν οἱ
πυρετοὶ ἔπονται καὶ ὀμβροῖσιν, ἐξ
H ὅποι-

ὁποίων ἂν οἱ πλεονασμοὶ μεταπέσωσι,
καὶ ὅπως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα πα-
ραλάβωσιν ἐκ τῆς ἐτέρης ὥρης.

*Si talem habeat statum, cum squalo-
ribus febres ardentes, ut pluri-
mum sunt coniunctae, et imbribus
quoque ipsis febres diuturnae et
putres : quibus ex rebus varia
qualitate affectis nimietates inci-
derint, et ut affecta corpora ex-
ceperint ab alio tempore.*

SI TALEM HABEAT STATVM, talem ha-
beat constitutionem, qualem ab initio coepit.

CVM SQUALORIBVS FEBRES ARDENTES,
VT PLVRIMVM, SVNT CONIUNCTAE, hoc
est, si coelum aestu incanduit, si ἀνυδρία, id est,
ficcitas seu pluuiarum inopia, quae tempestas bi-
lis acerrimae sit procreatrix,

ET IMBRIBVS QVOQVE IPSIS, febres ni-
mirum diuturnae et putres;

QVIBVS EX REBVS VARIA QVALITATE
AFFECTIS NIMIETATES INCIDERINT caloris
aut imbrum,

ET VT AFFECTA CORPORA EXCEPERINT,
scilicet illae nimietates,

AB ALIO TEMPORE, ut si autumnalis tem-
pestas austrina calidissimam atque ficcissimam no-
vissimae aestatis exceperit.

XVI.

XVI.

Καὶ ὁμοίως τινος οὖν χυμοῦ δυναθεύον-
τος ἐν τῷ σώματι. ἀτὰρ ἀνδρία νό-
τια, βόρεια. διαφέρει γὰρ καὶ τ' ἄλ-
λα οὕτω· μέγα γὰρ καὶ τοῦτο ἄλ-
λος γὰρ ἐν ἄλλῃ ὥρῃ καὶ χώρῃ μέ-
γας, οἷον τὸ θερος χολοποιόν, ἢ ἐνα-
μον· τ' ἄλλα, ὡς ἕκαστα.

*Ac prout huiusmodi aut illiusmodi
humoris corpus dominatu tenetur,
existunt siccitates austrinae ut
aquiloniae; sic quoque et eodem
modo et alia quoque differunt: at-
que illud quidem magnum et com-
memorabile: alius enim alio tem-
pore, et regione magnus: Etenim
aestas bilis procreatrix, ver san-
guinis, ac caetera suo quaeque mo-
do se habent.*

AC PROVT HVIVSMODI AVT ILLIVSMO-
DI HVMORIS CORPVS DOMINATV TENETVR,
scilicet incidunt morbi epidemii ex eueni; nam
quaecumque in singulis hominum naturis redun-
dare consueuerunt, ea, si exitum non habeant,
congeneres naturae suae procreant morbos.

EXISTVNT SICCITATES AVSTRINAE VT
AQVILONIAE, historia prima vniuersali, *Lib. I.
Epid. et Comm. in principium Sect. 3.*

H 2.

SIC

SIC QVOQUE ET EODEM MODO ET ALIA QVOQUE DIFFERVNT: ATQVE ILLVD QVIDEM MAGNVN ET COMMEMORABILE, quod scilicet per se propria cuiusque natura et ex euentu.

ALIVS ENIM ALIO TEMPORE ET REGIONE MAGNVS, id est variae sunt in aliis atque aliis anni temporibus et regionibus affectiones atque ideae, exempli gratia, humidus coeli status humorum copiam parit, quos diuersae hominum naturae varietate distinguunt, et praeteritorum temporum vitio, morbi etiam accidunt bono coeli statu.

ETENIM AESTAS BILIS PROCREATRIX, natura,

VER SANGVINIS, AC CAETERA SVO QVOQUE MODO SE HABENT, vt hyems pituitae, autumnus melancholici succi procreator.

XVII.

Αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ αἱ μέγιστα μάλιστα. καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλάγαι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοις. τὰ δὲ ἐκ προσαγωγῆς γίνονται. αἱ ὥραι αὐταὶ ἀσφαλέσονται, ὥσπερ καὶ διαταί, καὶ ψυχὸς, καὶ θάλπος μάλιστα ἐκ προσαγωγῆς. καὶ ἡλικίαι ἔσονται μεταβαλλόμεναι.

Mutationes omnes repentinae, vehementes, et diuturnae pariunt morbos, ac illae praesertim, quae sunt in-

insignes. Ac in temporibus anni insignes mutationes, et rerum omnium caeterarum; quae vicissim ac paulatim securissimae, et ut ipsae diaetae: ac frigoris et caloris potissimum amica vicissitudo esse debet, et aetates, quarum vicissitudinaria mutatio est.

MVTATIONES OMNES REPENTINAE, VEHEMENTES, ET DIUTURNAE, tum aeris, tum diaetae, huius cum fit mutatio ab otio ad negotium, temporum vero, cum nec ἀεαῖα seu tempestiua, nec ἀεαῖος vel tempestiue fiunt.

PARIVNT MORBOS, immutato habitu, et temperamento communis naturae, labefactata vi aut adiuncta qualitate peculiaris naturae.

AC ILLAE PRAESERTIM, QVAE SVNT INSIGNES; omnis enim nouitas nimietasque naturae inimica.

AC IN TEMPORIBVS ANNI, id est, definitis septem anni partibus.

INSIGNES MVTATIONES, hoc est septem anni partium opportunitates cum a naturali statu recedunt.

ET CAETERARVM RERVVM, quae salubritati corporis sunt accommodatae:

QVAE VICISSIM AC PAVLATIM, nec nimium, nec continenter, exempli gratia, si eiusmodi sint temporum vicissitudines,

SECVRISSIMAE, et a morbis, et a morborum periculis.

H 3

VT

VT ET IPSAE DIAETAE: hoc est victus ratio, et vitae institutum, quae tum aegris, tum sanis praescribi solent,

AC FRIGORIS ET CALORIS POTISSIMUM AMICA VICISSITUDO ESSE DEBET, ET AETATES, QUARVM VICISSITVDINARIA MVLTATIO EST, si non praeuerterint. *Lib. III. Aph.*

XVIII.

Φύσιες δὲ ὡς πρὸς τὰς ὥρας, αἱ μὲν πρὸς θερος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα, εὖ καὶ κακῶς πεφύκασιν· αἱ δὲ πρὸς χώρας, καὶ ἡλικίας, καὶ διαίτας, καὶ τὰς ἄλλας καταστάσεις τῶν νούσων, ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ καὶ κακῶς πεφύκασιν· καὶ ἡλικίαι πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας, καὶ πρὸς καταστάσεις νούσων· καὶ ἐν τῇσιν ὥρησι διαίται, καὶ σιτία, καὶ ποτὰ, οἷα· ὅτι ὁ μὲν χειμῶν, ἀργὸς ἔργων, καὶ πέποινα τὰ εἰσιόντα καὶ ἀπλᾶ. μέγα γὰρ καὶ τέτο.

At hominum naturae, quod ad anni tempora, aliae ad aestatem, aliae ad hyemem bene aut male constitutae sunt; aliae ad regiones, et aetates, et ad diaetas, atque ad aliorum morborum status; aliae ad alias

alias regiones, aetates bene aut male constitutae; atque aetates ipsae bene aut male constitutae ad tempora, et regiones et diaetas, ad morborum status; et in temporibus diaetae, cibi aut potiones, prout illae fuerint, quod hyems sit ignaua, et otio abundans, et quae ingeruntur natura et arte simplicia, cocta, magnum certe illud.

AT HOMINVM NATVRAE, et communes et propriae, quae in temperamento, habitu, et humoris dominatu consistunt.

QVOD AD ANNI TEMPORA, id est si tempora spectes,

ALIAE AD AESTATEM, id est, vim tempestatis aestivae suscipiendam, aut declinandam.

ALIAE AD HYEMEM, vim scilicet tempestatis hybernae suscipiendam aut vitandam.

BENE AVT MALE CONSTITVTAE SVNT, nam temperatae naturae contrariam intemperiem facilius ferunt, quam intemperatae similem, et vt intemperatae naturae gaudent modico contrariorum vsu, sic similem appulsu laeduntur.

ALIAE AD REGIONES calidas, frigidas, temperatas bene aut male sunt constitutae,

ET AETATES, vt sicca et calida natura in iuuentute molesta morbosaque est.

ET AD DIAETAS, victus rationem, et vitae institutum, vt pituitosi insuetam cibi abstinentiam facilius ferunt, quam picrocholi.

ATQVE AD ALIORVM MORBORVM STATVS, causae magnitudine et symptomatum vehementia, vt omnem inflammationem senes facilius ferunt, quam iuuenes, excepta pleuritide, aut peripneumonia. Scotis febris ardens degener, Aethiopibus congener, vtrisque periculosa.

ALIAE AD ALIAS REGIONES, AETATES BENE AVT MALE CONSTITVTAE AD TEMPORA, vt senex aestate, iuuenis hyeme gaudet.

ET REGIONES, ET DIAETAS, vt senex vsu mellis iuuatur, sed grauissime iuuenis offenditur.

ATQVE AD MORBORVM STATVS congeneres, degeneres causae magnitudine, symptomatum vehementia.

ET IN TEMPORIBVS DIAETAE, imbecillae aut fortes, vt parcius hyeme bibendo, verum meracius; aestate largius, verum dilutius.

CIBI AVT PORTIONES PROVT ILLAE FVERINT, qualitate, quantitate, vtendi modo, et occasione.

QVOD HYEMS SIT IGNAVA ET OTIO ABVNDANS, vnde calor nativus non emicat foras.

ET QVAE INGERVNTVR, NATVRA ET ARTE SIMPLICIA, COCTA; MAGNVN CERTI ILLVD, hoc est, cum ad temporis naturam diaeta quoque accedit bona.

XIX.

*Αἱ ὁπῶραι δὲ ἐργάσιμοι, ἡλιώσιες, τὰ
πινόμενα πυκνά, ἀκατάστατα σιτία,
οἶνοι, ἀκρόθρυα. ὥσπερ δὲ ἐκ τῶν ὠρέ-
ων τὰς νούσους ἐς τεκμήρασθαι.*

No-

Novissima vero pars aestatis laboriosa est, insolationes, frequens potus, sine ordine cibi, arborum baccae, ut ex anni temporibus morborum rationem quis possit colligere.

NOVISSIMA PARS AESTATIS, ab ortu caniculae ad occasum vergiliarum,

LABORIOSA EST, laboribus abundans, unde calor nativus diffluit,

INSOLATIONES, hoc est sole peruruntur homines,

FREQUENS POTVS, SINE ORDINE CIBI, ARBORVM BACCAE, fructus sine delectu faciunt cruditates in ventriculo.

VT EX ANNI TEMPORIBVS MORBORVM RATIONEM QVIS COLLIGERE POSSIT, ut si pluuiosa et austrina fuerit hyems, ver autem ficum et aquilonium, mulieres, quae vere sunt pariturae, leui de causa abortiunt, aut certe valetudinarios foetus edunt, *Aph. 12. Sect. III.*

XX.

Ἐς ποτὲ καὶ ἐκ τῶν νούσων, ὕδατα, καὶ ἀνέμους, καὶ ἀνυδρίας, προσγινώσκειν. οἷον βόρεια, νότια. ἔσι γὰρ εὐμαθόντι καὶ ὀρθῶς, ὅθεν σκεπτέα. οἷον καὶ λέπραι τινές, καὶ περὶ τὰ ἄρθρα πόνοι, ὕδατα ὅταν μέλλει, κνησμώδεές εἰσι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα καὶ τῶν ὑσμάτων, οἷα ἢ διὰ τρίτης,

H 5

ἢ

ἢ ἐκάστης, ἢ διὰ περιόδων ἄλλων, καὶ
τὰ συνεχέα. καὶ ἀνέμων οἱ μὲν πο-
λυήμεροι πνέουσι, καὶ ἀντιπνέουσιν
ἀλλήλοισιν· ἄλλοι δὲ, διὰ βραχυτέ-
ρων. οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ, κατὰ περιό-
δον ταῦτα ἔχει τῇσι καταστάσει,
ὁμοιότητα.

*Licet etiam e morbis praesentire fu-
turas tempestates, aquas, ventos,
siccitates, ut tempestates aquilo-
nias et austrinas : integrum est
enim ei, qui in hoc genere fuerit
exercitatus, unde earum rerum
sit incunda ratio; ut existunt
quaedam leprae et articulorum do-
lores : Quin etiam et ex pluviis,
quae sunt eiusmodi, ut tertio quo-
que die fundantur ab aethere, aut
aliis intervallis, quaeque conti-
nenter fluunt : Ac ventorum alii
diuturni, diuque terras perflant,
alii contrario flatu pugnant, alii
breuioribus intervallis : atque
tempestates definitis anni tempori-
bus proportionem respondent.*

LICET ETIAM E MORBIS PRAESENTIRE
FUTURAS TEMPESTATES, AQUAS, VEN-
TOS,

TOS, SICCITATES, VT TEMPESTATES
 AQUILONIAS ET AVSTRINAS: INTEGRVM
 EST ENIM EI, QVI IN HOC GENERE FVE-
 RIT EXERCITATVS, VNDE EARVM RERV
 SIT INEVNDA RATIO. VT EXISTVNT
 QVAEDAM LEPRAE, hoc est, asperitates cutis
 a squamma vlceri obducta, ex pituita falsa, et
 humore melancholico adusto.

ET ARTICVLORVM DOLORES, qui iamiam
 futuris pluuiis pruritum excitant, et alia eiusmo-
 di multa, vt hemicrania quorundam futurae plu-
 uiae nuncia; lumborum dolor niuis ipsius.

QVIN ETIAM, ET EX PLVVIIS, QVAE
 SVNT EIVSMODI, VT TERTIO QVOQVE
 DIE FVNDANTVR AB AETHERE, AVT ALI-
 IS INTERVALLIS fundantur ab aere nymbi:

QVAEQVE CONTINENTER FLVVNT: AC
 VENTORVM ALII DIVTVRNI DIVQVE TER-
 RAS PERFLANT, ALII CONTRARIO FLATV
 PVGNANT, ALII BREVIORIBVS INTERVAL-
 LIS, nam hi et illi per circuitus, terras perflant,
 temporibus bene moratis, beneque constitutis,
 vt Etesiae per quadraginta dies.

ATQVE TEMPESTATES DEFINITIS ANNI
 TEMPORIBVS PROPORTIONE RESPONDENT,
 ac si diceret, mutua est pluuiarum et serenitatis
 vicissitudo.

XXI.

Εἰς βραχύτερον δὲ τὰ τοιαῦτα· ἦν μὲν
 ἐπὶ πλεόν τοῦ ἔτος τοιοῦτο ἔη, οἷον
 τὴν κατάσασιν ἐποίησεν, ἐπὶ πλεῖον
 καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα· καὶ ἦν
 μᾶλλον ἰσχυρότερα, καὶ μέγιστα νο-
 σήματα

σήματα οὕτως ἐγένετο, καὶ κοινώ-
τατα, καὶ ἐπὶ πλεῖστον χρόνον.

*Sed haec breuius: nam si maiori ex
parte eiusmodi fuerit annus, ut,
qualem statum inire coepit, obti-
neat, ut plurimum morbi existent
huiusmodi; et quanta erit vis ea-
rum tempestatum, tanta quoque et
morborum magnitudo et frequen-
tia, ac longissimi spatium tem-
poris.*

SED HAEC BREVIUS: NAM SI MAIORI
EX PARTE EIVSMODI FVERIT ANNVS austrinus,
aquilonius, inaequalis.

VT QVALEM STATVM INIRE COEPIT,
OBTINEAT austrinum, aquilonium, inaequalem.

VT PLVRIMVM MORBI EXISTENT HV-
IVSMODI, qui earum tempestatum naturam se-
quuntur, essentia, materia, parte, symptomatis,
causis, periodis, paroxysmo, crisi;

ET QVANTA ERIT VIS EARVM TEMPE-
STATVM, TANTA QVOQVE ET MORBORVM
MAGNITVDO, qui morbi inde principia causas-
que ducunt.

ET FREQVENTIA, quod omnes fere natu-
rae vi et diuturnitate earum tempestatum affici-
antur,

AC LONGISSIMI SPATIVM TEMPORIS, vt
enim tempestas morborum est procreatrix, sic et
eorum conseruatix.

XXII.

XXII.

Εἰ τῶν πρώτων ὑδάτων, ὅταν ἐξ ἀνυ-
δρίας πολλῆς μέλλῃ ὕδωρ ἔσεσθαι,
ἔσι περὶ ὑδρώπων προειπεῖν. καὶ ὅκο-
ταν τ' ἄλλα σμικρὰ σημεῖα Φανῇ
ἐν νηνεμίῃ, ἐν μεταβολῇ. συνακτέον
οὖν, ὅσαι μὲν ἐφ' οἷοισιν ὕδασι καὶ ἀνέ-
μοισιν αἱ νοῦσοι ἐπισημαίνουσι, καὶ
ἀκουσέον, εἴ τις οἶδεν, ὅτι τοιούτου χει-
μῶνος προγενομένου, τοῖον ἦρ ἢ θε-
ρος ἔσαι.

*Ex primis aquis, cum ex diuturno
squalore futurae sunt pluviae, li-
cet de hydropibus multa praedice-
re, et quoties alia signa apparent,
cum aer ventis placidus in muta-
tione repentina. Ergo colligen-
dum est, qui morbi, quibus in aquis
aut ventis, significantur; et au-
diendus est, qui perspectum habue-
rit, quod exacta eiusmodi, aut il-
liusmodi hyeme, talis aestas, aut ver
futurum sit.*

EX PRIMIS AQVIS, CVM EX DIUTVRNO
SQUALORE FVTVRAE SVNT PLVIVIAE, LI-
CET DE HYDROPIBVS MVLTA PRAEDICERE,
cum

cum ab exhausto homines laborarint, ut repente humectantur humore excrementitio.

ET QVOTIES ALIA SIGNA APPARENT, CVM AER VENTIS PLACIDVS, etc. ERGO COLLIGENDVM EST, QVI MORBI, QVIBVS IN AQVIS AVT VENTIS, SIGNIFICENTVR, hoc est, quae morborum vis certis aquarum conditionibus aut ventorum, ad quid appareat.

ET AVDIENDVS EST, QVI PERSPICVVM HABVERIT, longo et vsu, et multa experientia edoctus,

QVOD EXACTA EIVSMODI AVT ILLIVSMODI HYEME, TALIS AESTAS, AVT VER FVTVRVM SIT.

LIBRI HVIVS

PARS QVARTA.

I.

Τὰ χρώματα οὐχ ὁμοῖα ἐν τῇσιν ὥρησιν, οὐδ' ἐν βορείοισι καὶ νοτίοισιν, οὐδ' ἐν τῇσιν ἡλικίῃσιν, αὐτὸς πρὸς ἑωυτόν, οὐδ' ἄλλος ἄλλῳ οὐδέν. σκεπτέον δὲ ἐξ ὧν ἴσμεν καὶ παρεόντων καὶ ἀτρεμεόντων, περὶ χροῖων, καὶ ὅτι αἱ ἡλικίαι τῇσιν ὥρησιν ἐμΦερέες εἰσὶ, καὶ χροῖῃ, καὶ τρόπῳ.

Quae cum ita sint; Colores non sunt eiusmodi semper omnibus temporibus, atque tempestatibus, nec aquiloniis, nec austrinis, sic nec aetatibus iidem sunt colores: nec si idem ipse sibi conferatur, idem est, nec comparatus cum altero; propterea coloris ineunda ratio, et considerandum; Ex quibus intelligimus, quae adsunt, quaeque suo statu manent colore et modo.

QVAE

QVAE CVM ITA SINT; COLORES, tum vniuersi corporis, tum partium singularum, ex quibus humoris significatio peti debet.

NON SVNT HVIVSMODI SEMPER OMNIBVS TEMPORIBVS ATQVE TEMPESTATIBVS, hoc est, ex anni temporibus fit humorum ἀμω-
tis seu refluxus, aut reciprocatio, vnde colorum varietas.

NEC AQVILONIIS, NEC AVSTRINIS, nam aquiloniae εὐχρεα bene colorata et rubore suffusa reddunt corpora, austrinae pallida.

SIC NEC AETATIBVS IIDEM SVNT COLORES; NEC SI IDEM IPSE SIBI CONFERTVR, IDEM EST; NEC COMPARATVS CVM ALTERO; PROPTEREA COLORIS INEVNDA RATIO, ET CONSIDERANDVM, EX QVIBVS INTELLIGIMVS, QVAE ADSVNT, QVAEQVE SVO STATV MANENT. Ex oeconomiae naturalis perennitate, succi alibilis vitio aut bonitate; nam quale est alimentum, talis et color elucet, et ipsae aetates ad temporum naturam accedunt et colore, et modo.

II.

Οἱ αἰμορροΐδας ἔχοντες, ἔτε πλευρίτιδι, ἔτε περιπνευμονίῃ, ἔτε Φαγεδαίνῃ, ἔτε δοθήσιν, ἔτε θερμίνθοισιν ἀλίσκονται ἴσως δὲ ἔτε λέπρῃσιν, ἴσως δὲ οὐδὲ ἀλφοῖσιν.

Qui habent haemorrhoidas nec pleuritide, aut inflammatione pulmonis, nec ulcere depascenti, nec furun-

*furunculis, nec pustulis nigris
corripiuntur, forte nec etiam le-
pra, nec vitiliginibus nigris.*

QUI HABENT HAEMORRHOIDAS, praeser-
tim cacochymiae melancholicae depletrices,
purgatrices per venae mesentericae ramos, quife-
runtur ad anum.

NEC PLEVRITIDE, id est, inflammatione
lateris aut membranae costas succingentis.

AVT INFLAMMATIONE PVLMONIS pri-
migenia aut secundaria.

NEC VLCERE DEPASCENTI, a melanco-
lico humore et atra bile, vnde lupus vulgo fit:
Vbi notandum biliosum corpus, si perspiratione
careat, successu temporis, et in aetate constan-
te, melancholicum reddi.

NEC FURVNCVLIS, NEC PVSTVLIS NI-
GRIS Therebinthi arboris fructum nigrum re-
ferentibus.

CORRIPIVNTVR, non solum vacuationis
ratione, sed eius humoris, qui illarum affectio-
num causa effectrix esse posset, purgatione; ad-
de, quod raro accidit, vt duae partes sint tam sibi
impares, et aequali affectu infestentur; sic enim,
qui acidum eructant, raro pleuritide corripiun-
tur, propter deriuationem ipsius humoris, ex
Aph. 33. Sect. VI.

FORTE NEC ETIAM LEPRO, NEC VITI-
LIGINIBVS NIGRIS.

III.

*Ἰητρευθέντες γε μὴν ἀκαίρως, συχνόισι
ταῖσι τοιούτοιςιν ἔβραδέως ἤλωσαν.*

I

κα)

καὶ ὀλέθρια ἔτως. καὶ ὅσαι ἄλλαι
ἀποσάσεις, οἷον σύριγγες ἐτέρων
ἄκρος. ὅσα πέφυκεν ἐπιφαινόμενα
παύειν, ῥύεται τούτων προσγεγόμενα
κωλύματα ἄλλοισιν αἵ κοινωνίαι.

*Verum qui intempestive curati sunt,
frequentibus eiusmodi malis pau-
lo post correpti fuerunt; et qui-
cunque fiunt abscessus, ut fistulae,
aliarum affectionum sunt remedia:
Et quam vim habent, cum super-
uenerint, eas affectiones sistendi;
easdem affectiones, cum praecesserint, cohibent.*

VERVM QVI INTEMPESTIVE CURATI
SVNT, suppressis omnibus haemorrhoidibus,
nec vna relicta, nec purgato corpore, nec secta
vena, nec instituta diaeta melancholico humori
contraria, per Aph. 21. Lib. VI.

FREQUENTIBVS EIVSMODI MALIS PAV-
LO POST CORREPTI FVERVNT; eaque sunt
funesta plane infirmitate partium, symptomatum
vehementia, et humoris pepasmi expertis mali-
gna vi:

ET QVICVNQVE FIUNT ABSCESSVS, VT
FISTVLAE, id est, vlcera fistulam tubicinum re-
ferentia, hoc est caua, angusta, et dura,

ALIARVM AFFECTIONVM SVNT REME-
DIA. ET QVAM VIM HABENT, CVM SV-
PERVENERINT, EAS AFFECTIONES SI-
STEN-

STENDI; scilicet aut haemorrhoides aut pustulae,

EASDEM AFFECTIONES CVM PRAECES-
SERINT, COHIBENT, id est, sunt impedimen-
ta generationis eorum. Haemorrhoides, vena-
rum sunt in fede explicationes dilatationesue a
sanguinis fluxu sic appellatae: Harum aliae sunt
caecae, quae intumescunt et parum sanguinis, aut
nihil emittunt; aliae apertae, quae certis qui-
busdam temporibus panduntur et sanguinem ex-
cernunt, quae sane non minus utiles sunt ali-
quando, quam sanguis menstruus mulieribus, vn-
de Hippocrates Aph. 11. Lib. VI. *Melancholia
et nephritide laborantibus, haemorrhoides su-
peruenientes, bonum.* Solent enim humorem
melancholicum euacuare, ex quo tales morbi
generantur. Tum Aph. 12. *a diuturnis sanato
haemorrhoidibus, si una non seruetur, pericu-
lum est aegro hydropem vel tabem aduenire,* hu-
more scilicet melancholico ad hepar vel pulmo-
nem remeante, qui illic visceris natuum calo-
rem grauabit; hic vero rupto vase, prae copia
distendente, tabem accerset.

III.

Οἱ ὑπόπτοι τόποι ὑποδεξάμενοι πόνω,
ἢ βάρει, ἢ ἄλλῳ τινί, εὐόνται ἄλ-
λοιςιν αἰ κοινωνίαι διὰ τὴν ῥοπήν.

*Suspecti loci excepturi labore, aut
dolore, aut grauitate, aut quapiam
alia re liberant; nam aliis parti-
bus communicatio affectum parit
inclinatione et appulsu.*

SUSPECTI LOCI, hoc est, dicati et comparati sunt loci, in quibus expectatur abscessus.

EXCEPTVRI scilicet materiam, quae vel exclusionem, vel orgasmum, vel attractionem fertur.

LABORE, AUT DOLORE, qui aut praecessit, aut coniunctus est cum morbo, aut qui consequitur.

AUT GRAVITATE, hoc est, si materia sit κατὰ ῥέοντος et deorsum viam affectet,

AUT REQVAPIAM ALIA, ut frictione, dropace, vinculis, dolorificis, pyroticis et aliis.

LIBERANT, hoc est, ac tum materiae et morbi secessio fit.

NAM ALIIS PARTIBVS COMMVNICATIO AFFECTVM PARIT, secundum aut praeter naturam, generis similitudine, operis societate, vasorum communione, ut uterus, mammae, testes, mutuo se afficiunt, ut cum manus consentit pectori in affectibus thoracis, ratione nervorum ad manum attinentium, quod apparuit in asthmatica muliere, quae manu dolebat; cum vehementius agigaretur thorax, asthmate prehendebatur. *Comm. ad part. 4. Sect. 4. Lib. VI. Epid.*

INCLINATIONE ET APPVLSV, ac tum materiae morbique secessio fit.

V.

Οὐ ἔτι αἷμα ἔρχεται, ἀλλὰ κατὰ τὸ χυμοῦ τὴν συγγενείην, τοιαῦτα πτύσσουσιν. ἔστιν οἷσιν αἷμα ἀφίεσθαι ἐν καιρῷ, ἐπὶ τοῖσι τοιούτοισιν. ἐπ' ἄλλοις δὲ, ὥσπερ ἐπὶ τούτοις, τὸτο ἔκτερος κώλυσις.

Am.

Amplius si sanguis non fertur, sed secundum humoris affinitatem, eiusmodi expectorant: Atque existunt, quibus opportune sanguis detrahi possit, in eiusmodi affectionibus. Sed contra existunt alii, quibus, ut et his, consentaneum non est, educere sanguinem.

AMPLIVS SI SANGVIS NON FERTVR, hoc est, si sanguis in ventrem confluat; corruptione, suppurato, concretionem naturam immutat.

SED SECVNDVM HVMORIS AFFINITATEM, HVIVSMODI EXPECTORANT, vt concreta et nigra e thorace, spumantia e pulmone aut flava, vt bilis vel pituita occurrit.

ATQVE EXISTVNT, QVIBVS OPPORTVNE SANGVIS DETRAHI POSSIT, vt in expectorato pulmonis.

IN EIVSMODI AFFECTIONIBVS, ad evacuationem et reuulsionem.

SED CONTRA EXISTVNT ALII, QVIBVS, VT ET HIS, CONSENTANEVM NON EST, EDUCERE SANGVINEM.

VI.

Εἰς τοῖσι δὲ δὴ αἱματώδεα πτύσιν, ὥρη, πλευρίτις, χολή.

Haec vero missionem prohibent in iis, qui sanguinem expuunt, anni tempus, pleuritis, bilis.

HAEC MISSIONEM PROHIBENT IN IIS,
QUI SANGVINEM EXPVUNT, ANNI TEMPVS,
vt aestas calidissima et siccissima.

PLEVRITIS, quod eius curatio in laterum
virtute consistat; cum sanguis expectoratur ex
facili, et difficultate spirandi leuantur; tum san-
guis mitti non debet.

BILIS, quod sanguis fit fraenum bilis.

VII.

Τὰ παρὰ τὸ οὖς, ὅσοισιν ἂν ἀμφὶ κρί-
σιν γινόμενα, ἢν μὴ ἐκπύσῃ, τοῦτου
ἀπαλλαστομένου ὑποσφοφῇ γίνε-
ται, καὶ κατὰ λόγον τῶν ὑποσφο-
φέων τῆς ὑποσφοφῆς κρινόμενα, αὐ-
θις αἴρεται καὶ παραμένει, ὥσπερ
αἱ τῶν πυρετῶν ὑποσφοφαί, ἐν ὁμοίᾳ
περίοδῳ.

*Quae ad aures oboriuntur, quibus-
cunque sub crifim oborta, nisi sup-
purauerint, cum euanuerint, reci-
diuus accedit morbus: ac pro eo,
vt solent fieri recidiuae, cum hic
inciderit, rursus attolluntur pa-
rotides, et manent simili eadem-
que periodo, qua februm ipsarum
recidiuae.*

QVAE

QVAE AD AVRES OBORIVNTVR, et parotides dicuntur tumores contra naturam, qui aurium, ubi excitantur, nomen sibi adoptant.

QVIBVSCVNQVE SVB CRISIM, febris scilicet, in quam incidunt, quae tamen crisis in incerto est.

NISI SVPPVRAVERINT, OBORTA, quo suppurato fere curantur, praesertim rubrae, febriumque soboles *Lib. VI. Epid. Sect. 4.*

CVM EVANVERINT ἀσήμεως καὶ ἀνερίτως, hoc est, sine signis et causis levationis, humoris παλινδρομή.

RECIDIVVS ACCEDIT MORBVS, hoc est, febris ipsa velut postliminio reuertitur, ex humoris febrilis in pristinum locum palindrome seu recurso, si nulla neque dysenteriae, neque diarrhoeae, neque perirrhoeae crassioris et albae urinae excusatio adferri possit.

AC PRO EO, VT SOLENT FIERI RECIDIVAE, hoc est, quaternariis proximis intra vigesimum, septenariis intra quadragesimum, vicenariis intra centesimum, ut est humoris superstitis paucitas aut nimietas, cum vniuersali motu coniuncta.

CVM HIC INCIDERIT, RVRSVM ATTOLLVNTVR PAROTIDES, translata eo vi febris materia.

ET MANENT SIMILI EADEMQVE PERIODO, QVA FEBRIVM IPSARVM RECIDIVAE.

VIII.

Ε'πὶ τούτοις ἐλπίς ἐς ἄρθρα ἀφίστασθαι ἔξον παχὺ, λευκόν, οἷον τὸ τῷ

I 4

Α'ρ-

Ἀρτιγενέος, ἐπὶ τοῖσι κοπιώδεσι τε-
ταρταλοῖσιν ἔσιν ὅτε ἔρχεται, καὶ εὐ-
εταιτῆς ἀποσάσιος· ἦν δὲ πρὸς τούτω
καὶ ἀμολοῖσιν ἀπὸ ῥινῶν ἰκανῶς,
καὶ πάνυ.

*Quibus spes est abscessum fore in ar-
ticulis; si urina feratur cruda et
alba, crassa, qualis Artigeni fa-
miliaris erat, sic in laboriosis fe-
bribus, quartum morbi diem agen-
tibus, nonnunquam fertur, et vin-
dicat ab abscessu; quod si ad illud
urinae profluvium accesserit e na-
ribus fluor sanguinis largior,
praeclare illud faciet.*

• QVIBVS SPES EST ABSCESSVM FORE IN
ARTICVLIS, vt in diuturnitate febris, quae in
pepasmī difficultate a meatuum pendet angustia,
materiae copia, naturae imbecillitate.

• SI VRINA FERATVR CRVDA ET ALBA
CRASSA, QVALIS ERAT ARTIGENI, cuius-
dam domestici,

FAMILIARIS, SIC IN LABORIOSIS FE-
BRIBVS, hoc est, cum partium dolore con-
iunctis.

QVARTVM MORBI DIEM AGENTIBVS,
hoc est quarta die,

NON-

NONNUMQUAM FERTVR, ET VINDICAT
AB ABSCESSV, deriuatione illius materiae ab-
scessum pariturae;

QVOD SI VLTRA ILLVD, scilicet vrinae
profluuium,

ACCESSERIT E NARIBVS FLVOR SAN-
GVINIS LARGIOR, PRAECLARE ILLVD FA-
CIET, scilicet ad declinandum abscessum. Omni-
um tumorum praeter naturam tres sunt crises,
nempe diaphoresis, suppuratum, corruptio.

IX.

Καὶ ὃ τὸ ἔντερον ἐπὶ δεξιὰ ἀρθρητικῶ
πάθει ἐγένετο, ἣν ἡσυχαιότερος ἐπεὶ
δὲ τὸτο ἡτρεύθη, ἐπιπονώτερος.

*Et cui intestinum dextra infestaba-
tur, superueniente arthritide, erat
quietior; cum vero hoc curatio-
nem recepit, laboriosior.*

ET CUI INTESTINVM DEXTRA INFE-
STABATVR, colicis affectibus distento colo,
quod a rene dextro ad Iecoris cauum, hinc
ventriculi fundo annexum, lieni accumbens, re-
ni sinistro alligatur, a quo in posteriora re-
flexum duos constituit gyros instar S. Romani,
tandemque in rectum definit intestinum.

SVPERVENIENTE ARTHRITIDE ERAT
QVIETIOR, mitiora enim redduntur aluina
symptomata, obortis articulorum doloribus, vt
Ischiade.

CVM VERO HOC CVRATIONEM RE-
CEPIT, LABORIOSIOR, hoc est, curato
et sublato eo dolore arthritico, grauius et mole-
stius afficiebatur ab aluinis symptomatis, quod
duobus doloribus non eundem locum occupanti-
bus, maior obscuret minorem; et raro accadat,
vt duae partes sint tam sibi dissimiles, et
aequaliter afficiantur.

FINIS.

HIP.

HIPPOCRATIS COI

LIBELLVS

DE HVMORIBVS

RECENSVIT, EMENDAVIT, PARA-
PHRASIN ET NOTAS

ADIECIT

IYSTVS GODOFR. GÜNZ.

I. **T**ὸ χρώμα τῶν χυμῶν, ὅκω μὴ ἀμπα-
τὶς ἐστὶ τῶν χυμῶν, ὥσπερ ἀνθρώπων.

Ἀκτέα

1) *Corporis coloratione.*) Omnis corporis color vel stabilis vel instabilis est. Stabilis est primo niger Aethiopum, albus Europaeorum, deinde pallidus phlegmaticorum, rubicundus sanguineorum, et sic de aliis. Instabilis est, qui parum durat, ac vel a morbo, vel ab animi affectu, aliisque rebus non naturalibus proficiscitur; maxime tamen instabilis, qui a causa posteriore. Stabilis plures causae sunt. Cuticula et reticulum subiectum Malpighii multum huc confert, in primis ad eum, qui sub vario coelo viventibus proprius est, plurimum tamen reticulum. Nam aliquoties in Europaeis, qui cutem fuscam habebant, cuticula post mortem per macerationem separata, et hanc et cutem ipsam fere candidam, reticulum, quod utrique adhaeret, flavum et subflavum, idque praecipue in parte capitis capillata vidi, cum in reliquis partibus flavum tantum colorem haberet, vide Cl. Albinum *diff. sec. de sede et causa coloris Aethiopum* Leid. 1737. Mirum tamen cuticulam callosam hunc colorem parum mutare. Hic de eo colore sermo est, qui ab humoribus provenit, siue natura siue morbo in corpore exsuperantibus. Hinc gratus et rubicundus color in iis, in quibus globuli rubri sanguinis et abundant, et continuo rotantur, pallidus et luridus in iis, qui ob ignaviam, parum rubri sanguinis conficiunt, et quibus contra vasa seroso humore turgent. Tamen et hic ratio habenda vasorum amplitudinis, tenuitatis, numeri, quod patet ex genarum rubore, ubi, si cuticula post

PARAPHRASIS.

Quum mihi animus fit de humoribus dicere, quatenus eorum cognitio ad cognoscendos curandosque morbos necessaria est, primum illos, qui abundant in corpore atque exsuperant, scire oportet, ¹ corporis coloratione de se significationem facere, et quasi in cute efflorescere, nisi, ut maritimi aestus, mox ² ad interiora rursus recedant, adeoque instabiles sint atque fugaces.

I.

Hos

post repleta vasa, caute abraditur, rete vasorum in conspectum prodit angustius, et vasis amplioribus factum eo, quod in aliis locis occurrit. Imo et cuticulae pelluciditas et crassities, quae, sine callo, quam maxime variat, eiusque ac reticuli innatus, siue viuendi genere acquisitus color, eum permultum variant. Bilis autem, quae in ictericis cutem tingit, quaeritur, vtrum colorem suum tantum per vasa manifestet, an et reticulum ipsum cum cuticula ea imbuetur? Saltem hoc non improbabile ex Santorini Obs. C. I. §. 2. conf. de humoribus ita exsuperantibus Herc. Bonacossi Lib. de humorum exsuperantium signis. Bonon. 1553. 4. Schaper diss. de coloribus. Misc. N. C. Dec. I. A. 9. 10. Obs. 3. p. 272. Dec. II. A. 4. App. p. 196. et A. 7. Obs. 81. p. 145.

2) *Ad interiora recedant*) Huius instabilis colorationis causam proxime quidem in aucto vel impedito humorum per vasa ad cutem motu esse, extra omnem dubitationem positum est. Probant enim ars, vasa corporis minima materia quadam liquida et calida replendi, inflammationes, vasa cutis tumentia, si haec rubore suffunditur, et contra, aliaque multa. Nulla autem vi sanguis frequentius, celeriusque siue ad cutem propellitur, siue ad interiora reuocatur, quam variis, etsi aliquando leuissimis, animi commotionibus. Quae cum verisimiliter neruorum beneficio in corpus humanum agant, non parum expedit, ex Anatome cognouisse,

ner.

II. Ἀκτέα, ἣ ῥέπει, διὰ τῶν συμφερόντων
χωρίων, πλὴν ὧν οἱ πεπασμοὶ ἐκ τῶν χυρίων.

Οἱ

neruos ubique, etiam per ossa, arterias venasque sic comitari, ut mutuo amplexu impliciti se ipsis varie circumuoluant. Inde plexus coeliaci, mesentericorum, renalium, hepatici, aliorumque nomina satis nota. Idem quoque in cute obtinet, magna ex parte, nervicis fibrillis contexta, per quarum interstitia, tamquam per retis areas, arteriae transeunt. Videtur autem praecipue in cute faciei manifestum esse, per quam tum portionis durae nervi, tum alii magno numero a plexu peculiari, quem intercostalis nervus, et vagus, alique vicini nervi componunt, provenientes, arte cum arteriis iuncti diffunduntur. Quare si a cutis teneritate recedimus, potissimum ex hac causa videtur deduci posse, cur se vis animi commotionum primum in facie manifestet, etsi modus, quo nervi in vasa agunt, minus cognitus est. vid. tamen Vallisnieri Opp. Tom. I. p. 394. et nos inferius not. 91. Sed hoc ipso negare nolo, auriculae cordis dextrae constrictione, rubore suffundi homines posse, quod docte demonstrat Ill. Waltherus de Erubesc. Imo videor mihi in vena caua superiore aliqua intuenisse, quae magnam vim videntur ad hanc rem habere. Est enim, si cum iugularibus, subclaviisque conferas, satis angusta. Deinde carneas fibras fortiores habet, quam inferior, praecipue, quae in circulum eunt. Quare cum naturalis angustia perpetuo tardiores sanguinis ad cor descensum faciat, si aliquis stimulus accedat, adeo arctari haec vena debet, ut sanguis cogatur vasa in facie praeter modum distendere.

3) *Coqui ac praeparari debeant.*) Veterum Medicorum plerique cibos in corpore humano coqui dicebant, siue, quod credebant, ut fere negari nequit, mutationem, quam cibi in corpore patiuntur, veram coctionem esse, siue, quod

sal.

Hos igitur superfluos degeneresque protinus futuros humores, qua nunc quidem viam affectant, oportet ducere, modo haec cuiusvis naturae conuenientia loca, neque magnopere ad sanitatem ac vitam facientia sint. Attamen eorum, qui naturae beneficio, certo temporis spatio,³ coqui ac praeparari debent, antequam expellantur, alia ratio est. Nam expectari oportet, donec maturi sint.

II.

Tum

saltem aliquam similitudinem intercedere opinabantur. Ex hac physiologica coctione alia pathologica orta est. In morbis enim, cum septimo, nono, similiue alio die secedere aliquid per varias vias viderent de corpore, cum salute aegri, idque deprehenderent diuersum ab eo esse, quod in similibus morbis aliis diebus viderant, maxime ab initio morbi, sine aegri leuamine, reddi, illud coctum appellabant, hoc crudum, putabantque, vt in sano homine cibus in corpore coquatur, quo nutriendi virtutem acquireret, sic in aegro crudum humorem, qui morbum fecerit, coqui, eoque omnem sibi ita assimilari, vt separari ab vtilibus succis et excerni queat. Vtramque coctionem a natura perfici, quae quid sit, a veteribus parum clare expositum fuit. Recentiores, cum vocabulum retinuerint, sed necessarium esse existimauerint, quid per naturam intelligant, exponere, coepit haec res controuersiam recipere. Nam quod alii naturam ab eo, quod mechanismum dicebant corporis, non diuersam esse dicebant, alii, quod natura ipsis cum prudentia aliqua agere videbatur, maluerunt pro anima habere, quae ipsa morbos instituat, ad corpus sanum praestandum. Sed hos quidem satis puto a doctissimis viris confutatos esse, neque illis existimo accedi posse, nisi velint ad Mechanismum eam quoque corporis dispositionem referre, per quam is a variis internis causis excitari potest, ac vires suas intendere. Quis enim hanc facultatem soli corpori tribuerit? Habet enim corpus, sed viuum, quare optime videtur natura nexus causarum dici, quibus vita perficitur. Pleraque tamen, quae in morbis fiunt, et cum his ipsam coctionem per motum fieri, qui in mutua humorum vasorumque actione mechanica consistit, non nego, modo praecedat aliquid,

III. Οἱ πεπασμοὶ ἔξω, εἰ εἴσω ῥέψουσιν, ἢ ἄλλῃ, ὅπῃ δέῃ.

III. Εὐλαβείῃ ἀπειρίῃ, δυσπειρίῃ μαδαρό-
της, σπλάγχνων κενότης, τοῖσι κάτω πλή-
ρωσις, τοῖσιν ἄνω τροφὴ ἀναρρόπι, καταρ-
ρόπι τὰ αὐτόματα ἄνω καὶ κάτω, ἀ ὠφε-
λέει καὶ βλάπτει συγγενὲς εἶδος, χῶρη,
ἔθος, ἡλικίῃ, ὥρη, κατὰς αἵματις νέσθ, ὑπερ-
βολή, ἔλλειψις, οἷσιν ὁκόσον λείπεται, ἢ ὅ.

Α' κη,

quid, quod hunc motum excitet. Quoties enim periculosi morbi superantur, languentibus viribus per vesicatoria excitatis? Alias coctio turbari non debet. conf. de expectanda coctione Bern. Paterni Liber de humorum purgatione in morborum initiis tentanda. Spirae 1581. 8. De ipsa coctione ut permulta volumina habeantur, nescio, an vllum commendari possit.

4) *ad ea segetionum loca*) Vt natura, de qua antea diximus, ad sanitatem tuendam, id, quod post solennes excretionis in corpore superfluum est, et retentum noceret, per vias, siue circuitus saltem, per ea loca excernit, per quae vel continuo, vel statis temporibus alimenti recrementa eliduntur, adeo, ut feminae per menstrua, sed omnes homines, pro varia tamen aetate, per sanguinis profluvium vel ex naribus, vel ex venis, quae circa anum sunt, per sudores, per alui

Tum autem ipsi vel ⁴ ad ea secretionum loca III.
tendunt, quae in corporis superficie, vel ad ea,
quae intus in visceribus sunt, vel etiam eo fe-
runtur, quo ipsos oportet. Id autem fieri solet,
quum vel locus, ad quem sponte ferebantur, eos
respuit, vel minus capax eorum, reliquias ad
alium tendere cogit, vel quum aliud quid incidit,
ob quod humores oportet stationem mutare.

Vt vero in omni medicina facienda, sic quam III.
maxime in humoribus ducendis, ⁵ cautione summa
opus est. Saepius enim vel nullam tempera-
menti, aliarumquē naturalium aegri affectionum,
notitiam habemus, adeoque omni experientia
destituimur, indicationeque, vel sunt omnia
tantis difficultatibus obsepta, vt maxime dubia,
incertaque iudicatio sit, et vix quicquam, saltem,
quod ex eo genere sit, experiri liceat, quod ad
iudicandum, ac de medendi ratione decernien-
dum, sufficiat. Noscenda autem sunt ea, quae
vel omnino purgare prohibent, vel nos minus
liberos esse sinunt, in modo locoque purgationis
eli-

alui, aut copiosiore vrinæ fluxum, aliasque vias purgen-
tur, ita, si morbus incidit, etiam per has vias, quarum aliae
extus, aliae intus patent, natura expellere studet, quod tem-
pore mitigatum fuit. Tamen interdum euenit, si exhaustae
naturae vires sunt, et debiliores, quam quibus dirigi materia ex-
cernenda possit, vt effreno sanguinis impetu, abrepta, ad
eiusmodi partes proruat, quibus laudabiles atque ad vitam utiles
succī separantur. Quibus ita obsessis et interclusis, maxi-
me si omnis materia irruit, vis vitae non raro opprimitur, at-
que a morbo superatur. Idque est, quod Hippocrates dicit,
coctos humores eo tendere, *ὅππῃ δῆλ'*, quo oportet, non quo fa-
cultate vitali, si integra esset, pellerentur. De his naturae
conaminibus, et quomodo alia aliis praestent, Conferis ipsum
Hippocratem. Epidem. Lib. II. Sect. I. p. 1002. et 1004.

5) *Cautione summa.*) Foësius ad hunc locum monet:
K plura

eligendo. Ex illis sunt ⁶ glabrities, seu pilorum defluuium, quod tabidis proprium malum est, et

plura, quae cum praecedebant, excidisse, idque ex Galeni Commentariis apparere. Sed primum sciendum est, Commentarios Galeni perditos fuisse, et qui hodie supersunt, latinam eorum conuersionem dici; quare plerique Auctores, ne ipso quidem Foessio excepto, parum ipsis tribuunt. Deinde varia leguntur in iis Commentariis, quae cum Galeno indigna, tum aliena ab eiusdem sententia sunt. Quod si vero et Galenum Auctorem haberent, tamen id non plane euinceret, quae ibi leguntur, ab Hippocrate profecta esse. Nam ipse Galenus de Hippocratis codicibus ita corruptis et interpolatis conqueritur, ut, quae ipsi tribuere deberet, quae non, aliquoties dubius haereret. Vtique et hoc Foessio demus, quae ante hunc locum adscripta fuerint, vere Hippocratica fuisse, tamen nihil adeo esse, existimo, quod nos credere cogat, ea hoc loco, ab ipso Hippocrate posita fuisse. Nonne enim plures sententiae iisdem verbis, vel in quatuor Hippocratis libris, leguntur? Quidque adeo obstat, quo minus fieri potuerit, ut aliquis ea, quae alio in libro legerit, ad doctrinam de humorum purgatione spectantia, hic in margine adscripserit, ex quo facile potuerint in textum recipi. Saltem omnia planissima esse puto, etsi nihil praecedere ponatur, et videntur mihi omnia ita facile expediri posse: Hippocratis praeceptum est de humoribus, qui abundant, per commoda loca educendis. Hoc vero monet non sine summa cautione exsequendum esse. Nam multa esse, quae hoc praeceptum permittant, vel plane non, vel non sine periculo sequi. Vbi vero liceat sequi, debere non vno modo fieri, sed adhibendum esse *ἐκκλίσειν, προχέειν* etc. Haec in vniuersum obseruanda esse. Alia vero via incedere medentes oportere, si humores siue sponte, siue per artem ex corpore effluant per eas vias, quas proposuit §. 6. 7. 8. 9. 10. etc. Has singulas varias, diuersasque animaduersiones desiderare.

6) *Glabrities.*) Ex praestantissimis vnus Hippocratis Commentator Prosper Martianus haec de cutis densitate exponit, in qua minus liceat sudorem pellentes medicinas adhibere. Praeterquam vero, quod haec minus cohaerere cum antecedentibus videntur sic, uti ipse Martianus vult, vete.

et viscus vlcere obfessum, corruptionemque succorum summam denotat, et ⁷ vacuitas viscerum,

K 2

a

veterum aequae ac recentiorum Medicorum observationes raritatem potius cutis, quam densitatem, pilorum defluuium, significari probant. Ac si maceratione praecipue cuticula a cute caute separatur, pili cuticulam sequuntur; Qui ubi a latere cuticulae interno spectantur, videntur, inprimis longius ex tunica adiposa provenientes, peculiari vaginae infundibiliiformi, a cuticula reflexae, inclusi esse, quae et ipsis firmiter adhaeret. Haec primum fortassis dicta Ruyschio Thes. V. no. 2. productio epidermidis, et Thes. VIII. no. 97. theca pilorum. An non hae vaginae eadem, atque illae, quas pinxit in scroto? Epist. Probl. I. Fig. 1. A. B. Tales vaginas observavi quoque sine pilis contentis, in libero extremo ut plurimum replicatas. Si hae vaginae laxantur, aut noxio humore aequae ac bulbus pili, destruuntur, hi defluunt. Solent tamen in senibus defluere, etiam ob defectum humorum, et in aliis procul dubio ob quamcunque causam, quae nimis siccam cutem ac densam efficere potest. Atque illum Aphor. 69. Lib. V. quem Martianus allegat, non tam de pilorum defluuium exponendum esse existimo, quam potius de tenuitate eorum, quae cutis densitatem indicat. Sed quod pulmones depascentia vlcera attinet, quae hic significari glabritie videntur, non modo in his perniciosum est, purgantem medicinam dare, quod ea plerumque sputum saniosae materiae supprimitur, quae in pulmonibus retenta, hominem breui suffocat, diu porro superstitem futurum, si pulmo nocentis humoris sputo continuo fuisset repurgatus. Neque vero aliter existimo de latente in pulmone vlcere, quod plerumque solent vomitum medentes appellare, debere iudicari. Nam hoc sane vomitione facillime aperiri potest, hominemque repente suffocare. Aliaque quacunque purgatione humores concitati ad afflictam ita partem magno impetu ferri, inflammationemque solent excitare. Fatendum tamen est, plura humorum vitia pilorum defluuium efficere, quae si non omnem purgationem, tamen vel vomitionem, vel deiectionem aliamue nequam admittunt.

7) *Vacuitas viscerum.*) Etsi haec plures Interpretes saltem ad ventriculum et intestina pertinere existimant, de qui-

a laudabilis nutritii succi defectu proficiscens, quae omni purgatione interdicunt. Contra^a in viscerum plenitudine, purgationi locus est. Quare, vt de vomitione, deiectioneque iudicari possit, videndum est, an plenus eorum habitus sit, quae in abdomine viscera sunt, an per superiora alimentum feratur, eaque nutriat. Hinc ad id attendendum est, quod⁹ ad inclinationem humorum attinet, siue naturae, siue morbi sit, vtrum

quibus sigillatim valet Aphor. 35. Lib. II. potiore tamen iure, ea ad vniuersum corpus referenda esse videntur. Hoc enim cum primum succus nutritius deficere incipit, quod sane viginti quatuor horarum spatium sit, maxime labore accedente, ad putredinem inclinatur, et destrui ac solui incipit; quod vel sola vrina testatur, saturatior, acrior, salinis, oleosis, terreis particulis ditior facta. Quare hoc tempore ab omni purgatione abstinere oportet. Nam cum propter concitatiorem internum humorum motum, qui ab omni validiori purgatione provenit, tum propter tenuis humoris, qui superest, euacuationem, maior vltiorque totius corporis destructio metuenda est. Neque tamen id debere de leniore quocunque medicamento accipi, sed de drasticis, quae vocant, et quae validius corpus commouent, facile aliquis existimabit. Ad haec autem plane etiam pertinet perbreuis ille, sed amplissimi usus Aphorismus 16. Lib. II. *ὅσα λιμὸς, ἢ δὲ πικρὸν*, de quo videantur Interpretes.

8) *In viscerum plenitudine.*) Vt pleraque Hippocratis praecepta generaliora sunt, sic et haec non solum eam viscerum plenitudinem significant, quae a cibo, breui tempore ante purgationem, sumto, provenit; verum etiam illam, quae a saluberrima omnium partium constitutione, et aequali ac libera nutritii humoris distributione, proficiscitur, quaeque indicio est, nullum alicui parti vitium subesse. Alia plenitudo est, quae parum a morbo differt, sed quae tamen in habitu corporis externo potius, quam in visceribus est, arte soluenda ex Celsi monito Lib. II. c. 2.

9) *Ad inclinationem humorum.*) Omnem humoris in corpore exsuperantis exclusionem praecedere debet eius a reli-

utrum sursum, an deorsum tendant. Sed imprimis eorum habere rationem decet, ¹⁰ quae sponte exitum moliuntur, siue per aluum ferantur, et cum faecibus prodeant, siue vomitione ex ore reiiciantur, aliasue vias sequantur. Porro, ut in omni alia medicatione, scire utile est, quae aegro aut commoda sint, atque utilitatem praestent, aut contra noceant. Namque hae animaduersiones medentibus magno adiumento

K 3

sunt:

reliquis separatio. Excluditur autem humor siue integer fere, mox a morbi initio, aut sine morbo, vel hoc praegresso, adeoque coctus vi vitae, atque mutatus. Ille inclinationem ad organum habet, in quo alias secernitur; quare serosus humor sudore expellitur, bilis ex hepate in intestina fluit, alii per alia loca, et qui secundum naturam non excernuntur, ut sanguis, inclinationem habent ad ea loca, ubi via liberrima. Mutatur tamen haec inclinatio a variis, ut a sexu, ab aetate, ab anni tempore, et tempestate, a rebus praegressis. Humor autem coctus et mutatus vix in se causam inclinationis habet, quae propter ea maxime inconstans est, et a singulari corporum natura quam maxime pendet. Talis humor heterogeneus nunquam ad vnum locum inclinat, inclinat tamen id, quod in eiusmodi humore principatum habet, atque ad huius inclinationem Medicum attendere oportet, eamque etiam praescire debet, nisi naturam morbi ignorat.

10) *Quae sponte exitum moliuntur.*) Haec omnia minus ita ab Hippocrate proposita esse videntur, ut inter se cohaerere debeant, sed singula seorsim considerata, ubi purgatio humorum instituenda est. Igitur ne quidem inter haec et proxime sequentia verba: *ἡ ὠφέλεια καὶ βλάβη*, aliquis nexus est, nedum illa ad reliqua omnia pertineant, quae sequuntur. Tamen ea omnia, quae leguntur a verbo: *μαδαρότης*: usque ad verba *ἐκόντων λαμβάνειν, ἢ ἐκ, ad illa ἀπαρίη, δυσπαρίη* spectant, ac referenda sunt. Quare etiam diuisio a Dureto facta mihi non probatur, verum si paragraphus quintus incipit a verbo *ἐπαρίη*; sextus debet ab illo *ἀκ* incipere.

sunt. Quaecunque vero agenda suscipiuntur, ea pariter congruere cum ¹¹ congenita aegri forma, seu naturali partium cuiusque corporis et solidarum et fluidarum temperatura debent, neque ¹² a coelo, sub quo degit, aliena esse. Quo deinde etiam mores cum insiti, tum instituti pertinent, atque aetas, et anni tempestas, pro quorum omnium varietate, humores in corporibus variant, indicationesque diuersae fiunt. Sed ubi iam ipse morbus, maxime acutus, aegrum tenet, tum sane propria morbi natura et ratio spectari debet, ¹³ numque is adhuc vigeat, et aegri

11) *Congenita aegri forma.*) Haec inprimis spectanda est in visceribus. Horum vasa, a quibus secretio pendet, admodum variae siue laxitatis siue stricturae sunt, quam proinde etiam humorum diuersae conditiones sequuntur. Hinc in aliis copiosior vrinae secretio, in aliis materiae transpirabilis, et sic de reliquis. Per has vias igitur natura solet, etiam sine morbo, quod alias nociturum esset, expellere, et multi a leui malo, vel prima nocte leuantur, ubi vel sudor sponte promanauit, vel vrina turbida magna copia effluxit. Earumque viarum ratio habenda est tum, cum grauior morbus incidit, qui purgationem desiderat. Hanc enim facile feret aeger, si per vias instituat, quibus natura adfuerat, ob congenitam formam. Variat tamen et hoc pro morbi et humoris, aliarumque rerum indole.

12) *A coelo, sub quo degit.*) Hinc validissimas purgationes ex ialappa, scammonio, similibusque facilius ferunt, qui paludosa, quam qui edita, et libero aeri exposita loca inhabitant. Illi enim et minus transpirant, et ad spongiae modum, plus absorbent. Et tirones artis monendi sunt, ut caueant sibi a formulis, quae in eorum Medicorum libris inueniuntur, qui in eiusmodi regionibus medicinam faciunt. Tantum enim emeticarum, purgantiumque medicinarum modum, neque male, praescribunt, quantum in his regionibus perpauci ferre possent.

13) *Numque is adhuc vigeat.*) Plurimi ex Interpretibus haec ita silentio praetereunt, ut, quo ipsa retulerint, plane non

aegri vires exsuperet, an potius deficiat, atque in declinatione sit. Cuius rei tam accurata debet consideratio esse, vt simul intelligatur, ¹⁴ quantum morbus, de vehementia sua, remiserit, et in cuius temperamenti homine id euenerit. Nam pro his morbi conditionibus, et prout is parum, vel multum defecit, ratio medendi instituitur, et aegro citius, tardiusue succurritur, eiusque viribus medicina accommodatur.

K 4

Adeo

non intelligatur. Vnus Duretus quantitatem humoris, vi naturae excreti, ipsis significari existimat. Sed ego quidem ad ipsum morbum malui referre, cum quod hic minus de iis humorum excretionibus sermo est, quae naturae beneficio contingunt, quam de iis praeceptis agitur, quae medicum obseruare decet, vbi abundantes humores purgandi sunt, tum quod verba: *naturae vires* praecedunt, quae naturam morbi, eiusque constitutionem significant. Est autem in humorum purgatione vnum ex utilissimis et maxime necessariis praeceptis, ad ipsam morbi conditionem animum attendere, quod pluribus porro locis ipse Hippocrates in hoc libro confirmat. Sed dum haec scribo, ecce in Celsi locum incido, quo videtur hunc ipsum Hippocratis locum exprimere voluisse. Celsus ait L. II. C. 10. Neque solum haec consideranda sunt, sed etiam morbi genus, quod sit: vtrum superans, an deficiens materies laeserit.

¹⁴) *Quantum morbus.*) Alii haec verba a prioribus separant, maluntque ad sequentia referre, quod, siquidem primum Hippocratis praeceptum vniuersale sit, purganda esse, quae redundant, nunc alterum sequatur specialius, varie humores a parte in partem mouendos et purgandos esse, si quid incidat, quod eos data via educere impediat. Sed quoniam antecedentia omnia in eum finem proposita fuerunt, vt secundum ea, medentes diiudicare valerent, an tuto humores euocari possint, an minus. Nulla causa est, quam ob rem illa verba, ab antecedentibus auulsa, ad sequentia referamus.

V. Ἀκή, ἔκκλισις, παροχέτευσις ἐς κεφαλὴν, ἐς τὰ πλάγια, ἢ μάλιστα ῥέπει ἢ ἀντίσπασις, ἐπὶ τοῖσιν ἄνω, κάτω, ἄνω, ἐπὶ τοῖσιν κάτω ἢ ξηρῆναι, ἢ οἷσι τὰ κάτω, ἢ οἷσι τὰ ἄνω ἢ ἐκπλύνεται, ἢ οἷσι παραγορῆσεται.

Μῖ

15) *Obuiam eundem medicamentis.*) Martianus pro ἄκη mallet ἀκή, homericam vocem substituere, quae quietem significat, ac de eo tempore interpretari, quo nihil mouendi humores sint, scilicet, in quo maxime medentes peccant, ut hoc primo illi praecepto opponatur, quod de purgatione in vniuersum datum fuit. Nihil quidem magnopere huic expositioni repugnat, mihi tamen sic videtur. Hippocrates ab initio quidem posuit redundantes humores purgandos esse; sed cum probe sciret, posse varia incidere, ob quae minus liceat id praeceptum sequi, cum haec proposuit, tum curandi modos subiecit, qui sunt ἄκη, ἔκκλισις etc. ut, prout corporum, morbi, aliarumque rerum constitutio varia fuerit, varia quoque curandi ratio instituatur.

16) *Sive sursum.*) Quicquid alii moliuntur, ut verba ἐς κεφαλὴν, suo proprio et naturali sensu, de capite interpretentur, mihi tamen non satisfaciunt. Hippocratem concipio voluisse aliam παροχέτευσιν ἐς κεφαλὴν, aliam, quasi contrariam, ἐς τὰ πλάγια. Itaque prima fit, quando humor auertitur quidem ab ea parte, ad quam per morbum inclinabat, sed ad aliam, ad quam tamen similis directio est, deriuatur. Eaque deriuatio quasi naturalis est, atque faciliior. Alter modus est, peccantem humorem a sua via ad lateralem declinare, ut adeo tres modi deriuationis sint, quorum ille quidem levis, hic medius, sed tertius, nempe reuulsio, maxime violentus sit, et cum insigni corporis turba

Adeo ex his omnibus medenti constare potest, an morbo quasi ¹⁵ obuiam eundum medicamentis sit, ut plane pugnetur cum humoribus, qui noceant, ipsique purgentur, an contra, si quidem medicatio aleae plena res foret, declinare tantummodo humores ab ea parte, ad quam feruntur, et imminuere periculum, expediat. Binis id quidem modis fit. Vnus est, quum humores ad vicina saltem loca, sed magis convenientia deriuantur, ¹⁶ siue sursum, aut deorsum, sed recta via, siue ad latera id fiat, scilicet, qua potissimum viam affectant. Alter est, quum ¹⁷ ad opposita plane loca reuelluntur. Sic
 K 5 enim,

turba fiat. Si enim, ut haec exemplo illustrem, aliquid in ventre consisteret, quod hominem torqueret, atque vena in pede secaretur, hoc esset *παροχέτευσις ἐς κεφαλὴν*, si cucurbitulae sub hypochondriis apponerentur, esset quodammodo altera deriuatio *ἐς τὰ πλάγια*, si vena in cubito secaretur, esset *ἀντίσπασις*. Ceterum, quod ad hanc verborum, *ἐς κεφαλὴν* significationem attinet, me fateor omni auctoritate destitui. De voce *παροχέτευσις* autem vid. Galenus ad Epidem. Lib. II. Sect. II. part. 6.

17) *Ad opposita plane loca reuelluntur.*) Opus non est, ut dicam, ab hac duplici deriuationis reuulsionisque idea rationem delectus venarum, in sanguinis missione, pendere, de qua re tot libri, tam variae Medicorum opiniones sunt. Bellini primus huic rei lucem affundere studuit in Opusc. Practic. de sanguinis missione, sed in dubium id vocauit Cl. Senac, et propter stupendum exilissimorum vasculorum numerum, inque his maxime lentum humorum motum, vulgarissimam illam medicam doctrinam de reuulsione euertere, et probare annisus est, eius tam paruum, exiguumque effectum esse, ut merito pro nullo habeatur. Eadem sententia est Cl. Hambergeri in diss. de venaesectione, quatenus motum sanguinis mutat, ubi eam experimentis firmare, et, quae contra haec ut plurimum afferri solent, reiicere voluit. Et ego sane non dubito affirmare, nimium deriuationi, reuulsionique medentes confidere. Neque tamen
 pos.

enim, quorum ad superiora affluxus est, deorsum reuocantur, contra sursum ducuntur, qui ad inferiora tendunt; siue ex loci natura, ad quem feruntur, periculum metuendum sit, siue ex quantitate humorum, malum immineat. Vbi autem his curandi modis vti non licet, videlicet, vt vel euacuentur, vel deriuentur, vel reuelantur

possum, contra experientiam, sententiae vtriusque Senae et Hambergeri, plane accedere. Ac si vel maxime ponam, neque flexilitatem, neque varios angulos flexusque canalium, in corpore humano, efficere, vt sanguinis velocitas mutetur, aliter, quam in rigidis machinae canalibus, vt de aliis conditionibus non dicam, primo tamen certum est, vim pellentem in corpore humano duplicem esse, cordis nempe et arteriarum, imo et musculorum, deinde eam vim vitalem esse, et quotidie non solum in toto corpore, verum etiam in singulis partibus nunc intendi, nunc minui, porro sanguinem compressilem humorem esse, eoque prorsus ab aqua differre, quarto celeritatem, qua sanguis fluit, diuersissimam esse pro diuersa vasorum a corde distantia, quinto, si vena aperiatur, sanguinem ex apertura effundit, tum profluere in vena posse, sexto morbum ipsum et dolores coniunctos, in nonnullis corporis partibus, prae aliis, insignes mutationes facere, vt adeo non omnia aequalia sint, quod Hambergerus existimat, denique ante venae sectionem membrum vel calida foueri, aut panno asperó fricari, quo motus sanguinis in eo membro multum, in reliquis vix augetur. Ex his consequitur ad minimum hoc, effectus sanguinis missionis non posse ex legibus hydraulicis plane aestimari. Et quamuis inter eos effectus deriuationem, reuulsionemque esse, nisi experientia, satis probari non queat, et modum utique ignoremus, tamen inter reuulsionem, euacuationemque vera quaedam differentia est, etsi eam Cl. Hambergerus negat. Anne enim perinde est, quo loco venam aperias? Facias periculum in pleuritico, et venam in talo feces, discas aegri periculo, hunc inde laedi, iuuari vero, si venam antea semel aut bis in cubito aperueris. vid. Ill. Trillerus de pleuritide inprimis p. 80. sq. Praeterea medentes sciunt, in quacunque inflammata parte

lantur humores, quibus permultae res aduersari possunt, tum quidem sunt aliae medendi viae ingrediendae. Itaque vel deficcare solemus, quod a sanguine secessit atque effusum est, ¹⁸ vel iis utimur, quae nocentes humores eluunt, siue in superioribus, siue in inferioribus partibus consistant, quod vel clysteribus, vel gargarismis, vel

parte, quam Senac posuit, aliquid esse, quod praeter mechanicas leges operetur, humorumque motum magnopere intendat, eosque, si reuulsio accedat, et malum recens sit, omnino propellat. Hoc quicquid sit, (vid. not. 3.) non pendet ab elasticitate mechanica, quae cum etiam in mortuo adsit, tamen illa vis deest. Ac si laedas partem viuam animalis ita, ut sanguis e vasis effundatur, vis illa se manifestabit, minus vero, ubi prius neruum ligaueris, qui ad partem procedit. Cum hac vi semper coniunctus dolor est, cum quo et augetur et minuitur. Dolor vero per nervos excitatur, estque signum vitae in parte, quare eo peius signum in vulnerato, si dolorem non sentit, quo maius vulnus est. Igitur vis illa a motu vitali pendet. cf. Hoffmannus de motu fibrarum vitali, et de Gorter exerceat. de motu vitali. Senac sententiam suam proposuit in *Essais de Physique sur l'Anat.* d'Heister a Paris: 1735. Velim tamen, ut hanc Senaci disputationem illi paullo attentius legant, qui caeco, nescio quo, timore ducti, in grauissima etiam inflammatione, ne sanguis nimium profundatur, intercedunt, nec bis aperire venam audent; conferri etiam potest *Quesnay l'Art de guerir par la saignée, ou Essais Physique sur l'Oeconomie animale* Tom. II. Paris. 1736.

18) *Vel iis utimur.*) Dubitabam quidem, an non obscurior locus ita emendatione clarior reddi posset, ut legatur: ἢ ἐκπλύνεσθαι, ἢ παρεγχεῖσθαι, sed vidi postea, magis cum Hippocratica dictione convenire, si hunc locum ita, ut factum est, interpretarer, et, quae desunt verba: utendum est, supplerem. Tamen eo fere inclino, ut credam, debere ἐκπλύνεσθαι legi, et haec verba ita accipi, ut per ἐκπλύνεσθαι indicentur omnia, quae ad leniendum, corpori infunduntur, per παρεγχεῖσθαι vero quaecunque ad eundem finem, exterius adhibentur. Hinc enim paregorica medicamenta, quae tantum externa sunt.

VI. Μὴ τὰ ἐκκεχυμωμένα εἰς τὸ εἶσω ἀπολαμβάνειν, ἀλλὰ τὰς αἰφύδους ξηραίνειν.

VII. Τάραξις κατάκλυσις, διάνησις, αἷσιν ἀποσῆσεται πρὸς ἔδρην, ὅθεν ἀφέλεται ἢ Φάρ-

19) *Ad interiora reuocare.*) Videtur omnino fatius esse, haec ἐκκεχυμωμένα tantum ad ea quasi excrementa referre, quae exanthematum nomine veniunt, ut sunt variolae, purpura, morbilli, petechiae, deinde scabies et alia, et quae iam extra vasa constituta, et a reliquis humoribus separata sunt. Ac vi vocis ἐκκεχυμωμένα sunt, quae, ubi ab vtilibus succis seiuncta fuerunt, ad externas corporis partes feruntur, ac eiiciuntur. Vbi ὡς ἐν παράδῳ Cl. Astrucii mentionem iniicimus, qui haec exanthemata, maximeque variolas, in corpore reticulari Malpighii insidere existimat. Nam quae adhuc in vasis haerent, ea merito primo loco studemus ad interiora rursus promouere, et per vasa circumeunti sanguini admiscere, nisi ab interna causa, corrupti succi sint. Quod si autem quis antiquitatis studiosior hic vellet coniecturis indulgere, posset forte eorum sententiae nouum pondus addere, qui Hippocrati gloriam inuentipnis absorbentium vasorum tribuunt. Debent enim per haec potius, quam per illa, per quae effusa fuerunt, ad interiora recipi, quaecunque in cute efflorescunt. Neque his opponi possunt, quae de topicarum, inprimis resoluentium, medicinarum transitu per arterias ad partem affectam, proposuit et demonstrauit Ioh. Armstrong Med. Ess. of. Edimb. Vol. II. p. 36. sqq. Sed multo clarius hoc

vel quibuscunque aliis iniectionibus fieri affolet; aut si nihil horum fieri potest, minimum ea adhibenda sunt, quae leuant atque dolores sedant.

Quaecunque enim ita ab humoribus e vasis VI.
secesserunt, vt in toto corporis ambitu, tanquam diffusa, varia sub forma, efflorescant, ¹⁹ ad interiora neutiquam reuocare licet, sed ita curare expedit, vt haec excrementorum diuerticula sensim deficiantur, neque ipsa per vasa in corpus recipi, humoribusque admisceri queant.

Vbi autem sponte alui perturbatio fit, et ipsa VII.
cum torminibus fluit, clysteribus intestinum perfundi debet, et collui, vt abluatur, quod intus nocet, et aegrum torquet. Quod malum incidit,

hoc patet ex Epidem. L. VI. Sect. VI. 1. ad quem locum vide, quae Foësius adducit ex Galeno. Item ex L. I. de Victus rat. p. 343. sq. et de Alimento p. 381. Et hanc doctrinam elegantissimis experimentis illustravit Cl. Kaau in Lib. de perspirat. Hippocr. dicta. L. B. 1738. 8. Similiter quis posset ex vocabulo *αφόδαι* arguere, Hippocratem vascula, quae in cute sudori et transpirationi destinata sunt, cognouisse, quae alio loco, scil. Epidem. L. VI. S. III. 4. *δχερὰς* appellasse ab aliis dicitur. Non solum autem illa *αφόδαι* sunt, verum etiam, alii quicunque secretorii et excretorii ductus, per quos scilicet humor diuertere a via regia potest. Et idem sensus huius vocabuli apud Aretaeum est, de Curat. Morb. diurn. L. II. C. 5. quo loco videtur ei aculatoria seminis vasa *αφόδαι* nominare, et quamuis hanc vocem alio loco de Causs. et Sign. Morb. diurn. L. I. C. 4. p. 28. ita interpretari non liceat, male tamen fecerunt, quicunque ibi *ἐπὶ αφόδαι*: cum stercore, verterunt, quod vel ex adiectis verbis *αὐτομάτῃ κολίτῃ* elucet. Hoc tamen loco vox *αφόδαι* sine dubio ea cutis loca significat, in quae humor e vasis, tanquam e via, discessit. Atque in vniuersum probabilius est, Hippocratem perspirationem inspirationemque per eadem vasa, quam illam per arterias, hanc per venas fieri existimasse, quae et Pitcairni, Clerici et Cl. Schultzei, aliorumque recentiorum sententia est.

Φάρμακον, ἢ ἔλκος, ἢ χυμός τις συνεσθικώς,
ἢ βλάβημα, ἢ φύσα, ἢ αἶτος, ἢ θηρίον, ἢ
καῦμα, ἢ ἄλλο τι πάθος.

Σκε-

20) *Aut alius quidam humor.*) Qualis pituita est, quam veteres vitream nominabant. Talem in legato quodam Caroli V. Imperatoris per clysterem educatam fuisse, postquam toto sexennio ea laborauerat, a Fernelio relatum est de Part. Morb. et Symptom. L. VI. C. 9. Quod descendit, durum ac firmum fuit, pedis longitudine, et cum medio ductu pertusum esset, habitum fere pro parte intestini fuit. Eodem loco Fernelius alium memorat, in quo post mortem colon ita oppletum pituita inventum est, ut fere solidum censeretur.

21) *Interna exanthemata.*) Quoniam vox ἐξάνθημα similitudinem pustularum, quae in cute erumpunt, cum arborum gemmis, significat, et βλάβημα eundem significatum habet, malui et hic vocem βλάβημα ita interpretari, a qua sententia etiam Foësius non alienus fuisse videtur, in Oeconom. quam cum aliis interpretibus sensum verborum obscurum reddere. Memini autem semel atque iterum vidisse in iis, quos variolae sustulerant, fuisse ipsa viscera, et intestinorum canalem variolosis pustulis obsessum. Et quam numerosae sunt mesaraicarum arteriarum propagines? quam libere hiantia earum in intestinorum internae tunicae villis oscula? Nam et aquam iniectam Kaau l. c. p. 93. Haller ad Boerh. Prael. Vol. I. p. 288. et ceram partim excolorem, Ruysch Epist. probl. XI. p. 11. et Kaau l. c. partim coloratam Kaau ibid. facile transmittunt. Praeterea quanta longitudo et amplitudo intestinorum est, quam lata earum interna superficies? in duodeno et ieiuno praecipue valuulis aucta, quas valuulas partim Morgagn. Adu. Anat. III. p. 12. forte vnice Senac Ess. de Physique p. 134. eum in finem intestinis a natura datas esse existimant, ut numerus orificiorum va-

forum

cidit, quum aliquid ad anum secedit, et transcolatur, siue venenum, siue intempestiue data medicina fuit, cuius quasi venefica vis est, aut, quod ad haec loca secessit, vlcus formauit, quod in dysenteria solet, ²⁰ aut alius quidam humor vel pituita in intestinis collecta et quasi concreta est. Tum etiam hoc medicinae genere vtimur, quum ²¹ interna exanthemata sunt, aut flatu, aut sordes, vel cibi reliquiae induratae, aut ²² varii gene-

forum hiantium augeri posset. Ex quibus omnibus primum hoc intelligimus, debere per haec vasa et sere plus humidi, et crassiores succos secedere, quam per cutis vascula excluditur, quod maxime purgantium vlu cognoscitur, Martine de Simil. animal. p. 22. et Cl. a Bergen aliquot dissertatiunculis declarauit. Deinde vero non improbabile esse deprehendimus, debere simili ratione, ac in cute, etiam intus in visceribus, maxime intestinis, morbosas pustulas erumpere, quas adeo, ob similitudinem cum arborum gemmis, Hippocrates βλασθήματα vocauerit. Et hoc plane confirmat exemplum aphtharum, periculosi morbi, optime descripti peculiari libello a Vincent. Ketelaer Lugd. Bat. 1672. 12. et post hunc a Boerhauius in Aphorismis.

22) *Varii generis vermes.*) Nemini ignotum est, aliquot vermium genera esse, quae aluum occupent, minus tamen omnes id genus cognitum habent, quod solitarium dicitur. Hoc medicinis non, nisi vehementissimis, obedit, et tunc etiam, non integrum, verum in plura frustra discerptum, (namque admodum longum est) excernitur: Dicitur autem tam vivax esse, vt, modo caput remanserit, facile renascatur, neque, nisi grauissimis armis expugnetur. Vid. Viellens Epitre à Mons. Chicoineau sur le Ver Solitaire. Ceterum non in intestinis tantum generantur, verum etiam in vicinis partibus, ex quibus fortassis deferri ad aluum possunt. Talis enim videtur Lumbricus teres fuisse, in ductu pancreatico repertus, quem peculiari Diss. descripsit, Phil. Fried. Gmelin. Praesid. Cl. Mauchart. Tubing. 1738. ne de hepaticis ouium vermibus dicamus, de quibus est Bidloi disputatio.

VIII. Σκεπτέα ταῦτα· τὰ αὐτόματα λήγοντα, οἷον αἱ ἀπὸ καυμάτων ἐπεγειρόμεναι Φλύκτες, ἐφ' οἷσιν οἷα βλάπτεται ἢ ὠφελέει. χήματα, κίνησις, μετεωρισμός, παλινῶδρυσις, ὕπνος, ἐγρήγορσις, ἅτε ποιητέα, ἢ κωλύτέα, φθάσαι.

Πταί-

23) *Aut aestus.*) Vt nihil facile in Hippocrate mutari velim, dubito tamen, an non pro τὸ καῦμα debeat αἷμα scribi. Est sane sanguis, etsi non purus, inter ea, quae per τάραξιν descendunt. An vero καῦμα sanguinem adustum significauerit? vt adeo liceat hunc locum ex illis verbis exponere, quae leguntur in Libro de Affect. intern. p. 522.: δυσεντερίῃ ὅταν ἔχῃ, ὁδύνη ἔχει, κατὰ πᾶσαν τὴν κοιλίην, καὶ ἐν τῷ σπλάγχνῳ καὶ ἐν τῇ χολῇ καὶ ἐν τῇ φλέγμῃ καὶ ἐν τῷ αἵματι συγκεκαυμένον. Sed haec longius petita sunt. Quid hic sit καῦμα optime videtur ipse Hippocrates indicasse in Coacis Praenot. Aphor. 643. vbi habet τὰ διαχωρήματα καυματοῦδεα.

24) *Cuiusmodi*) Legebatur in prima editione, ἢ δυναι, deleui τὸ ἢ, quod sine dubio redundabat, et pro δυναι cum Foessio et aliis, rescripsi διον, neque tamen et δυναι reponi posse, negauerim.

25) *Quae aegri positura sit.*) Ex his signis, aliisque, quae sequuntur, haec bina potissimum cognosci possunt, virium aegri, et mentis status, quae bina, maxime in acutis morbis, vel spem vel periculum ostendunt. Nam si aeger praeter voluntatem extentus iacet, neque regere corpus potest, sed in pedes, quod dicunt, collabitur, indicium est, eius vires

generis vermes, ²³ aut aestus febrilis est, vel, quum calida nimis tempestas humorum turbam, fermentationemque fere ciet, aut aliud malum est.

Eorum autem, quae ita sponte eueniunt, **VIII.** maximopere exitus considerandus est. ²⁴ Cuiusmodi et illae pustulae sunt, quae aestiuo tempore, quo succi nostri acrimoniam contrahunt, varia sub forma, in summa cute prorumpunt atque extuberant. Neque tamen sufficit nosse, quae ex illis vel iuuent, vel noceant, sed etiam, qui sint illi, quibus ea vel noxam inferant, vel salutaria sint, medentes perspectum habeant. Sed quae permagnam ad indicationem vim habent, ad ea signa imprimis attendamus. Itaque considerari oportet, ²⁵ quae aegri positura sit, an contra consuetudinem, membra male componat, et indecenter denu-

vires omnino solutas esse. Contra ubi praeter consuetudinem, quam adeo nosse oportet, aeger varie membra componit, et inquietus, subito erectus sedet, rursumque statim extentus iacet, siquidem hae motiones a voluntate procedunt, scire licet, mentem turbatam esse, et aegro parum constare, quod longe pessimum est. Ac de his plura Hippocrates in Coac. Praenot. Aphor. 497. proposuit. Quo tamen etiam loco ita de situ erecto dixit, ut incertum sit, an eum voluerit efficere, ut morbus letalis sit, an saltem indicare. Illustr. Hoffmannus existimat, situm erectum in periculosis morbis, citam mortem inducere. Produxit etiam exempla aliquot, quibus hoc confirmari posset, et causam repentinum mali in debilitate cordis se inuenisse existimat, cuius vires non sufficiant sanguini, in situ erecto, ita ad cerebrum propellendo, ut tanta liquoris vis separetur, quanta ad vitales motus ciendos requiritur. Sed hanc sententiam non plane mihi probari fateor. Hoffmannus sententiam suam proposuit in Diss. de situ erecto in morbis periculosis valde noxio. Sed de reliquis signis legendi prae ceteris Alpinus de praefag. vit. et morte, et Lommius in Observ.

26) Fa-

L

VIII. Παιδευσίς ἐμέτε, κάτω δι' ἐξόδου, ἢ πτυ-
 ἄλιν, μύξιν, βιχρὸς, ἐρέυξις, λυγμῶ, φύσιν,
 ἔρεθ, πταρμῶ, δακρύων, κνησμῶν, τιλμῶν,

↓ αὐ-

26) *Facere sine mora*) φθάνω, a quo φθάσαι, vox quasi Xenophonti propria, denotat, quae celeriter facienda sunt. Vid. Cyropaed. Lib. I. C. III. p. 42. et C. V. p. 50. Lib. VII. C. I. p. 401. Edit. Oxon. et permulta alia loca, quae plerumque minus recte conuersa sunt.

27) *Eorum accurata cognitio, quae vomitum.*) Marti-
 nus, ut haec cohaerere cum superioribus probaret, παιδευσίς
 hic correctionem interpretatur, antecedentium scilicet, quae
 minus cum natura aegri ac morbi congruant, eamque vel
 vomitione vel deiectione vel reliquis, quae sequuntur, fieri
 debere, docet. Quoniam vero vel ipse recte existimat, se-
 quentia verba usque ad τὰ ἐνερμῆ κατάρσις ad παιδεύσις re-
 ferenda esse, hanc vocem planissimum est, esse neutiquam
 correctionem vertendam. Quare cum hoc loco Hippocra-
 tes ea fusius declaret, quae supra breuiter proposuit, in
 morbis consideranda esse, ut ex iis, maxime sponte acciden-
 tibus, quid agendum, ac si purgandi indicia sint, quantum
 humoris euocandum, cognoscatur, verisimillimum est, παι-
 δεύσις

denudet, quae natura velari iubet; deinde, quomodo aeger vel totum corpus, vel singula membra moueat, scilicet, vtrum placida motio sit, an aliquid truculenti habeat; porro, an modo erectus sedeat, et oculos ad coelum conuertat, modo rursus extentus iaceat, an dormiat, et qualis somnus sit, an subito expergiscatur, et vigiliis prematur, num anxietates adfint, et corporis iactationes, vel pandiculationes, oscitetne aeger, atque horrore corripiatur. Namque his intellectis, de faciendis prohibendisue, in singulis morbis, protinus consilium inire, eaque ²⁶ facere sine mora, integrum erit.

Vtque horum, maxime in acutis morbis, ita **VIII.**
in vniuersum ²⁷ eorum accurata cognitio necessaria est, quae vomitum, et deiectionem, atque exspuitionem, seu eorum reiectionem spectant, quae in faucibus secedunt, mucumque, qui per nares fertur. Neque etiam fas est, ea negligere,
L 2 quae

deus hoc loco accurata cognitio verti debere. Hippocrates enim praecipit, obseruando discere, an vomat aeger, an deiciat, et quae reliquae notae sunt, qualesque illae sint, rite dignoscere, et quasi se ipsum instruere, vt quam medendi viam artificem ingredi oporteat, intelligatur. Quid autem circa singula in hoc paragrapho proposita notari debeat, ipse Hippocrates variis aliis in locis, inprimis Lib. VI. Epidem. atque ex illo, de Prognosi scriptores, maximeque Alpinus, declararunt. Quae autem sit ratio, cur medentes ad haec signa attendere animum debeant, et quae disci ex iis queant, mutua fluidorum et solidorum in se actio docet. Cum enim hac quotidie aliquid vtrinque destruat, quod per aluum, nares etc. praecipueque vrinae vias, expellitur, eaque praecipue in acutis morbis et celeritate et vi crescat, ac destructio maior sit, patet sane, debere medicum in tali morbo ad minimum, earum viarum excretionumque rationem habere. Verba *καὶ τὰ δι' ἐξόδου*, quae subsequuntur in textu, melius ita scribuntur: *καὶ τὰ δι' ἐξόδου*, nam *δι' ἐξόδου* infra sunt faeces.

ταυσίων, διψης, λιμῆ, πλησμονῆς, ὕπνων, πό-
νων, ἀπονίης, σώματος, γνώμης, μαθήσεως,
μνήμης,

28) *Ad lacrymas*) Veteres, quibus lacrymarum viae ex oculis in nares, parum recte cognitae erant, opinabantur, lacrymas in oculi internum angulum ex cerebro confluere, et per carunculam ibi positam, tanquam per spongiam, transmitti, in illud receptaculum, quod hodie saccus lacrymalis nominatur, ut ex eo siue per ductum, qui ad nares descendit, siue per ossis vnguis foraminula, in narium cavitatem, profluere. Haec veteres partim per Anatomen cognoverunt, partim ex coniectura proposuerunt, pleraque falsa, si a Galeno recesseris, qui utique maximam partem earum viarum perspectum habuit, per quas hodie scimus, lacrymas deferri. Parum tamen abest, quin credam, lacrymas interdum vere in saccum quasi transcolari. Bis enim aegri mihi obtigerunt, quibus saccus intumuerat, at viscido, ut videbatur, humore, qui lacrymas non sinebat ad nares descendere. Pressio sacco, nunquam vlla arte efficere potui, ut per puncta, quibus a lacrymis nomen est, ille humor ad oculum reflueret. Quare in haec ipsa puncta inquisivi, ut Anellii stilis immisiss, impedimenta transitus lacrymarum remouerem, sed frustra. In vtraque palpebra ne minimum horum foraminum vestigium inueni, etsi cum ipse, tum alii in his rebus exercitati, saepius inquirebant. Contra circa carunculam, et vbi membrana sedet, quae crescenti lunae comparatur, multa minutissima foraminula apparuerunt. Secto deinde sacco, et noua per ferrum via in nares parata, omnia

quae cum tussi e pectore reiiciuntur, aut e stomacho ac ventriculo eructantur, eumque ac diaphragma conuellant, ut homo singultiat, vel ea, quae flatus gignunt, urinam mouent, et cum hac effluunt, sternuere hominem faciunt, et ipsa hoc motu e naribus faucibusque excutuntur. Plurimum quoque confert, ²⁸ ad lacrymas attendere, ²⁹ deinde ad ea, quae prurire vel cutem vel alias partes faciunt, aut etiam vellicationes concitant, et quae forte cuti organoque tactus admota alium molestum sensum faciunt. Praeter quae sane et plura alia sunt, quorum cognitio medentibus utilis est. Sunt autem fitis, fames, ³⁰ satietas, seu re-

L 3

ple-

omnis lacrymarum cursus in genas sistebatur, contra nares antea siccae et obstructae humectae erant. Haec igitur me coegerunt quasi, ut crederem, esse interdum exiguas aliquas fistulas, circa carunculam apertas, quae exceptam lacrymam in saccum subiectum deducerent. Noui etiam alios, quos in alterutra palpebra, puncto lacrymali ocluso, nullus tamen lacrymae cursus infestat. De lacrymis ad veterum, maxime Graecorum, opiniones noscendas, utilis commentatio est Alberti Wittebergensis, quae cum tribus orationibus prodit Norimb. 1585. 8.

29) *Deinde ad ea.*) Etsi tria vocabula κνησμῶν, τιλμῶν, φαυσίων, fere ita interpretatus sum, ut Dureti expositioni respondere videantur, tamen eo inclino, ut satius esse existimem, hunc locum ex eo Aretaei exponere, qui est de Causs. et Sign. morb. diuturn. Lib. I. C. 7. p. 35. ubi ait: Τελειδίντα μὲν ἔν τῷ πείθει, ἐκδηλὰ ἀκνησίῃ, καὶ ἀναιδησίῃ, δερμὶ τε καὶ ψυχρῇ, ἀπὸ καὶ τιλμῶν, καὶ κνησμῶν, καὶ φαυσίων.

30) *Satietas, seu repletio.*) Foessius monet, videri Galenum post πλησμονῆς, κενώσιος, post ὑπνωῶν, ἐγρηγόριστος, aut ἀγρυπνίης posuisse, ut responderet sequentibus: πόνων, ἀπονίης. Sed putauerim breuitatis, simplicitatisque Hippocraticae maiorem debere, praecipue in hoc libello, rationem haberi, quam auctoritatis Galeni, quae et ipsa hic dubia est. Quare et τὸ ἀπονίης non puto ab Hippocrate esse. Nolui tamen tollere, quia sensum non mutabat.

μνήμης, Φωνῆς, σιγῆς. Τῇ ὑπερβολῇ καθάρ-
σεις.

X. Τὰ ἀνωθεν καταρρηγνυμένα καὶ εὐροφέν-
τα, λιπαρὰ, ἀκρητα, ἀφρώδεα, θερμὰ,
δάκνοντα, ἰώδεα, ποικίλα, ζυσματώδεα, τρυ-
γώδεα, αἱματώδεα, ἀφύσα, ὠμὰ, ἐφθὰ,
ἄνα.

Ἄσσα

31) *Vox et loquacitas.*) Tria sunt, quae observari oportet, vox ipsa, an naturalis sit, an non, loquacitas, si nempe aliquis a natura taciturnus, in morbo, contra morem, multa inconsiderate loquitur, et, quod rarissimum est, linguas peregrinas loquitur, et quarum vel plane rudis est. De hoc vide, quae collegit P. Borellus Cent. II. Obs. LIV. et multo plura apud Cl. Franckenau Satyra X.

32) *Sic ad mulieres.*) Et si cum Cornario hic nihil in verbis ipsis mutavi, tamen ea cum ipso ad praecedentia retuli, in quibus cum Hippocrates res, imprimis non naturales, praecipue.

pletio, somnus et labor, otium, corporis ac mentis constitutio, ars, quam aeger exercet, seu studiorum genus, memoria,³¹ vox, et loquacitas, aut taciturnitas. Nam prout in morbo aliqua, vel plura ex his, contra consuetudinem, vel aliter, quam ubi ager secunda valetudine utebatur, apparent, et morbi naturae ac grauitati respondent, aut contrariantur, similiterque vel iuuant, vel nocent, horum maxime obseruatione cognosci potest, quam grauis periculofusque morbus, quisque eius futurus exitus sit: ex quibus deinde inprimis patet, quam curationem medentes sequi oporteat. Eaque omnia ut ad vtrumque sexum,³² sic ad mulieres sigillatim menstrua pertinent, quaeque alia ex vtero fluunt, quibus profecto magna vis inest.

Sed si quis, cum magno ventriculi impetu, aliquid fursum reiicit, simulque intestina torquentur, etiam videndum est, qualia illa sunt, quae hac via excutiuntur. Sunt autem vel pingua, vel meraca, vel cum spuma et calore atque aestu coniuncta, vel acria siue mordacia sunt, ventriculorumque rodunt, aeruginosum, aut potius varium colorem, indolemque variam habent,³³ abrasasque interioris ventriculi membranae

L 4

X.
parti-

cipueque, quae excernuntur, simpliciter recenseret, addidit in fine, excretionem soli foeminae propriam. Videtur tamen *Cornarius* vocabulum *καθάρσις* non sine causa in *καθάρσις* mutasse.

33) *Abrasasque particulas.*) Hoc rarius accidit, quam vulgo putant. Intestina aequae ac alia quaedam caua corporis duplici humore lubrica seruantur, alio tenui, continuo, magna copia secreto, cuius fontes arteriolae vltimae, *Pechlinus de Purgant.* p. 509. sq. qui tamen ipsum ex glandulis promanare dicit, *Kaau loc. cit.* alio tenaci, spisso, lento, non con-

XI. Ἄσσα περιρρέοι, εὐφορίην καθορέον, δυσφορίην, πρὶν κίνδυνον ἰέναι, οἷα εἰ δὲ πά-
 υειν. πεπασμὸς, κατάβασις τῶν κάτω, ἐπι-
 πόλασις τῶν ἄνω, καὶ τὰ ἐξ ὑπερέων, καὶ
 ἐν ὥσιν ῥύπος.

Οἷ-

continuo in intestina emisso, vno verbo muco, tenui orto ex arteriis ultimis, inspissato in folliculis, seu cryptis glandulosis, Boerhaave Epist. ad Ruyschium p. 11. et Prael. Vol. I. p. 294. Kaau loc. cit. p. 120. sq. Sed ut non vnum glandularum genus inuenio, sic neque vnam mucis speciem esse existimo. Duplicis autem generis glandulae in tenui intestino sunt, triplicis in pleno seu crasso. In tenui enim aliae solitariae dispersae sunt, lentiformes, in medio ob foraminulum depressae. Non omnes eiusdem magnitudinis sunt. Reliquas omnes congregatas esse inuenio, et ita in depresso aliquo villosae loco, eiusque quasi retis arcibus dispositas, ut aliae areae tres, aliae duas, paucissimae quatuor contineant. Singulae rotundae, miliiformes sunt, et in summo loco foraminulo aliquo pertusae esse mihi apparuerunt. Loca illa depressa diuersissimae magnitudinis ac figurae sunt. In pleno intestino, maximeque colo, aliquod genus est, quod cum hoc in plerisque conuenit. Haecenus tamen pauciora et minora illa loca depressa esse inueni, ac fere circulo aliquo cincta, in iisque nullae areae sunt, et glandulae vesiculis pellucetibus similes. Reliqua duo genera in recto intestino sunt, nempe in superiore parte lenticulares, solitariae, easque admodum numerosas, etiam in viui pueri inuerso intestino, vidi, ubi prociderat, mucum plorantes, in extremo intestino verissimas lacunas, non admodum oblique, inter villosas

particulas secum ferunt, vel crassa et faeculenta sunt, tanquam sanguinis biliosa recrementa, vel sanguinolenta et cruenta, cumque flatibus coniuncta, cruda, vel cocta, aut denique sicca.

³⁴ Quaecunque autem ex his ita ad aluum, vel ad alias quoque partes confluunt, quam facile haec, aut quanta cum molestia aeger ferat, atque sustineat, dispicere oportet. Nam vel properare medentes debent, ut ipsi auxilium feratur, antequam periculum accidat, vel omni contra curatione abstinere, ne, dum critica euacuatio cohibetur, aliquid contra naturae institutum fiat. Ex iis autem, quae hanc attentionem in primis desiderant, est laudabilis et a natura suscepta

L 5

humo-

sa et cellulosa procedentes, et satis amplas. Hic mucus eo spissior fit, quo diutius retinetur, et non raro deinde, magna copia, gelatinae forma, ut duci possit, vel sponte sua, vel sumta medicina, expurgatur. Cum hoc mucosum experimentum fecit ad Ruyschii imitationem, qui idem instituit cum sanguine Thef. Anat. VI. p. 7. Ill. Albinus, ex eoque membranam formavit, non adeo dissimilem internae intestinorum crassorum. Ex quo medentes discant, sibi cavere, et non nimis credulos esse siue aegrorum aut adstantium narratiunculis, siue propriis etiam oculis, si id, quod excretum fuit, aliquam cum membrana viscerum interna similitudinem habet. Quanto igitur difficilius est historiis, de partibus totius intestinorum canalis, vita etiam manente, excretis, fidem adiungere. Tales tamen descriptae fuerunt in Eph. N. C. Dec. III. Ann. III. p. 227. Ann. V. et VI. p. 409. et in peculiari diss. de parte intestini ieiuni per infer. guttur excreta. ab Andr. Westphal Gryphyswald. 1741.

³⁴ Quaecunque autem.) Olim in mentem veniebat, ~~ἀσση~~ fortassis liquida significare, ideoque τῷ ἄντι ὀππὸν opponi, sed facile sententiam mutavi, ut cum Foessio quaecunque interpretarer. vid. Maittaire Ind. in Aretaeum. Et haec verba ἀσση - - ἡ δὲ πύλον, putavi ad sequentia referenda esse, quae nempe ut plurimum comprimere ac sedare non decet; etsi non nego, in iis, quae tam varia per aluum descendunt, idem praeceptum teneri oportere.

XII. Ο'ργασμὸς ἀνοιξίς, κένωσις, θάλαξ,
ψύξις, ἔσωσις, ἔξωσις, τῶν μὲν, τῶν δ' ἄ.

XIII. Ο'κότεν ἔη κάτωσις ὀμφαλῷ τὸ σρέφον,
βραδὺς, μαλιστακὸς ὁ σρέφος, ἐς θανάτιον.

Τὰ

35) *Humorum coctio.*) Et tunc multa videntur *περι-
γίαι*, ut aeger deliret, ut eius nervi distendantur, ut,
si puer est, variolis laborans, comitiali morbo corri-
piatur. Haec sedare velle, est mortem aegri accelerare
velle.

36) *Adapertio.*) Videtur Hippocrates ad narium hae-
morrhagias, et vteri, et venarum, quae circa anum sunt,
adapertiones, itemque vasorum pulmonis et ventriculi re-
spexisse. Ex quibus sanguinis fluxibus, ut ille ex pulmo-
nis ac ventriculo vix unquam sine hominis noxa fit, sic
narium haemorrhagia et haemorrhoides, cum ut plurimum
iuvent

³⁵ humorum coctio vel maturatio, quae nunquam turbari et cohiberi debet. Sunt porro ex eodem genere cum eorum deiectio, quae in infernis abdominis locis consistunt, tum reiectio eorum, quae in superioribus partibus redundant, et quasi fluitant. Praeter quae etiam eorum fluxus huc pertinet, quae ex vtero muliebribusque proueniunt, item sordes, quas aures reddunt, quaeque communiter eorum significationem faciunt, quae caput et cerebrum affligunt, ipsumque nonnunquam morbum soluunt.

Contra longe alia commotionis magnae concitationisque humorum ratio est, quam saepe artis est, facere, ut viarum vasorumque ³⁶ adapertura, ipsaque proinde humorum euacuatio consequatur. Neque est inter haec calefactio et refrigeratio, cum internarum tum externarum partium, omittenda. Quae cum in vniuersum utilia sint, prudentis Medici est, inuenire, in quibus morbis singula vel adhibere liceat, vel oporteat omittere.

Sed quotiescunque ³⁷ sub vmbilico aliquid XIII. consistit, quo intestinum torquetur, semper tarda ac mollia tormina sunt, contra vero, si super vmbilico est.

Id-

iuuent hominem, modo aetati et vitae generi aliisque aegri rebus conueniant, per artem excitari debent, ut morbus per eas solvatur.

³⁷) *Sub vmbilico.*) Non sine ratione Duretus, alique interpretes rationem huius diuersitatis torminum in partium contentarum indole ponunt. Nam si quid aut in Zona illa coli, quae transuersim sub ventriculo ducitur, aut in flexu coli dextro sinistroe subsistit, siue in duodeno intestino haeret, quod non infrequens est, tormina oportet admodum acerbata esse. Vicinus enim ventriculus et septum transuersum est. Praeterea nullo fere loco tam magna nervorum

XIII. Τὰ διαχωρέοντα, ἢ ῥέπει, ἀναΦρα, πέ-
 πονα, ὠμὰ, ψυχρὰ, δυσώδεα, ξηρὰ, ὑγρὰ,
 ὀδημηκακώδεα.

XV. Δίψα πρόθεν μὴ ἐνεῖσα, μὴ δὲ καῦ-
 μα, μὴ δὲ ἄλλη πρόφασις, ἔρον, ῥινὸς
 ὑγρασμὸς.

Τὴν

uorum vis, quam circa intestinum duodenum reperitur, cui, mediante mesaraeo, magna pars superioris mesenterici plexus quasi innascitur. Ad quae intestini coli, ex tribus longitudinalibus ligamentis ortae, cellulae ac duodeni anfractuofum iter accedunt. Sed Aretaeus mauult hanc torminum diuersitatem ab carnea intestinorum structura deducere. Nam Lib. II. de Causis et Signis Diut. Morb. Cap. VIII. p. 61. ait: ἦν δὲ ἔλκος ἐγγένηται, ἐπὶ μὲν τοῖσι ἄνω, τροφὸς δυνά-
 θης, δριμύς - - - ἦν δὲ τοῖσι κάτω ἔλκος γένηται, πολλὴν
 τι ἀσυνέστερα τῶν ἄνω. καὶ γὰρ τὰ ἐντερα πολλὴν τι μᾶλλον
 τῶν ἄλλων σαρκωδέα.

38) Nam si spiritus.) Haec verba paulo utique auden-
 tior, sic, ut hic factum est, conuerti. Mouit me imprimis
 hoc, quod parum intelligebam, quae inter cocta et cruda,
 et quae post proposita sunt, differentia sit.

Idque vbi naturae beneficio propriaque inclinatione, ad haec loca delatum est, et per aluum deiicitur, medentium attentionem meretur. Eorum autem in primis est, indolem excreti humoris expendere, quae valde diuersa est. ³⁸ Nam, si spumae expers est, intelligimus coctum esse, naturaeque virtute ad maturitatem perductum, contra crudum, atque intempestiuo naturae molimine excretum, si frigidum excrementum est, si ficcum, si grauiter nares ferit, sic, vt vix ferri ac tolerari possit, si humidum, et pessimi odoris, vel plane foetidum est. XIII.

Tandem vero in humorum purgatione etiam considerari oportet, quae ad sitim attinent. XV. Quae si non antea aegro molesta fuit, neque nunc aestus seu calor febrilis est, qui corpus exsiccat, neque alia eius causa, ex iis, quas occasionales vocant, apparet, quae afferri possit, plurimum profecto curandi ratio variat. ³⁹ Tumque in primis simul vrinam, et narium humectationem, et quod per has vias excluditur, medentes considerant, ac de purgatione ex his iudicium

³⁹ Tumque - - vrinam.) Sitis ex siccitate viarum oritur, ex quibus in os, gulam, ventriculum, intestina, tenuis humectans humor exhalat, et augetur siccitas aeris accessu. Cum haec siccitas non a vi interni caloris prouenit, sed e. g. tantum in faucibus residet, indicium dare debet humor narium caua lubricans, cuius fons maximam partem arteria maxillaris interna est. Eaque etiam per palatum aliquot ramos explicat, reliquique omnes sunt a carotide externa, a qua et maxillaris. Pariter si ventriculus et intestina sicca sunt sine manifesta causa, malum probabiliter in coeliaca et mesenterica, inprimis superiore, arteria situm est, quae cum proxime supra renales, ex aorta proueniant, patere debet iis, qui sanguinis motus et secretionum leges tenent, quid tum possit ex vrina disci.

XVI. Τὴν ἐρρίψιν, καὶ τὸν ἀνασμὸν, καὶ τὸ ἀσύμπτωτον, καὶ τὸ θολερὸν πνεῦμα, ὑποχόνδριον, ἄκρεα, ὅμματα προσκακούμενα, χρώματος μεταβολή, σφυγμοὶ, ψύξις, παλμοὶ, σκληρυσμοὶ, δέρματος, νέρων, ἄρθρων, φωνῆς, γνώμης, χήμα ἐκέσιον, τρίχες, ὄνυχες, τὸ εὐφορον, ἢ μὴ.

Οἷα

40) *Crebra, vehemens.*) Nemo, quod sciam, τὸ ἀσύμπτωτον ad τὸ πνεῦμα retulit, ac me, fateor, ab initio pariter id huc non pertinere existimasse. Quare et conieci-
bam, turbatum fortassis ordinem verborum esse, ac debere ipsum sic constitui: καὶ τὸ ἀσύμπτωτον ὑποχόνδριον, καὶ τὸ θολερὸν πνεῦμα; ut τὸ ἀσύμπτωτον ὑποχόνδριον idem sit, quod τὸ μετέωρον. Sed Celsi lectio meliora me docuit, qui Cap. III. Lib. II. videtur in hunc locum Hippocratis commentatus esse: Dicit enim: Mali etiam morbi testimonium est vehementer et crebro spirare. Qui vehementer et crebro spirat, illi pectus vix subfidit; hoc est τὸ ἀσύμπτωτον. De voce θολερὸν, cuius etiam singularis significatus est, vid. Io. Opsopæus in Hippocr. Prorrh. Lib. I. p. 613. Opusc. Hippocr. Frf. 1587. 12.

41) *Hypochondrion.*) Tria imprimis sunt, quorum indicium ex hypochondriis haberi potest: hepatis, ac splenis tumor, ventriculus et colon intestinum inflatum, et respirationis vitia, ad quae omnia in acutis morbis attendi debet

dicium ferunt. Vtriusque autem humoris consideratio etiam in omni purgatione insignem utilitatem habet.

Atque in hac, sed maxime vbi natura deficit, et quasi arti opus relinquitur, necesse est, ut Medicus ad reliquas aegri conditiones, potissimumque eas respiciat, quae, quam grauis morbus, quantumque in eo periculum infit, indicare valeant. Et inter has quidem praecipuae hae sunt: prolapsus ad pedes, seu summa virium prostratio, atque eneruatio, quae solum omne ligamentorum musculorumque robur denotat. Deinde cutis, oris, aliarumque partium atque viarum ficcitas, videlicet, quod nimio aestu omne humidum dissipatum, et corpus aridum, squalidumque sit. Praeter haec quoque ⁴⁰ crebra, vehemens et anhelosa, turbida et inaequalis, respiratio, ⁴¹ hypochondrium aequale vel inaequale, constrictum, vel distentum, durum aut molle, inflammatum et dolens, aut expers doloris,

XVI.

bet. Nam vbi grauis spiritus est, neque pulmones, ut decet, expanduntur, diaphragma parum in ventrem descendit, sed, propter turbatum spirandi ordinem, alio tempore magis in spurias costas agit, easque mobiliore introrsum rapit. Ex quo fit, imprimis si vis obliquorum abdominis musculorum constringens accedit, ut hypochondria constricta et inaequalia sint: alio tempore, sed raro partim aëri, in pulmones irruenti, partim externis carnibus aliquando validius intentis, alias valde debilibus, quasi cedit, et hypochondria in tumorem attolluntur. Potest autem hoc solus ferratus posticus inferior efficere. Plerumque tamen si tumet, et inaequalia sunt, simulque spiritus difficiliter, et cum dolore trahitur, vel in hepate ac liene vitium est, maxime, si durior tumor est, et altius adscendens vel coli flexus flatibus distenduntur, quod imprimis tormina ostendunt, et alius obstructa. Cf. eleganter docti Drelincurtii Tract. de Lienosis. Quod vero hic *ὑποχόνδριον* dicitur, dextrum intelligendum est, nam metus est, ne hepar inflammatum sit.

loris, item extremae partes, quales frons, pedes et manus, calidae, vel frigidae, tumidae aut constrictae, atque acutae. Leue etiam indicium non est, quod oculi male affecti praebent, siue rubeant et illacrimant, siue languidi sint, et quasi collapsi, siue aliter a sano statu declinent, coloris in toto corpore mutatio, pulsus semper idem, aut varius et inaequalis, ⁴² cutis et extremae membrorum partes inalgescences, tendinum neruorumque tremores atque subsultus, sed articulorum ligamentorumque siccitas, et consumptio, spasmi, dolores, vox vel impedita, vel infusa, mens sana et integra, vel aegra. Sed plurimum denique ad conuenientem curationem facit, situm aegri nosse, et an ipse sponte membra componat, deinde capillorum colorem et densitatem aut raritatem, ordinem naturalem, vel morbo mutatum, porro vnguium figuram et colorem, inprimis vero alacritatem aegri, aut imbecillitatem, ferendique molestiam.

His

42) *Cutis et extremae.*) Verteram olim hunc locum, vt Duretus et alii, sed postea probabilius visum est, tres illos nominatiuos, ψύξις, πάλμοι, σκληρυσμός ita fuisse ab Hippocrate positos, vt totidem genitiuis δέρματος etc. responderent, etsi et ψύξις τῶ ἀρθρῶν, et σκληρυσμός τῶ δέρματος conuenire possit. Φωνῆς et γνώμης referri debent ad vocem μεταβολή· Σφυγμοί, si pulsus vertitur, per se stare potest, si vero quis mallet palpitaciones interpretari, posset etiam ad vnum ex illis genitiuis referri. Pulsuum vero observatio, etsi pluribus aliter visum est, ab Hippocrate non neglecta fuit. Vid. Vallesius Controv. Med. et Phil. Lib. III. Prooem. et Ill. Trilleri Epist. Med. Crit. ad Io. Freindium p. 49. seq. Rudolft. 1720. 8. Videtur autem Hippocrates in hoc paragrapho mala aegrotantium signa, et mortis fere indicia proposuisse.

Οἷα δὲ, σημήνια τὰντα. ὁδμαὶ χρωτὸς, σό- XVII.
ματος, διαχωρήματος, ὠτὸς, Φύσης, ἔρε,
ἔλκεος, ἰδρωτὸς, πτυάλε, ῥινός, χρωτὸς αἰμυ-
ρός, ἢ πτύαλον, ἢ ῥίς, ἢ δάκρυον, ἢ ἄλλοι
χυμοί· πάντι ὅμοια τὰ ὠφελέοντι, τὰ βλά-
πτοντα.

⁴³ His igitur de natura humorum cognitis, ut, quam medendi viam inire deceat, inueniatur, plurimum etiam sequentia valent, quae ideo, qualia in sano, tumque etiam in aegro corpore, contingant, diligenter obseruari oportet. Eorumque alia ex odore, alia ex sapore diiudicari debent. Sunt autem illa, quae in superficie corporis, cutis spiracula exhalant, maximeque cum aere e faucibus, ⁴⁴ et spiritus viis feruntur: deinde quae per aluum, imprimis sponte, descendunt, item, quae ad glandulosas cryptas, ⁴⁵ externam aurem intus cingentes, confluunt, atque interdum vere liquida ex aure effluunt. Sed porro videndum est, quomodo vel superne, vel inferne prorumpentes ructus flatusque nares feriant, quod etiam de vrina valet, atque de eo, quod per vlcera secedit, siue arte facta, siue morbosa, nec non de illo, quod ⁴⁶ per sudoris vias excernitur, et sputi nomine, ex faucibus et pectore, reicitur, atque ⁴⁷ e naribus fluit, vel muci forma emungitur. At vero ex his, de quibus ex gustu iudicari debet, iterum sudor est, vnde ⁴⁸ cutis quasi falsa fit, sciendumque, an quoque sputum falsum, et acre, aut mucus talis, aut similis lacryma sit, quae oculos et palpebras saepe inflamat, et cutem

M.

gena-

genarum exedit, et num alii humores falsi, qui e corpore feruntur. Et quandoquidem inprimis videndum est, quae siue sponte facta, siue arte mota concitataque profint, aut obsint, in haec sane ita porro inquirere expedit, ut sciatur, ⁴³ an ipsa naturae aegri, et morbi indoli temporique omnino conuenientia sint, an praeter legitimam causam rationemque, ita fiant.

43) *His igitur.*) Verba *ὅσα δὲ* a Girardeto in fine primae Partis huius libelli sunt posita, Partem secundam vero orditur: *σημῆι ταῦτα*. Ego vero, ut non separanda haec verba esse existimo, sic etiam malo ad sequentia referre, quod in his praecipue de notis agitur, quae ostendunt, quales morborum curationes suscipiendae sint. In praecedentibus videntur ea, quae ad humores excretos pertinent, in vniuersum magis proposita fuisse.

44) *Et spiritus viis.*) Ut Hippocratem constat inspirationem, quae per cutem fit, cognitam habuisse, sic et expirationem, quae ex pulmonibus fit, vel ex hoc loco verisimile est. Et Galenus ac veteres Medici fere omnes, inter praecipuos pulmonum usus, et hunc retulerunt, nempe, ut quasi fuligo sanguinis per pulmones euacuetur, quem usum cum et proxime superiorum saeculorum Physiologi memorauerint, mirum est, a tam paucis adhuc fuisse huius rei rationem habitam in medendo. Magna enim vis eius humoris est, quem ore exhalamus. Selibram circiter quotidie hac via euacuari, a Sanctorio positum est Medic. Stat. Sect. I. §. 5. Quintam partem totius facit Listerus in Comment. Glissonius Anat. Hep. Cap. 39. p. 370. Edit. Lond. nos altero fere tanto amplius expirare, quam inspirare existimat. Hanc perspirationem aequalem cutaneae facit Thruston apud Listerum de Humor. p. 9. Et quamuis fortasse impossibile sit, veram exhalantis humoris quantitatem inuenire, debet tamen ipsa parum illi cedere, quae per cutis spiracula exit. Primo enim pulmones toti excavati, in amplissima superficie, incredibilem pororum numerum habent, quibus aeri patent, deinde non ex pulmonibus tantum, verum ex oris quoque nariumque amplissimis cauis, semper madidis, magnam humorum vim expiramus. Praeterea videntur etiam hi pori maiores iis esse, per quos in cute transpiratio fit, et maior quoque celeriorque

que sanguinis, ad haec loca, appulsus, quo propius scilicet a corde absunt, et quo maiori velocitate vitalis succus per pulmonalia vasa circumagitur. Ac sunt frequentes et periculosi morbi a cohibita pulmonum perspiratione, rari leuiioresque a cutanea.

45) *Externam aurem.*) Ad cerumen existimo Hippocratem digitum intendisse. Quis cerumen, siue etiam cerumina, nam et hoc quibusdam probari intelligo, primum dixerit, nescio. Sufficit, barbarum esse. Antiqui sordes aurium nominarunt, teste Cicerone de Nat. Deor. L. II. C. 57. et Plin. Hist. Nat. L. XXVIII. C. 4. Recentiores marmorata, Plinii auctoritatem praetexentes Sal. Alberti Hist. part. p. 125. Ed. 1602. in quo tamen hoc vocabulum non inuenio. Fontem harum sordium, ante Du Verney, a Stenonis et Bartolo in Libro del Suono indicatum fuisse, docet Morgagn. Epist. IIII. ad Valsal. Opp. p. 74. An et Pechlino hae glandulae notae ante Du Verney? Saltem ubi describit glandulas, Cl. Du Verney non memorat. Obs. L. II. 46. Vsum huius humoris eum esse, quem Boerhavius exposuit Prael. Vol. III. p. 331. non nego; tamen non exiguus quoque is est, quem ingeniosissime excogitavit Cicero loc. cit. Prouisum etiam, vt, si qua minima bestiola conaretur irrepere, in sordibus aurium, tanquam in visco inhaeresceret. De quo vsu mirum est, Molinettum Diss. Anat. Pathol. p. 48. Ed. 1669. dubitasse. Sunt, quibus liquidae, copiosaeque hae sordes ex auribus profluunt, indicia vt plurimum siue secundae, siue aduersae valetudinis capitis dantes; et ipse aliquot noui, qui, cum ante capitis doloribus per saepe discruciantur, iam optime valent, quamdiu aures apertas habent, quibus obstructis, caput ipsis vehementer dolet. Cf. Cl. Schulzii Diss. de Auribus manantibus. De ceruminum aurium vsu peculiaris libellus est Nicol. Papinii Salmur. 1648.

46) *Per sudoris vias.*) In sudoris viis non pauca nondum expedita sunt. Sudorem non ex glandulis prouenire Ruyschius docuit Adu. Anat. I. 3. et glandulas cutaneas esse vias sudoris, negat Cel. Hallerus ad Prael. Boerhau. Vol. III. p. 566. sq. et quantum ego video, vterque recte. Tales glandulae, quales vere in cute inueniuntur, quasque Ruyschius fere spurias vocat, quia pleraeque cryptae tantum sunt, nullibi in corpore tenuem adeo, vix viscidum, vnguinosumque humorem emittunt, ac sudor est. Neque possunt tam subito, quam sudorem erumpere, saepe videmus, tamque

M 2

ma-

magnum humoris modum emittere. Et cum in hyeme, per plures dies, aut etiam septimanas, non sudemus, quantum quaeso deberent illi folliculi glandulosi extendi? quantum humor inspissari? Sed neutrum fit. Ad haec in iunioribus cadaueribus bis adeo repleuisse arterias memini, ut in aliquot locis, materia etiam colorata, per poros cutis, exiret, forma fere sudoris. Tamen in his, ut diligenter quaesierim, folliculos materia plenos, poris subiectos, inuenire non potui. Ut vero materia iniecta per poros dilatatos exiit, sic etiam sanguis ipse. Pechlinus Lib. I. Obs. 38. feminam vidit Lugduni Batauorum, cui per capitis poros, sudor sanguinolentus erumpebat, et haec femina videtur eadem fuisse, quam memorat Boerhaave Praef. Vol. III. p. 568. In pede viri vidit Binninger Lib. V. Obs. 58. plura exempla collegit Marc. Donatus de Hist. mirab. Lib. I. C. 2. ac, nisi fidem superat, certe mirabilis est historia viri, sanguinem sudantis, in coitu, apud Paullinum Obs. 46. Cent. III. Saepius hoc malum infantibus accidere testatur Binninger Lib. III. Obs. 52. et idem noui, ante aliquot annos, in Principe quodam, vnum annum circiter nato, obseruatum fuisse.

47) *E naribus fluit.*) Nares, etiam sanissimi hominis, diuersos humores emittunt, ex variae magnitudinis poris, ad cryptas pertinentibus, dictis Ill. Hallero ad Boerhav. Praef. Vol. III. p. 49. sq. Frequentissimos poros inuenio in antro, quod est inter cauum narium et ostium externum, a latere septi anterius, non in hoc ipso. Plures insignis magnitudinis sunt, ut et rotunda corpuscula clare videri possint, fere ut in intestinorum glandulis congregatis. Ex mediae magnitudinis poris pili prominent. Sed hi non fontes veri muci narium sunt, sed illius maxime, qui digito in nares immisso, eximi solet. Qui illum mucum secernunt, quem emungimus, illi maximam partem in septo conspiciuntur, partim vere arteriosi, partim adeo aperti, ut peculiare venosi ductus esse videantur. Ibi tamen et alios video, cryptas potius quam poros dicendos, et inter hos vnum maiorem sinum a dextris, in quo perquam multi pori conspiciuntur. In sinibus frontalibus, sphenoides, maxillaribus etiam mucum secerni, docet mucus magna copia ibi post mortem inuentus. Sed membrana in his, maxime frontalibus, perquam tenuis est, etsi numerosissimis vasculis instructa. Quae igitur utilitas spongiosae substantiae, quae videtur membranam Schneiderianam, praecipue in septo, facere?

An

An olfactum potius iuuat, quam mucii secretionem? Certe in septo maxima neruorum vis, cum contra in cellulis ethmoidalibus membrana aeque tenuis, quam in sinibus. Sed in his quaeritur, an duplex membrana sit, quarum nempe altera periostitii munere fungatur? Haecenus simplicem inuenio. Et potest cum periostitium esse, tum quoque humorem fecernere. Periostitium est membrana ossibus obducta, ut vasa ossi det, necessarium non est. Sunt hic ossa teneiora, et habent ab externis. Sed multis hominibus altera ex narium cavitatibus fere sicca et obstrueta est, ut plurimum ob septum ita inclinatum, ut altera cavitatis in medio fere clausa sit. Est autem semper, si pueros excipias, versus alterutrum latus inclinatum.

48) *Cutis quasi salsa fit.* Recte autem Hippocrates ad odores saporemque excretorum humorum respicere iubet, ubi medentes scire velint, cuiusmodi morbos futuros ipsi significant. Nam a qualitate humorum, eorumque naturali indole corrupta, plurimi morbi proueniunt, qui in internis sedibus consistunt. Quae humorum vitia omnia ad acrimoniam aliquam, seu salinum principium, acidum, alcalinumue, aut falsum inclinant, siue maiori copia eiusmodi cibis aut potus sumtus, siue illa salia ventriculi et intestini, aliarumque partium vitio, quae ad assumpta, in similem corpori substantiam, mutanda, plurimum faciunt, in corpore procreata sint. Quae humorum qualitates, de se ipsae, per excreta, significationem faciunt, adeoque, vel Hippocrate teste, ex horum odore, saporeque optime diiudicantur, simulque vocis *ἀλυσπος* vis intelligitur, quae salinum quaecunque genera comprehendit. Cur autem haec salia se imprimis eo humore, qui in cute exhalat, et sputo, et narium muco, lacrymisque manifestent, scilicet, quos quatuor humores Hippocrates examinandos proponit, cum ex partium fabrica, in quibus a sanguine secedunt, tum ex ipsa humorum indole, omnibus patere debet, neque adeo expositione eget. Obseruarunt autem sudorem falsum lixiuum Ol. Borrichius Aët. Hafn. Vol. III. 59. in podagrico; acidum in hydropicis Idem ibid. 69. item acidum a cibis Bennet Theatr. Tabid. Exerc. 29. Sulphureum etsi non sudorem, tamen perspirantem humorem memorat Cardanus in Vita sua. C. 27. et Alex. Tassonus Medit. Lib. V. Qu. 36. Noui feminam, in qua duos ut plurimum dies, ante mensium fluxum, tam acidi sudores copiosi profluunt, ut lintea, tanquam ab aqua forti, corrodantur. Quantum ad salinam cf. Ill. Hofmanni Diff. de

necessaria saluæ inspectione ad conseruandam et restaurandam sanitatem, et duæ Henningeri Diss. de Salua.

49) *An ipsa naturæ.*) Videntur hæc verba et ita verti posse: an signa, quæ spem vel periculum ostendunt, perfecte inter se similia fuerint.

XVIII. Ἐνύπνια, ὅσα ἂν ὀρέη, καὶ ἐν τοῖσιν ὑπνοῖσιν, ὅσα ἂν ποιέη· ἥν ἀκέρη ὄζυ, καὶ πειθεῖσθαι προθυμέηται, ἐν τῷ λογισμῷ μέζω ἰχυρότερα τὰ πλείω· ἐπίκαιρα τὰ σώζοντα τῶν ἐτέρων.

Vtque hæc singulorum humorum qualitatem inprimis indicant, sic de vniuersa corporis natura ac temperamento, mentisque integritate, per alia signa, constat. Inter quæ maxime infomnia sunt. Nam horum vtique magna vis est: videndumque potissimum, qualia aeger infomnia videat, et quo ipsa tempore contingant: deinde quid aeger in somno faciat, iaceatne tranquillus, an corpus iactet. Neque etiam parum nosse refert, an aeger acute audiat, et ita animo comparatus sit, vt rationes admittat, et obsequatur, ex quo constare possit, quomodo cerebrum affectum, numque mens integra sit. ⁵⁰ Fere autem omnibus scire præstat, an ea, quæ salutem pollicentur, et vtilia sunt, et numero plura sint, et fortiora iis, quæ contrarium indicant.

50) *Fere autem.*) Sic verti hunc locum, non, quod omnino imitandum Foesium esse existimabam, sed quod, propter plures dubitationes, quomodo recte vertendus sit, ignorabam. Multa sunt, quæ suadent, hæc verba μέζω - - - ἐτέρων ad illa: πειθεῖσθαι προθυμέηται referre, sed ex ipsis, vti nunc iacent, nullus commodus sensus elici potest. Neque ego video, quomodo emendari queant. Quod si vero separantur a præcedentibus, totus locus ita interpunctus legatur:

gatur: ἐν τῷ λογισμῷ μέζω - - τῶν ἐτίμων, sic sane verti potest: Inter se autem collatis his signis, videndum est, an ea, quorum magna efficacia est, licet pauciora, pluribus, sed minoris momenti, praesentent, atque an iis, quae commode eueniunt, plus fidendum sit, quam illis, quae prae caeteris salutaria sunt. Posset fortassis et sic legi: ἐν τῷ λογισμῷ μέσφ' ἰχυρότερα. etc. etc. quod tamen vix alium sensum efficeret. Et praeter haec certissimum est, sive hoc, sive illo modo haec verba interpungantur, alieno loco posita esse, et si, ubi exciderint, nondum video.

Ἦν αἰσθάνωνται πάσῃ αἰσθήσει, πάντων XVIII.
καὶ φέρωσιν, ὁκοῖον ὀδμας, λόγους, εἴματα,
χήματα.

⁵¹ Expediit autem et sensus reliquos intueri, an integri, et singuli ita constituti sint, ut, quaecunque oblata fuerint, recte pleneque percipiant, atque ferre omnia, sine mentis corporisque commotione, queant. ⁵² Talia vero cuiuscunque naturae odores sunt, sermones etiam, ab adstantibus inuicem mixti, vestitus varii, et variae obiectorum figurae.

⁵¹ *Expediit autem*) Cum ea, quae praecedunt, ad sensus internos pertineant, malui haec ab ipsis separare, simulque cum his ea coniungere, quae, secundum Duretum, in sequente paragrapho, leguntur usque ad verba: εἴματα, χήματα. Certe haec ab illis separare non licet.

⁵² *Talia vero cuiuscunque naturae odores sunt.*) Ut in multis aliis rebus observandis, quae in morbis contingunt, sic in his quoque, quae Hippocrates hoc loco recenset, veterum Medicorum diligentiam et accurationem nos quidem miramur, et laudamus, neque vero imitamur. Attamen in illis affectibus, in quibus etiam mens patitur, summae utilitatis est, ea omnia remouere, quae vel oculos, vel aures, vel nares, vel tactum grauius ferire, et ita afficere valent, ut animus inde commoueatur, et morbus asperior fiat. In
M 4 qua

qua re obseruanda, et veterum quorumcunque, et maxime recentiorum, diligentiam longissime superauit ex Graecis Aretaeus, ex Latinis Caelius Aurelianus. Non autem rara sunt eorum exempla, quos variarum rerum odores laeserunt. Horum plura collegit Boyleus de mira subtilitate effluuiorum etc. et Theod. Zwingerus Diff. de Antipathia humana, item Boeclerus in Diff. de Poris, effluuiis et odoribus. Sic etiam nobilis quidam a vespertione, et miles fortissimus a fele male affecti apud Vallisnieri T. I. Opp. p.83. Huc etiam pertinet siue vomitus, siue purgatio, solo odore purgantium medicinarum, concitata. Memorabile est exemplum Pfeilii, Medici Lipsiensis, apud Salmuthum Cent. III. Obs. 8. Is, ubi purgante medicina uti voluit, pharmacopolia ingressus est, quando electuaria purgantia parabantur. Alius, ex odore florum tunicarum purgati, meminit Paullini Cent. III. Obs. 25. Plura vide apud Binningerum loco citato. p. 227. Ut vero per olfactus organum multi, sic per visum, auditum, etc. non pauciores laedi, frequenti obseruatione perceptum est, quod Medicus ignorare non debet, ne, si in aegro tale quid obseruet, vere naturale, pro malo signo habeat.

XX. Τοιαῦτα εὐφώρας, ἅπερ καὶ αὐτόματα ἐπιφαινόμενα ὠφελεῖ καὶ ὅποτε κρίσῃ τὰ τοιαῦτα ἐποιέει, καὶ τσαῦτα, καὶ τοιαῦτα, οἷον φύσας, ἔξρον, οἶον, καὶ ὀκόσον, καὶ ὀκότε· ὀκόσα δὲ τ' ἀνακτία, ἀποτρέπειν μάχεσθαι αὐτοῖσι.

Scire etiam permultum interest, num, quae, ubi sponte ac praeter opinionem apparent, vtilia sunt, facile aegri ferant, et quando tot et talia signa crisin afferant. In qua re sane ad qualitatem eorum, quae excernuntur, ut flatuum, vrinae, aliorumque, tum etiam ad quantitatem et tempus, quo fiunt, respiciendum est. Nam, si perfecta iudicatio est, tamen naturae imperus aliquando iuari debet: Similiterque contraria per-

perpendi necesse est, et, quantum ab iis periculi immineat, ut constet Medico, quomodo cum iis pugnandum sit, ut quacunque ratione auerantur, humoresque vel deriuentur ad propinqua loca, vel plane reuellantur.

Τὰ ἐγγύς, καὶ τὰ κοινὰ τοῖσι παθήμασι, XXI.
πρῶτα καὶ μάλιστα κακῆται.

Id autem perpetuum est, ut, quae loca vicina affectis sunt, vel cum iis per nervos aut vasa communicant, similisue etiam substantiae sunt, primum, maximeque damno afficiantur. Quocirca vel ex his etiam intelligi potest, in qua potissimum parte morbus consistat, et qualis humorum corruptio fit.

53) *Quae loca vicina.*) Haec duo imprimis consideranda sunt, ubi et morbos, eorumque symptomata dignosci oportet, et reuellendo, vel declinando ipsis mederi. Adeo probe diiudicandum est, an dolor siue alia affectio, in propinqua parte, a nexu per membranas, proueniat, et parum periculi ostendat, an potius a decumbente ad ea, per vasa, copiosiore humore, eiusque per nervis iniectum stimulum, concitatore affluxu, procedat, quod semper est multo magis metuendum. Sed quod remotioribus partibus cum aliqua ex affectis communio est, id vel a diametro, directioneque aequali vasorum vtriusque partis, eorundemque mutuo ingressu (*ἀναστροφῇ* vocant,) vel humoris, utroque loco secedentis, simili indole, vel denique a nervorum consensu, pendet. Hisce modis celebris illa, et princeps quasi, inter mammas, vterumque communio perficitur, salivae intestinorumque glandulae simul afficiuntur, vtero laborante, respiratio laeditur, ventriculo male affecto, caput dolet, et contra hoc laborante, ventriculus agitatur. Quarum singularum communionum peculiarem causam quando medentes perfecte cognouerunt, possunt sane illis affectibus apta propriaque medicina, quam facillime occurrere, et morbum declinare, nisi ipsis aliquid insit, quod aegro salutem

litem polliceatur. Nam ille dolor, e. gr. qui post iudicatam pleuritidem, circa claviculas oritur, certissimum morbi superati indicium praebet, neque medicinam admittit. De hoc consensu singularis libellus est Baufneri, et alius Cl. Regae de Sympathia, cuius libri nouam editionem expectamus. cf. quoque Ill. Hoffmanni dissert. de Consensu partium praecipuo pathologiae et praxeos medicae fundamento. Hal. 1717.

XXII. Κατάσασιν ἐκ τῶν πρώτων ἀρχομένων,
ὅ, τι ἂν ἐκκρίνηται ἐκ τῶν ἔρων, ὅκοῖα ἂν ἔη,
καὶ ὅτι τις σύμπτωσις, χροῖς ἀπάλλαξις,
πνεύματος μινύθις, καὶ τ' ἄλλα.

⁵⁴ Quo autem propria morborum natura atque indoles, exitusque cognoscatur, intueri in primis ea fas est, quae principio morbi inciderint, qualia nempe sint, tum quae et in vniuersum, per cuncta corporis loca, et figillatim, per vias vrinae, elidantur, siue subfidant in lotio, siue innatent; porro qualis totius corporis habitus collapsus et extenuatio fit, ⁵⁵ colorisque, praesertim in facie, mutatio, et spiritus imminutio, accipiendiue eum difficultas, et alia.

54) Quo autem propria.) Ex hoc loco aptum sensum elicere velle, ordine verborum non mutato, impossibile est. Puto autem ita constituendum esse; κατάσασιν δὲ ἐκ τῶν πρώτων ἀρχομένων, ὅκοῖα ἂν ἔη, ὅ, τι ἂν ἐκκρίνηται, ἐκ τῶν ἔρων, καὶ ὅτι ἢ σύμπτωσις. Sic omnia plana erunt, vt ex paraphrasi apparebit.

55) Colorisque mutatio.) Raro aliquis aegrotat, vel tantum incipit aegrotare, quin externus corporis habitus, et cutis color, mutationem patiantur. Neque vero hic de flauo ictericorum colore, aut rubicundo peripneumonicorum, in facie, loquor, verum de illo, qui ex alio quocunque grauiore morbo oritur. Qui, cum a pluribus causis proficisci queat,

queat, videtur tamen inprimis a cordis arteriarumque viribus fractis, quae, cum rubrum sanguinem et vitalem succum quasi excoquere, tum per minima vascula eum diffundere nequeunt, efficiunt, ut omnis vigor pereat, et cum collapsa contractaque cute, pallidus eiusdem luridusque color coniunctus sit. Hinc magna coloris mutatio, a principio facta, gravissimi morbi signum est. Solet autem hoc signum ex faciei potius, quam aliarum partium, cute defumi, neque sine ratione. Conf. Stahl's Dissert. de Facie morborum indice. Praeterquam enim, quod permulta docent, sanguinis ad uniuersum caput, quasi expeditiorem, quam ad alias partes, viam esse, permulta inprimis nervorum, quinti septimique paris, fila, per omnia cutis faciei loca, ducta et directa inueniuntur, quae, cum a propinquo cerebro proueniant, et cum aliis plerisque, etiam ad vitalia organa pertinentibus, multiplici ratione iuncta atque vnita sint, debent ipsa potissimum roboris debilitatisue vitalium organorum indicium facere. De hac re elegantissimus locus est apud Quintilianum Declam. VIII. pag. 182. Edit. Burm. Nullum natura morborum genus solis visceribus abscondit; et quicquid causas valetudinis de vitalibus trahit, in corpus emanat. Inde pallor, inde macies, quod ad interiorem dolorem superposita consentiunt.

Μετὰ τῶν τὰ διατήματα τὸ μὲν εἶ
XXIII.
ὅμοια τὰ ἀπίοντα, δεῖ εἶδεναι, διεξοδοί, ἔρα,
καὶ ὑξέρας, πτύαλα, κατὰ ῥίνας, ὄμματα,
ἰδρῶς ἐκ Φυμάτων, ἐκ τραυμάτων, ἐξανθη-
μάτων. ὅκόσα αὐτόματα, ὅκόσα τέχνησιν,
ὅτι ὅμοια ἀλλήλοισι.

⁵⁶ Praeter haec omnia, quae ad victus rationem pertinent, considerari oportet, maximeque, an ea, quae excernuntur, atque abscedunt, ipsis respondeant. Scilicet, quae per deiectiones excernuntur, aut cum vrina effluunt, vel
in

in mulieribus, ex vtero proueniunt, sputa, item, quae ex naribus fluunt, ⁵⁷ porro lacrymae, et alii, circa oculos secreti, humores, deinde sudores, et illi humores, ⁵⁸ qui in tumoribus colliguntur, et consistunt, atque ex ruptis prodeunt, item, quos in vulneribus oscula vasorum stillant, vel qui in cute efflorescunt, variaque pustularum genera formant. Quorum omnium ita habenda ratio est, ut ad vlcera sponte vel arte facta pariter respiciatur.

56) *Praeter haec.*) Et hic ab omnibus Interpretibus recedo, qui verba; *μετὰ τῶν τῶν διατμήματα* ad praecedentia referunt, a quibus separo. Nolo negare, posse aliquo quasi iure ad praecedentia referri. Sed quis *σύμπτωσιν*, *χρῆσις ἀπὸ ἀλλήλων* ad *διατμήματα* retulerit? aut quis crediderit, Hippocratem, breuitatis adeo amantem, scripsisse, *ἢ ἄλλα μετὰ τῶν τῶν διατμήματα*. Quid enim tunc *τὰ μετὰ τῶν*?

57) *Porro lacrymae.*) Sed cur Hippocrates non *δάκρυον* posuit? Probabile est, duplicem humorem cognitum habuisse, qui in oculis secernitur, lacrymas puta, et sebum, quod glandulae Meibomianae dant. Sed hoc affirmare nolo, fuisse Hippocrati eius quoque fontes cognitos. Hos, ut nunquam tam regulariter dispositos inuenio, ac picti sunt a Morgagnio, sic et nunquam tam varie dispositos, ac sunt in figura Cl. Vateri, Miscell. Berolin. Cont. III. Mihi canaliculi sunt, in quos plures, a latere positae lacunae, minutae, non glandulae, patent, et humorem emittunt. In inferiore palpebra, fere ampliores inuenio, et aliquot ex illis ex duobus, et tribus etiam, canaliculis vnitis natos.

58) *Qui in tumoribus colliguntur.*) Hoc quidem constantis obseruationis est, si aeger vel casu vulneratus sit, vel abscessum, aut vlcus, habeat, arte vel alio morbo productum, quancunque in his subito, et praeter rationem, factam mutationem, in omni morbo periculum, in plerisque mortem ostendere. Quod Hippocrates in Coacis Praenot. pag. 196. confirmat, dum ait: *Ἐλκος πέλινον ἢ ξηρὸν, ἢ χλωρὸν γινόμενον, θανάσιμον*, quae verba Celsus ita latine reddidit Lib. II. Cap. VI. Vbi vlcus, quod aut ante, aut in ipso morbo, natum est, aridum, et aut pallidum, aut

liui.

liuidum factum est, mors denunciatur. Conf. etiam Hippocrates de Capitis Vulner. pag. 911. et alibi. Et quamuis cum corporis structura congruat, debere in eiusmodi parte aliquam mutationem fieri, quando morbus increfcit ac peior fit, plane vt in aliis locis, vbi aliquis humor fecernitur: tamen illis prae his id peculiare, adeoque attentione dignum est, quod nunquam non proposito metu, Medicum terreat, ac mortem denuncient. Videtur autem id a vitali virtute prouenire. Quae, etfi ad omnes secretiones perficiendas plurimum, nec tamen aequè multum facit, sed ad vnam alteramque, et praecipue ad nutritionem, quasi integra requiritur. Ad vulnus vero recenti carne implendum, aut in alia parte pus laudabile formandum, vim maiorem, quam ad nutritionem ipsam, desiderari, vel eorum vulneratorum exempla testantur, in quibus ex veneris e. g. vflu, etiam non immoderato, omnis suppuratio cohibita fuit, et mors, contra omnem medicinarum vim, accelerata. Atque debet vitalis facultas eo certius, nouo aliquo morbo superueniente, concidere, quo magis ipsa vulnere, alioque priore morbo, debilitata fuit. Quare ex his signis colligimus, si in morbo aliquo, vel vulnus alteretur, vel in abscessu suppuratio cohibeatur, et vtraque pars detumescat, et arida fiat, ipsam vim vitae a morbo superari, et mortem propinquam esse. Conf. Ill. Platneri Dissert. de Noxiis ex cohibita suppuratione.

Πάντα τὰ κρίνοντα καὶ τὰ ὠφελέοντα, XXIII.
καὶ τὰ βλάπτοντα, καὶ τὰ ἀπολλύοντα,
ὥς τὰ μὲν περιφύγων ἀποτρέπη, τὰ δὲ προσ-
καλέων καὶ ἄγῃ, καὶ δέχηται.

Sed maxime, an similia inter se omnia sint, quae iudicandi vim habent, quaeque auxilio praefidioque sunt, nec non quae nocent, vel morbum protrahendo, vel in grauiorem mutando, quaeque denique plane iugulant, et mortem maturant. Et haec quidem Medicus, tanquam pestem, vbique fugiens auertat, atque declinet,

clinet, illa potius excitans prouocansque moueat, ac si sponte fiunt, excipiat et iuuat.

XXV. Καὶ τ' ἄλλα δὲ ἔτω δέρματος, αἰρέων, ὑποχονδρίων, ἄρθρων, ὀμματος, σώματος, χημάτων, ὕπνων, οἷα κρίνει, καὶ ὅτε τὰ τοιαῦτα μηχανάσθαι, καὶ ἔτι ὅσαι τοιαῦται ἀποσάσεις γίνονται οἷα ὠφελέσσι βρώμασι, πομασί, ὀδυμῇσι, ὀράμασι, ἀκέσμασι, ἐννοήμασι, ἀφόδοισι, ὑγροῖσι, θάλπει, ψύζει, ξηροῖσι, ὑγρῆναι, ξηρῆναι, χρίσμασι, ἐγχρίσμασι, ἐπιπλάσσοισι, ἐμπλάσσοισι, ἐπιπάσσοισι, ἐπὶ δὲ τοῖσι, ἐπιθέτοισι χήματα, ἀνάντρησις, ἴησις, πόνος, ἀργίη, ὕπνος, ἀγρυπνίη, πνέυμασι ἀνωθεῖν, κάτωθεῖν, κοινοῖσιν, ἰδίοισιν, τεχνητοῖσιν.

⁹⁹ Neque alia reliquorum, quae in corpore eueniunt, ratio est. Ex quibus cutis affectiones sunt, et partium extimarum, et hypochondriorum, et articulorum, et oculorum, et oris, et corporis positurae ac somni. Nam quae ex his iudicandi vim habent, et quidquid talia ciere mouereque potest, tum etiam quotquot abscessus eius naturae oboriuntur, ut morbum leuent, et salutem polliceantur, ea ut fiant, cuncta moliri oportet. Et ad haec sane plurium rerum permagna vis est, inter quas primum locum cibo potio-

potionique damus. Ex his autem ut ea praestant, quae facile aeger concoquit, ad quod et hoc pertinet, ut non plus fumatur, quam ad vires sustinendas necessarium est, sic magnae utilitatis est, temporis rationem habere. Deinde suffimenta sunt, sexui, consuetudini, morbo accommodata, res variae, quae quod oculis auribusque obiciuntur, animum varie commouent, atque excitant, maximeque exhilarant. Neque etiam vanum est, apud eos, qui philosophicis contemplationibus delectantur, rationibus potius quam medicinis uti, corporique adeo per mentem auxilium praestare. Praeter haec alia valetudinis praesidia sunt, ⁶⁰ quae demunt aliquam materiam, et per vias, quibus natura affuevit, euocant. Utimurque et his, et vaporibus, seu quae fotu humida sunt, ut calefiant partes, vel refrigerentur, et siccis, ut suffimentis, quo vel humectentur, atque ex rigidis flexibiles fiant, et pori aperiuntur, vel desiccantur, et robur accipiant; porro utile etiam est, ⁶¹ vel illinere aliqua corpore, vel simul ita perfricare, ut a patulis per calorem viis, vnguenta reorbeantur; itemque, cataplasmatibus uti, emplastris, pulueribus insperfis, ⁶² aliisque medicamentis superhabitis, seu epithematibus. Praeterea, pro varia morbi, nocentiumque humorum conditione, aeger ita figurandus est, ut vel plus minus inclinatus, vel in alterutrum latus iaceat. Tum frictione utendum est, ⁶³ vel medicina, et totum corpus, vel aliqua saltem pars labore exercenda, aut contra quietes imperanda est, atque vel somnus commendandus et conciliandus, vel aeger ad vigilandum exhortandus est. ⁶⁴ Atque oportet etiam fomentis uti, iisque vulgaribus, aut aegro propriis,

priis, vel a Medico arte paratis, quae supernis, infernisque corporis partibus admoueri queunt.

59) *Neque alia.*) Diu dubius haesi, quomodo hunc locum et interpungerem, et deinde latine conuerterem. Tandem mihi visus est hic nodus optime solui posse, si ponamus, Hippocratem voluisse, medentem debere καὶ τὰ ἄλλα δὲ ἐπὶ μηχανάουσαι βρώμασι caetr. et quae ita moliri debeat, esse, οἷα κρένα etc. Et sic etiam interpretatus sum. Vt non negem, aliqua in hac interpretatione parum plana esse, puto tamen certissimum esse, reliquorum versiones nullum plane idoneum sensum efficere. Et τὸ μηχανάουσαι non post verba: οἷα ὠφέλιμα posita esse, per simplicitatem dictionis Hippocraticae, excusari potest. Nam, ut fere inter loquendum fieri solet, Hippocrates, ubi scripserat: οἷα κρένα καὶ ὅτι τὰ τοιαῦτα μηχανάουσαι, et videbat, se abscessum omisisse, sequentia τῶ μηχανάουσαι subiecit, addita particula ἐπὶ ad indicandum, et haec oportere μηχανάουσαι. Malui etiam ὅτι legere, ut Foessius habet, etsi, quando, verterit.

60) *Quae demunt.*) An satius fortasse, si vertatur, facibus, ut et his, inter medicamenta, locum, ab Hippocrate, datum esse, cum nonnullis credamus? Mihi aliter visum est. Quae sequuntur verba: ὑγρῆναι, ξηρῆναι, etsi abundare videantur, nolui tamen plane tollere, verum sic, ut feci, ad praecedentia referre. Forte tamen et aliquo iure ad sequentia pertinent, ubi vertendum esset: Ad humectandum vero, vel siccandum,unctionibus uti decet caetr. Sed illud magis placet.

61) *Vel illinere.*) Meminisse hic oportet inunctiones ac frictiones alias athletarum et sanorum, alias aegrorum esse. Neque in his idem est illinere, ungere, inungere. χρίσμι accipio pro eiusmodi illitu, qui nervos grate afficit, sitque medicina, quae mediam consistentiam habet, ἔγχυσμι ad molliendas fere laxandasque partes adhibetur, estque proprie inunctio, sed quae non toti corpori adhibetur; id enim puto proprie ἀλάφουσαι esse, verum vni alterique parti, quam e. g. dolor occupavit. Ab his differt ἀνάτριψις, quae sicca frictio est, ac, ut videtur, longior; Hippocrates enim saepius simpliciter τρίβειν commendat, alias vero vtrumque, et τὸ χρίειν et τὸ τρίβειν, quod frictionem indicat cum oleo fieri debere.

62) *Aliisque medicamentis.*) Quid quaeso hic ἐπὶ δὲ τοῦ αἵματος forte, quod ex sequenti ἐπιδέτοιαι natum; nam sane otio-

otiosum esse videtur, nisi transposita illa verba sint, ut illa ἐκ τῶν τοῖσι ad χημάτω referri debeant, quod utique placet.

63) *Vel medicinae.* Ergo, quae ante commendata sunt, non sunt medicinam facere? Mendam subesse vix dubitationem admittit. Sed quomodo tollenda? Videbatur ἱησις scribendum esse, quod Erotianus purgationem, καθάρσιν exponit. Sed supra iam αἰφρόδοισιν positum vidimus. In mentem venit, posse vel ἱανσις, aut ἱησις, vel ἱμεσις, ionice pro ἱμωσις, legi. ἱησις perfusionem significat, aut etiam exhilarationem, ab ἱαννομα, ἱμεσις ab ἱμμάζω, humectationem. Sed me fateor exemplis destitui.

64) *Atque oportet.* Casus bis mutati, nempe, ut ab initio dandi casus esset, deinde nominandi, hinc iterum dandi, totum locum suspectum redderent, nisi Hippocraticum scriptum esset, cui negligentia fere ornamento est. Quod vero τὸ πνέυμασιν attinet, etsi de fomentis, proprio sensu sumto vocabulo, id est de vaporibus, ex ore missis, interpretatus sum, tamen omnem difficultatem eo sublatam esse, vix puto. An praestat πνέματω flatus et ructus interpretari, ut ποισά sint, quales omnibus hominibus, etiam sanis, contingunt, ἰδιαι, quales aegro proprii sunt, post haec vel illa alimenta assumpta, τεχνητά denique, qui per artem excitati sunt? Ego nihil audeo definire. Si πνέματα fomenta sunt, pertinet huc Hermippus, qui, anhelitu puellarum, dicitur annum aetatis 115 attigisse, de quo argumento nouissimus libellus est Cl. Cohausen, inscriptum Hermippus redituius. Conf. etiam Baco de Verulamio p. 554 et 559. Opp. Edit. Frf.

Εν τοῖσι παροξύμοισι μήτε ἔῃσι, μήτε XXVI.
μέλλεσι, μήτε ποδῶν ψύξει, ἀλλ' ἐν καταρ-
ρώπῳ τῇ νέσῳ.

Sed datum est Medicis videre, ne, in ipso accessionis impetu, talia fiant, neue ea proxime instante, neue vbi extrema, maxime pedes frigent, quod interni caloris argumentum est. Sed medicinam fas est, in declinatione morbi, adhibere, videlicet, quum, sedato interno humorum

N

orgaf-

orgasmo, eorum aequalis, etiam per extimas partes, fluxus est, ac distributio.

65) Conferri meretur Sallust. Saluianus de Re Medica Var. Lect. Lib. I. Cap. VI. Romae. 1588. 8.

XXVII. Τοῖσιν ἐν τοῖσιν περιόδοισιν παροξυσμοῖσι
τὰ προσάγματα μὴ δίδοναι, μηδὲ ἀναγκάζειν,
ἀλλ' ἀφερέειν τῶν προδεδειγμένων, πρὸ τῶν κρι-
σίων.

Similiter in iis morbi accessionibus, quae pro affectus, vel aegri natura, temporibus statis redeunt, debet nulla ⁶⁶ cibi accessio fieri. Et grauius errant, qui, propter infirmitatem aegri et vires fractas, necesse esse existimant, vt vel cogatur cibum assumere, quo maiori imbecillitati consumptionique praeueniatur. Etiam, vbi iudicatio morbi instat, cuius rei indicia medentibus sunt, id auferendum de cibo est, quod adiectum erat, cum morbus aliquantum remiserat.

66) *Cibi accessio fieri.*) Circa cibos, in morbis, acutis maxime, dando, medentium plurimi, sed diuersa ratione, peccant. Nam alii aegris omni cibo, non solum valentiore, interdiciunt, sed etiam abstinere eundem, per plures dies, ab omni alimento, iubent. Alii contra nimium aegris indulgent, vel plane etiam ipsis inuitis, varii generis cibos omni tempore, dant, idque faciendum clamant, quo natura, robustior inde facta, morbum et sustinere et superare possit. Vt autem omnis valentior cibis, quamdiu morbus viget, homini nocet, et molestias creat, neque adeo exhiberi debet, sic maxime, vbi morbi accessio est, et crisis instat, secundum Hippocratis praeceptum, cibi quantitatem imminui oportet. Nam, quo plus cibi assumitur, ac quo ille valentior et resolutus difficilior est, eo maior vis vitae, ad concoquendum illum et in humorem corpori similem redigen-

digendum mutandumque, requiritur. Haec autem in omni morbo debilis est, et cum hoc conflictatur, ut, quae materia morbum fecit, excoquat. Quare multo cibo, maximeque valentiore, sumto, totum corpus perturbari necesse est, ac vitalem virtutem infringi. Ac ipse cibus, cum a natura debeat in vitalem succum conuerti, ipsa deficiente, in corruptum humorem abire, et non tam corpus, quam morbum, alere debet, et exacerbare, ex quo consequens est, ut crisis vel protrahatur, vel fieri omnino prohibeatur. Hoc autem Hippocratis praeceptum etiam in Lib. I. Aphorism. 19. licet paululum mutatis verbis, habetur, quo loco et Aphor. 8. 9. 10. 11. consulendus est, et Aretacus etiam ait de Cur. Acut. Lib. I. Cap. I. pag. 74. ὑποστρέλλεσθαι δὲ ἐν τῇσι κρίσεσι, καὶ μικρόν τι πρὸ τῶν κρίσεων. Conf. etiam Celsus Lib. III. Cap. V.

Τὰ κρινόμενα, καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως XXVIII.
μὴ κινέειν, μὴτε νεωτεροποιέειν, μὴτε Φαρμα-
κείοισι, μὴτε ἄλλοις ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾶν.

Constans enim de iudicatione haec curandi lex est, neque omnino mouendum id esse, quod naturae beneficio, et conuenienti tempore, iudicatur, ⁶⁷ neque nouari, alterarique debere, quod post perfecte iudicatum deuictumque morbum, fortassis superest. Et ad haec neque purganti medicamento uti fas est, neque aliis, quae stimulant, iterumque humores concitant. Tum enim satius est, nulla remedia adhiberi, et sibi relinqui corpora, quae vis naturae a morbo liberauit.

67) Neque nouari alterarique debere.) Hippocratem verbo νεωτεροποιέειν, cum ad superstitem, post crisin, materiam, tum ad remanens empyreuma, quod Duretus vocat, respexisse, admodum verisimile est. Nam et illam aliquando Medici, si mouere nequeunt, atque expellere, emendare student, hoc vero, empyreuma scilicet, seu, quod idem

est, caloris febrilis residuum, plurimi, vel sic dictis refrigerantibus, vel etiam, in Galliis potissimum, Chinae usu, extinguere solent, et naturam ita iuuare volunt, quod utrumque Hippocrates, cum hoc loco facere prohibet, tum Lib. I. Aphorism. 20. repetit. Et sane cum ipsa ratione congruit, satius esse, post crisin perfectam, ab omni medicina abstinere, et conueniente tantummodo victus genere, viribus aegri succurrere, quae, cum integri morbi impetum frangere potuerint, et eiiciendo oppresso, relictisque nervis, frustra contra nitenti hosti, pares erunt, ac tutam sibi perfectamque sanitatem praeftabunt. Saltem, id omne tunc minus tuto exhiberi, crediderim, quod operosius chemica arte, ex triplici, quod aiunt, regno, sed inprimis minerali, paratum est, minimumque naturae corporis respondet. Videatur Henr. Iac. Stueven Diss. de Reliquiis post crisin ad Aphor. 12. Sect. II. Ienae 1727. et de Pre Diff. de Cibatione reconualescentium. Erf. 1724.

XXVIII. Πέποινα Φαρμακένειν, καὶ κινέειν, μὴ ὤμα, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, εἰ μὴ ὀργᾶ. τὰ δὲ πολλὰ ἐκ ὀργᾶ.

Circa coctionem alia cautione opus est: non enim omnia bene iudicantur, quae cocta sunt.⁶⁸ Ac tum utique mouendum est, quod coctum fuit, et purgans medicina adhibenda. Sed cruda nunquam cienda sunt, quoniam id aegrum infirmat, et ordinem naturae interturbat. Etiam in principio morbi vacuantia remedia minus recte dantur,⁶⁹ nisi vbi materia turget, quae morbum facit, et breui victum iri aegrotum indicat, nisi protinus auxilium feratur. Tamen et hoc raro opus est, quoniam tam pravae indolis morbi, tamque maligni minus frequentes sunt.

68) *Ac tum utique.*) Totus hic locus illustratus patet in Bern. Paterni Lib. cit. de Humor. purgat. Langii Epist. Medic. Lib. I. Ep. 12. et 39. et Lib. II. Epist. 41. Alomari Opp. pag.

pag. 35. seqq. Edit. Lugd. 1597. fol. et Franc. Vernage
Quaest. an in acutis orgasmus a purgante? Paris. 1716.

69) *Nisi ubi materia turgēt.*) Magnum quid ac diuinum
est, futura praedicere, videtur tamen et Medicis ex parte
concessum esse, ingenio iudicioque inprimis valentibus.
Hoc enim primum utique est, cui Medicus operam dare de-
bet, ubi ad aegrum, morbo praefertim acuto laborantem,
arcessitus fuit, ut, cognita vera materiae morbificae indole,
ipsiusque adeo morbi vel leuitate vel grauitate, quid
sperandum, quid metuendum sit, adstantibus exponere pos-
sit. Ab hoc omnis medendi ratio pendet. Nam ubi Me-
dicus, febrem minus malignam esse, cognouerit, et facile
a vitali virtute superandam, hanc non, ut ii faciunt, qui
sibi credunt vim potestatemque morbos vincendi datam esse,
vel vomitionibus vel V. S. etiam repetitis, aliisque debili-
tabit, sed potius conueniente victu, et reliquarum rerum
non naturalium usu, ac leni quadam, pro statu aegri, medici-
na, iuuare allaborabit. Conf. Io. Anton. van der Linden Se-
lect. Med. XII. 146. seqq. Contra si turgentem materiam,
et magno impetu, vitam ipsam oppugnantem, perspexerit, ut
non leuis adeo metus sit, ne haec opprimatur, non, ut alii
meticulosi Medici, propter vires aegri iam fractas, efficaci
medicina abstinebit, sed, quoniam tunc omnis curatio vi-
detur arti relicta esse, sine mora, vel venae sectionem vel vo-
mitionem praecipiet, vel aluum quoque mouebit, idque, si
opus fuerit, sic iterabit, ut oppressam fere, a turgente ma-
teria, naturam liberet, et ad morbum, porro sustinendum
vincendumque, aptam efficiat. Quem finem Medicus faci-
lius obtinet, ubi non aliquo loco materia consistit, sed vere
turgens, magno cum impetu, per vasa vagatur, qualis faci-
lius utique e corpore educitur. Hanc enim medendi viam
inire, ubi vel hepar, vel aliam ex internis partibus mate-
ria obsidet, est fere aegrum iugulare velle. Conf. Lib. I.
Aphor. 22. Lib. II. Aph. 29. Vallesii Controuerf. Medic. et
Philosoph. Lib. VII. Cap. XIII. Io. Theod. Schenckii Diss.
de Materia turgente. Ienae. 1644. et Wolffii Diss. de Orgas-
mo purgantia, in febribus acutis alias intempestiua, vr-
gente. Halae. 1706.

Α δὲ αἰν, ὅπῃ αὖ μαλιστα τῶν ζυμφε- XXX.
ρόντων χωρίων, ταύτη αἰν.

N 3

Quae-

Quaecunque autem mouere ac ducere conuenit, ⁷⁰ qua viam affectant, sed per congrua maxime loca, ducenda sunt.

70) *Qua viam.*) Expressa haec sententia paulo aliter in Aphor. 21. Lib. I. est; Ibi enim legitur ὅπη ἂν μάλιστ' ῥέπα δια etc. et ab initio huius libri ἀκτέα, ἢ ῥέπα. Quare Foesius vult τὸ ῥέπα hic post μάλιστ' inferendum esse. Sed putauerim nihil nos posse cogere, quoniam τὸ ῥέπα facile, vt alibi factum, sensu non turbato, omitti potuit. Μάλιστ' autem potest, vel ad ὅπη ἂν referri, vel, vt feci, ad sequentia. Quomodo vero per conuenientia loca, et quae educenda sint, docet Illustr. Hoffmannus Diss. de recta atque simplici naturae medendi methodo.

XXXI. Τὰ χωρέοντα, μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρε-
σαι, ἀλλ' ἕως ἂν χωρέῃ, οἷα δεῖ, καὶ φέ-
ρῃ εὐφόρως.

Quae siue naturae molimine atque virtute, siue adiutrice arte, abscedunt, et excernuntur, neutiquam copia aestimari oportet, sed an talia sint, qualia secundum morbi indolem, vel locum affectum, vel coctionis, iudicationisque signa esse debeant: maxime an aeger id facile ferat, seque inde melius habeat.

XXXII. Οἷον δὲ δεῖ γυῶσαι, ἢ λειποθυμῆσαι,
ἕως ἂν τῷτο ποιήσῃς, ἐπ' ἄλλα ρέψαι, ἢ
ξηρῆσαι, ἢ ὑγρῆσαι, ἢ ἀντισπάσαι, ἕνεκα
τῷτο ποιέεται.

Sed vbi magnus periculosusque morbus postulat, vsque ad virium prostrationem, ⁷¹ animique

que defectionem ducere, videndum, quousque id fieri sine detrimento aegri possit. Nam si eius vires sufficiant, id quidem fieri debet, donec propositum finem obtinueris. Itaque ad alia loca ducas, quod nocet, et nobilem partem opprimit, vel suffitu, facculis, aliisque remediis utaris, quae ficcant, vel contra fotu epithematibusque humectes, vel denique in loca opposita reuellas.

71) *Animique defectionem ducere.*) Potest quidem ex ipsa corporis structura, quatenus nobis innotuit, non satis declarari, quomodo e. g. sanguine, ad animi defectionem vsque, misso, tam subito multumque morbus alteretur et imminuatur. Ad quam enim mutationem inde in corpore, per neruorum virtutem, factam alii prouocant, ita, ut ex hoc tempore, quasi vires corpori, et ordo nexusque earum causarum quodammodo restituantur, quibus vita perficitur, hanc equidem metuo, ut omnes plane probaturi sint. Plura tamen, quae apud Medicos auctores de hac re exempla inveniuntur, tale quid non modo tum euenire testantur, cum ad animi defectionem vsque, vel sanguis, vel alius humor detrahatur, verum etiam, ubi tam vehemens in aliqua parte dolor eueniat, ut aeger animi fere deliquium eo patiatur. Atque ex illis exemplis simul etiam hoc constat, utile esse, vsque ad animi defectionem, ducere, quando, quae morbum fecit, materia, aliqua in parte, consistit et haeret, ut aliter dimoueri nequeat. Cumque talis euacuationis per magnam vim esse, ad obstructa resoluenda, sciamus, an non patet, eam, solidis elasticitatem reddendo, quam maxime agere? Hanc vero, quis nescit, a neruorum virtute pendere? quam fortius impaeta et immobilis haerens materia quasi oppremit. Haec virtus restituitur, siue opprimens causa tollatur, quod tam larga euacuatione fit, ut animus linquatur, quo impulsus sanguinis ad partem affectam cessat, siue noua vis addatur, quod dolor efficit. Atque ex hoc discere et id possumus, quod magis ad rem pertinet, scilicet, quando talem medendi viam oporteat ingredi. Possumus vero id etiam ex Boerhauii Aphorismis cognoscere, qui ut in aliis rebus multis, ita et in hac, veteres cum successu imitatus est. Conf. Aretaeus de Curat. Acut. Lib. I. Cap. VII.

p. 87. et ad eum Petitus. Caeterum dubito fere, an me ex hoc etiam loco in paraphrasi satis expediuerim. Constru-
ctionem vero hanc esse puto, ὅσα δὲ δὴ γυνῶσαι etc. δὲ sub-
intelligendum est, ἐπὶ ἄλλα ῥέψαι id, ἕνεκα τῶτο ποιέεται, id
est, ad extremum vsque ducitur, ὥς τῶτο ποιήσης.

XXXIII. Ἡ'ν ἐξαρκέη ὁ νοσέων, τέτοισι τεκμαίρε-
σθαι. τὰ μὲν ξηρὰ θερμὰ ἔσαι, τὰ δὲ ὑγρὰ
ψυχρὰ, διαχωρητικά δὲ τάναντία ὡς ἐπι-
τοπολύ.

Num vero par esse aeger eiusmodi vacuatio-
ni queat, quae ad extremum, et vsque ad leipo-
thymiam, ducit, ex his signis iudicabis. Quae
ficca sunt, calorem concipient, quae autem hu-
mida, frigida erunt, et quae vacuandi, subdu-
cendique vim habent, ut plurimum contrarium
effectum edent.

XXXIII. Ταῦτα τῇσι περισσῇσιν ἄνω, ἢν καὶ αἱ
περίοδοι καὶ ἡ κατάστασις τοιαύτη ἐν τῶν πα-
ροξυσμῶν· γίνεται δὲ τὰ πλεῖστα τῇσιν ἀρτίη-
σιν κάτω, (ἔτω γὰρ καὶ αὐτόματα ὠφέλεια)
ἢν μὴ αἱ περίοδοι τὰς παροξυσμὰς, ἐν τῇσι
ἀρτίησιν, ποιέωνται· ἐν δὲ τοῖσι τοιούτοις, ἐν
μὲν ἀρτίησιν ἄνω, ἐν δὲ τῇσι περισσῇσι, κά-
τω. ὀλίγα δὲ τοιαῦτα αἱ δὲ τοιαῦτα καὶ
δυσκριτώτερά καταστάσεις.

Quae-

Quaecunque autem ita cieri debent, si diebus imparibus fit, ad superiores partes ducenda sunt, maxime, si talis affectionis status atque indoles fuerit, ut similibus quoque diebus accesserit, morbusque exacerbatus fit. At vero, quae paribus diebus fiunt, ex his plurima deorsum nituntur ac tendunt, ut per aluum, vesicam, aliasue vias excludantur, ⁷² (qua ratione et ea iuuant, adiumentoque sunt, quae sponte eiusmodi tempore eueniunt,) nisi inciderit, ut, quas accessiones circuitus attulerint, diebus paribus contingant. In eiusmodi enim morbis, qui paribus diebus exacerbantur, res contra euenit, quodque paribus diebus iudicatur, superiora petit, quod imparibus, ad inferiora fertur. Circa haec duplex facienda animaduersio est, altera, minus frequenter incidere, ut accessiones per circuitus, in diebus paribus fiant: altera, si eiusmodi morbus fit, eum admodum difficulter iudicari.

⁷² *Qua ratione.*) Nexus orationis requirere videtur, ut haec verba ita, ut feci, verubus includantur; sunt enim vere interposita.

Αἰτὰρ καὶ τὰ πρόσω χρόνῃ προήκοντα XXXV.
ἀνάγκη ἔστω, οἷον τρισκαιδεκαταῖα, τεσσα-
ρεσκαιδεκαταῖα· τρισκαιδεκάτῃ μὲν κάτω,
τεσσαρεσκαιδεκάτῃ δὲ ἄνω. πρὸς γὰρ τὸ κρί-
σιμον ἔτω ξυμφέρει.

Quicunque autem morbi non primo tempore iudicantur, et ultra criticos priores dies, procedunt, necesse est, ut ad decimum tertium,
N 5 vel

vel decimum quartum diem, finiantur. Tum, quae decimo tertio die fiunt, ad partes inferiores feruntur, quae decimo quarto, ad superiores. Nam haec ita fieri per iudicationis leges oportet.

XXXVI. Καὶ ὅσα εἰκοσαῖα, πλὴν ὅσα κάτω, πολλὰ δὲ δεῖ καθαίρειν ταῦτα δὲ ἐγγὺς ἡ τῆς κρίσεως, ἀλλὰ προσωτέρω. Δεῖ δὲ ὁλίγαις ὀξέσιν πολλὰ ἄγειν, τοῖσι κοπώδεσι τὸ σῶμα.

Sunt vero etiam, quae ad vigesimum tandem diem iudicantur. Atque ex his, praeter ea, quae ad inferiora fiunt, et per has vias descendunt, quorum sane perpauca sunt, ⁷³ plurima purgari oportet, quae natura, prae imbecillitate, plane expellere non potest: nam aliter fere metus est, ne morbus reuertatur. Et in hac re etiam circumspeditione opus est, ne medicamentum detur, vix iudicato morbo: sed ubi mouendum aliquid, id ⁷⁴ longius post crifin fieri debere, inter Artis praecepta est. ⁷⁵ In illis acutis morbis, qui parum celeriter cursum suum absoluunt, multa ducenda sunt, in laboriosis vero, quod in iis vires ad iudicationem perfectam minus sufficiunt, humorumque immodica redundantia est, praestat, id omne ciere, quod valetudinis causa fuit.

⁷³) *Plurima purgari oportet.*) Forte quod haec nonnullis contraria et pugnancia cum iis videbuntur, quae supra ab Hippocrate praecepta sunt: neque mouenda neque nouanda esse,

esse, quae vel dum iudicentur vel etiam iudicata sint. Sed attendendum maxime ad hoc est, eo loco Senem Coum simul addidisse: quae perfecte iudicata sint; tum nostro hoc loco de eiusmodi morbis sermonem esse, quorum iudicatio, propter vires aegri vitales debiles, usque ad vigesimum diem, protrahita sit, neque adeo facile possit perfecta esse. Quare, ne id, quod superat, morbum facientis materiae, nocere, vel alium morbum producere, vel in causa esse possit, ut idem affectus reuertatur, omnino, sed parum, in acutis morbis, purgandum esse, Hippocrates proposuit, quo infirmas debilique naturae succurratur.

74) *Longius post crisin.*) Hic paullo confidentius, auctore Foefio, τὸ ἄνω μεταui in ἄ τῆς. Est autem peculiaris dictio, ἐγγύς ἄ pro ἐκ ἐγγύς, quae tamen Hippocrati quasi propria est.

75) *In acutis.*) Nescio quid Foesium mouerit, ut quamuis in graeco textu τὸ ὀλιγάκις ad ὀλίγας retulerit, maluerit tamen in versione ad πολλά referre, et sic sensum verborum reddere, cum Medicina Hippocratica, pugnantem. Quid sit morbus ὀλιγάκις ὀλίγας patebit ex paraphrasi. Cum febris saepius medicinae loco sit, si magna materiae vis in corpore est, planum esse debet, cur ὀλιγάκις ὀλίγας minus utilis sit, et cur oporteat πολλά ἄγειν.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν εἰς ἄρθρα, καὶ παρὰ XXXVII.
γνάθος μάλιστα, ἀποσάσιες γέγονται, ἐγγύς τι τῶν
πόνων ἐκίσε, ἐπὶ τὸ ἄνω μᾶλλον καὶ τὸ σύμ-
παν. Ἦν ἀργὸς ἢ νῆσος ἔη καὶ κατάρροπος,
κάτω καὶ ἀποσάσιες· μάλιστα δὲ πόδες θερμοὶ
κάτω σημαίνεσι, ψυχροὶ δὲ ἄνω.

76 Atque in eiusmodi febribus, quae difficilem iudicationem habent, in quibusque lassitudinis sensus est, frequenter abscessus fiunt, quodque abscessit, maxime in articulis, et maxillis, glandulisque prope aures, illapsa, consistit, scilicet,
prout

prout hic vel ille locus propinquior iis partibus est, quae laborant, doloribusque affliguntur. Sed plerumque se omnis ad superiora conuertit. Tamen si lentus diuturnusque ideo morbus est, et materia ad inferiores partes proruit, in his etiam abcessus fiunt. Cuius rei indicium maxime pedes faciunt. Nam in quo ipsi calidi sunt, in eo aliquid infra abscedit, in quo autem frigidi, in eo se vis morbi ad superiora confert.

76) *Atque in eiusmodi.*) Haec sententia etiam in Aphorismis legitur Lib. III. Aph. 31. sed ibi additum est *κοπῶδες*. Et sane non in omni febre abscessus fiunt. Ergo nisi velimus et hic τὸ *κοπῶδες* inferere, certe legendum videtur: *ἐν τοῖς τοιούτοις πυρετοῖς*. Nolui tamen in textu ipso aliqua mutare, sed sufficere putavi, si paraphrasin secundum hanc emendationem facerem.

XXXVIII.

Οἷσι δὲ ἀνισαμένοισιν ἐκ τῶν νέσων, αὐτίκα δὴ ἐν χερσὶν ἢ ποσὶ πονέει τι, ἐν τέτοισιν ἀφίστανται· ἀτὰρ καὶ ἢν τι πεπονηκὸς ἦ, πρὶν ἢ νοσέειν, ἐς ταῦτα ἀποσηρίζεται· οἶον καὶ τοῖσιν ἐν περὶνδῳ βηχῶδες καὶ κυναρχικοῖσιν· ποίεσι γὰρ αἱ βῆχες τὰς ἀποσάσεις, ὥσπερ οἱ πυρετοὶ τοιαύτας.

Etiam, si statim ac morbus se inclinavit, et aegri ad fanitatem redeunt, siue in manibus, siue in pedibus molestum sensum habent, in his partibus abscessurum esse, sciendum est, quod ab imperfecta iudicatione euacuationeque superat. Eodemque modo, si quae pars corporis lassitudinis

dinis grauitatisque sensum habuit, antequam homo in grauiorem morbum incidit, signum est, in ea maxime parte, morbum constitutum esse. Id autem nouimus, Perinthis incolis contigisse, qui cum tussi antea vexati essent, deinde angina correpti sunt. Tussis enim similes, ac febres, abscessus faciunt: siquidem continuo stimulo, quicquid nocuum in corpore est, ad spiritus vias attrahunt, vbi abscedit.

Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον συμβαίνει ἢ ἀπὸ χυμῶν, ἢ σώματος συντήζιος, καὶ ψυχῆς. XXXVIII.

Inque hunc modum id genus morbi fiunt, vbi vel humores exsuperant, inque debilem prae reliquis, infirmamque aliquam partem concurrunt, ibique consistunt, vel si corporis aliqua pars colliquefcit, vel vbi in mente vitium est, quod simul noxam in corpus inuehit, quod ⁷⁷ his tribus principiis continetur.

77) *His tribus principiis.*) Ab initio mihi placebat partim Calui et Cornarii coniectura, qui legunt ψυχῆς, partim et ea lectio, quam ex Vaticanis exemplaribus Foefius profert. Sed quando videbam, Hippocratem in sequentibus loqui primum de humoribus, deinde in altero paragrapho sequi τὸ δὲ σώμα etc. et in tertia denique ψυχῆς ἀκρασίη, putavi retinendam vulgatam lectionem esse. Caeterum tria illa principia omnis fere antiquitas agnouit, fluidum, solidum, et impetum faciens, quod spiritus est, corpori ab auctore naturae immissus. Et nos debemus haec tria admittere; fluida enim ac solida etiam in mortuo sunt. De tertio quaeritur, quid sit, ac, si mens sit, an omnes solidarum fluidarumque partium motus regat, et quo modo. Vtrumque tot difficultatibus impeditum est, praecipue hoc, vt vel possibilis modi excogitatio vni alterique ex Philosophis immortalis gloriam pepererit apud eos, qui malunt, inutiles coniecturas faciendo, errare, quam ignorantiam suam fateri. Tamen nihil fere perniciosius est generi humano, quam si

et

et Medicos eiusmodi quasi rabies inuadit, qui, etfi hoc naturae mysterium aperirent, tamen nihilo certiorum Medicinam facerent, nunc, cum id, aequae ac Philosophi, nesciant, multis tamen coniecturis optimam artem adeo fallacem efficiunt, ut eo certius homines iugulent.

XXXX. Τὸς μὲν ἐν χυμῶς εἰδέναι ἐν ἧσιν ὤρησιν αἰνέεσσι, καὶ οἷα ἐν ἐκάστοισι νοσήματα ποιεῖσσι, καὶ οἷα ἐν ἐκάστῳ νοσήματι πάθήματα.

Primum igitur ad omnem de humoribus doctrinam plene recteque capiendam sciendum est, quales ex illis quatuor corporis animati succis, singulis anni temporibus, efflorescant, et quali inter reliquos principatum teneant, deinde, quae valetudinum genera, ipsi ⁷⁸ singulis tempestatibus gignant: tandem quales in quouis morbo affectus pariant, atque symptomata, siquidem haec a varia humorum indole procedunt.

78) *Singulis tempestatibus.*) Si vox ἐκάστοισιν, ut quidem est, ad illam ὤρησιν referri debet, scribendum ἐκάστησιν, sed potest etiam intelligi καιροῖς, hinc nihil mutavi. Talia enim occurrunt apud antiquissimos illos Graecos Scriptores, quale est et hoc apud Thucydidem Lib. II. 47. p. 127. Edit. Dukeri, ἡ νόσος πρῶτον ἤρξατο γενέσθαι τοῖς Ἀθηναίοις, λεγόμενον μὲν καὶ πρότερον πολλαχόσε ἐγκατασκήψαι, ubi λεγόμενον ad τὸ νόσημα, ut synonymum τῇ νόσῳ pertinere videtur. Vid. ad hunc locum Stephanus, Hudsonus et Cl. Dukerus. Legitur et alibi apud Hippocratem, ut de victu in Acut. p. 383. 54. et p. 388. 28. item apud Aretaeum de C. et S. Morb. D. L. II. C. 13. p. 68. τὰ κέρατα - - οἱ μέσοι scil. ὀδόντες. Nam ibidem dixerat: μεταξέτεροι τὰς (κέρατα) ὀδόντας κικλήσκουσι.

XXXXI. Τὸ δὲ σῶμα τὸ ἄλλο, ἐς ὃ, τε μάλιστα νόσημα ἢ φύσις ῥέπει· οἷόν τε σπλὴν ἐνοιδέων ποιεῖ

ει,

σι, τέτων τι καὶ ἡ φύσις· χεδόν τι καὶ χρώ-
ματα σειροῖ, καὶ εἴ τι ἄλλο, ταῦτα διαγε-
γυμᾶσθαι:

Tum etiam reliqua corporis constitutio, et peculiaris singulorum spectandus habitus est, ex quo intelligi possit, in quae valetudinum genera eorum natura procliuis sit. Est igitur medentium discere, cuiusmodi illi morbos experiantur, quibus magni tumidique lienes sunt. ⁷⁹ Quibus enim hoc viscus turpet, idem accidit ac iis, qui corporis inflationes patiuntur, quas emphysemata nominant. Propemodum etiam vniuersus corporis habitus magis corrumpitur, magisque etiam cutis colores vitiantur, quoniam omnes fucci, maximeque bilis, corrupti sunt. Sed quod serum ab hepate lieneque tumidis, redundat, et vias distendit, corpora intumescere incipiunt, et vel inani tumore eleuantur, vel aquam sub cute colligunt, siue etiam, in corporis caua effusa lymphæ, distenduntur. Atque in aliis rebus, quae ex eo genere sunt, non minus oportet exercitatum esse.

79) *Quibus enim.*) Et hic locus ex iis est, ex quibus me expedire vix potui. Ita autem olim conuerteram, ac si scriptum esset: τέτων δὲ καὶ ἡ φύσις, χεδόν τι καὶ χρώματι κί-
κιν. Sed nunc potius vix dubito, quin vera sit vulgata lectio, modo pro φύσις legatur φύσις. Ad hunc enim locum Erotianum respexisse existimo, ubi dixit: φύσιν ἐν τῷ περὶ χυμῶν τὸ ἐμφύσημα λέγει. Caeterum monere volui, etsi Hippocrates de origine causisque morborum, qui ex humorum et solidarum partium vitio, et tertia illa hominis parte, quam ψυχὴν vocat Hippocrates, hic imprimis agat, me tamen ita omnia interpretari voluisse, ut constaret, debere praecipue tertiae illius partis, etiam in decursu morbi iam nati, et quae tunc incidunt, mutationibus, permagnam rationem haberi.

Ψυχῆς·

XXXXII. Ψυχῆς * ἀκρασίη ποτῶν καὶ βρωμάτων,
 ὕπνου, ἐγρηγόρειος, ἢ δι' ἐρωτᾶς τινος, οἷον κύ-
 βων, ἢ διὰ τέχνης, ἢ δι' ἀνάγκης * καρτερίη
 πόνων καὶ ὧν τινῶν τεταγμένη, ἢ ἄτακτος
 αἰ μεταβολαὶ ἐξ οἷων ἐς οἷα.

Denique et spiritus animique vtilissima cogni-
 tio est. Iuvat igitur scire, an quis intemperans,
 ac ⁸⁰ deditus gulæ sit, computationesque amet,
 num potius fame sitique saepius exerceatur, de-
 nique ⁸¹ an fomno nimis indulgeat, aut contra
 vigiliis nimis, corporis vires frangat. Expedi-
 que horum etiam causas tenere. In aliis enim,
 ob rei cuiusdam amorem ac studium, fiunt, ut
 quum quis talos et tesseras perditæ amat. In aliis
 propter literarum atque atium studium, in quas
 nimium incumbunt, in aliis denique ob necessita-
 tem, et quod aliter victum parare nequeunt, ta-
 lia euenire solent. Et similes ut plurimum perti-
 nacis assiduique ⁸² laboris causæ sunt, qui cor-
 pus nimium exercet, atque infirmat. Qui
 utrum ex ordine fiat, atque perficiatur, an vero
 varius atque inordinatus sit, scilicet, quo corpo-
 ra ⁸³ multo grauius affliguntur, nosse etiam per-
 multum interest. Licet enim ex his multorum
 morborum originem cognoscere. In qua tamen
 re quia aliqua varietas est, tum harum muta-
 tionum, tum aliarum quarumcunque sic ratio
 habenda, ut, ex quibus in quæ mutatio facta
 sit, Medicus perspectum habeat.

80) *Deditus gulæ.*) Conf. Stahlii Diff. de intemperantia
 edendi nocua, Hoffmanni de Diætae vitio, multorum mor-
 borum causâ, Schulzii de Cœna immodice largiori, et Ber-
 geri

geri de Errore diaete in potu, Cl. Stentzelii de Poculis sanitatis, poculis vitae et mortis, et Lutheritii de Ebrietate noxia et vili.

81) *An somno.*) Vid. Cl. Stieff Diss. de Morbis a somno et Puscheri de Morbis a peruigilio.

82) *Laboris causae.*) Legi meretur Ill. Platneri Diss. de negotiosa actione, propter valetudinem, circumcidenda.

83) *Multo grauius.*) Motus vtilitatem et necessitatem ipsam nullum vnquam Medicum negasse inuenio. Sunt autem eius effectus varii, cum in fluidis corporis partibus, tum quoque in solidis. Incalescere corpora mota, peruulgata res est, et attrita inter se etiam perdunt aliquid, ac, si maior vis est, comminuuntur. Quae cum in vtriusque generis partibus corporis humani fiant, fluidae praecipue soluantur, calore autem nimium aucto, aliae potius coguntur, aliae in salia acrimia resoluuntur. Solidae autem, quae fere omnes canalium formam habent, ubi antea torpidae quasi fuerunt, primum vires quasi recuperant, et magis apertae, libere humores transmittunt, mox nimis intenso motu, iusto ampliores factae, et crassiores humores, quam debebant, recipiunt, et ipsae elasticam virtutem amittunt. Quae ex his plura sequantur, optime expositum est a Magno Boerhaui in Aphor. practici §. 100. et a verissimo eius interprete Cel. van Swieten, cum quo mihi licere amicitiam colere, magno felicitatis loco habeo. Variant autem effectus 1. pro genere motus; alio enim totum corpus, alio vel superiores vel inferiores artus tantum exercentur, alio abdominis viscera, alio pectoris, vel etiam cerebrum, agitantur, quibus utique parcendum est. 2. Pro tempore; nam quis non videt, parum vtile esse corpus exercere, aestate sudore diffluens, vel ex vigiliis debile? 3. Pro ordine; nam et in motu consultum non est, se legibus obligare, intermissus enim ordo exercitationis corpus affligit. Deinde quamuis satius est, et in hoc varium vitae genus habere, et modo quiescere, modo se exercere, tamen plurimi peccant hoc, quod, cum diu a motu abstinerunt, athleticis exercitationibus corporis robur soluant, aut, ubi potu et esca ventriculum repleuerunt, subito ad immodicas exercitationes transeunt, quae ad concoctionem necessarios succos ventriculo subtrahunt, et corpus infirmant.

O

Ex

XXXXIII. Εἰ τῶν ἡθέων φιλοπονίῃ ψυχῆς, ἢ ζή-
τέων, ἢ μελετέων, ἢ ὀρέων, ἢ λέγων, ἢ εἴ τι
ἄλλο, οἷον λύπαι, δυσοργισία, ἐπιθυμία.

Ex moribus vero etiam permulta cognosci possunt, quae ad valetudinem, et in his mutationum, notitiam pertinent. ⁸⁴ Igitur, in cuius rei studio se quisque exerceat, videndum est, videlicet, an philosophi more, de rebus quaerendo disputet, aut accurate omnia cogitet ac meditetur, aut ⁸⁵ totus in contemplandis naturalibus corporibus sit, aut denique causas ⁸⁶ peroret; praeter haec alia quaedam sunt, quae ab animo pendent. Inter quae potissimum haec referuntur, atque cognosci debent, videlicet, an quis ⁸⁷ facile contristetur, an graues diuturnasque iras animo concipiat, vel aliquid vehementer ⁸⁸ concupiscat. Namque his cognitis, et quos praecipue morbos eiusmodi homines experiantur, et ubi aliqua illis contraria in morbis inciderint, protinus scire licet, an mali morbi testimonia sint, ubi cum aliis signis contuleris.

84) *Igitur.*) Prae omnibus, operae pretium est, legere ad hunc locum Franci de Frankenau Orat. de studiorum noxa, et, quos ibi citat auctores, ex reliquis vero B. Schacheri Diss. de Eruditorum morbis, Iusti Vesti de Atrophia literatorum, et Frid. Schraderi de Eruditorum valetudine.

85) *Totus in contemplandis.*) Totum corpus, etiam si non abutaris, tandem se ipsum destruit, et moritur homo sine morbo, de quo argumento Ill. Hoffmannus dixit in Dissert. de fato Physico, et in Med. Rat. Syst. Tom. I. Sect. I. Cap. 1. et elegantissimum scriptum est Ill. Richter. Quanto facilius est, ut singulae partes destruantur, praecipue, si iis abutamur? Prouisum quidem est a natura, ut, quarum partium frequentior esse usus debet in vita, earum etiam vires pro magnitudine augeantur, ac ipsae firmentur; est tamen hoc cum aliquo sanitatis dispendio coniunctum, neque
fere

fere illa munimenta disiiciuntur, quin sanitas ipsa permultum detrimenti patiatur. Oculus, si magnitudinem spectes, plures maioresque nervos, quam vlla alia corporis pars, a natura accepit, ex ipso propinquo cerebro, ac, si Petito Medico fides haberi posset, a principe intercostale nervo, ex parte, huc ductos atque directos. Sine tot tantisque adminiculis nullus forte mortalium esset, post quadragesimum aetatis annum, usum oculorum habiturus. Propter haec, si coeli pulchritudinem, si humani corporis artificiosam fabricam, si stupendae paruitatis insectorum viscera, omni oculorum acie, contemplamur, vertiginosi efficimur, capitis dolore, infirmitateque perpetua discruciamur, parum appetimus, sumta male concoquimus, neque alium neque vesicam respondentem habemus, cor saepe palpitat, pectus, quasi mole oppressum, suspiriis levare nitimur, sensuum usum paulatim perdimus, tandem non vna via, ante, quam debebamus, imus eo, unde negant redire quinquam. An alia horum malorum causa, quam spirituum dissipatio? cum ex musculis, quibus, vix paucarum horarum somno, breuem quietem concedimus, tum etiam ex membranis oculi, ut, si non cum Platone et Stoicis nonnullis, ad visum facientes, radios, tamen de nervorum subtilissimo succo, continuo aliquid emanare ponamus. Et mihi quidem aequae certum esse videtur, nervorum liquidum ex corpore effluere, ac sanguinem per vasa corporis circumire. Nonne enim a reliquis humoribus sola fere subtilitate differt? Et ad quem usum tanta vis sanguinis ad cerebrum non solum fertur, verum etiam per eius vasa circumfluit? Perdi necesse est, quia continuo novum paratur. De oculorum vitiis non dicam, sed vide aliquot memorabilia exempla apud Boerhaavium Praelect. Vol. III. pag. 240.

86) *Peroret.*) Inter plura exercitationum genera, quibus tuendae sanitatis vis inest, etiam oratio est, quae cum pulmonibus respirationisque aliis instrumentis perficiatur, debet, si moderata est, plures forte utilitates, si immoderata, innumeras eo certius noxas toti corpori afferre. Conf. Ern. Henr. Wedel Diss. de morbis concionatorum. Respiratio autem corpori permagnam utilitatem praecipue hoc praestat, quod, cum pulmones, per vices, ab irruente aere, expandantur, sanguinem, cum novo chylo commistum, liberius admittunt, et utriusque humoris accuratissimam miscelam faciunt, deinde vero et hoc, quod aer, qui redditur, magnam vim inutilium humorum secum fert, ne de diaphrag-

matis actione in viscera, ventre conclusa, dicam. Sermo vero, etsi inspirationem accelerat, expirationem tamen, etiam tardissimus impedit. Quorum cum id hanc vim habeat, ut pulmo subito explicetur, sanguis in eius vasa pernicissimo motu fertur. Hoc autem cum id efficiat, ut aer diutius retineatur, inter hunc vero et vim, pectus pulmonesque constringentem, ante, quam aer redditur, mutus renisus fit, quo vel maxime sanguinis comminutio mistioque perficitur, reditusque per venas acceleratur, magnum respirationis et sanguificationis adeo adiumentum esse oratio videtur. Praeterea cum pulmonum transpiratio debeat, quam maxime apertis extremis arteriis fieri, et hanc oratione augeri necesse est, ne de diaphragmatis maiore vi in ventriculum, intestina, hepar, lienem, horumque veluti succussione dicam. Sed hae moderatae orationis utilitates sunt. Quae modum excedit, eo grauius corpus affligit. Sanguis enim, quia per vasa pulmonum parum aperta, nimia celeritate, pulmones transire debet, crudus manet, et dum, uti fit, coepta expiratione, sermo protrahitur, venosius quidem ad cor redire potest, contra, qui a corde affluit, ad extremas arterias colligitur, et dum aer subito tandem redditur, partim vi insolita, cogitur in venas ire, partim in arteriis haeret, quibus vim infert, ac vel ruptis effunditur, vel mora spissus efficitur. Bronchia etiam, quae non per musculares, sed tendineas fibras, et quasi ligamenta, continentur, non impune ferunt nimiam ac nimis diu protractam dilatationem, facileque adeo perdunt aliquid de elasticitate illa, qua sola sese restitunt. Hinc per totam vitam saepe inaequalis respiratio, ob bronchiorum debilitatem, manet, quam gravissima mala consequuntur, quorum causam non raro negligimus, et ignoramus. Ad haec longa oratio, omnes spiritales vias exsiccat, quae asperae factae, periculosissimam tussim, et feruida tempestate, eam peripneumoniae speciem concitant, quae ab obstructis bronchialis arteriae extremis ramis proficiscitur. Exsiccat etiam fauces, os, nares, imo oculos, et aures ipsas, ob vias, ab his ad palatum, ab illis in nares pertinentes. Ex quo, quales morbi oriri possint, facile est, colligere. Est autem et magna temporis ratio habenda; cum enim oratio, et aeris itu redituque fauces exsiccet, et maxillae inferioris validissimo motu, glandulas salivales quasi emulgeat, plus nocet oratio ante vel post pastum, quam si longius inde abest, et qui etiam aliquanto supra modum

elatus sermo utilis est, tum, cum sanguis chylo remistus per pulmones diffunditur, is nocet, elaborato iam sanguine institutus. Caeterum, quantum ad sanitatem tuendam oratio valeat, eleganter expositum est a Plutarcho, de Sanitate tuenda pag. 130. Tom. II.

87) *Facile contristetur.*) Moestitiae effectus non in omnibus iidem sunt. Sunt vero ex grauissimis, melancholia, et, cuius ipse in vno ex affinibus exemplum habui, lenta nervorum resolutio, maxime in artubus inferioribus. Vtraque affectione cum fluidae cum solidae partes laeduntur, magis tamen solidae, quae, vbi infirmæ factae sunt, vimque fluidas mouendi miscendique perdiderunt, et haec, mobilioribus dissipatis, lentae crassae et immobiles fient, orieturque, quam veteres dixerunt, atra bilis. Moesti autem homines cum omnem cogitationem, et quasi vim animi, in eam rem solam conferant, quae primum tristitiae affectum in iis concitauit, neglecta totius corporis cura, et omni spirituum vi ex partibus quasi in cerebrum reuocata, atque coacta, solidorum robur, tanquam vitae sanitatisque maximum praesidium, deiciunt. Quod ex Medicis permulti, siue nescire, siue non curare videntur, qui, quo eo citius ipsam misellam vitam opprimant, omni eam euacuantium asperiorum genere oppugnant. Multo autem prudentius ii agunt, qui cibo liquido, bene nutriente, carne ferina, imprimis ex volatilibus, potu tenui, sed aliquantum spirituosio, acidulis non purgantibus, sed roborantibus tantum, et parce vtuntur, et, vbi sic humidius corpus fecerunt, id leui motu exercent. Illud autem scire oportet, semper satius esse, his copiis sensim auctis, leuibus diminutionibus, hostem debilitare, quam omni vi cum vna vice opprimere velle.

Ad haec in Forensi Medicina nota quaestio est: an partus ultra nonum aliquando mensem protrahi possit? Quae cum maxime tum agitur, cum se vidua dicit a moriente marito grauidam relictam esse, et decimo tandem vel vndecimo mense, ab eius morte, puerum enititur, sunt vtique inter recentiores Medicos, qui, vt forte muliercularum potius famam, quam veritatem, tueantur, inter causas, partum tardantes, etiam tristitiam numerant, ex morte mariti ortam. Et hanc laudabilem in probis castisque feminis, in aliis forte talem, quali Ephesia matrona apud Petronium sibi immortale nomen peperit, equidem negare nolo, de illo tamen eius effectū vehementer dubito. Praeterquam

enim, quod omnis animi affectus potissimum abortum facit, grauidae, quae aliis morbis conflitantur, fere semper immaturum debilemque partum edunt. Moestitia autem, cum totum corpus infirmet, huiusque debilitas indies maior fiat, partus autem eo plus ali debeat, quo propius a nono mense abest, videtur vis nutrienda potius ante haec tempora prorsus deficere, quam longius durare posse. Quod si vero tristitia primis tantum mensibus noceat, paulatimque minuatur, videtur eo certius abortum concitatura esse, quo teneriora eo tempore infantuli vasa sunt, vel etiam, ut in vnam difformem massam omnia concrecant, effectura. Ad haec, si, tardari partum moestitia posse, ponamus, ad minimum hoc sequetur, ut admodum debilis sit, et raro superstes, quod, quam parum cum experientia conueniat, maxime obstetrices norunt.

88) *Concupiscat.*) De cupiditatis, spei similibusque affectionum vi in corpus humanum, praeter alios omnes, accurate egit Ill. Richter in Diff. de mirabili sanatione mulieris Bremensis.

XXXXV.

Τὰ ἀπὸ συγκυρίας, λυπήματα γνώμης, ἢ διὰ τῶν ὀμμάτων, ἢ διὰ τῆς ἀκοῆς, οἷα τὰ σώματα μύλης μὲν τριφθέσις πρὸς ἑωυτήν, ὀδόντες ἡμώδησαν, παρὰ τε κοῖλον παριόντι, σκέλεα τρέμει, ὅταν δὲ ἐν τῇσι χερσὶν ᾗν δέεται ἄραι, αὐταὶ τρέμωσιν. ὄφεις ἐξαίφνης ὀφθεῖς χλωρότητα ἐποίησεν. οἱ φόβοι, οἷον αἰχύνη, λύπη, ἡδονή, ὀργή, τ' ἄλλα τοιαῦτα ἔτως ὑπακέει.

Proinde nec omittenda haec sunt, ⁸⁹ quae, dum casu incidunt, animum percellunt, et anxium sollicitumque reddunt: siue homo aliquid viderit, vel audiendo perceperit, quod grauem mole-

molestumque in animo sensum excitet. Talia autem a corporis natura constitutioneque pro-
ueniunt, quam adeo mens sequitur. Ita enim
nonnullis dentes obstupefcunt, et quasi hebetes
fiunt, si molae inuicem atteruntur. Aliis crura
potissimum, reliquique artus contremiscunt,
vbi per caua loca adeoque obscura progrediun-
tur, aut foueas profundasque caueas transeunt.
Aliorum manus subitus tremor occupat, dum
tollere cupiunt, quibus opus habent. Serpens
repente visus, propter periculi metum, aliis pal-
lorem inducit. Ergo si quem facile affici eius-
modi rebus nouimus, facile est, et ea digno-
scere, quibus, si forte in morbo inciderint, cor-
pus animusque commoueatur, et alia praecauere.
Nam mens ita corporis statum sequitur, vt pro
obiectorum varietate, vel timorem concipiat,
vel pudorem habeat, aut moerorem, aut volu-
ptatem sentiat, aut irascatur, vel aliis affectibus
agitetur.

89) *Quae, dum casu incidunt, animum percellunt.*)
Male enim Girardetus verba: τὰ ἀπὸ συγκρούσεως a sequenti-
bus separasse videtur, siquidem haec, tanquam extus inci-
dentia, animumque per corpus commouentia, antecedenti-
bus non quidem opponit Hippocrates, attamen ita adiungit,
vt probe distingui mereantur. Neque sine ratione Hippo-
crates haec corporis constitutioni respondere, posuit. Nam
prout sensuum nostrorum organa, a sitis circa nos corpori-
bus variis, plus minus facile commouentur, eorum quoque
effectus plus minus facile ad animum transeunt, eumque
affligunt, et inde iterum in corpus agunt. Idque adeo vel
contremiscit, vel colorem amittit, et pallet, vel quasi fri-
gore inhorrescit, aliterue perturbatur. Quorum motuum
omnium neque generalis, neque specialis ratio, nisi ex hy-
pothesi aliqua, reddi potest, quae adeo paucis satisfaciet.
Ex hoc autem intelligitur, de qua re nos etiam superiore
aliquo loco diximus, cur Hippocrates Medicos iusserit, ad
odores, sermones, figuras, similiaque animum attendere;
O 4 quae

quae aegri minus facile, nec sine animi perturbatione, ferre possint. Igitur prudentis Medici est, etiam videre, ne aegrum, siue lux, siue tenebrae, picturae vel imagines eo loco suspensae, ubi decumbit, lectus ipse, siue durus, siue mollis, strepitus, aut silentium, et confabulantium susurrus, odores varii, gestus adstantium, atque ex his siue viri siue feminae, offendant. Nam, ubi saepius ita, grauiusque animo moto, corpus simul afficitur, et alteratur, neque natura, neque Medicus officio suo recte fungi, suumque finem obtinere queunt. Maxime autem id ex eo elucescit, quod eiusmodi animi commotiones etiam in vitales functiones suam vim exerunt, easque perturbant.

XXXXVI. Εἰκάζω δὲ τὸ προσήκον τὸ σώματος τῇ πρήξει, ἐν τέτοισιν ὑπακίει, ἰδρῶτες, καρδίας παλμός, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δυναμίων.

Attamen et hos denuo ⁹⁰ corporis affectiones consequuntur. Cuius singulae partes prout suas in corpore functiones administrando, singulis animae affectionibus subiectae sunt, et ab iis in agendo pendent, his eius motibus reguntur, atque obediunt. Prout igitur affectus animus est, vel corpus sudore diffluit, vel cor palpitat, et quae similes reliquarum partium facultates, harumque affectiones sunt.

90) *Corporis affectiones.*) Quamdiu, in quo vnio corporis et animi consistat, ignorabimus, tamdiu fugiet nos ratio, qua animi affectiones tot mirabiles in corpore effectus edunt. Concedam ipsas stimulum nervis addere, de qua re multa vtilia Bellinus, atque etiam Santorinus, de structura et motu fibrae, scripserunt, sed qualis stimulus a timore e.g. nervis imprimatur, qualis contra ab ira, quis determinare audebit? praesertim cum iram neque in omnibus hominibus, neque adeo in eodem homine, omni tempore, idem effectus consequatur. Sufficit Medico singulorum affectionum effecta scire, inde maior certitudo in praxi, quam e doctrina de stimulis. Sic a terrore epilepsiam ortam in pueris legi-

legimus apud Schenckium Lib. I. Obs. 214. 216. 217. Binningerum Cent. I. Obs. I. Breslavienses Vers. XIII. pag. 163. Huc etiam pertinere videntur historiae duarum mulierum, pueros epilepticos in lucem edentium, quod epilepticis perterritae fuerant. Hildan. Cent. III. Obs. 8. Oblivionem terrorem secutam esse in viro refert Caelius Aurel. de Tard. Pass. Lib. I. Cap. V. et Paullini Cent. III. Obs. 79. febrem in se ipso Beniuenius de abdit. morb. causis. n. 62. malignam febrem Koelichen in Act. Hafn. Vol. I. n. 85. insaniam Breslavienses. XXV. p. 35. haemorrhagiam letalem Paullini Cent. II. Obs. 51. hernias Ruysch. Obs. 98. mortem ipsam Aelius Lampridius in Heliogab. p. 109. Hist. Aug. Edit. Salmas. et Vulcat. Gallic. in Auidio Cassio ibid. p. 41. Ammian. Marcellin. Lib. XXVIII. p. 387. Edit. Vales. 1636. et in puero Beniuenius. l. c. n. 63. praegressa tamen apoplexia Schenck. Lib. I. Obs. 148. Hinc iniungendum quam maxime nutricibus est, ne terculamentis vtantur, ad flentes pueros sedandos. Alios effectus terror habere solet in mulieribus, vt aphoniam, Io. Rhodius Obs. p. 70. et Brechtfeld in Act. Hafn. Vol. I. n. 101. abortum, Amat. Lusit. Cent. III. Cur. 22. Schenck. Lib. III. Obs. 130. et recentiores scriptores Artis obstetriciae fere omnes, lochia cohibita, et inde Peripneumoniam Schenck. Lib. VII. Obs. 39. intempestium mensium profluuium Salmuth. Cent. III. Obs. 49. epilepsiam in puella Breslau. XXXVII. pag. 191. in virgine Schenck. Lib. I. Obs. 215. sanguinis profluuium ex omnibus corporis locis in moniale Id. Lib. III. Obs. 56. Terrore tamen et morbos curatos esse, exempla testantur, vt quartanam in utroque sexu, Matth. Gradius Practic. pag. 59. Edit. Iunt. Schenck. Lib. VI. Obs. 51. 52. Paullini. Cent. III. Obs. 90. febres alias Garmann. Epist. p. 309. arthritidem Salmuth. Cent. I. Obs. 48. aphoniam in Croesi filio Herodotus Lib. I. etsi quoque timoris effectus fuerit, et alio apud Tulpium. Lib. I. Cap. 41. Timorem autem vel metum etiam grauissimi morbi consequuntur; In viris profluuium geniturae Aristot. Probl. Sect. XXVII. n. 11. in feminis, et quidem in grauida, icterus, Binninger Cent. V. Obs. 37. mensium fluxus intempestiuus, cum immuni abdominis dolore, aponia et surditate. ibid. Obs. 96. mors ipsa Rhodius l. c. pag. 29. Sunt tamen et exempla a morbis liberatorum solo metu, vt paralytici apud Valleriolam Lib. II. Obs. 4. podagrici, teste Lignarido ad Hildanum Epist. 47. et Hildano ipso. Epist. 48. Aequae miri effectus irae sunt. In viris haec.

haemorrhagias inde ortas vidit Hildanus Cent. I. Obs. 18. et Epist. I. febres Galenus in Comm. ad Epidem. Lib. VI. Hildanus Cent. V. Obs. 75. cicatricem ruptam, ibid. alui deiectionem, Paullini. Cent. III. Obs. 61. apoplexiam, Du. brauius Hist. Boheim. Lib. II. in Wencislao rege, epilepsiam Gabelchouerus Cent. IIII. Cur. 59. morbos alios varios et mortem ipsam Platerus Lib. I. Obs. pag. 50. Hildanus, Epist. I. et de Gangr. Cap. XXI. In mulieribus inde oriri solet paralyfis. Tulpius Lib. II. Cap. XX. voluulus ibid. Cap. XLI. epilepsia Breslauenf. XI. I. pag. 164. et XXXII. pag. 534. vomitus et alia mala Riedlinus Lin. Med. An. IV. pag. 912. et varii alii morbi in praegnantibus Hildan. Cent. VI. Obs. 66. in lactantibus pueri vel epileptici perierunt ab ira. Misc. N. C. Dec. II. An. II. Obs. 172. vel sanguinis profluvium e cunctis corporis locis passi sunt. Albinus Diff. de atherapeusia morborum. Praecipue autem ira hepar afficit, et bilem concitat, unde vel icterus, vel contra diarrhoea biliosa, calculis, ductus biliiferos obsidentibus, exturbatis, et in intestina propulsis. Conf. Fickii Diff. de irae efficacia et remediis. Alii effectus insoliti gaudii sunt, plerique tamen tristes. In iuvene febrem ardentem inde ortam refert Io. Rhodius l. c. p. 3. et mortem ipsam Galenus de causis Symp. Lib. II. Cap. V. nota vero sunt exempla Sophoclis, prae gaudio extincti Val. Maxim. Lib. VIII. Cap. XII. Iuuentii Thalnae consulis ibid. Chilonis Lacaedemonii Plin. Hist. Nat. Lib. VII. Cap. LIII. Diagorae Rhodii Gellius Lib. III. Cap. XV. Hoc in viris. Idem feminis accidit, de quibus vide Val. Maxim. l. c. Albrechtum de Effect. Musices in corp. hum. pag. 59. et Boerhaau. Praelect. Tom. III. pag. 680. sequi ibique Hallerum. Moderatum tamen gaudium sanitatem iuuare, docet Preaux in quaest. an omnes animi passionēs, excepta moderata laetitia, sanitati noceant? Paris. 1731. Summa quoque amoris vis est; insaniae enim, ex ea ortae, frequentia exempla sunt, conf. Cael. Aurel. l. c. Lib. I. Cap. V. Schenck. Lib. I. Obs. 268. sequi Valleriola Lib. II. Obs. 7. catalepsis Tulpius Lib. I. Cap. XXII. nisi moeror potius causa fuerit; imo mortuam ex amore puellam habet Schenck. l. c. Obs. 270. Melancholia et mors pudorem quoque et dolorem secuta est, quod exemplis Diodori et Homeri constat, Plin. l. c. et Lib. VIII. Cap. XII. et Paullini vidit. IIII. 91. Denique inter moestitiae effectus referri debet sputum eruentum Sal. Alberti. Orat. paralyfis Schenck. Lib. I. Obs. 176. et mors ipsa Plutarchus

tarchus in Pompeio. Tom. I. pag. 627. quamvis haec mors irae etiam effectus fuisse videatur, atque Bartholin. Epist. Cent. II. pag. 678. sequ. Caeterum de vi animi affectuum in corpus humanum legi merentur, quae collegit Pechlinus Obs. Med. Lib. III. Meieri Diss. de animi, eiusque affectuum, quoad valetudinem, impressionibus in corpus. Lugd. Batav. 1696. Stahl's Diss. de passionibus animi C. H. varie alterantibus. Chr. Io. Langii Diss. de animi affectionum vi Medica; et alia de mortuis ex affectibus. Alex. Thompson Diss. Med. VI. Cel. Heisterus, de perturbat. animi et corporis. Chomel Quaest. an sint sanitati utiles animi motus? Paris. 1724. Aignan Quaest. an ab animi pathematibus functionum laesio? Ibid. 1721. et Preaux quaest. an imaginatio, ut plures praeter naturam effectus gignere, sic plures praeter naturam affectus sanare potest? Ibid. 1733. imo omnes, qui de imaginationis effectibus in corpus scripserunt. Patet autem ex omnibus exemplis, terrorem humores conturbare, eoque, si levis sit, aliquando medicinae loco esse, si vero grauior, solidis simul vim inferre, imprimis cerebro, idque eo facilius in pueris, quo mollius his cerebrum est. Ira fere eadem facit, concitatiorem tamen humorum motum efficit, vasa stimulando et roborando. Quare si mediocris est, obstructa saepe referit, et fluxus concitat, si violentior, obstructions auget, et cerebrum imprimis ac nervos laedit. Timor contra omnia laxare videtur, inde fluxus humorum intempestivi, et solatium in morbis spasmoticis praecipue articulorum. Idem effectus laetitiae, quae tamen, cum nimia est, adeo relaxat, ut omnis humorum motus, siue ad tempus, siue ita sistatur, ut etiam mors consequatur. Per nervos igitur haec, siue bona, siue mala, corpori accidere, satis quidem planum est, sed non aequae expeditum, quomodo nervi vasa afficiant. Subtiliori nervorum anatome edocti scimus, in permultis corporis humani locis, per quosdam quasi annulos nervorum, arterias transmitti, Cel. Hallerus ad Boerh. Praelect. Vol. III. pag. 448. easque ab his varie constringi, idem Hallerus existimat in Diss. de nervorum in arterias imperio. Fateor multa esse, quae me non patiuntur Cel. Viro plane accedere, eaque exposita dedi in Obseru. de Nervis, quae proxime in lucem prodibunt.

Tà

XXXXVII. Τὰ ἐξωθεν ὠφελέοντα, ἢ βλάπτοντα, αἰψαίς, κατὰχυσις, κατὰχρησις, κατὰπλάσις, ἐπίδεσις ἐρίων, καὶ τῶν τοιῶτων, καὶ τὰ ἐνδοθεν ὑπακβεῖ τῶν τοιῶτων, ὃ μόνον, ὥσπερ τὰ ἐξω τῶν εἰσω προσφερομένων, ἀτὰρ καὶ τὰδε ἐν ἐρίοισι κοίτη πινώδεσι, καὶ τὸ παρὰ βασιλεῖ λεγόμενον κύμνον ὀρῶσιν, ὁσφαινομένοιςιν. ὅσα κεφαλῆς αἰγυγὰ, ταρακτικά, λόγοι, φωνὴ καὶ τὰ τοιαῦτα.

Quae extrinsecus vel consulto, vel fortuito corpori admouentur, siue vtilitatem, siue noxam perniciemque homini afferant, plurimum sane conferunt, ad humorum naturam, constitutionemque totius corporis cognoscendam. Sunt autem in primis perunctio, perfusio, vel frigidae, vel calidae, spirituum, vel linimentorum, aliorumue illitus, cataplasmatum usus, et lanarum similiumque rerum deligatio. Haec enim et ⁹¹ internas partes simul afficiunt. In qua tamen re aliqua varietas est, quae animaduersionem desiderat. ⁹² Nam internae partes non ita modo ab extrinsecus impositis medicamentis afficiuntur, iisque obtemperant, ut externis intus assumpta auxiliantur, verum etiam uti cubile, aut stragula, et vestes cum lana fordidæ paratae, et ⁹³ cuminum, cui a Rege nomen est, vim suam atque efficaciam exserunt. Quae dum ⁹⁴ per visum atque olfactum agunt, etiam animo non moto, tamen corpus varie alterant, ad quae remediorum genera etiam illa pertinent, quae

quae humores e capite ducunt, ac cerebrum purgant, tum alia, quae corpus per nervos auditus commouent, et sunt, fermo vehemens et vox grauis, vel aliter aegrum excitans, ⁹⁵ et quaecunque id efficere plura alia queunt.

91) *Internas partes.*) A prudentibus Medicis omni aetate magni habitus, etiam ad interna mala, fuit externarum medicinarum vsus, maximi vero a Methodicis et Pneumaticis, quod exemplo Aretaei vel maxime clarum est. Videntur quidem plures agendi modi esse, quibus extus applicatae medicinae internas partes iuuare queant, possunt tamen facile ad hos duos referri. Communiter enim subtilissimae mobilissimaeque particulae medicamentorum, per poros cutis, in sanguiferos canales receptae, ad internas partes perueniunt, interdum tamen eadem, siue etiam tenuiores ac spirituosae magis particulae non vasa, sed nervos penetrant, quodque inprimis notatu dignum est, ipsos olfactus vel visus nervos sic commouent, vt ab his vis medicinae, per consensum cum aliis nervis, ad internas quascunque partes transmittatur. De illo autem modo, cum non de externis (vid. supr. not. 18.) verum de intus latentibus morbis agamus, quis illum dubitet, a communi humorum motus in circulum lege pendere, postquam vis medicamenti per venas absorbentes, in corpus receptum sit? Sed ex hoc multi externorum medicamentorum vsum vel prorsus improbabunt, vel ad minimum nihil referre dicent, locone, intus laboranti, respondenti, superimponatur, an alii cuicunque. Ac negandum non est, videri haec, si rem obiter intueamur, omnem externarum medicinarum vsum dubium efficere. Cum vero ex venenis aeque ac cibis non idem effectus consequatur, si intus sumantur, ac si vulnere potissimum, etsi leui facto, cuti applicentur, Boyle de vtil. Phil. nat. pag. 144. Edit. Geneu. et Cel. Hallerus ad Boerhau. Praelect. Tom. I. pag. 454. n. 1. cur non etiam medicamenta fuerint, quae, non nisi cuti inuncta, vel tantum imposita, corpus subire ac vtilitatem praestare queant? Ad haec in perimultis, praecipue vniuersalibus, morbis extrema, cutis subiectarumque partium, vascula laborant, ad quae cum ore sumtae medicinae vix aliqua vis, extus applicatae contra propemodum omnis peruenit, siue laxans, siue constringens ac rohorans. Contra et interni morbi sunt, vt
aphthae,

aphthae, qui oscula lacteorum claudendo, inutilem intus datorum medicamentorum usum reddunt, et cogunt quasi Medicum, ut, quae iuuare debeant, extus imponat. In hoc etiam ratio aliqua posita est, cur, quae externe adhibentur, si e.g. in hepate aliquod vitium sit, debeant dextro hypochondrio et epigastricae regioni superimponi. Saepe enim vel calore tantum, vel frigore opus est, aut relaxatio vel constrictio medelam facere debet, quod, ubi externae ac propinquae partes relaxatae sint, fieri etiam in aegra debere, veri admodum simile est. Et quamquam se vis omnis medicamenti, per venas diffundendo, ad cor penetrat, tamen obstructas arterias videtur etiam aperire posse, quatenus sanguinis per venas velocitatem augeat. Hanc vero per venas viscerum quoque augere posse abdomini v. g. superhabitas medicinas, non quidem improbable est, praecipue, quia inter propinquarum partium vasa, vndique numerosissimae anastomoses sunt. Alter modus, quo externae medicinae in absconditas partes agunt, minus dubius est. Constat vero, eandem medicinam nervos eorumque papillas non in omnibus corporis humani locis, eodem modo afficere, diuersasque nervorum commotiones diuersos etiam effectus sequi. His dignoscendis perpetuam operam dare Medici deberent. Sed necesse etiam est scire, quae mutationes in corpore ab oculi, narium, et linguae auriumque nervis irritatis proveniant, praeterquam quod mens ante afficiatur. Pertinent huc momentanae refectioes, per narium et linguae nervos factae, quae me fere credere faciunt, nervos, quod in cibis medicamentisque subtilissimum est, quasi forbere, item animi deliquia ab ingrato odore, vomitus a lingua leuiter irritata, propter nervum a vago huc pertinentem, qui fortassis aeque ac tertius quinti paris, in papillis finitur. Nares, quocunque modo irritatae, praeter alias partes, cor, diaphragma, ventriculum, et vterum afficiunt. Ad has omnes partes intercostalis propagines pertinent, ad quem nervum cum tam raro a quinto pari vnus alterque ramulus accedat, semel enim me ipsos clare vidisse meminimus, ut Ill. Albinus et Hallerus id nunquam fieri affirmare non dubitent, alii nexus quinti paris cum intercostali quaerendi sunt, nisi, quod mihi non improbabile est, vis quinto nervo illata, per tertium aliquem, ad intercostalem transire potest. Visi autem mihi sunt, quamuis non satis clare, aliquot nexus earum intercostalis propaginum, quas dixi not. 2. et de arteria maxillari interna pag. 4. cum maxillare supe-

superiore sub oculis, cum inferiore inter aurem et maxillae inferioris ad tempora protensam partem. Vterque autem maxillaris, praesertim superior, per diuersas vias Ill. Winslow Tom. III. n. 48. 52. 53. et ipsum foramen palatinum anteriorius, inferior partim per foramen pterygoideum, Winslow. l. c. n. 64. partim per spheno-palatium in narium caua penetrat. De priori agendi modo, conf. Boyle de poros. corp. Cap. IIII. Bellinus de sanguinis missione. Io. Crato a Kräftheim Epist. 139. Collect. Scholzii, et Kaau de Perspirat. Hippocrat. Cap. XVIII.

92) *Nam internae partes.*) Hippocrates adeo probe perspexit corpus humanum ab extus incidentibus varie affici. Primum dixit de iis, quae animum mouendo, per sensus etiam corpus mouent, hinc de iis, quae internas partes immediate afficiunt, vel, vt intus sumta, externas, hoc est, vt cum humoribus mixta, ad externas feruntur, vel alio modo, quem non definit, nisi per exempla, ex quibus patet, intelligere ipsum mutationes in nervis factas, et per hos cum corpore communicatas.

93) *Et cuminum, cui a rege nomen est.*) Martianus hunc locum minus recte de eo cumino explicari affirmat, quod alias Aethiopicum vocatur, quodque Dioscorides ait regium ab Hippocrate appellatum fuisse. Mauult autem verba τὸ παρά βασιλέα λεγόμενον ad serpentem regulum dictum referre, ad cuius visum homines in terrorem coniciantur, et corpore contremiscant. Neque tamen hoc facile est, cum ipso textu conciliare, qui sane adeo obscurus est, et forte mutilis, vt, etsi credam, debere eius hunc sensum esse, quem reddidi, tamen verba ipsa constituere, atque etiam emendare non audeam.

94) *Per visum.*) Posse rem visam neruum opticum sic afficere, vt non solum in mente idea grati et ingrati excitetur, verum etiam in corpore salutare motus oriantur, hanc potissimum ob causam dubito, quia neminem noui, qui aliquam nerui optici cum reliquis communicationem viderit, quod tamen secundum vulgarem opinionem, requiritur. Sed forte illis, qui a ganglio fenticulari, partim a tertio, partim ab ophthalmico neruo quinti paris formato, Winslow. Tom. III. n. 22. 23. amicissimus Le Cat Traité des Sens pag. 299. in tabula adiecta, et Hallerus Tabula de basi Cranii n. 30. 31. quod tamen interdum deest, proficiuntur, et opticum ab omni parte, serpentis in modum, se leuiter contorquendo, comitantur, nexus aliquis est cum retina ad pro-

processus ciliares. Radii autem lucis, qui oculum intrant, etiam vuae nervos, qui sunt ipsae illae ganglii propagines, mouent. Mouentur quidem potissimum a luce nimia, et a tenebris, quid vero obstat, quo minus et ab aliis afficiantur? Hoc vnum fortassis, quod ad aliarum rerum effectus nondum animum attenderimus. Facilius autem haec explicare possunt, qui visum fieri non in retina, verum, ut Mariotte voluit, et nuper nouis argumentis firmare studuit Cel. le Cat. l. c. in choroidea existimant. Per choroideam enim illae propagines in primis diductae reperiuntur. Conf. Taylor impartial Inquiry into the Seat of the immediate organ of Sight. De odoribus vero diximus not. 52.

95) *Et quaecunque.*) Per auris nervos, a sono motos, non modo animum cum corpore, sed hoc quoque solum affici posse, etsi experti scimus, atque effectus Musices in animantibus probat, tamen per quos nervos, ab auditorio in corpus, vis musices transmittatur, adhuc ignoramus. Quis enim vnquam mollis auditorii nerui communicationem cum villo alio vidit? Nisi quis prouocare ad Simoncelli et Mistichelli somnia velit. Sonum vero proprie mollem hunc nervum sic afficere, ut auditus fiat, et credimus omnes, et admodum probabile est. Aer tamen, a corpore sonoro motus, ut vim suam possit, saltem accurate, ad aurem intimam transmittere, membranam tympani debet vna cum annexis ossiculis, commouere. Inter quas partes cum chorda tympani ita protensa sit, ut simul vibrari non nequeat, prope mihi videtur a vero abesse, corpus a sono etiam per chordam tympani et duram adeo nerui auditorii partem, vel quintum par, aut forte vtrumque alterari posse. Praeterea non dubito Albrechti sententiae accedere, qui nervos etiam in cute a sonis affici posse existimauit, de Musices in corp. animal. effect. §. 286. seqq. et Boerhaauio, qui in Prael. T. III. pag. 414 docet, tremores aeris totam ossicam capitis machinam tremefacere posse. Vid. ib. Illust. Hallerus. Tamen vtraque haec mutatio tardius fit ea, quae ab animi commotione procedit: quae per musicen facta, tam miros in corpore humano effectus edit, ut, qui a reliquis sensibus proficiuntur, nullo modo cum his comparari queant. Legi meretur de hoc argumento ante memoratus liber Albrechti. Morborum tamen, Musica vel curatorum vel productorum aliquot exempla addamus, recentiorumque observationes. De tarantulae morfu notissima res est, et contra incredulos a permultis viris doctis firmata. Conf. Matthiolus in Dioscoridem

ride Lib. II. Cap. LVII. Herm. Grube de ictu Tarantulae et vi musices in eius curatione Coniect. Physic. Medic. Frf. 1697. 8. Ge. Bagliui de Anat. Tarantulae eiusque cura, et D. Scarfo Lettere Fiscali V. pag. 21. seqq. Venet. 1740. 4. A scorpione laesos, pariter musica curatos, iam olim Galenus vidit apud Alexandrum Trallian. Lib. VIII. Cap. III. Quidni et eos, quos vipera momordit? cuius rei memoriam ex Theophrasto seruauit Gellius Noct. Attic. Lib. III. C. XIII. Imo ex Democrito apud Gellium l. c. probabile est, musiciam saluti fuisse iis, quos forte maniacus aliquis dentibus petierat. Ad Phrenesin curandam omnis fere antiquitas musicen commendauit, inprimis tamen Asclepiades, Aretaeus, et Caelius Aurelianus; neque Celsus eam neglexit Lib. III. Cap. XVIII. Carmina etiam sanguinem sistere in vulneratis, Vlysses in se ipse expertus est, teste Homero Odyss. Lib. XVIII. v. 475. Luxatis vtilem esse Plinius refert ex Catone, et Podagricis ex Varrone Hist. Nat. Lib. XXVIII. Cap. II. Tibiis quoque ischiadicum malum curasse veteres, inprimis ex Theophrasto de Enthusiasmo refert Athenaeus Deipnos. Lib. XIII. pag. mihi 624. vbi conf. Casaubonus, et Martianus Capella pag. 314. Edit. Grot. Adeo et pestem, Lacedaemonios occidentem, musica fugauit Thales Cretensis, Plutarchus de Musica Tom. II. pag. 1146. et Martianus Capella, l. c. Et Graeci eadem medicina vti sunt, cum Apollo ipse, Troiam obsidentibus, pestem immiserat. Homerus Iliad. Lib. I. Scio quidem, permultos haec exempla fere omnia, partim ad cultum diuinum, quo Deus placari debebat, partim ad magicas artes, referre. Sed noui etiam, in his morbis omnibus vel neruos pati, vel ad eos quoque mitigandos plurimum valere; eosque cum aliud carminis genus quasi laxare, aliud tendere posse, nullo modo prorsus negari queat, quidni et veteres, credamus, musica, tanquam medicina, in iis morbis vfos fuisse? Per neruos enim tenfos aegro vitalis vis integra fere redditur, quae vel maxime hostiles morborum impetus frangit. Quare sacerdotes potius credo, suae vtilitatis gratia, musicam, tanquam rem sacram, ad eiusmodi morbos curandos adhibuisse, et qui forte alii tales morbos musica curabant, magos nominatos fuisse ab ignara plebe, vt qui rem facerent, quae non, nisi in Deorum potestate, esset. Ad haec nostris temporibus febris cum delirio, musicae cessit, in aegro musico et saltandi artis magistro. Hist. Acad. R. Scient. 1707. pag. 7. et 1708. pag. 22. Edit. Paris. atque in alio vomitum, in alio lacrymas musica

P

ex-

excitatas vidit Paullini Cent. III. Obs. 71. et Cent. I. Obs. 58. Accedit denique exemplum morbi peculiaris, cum carbunculis coniuncti, apud Borellum, Cent. II. Obs. 12. et hominis, qui, audita lamentabili musica, sensus omnes perdidit, memorante Augustino de Ciuit. Dei Lib. XIII. Cap. XXIII. et equitis, qui citharae sono audito, continere urinam non potuit Weinrich de monstro. pag. 139. Merentur autem de musices vi in corpus humanum, praeter iam allegata, legi, quae habet Brendelius Diss. de curat. morbor. per carmina et cantus. Mich. Ernst. Ettmüller de effect. music. in corp. hum. Col de Villars Quaest. an Melancholicis musica? Paris. 1737. Pipping Diss. de Saulo per musicam curato. de Franckenau Diss. Medic. de Musica, quae est in Setyris pag. 464. Pechlini Obs. Lib. III. 29. Ronssiei Epist. Medic. XV. pag. mihi 55. seqq. Baco de Verulamio Hist. Natur. Cent. II. pag. 781. seqq. Opp. Frf. 1665. la Seine Homeri Nepenthes Part. III. et Alex. Thomson Diss. VI. pag. 136. seqq.

XXXXVIII. Μαζοί, γονή, ὑέρη, σημήια τάτε ἐν τῇσι ἡλικίησι, καὶ ἐν τοῖσι πνιγμοῖσι, καὶ βηξί. Τὰ πρὸς ὄρχιν.

Praeter haec etiam partium quarundam consensus attentione dignus est, ⁹⁶ quales sunt mammae, genitura, atque vterus. Quae in sequiori potissimum sexu, mutationum aetatis, suffocationum, atque tussis signa et indicia sunt: Earundemque mutationum in masculis ⁹⁷ testes potissimum, eorumque affectiones, aliquas notas ostendunt.

⁹⁶ *Quales sunt mammae.*) Horum etiam verborum ordinem aliter Martianus constituit. Nam siquidem eo tempore, quo in mammis, vtero, aliisque ad generationem facientibus partibus, mutationes contingunt, vox etiam alterari solet, proxime antecedentia verba: λόγοι, φωνή, ad haec pertinere opinatus est. Quod si esset, quisque concedere deberet, ea verba vix suo loco posita esse. Potest autem

autem vterque locus, prout nunc quidem verba iacent, satis facile intelligi, neque necesse est, ut eorum ordinem ita, ut Martianus volebat, turbemus. Quoniam vero illa tria: *μαῖται, γυνή, ὄστέον*, quae omnem, circa mammam, geniturae seu liquoris seminalis prouentum, et vterum, atque ad hunc pertinentes partes, factam mutationem indicant, tantum ad muliebrem sexum referenda esse videntur, forte non incongruum erit, illa verba: *τὰ πρὸς ὄρχην* non ad testes tantum referre, sed potius ita interpretari: testes, et in his factas mutationes, in maribus eadem ratione, ac illas partes in mulieribus, aetatis, aliarumque affectionum signa praebere. Namque interdum euenit, ut testiculi, qui in infantibus in inguinibus latent, circa pubertatis annos demum, quasi erumpant. Debent autem mutationes harum partium vtriusque sexus non vna de causa considerari. Quantum enim mutationes e. g. in mammis factae, ad grauiditatem cognoscendam valeant, artis obstetriciae periti sciunt. Et quem fugit, in venereis, gonorrhoea cohibita, vel testiculum, vel inguinales glandulas intumescere? Ad quae, similiaque, ut Hippocratem respexisse probabile est, sic, cum in iisdem partibus, diuersis aetatibus, mutationes fiant, cumque ab iis et suffocationes et tussis, malaque pectoris alia proficiantur, quae in variis morbis incidere solent, medentes inquirere oportet, an illa a morbis ipsis, an a partium illarum mutationibus, proueniant?

97) *Testes potissimum.*) Inter *ἀδυναμία* fere pertinet ratio nexus testium cum pectore, qui ipse certissimus est. Quanta mutatio in aspera arteria, ac vocis humanae instrumentis, quando seminalis liquor incipit per gyros vasorum in teste agi? quanta contra exsecris testibus? Hic nervorum consensus nullus est. An forte communicatio quaedam inter humores glandularum, thyreoideae, arytenoidearum, epiglottidis cet. cum illo testiculi? Certe non improbable est, quod vel copiam aut defectum humorum vocem mutare, notissimum est. Item, si testiculus laeditur, respiratio cohibetur, probabiliter per nervos. Vnus enim ex iis, qui ad testiculum pertinent, a plexu renali demittitur, cumque ganglio semilunari adeo communicat. Winslow. T. III. n. 410. Quod cum potissimum a latere dextro fiat, ubi insignior aliquis ramus, vel plures minores ab illo ganglio ad diaphragma pertingunt, ibidemque et cum ramis phrenici, quibus occurrunt, ganglion faciunt, nemini, quod sciam, dictum, et cum propaginibus intercostalis, venam cauam

inferiorem amplectendo comitantibus, communicant, Lancisi de Corde Tab. VI. Hunault Hist. Acad. R. Sc. 1734. n. 4. quomodo testiculo laeso, respiratio cohiberi queat, forte non difficile est, animo comprehendere. Neque raro hodie est, hominem videre, qui, ubi cum venere omnia sua bona, quae siue in aere, siue in corpore habebat, decoxit, tussi continua vexatur, priapo similis, quem fateri oportet;

*Defecit latus et periculosam
Cum tussi miser exspuo saluam.*

Scilicet anhelant, et panda latera habent, pruriginosi iuvenes, qui dulces tabellas imitati, in omnes modos transeunt. Neque hoc mirum est; ad vibrandas enim nates, costas et sternum figi oportet, quibus ab altera parte muscoli, coarum ossa mouentes, inhaerent. Hinc magna vis laterum ad venerem, hinc missio danda, quibus angustum pectus, vel spina contorta, vel alia de causa brevis anima est. Deficit igitur latus, quando costae et sternum commode figi, vel teneri fixae, non possunt.

XXXXVIII. Ὅσπερ τοῖσι δένδροισιν ἡ γῆ, ἔτω τοῖσι ζώοισιν ἡ γαστήρ καὶ τρέφει, καὶ θερμαίνει, καὶ ψύχει· ψύχει μὲν κενεμένη, θερμαίνει δὲ πληρεμένη ὥσπερ γῆ κοπερευομένη χειμῶνος θερμὴ, ἔτω καὶ ἡ κοιλία.

Quod autem ciborum confectionem, distributionemque attinet, siquidem illae maxime in ventre fiunt, hunc sane⁹⁸ comparare cum terra licet. Nam quod haec arboribus, hoc in animalibus, venter toti corpori praestat. Vtrumque enim sua alit, humoremque praeparatum terra radicibus, venter venis transmittit, simulque sub alimenti distributione, calefacit, et alio tempore refrigerat. Refrigerat autem venter, quum vacuatus est, quod tum torpet, et otiosus

fus est, sed calefacit, quando repletus est. ⁹⁹ Hyeme autem ipsa alius, pariter atque terra, supra iniecto stercore, calefit, quoniam tunc difficilior dissipatur, quod intus est, ideoque calorem ¹⁰⁰ retinet, ac seruat.

98) *Comparare cum terra licet.*) Ex hac eleganti ventris ac terrae, animalium et arborum, comparatione, iam priscis temporibus illa venae portae cum arbore comparatio orta est, quod Galenus affirmat de Ven. et Arter. Dissect. Cap. I. vide sis eundem Lib. VI. de Hippocr. et Platonis decretis Cap. III. Eius enim radices, per mesenterium dispersae, ad intestina pertinent, et inde nutritium succum alimentumque sugunt, quod ad ipsum truncum, eiusque ramos, per hepar diductos, deferant. Qua comparatione et nos adhuc utimur, et porro iure meritoque eam adhibere possumus, quoniam nostra aetate extra omne fere dubium positum est, etiam per mesaraicas venas, alimentum aliquem modum in hepar inuehi, et sanguini admisceri. Conf. Cl. Brendelius de chyli ad sanguinem commeatu per venas mesaraicas non improbabili. Caeterum quod Hippocrates ait, ventrem, dum repletus sit, calefacere corpora, sed vacuum frigidificare, non ita accipiendum est, ac si vix repletus calefaceret, contra vix vacuus factus, frigus per artus diffunderet. Statim enim, ac venter repletus est, aliquis horror corpus occupat, sed paullo post omnia incalescunt, sic, ut etiam in iis, quibus corporis corruptus habitus est, et qui hectici vocantur, lenis febrilis calor accendatur. Deinde existimandum non est, hunc calorem corpori cum nouo chylo affundi; sed dum hic potius in sanguinem alibilemque succum mutari debet, necesse est, ut partium quarumcunque motus ad hunc finem et fortior et celerior fiat, quo corpus potissimum, dum frictio fluidorum ad solida augetur, incalescit. Martine de Calore animalum pag. 148. seqq. Atque ex hoc debet clarum esse, quousque illa ventris, calefaciendi et refrigerandi corpora, vis valeat.

99) *Hyeme autem.*) Hyeme interna plus calere, quam externa, aestate contra, certissimum est, calorem tamen internum hyeme, quam aestate maiorem esse, non probabile est. Maior tamen fieri potest exercitatione corporis. Etsi enim aestate fluida celerius mouentur, exigua tamen

vasorum vis est, qua fluidis resistunt, quia calor externus vasa debilitat. Martine loc. cit. pag. 249. Hyeme contra calor a mutua vasorum humorumque actione pendet, quae, quia vasa tum robusta sunt, corporis exercitatione non parum augetur. Accedit poros in cute frigore constringi, ut calor, motu excitatus, non facile dissipari possit, nisi ventus accedat. Quod adeo frigus corpori, id stercore terrae praesiant.

100) *Retinet.*) Vulgo inter pinguedinis, quae sub cute, ac illius, quae in omento, colligitur, vtilitates numeratur, calefacere corpora, vel contra frigus ad minimum tueri. Sed quo modo adeps hanc corpori vtilitatem praestet, nemo ausus est dicere. Quaecunque corpori vestimenta adhibemus, partim frigus ventosque a poris, qui in cute sunt, et per quos agunt, arcendo, iuuant, partim impediendo, quo minus internus corporis calor e corpore quasi effluat. Is enim a perenni sanguinis per vasa motu excitatur. Quae alia causa est, ob quam fera animalia in niue contra frigus praesidium inueniunt? Et niue obruti, modo non aquosa diffunderet, aequae multum incalesceremus, quam pretiosissima pelle obuoluti. Itaque si omentum, atque pinguedo, quae sub cute est, hanc ipsam tegeret, nemo de illa calefaciendi virtute dubitaret. Iam vero, cum pinguedo potius solidorum ad fluida frictionem debilitet, neque vim sanguinis motus patiatur libere ad cutem peruenire, intelligitur, quae causa sit, cur pingues vehementius, quam alii, a frigore afficiantur.

L. Δένδρεα Φλοιὸν, λεπτόν, ξηρόν ἔχει,
ἔσωθεν δὲ ξηρόσαρκα, ὑγμρά, ἀσηπτα, χρό-
νια, καὶ ζώων, οἷον χελῶνα, καὶ ὅτι τοι-
στὸν.

Atque ¹⁰¹ ut arbores, quae cortice tectae sunt
tenui, sed ficco, intus substantiam, quasi car-
nem ficcam, aridam, nec fungosam, sanam,
robustam, putredinis et corruptionis expertem,
diuque duraturam habent, sic animalium quo-
que

que nonnulla, veluti testudines, et his simili natura exornata, arborum modo, cortice obducuntur, intus autem pari substantia gaudent.

¹⁰¹) *Vt arbores cortice testae sunt.*) Maluimus hic Martianum sequi, quam haec, cum Girardeto, a sequentibus auellere, quia clarum atque euidens est, aliam hic comparisonem arborum animaliumque inter se, quod ad corticem, quo vtraque testae sunt, et naturam carnis, institui. Et licet plures testudinum species sunt, etiam carne aliquantum inter se diuersae, atque Hippocrates generatim tantum de testudinibus dixit, animalis tamen historiae scriptores omnes testantur, cunctis fere testudinum speciebus duram et concoctu difficilem carnem esse, neque igitur ad esum aptam. Pluribusque eiusmodi animalibus, crusta opertis, similem, aut concoctu minimum difficiliorem, carnem esse, experientia comprobatum est, et potest vel illo limacum exemplo, quibus vescimur, illustrari.

Ἡλικίῃσιν, ὥρεσιν, ἐνιαυτοῖσιν ὅμοια τὰ **LI.**
ζῶντα ἢ τρίβεται χρωμένοισι μετρίως βελτίω.

¹⁰²) *Ipsa vero animantia,* siquidem pro diuersa aetate, cum annis, eorumque temporibus aliquam conuenientiam habent, ab his, quibus similia sunt, eorumque tempestatibus, nihil detrimenti capiunt, verum se ex illis melius habent, si ipsis recte conuenienterque vtuntur.

¹⁰²) *Ipsa vero animantia.*) Duretus huic loco nullam explicationem adiecit, neque etiam Foësius aut Mercurialis. An quod per se satis clara haec verba existimarunt, an propter aliam causam, non definio. Saltem non potui ex eorum latina versione intelligere, qualis vere his verbis sensus esse debeat. Neque tantum mihi placuit Martiani interpretatio, scilicet animalia, quod ad aetates, anni tempestates, ipsosque annos, plantis et arboribus similes esse, vt non maluerim haec verba sic, vt in paraphrasi factum est, interpretari. Etenim id nemini fere ignotum esse potest, homi-

nes, pro varia aetate, se, vel vere, vel aestate, vel alio anni tempore, ipsisque etiam annis, eorumque varia constitutione, optime habere, iisque adeo similes esse, neque adeo iis alterari, vel damno affici, si recte utantur. Caeterum fateor, me dubitare, graecum textum sine omni menda esse.

LII. Ὡςπερ ὑδρίον νέον διαπιδᾷ, παλαιόμενον
 ζέγει, ἔτω καὶ ἡ γαστήρ διέει τὴν τροφήν,
 καὶ ὑποσάθμιν ἴχει, ὥςπερ ἀγγεῖον.

¹⁰³ Atque ut parua hydria, seu aqualis urna recens facta, hinc inde hiat, et aquam per poros transmittit, sed inueterata, et longiore usu quodammodo obfirmata, eandem continet, atque seruat, sic etiam venter, maxime in iunioribus, alimentum transmittit, sed cibi recrementa, tanquam vas, continet, ac suo tempore excernit.

103) *Atque ut parua hydria.*) Euidens est, Hippocratem comparasse ventrem cum urna aquali, ut, quomodo is liquidam assumtorum partem, et maxime tenuem, per poros intestinorum ad vasa transmittat, et crassiores retineat, clare ob oculos poneret. Sed mihi quidem, vel deesse aliqua, visum est, ob quae minus accurata et perfecta comparatio sit, vel alium vocabulorum νέον et παλαιόμενον sensum esse debere, quam qui interpretum versione redditus est. Hoc enim sensu neutiquam ventri respondent, ut tamen vi comparationis deberent, quippe qui in omni aetate, nisi ubi morbo affectus est, nutrimentum transmittit, sed faeces retinet. Potest tamen et hoc forte, vel per laudatam illam Hippocratis simplicitatem excusari, vel aliter exponi. Quid enim, si dicamus, Hippocrati iam notum fuisse, quo propius quis a senio absit, eo pauciora ipsum vasa habere? eoque minorem, vel alimenti vim ex intestinis ad sanguinem, vel exhalantis humoris e corpore propelli? An non iuuenile corpus, aut potius puerile rarum, fungosum, sic ut recens hydria, undique humores transmittit, senile vero obfirmatum, siccum, callosum inutiles suecos retinet? Atque

que haec videntur cum mente Hippocratis quam optime conuenire. Neque vero vilo modo mihi probabile est, quod Cl. Bohlius Diff. de via lactea corp. hum. pag. 19. n. c. refert, Liberkuhniū obseruasse, vascula in corpore cum annis increfcere potius, quam perire. Ad minimum in iunioribus facilius est, subtilissima vasa apta materia replere. Cum hydria vero Aretaeus etiam venam rarefactam comparauit, cum ait Lib. II. Cap. II. de Curat. Acut. pag. 97. διαβ-
ρέει γὰρ ὡς ὑδρίαν νέον ἔχον τῇσι ἀραιώσεσι, vbi Petitus nostrum hunc locum adducit, quem per leuem errorem in libro de internis affectionibus extare ait.

• Οἱ τρόποι τῶν νόσων· τὰ μὲν συγγενικά LIII.
 ἐστὶν εἶδεναι πυθόμενον, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώ-
 ρης, (οἰκόνται γὰρ διὰ πλειόνων) καὶ πολλοὶ
 ἴσασι. τὰ δὲ ἐκ τοῦ σώματος καὶ τῶν διαίτη-
 μάτων, καὶ καταστάσις τῆς νόσου, ἢ ἀπὸ
 ὥρέων.

Haecenus de caussis morborum dictum est. Nunc ad ipsas valetudines transeundum est, quarum qui modi, quaeue affectiones sint, vtique ex his debet patere. Sunt enim alii congeneres morbi, ac vel mores sequuntur, vel temperamentum, vel cuiusque corporis constitutionem, eosque cognoscere percontando possumus. Alii a coeli, quo quisque degit, natura proueniunt.
¹⁰⁴ Qui siquidem pluribus vel eodem tempore ingruunt, a multis etiam non difficulter cognoscuntur. Reliqui vel ex peculiari cuiusque ¹⁰⁵ corporis habitu et natura originem trahunt, ¹⁰⁵ vel vitae genus, et instituta, rationemque victus sequuntur, vel ¹⁰⁷ a morbi ipsius indole, constitutioneque pendent, vel denique temporibus anni fiunt.

104) *Qui siquidem.*) Foefius totum locum ita interpunxit, et conuertit, vt satis obscurus esset. Puto autem plana iam omnia debere esse, postquam sic, vt hic factum est, verba: καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρης ab antecedentibus separata, ad frequentia retuli. Est autem peculiaris constructio verborum, οὐκ ὄντα - - πλεόνων, quae errori videtur occasionem dedisse. Quapropter etiam malui ea verubus includere, ne tirones ad haec verba haerent.

105) *Corporis habitu.*) Conf. Ill. Fr. Hoffmanni Diff. de corporum dispositione ad morbos; item de temperamento, fundamento morum et morborum in gentibus, et Stahl's Diff. de infrequentia morborum personali.

106) *Vel vitae genus.*) Τα διαστήματα sunt sex res non naturales; quare cum inter haec etiam, quae excernuntur ac retinentur, referamus, si quis e. g. dum sanus erat, multum sudabat, accidet, vt, vbi in morbum inciderit, a quo alias sudor abest, tamen sudet, quod adeo affectionem morbi singularem facit, pendente ab illo naturae quasi instituto sudandi.

107) *A morbi.*) Duretum, ex versione adiecta patet, non καταστάσις τῆς νόσου legisse, qualem vero lectionem secutus sit, difficile dictu est. Foefius τῶ ἔλῃ reposuit, quod aera significat, aer tamen videtur ad διαστήματα pertinere. Conieci aliquando legendum fortasse: τῆς νόσου, quod Hippocrates voluerit patriae morbos indicare, quae insula Coi est. Nunc autem mihi vix aliqua dubitatio superest, mentem Hippocratis hanc esse: Morbos etiam natura sua differre, naturam vero morborum in eo consistere, quod alii benigni, alii maligni cetr. sint. Ad minimum non video, quid huic sententiae magnopere repugnet, nisi fortassis hoc, quod vocis καταστάσις significatus in aliis locis, cum huius libelli, tum aliorum Hippocratis scriptorum, multo laxior est.

LIII. Αἱ δὲ χώραι πρὸς τὰς ὥρας κακῶς διακείμεναι, τοιαῦτα τίνεσι νοσήματα, ὅσῳ ἂν χώρῃ ὁμοίᾳ ἔωσιν ὅσον ἀνώμαλον θάλασσαν, ἢ ψυχρὸς, τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ὅταν τοιαῦτα ποιῇ

ποιήν Φθινοπωρινὰ ἐν τῇ χώρῃ τὰ νεσθήματα.
καὶ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ὥρῃσιν κατὰ λόγον.

Vt autem haec singula diuerfas affectiones pariunt, sic multo magis, si duo vel plura ex his concurrunt. Itaque si regiones quaedam ita sitae sunt, vt a certis anni temporibus plus, quam a reliquis patiantur, tales morbos cient ac generabunt, quales solent ab illis anni temporibus, horumque tempestatibus prouenire. Idque eo magis, quo maior regionis cum tempestate conuenientia fuerit. ¹⁰⁸ Quocirca si aliquo die inaequalis aut calor aut frigus viget, qualis in autumno tempestas esse solet, statim in illa male sita regione morbi autumnales oriuntur. Eodemque modo in aliis ¹⁰⁹ tempestatibus, quae ab anni temporibus pendent, modo coelum respondeat, et alii respondentes morbi fient.

108) *Quocirca.*) Foefius verba: ὅταν τοιαῦτα cum frequentibus connexit, sed in versione omisit. Hippocrates id, quod de regionibus posuit, exemplo voluit illustrare. Igitur dixit: ὅσον ἀνώμαλον θάλλος ἢ ψύχος. Nam ὅταν τοιαῦτα τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ποιήη etc. Omnis difficultas videtur ab hoc prouenire, quod verba τῆς αὐτῆς ἡμέρας non postposuit, quod tamen necessarium non erat, vt etiam nihil mutauit. Expositionem nostram confirmare videtur Aph. 4. Lib. III.

109) *Tempestatibus.*) Per ὥρῃσιν Hippocrates hoc loco non tempora anni, sed tempestates intelligit, plane vt multis aliis in locis. Vt enim frigoris et caloris vicissitudo, quasi autumnus propria, autumnales morbos, sic, si alia tempestas esset, vt vrens calor, qualis aestate esse solet, aestiuu morbi nascerentur.

Τὰ μὲν ἀπὸ ὀδμέων βωρβορωδέων, ἢ ἐλω- LV.
δέων. Τὰ δὲ ἀπὸ ὑδάτων, λιθιῶντα, σπλη-
νώδεα.

νώδεα. Τὰ δὲ ἀπὸ πνευμάτων χρεῖσιν τε καὶ κακῶν ἀρχονται.

Sunt autem et alia valetudinum genera,
¹¹⁰ quae ab halitibus vaporibusque proueniunt,
 quos loca coenosa, atque palustria diffundunt.
¹¹¹ Alia aquae maxime paludosae gignunt, ex
 quibus potissimum calculosi morbi sunt, siue in
 renibus et vesica, siue in aliis corporis locis la-
 pides generentur; deinde illae affectiones, qui-
 bus nomen a splene est, siue vere in liene sedem
 habeant, siue in propinquis, contiguisque tan-
 tum partibus consistant. Alia mala etiam a bo-
 nis, vtilibusque ventis, tum maxime a noxiis,
 oriuntur, siquidem pro corporum diuersitate, in
 quae irruunt, etiam boni venti non idem effe-
 ctus est.

110) *Quae ab halitibus.*) Inter grauissimos Herculis la-
 bores etiam Hydrae lerneae occisio fuit. De hac perelegans
 est, variorum doctorum coniectura, qui poetas dicunt per
 hydram morbos indicasse, qui frequentissimi ex lernae pa-
 ludis effluuiis nascebantur, totamque regionem vastabant,
 quam salubrem et habitabilem Hercules fecerit, paludem
 exsiccando. Quid, quaeso, dici potuerit, quod magis ad
 rem esset? An possit vtilius consilium principibus dari,
 quam ut iuberent, omnia paludosa loca, praecipue vrbibus
 propinqua, exsiccare? quorum effluuia, si non per se, ta-
 men aliis caussis iuncta, morbos pestiferos creare possunt.
 Adeo paludosa loca exsiccando princeps terram fertilem ef-
 ficeret, et subiectos sanos, quorum antea plerosque perde-
 bat, ex reliquis seruatis, quod valetudinarii erant, vsum
 fere nullum habebat. Conf. Lancisi de noxiis paludum ef-
 fluuiis.

111) *Alia aquae.*) Etsi Hippocrates, hoc potissimum
 loco breuitati studens, simpliciter ὑδατων posuerit, malui
 tamen in paraphrasi paludosae addere. Namque negari non
 potest, omnem liberalius potam aquam, maxime quidem
 tenes, ad quos inprimis prouoluitur, sed non minus etiam
 lienem,

lienem, ob laxam huius visceris fabricam, debiles et ita infirmos efficere, vt in vtroque viscere, lentior humorum motus fiat, ex quo in renibus calculus, in liene facilius obstru-ctio fieri potest. Et Hippocrates forte etiam ad hanc causam respexerit. Neque tamen nos male, aut sine ratione paludosis addiderimus, quod eiusmodi aquae, minus motae, in corpore quoque lentius progrediuntur, atque ad putredinem proclives, potissimum aptae sunt, cum ad calculum generandum, tum etiam ad tumorem in splene producendum. Cui rei facilius omnes fidem adhibebunt, quo certius experimentis constat, nihil magis ad calculum generandum facere, quam quietem et putredinis initium, lienemque etiam vel tum facilius intumescere, cum et in ipso, et in propinquis partibus, humores admodum lente moueantur. Sed huic sententiae de paludosis et statariis aquis maximum pondus accedit, et toti huic loco lux affundi potest Hippocratis Libro de Aere, locis, et aquis, qui quam maxime consulendus est. Et apud Aretaeum luculentus etiam de hac re locus est, de causis et signis Diut. Morb. Lib. I. Cap. XIII. pag. 44. vbi ait: *χωρία ἐλαώδεια, ὕδατα πλατέα, ἀλμυρὰ βρομώδεια*, quo loco Petitus quidem recte pro *ἐλαώδεια*, *ἐλαώδεια* reponit, quod vel ex hoc nostro loco clarum est, sed Cl. Wiggan praeter causam, vocem *πλατέα* in *παχέα* mutasse videtur, quod hunc locum Aretaei cum illo Hippocratis, quem Cl. Wiggan adduxit, serio contententi facile constabit. Et *πλατέα ὕδατα*, potissimum aestate, breui *παχέα* fiunt. Conf. Ill. Platneri elegantissima Commentatio, de aqua fontana salubriore caeteris. Lipsi, 1738.

Ὅσους δὲ οἷα ἔσονται νεῦσοι, καὶ καταστάσεις ἐκ τῶνδε. Ἡν αἰ ὥραν ὥραίως, εὐτάκτως, ἐυκρινέας νόσους ποιέουσιν· αἰ δὲ ἐπιχώριοι τῆσιν ὥρησι νεῦσοι, δηλῶσι τὰς τρόπους. LVI.

¹¹² Plurimum autem vt ipsi morbi, sic horum quoque constitutiones ac modi, a temporibus anni pendent, vt ex his adeo morbos diiudicare integrum sit. Etenim si temporum mutationes tempestiue ac placide fiunt, et altera alteram ordine

dine excipit, quascunque illae valetudines creauerint, omnes facillime iudicantur, et cum aegri salute finiuntur. Similiterque¹¹³ regionibus familiares morbi, prout hac vel illa tempestate, a qua regiones varie mutantur, infestant homines, facile suas affectiones produnt.

112) *Plurimum autem.*) Quamuis Criticorum plures vocabulum *δίων*, similis, interpretari soleant, tamen cum minus tuta eorum causa sit, et in similibus vocabulis litera *μ* frequenter in Codd. omissa deprehendatur, malim hic legere: *ὡρη* vel *ὡρησι δὲ ὁμοίᾳ ἔσονται νόσοι*. Potest tamen et *ὁμοια* legi. Vid. not. 78.

113) *Regionibus.*) *Ἐπιχώριοι νόσοι* illi sunt, de quibus Hippocrates paullo ante dixit: *οἱ δὲ χώραι πρὸς τὰς ὥρας* etc.

LVII. Ὅτι δ' ἂν ἐξαλλάξῃ ἡ ὥρη, ὁμοια ἢ ἀνόμοια ἔσῃ τὰ νοσήματα, οἷα ἐν τῇ ὥρῃ ταύτῃ γίνεται, ἢν δ' ὁμοίως ἄγῃ, τοιοῦτότροπα καὶ ἐπὶ τοιοῦτο εἰλκυσμένα.

Vbi vero naturalis temporum anni inter se ordo, non tam mutatus, quam potius plane turbatus, maximeque varia, inconstansque tempestas fuerit, quicunque tum morbi oboriantur, vel consentient naturali eorum temporum constitutioni, vel plane dissimiles erunt. Quoscunque autem morbos etiam mutata tempora pepererint, modo consent fibi, ordineque aequali procedant,¹¹⁴ similes conuersiones habebunt, vel aliquantum ad minimum eorum inclinationem sequentur.

114) *Ipsis propemodum.*) Deleui τὸ ἢ vt abundans, et natum sine dubio ex antecedente ἄγῃ, nisi quis vel pro voce, καὶ, ἢ reponere velit, vel τὸ καὶ, aut, interpretari. Sed neutrum placet.

Οἶον

Οἶον ἰκτερον φθινοπωρινόν. Ψύχρα γὰρ ἐκ LVIII.
θαλπέων, καὶ θάλπος ἐκ ψύχρος, καὶ ἦν
τὸ φθρινόν χολῶδες γένεται, καὶ αὐξηθὲν ἐγ-
καταλειφθῇ, καὶ ὑπόσπληνοι.

Eiusque rei testimonium icterus praebet, qui
ut plurimum in autumnum incidit, in quo ma-
xime frigoris calorisque mutua vicissitudo est.
Quod si etiam tempus aestivum valde calidum
fuerit, quod sane est ad bilem generandam inpri-
mis aptum, eaque, copia aucta, subito frigore co-
hibita, et quasi ad interiora magis recepta fue-
rit, etiam ¹¹⁵ ad splenem vis morbi se conferet,
eundemque ad varias affectiones disponet.

115) *Ad splenem vis morbi se conferet.*) Tres partes sunt,
per quas lien et iecur inter se connectuntur, arteria, vena,
nerui. Quae, ut efficiunt, ut integra viscera se mutuo,
praecipueque hepar splen iuuat, sic etiam male affecta inter
se conspirare faciunt. Nam si quacunque de causa, liberior
sanguini aditus per hepaticam arteriam, ad hoc viscus prae-
clusus est, lien in tumorem attolli debet. Neque alius ef-
fectus consequitur, si mali sedes ad venam est. Vena vero,
quae sanguinem ad hepar defert, cum vena portae sit, cum-
que in hanc proxime ad hepar, venosus lienis cruor consuat,
hic utique lentius agi per hepar non potest, quin lien, mol-
lis laxissimaeque substantiae viscus, a sanguine retento in-
tumescat. Contra per arteriam, etsi effectus idem, tamen
non eadem causae ratio est. Fluit autem sanguis ad hepar
et lienem ex eodem fonte, quod splenica hepaticaque arte-
ria coeliacae rami sunt; quae cum sanguinem aequali vi ad
vtrumque viscus propellat, debet tamen ea in splenica tan-
tum crescere, quantum, ob quamcunque angustiam, in he-
patica, imminuta est. Lienem autem oportet sanguinis in-
fluxu aucto, aequae ac effluxu impedito, intumescere. Et
sane mirum est, posse vel hepar vel lienem in tam monstro-
sam molem, quam aliquando post mortem deprehendimus,
abire, praeterquam quod malum etiam ad alterum viscus
tran-

transseat, et vtrumque adeo morbo teneatur. Quare etiā hoc loco Hippocrates tantum ὑπόσπληνοι posuisse videtur, vt lienem saltem disponi ad grauiorem morbum, et paululum tumere, significaret.

LVIII. Ὅταν ἐν καὶ ὁ ἥρ ἔτως ἀγάγη, καὶ ἥρος γίνονται ἰκτεροὶ ἐγγυτάτω γὰρ αὕτη ἡ κίνησις τῇ ὥρῃ κατὰ τὸ τοῦ εἶδος ἐστίν.

Quando igitur ¹¹⁶ et ver ita procedit, vt ex frigore in calorem repentinae mutationes fiant, vere etiam homines solent regio morbo infestari. ¹¹⁷ Nam haec temporum anni mutatio, quantum ad frigoris et caloris vicissitudinem attinet, facit, vt ver et aestas autumnō fere similes fiant.

116) *Et ver.*) Reposui ἥρ pro ἀήρ, auctoritate Galeni, Cornarii et Foessii, etsi alii Codices ἥρ aut etiam ἀήρ habent, nisi forte horum alterutrum Dialecti sit.

117) *Nam haec.*) Reliqui interpretes parum videntur de exprimendo sensu horum verborum solliciti fuisse; ὥραν puto hoc loco non quancunque tempestatem vel anni tempus esse, sed autumnum, quem Hippocrates dixit icterum producere.

LX. Ὅταν δὲ θέρους γένηται ἥρι ὅμοιον, ἰδρωτάς ἐν τοῖσιν πυρετοῖσιν, καὶ εὐτροποὶ, καὶ ἐκατόξεες, ἐδὲ κατὰ ξηροὺς γλώσσησιν.

¹¹⁸ Sed vbi verno magis simile tempus aestiuum est, plurimumque adeo a calore suo remittit, mitiores febres sunt, earumque vis sudoribus copiosis infringitur. Quicunque autem tum morbi incidunt, sunt benigni admodum, et ad aegri salutem tendunt, eumque neque celeriter nimis

nimis opprimunt, neque aestu, immoderatoque calore corpus exsiccant, aridasue linguas efficiunt.

118) *Sed ubi.*) Haec verba, ut plura alia, ex Aphorismis descripta, in quorum VI. Lib. III. leguntur. Huic Aphorismo Celsus in Lib. II. Cap. I. suae Medicinae locum dedit, et ita latine conuertit: Vbi vero calor, a primo vere orsus, aestatem quoque similem exhibet, necesse est, multum sudorem in febribus subsequi. Quorum verborum is esse sensus, primo quidem intuitu, videtur: si calida tempestas primo statim vere incipiat, et talis per aestatem duret, sudorem multum in febribus subsequi. Qui autem propius ea verba intuiti fuerint, ita interpretanda esse videbunt: si idem caloris gradus etiam aestate sit, qui primo vere fuerit, oportere, ut in febribus multi sudores subsequantur. Idque cum re ipsa plane conuenit; quo enim maior in febribus aestus est, eo siccior cutisprehenditur; eaque expositio alio loco ex Hippocrate confirmatur. Nam in Epidem. Lib. II. Sect. I. pag. 994. inquit: ἐν καύμασιν ἀνδρῶν (vel ἀνδράσι) οἱ πυρετοὶ ἀνιδρώτες τὰ πλεῖστα. ἐν τῆτέοισιν δὲ ἢν ἐπιψέκασι, ἰδρωτικώτεροι γίνονται κατ' ἀρχάς.

Όταν δὲ χειμέριον γένηται ἢρ καὶ ὀπεισ- LXL
δοχειμῶν, χειμερινὰ καὶ αἱ νῆσοι, καὶ βη-
χῶδες, καὶ περιπνευμονικὰ, ἢ κυναγχικὰ.

Si verno tempore hyemalis tempestas, ipsumque ver, quasi nouissima hyemis pars est, etiam hyemalem tempestatem, quae tunc valetudines ingruunt, sequuntur, ex quo genere sunt omnes cum tussi coniunctae, quaeque pulmonibus infident, vel in partibus propinquis consistunt, unde peripneumonicae vocantur. Oriuntur autem et ea valetudinum genera, quae fauces, viasque spiritales occupant, et inflammatione tenent, eaque anginosa nominantur.

Q

Καὶ

LXII. Καὶ Φθινοπῶρ, ἢν μὴ ἐν ὥρῃ καὶ ἐξαί-
 Φνης χειμάσῃ, μὴ συνεχῶς τοιαύτας νέσθῃς
 ποίει, διὰ τὸ μὴ ἐν ὥρῃ ἤρχθαι, ἀλλὰ ἀνώ-
 μαλα γίνεσθαι.

Similiterque ¹¹⁹ autumnus, si non debito tem-
 pore atque ordine, subitoque et derepente in hy-
 emem abit, non statim huic tempestati conveni-
 entes morbos parit, siquidem non in tempore,
 quo ex ordine naturae debebat, incipit, sed
 suum adeo ordinem transgressus est.

¹¹⁹) *Autumnus.*) Foësius mauult Φθινόπωρον; sed nihil
 mutandum. Φθινόπωρ ita positum est, ut frequenter solet
 νυκτός.

LXIII. Διόπερ καὶ αἱ ὥραι ἀκριτοὶ καὶ ἀκατά-
 στατοι γίνονται, ὥσπερ καὶ αἱ νῆσοι, ἐὰν προ-
 ερηγνύωνται, ἢ προεκηρίνωνται, ἢ ἐγκατα-
 λείπωνται. Φιλυπόροφοι γὰρ καὶ αἱ ὥραι γί-
 νονται, ὥσπερ αἱ ἔτω νοσοποιέσθαι.

Adeo inter tempora et ipsos morbos, propter
 vtriusque mutationes, magna similitudo interce-
 dit. Etenim illa, propter tales mutationes, ¹²⁰ iu-
 dicatione, ad minimum saluari, destituuntur, at-
 que a naturali sua constitutione plane desciscunt,
 nihilque ex ordine et lege naturae proferunt.
 Idque non minus in morbis incidit, siquidem
 vel ante tempus erumpunt, vel iudicationem an-
 ticipant, vel propter intempestiuam immaturam-
 que crudae materiae excretionem, haec magnam
 partem intus relinquitur. ¹²¹ Et ita male finitus
 mor-

morbus ut plerumque reuertitur, sic, quae valetudinum genera inconstans tempestas peperit, et praeter rationem quoque finita sunt, ea per eandem etiam tempestatem redire solent.

120) *Iudicatione.*) Cur inconstantia anni tempora dubiam Crisim faciant, expositum est ab Ill. Hoffmanno in Diss. de crifum natura. §. 19. Caeterum huc pertinere videntur, quod nempe anni tempora et tempestates in vniuersum attinet, Quaestiones Winslowii, an iuxta varias anni tempestates varie regenda C. H. sanitas? et Calamitioris an a temporum varietate morbi varii?

121) *Et ita.*) Huius loci versio, etsi sine dubio vera sit, tamen Graeco textui minus respondere videtur, quem adeo sic emendare velim: ἀπερ αἱ νόσοι ἔτω ποιέησι. Potuit facile transpositio fieri vocabulorum νόσοι et ἔτω, propter aliqualem similitudinem, quam inter se habent.

Προσλογισέον ἔν, ὁκοίως αὖ ἔχοντα τὰ σώ- LXIII.
ματα, αἱ ὥραι παραλαμβάνωσι.

Quare cum tantam tempestates vim habeant in morbis pariendis, vel iterum excitandis, in id maxime medentes incumbere necesse est, ut illum corporum tempestatumque consensum intelligant, et an integrum corpus fuerit, necne, quod aliqua tempestas excepit, quae aegrum fecit. Nam hoc quidem naturam morbi permul- tum mutat.

Νότοι βαρυήκοι, ἀχλυώδεις, καρηβαρι- LXV.
κοί, νωθροί, διαλυτικοί, ὅταν ἔτος δυνασέη,
τοιςτότροπα ἐν τῇσι νόσοισι πάχθωσιν, ἔλκεα
μαδαρά, μάλιστα σόμα, αἰδοῖον καὶ τ' ἄλλα.

122 Sed magna etiam ventorum in corpus humanum vis est. Auftri, ob humidam nebulo-
fam-

namque tempestatem, quam afferunt, aures hebetant, oculis caliginem affundunt, et reliquos sensus tardant, capitis dolorem mouent, totum corpus efficiunt hebes, lentum, languidum, eiusdemque robur naturale exfoluunt.¹²³ Isque ventus quum diu flans vim suam ac potentiam exuerit, in morbis, qui tunc inciderint, spisso glutinosoque humore¹²⁴ madentia vlcera, similiaque symptomata fient. Occupabunt autem ea potissimum os, pudenda, aliasque simili humore perfusas partes.

122) *Austri ob humidum.*) Hunc locum et Aphor. XVII. Lib. III. simul comprehendit Celsus Cap. I. Lib. II. atque de omnium ventorum, maxime tamen Austri, vi in corpora animalium conf. Ren. Moreau ad Scholam Salernit. Cap. I. Memb. III. pag. 34. seqq. et Ill. Hofmanni Diff. de potentia ventorum in corpus humanum, et Obseru. Barometr. Meteorolog. Cap. VI. Halae 1701. Vid. etiam Wedelii Patris Proem. de statu aeris austrino. Ienae 1686..

123) *Isque ventus.*) Foessio auctore *Æros* rescripsi et ad *uēros* retuli.

124) *Madentia vlcera.*) Cum austrina tempestas humidum aerem animantium corporibus inferat, ea duplici ratione destruit. Nam propter debilem aeris elaterem, serosi praecipue humoris per vasa progressum tardat, ac lentum efficit, sed humidi abundantia iustam debitamque humorum miscelam impedit, sic, ut ipsi vtraque ratione ad putredinem disponantur. Ex qua, necesse est, talia hinc inde vlcera prouenire, quae continuo madent, et glutinosum humorem fundunt, ac pilorum defluuium faciunt, siue etiam ad cancroforum, quae vocant, indolem accedunt. Ad cuius generis vlcera generanda, nec omnis humor, nec cuncta corporis loca aequae idonea sunt. Est autem accuratissima Hippocratis obseruatio, de ore pudendisque, tanquam partibus, ad eiusmodi vlcera gignenda, maxime aptis. Solet enim earum fabrica admodum laxa, et tenerae spongiae similis inueniri. Deinde etiam permultis glandulis instructae sunt, quae continuo glutinosum aliquem humorem conficiunt, qui, quod retentus fuit, aliquanto viscidior factus, partes illinendo lubricas facit. Talis autem liquor, et in
natu-

naturalibus masculorum, praecipue circa glandis coronam, sed multo magis circa muliebria, potissimum in vaginae ostio, conspicitur. Eaque causa est, cur feminae saepius, quam mares, praeter veneream causam, ex solo fluore albo, eiusmodi ulceribus laborent, et ab iis difficillime liberentur. Ad quam causam tamen et haec accedit, quod lasciviae ac prurientes puellae, vel digitis, vel arte paratis fascinis, continuo sibi fossas inguinis fatigant, et ulcera refricant. Quae autem, non unius generis ulcera, potissimum in infantibus, frequentissime circa os generantur, sui proveniunt causam in laxo humidoque habitu corporis infantum habent, quo fit, ut horum plures, usque ad pubertatis annos, cum hoc morbo confluentur.

Ἡν δὲ βόρειον, βῆχες, Φάρυγγες, κοιλίαν LXVI.
σκληρότερα, δυσερίαν, Φρικώδες, ὀδύνην
πλευρέων, σιδήρων, ὀκόταν ἔτος δυνασέυη, τοιαῦ-
τα προσδέχεται μᾶλλον τὰ νοσήματα.

¹²⁵ Quum vero aquilo a septentrione frigus aduehit, et corpora primum humida facta, mox iterum densat, et rigida reddit, tum tussis fiunt, vel siccae, scilicet si vehemens frigus est, vel humidae, si tempestas similis. Hinc etiam fauces inflammantur, et cervix rigescit, venter adstringitur, urina difficulter et cum dolore mittitur, homines frequenter horrore corripuntur, et corpora intremunt, et lateris pectorisque dolore discruciantur. Et tales maxime morbos expectari oportet, quandocumque aquilones praevaluerint.

¹²⁵ Quum vero aquilo.) Hunc locum Celsus sic expressit, Lib. II. Cap. I. Aquilo tussim mouet, fauces exasperat, ventrem adstringit, urinam supprimit, horrorem excitat, item dolorem lateris et pectoris. Nisi Celsi auctoritas obstaret, posset forte Φρικώδες coniungi cum ὀδύνῃ. Hic iterum scribendum videtur ἔτος, ut feci.

Q 3

H¹ν

LXVII. Ἡ ἂν μᾶλλον πλεονάζῃ, αὐχμοῖσιν οἱ πυρε-
τοι ἔπονται, καὶ ὀμβροῖσιν, ἐξ ὁποίων ἂν οἱ
πλεονασμοὶ μεταπέσωσι, καὶ ὅπως ἂν ἔχοντα
τὰ σώματα παραλάβωσιν ἐκ τῆς ἐτέρας ὥρης.
Καὶ ὁκοῖς τίνος ἐν χυμῷ δυνασέοντος ἐν τῷ
σώματι.

¹²⁶ Quodsi vero hae tempestates solito diuti-
us faeuierint, febres orientur; nimirum ardentes,
si squalida tempestas praecessit, et corpora ex-
ficcata sunt, putridae autem corruptique humo-
ris indicium facientes, si ventus imbres aduexit,
et humida tempestas fuit. Atque ad haec pluri-
mum etiam confert corporum constitutio. ¹²⁷ Quae
quomodo ex alio priore tempore affecta, quasi
excepta ab illis tempestatibus fuerint, ¹²⁸ et cuius
generis humor tum inter reliquos in corpore
praeualuerit, ac redundauerit, quam diligentif-
sime est cognoscendum.

¹²⁶) Quodsi autem hae tempestates.) Foessius in annota-
tionibus ad hunc locum nonnullos Codices citat, qui haec
prima verba Ἡ μᾶλλον πλεονάζῃ cum antecedentibus con-
iuncta exhibeant. Et quamuis id videtur minus recte fieri,
tamen, si cum sequentibus connectantur, non statim elucet,
quomodo ipsa interpretanda sint; neque etiam ex Foessii et
Dureti versione id cognoscere licet. Martianus vero pro-
pius ad veritatem accedit, qui haec verba ita vertit: Si tem-
poris alteratio nimis excedat naturae conditionem. Cum-
que Hippocrates paullo post dicat, ἅταρ ἀνδρίας νότιας, βό-
ραις, perspicuum est, de his binis ventorum generibus ser-
monem esse, et Hippocratem innuere voluisse, vtrumque
ventum, siue siccam, siue humidam tempestatem aduexerint,
febres tamen diuersas generare, modo diutius perstiterint,
et consuetum quasi temporis spatium excefferint. Adeo
verba:

verba: μελλον πλεονέχει antecedentibus ἔτος δυνατεῖν quodammodo opposita esse videntur.

127) Quae quomodo.) Verba: καὶ ὅπως - - ἐτέρῃ ὥρῃ videntur abundare. paulo ante §. 64. scriptum erat: ὁμοίως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα αἷ ὥσπερ πυράλαμβάνωσιν, et hic sequitur καὶ ὁμοίως etc. quid si ergo dicamus, librariorum errorem commisisse, propter similitudinem principii paragraphorum? An potius verba: καὶ ὅπως ἂν etc. in margine adscripta, ab aliquo in textum recepta sunt?

128) Et cuius) Cum Mercuriali existimamus haec verba: καὶ ὁμοίως τινος ἐν χυμῷ δυνατέοντος ἐν τῷ σώματι, debere ad illam sententiam referri, quae not. 126. exposita fuit, aliterque adeo interpungenda esse, quam Girardetus fecit. Debet enim, ex Hippocratis mente, etiam corporis dispositio, quatenus ab humoribus et tempestate praegressa pendet, concurrere, ut possit vel ardens vel putrida febris, sub illis ventis, generari.

Ἀτὰρ ἀνυδρίαι νότιαι, βόρειαι διαφέρει LXVIII
γὰρ καὶ τ' ἄλλα ἔτω, μέγα γὰρ καὶ τῷτο
ἄλλος γὰρ ἐν ἄλλῃ ὥρῃ καὶ χώρῃ μέγας,
οἷον τὸ θερος χολοποιόν, ἢ ἐναίμον, τ' ἄλλα
ὥς ἕκαστα.

Siccis vero tempestates cognouimus aequae austros consequi atque aquilones. Eademque ratione ¹²⁹ et aliae tempestates variant, quod sane magnum et animi attentione dignum est. Nam inter corporis succos, quorum quatuor numeramus, quisque alio anni tempore aliaque regione ¹³⁰ exsuperat. Aestas igitur, propter calorem, maxime bilem gignit, ver sanguinem rubrum in corpore producit, cuius plenitudine venae turgent, aliaque anni tempora, suo quodque modo, atque natura, alium in corpore humorem gignunt.

129) *Et aliae.*) Τὸ γὰρ male hic, enim, vertitur. Clarissimum est idem hic valere, quod autem!

130) *Exsuperat.*) Cum vocabulum μέγας de humoribus dicatur, videtur optime verti posse per turgens, principatum tenens.

LXVIII.

Αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τίκτεσι νοσήματα, καὶ αἱ μέγισται μάλιστα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαί, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοις τὰ δὲ ἐκ προσαγωγῆς γίνεταί· αἱ ὥραι αὐταὶ ἀσφαλέςαται, ὥσπερ καὶ διαίται, καὶ ψύχος, καὶ θάλπος μάλιστα ἐκ προσαγωγῆς, καὶ ἡλικία ἔτω μεταβαλλόμεναι.

Quarum omnium rerum mutationes vt aliquid ad corporum sanitatem, sic plurimum ad creandas valetudines conferunt; quo maiores autem subitaeque magis vicissitudines sunt, eo grauiiores morbi ex ipsis orti procedunt. Eaeque mutationes cum in aliis quibuscunque rebus magnae sunt, tum praecipue in anni temporibus, quae prae reliquis animaduersionem desiderant. Quae autem rerum mutationes paulatim fiunt, nihil mali afferunt, neque adeo metuendae sunt. Itaque de simili anni temporum vicissitudine, et victus rationis, maximeque frigoris, et caloris atque aetatum sensim placideque factis mutationibus, medentes securi sunt, easque corpori praesidio fere esse sciunt.

LXX.

Φύσεις δὲ ὡς πρὸς τὰς ὥρας, αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα, εὖ καὶ κακῶς πεφύ-

πεφύκασιν· αἱ δὲ πρὸς χώρας, καὶ ἡλικίας,
καὶ διαίτας, καὶ τὰς ἄλλας καταστάσεις
τῶν νέσων, ἄλλα πρὸς ἄλλας, εὖ καὶ κακῶς
πεφύκασιν καὶ ἡλικία πρὸς ὥρας, καὶ χώ-
ρας, καὶ διαίτας, καὶ πρὸς καταστάσεις νέ-
σων· καὶ ἐν τῇσιν ὥρησι διαίται, καὶ σιτία,
καὶ ποτὰ, οἷα ὅτι ὁ μὲν χειμῶν ἀργὸς ἔργων,
καὶ πέποντα τὰ εἰσιόντα καὶ ἀπλά. μέγα γὰρ
καὶ τέτο. αἱ ὁπώρα δὲ ἐργάσιμοι, ἡλιώσιες,
τὰ πινόμενα πυκνὰ, ἀκατάστατα σιτία, οἶνοι,
ἀκρόδρυα.

Sunt tamen et in harum rerum mutationibus
perferendis aliquae varietates. Nam ¹³¹ ex diuer-
sissimis hominum naturis, aliae aetatis, aliae
hyemis iniurias facile ferunt, ac bene se habent,
aut iis male afficiuntur. Idque non minus de re-
liquis rebus sic observatum est. Nam hominum
naturae etiam ad regiones, et aetates, et diae-
tas, seu victus rationes ¹³² atque morborum alias
constitutiones differunt, aliaeque ab aliis bene
maleve affici consueverunt. Neque alia aetatum
ratio est, quae etiam ita se habent ad anni tem-
pora, et coelum, et victus genus, et morbi for-
mas, et constitutiones alias, ut non cunctae il-
las res omnes aequè bene ferant. Porro in sin-
gulis anni temporibus quale viuendi genus con-
ueniat, quemque adeo cibum, potumque sume-
re homines oporteat, accurate spectandum est.
Quaecunque igitur hyeme assumuntur, vbi cor-
pora

pora frigus tenet, et omnia torpent, atque ignava sunt, maxime simplicia esse debent, et cocta. Est enim et in hoc magnum ad sanitatem momentum positum. ¹³¹ In praecipiti vero aestatis parte, homines operi et laboribus, potissimum ruri et in agris, vacant, et corpora sole adusta exsiccantur. Igitur potus tum frequens sit, et cibi varii, ac praeter ordinem sumantur, vinum bibatur, et pomis fructibusque arboreis homines vesci debent.

131) *Ex hominum.*) Verba: *Φύσις δὲ αἰετὸς πρὸς τὰς ὕρας*, proprie ita vertenda sunt: quomodo se naturae corporum ad tempestates habeant.

132) *Atque morborum.*) Dubium est, quid sibi velit hoc loco vox *ἄλλως*, si interpretanda haec verba sint, prout hic interpuncta sunt. Atque probabile esse videtur ex Aphor. III, Lib. III. accedente inprimis Foessii auctoritate, verba: *τῶν νόσων* ita ab antecedentibus sciungenda esse, ut, cum sequentibus coniuncta, illi aphorismo respondeant. Sed neque necesse esse puto pro *καταστάσις*, *μεταστάσις* reponere, neque, si etiam ponatur, legendum esse: *τῶν νόσων ἄλλως* cetr. Vox *ἄλλως* commode ad *ὑρας* referri posse existimo. Verba vero, *καὶ τὰς ἄλλως καταστάσις τῶν νόσων* verito: et reliquas morborum conditiones, nempe a quibus diversa morborum genera nascuntur. Quis enim nescit, esse alios morbos aetatum, alios regionum etc.? Praeterea et sequentia verba indicant, vocem *καταστάσις* ab illa *νόσων* non separari debere.

133) *In praecipiti vero aestatis parte.*) Neque Girardeto, qui haec verba et antecedentia disiungit, neque etiam Mercuriali adstipulari possum, qui verbum: *ἐπὶ τῷ*, novissimam aestatem interpretatur, *ἡλίωσις* autem eam mediam indicare, et haec ideo separanda existimat? Puto autem totum hunc locum, usque ad verba: *οἶνοι, ἀκρόθουα*, ad antecedentia pertinere. Nam ea aestatis parte, quae *ἐπὶ τῷ* dicitur, homines inprimis sole peruruntur, tum etiam arborum fructus potissimum eo tempore proueniunt.

Ω' σπερ

Ὡςπερ δὲ ἐκ τῶν ὁρέων τὰς νέσους ἐς τεκ- LXXI.
μήραθαι, ἐςί ποτε καὶ ἐκ τῶν νέσων ὕδατα,
καὶ αἰέμευς, καὶ αἰνυδρίας προγινώσκειν. οἷον
βόρεια, νότια, ἐςί γὰρ ἔυ μαθόντι καὶ ὀρθῶς
ὄθεν σκεπτέα· οἷον καὶ λέπραί τινες, καὶ περὶ
τὰ ἄρθρα πόνοι, ὕδατα ὅταν μέλλει, κνησ-
μώδεές εἰσι καὶ ἄλλα τοιαῦτα. καὶ τῶν ὑσμᾶ-
των αἷα ἢ διὰ τρίτης, ἢ ἐκάστης, ἢ διὰ περιό-
δων ἄλλων καὶ τὰ συνεχέα, καὶ αἰνέμων, οἱ
μὲν πολυήμεροι πνέουσιν, καὶ ἀντιπνέουσιν ἀλλή-
λοισιν· ἄλλοι δὲ διὰ βραχυτέρων· οἱ δὲ καὶ
αὐτοὶ κατὰ περίοδον. ταῦτα ἔχει τῇσι κατα-
στάσεσιν ὁμοιότητα.

¹³⁴ Quemadmodum vero ex anni temporibus
ac tempestatibus plura morborum genera, potif-
simum, quae in haec tempora incidunt, conie-
ctura assequi licet, sic contra ¹³⁵ ex valetudinibus
etiam aquae seu pluviae, et venti futuri, atque
ficcitates praenosci possunt: Quod facile est aqui-
lionalium et austrinarum tempestatum exemplo
comprobare. Atque omnem hanc rem is haud
difficiliter intelliget, qui, ad quae fit in eius rei
cognitione respiciendum, bene recteque noue-
rit. Sed inter hos morbos, in quibus tempesta-
tis futurae signa sunt, aliquae leprae species nu-
merantur, et arthritici dolores, qui prurire, ex-
acerbarique solent, ubi pluviae futurae sunt.
Est-

Estque aliorum morborum similis ratio. ¹³⁵ Et plane etiam cognosci hoc potest, nimirum cuiusmodi pluviae futurae sint: aliae enim tertio die, vel singulis reuertuntur, vel alios circuitus habent, aut continenter de coelo delabuntur. Ex ventis alii quoque per plures dies flant, atque inter se contrario motu pugnant: alii citius desinunt, sed reuertuntur, quoniam et venti suos circuitus habent. Igitur inter tempestatum varietates, et valetudinum constitutiones, propter vim, quam illae in corpore habent, similitudo quaedam atque consensus intercedit.

¹³⁴) *Quemadmodum vero.*) Haec etiam verba Girardus male a sequentibus separavit, quod probatione vix eget. Videtur autem, partim Dureti versione, partim quod *ar* deest, quamvis hoc frequentissimum sit, in illum errorem inductus esse.

¹³⁵) *Ex valetudinibus.*) Non satis laudari potest Hippocratis diligentia, qui etiam mutuas quasi morborum tempestatumque ex utrisque praedictiones, mente assecutus est. Magnam vim aeris in corpora animata esse, neminem fugit, neque minus patet, ut a puro aere bene, sic a peregrinis noxiisque particulis inquinato, male se corpora habere. Quae vero in aere mutationes fiunt, earum aliae subitae, aliae lentae sunt, sed diutius perstant. Ex his praecipue lentae ex corporum affectionibus praedici possunt. Quorum cum non omnes ex aere oriantur, sed aliquae tantum, etiam non ex omni morbo praenosci potest, qualis in aere proxime futura mutatio sit. Ex eius autem generis morbis, qui indicium futurae tempestatis praebent, sunt vulnera quaedam maiora, olim nobilioribus partibus inflicta, sed consolidata, (conf. Binningeri Obs. Cent. III. Obs. 80.) ulcera antiqua, certae etiam capitis dolorum species, oculorum et articulorum affectiones, aliaeque plures, quae omnes in membranis, tendineis, adeoque tensis atque elasticis partibus sunt, et a lento serosorum humorum motu proveniunt. Eiusmodi autem partibus vulneratis etiam purissimi aeris liberiolem accessum nocere, medentes sciunt. Conf. Wegeri Diss. de nonnullorum hominum Ephemeridibus. Regiom. 1721.

¹³⁶) *Et plane.*) An praestauerit fortassis haec separare ab antecedentibus, et tanquam absolute posita considerare? Nihil

Nihil audeo determinare. Sed puto etiam parum referre, an seorsim posita esse existimentur, an iuncta cum praeecedentibus.

Ἐπὶ βραχύτερον δὲ τὰ τοιαῦτα. Ἡ' μὲν LXXII.
ἐπὶ πλέον τὸ ἔτος τοιᾶτο ἔη, ὅην κατάσασιν
ἐποίησεν, ἐπὶ πλεῖον καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦ-
τα. καὶ ἦν μᾶλλον ἰχυρότερα, καὶ μέγιστα
νοσήματα ἔτως ἐγένετο, καὶ κοινότατα, καὶ
ἐπὶ πλεῖστον χρόνον.

Tamen pluviae, ventorumque efficaciae bre-
uior plerumque terminus est. Si autem annus
maximam partem eum statum tempestatemque
continenter obtineat, qualem, quum ingressus
est, habuit, par etiam morborum, qui tum in-
cident, indoles et natura erit. Et quo maior
illius tempestatis vis est, quoque ipsa constan-
tior, eo maiores, vehementioresque morbi fiunt,
eoque plures ipsi homines inuadunt, longissi-
mumque temporis spatium perdurant.

Ἐκ τῶν πρώτων ὑδάτων, ὅταν ἐξ ἀνυδρίας LXXIII.
πολλῆς μέλλῃ ὑδῶρ ἔσεσθαι, ἐς περὶ ὑδρώ-
πων προειπεῖν καὶ ὁπόταν τ' ἄλλα σμικρὰ
σημῖα φανῇ ἐν νηνεμίᾳ, ἐν μεταβολῇ. συνακ-
τέον ἔν, ὅσα μὲν ἐφ' οἷοισιν ὑδᾶσιν ἢ ἀνέμοισιν
αἰνῆσοι ἐπισημαίνουσι, καὶ ἀκβεέον, εἰ τις οἶδεν,
ὅτι τοιᾶτε χειμῶνος προγενομένε, τοῖον ἦρ ἢ
θερος ἔσται.

Post

Post siccam tempestatem, quae mortalium corpora diutino calore exhaustit, et quasi excoxit, si aliquando pluuia futura est, ¹³⁷ vel ex prima aqua, quae coelo decidit, de eo valetudinis genere aliquid praesagire licet, quod hydropem appellant: quoniam magno aestu ¹³⁸ exsiccata corpora humorem capere ac retinere nequeunt, quo adeo repente perfunduntur. Idque etiam ex quacunque subita, etsi leui aeris mutatione, praenosci potest, maximeque ex ventorum cessatione, si post graues longasque tempestates, subito conquiescunt ac silent, et quacunque alia eorum mutatione. Qualia igitur morborum genera vel aquis vel ventis sui significationem faciant, scilicet, ut inde futurae valetudines certo praenosci possint, id sane est ex eiusmodi, etiam exiguis prima specie, signis colligendum. Proinde et audiendi sunt, qui longa fortassis obseruatione hoc didicerunt, ut valeant ex hyemis praegressae constitutione perspicere et indicare, quale vel ver, vel qualis sit etiam aestas eiusmodi hyemem consequutura.

137) *Vel ex prima.*) Illustrat hunc locum alius, qui est in Libro de internis affectionibus pag. 544. Ο' δὲ ὑδροῦς ἀπὸ τῶν δὲ γίνεται. ὁπόταν θέρους ὥρῃ διψήσας, ὑδὼρ πάλῳ πρὸς ἐκ τῶνδε γίνεσθαι φιλεῖ μάλιστα cetr.

138) *Exsiccata corpora.*) Ut vasa frigore condensari, sic contra laxari calore, praecipue externo, solent. Cuius rei, cum plures fortassis rationes sint, haec tamen certissima est, quod humores, magna vi dilatati et quodammodo aestuantes, vasis vim inferunt, eorumque virtutem debilitant. A pluuiâ vero corpus duplici modo afficitur; nam et transpiratio, quae per cutem ac pulmones fit, subito cohibetur, et corpus, quod aestu praegresso rarum factum est, tanquam spongia, humores ex aere bibit, ut etiam molles laxioresque partes, praecipue in feminarum corporibus, iutumescent? Huic humorum vi continendae vasa, imprimis lymphatica, minus apta sunt, cumque externa transpiratio minus libere succedat,

dat, ex naturae quasi aliqua lege, interna sic augetur, ut peritonaeum, pleura, similesque membranae quasi sudore diffluant, qui cum non omnis resorberi a venis possit, breui hydropem generat. Haec autem plane iis respondent, quae grauiorem haemorrhagiam vel diarrhoeam, aliamque euacuationem passis accidunt, ubi nimio refectiois studio corpus subito repleuerunt. Nam hi omnes fere semper hydrofici fiunt. Idque eo certius, si calidum inprimis potum vasis infuderunt, quem et aliae noxae consequuntur. Vid. Hales Haemastatiks pag. 116. seqq.

Τὰ χρώματα ἔχ' ὁμοῖα ἐν τῇσιν ὥρησιν, LXXIII.
 ἐδὲ ἐν βορείοισι καὶ νοτίοισιν, ἐδ' ἐν τῇσιν ἡλικίῃσιν, αὐτὸς πρὸς ἑωυτὸν, ἐδ' ἄλλος ἄλλῳ ἐδὲν. σκεπτέον δὲ ἐξ ὧν ἴσμεν καὶ παρόντων καὶ ἀτρεμεόντων, περὶ χροῶν, καὶ ὅτι αἱ ἡλικίαι τῇσιν ὥρησιν ἐμφερέες εἰσὶ καὶ χροῖ, καὶ τρώπῳ.

¹³⁹ Permultum etiam ad cognoscendos iudicandosque morbos facit, coloris corporum varietates cognouisse: siquidem in eo totius habitus, et exiuperantis in corpore humoris testimonium est. Is autem vel in eodem corpore adeo varius est, ut vel anni temporibus, aquilonibus atque austris, sed maxime singulis aetatibus magnas mutationes subeat, nec sibi constet. Ea-que colorum diuersitas tum quidem maior est, et clarius obseruatur, ubi aliquot inter se corpora conferuntur, quorum sibi nec bina respondent. Ita vero colores corporum, eorumque varietates considerandae sunt, ut in morbis praecipue intelligamus, an iidem ac naturales colores, quorum notitiam habeamus, adeoque mi-
 nus

nus mutati sint, et vtrum aetates anni temporibus, tum etiam colori, et valetudinis indoli respondeant, ac pares sint.

139) *Permultum.*) Quomodo ex hominum colore coeli salubritas cognosci possit, exponit Lancisi de nativ. coeli Romani qualitat. Cap. XV.

LXXV. Οἱ αἰμορροΐδας ἔχοντες ἔτε πλευρίτιδι, ἔτε περιπνευμονίῃ, ἔτε Φαγεδαίνῃ, ἔτε δοσίησιν, ἔτε θερμίνδοισιν ἀλίσκονται, ἴσως δὲ ἐδὲ λέπρησιν, ἴσως δὲ ἐδὲ ἀλφοῖσιν.

140) Quibus ora venarum, quae circa anum sunt, sanguinem fundunt, eaque profusio rite procedit, hos neque pleurae, neque pulmonum inflammatione periclitari sciendum est, neque ulcera exedentia habere, quae vulgo phagaedonica appellant, neque furunculis, neque pustulis nigris laborare. Forte etiam leprosi non fiunt, neque vitiliginibus exercentur, quibus sanguinis profluvium per ea loca est.

140) *Quibus ora venarum.*) Videntur sane in his verbis suae sententiae praesidium inuenire posse, qui hodie omni studio id agunt, ut venis, quae circa anum sunt, solutis, masculos etiam quasi menstruatos efficiant. Et solet fere inter decora, maxime honoratiorum, numerari, anum, sanguine conspurcatum, habere. Neque adeo id mirum esse potest propterea, quoniam hac aetate medentium plures magis circa laudes optimae naturae versati et occupati sunt, quae plurimos morbos ad hominum salutem excitet, quam circa ipsa corporis mala tollenda. Id autem ex omni animali oeconomia, et tot in corpore obuiis excretionibus elucet, cum a cibo potuque assumto semper fere aliquid superesse, tum ipsa vi vitae continuo aliquas effoetas particulas a corpore abradi, quod vtrumque, quia corpori reliquo nociturum esset, quotidie per varias corporis vias elidi debeat.

debeat. Quae recrementa, quo copiosiora sunt, siue plus alimenti assumatur, siue motus desit, quo hoc quasi consumi, et cedere in corporis nutritionem debet, siue etiam motus, praesertim in inedia, multum augeatur, quò de ipso corpore multa deteruntur, necesse est, ut vel plus humidum per unam earum naturalium viarum feratur, quo nomine aliis transpiratio cutanea augetur, aliis liberior urinae fluxus est, aliis aluus frequentius soluitur, vel ut alio quodam loco, ob situm, aut humoris similitudinem, apto, viae aperiantur, idque effluat, quod in corpore redundat. Et hoc sane debet corpori perquam utile esse, multaque mala praepedire, quae ex retentis noxiis particulis orirentur, eaque propterea naturae molimina omni studio iuuanda. Inter has vero, etsi non naturales vias, tamen ad eas proxime accedentes, venarum, quae circa anum sunt, adapertura referri solet. Ex eoque medentium plures sequi existimarunt, haemorrhoidum fluxum, cum, si eum natura moliatur, promouendum, tum, quia tanta eius utilitas sit, ut letales morbos auertat, arte excitandum esse. Sed hoc consilium ut nunquam sequendum esse existimo, sic illud per raro. Sanguinem ex venis fluere, quae circa anum sunt, semper malum est. A natura enim hae viae clausae sunt. Si vero apertae sanguinem ita fundant, ut vel morbus tollatur, quo homo laborabat, aut valetudo vacillans confirmetur, vel ut se homo ad minimum bene inde habeat, non cohibere tunc fluxum licet, sed ita regi oportet, ut nullo modo turbetur. Hoc tamen perraro fit. Neque obici potest, quae haemorrhoidum fluxum, illa et aluum et sudorem aliasque excretiones turbare debere. Nam quae viae a natura apertae sunt, illas minus facile a morbo praeccludi, frequenti obseruatione compertum est. Deinde quod Hippocrates docet, et experientia quoque comprobatum est, quibus sanguis e venis fluit, quae circa anum sunt, illos a pleuritide, aliisque periculosissimis morbis tutos praestari, quam male ex eo colligitur, ad eiusmodi morbos auertendos, perquam utile esse, haemorrhoidum fluxum excitare? Nam primum, quem fluxum ars excitat, eundem in corpore effectum praestare, quem idem, si a natura excitatus fuerit, non sequitur; deinde, quam raro licet eiusmodi fluxum excitare, qui aegrum leuet, et per quem inutiles tantum succi expurgentur? quam frequens contra, eiusmodi medicatione, omnem corporis oeconomiam turbari, et viscerum, quae in imo ventre sunt, functiones laedi? Porro

R

cer.

certissimum est, qui hoc fluxu laborant, partim non satitutos contra illos morbos esse, etsi fluxus non cesset, partim metuere debere, ne fluxu cohibito, vel Hippocratis auctoritate, in hos morbos eo certius incidant? Et hoc forte praecipuum argumentum est, quo illa sententia, de maxima haemorrhoidum utilitate, infirmatur. Mecum sentit, et prae caeteris legi meretur Ill. Richter in Progr. Censura nimiae laudis Haemorrhoidum. Sed hoc ipso negare nolo, entendum esse medentibus, ut, si in febre inflammatoria pulmonum, pleurae, hepatis, et cerebri, natura solutionem venarum molitur, quae circa anum sunt, haec solutio fiat, ad periculum auertendum, quod imminet.

LXXVI. Ἰντρευθέντες γε μὴν ἀκαίρως, συχνοῖσι τοῖσι τοιέτοισιν ἔβραδέως ἤλωσαν, καὶ ὀλέθρια ἔτως καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀποσάσιες, οἷον σύριγγες, ἐτέρων ἄκος ὅσα πέφυκεν ἐπιφαινόμενα πάσχειν, ῥύεται τέτων προγεγόμενα κωλύματα ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι.

Idque nobis ex contrario innotuit. Nam quibus haec sanguinis ex ano profusio male et in tempestive curata, atque suppressa fuit, quam purgationem magis, quam morbum habent, brevi tempore post, eiusmodi valetudines, quales antea recensuimus, frequenter obortae sunt. Tumque haemorrhoides perniciosae fuerunt. Eadem reliquorum humorum conditio est, qui hinc inde in corpore abscedunt, et ulcera fistulasque efficiunt. Quam diu enim in corpore exsuperans, noxiusque futurus humor, per eiusmodi loca eliditur, tamdiu ab aliis morbis homo immunis est, vel liberatur etiam, si tale quid morbo superuenit, quo laborat. De his enim siue haemorrhoidibus siue abscessibus, atque fistulis
id

id quidem perpetuum est, et animaduerfionem desiderat, ea morbos sedare, ac tollere, quibus praesentibus superueniunt, sed si alias homini accidunt, ac morbos praecedunt, tum impedimento esse, ne valetudines ingruant, hominemque ab earum periculo liberare, ¹⁴¹ siquidem illa inter se corporis loca communicent.

141) *Siquidem illa inter se.*) Martianus haec verba, cum in hoc loco, tum in proxime sequente, admittit, quasi Hippocrates rationem sententiae ante positae ipsis reddere voluisset. Duretus autem ea hoc loco quidem minus admittere videtur, quoniam neque in versione, neque in commentario reperiuntur, nec minus Foefio suspecta sunt. Forte quod totus locus ita constituendus est: ὅσα πέφυκεν ἐπιφανόμενα πάυαν, ῥύεται τέτων προγενέμενα καλύματα. δι' ὑπόπτου τόποι ὑποδεξάμενοι πόνω, ἢ βάρει, ἢ ἄλλω τίνι ῥύονται. ἀλλ' οἷσιν αἱ κοινωνίαι, διὰ τὴν ῥοπήν, ἐκ ἑτὶ αἵμα ἔρχεται, ἀλλὰ, κατὰ τὴν χυμῶ τὴν συγγένειαν, τοιαῦτα πείσιν. Haec enim lectio, teste Foefio, MSS. Codd. respondet, ipsique Foefio plurimum probatur, etsi negandum non sit, posse et primo illo loco verba: ἄλλοιςιν vel ἀλλήλοισιν αἱ κοινωνίαι tolerari, et satis commode ad antecedentia referri, prout in paraphrasi fecimus. Caeterum ex varietate scriptionis cum hoc loco, tum Lib. VI. Epidem. Sect. III. pag. 1176. intelligitur, hunc locum difficillimae explicationis esse, neque fere tentandum, nisi ab eo, cui notior Hippocrates, quam aliis sua domus. Quamvis enim verba: ἐκ ἑτὶ αἵμα ἔρχεται, satis demonstrent, haec ad haemorrhoides pertinere, de quibus antea dictum est; tamen quomodo omnia inter se cohaereant, propter illa verba: ἄλλοιςιν αἱ κοινωνίαι, difficilior intellectu est. Dum haec, olim scripta, relego, mentem subit dubitatio, an non eo, quod verba: ἄλλοιςιν αἱ κοινωνίαι, diuersis locis posita sunt, Hippocrates duplicem communicationem indicare voluerit. Imo haec vere ita se habere, tam plane mihi persuasum habeo, vt non dubitem, totum locum ita interpungere et emendare: καὶ ὅσα ἄλλα ἀποσάσεις, διὰ σύριγγας, ἐτέρων αἰμοί, ὅσα πέφυκεν ἐπιφανόμενα, πάυαν, ῥύεται τέτων προγενέμενα καλύματα. Ἀλλοιςιν αἱ κοινωνίαι, δι' ὑπόπτου τόποι, ὑποδεξάμενοι πόνω, ἢ βάρει, ἢ ἄλλω τίνι ῥύονται. ἄλλοιςιν αἱ κοινωνίαι διὰ τὴν ῥοπήν. ἐκ ἑτὶ αἵμα cetr. Nempe duplicem Hippocrates communicationem ponit, alteram, quam nominare

R 2

non

non potuit, sed descripsit, alteram *διὰ τὴν ῥοπήν*. Huius exemplum praebent Haemorrhoides, superuenientes pleuritidi, illius vero dolor circa clauiculas, eidem morbo superueniens, eumque soluens. Fortassis tamen Hippocrates non *ἄλλοις* scripsit, sed *ἄλλ' οἷς*. Sensus idem est.

LXXVII. Οἱ ὑπόπτοι τόποι, ὑποδεζάμενοι πόνῳ, ἢ βάρει, ἢ ἄλλῳ τίνι, ῥύονται ἄλλοις αἱ κοινῶν διατὴν ῥοπήν, ἐκ ἐτι αἷμα ἐρχεται, ἀλλὰ, κατὰ τῆς χυμῆς τὴν συγγενείην, τοιαῦτα πτύσιν. ἐστὶν οἷς αἷμα ἀφίεσθαι ἐν καιρῷ ἐπὶ τοῖσι τοῖστοις, ἐπ' ἄλλοις δὲ ὥσπερ ἐπὶ τέστοις, τῆτο ἐκ εἰκός. Κώλυσις ἐπὶ τοῖσι δὲ δὴ αἱματώδεα πτύσιν, ὥρη, πλευρεῖτις, χολή.

Atque in morbis praenosci potest, quae forte pars, propter communicationem, materiam morbificam exceptura sit. Et inter has aliae a metu imminentis mali facile liberantur, ac praeter dolorem, aut grauitatem, aut aliam affectionem, nihil mali sentiunt. Quae autem per sanguinis riuos, humorisque inclinationem, inter se partes communicant, et magis periculo expositae sunt, et ab ingruente morbo difficilius liberantur. Nam quibus ora venarum, quae circa anum, vel alias partes reperiuntur, sanguinemque fundere consueuerunt, subito suppressa sunt, hi, malo ad pulmones perueniente, secundum humoris cognitionem, sanguinem reiciunt. Inter eiusmodi aegros sunt, quibus tempestiua sanguinis missio conuenit: Sunt vero etiam, pariter atque in aliis

aliis similibus affectionibus, quibus perniciosum foret, venam aperuisse.¹⁴² Et in iis quidem, qui cruenta exspuunt, venam secare prohibent, anni tempus,¹⁴³ et laterum dolor, et bilis abundans, atque exsuperans.

142) *Et in iis.*) Patet sane ex ipsius Dureti versione vocem: *κάλυψις* ad sequentia pertinere, et fuisse adeo ab his minus recte separatam, quod Girardetus fecit, et ante eum Mercurialis. Putavi vero et satius esse, exemplum, quod Hippocrates dat, sanguinem reiicientium, ab ante positis non separare. Particula *δε* probabiliter abundat.

143) *Et laterum dolor.*) Sunt ex interpretibus, qui se mire in explicando hoc loco torquent, quoniam in pleuritide, in sola venae sectione spes salutis reposita sit, quod tamen auxilii genus hoc loco ab Hippocrate reiiciatur. Sanguinem vero ex pulmonibus reiicere, semper periculi plenam rem esse, quod plerosque aegros phthisicos faciat. Verum sanguinis missio eo maxime nomine utilis est, quod magnus modus inflammati sanguinis detrahitur, eiusque obstructio resolvitur, conf. Cel. Trilleri Comment. de Pleuritide Cap. II. Deinde malum mitius fieri observatum est, ubi sanguis per nares fluit, aut eum venarum, quae circa anum sunt, ora fundunt. Quidni ergo et id utile fuerit, si aeger sanguinem ore reiiciat? idque eo magis, si sanguis ab ipsa parte affecta venire observetur. Et praecipue ad hoc attendendum est, Hippocratem non *ἔμει* sed *ἀιματώδη* dixisse. Tamen hoc omni periculo vacare non dixerim. Et ad haec imprimis attendendum est, nempe an statim in principio morbi id fiat, et an sputum copiosum, liberum, satisque crassum sit, et quomodo aeger hanc spontaneam excretionem ferat. Quae omnia, si talia fuerint, qualia ad aegri salutem requiruntur, scire licet, ipsum sanguinis sputum, etsi alias anceps remedium, hic tamen bonum esse, neque licere hanc a natura institutam excretionem, sine aegri noxa, venae sectione cohibere, quae adeo Hippocratis mens fuisse videtur. Quod vero ad bilem attinet, conf. Quesnay Essais de Phys. Tom. II. pag. 92.

Τὰ παρὰ τὸ ἔς, ὅσοισιν ἂν ἀμφὶ κρίσιος LXXVIII.
γινόμενα, ἢν μὴ ἐκπύση, τέττε ἀπαλλασσο-

R 3

μένε

μένε ὑποσφοφὴ γίνεται, καὶ κατὰ λόγον τῶν
ὑποσφοφέων, τῆς ὑποσφοφῆς κρινόμενα αὐθις
αἴρεται καὶ παραμένει, ὥσπερ αἱ τῶν πυρε-
τῶν ὑποσφοφαί, ἐν ὁμοίᾳ περιόδῳ.

Sed inter alias partes, in quibus aliquid in morbis abscedit, commemorari merentur glandulae, quae ad aures posita sunt, et, qui in his sedibus tumores fiunt, vulgo parotides nominantur. Quibuscunque enim, quum dubia morbi iudicatio est, in his glandulis tumor excitatur, neque in pus vertitur, quod abscessit, ¹⁴⁴ sed potius subsidit, et evanescit, illis sciendum est, morbum recursum esse. Quocirca, ubi eiusmodi tumor, sicut aliae valetudines, redit, et iudicatus est, tum parotis attollitur, et tumor manet. Idque simili plane circuitu fit, quo ipsae febres, sine ratione finitae reuertuntur.

144) *Sed potius.*) De voce ἀπαλλασσομένη mutanda forte in λαπασσομένη videatur Opsopoeus l. c. pag. 669. Sed in hoc vocabulo nihil quidem puto mutandum esse, contra in illo: τέτα. Nam etsi in libro VI. Epidem. legatur; τέτων λαπασσομένων, evidens tamen est, haec verba non ad τὰ κατὰ τὴν νόσον ἀπαλλασσομένης, sed ad morbum: Hinc legendum puto: τῆς νόσου ἀπαλλασσομένης, etsi et ἀπαλλασσομένης videatur tolerari posse, propter νόσημα, quod subintelligendum.

LXXVIII. Ἐπὶ τέτοισιν ἐλπίς ἐς ἄρθρα ἀφίσταται,
ἔρον παχὺ, λευκὸν, οἷον τὸ τῷ ἀρτιγενέος.
Ἐπὶ τοῖσι κοπιώδεσι τεταρταίοισιν ἔστιν ὅτε ἔρ-
χεται, καὶ ῥύεται τῆς ἀποσάσεως. Ἡ δὲ
πρὸς

πρὸς τὸ τοῦ καὶ αἰμορραγίᾳ ἀπὸ ῥινῶν, ἰκα-
νῶς, καὶ πάνυ.

¹⁴⁵ In his autem plerumque spes est, mate-
riam ad articulos concursuram esse, ut ibi absce-
dat. Tamen et aliquando accidit, ut vrina cras-
sa et alba fluat, qualis in Artigene fuit, eoque
aegrum abscessu liberet. Quod vrinae proflu-
uium laboriosis inprimis febribus superuenit, in
quibus lassitudinis sensus est, et quae quarto quo-
que die exacerbantur. Quodsi praeterea sanguis
sufficiens ex naribus fluxerit, aeger non modo
abscessu, verum etiam a morbo plane perfecte-
que liberabitur.

¹⁴⁵) In his autem.) Diu dubius haesi, an hic lectionem
sequerer, quae est in Lib. VI. Epidem. Sect. III. an vero
eam, quae habetur in Aphorism. 73. Lib. III. Sed quod de
vrina dicitur ῥύεται τῆς ἀποστάσεως, eo autem loco, quo haec
verba in Lib. Epidem. leguntur, nihil de apostemate dictum
sit, puto equidem praefendam esse lectionem, quae est
in Aphorismis. Ad haec non video, quem sensum habeant
verba: ἐν ὁμοίᾳ περιόδῳ, si iungantur cum antecedentibus.
Nam quid est, abscessus reuertitur in eadem periodo ac fe-
bris? Quare vel abundare haec verba puto, vel ad sequen-
tia referenda esse, ut legatur: Εἰ ὁμοίᾳ περιόδῳ ἐπὶ ταῖς αἰ-
σῶσι etc. Fortassis tamen τὸ ταῖς αἰσῶσι mutandum in δὲ τοῖς.
Et quomodo consistere possunt spes et liberare? Abscessus
soluit morbum, ergo utilis est, et sperare licet. Pars ta-
men, quam abscessus occupat, ab eo male afficitur, de hac
ergo dicit Hippocrates; ῥύεται. Sed potest etiam in vniuer-
sum dici. Vrinae enim fluxus nullam noxam habet, sed
habet abscessus, qui raro perfecte liberat. Caeterum no-
tatu dignus locus est apud Hippocratem Lib. I. Epidem. Sect.
II. pag. 946. ἡ παρὰ τὸ ὤτα οἰδήματα μὴ λυόμενα, καὶ ἐν
ἀποσημαίνονται. ἐν δὲ τοῖς ἐξ ἄρθρων, μάλιστα δὲ κατὰ τὸ ἰχίον.
et alius ibid. pag. 952. παρὰ τὰ ὤτα ἐπαναστάτα ἡφανεῖται.
ταῦτα δὲ ἀφανιζέμενται, παρὰ τὸν κεφαλὴν βάρος τὸν ἀριστερόν, καὶ ἐν
ἄκρῳ ἰχίον.

LXXX. Καὶ ἡ τὸ ἐντερον ἐπὶ δεξιᾷ ἀρθριτικῷ πά-
θει ἐγένετο, ἦν ἡσυχαιότερος, ἐπεὶ δὲ τὸτο
ἡτρεύθη, ἐπιπονώτερος.

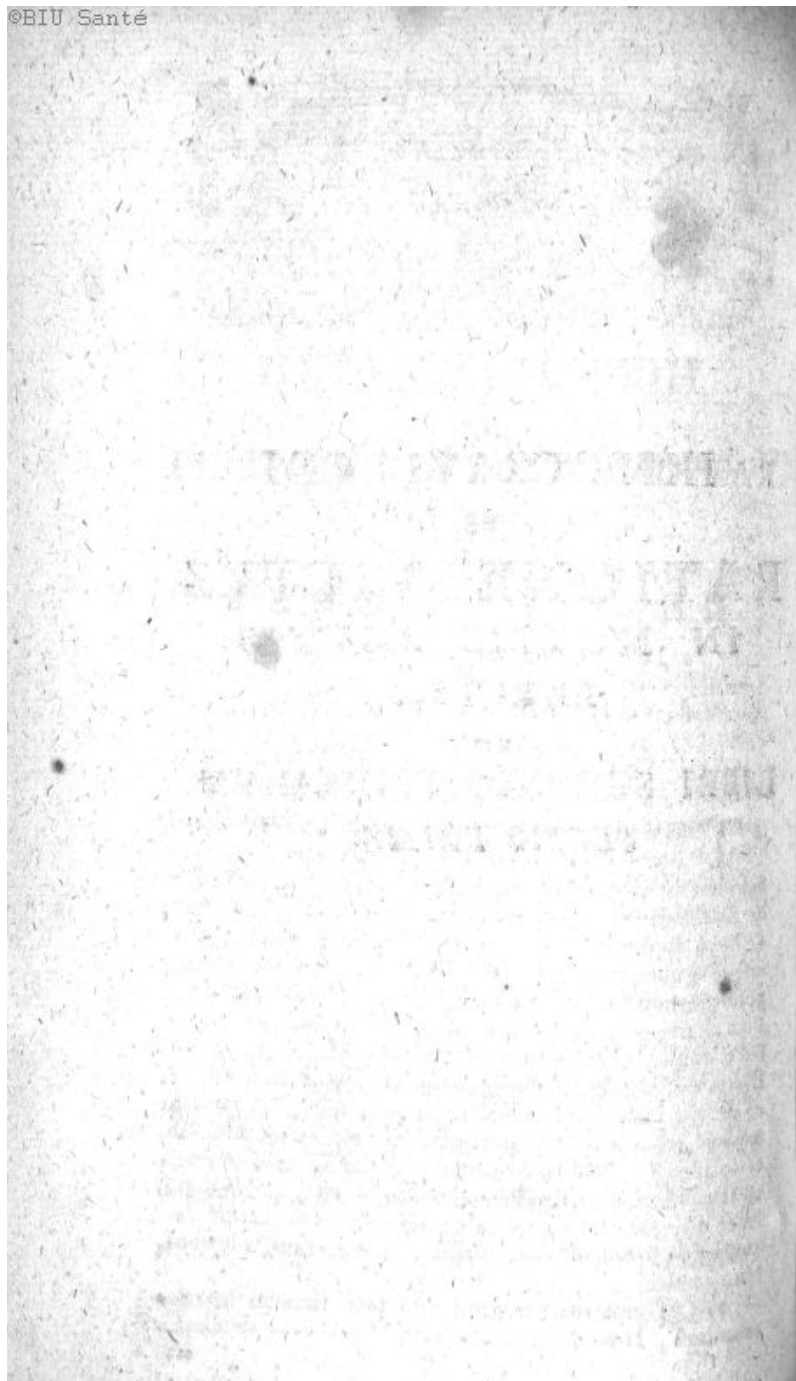
Similiter vidi, qui cum atrocibus ¹⁴⁷ articu-
lorum doloribus cruciaretur, melius se habebat,
conquiescente eo dolore, atque ad illud intesti-
num conuerso, quod in dextro latere positum
est. Quo intestini morbo curato, nocens hu-
mor ad articulos reuertebatur. Tumque id ma-
lum noua incrementa cepit, atque intensior do-
lor ossium commissuras fregit, hominemque mul-
to magis infirmauit.

146) *Articulorum dolores.*) Vt vera huius loci lectio in-
ueniatur, conferri cum eo debent, quae leguntur Epidem.
Lib. VI. Sect. III. pag. 1179. sed interpretationem nostram
tuemur alio Hippocratis loco Praedict. Lib. II. pag. 92. quem
Celsus Lib. II. Cap. VIII. ita latine reddidit: Articulorum
vero vitia, vt podagrae chiragraeque, si iuuenes tentarunt,
neque callum induxerunt, solui possunt: maximeque tor-
minibus leniuntur, et si quocunque modo venter fluit. Conf. van
der Linden loc. cit. VII. §. 48. seqq. Miscell. N. C. Dec. I.
Ann. VI. VII. Obs. 155. Dec. II. Ann. III. Obs. 91. Sch.
pag. 183. Dec. III. Ann. V. VI. Obs. 36.
pag. 80.

HIP.

HIPPOCRATIS COI
DE
RATIONE VICTVS
IN MORBIS ACVTIS
LIBRI TRES
ET
LIBRI SECVNDI EPIDEMION
SECTIO PRIMA

HIPPOCRATIS COI
DE
RATIONE VICTVS EXQUISITI
IN MORBIS ACVTIS,
SIVE
DE T E C M A R S I,
LIBER PRIMVS.
LVDOVICO DVRETO,
SEGVSIANO, INTERPRETE.

SCHOLIA.

I T H E *διαίτης* nomen bifariam sumitur ab Hippocrate libris *a) Aphor. et Lib. I. de Fracturis*; primum significat victus rationem, quae cibo et potu suscipitur *b) Lib. de Nat. hominis*, significat vitae institutum. Et *c) Lib. I. Epid.* duplex est, vna, quae dicitur *διαίτη Φαύλη*, quae fusque deque habetur; et ita sumebant veteres Iones, cum potulentorum esculentorumque nulla habetur distinctio. Item altera, quae dicitur *σκεδρά*, id est *ἀκρις*, non tenuis, sed exquisita, quae solius melicrati aut ptissanae vsu constat. *Διαίτη σκεδρά* acque naturae studet et pugnat cum morbo, et dicitur in cibo alimentum medicamentosum; Et quatuor maxime rebus perficitur, nimirum qualitate, quantitate, vsu, et occasione. Qualitas spectatur, vt cum in morbis acutis et febribus datur cibus humidus *Lib. I. Aph. 4. 7. 10.* etc. Inter *διαίτην Φαύλην* et *ἀκριδα* media est, quae dicitur *ὑπο-Φαύλη* siue *μέση*, et tenuis dicitur, et melicrato, oleribus, blito constat.

2) Qui post morbos pestilentes sunt omnium maxime calamitosi. Dum disputat hoc loco Hippocrates de morbis acu-

268 *Hippocratis Coi de ratione victus*

acutis, definiendi sunt ii, qui celeriter et cum vehementia, suam absoluunt historiam. Nec enim acutos omnino intelligimus, ut apoplexiam, nec acutos *ἐν μεταπτώσεως*; Sed acuti morbi hoc loco propositi duorum sunt generum; alii dicuntur essentiales, ut febris continua, caufus; alii symptomatici, ut visceris inflammatio.

3) Non autem de Ptisiana, quae inscriptio falsa est, et d) a Plinio inducitur,

N O T A E.

a) Probabiliter legendum: Aphor. Lib. I. et Lib. de Fracturis; sed fortasse Duretus et hunc librum in plures digesserit.

b) Vide sis Foessii Oeconomiam.

c) Nihil huic simile eo in loco reperitur; sed vide Foessii Oecon. in voce *φάλη*.

d) Hist. Natur. Lib. XVIII. Cap. VII. vnum, ait, laudibus eius volumen dicauit Hippocrates. An igitur haec inscriptio a Plinio? Sed ponamus a Plinio esse, neque tamen omnino reiicienda erit, quoniam fieri potuit, ut Plinii aetate, hic liber etiam in plura volumina diuisus esset, quorum primum sane, ex Dureti diuisione, tantum de ptisiana locum continet.

A R G V M E N T V M.

Tres sunt Reprehensiones Cnidiorum medendi magistrorum: Prima, quod nihil de Tecmarfi dixerint: Secunda, quod dictum intactum reliquerint: Tertia, quod, cum alioqui multa morborum genera essent, diuersa remedia non praescripserint. Atque cum tria sint exordiorum genera, vnum, in quo reprehendit antiquos; Alterum, in quo laudat materiam subiectam; Tertium, in quo causam exponit, primo usus Hippocrates.

I. **Ο**ἱ ζυγγράφαντες τὰς, κνιδίας καλεομένας, γνώμας, ὁκοῖα μὲν πάχυσιν οἱ καίμνοντες ἐν ἐκάστοις τῶν νοσημάτων, ὁρθῶς ἐγγράφαν, καὶ ὁκοίως ἐνια ἀπέβανεν αὐτέων, καὶ ἄχρι μὲν τούτων, καὶ μὴ ἡτρὸς αὐτῶν δύναται

το

τὸ ὁρθῶς συγγράψαι, εἰ ἔν παρὰ τῶν καμ-
νόντων ἐκάσθ πυθοίατο, ὁκοῖα πάχουσιν ὁκόσα
δὲ προκαταμαθεῖν χρὴ τὸν ἰητρὸν, μὴ λέγον-
τος τῷ κάμνοντος, τῷ τῶν τὰ πολλὰ παρεῖ-
ται, ἄλλα ἐν ἄλλοις, καὶ ἐπίκαιρα ἔνια ἐόν-
τα ἐς τέκμαρσιν. b) Ὅκοταν δὲ ἐς τέκμαρ-
σιν λέγηται, ὡς χρὴ ἕκαστα ἰητρεύειν, ἐν τῷ
τέτοις πολλὰ ἑτεροίως γινώσκω, ἢ ὡς ἐκεῖνοι
ἐπεξίσταν. Καὶ ἐ μόνον διὰ τῷτο ἐκ ἐπαινέω,
ἀλλ' ὅτι καὶ ὀλίγοις τὸν ἀριθμὸν τοῖσιν ἀκέ-
σιν ἐχρέοντο. Τὰ γὰρ πλεῖστα αὐτέτοις εἰρέ-
αται, πλὴν τῶν ὀξεῶν νέσων, Φάρμακα ἐλα-
τήρια δίδοναι, καὶ ὀρρόν, καὶ γάλα, ἐς τὴν
ῶρην πιπίσκειν. ἦν μὲν ἔν ταῦτα ἀγαθὰ ἦν
καὶ ἀρμόζοντα τοῖσι νοσήμασιν, ἐφ' οἷσι πα-
ρήνεον δίδοναι, πολὺ ἂν ἀξιώτερα ἐπάνω ἦν,
ὅτι ὀλίγα ἐόντα αὐτάρκεα ἐσι. Νῦν δὲ ἐχ-
ῆτως ἔχει.

Qui Gnidiarum sententiarum (sic enim vo-
cant) autores fuerunt, accurate quidem
scripserunt, quae, quibusque in morbis,
aegri patiantur⁴, quaeque sint earum quarundam
rerum incidentium causa et ratio. a) Sed tamen
eo processit eorum labor et industria, ut vel me-
dici-

*Prima repre-
hensio.*

Secunda reprehensio.

dicinae ignarus atque insolens, aequae ac illi, conscribere posse videatur, si modo ab aegris didicerit, quae per morbos cuique eueniant. At vero quaecunque operae pretium est ante perspecta habere, de quibus aeger verba non facit⁵, plurima sunt ab aliis praetermissa; cum in aliis alia⁶, tum autem nonnulla, quae ad Tecmarfim sunt vtilia valde. Porro cum ea vox (τέχμαρσις) eo dicatur, ut conuenienter et accommodate cuique medendi ratio significetur, hic sane multo aliter sentire me profiteor, quam illi tradiderunt. Nec vero solum ob id⁷ non laudo, sed quod pauca numero remedia vsurparunt. Nam quae plurima sunt ab iis c) inuenta, ut morbos acutos omittam, eiusmodi fere sunt, elateria⁸ pharmaca, hoc est, cathartica exhibere, serum et lac potui dare suo loco. Quae si bona essent, congruenterque morbis omnibus adhiberentur, ad quos ea commendarunt exhibenda scilicet, multo praedicatione hominum digniora essent, quod cum sint pauca, tamen abunde sufficerent. Sed aliter se habet⁹.

S C H O L I A.

4) Nempe symptomata omnia, quae ex ipsorum aegrorum relatione cognita atque perspecta fuerint.

5) Cuiusmodi sunt diuisiones, diorsimi signorum, causarum et corporum.

6) Nempe ad cognoscendum, et praedicendum.

7) Ob praetermissam bene cuique medendi rationem.

8) Quanquam *Secl. 5. Lib. VI. Epidem.* elaterium sumatur pro succo concreto cucumeris sylvestris: cuius elaterii conficiendi ratio describitur a Dioscoride *Lib. IV. C. 157.* quamuis vsurpetur κατ' ἐξοχήν pro omni medicamento purgante, ut Galenus annotauit in Exegeſi, et d) Theophrastus *Lib. IX.* Tamen hic cum adiunctione pharmaci nihil aliud significare videtur, quam succum praedictum, in quo purgandi mira vis inest; ac si diceret Hippocrates vnicum elaterium erat Gnidiis Medicis instar catharticorum omnium; serum

rum vero et lac instar omnium, quae ad neoterifinum adhiberentur a Medico.

9) Quia, quot sunt morborum ideae, tot remediorum genera esse debent.

COMMENTARIUS.

Galenus in commentario *τέκμαρτιν* coniecturalem cognitionem vocat, atque *ἀπὸ τῆ τεκμηρίου* deduci ait. *Τεκμήριον* autem vocat signum syllogisticum, quo posito, necesse est rem sequi: *Τεκμαίρεσθαι* apud Hippocratem in Aphor. significat scientiam habere per signa syllogistica. Clarissimus Duretus volens interpretationem Galeni cum mente Hippocratis conciliare, ita censet. In Medicina duo sunt, quae ad *θεράπειαν* spectant: *διάγνωσις καὶ πρόγνωσις*: quorum utrumque in signis consistit; cognoscimus enim et praedicimus per signa, quae aut *εἰκότα*, aut necessaria dicuntur: Necessaria sunt *λήμματα* demonstratiua ex signis, quae pathognomonica et *δηλωτικά* dicuntur. *εἰκότα* autem verisimilia, ut, concubuit cum impura muliere, infectus est; apparens est, non necessarium. Fumus, ergo ignis, necessarium; sed ignis, ergo fumus, non necessarium. Sic signa quaedam sunt antecedentia, quaedam sequuntur, quaedam coniuncta sunt: Et sunt aut causae, aut effectus ipsi, aut rebus ipsis adiunctae proprietates. Rursum alio nomine quaedam dicuntur *δηλωτικά*, quaedam prognostica, quaedam *μνημονευτικά* seu anamnistica. Sed in morbis, praeter caetera, consideratur morbi species, mos, et motus. Morbi sunt signa, nempe eius speciei, pathognomonica: motus morbi signa sunt *ἐπιφαινόμενα*, moris *ἐπιγενόμενα*; ut cum in pleuritide, cui coniuncta febris ardens, superuenit delirium, est epigenomenum, et malum.

lum. Tertiū generis signa sunt haec, vt, si in pulmonibus sit ἐμπύημα, pleuritidis vel peripneumoniae antegressae argumentum est. Neque vero si signa antecedant, necessario causae sequuntur; vt nec signa adfunt, quia causa praesens fit. Nec enim si bilis in corpore redundet, necessario lingua bile suffunditur: quemadmodum nec quia vrinae bilioso fero non tinguntur, idcirco obstructio est in cysti cholidocho; nam potest esse symptomatica translatio sursum: sed si lingua bile suffundatur, ideo bilis redundantis significatio fit, vt in *Lib. VI. Epid. sect. 5. sent. 14.* narrauit Hippocrates. Quoniam itaque (vt oratio, vnde orsa est, redeat) curationis quodammodo sunt pedissequae et παράνυμοι ἢ διάγνωσις καὶ πρόγνωσις; fit, vt τεκμαρσιν, id est, rationem bene et conuenienter cuique medendi, Galenus deriuat ἀπὸ τῆς τεκμηρίου, quasi dicat, istam Tecmarfim esse veluti sobolem τῆς διαγνώσεως καὶ πρόγνώσεως. Nec enim potis est quemquam tenere rationem accommodatē cuique medendi, nisi probe sit instructus τῇ διαγνώσει καὶ πρόγνωσει.

N O T A E.

a) Melius ita: Sed haecenus etiam Medicinae ignarus possit recte de ea re scribere, modo cetr.

b) Quid διόταν? legendum esse videtur: ὅτις δ' ἂν ἐκ τεκμαρσιν λέγηται, ὡς καὶ cetr. Quaecunque vero Cnidii proponant, vt coniici possit, quomodo singulis mederi deceat, in iis cetr. ταῖσι ad ὅτις referri debet, neutiquam ad ἕκαστα.

c) Malim: dicta et commendata. Duretus videtur legisse εὐρηται, vel εὐρέαται, sed praeter necessitatem.

d) Cap. X. τὸ γὰρ ἂν καὶ κάτω καὶ ἄνω τὰ αὐτὰ δύναται καθάρισεν, καθάπερ τὸ ἐλαττηριον, εἰδὲν ἄτοπον. Alium locum non inuenio.

O

Οἱ μὲν τοι ὕστερον ἐπιδιασκευάσαντες, ἰητρι- Π.
κώτερον δὴ τι ἐπὶ ἡλθον περὶ τῶν προσοισέων ἐκά-
σοισιν ἀτὰρ ἐδὲ περὶ διαίτης οἱ ἀρχαῖοι ξυνέ-
γραφαν ἐδὲν ἄξιον λόγου, καὶ τοι μέγα τῷτο
παρήκαν. Ταῖς μὲν τοι πολυτροπίας ταῖς ἐν
ἐκάσῃσι τῶν νόσων, καὶ τὴν πολυχιδίην αὐτέ-
ων, ἐκ ἡγνόεν ἔνιοι. Τῶς δὲ β) ἀριθμῶς ἐκά-
στῃ τῶν νοσημάτων σάφα φράζειν ἐθέλοντες,
ἐκ ὁρθῶς ἔγραφαν. Μὴ γὰρ καὶ ἐκ εὐαρηθ-
μητὸν εἶη, εἰ τῷτέῳ τις σημανεῖται τὴν τῶν
καμνόντων νόσον, τῷ ἑτέρῳ τῷ ἑτέρῳ διαφέ-
ρειν τι, καὶ μὴ τῷτῷ νόσημα δοκέειν εἶναι,
ἢ μὴ τῷτῷ ὄνομα ἔχει. Ἐμοὶ δ' ἀνδάνει ἐν
πάσῃ τῇ τέχνῃ προσέχειν τὸν νόον. Καὶ γὰρ
ὅκόσα ἔργα διήκει καλῶς, ἕκαστα χρὴ ποιεῖν
καὶ ὁρθῶς, καὶ ὅκόσα ταχέως ἔργα, ταχέ-
ως, καὶ ὅκόσα καθαρίως, καθαρίως, καὶ ὅκό-
σα ἀνωδύνως διαχειρίζεσθαι, ὡς ἀνωδυνώτατα
ποιεῖν, καὶ τ' ἄλλα πάντα τὰ τοιοῦτότροπα
διαφερόντως τῶν πέλας, ἐπὶ τὸ βέλτιον ποιέ-
ειν χρὴ.

S

Sed

Tertia reprehensio.

Sed tamen qui postea illud argumentum a) scriptis excoluerunt, peruestigarunt sane quidpiam ex medicorum magis sententia, quae cuique essent vtilia ad curationem morborum¹. Sed tamen de Diaeta² veteres medendi magistri nihil conscripserunt commemorabile, atque illud praetermittendum rati, quod alioqui erat maximum³. Et tamen non defuerunt, qui non ignorarint varias morborum formas atque ideas, eorumque multiplices diuisiones. Sed cum vniuscuiusque et vniuersorum morborum numeros propalam explicare voluerint, non recte explicarunt⁴. Illud enim innumerabile videretur, c) si morbi, quo quisque laborat, distinctio peteretur, quod inter aegros nonnihil intersit⁵. proptereaue non eundem morbum videri, quin idem sit nomen et appellatio⁶. d) Mihi autem in quaque arte animum ad res adiacere. Et quaecunque sunt bene tradita, ea quoque bene⁷ et recte facitare oportet: Et quae celeritatem⁸ desiderant, celeriter; et quae puritatem desiderant, pure; et quae doloris vacuitatem desiderant, sine dolore administrantur⁹. Denique omnia, quae sunt eiusmodi, ad meliorem statum reuocare oportet¹⁰, cum excellentia¹¹, et praestantia suorum aequalium et eorum, qui sunt sui ordinis.

SCHOLIA.

Galenus narrat fuisse idem quidem institutum prioris libri et posterioris, sed diuersis modis tractatum.

1) Quorum historiam veteres Gnidi ex aegrorum relatione tradiderunt.

2) Hoc est, victus ratione, quae per materiam naturae familiarem suscipitur.

3) Nam in medendo nullus feracior locus est, neque utilior, quam de Diaeta, quae ipsa per se sufficit ad morborum, bonitate naturae triumphatorum, curationem, inconsiderate

rate autem praescripta morbos, alioqui sanabiles, efficit insanabiles.

4) Quasi dicat, infinitorum certus non est numerus, ergo absurdum est, velle persequi omnia causarum procatarticarum, et morborum genera.

5) Vt cum dicimus, in iuvene febrem continuam ardentem, per haemorrhagiam, solui, in sene, per dysenteriam; cum simae hepatis inflammantur, per haemorrhagiam; cum arteriae et venae focum in se habent, per sudores.

6) e) Quasi dicat, non est idem morbus, ergo non eadem appellatio.

7) Illud *καλῶς* dicitur, quod sit naturae, morboque conuenienter; vt cum haemorrhagia succedit feбри ardenti, conuenienter morbo fit; naturae conuenienter, si in iuvene.

8) Vt in organo febrium.

9) Quasi dicat, propositis contrariis indicationibus, videndum, vtri plus sit tribuendum; et vt e duobus malis minus eligamus.

10) Nempe ad symmetriam naturalem et cuique consentaneam.

11) Ita expressit aduerbium *καθ' ἑαυτὸν*, cuius vim expressit in sequentibus, alio quodam loco. Caeterum hunc locum male est interpretatus Vassens.

COMMENTARIUS.

Πολυτροπίας vertit interpres varias species et ideas morborum, *πολυχιδίας* autem multiplices eorundem morborum diuisiones. Quidam per *πολυτροπίας* volunt intelligi diuisiones, et per *πολυχιδίας* subdiuisiones, sed male; nam potest per vtrumque intelligi *διορισμός*, id est, distinctio similium, dissimilium, signorum, causarum, et corporum. Interpreti placuit per *polytropiam* intelligi materiam, qualitatem materiae, causas, symptomata, paroxysmos, crises, sic, vt, qui tenuerit *polytropiam*, haec quoque omnia tenuerit. Itaque refertur haec dictio Graeca ad proprietatem cuiusque morbi, et cognitionem diuersorum, similium, dissimilium, propriorum

S 2

signo-

signorum, atque communium. At vero πολυχιδίη refertur ad diuisiones generis in species, causarum in effectus, et effectuum in causas. Atque in hoc nomine πολυχιδίη continetur metaphora, a sacris desumpta. Nam χιδάζ dicebatur affula, in qua difsecabantur victimarum exta lustralia; et πολυχίζειν lacerare et diuidere significat. Quidam constituunt duo momenta, quibus morborum cognitionem habemus, ἐπιλογισμὸν καὶ διαλογισμὸν, vt ille nitatur signis, causis, coniecturis, aegritudinem designantibus; hic vero fit ratio, quae ab euidenti auspicetur, rei obscurae notitiam afferens. Vide Galenum *Lib. de Optima secta ad Thrasyb.* Est et quaedam coniectura artificialis, quam Graeci vocant τεχνικὸν σοχασμὸν, eamque prope ad veritatem accedere ait Galenus *Cap. 9. Lib. I. de Crisibus.* Vide *Lib. I. de Locis affect.*

Absurdum est velle omnia singula certo numero complecti: nam Medicina non est περὶ πάντων, quia esset infinita; Galenus *Lib. de Arte parua*, non περὶ τινῶν non de quibusdam, quia esset manca Medicina, sed περὶ ὁποῖων de qualitate affectis; vt cum dicimus, victus humidus conuenit Ysaiae, Gaillodo, Piscatori, Emonio, Socrati, quia illud infinitum esset; atque illud, quod vniuersim praedicatur, est de qualitate affectis. Si dicas, omnibus conuenit victus humidus, falsum esset; si singula recenseas, operosum; ergo ita fuit pronunciandum.

N O T A E.

a) Melius ita: Rursus tractarunt, et scriptis excoluerunt.

b) Ἀριθμὸς ait Erotianus, τὰ ὀνόματα ἔτω καλῶς Hippocrates scilicet, quod sane huc pertinere videtur. Nominibus enim, ex natura morbi petitis, distinguere morbos voluerunt.

erunt, non numero. Et confirmat, quod sequitur, καὶ μὴ τὸ αὐτὸ νόσημα δοκέειν εἶναι, ἢ μὴ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔχει.

c) Rectius ita Foësius; Si quis ex eo aegrotantium morbum aestimet, quod ab altero (scilicet morbo) re quadam differat. Nam quod Duretus τὸ ἕτερον ad aegros retulit, id ideo fecisse videtur, quia τὴν νόσον, et τὸ ἕτερον ob generis diuersitatem, inter se minus consistere posse existimabat; sed vide sis, quae notata sunt ad librum de Humoribus no. 78. Caeterum pro τὸ, quod habet Foësius et Mercurialis, rescripsi τῷ, vt responderet τῷ πνεύματι, et sic etiam Lindenius. Potest tamen et τὸ defendi.

d) Malim ego: Ego vero potius arbitror, vt in omnibus artibus diligentia adhibenda est, sic etiam in hac curandum esse, vt, quae recte eueniant, singula etiam bene atque ordine fiant? Nempe noui praecepti hoc est initium, neque cum Dureto ad antecedentia referendum, quasi velit Hippocrates, ad res potius, quam ad nomina attendendum esse.

e) Contrarium graecus textus et Foësii interpretatio indicant.

Μάλιστα δ' αὖν ἐπαινέσαιμι ἰητρὸν, ὅς τις III.
ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν, αὐτὰς πλείους τῶν
ἀνθρώπων κτείνει, ἐν τετέοις διαφέρωντι τῶν
ἄλλων εἴη ἐπὶ τὸ βέλτιον. Ἔσι δὲ ταῦτα
ὀξέα, ὅκοῖα ὠνόμασαν οἱ ἀρχαῖοι πλευρίτιν, καὶ
περιπλευμονίην, καὶ Φρενίτιν, καὶ λήθαργον,
καὶ καῦσον, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα, ὅκοσα
τετέων ἐχόμενά ἐσιν, ὧν οἱ πυρετοὶ τὸ ἐπίπαν
ζυνεχέες ὄντες κτείνουσιν. Ὅταν γὰρ μὴ λοι-
μώδους νόσου τρόπος τις κοινὸς ἐπιδημήσῃ, ἀλλὰ
σποράδες ἔωσιν αἱ νόσοι, καὶ μὴ παραπλή-
σιοι,

σιοι, ὑπὸ τετέων τῶν νοσημάτων ἀποθνήσκουσι
μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν ζυμπάντων.

Ego vero Medicum laude dignissimum iudicauero, quicumque in morbis acutis, ^a) quos morbos plerique sentiunt calamitosos atque funestos ¹, id consecutus fuerit, ut recta medendi via atque methodo, caeteris praestare videatur. Sunt autem fere, quos acutos prisci Medici appellarunt, inflammatio tunicae, costas succingentis, et musculorum internorum ², pulmonum inflammatio ³; et delirium, intermissionis expers, cum vigiliis ⁴ et febre coniunctum; et delirium cum febre, sopore et obliuione coniunctum ⁵; et febris ardens, intermissionis expers, cum incendio viscerum, siti inexplebili et scabritie linguae coniuncta; ⁶ ^b) ac caeteri omnes morbi, qui hos consequuntur, quorum ⁷ febres continuas omnino interimunt: Nam si pestilentis morbi species nulla communis in hominum vitam ingruerit et inuaserit, sed dispersi fuerint morbi ⁸, nec vlla re similes ⁹, plures ab iis morbis, quam ab aliis ¹⁰ quibuslibet, intereunt.

S C H O L I A.

1) Inflammatione, ut ἐν μαρμαρῷ περιφρονεῖ, 2. translatione, 3. maligna qualitate, additur curandi difficultas ob difficultatem pepasmi, et naturae collapsa praesidia.

2) Pleuritis.

3) Peripneumonia.

4) Phrenitis.

5) Lethargus.

6) Καῦσος.

7) Hunc genitium ὧν quorum, doctissimus quidam interpretatur, e quorum numero sunt febres, etc. Galenus tamen *Cap. 9. Lib. III. de Difficult. respirat.* non ita interpretatur, sed docens omnibus morbis acutis febres continuas coniunctas, hunc citat Aphor. Hippocratis.

8) Qui suscipientis causae et efficientis diaetae naturam sequuntur, et quo genere continentur morbi acuti commorati.

9) Id

9) Id est, varietate naturae, aetate eorum, qui laborant, distinguuntur.

10) Vt diuturnis, syntrophis, incrementibus,

COMMENTARIUS.

Ex hoc loco colligere est, morbos acutos duorum esse generum; Sunt enim alii primarii, corpus vniuersum inuadentes, vt καὺσος: Alii vero, quibus annectitur febris, vt peripneumonia, pleuritis, lethargus; Eiusmodi sunt enim, vt partes, quarum potentia corpus administratur, obfideant, sic, vt eorum obfidio, perpetuo coniunctam habeat febrem. Atque earum affectionum definitio petitur ex conditione humoris morbifici, et partis obsessae.

NOTAE.

a) Planius: qui morbi plerosque homines occidunt. Hippocrates enim vult, plerosque morbis acutis tolli, minus vero, quod interpretes, plerosque ex iis mori, qui morbis acutis laborent, etsi vtrumque verum.

b) Ego sic redderem: Et quicumque alii morbi ex eorum genere sunt, cum quibus coniuncti sunt, qui nihil remittunt, sed ita, vt coepere, continuant, pariter, ac illi acuti morbi, aegros occidunt. Nam quod omnes acuti morbi febres continuas coniunctas habeant, neque fere probatur omnibus, neque impedit, quo minus ita vertatur locus, vt fecimus. Et melior sane haec interpretatio, quam illae Dureti et Foessii, secundum quas, omnes febres continuae, atque hae solae, neque vero pleuritis, et reliqui morbi acuti, letales esse videntur, quod tamen vtrumque falsum. Tò ἐπιπαν hoc loco ad ζυνεχῆς pertinere existimo, vt febres indicentur, quae omnino nihil remittunt.

Οἱ μὲν ἔν ἰδιώται ἐ κάρτα γινώσκουσι τὰς III.
εἰς ταῦτα διαφέροντας τῶν πέλας, ἑτεροίων τε
μᾶλλον ἡμάτων ἐπανέται ἢ ἰέκται εἰσίν.

S 4

Ἐπει-

Ἐπειτα μέγα σημῆον τόδε, ὅτι οἱ μὲν δημόται
 ἀξυννώτατοι αὐτοὶ ἐωϋτῶν περὶ τετέων τῶν νο-
 σημάτων εἰσὶν ὥς τε μελετητέα εἶναι. Οἱ γὰρ
 μὴ ἰητροὶ ἰητροὶ δοκέουσιν εἶναι μάλιστα διὰ ταύτας
 τὰς νόσους. Ρηίδιον γὰρ τὰ ὀνόματα ἐκμανθά-
 νειν, ὁκοῖα νενόμισαι προσφέρειν πρὸς τὰς τὰ
 τοιαῦτα κάμνοντας. ἦν γὰρ ὀνομάσῃ τις πτισά-
 νης χυλὸν, καὶ οἶνον τοῖον ἢ τοῖον, ἢ καὶ μελί-
 κρητον, ἅπαντα τοῖσι δημότησι δοκέουσιν ἰητροὶ
 ταῦτα λέγειν, οἷτε βελτίους, καὶ οἱ χείρους.
 τὰ δὲ ἔχ' ἔτῳς ἔχει, ἀλλ' ἐν τετέοισι δὴ καὶ
 πάνυ μέγα διαφέρειν ἕτεροι ἐτέρων.

Ergo homines imperiti, et omnis doctrinae
 expertes, non facile agnoscunt, qui in hoc me-
 dendi genere, ¹ suis aequalibus ² antecellunt. Eo-
 que fit, ut sine iudicio, alia probent remedia,
 alia crimentur ³. Quandoque illud satis ma-
 gno argumento esse potest, quod vulgo homi-
 nes minime horum morborum acutorum sint
 conscii. a) Atque in eam curam incumbendum.
 Et qui Medicinae sunt expertes, habentur pro
 Medicis ⁴ eorum morborum nomine ⁵. Est enim
 facile earum rerum nomina complecti ac discere,
 quas conuenienter adhiberi ⁶ posse putarunt iis,
 qui talibus morbis laborant. Ut enim quis ptif-
 sanae succum nominarit, aut vinum huiusmodi
 aut illiusmodi ⁷, aut aquam mulsam, omnia vul-
 go videntur eadem nominari, quae in peruagato
 medi-

medicorum sermone⁸ versantur meliorum atque peiorum. Sed secus res habet; quippe in hoc genere⁹ est admirabile, quantum alii ab aliis differant.

S C H O L I A.

- 1) Hoc est, morborum acutorum curatione.
- 2) Vasseus, sicut et antea monuimus, interpretatur με-
πρὸς τοὺς πείλας eos medicos, qui penitus rem considerant et
expendant, non affines, aequales, itaque male.
- 3) Atque quae nocendo aut iuuando sunt definita, non
est cuiusvis medici intelligere, multo minus idiotae.
- 4) Vulgus ratum, praecipuam medicorum diligentiam
in remediorum inuentione versari, eos tantum laudat, quos
in promptu remedia tenere arbitratur.
- 5) Acutorum scilicet, quod eorum incertae sint praedi-
ctiones salutis aut interitus, vulgusque ex euentu iudicet.
- 6) Notanda est vis verbi προσφέρω, καὶ τῆς προσφέρει.
- 7) Hoc est colore, consistentia, odore, sapore et viribus.
- 8) Nam splendidis verbis et remediorum catalogo edo-
cti non probant se tenere dotes et facultates remediorum,
multo minus delectum.
- 9) Remediorum tum in facultate, tum in delectu.

C O M M E N T A R I V S.

Quoniam incauti praetermisimus eum locum
superioris textus, in quo Hippocrates de mor-
bis pestilentibus (quos cum acutis confert) me-
minit, adiiciendum censuimus et illud. Itaque
primo sciendum nomen λοιμὸν nullum morbum
proprie significare, quemadmodum docte Gale-
nus *Comm. in partic. 20. Sect. 3. Lib. III. Epid.*
et Comm. in part. 1. Lib. I. Epid. notauit. Ta-
men quidam ita definiunt pestem, vt sit species
quaedam morbi pestilentis communis, quae in
hominum vitam inuadit, multosque e medio tol-
lit. Quatenus itaque multos inuadit, vulgaris
et ἐπιδημιος dicitur, quatenus vero multis affert
S 5 inte-

interitum, pestilens. Caeterum morbi pestilentes funesti sunt dissipatione spirituum, πεπασμῶν αἰδυναμίας, infirmitate naturae, corruptione spirituum et partium solidarum. Itaque cum ab aere ambiente pars animabilis afficitur, dissipatio fit spirituum et corruptio; cum partes solidae, earum fit corruptio; cum ita humores, πεπασμῶν αἰδυναμίας; unde admirabilis illa Hippocratis sententia *Sect. 7. Lib. VI. Epid.* Spiritus calidus frigidus, crassus tenuis, ficcus humidus, plenus, imminutus, copiosior, a quibus mutationes, quales ex qualibus, prout se habent continentia, contenta, impetum facientia. Itaque ut rem aperiamus, dicendum, morbos ἐπιδημιούντας duorum esse generum: Alii dicuntur κοινοί, seu πάνδημοι, qui ita sunt communes, ut eorum vim malignam nemo possit effugere; Alii proprie σποραδικοί. Nam Galenus *praefat. ad Comm. in Lib. I. Epid.* scribit, σπείρειν saepius sumi pro dispergere, distinguere, et ab inuicem separare. Porro κοινοί trium sunt generum ἐνδημοι, ἐπίδημοι, πάνδημοι. Ε'νδημοι dicuntur vernaculi, qui loci infamiam sequuntur, cuiusmodi est lenteria, Lutetianis pro alui fluore sumpta, propter usum aquarum, per aquaeductus plumbeos, affluentium. ἐπίδημοι sequuntur naturam potius τῆ ποιητικῆ, coeli nempe vitium, dicunturque ἀπὸ τῆ ἐπιδημεῖν, id est coelitus in hominum vitam inuadere et passim vagari, ut constat apud Homerum de immissa contagione, propter Chryseidos raptum, in exercitum Graecorum, *Iliad. I. v. 9.*

Λητᾶς καὶ διὸς υἱὸς ὁ γὰρ βασιλῆι χολώδεις
Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὥρσε κακὴν, ὀλέκοντο δὲ λαοί.

Qui versus sic Latine redditi,

Argi-

*Argiūm diris Agamemnona percitus iris
Prosequitur, structas miseranda peste cohortes
Laedit Apollo, neci subitae quae tradidit
omnes.*

Ac rursus illi ἐπίδημοι duum sunt generum; quidam enim sunt simplices, a tempestatum vicissitudine simplici; alii pestilentes, quorum nunc meminimus, quibus nulli aut pauci defunguntur. Πάνδημοι autem dicuntur communes, et sequuntur peculiare diaetae vitium, ut cum, in annonae caritate, oleribus aut leguminibus plurimi vescuntur: quod contigit in Aeno, cuius incolis genuum infirmitates, ob peculiare diaetae vitium, contigerunt *part. 13. Sect. 4. Lib. VI. Epid.* Ac ii saepe, perturbato ordine sumendorum, educendorum, admouendorum fiunt proprii et σποραδικοί. (qui alteram diuisionis partem faciebant.) Ii autem dicuntur, qui sequuntur et efficientis causae vim et fuscipientis naturam, sic, ut sub dispersorum numero, e medio multos tollant. Nam dum aeris constitutionibus malignitas inest, ita et morbis, sed quos diuersae hominum naturae varietate distinguant. De quibus ita Galenus *Comm. in part. 9. Sect. 3. Lib. III. Epid.* Morborum autem differentiae ducuntur ab aeris, nos ambientis, temperie, propter naturam cuiusque et vitae rationem, quam quisque, dum integra fruitur sanitate, tenet. Victum appello non eum solum, qui cibo et potu suscipitur, sed, aliis omnibus, ut otio, exercitio, somno, vigiliis, et iis omnibus, quae sunt id genus. Morborum σποραδικῶν historiam videre est in Epidemiis *Sect. 3. Lib. III. Epid.* ubi docet, in pestilenti aeris constitutione, alios erysipelatis, alios carbunculis, alios dysenteria vexatos. Denique Hippocrates de Sporadicis egit in *Lib. de Diaeta in morbis acutis*;
De

284 *Hippocratis Coi de ratione victus*

De Epidemiis, libris Epidemion. De Endemiis in libro de aeribus, locis, et aquis. Galenus item de Sporadicis *Comm. in sect. 1. Lib. de Diaeta in morbis acutis.*

N O T A.

a) Cum ad eam non, nisi studio, perueniri possit. Sic recte vertit Foësius.

V. Δοκέει δὲ μὴ ἀξία γραφῆς εἶναι ταῦτα μά-
λιστα, ὅκόσα τε ἀκαταμάθητά ἐσι τοῖσιν ἰητροῖ-
σιν, ἐπίκαιρα εἶναι εἰδέναι, καὶ ὅκόσα μεγά-
λας ὠφελείας φέρει, ἢ μεγάλας βλάβας.
Ἀκαταμάθητα μὲν ἔν τῷδε ἐσὶ. διὰ τι ἄρα ἐν
τῇσι ὀξείῃσι νέσοισιν, οἱ μὲν τῶν ἰητρῶν ἅπαντα
τὸν αἰῶνα c) διατελέεσι πτισίνας διδόντες ἀδι-
ηθήτες, καὶ νομίζουσιν ὀρθῶς ἰητρεύειν· οἱ δὲ
τινες περὶ παντὸς ποιῶνται, ὅπως κριθὴν μηδε-
μίην καταπίῃ ὁ κάμνων, μεγάλην γὰρ βλάβην
ἠγέονται εἶναι, ἀλλὰ δι' ὁρῶντες διηθέοντες τὸν
χυλὸν διδῶσιν. Οἱ δὲ τινες αὐτέων, ἔτ' ἂν
πτισάνην παχείην δοῖεν, ἔτε d) χυλὸν. Οἱ μὲν
μέχρις ἂν ἐβδόμας γένηται ὁ κάμνων, οἱ δὲ,
καὶ διὰ τέλους ἄχρις ἂν κριθῇ ἡ νόσος. Μά-
λα μὲν ἔν ἐδὲ προβάλλεσθαι τὰ τοιαῦτα ζητή-
ματα εἰδισμένοι εἰσὶν οἱ ἰητροί. ἴσως δὲ ἐδὲ προ-
βαλ-

βαλλόμενα εὐρίσκεται, καὶ τοι διαβολὴν γε
 ἔχει ὅλη ἡ τέχνη πρὸς τῶν δημοτέων μεγάλην,
 ε) ὡς μηδὲ δοκέειν ὅλως ἡτρικὴν εἶναι. Ἐν γε
 τοῖσιν ὀξέσι τῶν νοσημάτων τοσούδε διοίσθωσιν ἀλ-
 λήλων οἱ χειρωνάκται, ὥς τε ἂν ὁ ἕτερος προσ-
 φέροι ἡγούμενος ἄριστα εἶναι, ταῦτα νομίζειν ἥδη
 τὸν ἕτερον, κακὰ εἶναι. Καὶ σχεδὸν ἂν κατάγε
 τὸ τοῖόνδε τὴν τέχνην Φαῖεν ὁμοιοῦσθαι μαντι-
 κῇ, ὅτι οἱ μάντιες τὸν αὐτὸν ὀρνιθα, εἰ μὲν ἀρι-
 σερός εἴη, ἀγαθὸν νομίζουσιν εἶναι, εἰ δὲ δεξιὸς,
 κακόν. Καὶ ἐν ἱεροσκοπίῃ τὰ τοιαῦτα ἄλλα ἐπ'
 ἄλλοισιν ἄλλ' ἐνιοὶ τῶν μαντέων τάναντία τε-
 τέων. b) Φημὶ δὲ πάγκαλον εἶναι τῷτο τὸ σκέμ-
 μα, καὶ ἡδελφισμένον τοῖσι πλείστοις τῶν ἐν τῇ
 τέχνῃ, καὶ ἐπικαιροτάτοις. καὶ γὰρ τοῖσι νο-
 σέεσι πᾶσιν ἐς ὑγίειν μέγα τι δύναται, καὶ
 τοῖσιν ὑγιαίνουσιν ἐς ἀσφαλείην, καὶ τοῖσιν
 ἀσκέουσιν εἰς εὐεξίην, καὶ ἐς ὃ, τι ἂν ἕκαστος
 ἐθέλῃ.

a) Sed ea quoque literis et commentatione
 dignissima esse videntur, quae nondum artificio
 comprehensa ¹ et tradita, id est nondum definita
 et distincta, ² operae pretium ³ tamen est, Medi-
 cos scire, et quae magnum adiumentum ⁴ aut de-
 tri-

trimentum adferunt ⁵ : e) atque haec nondum disciplinabilia sunt, id est nondum artificio comprehensa. Quod causae est, quamobrem medici quidam omne tempus exigunt, in morbis acutis, ptissanam, non colatam, exhibentes, atque ita Medicinam recte se facere arbitrantur. Exi-
stunt et alii quidam, qui plurimi faciunt in medendo, si quis nullum hordeum sibi vtendum putet ⁶, calamitosum maxime id esse rati, sed lin-
teo percolatum succum exhibent. Nec desunt alii ⁷, quos nunquam adduxeris, vt crassam, id est, integram ptissanam exhibeant nec succum; alii quidem, antequam aeger septimum morbi diem agat; alii vero, tota morbi historia, non exhibent, donec morbus iudicatus fuerit. Sed ea Medicorum consuetudo non est, quaestiones huiusmodi ad disputandum ponere, neque, si ponerent, fortasse, quid sentiendum sit, intelligerent ⁸. Quae causa est etiam, cur vniuersa medendi ars in acerbissimam vulgi calumniam incurrerit ⁹. Ac in acutissimis morbis tanta est artificum dissensio, vt, quae alius adhibet, optima esse ratus, illa alius in vitio esse putet. Eoque fit, vt ars medendi non multum ab augurali vanitate abesse videatur, quod augures eandem auem parte sinistra secundis auspiciis apparere iudicent, si autem dextra, malis auspiciis. f) Eodemque modo in aruspicina ¹⁰, eadem fere sunt, quae feruntur alia super aliis. Ego autem vere videor esse dicturus hanc contemplationem esse pulcherrimam ¹¹, plurimisque et maximis in rebus, in arte medica consentaneam esse. Etenim contemplatio ista ¹² mirifice prodest aegris ad sanitatem conquirendam, sanis ad tuendam, palestri-
cis ad firmam corporis constitutionem: Denique omnibus ad quancunque rem se conuerterint ¹³.

SCHO-

SCHOLIA.

- 1) Ita vertunt alii ἀνταμείδντα, quae ignorantur, sed non satis bene.
- 2) De remediorum delectu περί κριού ης) τεκμήσεως.
- 3) Dicuntur τὰ ἐπικαιρα, id est, magnum momentum afferunt, ut apud Hippocratem h) Lib. de Fract. νέρον ἐπικαιρον nertius insignis. Sic itaque hic locus interpretandus, necesse est, medicum scire, quaeque si non intelligantur, non video, quamobrem appellari quis possit medicus.
- 4) Si scilicet recte praescribantur et fiant.
- 5) Ut ad exitium praecipitent, scilicet, si rerum earum delectus non habeatur in qualitate, copia, utendi modo, et occasione, indicationibus sumptis a specie et idea cuiusque morbi, tum etiam a viribus, et peculiari natura cuiusque aegri.
- 6) Variarum opinionum veterum de usu Ptisanarum.
- 7) Galenus recenset Comm. in hunc locum, varias rationes victus praescribendi veterum; Alii trium dierum abstinentiam praescribebant. Alii repletionem, ut Petronas. Alii morbo contraria maxime praescribebant.
- 8) Quod illi iudicio careant in distinctione similium ac dissimilium signorum, causarum, et corporum, tum in delectu remediorum.
- 9) Docet controuersiam alicuius disciplinae professorum suspicionem afferre aut ignorantiae, aut artis inconstantiae. Contra fit, ut artificum concordia, artis maximam fidem faciat, quod in Mathematicis contingere Galenus docet in commentario.
- 10) Hoc est diuinatione, quae circum animalium exta versatur.
- 11) Et rationem comparandi iudicium, in remediorum delectu, quam hoc loco tradendam suscepimus, esse pulcherrimam.
- 12) Distinctionum scientia et constitutio vera artis mirificae.
- 13) Galenus Comment. in hunc locum, docet abunde ex hac particula apparere, Hippocratem non de Ptisana disputare instituisse, non de Diaeta in morbis acutis.

NOTAE.

- a) Duretus quidem et distinxisse aliter graeca verba, atque etiam emendasse videtur, sed praeter necessitatem. Quare

Quare sic vertam hunc locum: Mihi vero maxime ea literis et commentatione dignissima esse videntur, quae, cum sint scitu admodum vtilia, tamen a Medicis nondum certa ratione explicata sunt, quaeque magnum vel adiumentum vel detrimentum adferunt.

b) Mihi ita vertendum videtur: Quae vero nondum comprehensa a Medicis sunt, et certa ratione explicata, ea quidem haec sunt. Pertinent enim ad sequentia.

c) Plerique interpretes Graecissimum verbi διατελῶν cum participio non assecuti sunt, quare ego sic potius: Qua de causa adeo ex Medicis quidam, in acutis morbis, per totum eorum decursum, continuo ptisanam, non colatam, exhibent cetr.

d) Legi omnino merentur, quae de hac ptisanæ diffrentia habet Foësius in Oecon. voce χυλός.

e) ὥς μὴδὲ δοκέειν.) Haec verba, vsque ad ἀητρικὴν αἶμα, Duretus plane omisit, et reliqui interpretes a sequentibus separarunt, sine causa. De eo sermo est, quod medentes facere solent, in acutis morbis. Quare, cum Hippocrates plebem aiat propter haec calumniari artem, certe ita interpungenda haec verba sunt: ὥς μὴδὲ δοκέειν ὅλως ἀητρικὴν αἶμα ἐν γὰρ ποῦσιν ὁρᾷσι τῶν νερημάτων. Τοσούδε διαίσκωσιν cetr. Ac verito: Vt nullam plane medendi artem, in acutis saltem morbis, esse existiment. Sed hoc argumento, scilicet Medicorum diffensione, ad probandum, nullam Medicam artem esse, nostra quoque aetate vsi sunt, et adhuc vti solent, qui vtilissimae arti, scilicet eius ignoratione, ut fit, male cupiunt. Contra hos disputavit Gerh. Goris in Medicina contempta propter λογομαχίαν, Lugd. 1700. 4.

f) Haec, nisi fallor, ita clarius: Atque in aruspicina eadem in aliis (animalibus, locis cetr.) aliter exponunt. Nec de his adeo inter vaticinantes conuenit. Haec postrema verba Duretus omisit.

g) Φημὶ δὲ πάγκυλον.) Foësii versio nullum fere sensum habet. Meliorem hanc puto: Hanc vero speculationem vtilissimam esse existimo, et quae plurimis maximeque necessariis casibus, in arte ipsa facienda, accommodari potest. Ἡ δὲ ληφισμένη est, quae adeo respondet utrique casui, ut fratres sibi inuicem.

h) pag. 721. XII. 2. pag. 747. XXXVIII. 1. et pag. 763. XXXV. 3. Tom. II. Edit. Linden.

DE

DE PTISSANA.

α) Πτισάνη μὲν ἔν δοκέει ὀρθῶς προκεκρί- VI.

σθαι τῶν σιτηρῶν γευμάτων, ἐν τετέοις τοῖσι
 νοσήμασι, καὶ ἐπανέω γε τὰς προκρίναντας.
 Τὸ γὰρ γλίχρμα αὐτῆς λεῖον, καὶ ξυνεχὲς,
 καὶ προσηνὲς ἐστὶ, καὶ ὀλιγορρόν, καὶ πλαδα-
 ρὸν μετρίως, καὶ ἁδιφόν, καὶ εὐέκπλυτον,
 εἴ τι καὶ τετέε προσδέοι καὶ ἔτε σύψιν ἔχον,
 ἔτε β) ἄραδον κακὸν, ἔτε ἀνοιδίσκεται ἐν τῇ
 κοιλίῃ ἀνώδηκε γὰρ ἐν τῇ ἐψήσει, ὁκόσον πλεῖ-
 στον ἐπεφύκει διογκῶσθαι.

Quoniam in Ptissanam incidimus¹; Ptissana,
 mea quidem sententia, cibariorum² omnium ce-
 realium³, praestantissima recte est habita, in
 eiusmodi morbis acutis⁴; ac laude dignos cen-
 seo, qui eam caeteris anteponendam dixerunt.
 Etenim succo praedita est pingui⁵ illo quidem,
 sed laevi, continuo siue aequali⁶, et suauitate
 condita est⁷, natura meabilis et lubrica⁸, et mo-
 derate humida⁹, non est sitifera¹⁰, maximeque
 ad eluendum, si quid opus sit¹¹, accommodata
 supple glutinositas Ptissanae¹²: Quin etiam nec
 adstrictionis est particeps¹³, nec tumultum fa-
 cit¹⁴, nec in aluo intumescit. Nam elixando
 intumuit, quantum maxime intumescere po-
 tuit¹⁵.

S C H O L I A.

1) Ut, velut proposito hoc familiari exemplo, doceamus
 theoremata vniuersalia, quae sunt, *Diaetae humidae*
 T febri-

febricitantibus omnibus conferunt, maxime vero pueris, et his, qui sic dietam instituerunt.

2) Γεύματα dicuntur cerealia, quia omnibus gustu iucunda sunt, ἀπὸ τῆ γίνεσθαι, *Lib. I. Epid. hoc loco*, καὶ ἦσαν ἀπόσιτοι πάντων γευμάτων. Nomen τῆ γεύματος sumitur ἀντὶ τῆς προσφορᾶς.

3) Quae cerealia ex zea, tritico, auena, panico, et milio possunt parari, sic Ptissana omnium, ut fragi, alicae, panis est praestantissima.

4) Ut febribus essentialibus, et viscerum inflammationibus, quae febrem habent coniunctam, et ideo his morbis prodest, quod aequae naturae studet et pugnat cum morbo, quod nulli alteri cibo conuenit.

5) Hic eleganter latet πρόληψις, quid cum putredo in obstructione consistat, ut Ptissana pugnet cum morbo, necesse est, ut obstructa liberet; et tamen glutinosa et viscosa est; quomodo liberabit obstructa?

6) Ex bonitate materiae, quae est vniusmodi, et aequaliter se patitur vinci a calore nativo.

7) Id est, alienae qualitatis expers, et fit, ut sit permeabilis *Galenus Comm. in hunc locum*; proptereaque omne tulit punctum cibus, qui cum bonitate, suauitatem adiunxit.

8) Qua lubricitate facile coquitur, distribuitur, et obstructa liberantur.

9) Qua humiditate non laedit ventriculum, nec facit, ut ventriculus suo humore natet.

10) Quia infringit bilem, nec in bilem mutatur, ut dulcia, calorem et siccitatem, duas sitis causas, corrigit, materiam pepasmi expertem excludit, capacem concoquit, eluendi virtute sua, et inoffenso cursu ad duas sitis sedes, ventriculum et pulmones, fertur.

11) Ut si adstrictior sit aluus, si bilis fluat in ventre, si contumaciter inhaereat tunicis ventriculi.

12) Auicenna docet, quomodo Ptissana naturae studeat.

13) Quae adstrictio semper vitanda in morbis acutis, nisi in lienteriae, leipothymiae, et resolutionis viscerum periculo sint aegri.

14) In Graeco est ἄραδον κακὸν, quod *Galenus* notat in Comment.

15) Praeclare *Galenus in Comm.* fabageum semper stultum existet, quamuis atteritur, hoc enim habet a natura, non ab imminuta coctione, ut Ptissana.

COM-

COMMENTARIUS.

Haftenus praefatus Hippocrates, nunc ad institutum accedit, nempe vt disputet de Ratione, cuique conuenienter medendi, quam τέκμαρσιν vocant. Nec enim de Ptiffana liber hic ex Plinio est inscribendus, quemadmodum supra annotauimus; Nec de Ratione victus in morbis acutis, hanc enim solam non tractat, vt abunde Galenus docuit, sed aliquando de venae sectione, de clysteribus, de medicamentis purgantibus disputauit. Quod autem de Ptiffana disputet, hoc facit eo nomine, vt hoc proposito familiari exemplo, quod perspicuitate (est enim ἐν πόρῳ paratu facile, et est veluti, ait Poëta, inemptae dapes) et excellentia (quod nullum alimenti genus aequaleat ad morbos acutos ac Ptiffana) vincat res caeteras, quae sunt eiusdem generis, doceatque praeclara τῆς τεκμάρσεως θεωρήματα. Est enim Hippocrati familiare, vt saepe priuata exempla, pro vniuersis, obtrudat, quod Galenus declarat *Comm. in hunc locum, et Lib. de articulis.*

Cum morborum excessus pari contrariorum excessu abigi debeant, et quasi contrariis oppugnari marte; Acutorum autem morborum, praesertim febrium ardentium ὑπερξίς in igne putredineque consistat; fit, vt videndum sit, an Ptiffana contrariis qualitatibus pugnet cum morbo. Primum ignis siue πυρετός calidus ficans est, Ptiffana frigida humida, ideo e diametro cum morbo hac conditione et nomine pugnabit.

Quod si quis obiiciat, vt c) Dioscorides *Cap. 79. Lib. VI.* hordeum vim habere ficcandi et detergendi, ex classicorum autorum praescripto, itaque Ptiffanae eas dotes non inesse: Contra

T 2

oppo-

opponemus Galeni sententiam, quae hunc nobis scrupulum tollat; ait enim hordeum refrigerandi facultatem nulla arte amittere posse, ficcandi vero praeparatione posse *Cap. 9. Lib. I. de Aliment. facult. et d) VII. Simpl.* Atque adiungit, quovis modo hordeum paraueris, non potest calefacere, humefacere et ficare potest. Plura eo loco legenda sunt. Quod ad putredinem, Ptisfana eam arcere potest; nam obstructio putredinis parens est, Galenus *Lib. I. de Differ. febr. Cap. 3. 4.* si itaque obstructions cremor Ptisfanae sustulerit, et putredinem, eius sobolem, tollit. Quomodo autem liberet obstructa, videre est in textu Hippocratis et apud Galenum *Lib. praedicto*, et passim. Caeterum *πιττισάν ἀπὸ τῆς πτίσσης* dicitur, quod purgare, sua gluma castrare, contundereque significat; vide apud Dioscoridem *Cap. 79. Lib. II.* et illud edulii genus nobis generali nomine declarat, cuius materia tundendo deglubitur, non autem molitur; quo nomine continetur *τρεῖς γος*, qui fit ex zea, quam pultem vocant. Alica siue *χόνδρος* ex frumento, gallice *de la frumentée*; Aliter sentit Dioscorides, qui *χόνδρον* ex ea fieri scribit; et Ptisfana, quae *κατ' ἐξοχὴν* significat pultem, ex hordeo deglubito confectam.

Ad finem literae superioris meminit Hippocrates nominis *ἀρεάδου*, quod tumultum significare notum est; *ἀρεάδος* autem teste Galeno *Comm. in hunc locum*, tumultus est, qui fit a cibis, ob varias eorum ingestorum facultates: quem *ἀρεάδου* graphice nobis descripsit Horatius his verbis *Satyr. 2. Lib. II. Sermon.*

Accippe nunc victus tenuis, quae, quantaque
secum

Afferat; In primis valeas bene; nam variaeres
Vi

*Vt noceant homini credas, memor illius escae,
Quae simplex olim tibi sederit: ac simul assis
Miscueris elixa: simul conchyliis turdis,
Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tu-
multum*

Lenta feret pituita, vides, etc.

Γλίχρασμα λεῖον. Glutinositas in Ptisana laevis est, quae laeuitas significat caloris vim, sese aequabiliter in omnes materiae partes insinuantis: At expressa et consumpta, quae aegris praescribuntur, non sunt eiusmodi; nec enim laevis sunt, sed sitifera, quia pinguis; ideoque facile caloris praeter naturam vim recipiunt et inflammantur ac bilescunt.

Quod Ptisana virtute eluendi polleat, qua materiam, πεπασμῶν capax, concoquat et expertem excludat, constat ex histor. 1. Sect. 2. Lib. II. Epid. quae praeclara est de muliere, quae λεπιδυμία laborabat frequenti, nec quiescebat dolor, huic (inquit) polentae pollen in succum mali punici inspersus, et semel in die acceptus in cibo fuit, et non reuomuit ab eo tempore.

NOTAE.

a) De Ptisana conf. inter alios Io. Thom. Minadoi Philodiscus, siue de Ptisana, eiusque cremore, dialogus. Venet. 1591. 4. Iul. Caesar Claudinus de natura et usu aquae hordei et ptisanæ in App. ad Libr. de Ingressu ad infirmos. Io. Vassaci Epist. qua ptisanæ usum defendit contra Manardum. exst. in Ei. Comment. Galeni de Vict. rat. in morb. acut. Paris 1543. 8. et Io. Langius in Epist. Medicin. Lib. I. Epist. 57.

b) Conf. Foessii Oeconomia voce ἄραδος.

c) Vitium in hac citatione quisque agnoscet, sed quale, equidem non dixero. Lib. II. Cap. CVIII. Edit. Goupyli, ubi de hordeo dicit, nihil tale inuenio.

d) Voce κριθή, ubi plane hordeum primi ordinis in exsiccando et refrigerando esse ait.

VII. Οἷοσσι μὲν ἔν πτισάνησι χρέωνται ἐν τετέ-
οισι τοῖσι νοσήμασιν, ἑδεμὴ ἡμέρη κενεαγγητέον,
α) ὡς ἔπος εἰρηθεῖαι, ἀλλὰ χρῆσθον, καὶ ἐ δια-
λειπτέον, ἢν μή τι δέη, ἢ διὰ Φαρμακίην, ἢ
κλύσιν διαλείπειν.

Ergo, si quem iuvat ¹ ptiffana in eiusmodi morbis uti, ne vnius dieculae abstinentia ² est imperanda, sed sine intermissione utendum ³, nisi quid medicamenti purgantis ⁴, aut clysteris causa, intermittendum sit.

SCHOLIA.

1) Id est, qui iure suo uti Ptiffana possunt.

2) Id est, ne vno quidem die defraudari suo genio debet; alioqui peccaret in commoda suae naturae, materiamque fluentem sifteret.

3) Ad liberalitatem et libertatem anacatharsicos, latera faciendo robusta, quia salutis spes in laterum, et naturae robore consistit.

4) Nam cum medicamenti purgantis usus necessarius est, Ptiffana non exhibetur loco.

COMMENTARIUS.

Nunc περὶ καιροῦ, de delectu Ptiffanae agit, in quo prima haec lex fanciatur, ut, qui iure et loco Ptiffana utitur, is conuenienter videatur uti; Is vero iure facit, qui et morbi specie inuitatur, et virium infirmitate, cum succi inopia coniuncta, nec auocatur dolore aut difficultate respirandi, adhibitis etiam et celebratis, quae vacuando et leniendo dolorem, pugnant cum morbo et symptomatis ipsis.

In graeco legitur ἐνδὲ μὴ ἡμέρη κενεαγγητέον, exinanire non oportet. Porro nomen τῆς κενεαγγητέας

γείας apud Hippocratem bifariam fumitur, pro vacuatione obscura, quae fit fame, inedia; et manifesta, ut quae fit medicamentis, venae sectione. Hoc secundo modo sumpsit, *Lib. I. Aph. 2.* οὕτω καὶ ἡ κενεαγγυγείη, etc. Illo priore modo *Lib. de Articulis. Sent. 56. Sect. III.* ubi disputat de luxatis et fractis costis.

N O T A.

a) αἱ ἐπὶ τῷ ἄρῳ. Haec verba Duretus omisit, et verti debent: ut breuiter dicam.

Καὶ τοῖσι μὲν γε εἰδισμένοισι δις σιτέεσθαι VIII. τῆς ἡμέρας, δις δοτέον τοῖσι δὲ μονοσιτέειν εἰδισμένοισιν, ἅπαξ δοτέον τὴν πρώτην. ἐκ προσαγωγῆς δὲ, ἣν δὲ ἐνδέχεται, τετέοισι καὶ δις δοτέον, ἣν τι δοκεῖ προσδεῖν.

Eoque fit ¹, ut si bis die cibum capere consueverint ², bis exhibenda sit ³: Sin autem suo modo et more semel pastum ineant, semel etiam primo die apponenda Ptiffana. a) Sed tamen ⁴ paulatim atque vicissim Ptiffanae accessionem adiungendo, si bis exhibendi sit locus ⁵, si quidem bis exhiberi posse videatur.

S C H O L I A.

1) Cum suo iure Ptiffana quis potest uti.

2) Et propterea alius eorum bis humescere, in quo spectatur temperamentum; bis intumescere, in quo spectatur habitus; bis coquere, in quo actio consueverint.

3) Ne humores incandescant, praesertim in biliosis naturis, ne collabatur et subsidat ventriculus, et officii vacuitate reddatur ignauior; neque etiam vires defraudatae suo genio labefactentur.

T 4

4) In

4) In graeco legitur ἐκ προσαγωγῆς δὲ, etc. quod idem significat ac sensim, paulatim; quod constat ex verbis Hippocratis, quae scripta leguntur, *Lib. I. Epid. Constit. 3.* μὲν δὲ κύνα μέχρις ἀρκούνου, θέρους θερμὸν, καύματα μεγάλα, καὶ ἐκ ἐκ προσαγωγῆς, ἀλλὰ συνεχῆ καὶ βίαια. Dictiones illae τὸ συνεχὲς καὶ βίαιον vim huius dictionis ἐκ προσαγωγῆς declarant. Atque illud hoc loco dicitur ἐκ προσαγωγῆς, quod in Aphorismis *Lib. I. Aph. 17.* dixit κατὰ μέρος, quod etiam significat, ut loco fiat. Caeterum hoc loco praescribit victus rationem in qualitate et quantitate, sumpta indicatione a morbi specie, materia, adiunctis, priuata et communi natura. Illa spectatur in temperamento generali, in actione, et eo, quod est commune omnium, ut sumere cibum, coquere, humescere, intumescere ventriculum dicimus. Haec vero peculiaris natura in temperamento peculiari partium, quarum virtute corpus administratur, consistit: ut in eo dicimus, qui biliosus ὤνω aut κάτω, cui bilis in ventriculum, meatu a natura dato, influit et contra Galenus *Cap. 6. Lib. II. de Temp. Cap. 1. Lib. I. de Alim. facult.*

5) Quasi dicat, non ad nutritionem ordinariam solum, sed ad thoracis robur.

N O T A.

a) Paulatim vero progrediendo, si fieri possit, iis etiam bis danda, si quid adiiciendum videatur. Sic melius, ut puto, Foësius. Duretus vocabulum ἐκ προσαγωγῆς de recto modo cibi dandi intelligit.

VIII.

Πλήθος δὲ ἀρκέει κατ' ἀρχὰς διδόναι μὴ πρὸν, μηδὲ ὑπὲρπαχυ, a) ἀλλ' ὅκόσον ἔνεκεν τῷ ἔθρει ἐσιέναι τι, καὶ κενεαγγίνην μὴ γενέσθαι πολλήν. Περὶ δὲ τῆς ἐπιδόσιος εἰς πλήθος τῷ ροφήματος, ἣν μὲν ξηρότατον ἢ τὸ νέσιμα, b) ἢ ὡς ἂν τις οἶοιτο, εἰ καὶ ἐπὶ πλεον διδόναι, ἀλλὰ προπίνειν πρὸ τῷ ροφήματος, ἢ μελί-

μελίκερτον, ἢ οἶνον, ἢ ὁκότερον ἀν' ἀρμόζῃ. Τὸ
δ' ἀρμόττον ἐφ' ἐκάστοισι τῶν τρόπων εἰρήσεται.

De caetero ineunte Ptissanae usu ¹, sufficit non plena manu exhibere, nec admodum crassam ²: sed sufficit, eam Ptissanam ingeri ³, quantum in more cuiusque posita est, quantumque sufficit ad prohibendam largiorem vasorum depletionem ⁴. De adiungenda autem sorbitionis accessione, mea sic ratio est; nam si adhuc siccior est morbus, cumulatius non est exhibenda ⁵; sed ante sorbitionis accessionem, melicratum ⁶ propinare oportet, aut vinum ⁷, c) prout alterum videbitur consentaneum ⁸: Vtrum vero sit consentaneum, dicetur postea ⁹.

S C H O L I A.

1) Id est, cum suo iure quis potest uti, et incoeperit uti, ut, cum quarto die aut septimo vitur; in graeco est αὐτ' ἀρχαί.

2) Quia post quadridui abstinentiam, aluus, officii cessatione, facta est ignavior, ideoque nequit totius corporis necessitati satisfacere, quamvis sit πνευγαγγάη et μύησις.

3) Ad conseruationem naturae communis, ut ventriculus coquat, intumescat, et humescat.

4) Quia, si incidat ista πνευγαγγάη etiam victo morbo, et triumphato, facultas animalis et naturalis fatiscit, alimenti inopia.

5) Ex hoc loco possumus colligere definitionem diaetae tenuis: Ea est, qua natura in officio continetur, et qua prohibetur largior vasorum inanitio; ita, ut sorbitio nec quantitate, nec qualitate, nec numero augeatur.

6) Nec tamen hoc faciendum, si peculiaris natura aut affectio te auocet, ut postea dicetur.

7) Vinum, supple dulce: Aquam non praescribit, quia nec sumpta, nec admota humefacit. Galenus Comm. ad Aphor. 13. Lib. IV.

8) Quia, ineunte morbo, dum siccus manet, prius in

curam morbi est incumbendum, quam naturae studendum.

9) *Lib. III. huius Operis.*

COMMENTARIUS.

Accessionem vertit nomen ἐπιδόσεως, quod est πολιτικόν; ἐπιδιδόναι enim significat ad mensuram adiicere, Galli vocant *surcrois*. Et in *Constit. 3. Lib. I. Epid. et Lib. VI. πυρετός ἐπιδόει καὶ παροξύνεται*. In Epidemiis οἱ πυρετοὶ dicuntur τὴν ἐπίδοσιν ἔχοντες, quae sunt continuac quodammodo aut omnino, et crescunt paulatim. Ἡ ἐνδοσις vero est continuarum febrium quaedam remissio.

Morbi ficcitas spectatur; ut arteriarum et venarum, in totius corporis quodam squalore et linguae scabritie; pleuritidis in ficca tussi; hepatitis, mesaraei, intestinorum, in alui suppressione et duritate; quemadmodum et ficca est cephalalgia, cum nihil aut per nares, aut per palatum excernitur.

Melicratum confert quidem, nisi quid diffuadeat, ut si homo sit biliosus ἄνω, si μεγαλοσπλαγχνος, si fitibundus. Vinum dulce confert, si modo venter non turgeat, et in asthma.

NOTAE.

a) ἀλλ' ἐκδόσον) Dubito an non menda his verbis substit. Quare vel ἐκδόσον mutaverim in ἔκυσ ἂν vel τὸ τι quod est post ἐσιέναι in δᾶ.

b) Ἡ ὥς ἂν τις οἰοίτο.) Haec verba omisit Duretus, quare eius versio sic emendanda: Si admodum ficcus morbus, aut magis, quam quis putaverit, plena manu non exhibenda est.

c) Et hunc locum ita fere cum Foessio verterim: aut quodcumque utile fuerit. Quid autem maxime conveniens sit, in singulis generibus (morborum) dicetur. Nam vocabulum ἐκότερον ad μελίκρητον et οἶνον non pertinere vel et particula ἢ elucescit, quam vero Duretus sustulisse videtur.

Ἦν δὲ ὑγραίνεται τὸ σῶμα, καὶ τὰ ἀπὸ X.
 τῆ πλῆμονος εἴη, ὁκοῖα δέϊ, ἐπιδιδόναί χρεῖ
 ὡς πλῆθος τῆ ροφήματος, ὡς ἐν κεφαλαίῳ
 εἶρηθαι. Τὰ μὲν γὰρ θάσσον καὶ μᾶλλον
 πλαδῶντα, ταχύτητα κρίσιος σημαίνει, τὰ δὲ
 βραδύτερον καὶ ἥσσον, βραδυτέραν σημαίνει
 τὴν κρίσιν. b) Καὶ ταῦτα αὐτὰ μὲν κατ' αὐτὰ
 τοιάδε τὸ ἐπίπαν ἐστί. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα
 ἐπικαιρα παρέϊται, οἷσι προσημαίνεσθαι δέϊ, ἃ
 εἰρήσεται ὕστερον. c) Καὶ ὁκόσω ἂν πλείων ἢ
 καθάρσις γίνηται, τοσῶδε χρεῖ πλέον ἐπιδιδόναί
 ἄχρι κρίσιος, μάλιστα δὲ κρίσιος ὑπερβολῆς δύο
 ἡμερέων, οἷσι γε ἢ πεμπταίοισιν, ἢ ἐβδομαίοι-
 σιν, ἢ ἐνναταίοισι δοκέει κρῖνεσθαι, ὡς καὶ τὸ
 ἄρτιον καὶ τὸ περισσὸν προμηθεὺς ἦ. Μετὰ δὲ
 τῷ τῷ μὲν ροφήματι ἐς τὸ πρῶν χρησέον, ἐς
 ὃ δὲ ἐς σιτία μεταβάλλειν. Συμφέρει δὲ τὰ
 τοιάδε ὡς ἐπιτοπολὺ τοῖσιν ὅλησι πτισάνησιν
 αὐτίκα χρεομένοισιν. Αἵ τε γὰρ ὀδύναί ἐν τοῖ-
 σι πλευριτικοῖσιν αὐτίκα αὐτόματοι παύονται,
 ὅταν ἄρξωνται πτύειν τι ἄξιον λόγου, καὶ ἐκ-
 καθαίρεσθαι. Αἵ τε καθάρσιες d) πολλῶ τε-
 λέω-

λεώτεράί εἰσι, καὶ ἔμπυοι ἦττον γίνονται, ἢ εἰ
 ἀλλοίως τις διατῶη, καὶ αἱ κρίσεις ἀπλῆστεραι,
 καὶ ἐυκριτώτεραι, καὶ ἥσσον ὑποσφοδρόδες.
 e) Ταῖς δὲ πτίσανας χρὴ ἐκ κρίσεων τέως βελ-
 τίςων εἶναι, καὶ κάλλιπα ἐψῆσθαι, καὶ ἄλ-
 λως, ἢν μὴ τῷ χυλῷ μὲνῳ μέλλης χρεέσθαι.
 Μετὰ γὰρ τῆς ἄλλης ἀρετῆς τῆς πτίσανης,
 τὸ ὀλιγιερὸν τὴν κρίσιν καταπινομένην ποιεῖ μὴ
 βλάπτειν· ἐδάμῃ γὰρ προσίχεται, ἐδὲ μένει
 κατὰ τὴν τὸ θώρακος ἰξιν.

Quod si humore os perfundatur, atque pul-
 monum materia expectorabilis convenienter ex-
 cludatur¹; a) adiungenda tum est Ptissanae for-
 bitio², vt in summa dicam³. Nam quae cele-
 rius magisque madescunt et perfunduntur mate-
 ria, celeritatem iudicii⁴ arguunt. Quae vero
 tardius minusque madescunt⁵, crifim tardio-
 rem significant. e) Atque haec sunt eiusmodi suapte
 natura⁶. Existunt et alia sane plurima, valde
 utilia et plurimi facienda, consulto hic praeter-
 missa⁷, ex quibus significatio fieri debet, quae
 suo loco a nobis dicentur. Ergo, ne longius ab-
 eam, quo maior apparet purgatio, eo pleniore
 manu exhibebis⁸ ptissanam, donec ad crifim
 ventum sit⁹, maximeque supra crifim¹⁰, ad duos
 minimum dies, quibus aut quintum aut septimum
 aut nonum morbi diem agentibus, incidere cri-
 sis videtur¹¹, vt parium et imparium dierum cū-
 tio fit. Quibus effluxis, mane forbitio est appo-
 nenda,

nenda, vesperi vero consueta cibaria. Sed praeter caeteros maxime ista conferunt iis, quibus ineunte¹² morbo, prissana integra uti licet. Nam et pleuriticis dolores¹³ et morbi ultro statim definunt et quiescunt¹⁴, cum expectorare quid memorabile et purgari coeperint¹⁵. Nam tales purgationes multorum pleuriticorum sunt perfectiores, exquisitaeque magis, minusque purulenti fiunt¹⁶, quam si quis aliter¹⁷ dietam instituat. Quin etiam crises ipsae sunt vniusmodi¹⁸ magis et secundioris¹⁹ iudicii, minusque reuersioni sunt opportunae. Iam vero ptissanas ex praestantissimo hordeo, et quam optime coctas esse oportet²⁰: idque cum alias, tum si non solo cremore utendum sit²¹. Nam praeter caeteras ptissanae dotes, quae vis inest in ea, fluida atque meabilis efficit, ne sumptum hordeum aliquid detrimenti afferat. Nam nullo modo ad ventriculum adhaerescit, tum spiritus iter non intercludit²².

S C H O L I A.

1) Statim et *ἐμπύρετος*, ut nulla expectorati ratio desideretur, nec in qualitate, nec in copia, nec in modo expectorandi, expectorabilis materiae appulsu, quae purgatio proprie dicitur *ἀνακινδυνάσις* ab Hippocrate *Aphor. 8. Lib. V.*

2) Ut excitetur vis animalis potentiae, ad expulsiōnem, ut scilicet firma sint latera.

3) Id est, ad eandem legem, de reliquis morbis acutis, iudicemus.

4) Eiusque iudicii secundi; nam nomen criseos, absolute positum, in bonam partem sumitur; videatur historia Anaxionis *Lib. III. Epid.* quam narrauit Galenus *Cap. 18. Lib. I. de Crisib. et Comm. in Aph. 11. Lib. I.*

5) Ob difficultatem pepasmi, thoracis oppressi non languidi infirmitatem.

6) Id est, nunquam impar sibi ratio exhibendae ptissanae, quae ducitur a sicciore aut humidior morbo.

7) Ut

- 7) Ut virium, aetatis, consuetudinis, annique ipsius ratio.
- 8) Ut firma reddantur latera, ad materiae exclusionem.
- 9) Quo tempore victu quam tenuissimo vtendum; nam, quo propius abest a crisi, eo tenuiore victu vtendum, quo longius, pleniore.
- 10) Hoc est, post certamen naturae, et morbi, triumphatoque morbo.
- 11) Vel, ut in paritate, vel imparitate dierum, magna sit consilii capiendi ratio. Nam quae paribus diebus imperfecte iudicantur, paribus recrudescunt, et quae imparibus, imparibus.
- 12) Primo scilicet morbi quaternario, editis pepasmi signis, et morbo humidior factus.
- 13) Scilicet punctorii, in tunica costas succingente, supra aut infra diaphragma.
- 14) Nullius opis medicae sunt indigentes.
- 15) Et libere et liberaliter, quod sit pepasmi capax, nec ullam partis obsessae malam conditionem denunciet.
- 16) Qui enim pleuritici nihil commemorabile intra 14. morbi diem expuunt, fiunt purulenti.
- 17) Defraudando suum genium, et infirma reddendo latera.
- 18) Id est, unico et simplici signorum, causarum, et excretionis genere suscipiuntur. Crisis simplex dicitur, quae cuiusque morbi propria est, ut haemorrhagia in febre ardente iuuenis alicuius.
- 19) Ad salutem aegri, nulla superstitie materia, aut partium obsessarum vitio.
- 20) In aqua simplici, nec de integro affusa, amplo et capaci vase, ut tantum intumescat, quantum intumescere potest, ex optimo hordeo, quale Lugdunense, nec vetus recensue, non curgulionibus depastum.
- 21) Quia hordeum, quod integrum praescribitur, debet perfectius coqui, quam cum in cremore datur.
- 22) Non cunctatur in via, qua ad thoracem recta itur.

COMMENTARIUS.

Quicquid eiusmodi est, ut inflammationem extinguat, respirationem faciliorem reddat, naturae vim excitet, et obstructa liberet; in morbis acutis curandis accommodata exhiberi potest.

potest. Nam quod inflammationem extinguat, docuit Hippocrates dicens ptissanam esse ἀδυσαν: quod vim naturae excitet, hinc patet, quod προσ-
νης: obstructa liberet, est ὀλιγοπνεύμων: respirati-
onem faciliorem reddat, patet ex postrema parte
textus, cum ait οὐδὲ μένει πτισσάνη κατὰ τὴν τῆς
θώρακος ἕξιν. Nomen ἕξεως tria significat *Secl. I.*
f) *Lib. de Fract.* perpendiculum, ἐνδυωρίαν, φο-
ράν, id est translationem, vt, cum in febribus di-
cimus fieri sanguinis ἕξιν ad nares. Duorum qui-
dem meminit Galenus in *Comment.* ἐνδυωρίας
καὶ φορέας; Primi non meminit.

N O T A E.

a) Planius fere ita: Sorbitionis quantitatem, vt equi-
dem breuiter dicam, augeri oportet. Lindenius pro ὥς re-
posuit ἐ, forte, quod vidit, paullo ante scriptum fuisse περι-
αὐτῆς ἐπιδόσεως εἰς πλεονος τῆς βρογχίτιδος. Sed ὥς saepe pro εἰς
ponitur, et contra.

b) Καὶ ταῦτα.) Atque haec quidem est in vniuersum ha-
rum rerum natura. Sic ego vertere malim. Τὸ ἐπίπαν hic
est, in vniuersum, plane vt apud Thucydidem Lib. II. 48.
pag. 128. Τὸ μὲν ἐν νόσημα τοῦτον ἦν ἐπίπαν τὴν ἰδίαν, quem
locum etiam Phauorinus in Lexico allegauit, et τὸ ἐπίπαν
expofuit: ὁλοτελῶς. In hoc nostro libello frequenter ita
occurrit.

c) Καὶ ἐκύσσω ἂν πλείων.) Hippocrates criticam purgatio-
nem intelligit, neque mirum videri debet, addidisse: ἄχρι
κρίσεως. Vult addendum aliquid esse, donec perfecte iudi-
catus sit morbus.

d) Πολλῶν τελευτώτερων.) Interpres legisse videtur πολλῶν,
sed defendimus vulgatam, et vertimus: multo perfectiores
sunt.

e) Τὰς δὲ πτισσάνης.) Quid hic verba: καὶ ἄλλως? Vel
abundant, nata per errorem ex praecedentibus, καὶ κάλλι-
τα, vel scribendum καὶ ὅλως, quod responderet sequentibus.
Ad succum enim vel cremorem tantum parandum excoqui
perfecte non debet.

f) pag. 730. XXI. XXII. Tom. II. sed conf. Foessii Oecon.

Ο'λι-

XI. Ολιθιροτάτη δὲ, καὶ ἀδιφοτάτη, καὶ
 εὐπεπτοτάτη, καὶ ἀθιενεσάτη ἐστὶν ἡ κάλλινα
 ἐφθῆ, ὧν πάντων δεῖ ἢ ἐν μὴ προσμωρήσει
 τις, ὁκόσων δεῖται αὐτάρκης εἶναι ὁ τρόπος τῆς
 τοιαύτης πτισανόρροφίης, πολλαχῇ βεβλάφε-
 ται. Ὅκοσοις γὰρ σίτος αὐτίκα ἐγκατα-
 κέκλειται, ἢ μὴ τις ὑποκενώσας τὸ ῥόφημα
 δῶν, τὴν ὀδύνην ἐνεῖσαν προσπαροξύνειεν αὐ-
 τῷ, καὶ μὴ ἐνεῖσαν ἐνδύς ποιήσειεν, καὶ πνεῦμα
 πυκνότατον γένοιτ' αὐτῷ. Κακὸν δὲ τὸ τό ἐσι, ξη-
 ραντικὸν γὰρ πλέυμονος, καὶ κοπῶδες ὑποχον-
 δρίων καὶ ἡτρε, καὶ φρενῶν.

Fluidissima ¹ enim est ptissana, minime sitife-
 ra ², concoctu facillima ³, et imbecillima ⁴, si
 exquisite cocta fuerit. Quae omnia simul con-
 iuncta ad bene medendum necessaria sunt ⁵. Ve-
 rum enimvero nisi quis eam adhibeat ⁶ prouisio-
 nem, qua effici possit, ut in hoc forbitionis usu
 nihil omnino desideretur ⁷, multis damnis aeger
 augebitur ⁸. Etenim verbi gratia, si cui, conclu-
 sis adhuc in aluo faecibus, forbitiones dederit
 quis, nondum subducta aluo, conceptum iam
 dolorem exacuet, aut, si dolore careat, statim
 nouum inducet, tum suspiriosus et frequentior
 anhelitus ⁹ fiet, quae respirandi difficultas ¹⁰ his
 de causis mala est. Nam et pulmones exsiccat ¹¹,
 hypochondriis laborem affert, aqualiculo ¹²
 diaphragmati.

SCHO-

S C H O L I A.

- 1) Vnde nec ad vias, qua itur ad thoracem, adhaerescit, nec respirationem impedit, sed contra obstructas liberat vias, qua itur ad gibbas hepatis.
- 2) Vtraque enim qualitate pugnat cum siti, et focum utrumque sitis extinguit.
- 3) Quod facile a natura vincatur, quia vnusmodi est, aequalis et laevis.
- 4) Id est, omnis alienae qualitatis expers, nec stomacho tumultum infert.
- 5) Quasi dicat, si qua harum conditionum omittatur, cibis non confert.
- 6) In graeco est *προσιμωρήση*, quod *Galenus* apud Hippocratem significare *βουθήν* in *Comm.* asserit, hic vertendum est *προσιμωρήση*, id est, eo aspiret, huic studeat, adiuumentum attulerit.
- 7) Nec in materia, nec in praeparatione, vtendi modo, quantitate, et tempore.
- 8) In graeco est *πολλαχῇ βεβλάψεται*, in quo notandum est verbum, quod a graecis dicitur, paulo post futurum: atque hoc subiungit, quasi dicat, quamuis suo iure quis ptisfana vti possit, nisi tamen loco vtatur, valde in sua comoda peccabit.
- 9) Distensione alui, et diaphragmatis compressione.
- 10) Nata ex intempestiuo ptisfanae vsu, nondum subducta aluo.
- 11) Densa et frequens respiratio pulmones frequenter mouet, moti pulmones calefiunt, calefacti siccantur. *Galenus Comm. in hunc locum.*

C O M M E N T A R I V S.

Δίαιτα duplex, vna *ἀδενής*, altera *ἰσχυρά*. *Galenus Comm. in partic. 18. Sect. 4. Lib. VI. Epid.* vocat τὴν δίαιταν ἀδενῆν, quae partim in exercitationibus, partim in potulentis et esculentis imbecilibus consistit. Tum *ἀδενής* dicitur duobus modis, vel quod parum habeat succi alibilis, vel quod omnis sit alienae qualitatis expers, cuiusmodi ii sunt cibi, quibus asperitatis nihil, dulcedinis, et aliarum id genus qualitatum; sic, vt

V

nec

nec odorem grauem spirent, nec gustui qualita-
tem vllam manifestam repraesentent. Qui priore
vtuntur diaeta, dicuntur ab Hippocrate a) *βραχυ-
βιοι part. 21. Sect. 5. Lib. VI. Epid.* imbecilliora
cibaria breuiorem habent vitam; vt qui, cum ex-
ercitationibus sese non dedant, sed in otio et um-
bra vitam degant, iis cibis vtantur, qui parum ha-
bent succi alibilis, sic eorum aluus officii vacui-
tate fit ignauior, caro iis imbecilla, delicata et
mollior. Imbecilli autem cibi quibus vtuntur,
omnes pene frigidi secundum Hippocratem b) *part. 18. Sect. 4. Lib. VI. Epid. Imbecilli victus
frigidi, frigidissimi cibi lentes, milium, cucur-
bitae.* Atque huiusmodi cibi minimum habent
cibi alibilis, plurimum excrementorum, et hora-
rii dicuntur, quod suae perfectionis horam ha-
beant, quae si elapsa est, vix satis commode vsui
esse possunt: c) *part. 33. Sect. 3. Lib. VI. Epid.
et Comm. in part. 2. Sect. 3. Lib. VI. Epid.* Cu-
iusmodi sunt pepones; dicuntur autem ἀπὸ τῆς
πέπεδος, quod suam habeant perfectionem et πέ-
παισι, vt vocat Aristoteles *Lib. III. Meteor. Cap. 2.
et Lib. de Mund. ad Alex. Cap. 4.* certo tempore,
quod vel ipsi vulgo iam innotuit. Vide Galeni
*Comment. in Aph. 17. Sect. 4. Lib. VI. Epid. ἡ
ἐν δαίτῃ* duobus modis dicitur d) *part. 18. Sect.
6. Epid.* vel quod succi alibilis plena, cuiusmodi
carnes, porcinae, panis filigineus; vel quod in
cibo elucet quaedam qualitas commemorabilis,
caloris, acrimoniae: vtriusque meminit Hippo-
crates, dum asthmaticis victum praescribit *part.
4. Sect. 4. Lib. VI. Epid.* in hunc modum, *hanc,
supple virginem asthmaticam, abstinere ab allio,
sue, oue, boue; in agendis a clamore, excande-
scentia.* Per suem, bouem intelligit eam diae-
tam, cuius meminimus primo loco. Per allium,
eam

eam, cuius secundo meminimus; In alio qualita-
tem acrem et commemorabilem denotat. Quo
in sensu dicebat Hippocrates: *Eos, qui calido
ventre sunt, validi potus et cibi perturbant. In
Comm. part. 24. Sect. 5. Lib. VI. Epid.* Galenus
scribit per cibos ἰσχυροὺς intelligi non eos, qui mul-
tum habent succi alibilis, multumque nutriunt,
sed quibus inest manifesta et potens quaedam
qualitas, quae prouentum cuiusdam maligni hu-
moris faciat, nec non intemperiem augeat. Cae-
terum ptiffana dicitur ἀδυσήατη, tum quod ha-
beat parum succi alibilis, tum quod alienae qua-
litate expers sit. Galenus *Comm. in hunc locum.*

Αὐτίκα. Omnes pene interpretes hanc vo-
cem confuse sunt nixi latinam reddere, atque
immiscent textui Hippocratis, cum debeat ascribi
in fronte periodi, ut Galenus in *Comment.* scri-
bit. Duretus vertit, exempli gratia, accommo-
date sane, quasi dicat Hippocrates per αὐτίκα,
ut tibi ostendam, quid sit loco uti; et, nisi quis
ptiffana loco utatur, quibus damnis augeatur.
Quo in sensu in *Libris de Articulis et de Fracturis*,
saepè utitur, cum exemplum vult proponere. Un-
de memini aliquando hunc locum enarrasse Ga-
lenum in *Lib. I. de Crisib. Cap. 7.* ubi in hoc ad-
uerbio αὐτίκα valde elaborat, atque idem hoc
loco significare ait, ac aduerbium ἀμέλῃ siue ἀμέ-
λῃ, quod interpres vertit, ilicet, alii vertunt, ver-
bi gratia, denique, videlicet, scilicet.

Nunc docet, quando quis loco uti ptiffana pos-
sit, nec enim satis est iure uti.

Nomen σίτου hic vertit faeces, utrumque
enim significat et cibum et stercus, quemadmo-
dum narrat Galenus *Comm. in Aph. 6. et 5. Sect.
1. Lib. VI. Epid.*

N O T A E.

a) Ibi autem part. 20. Foef. non 21. ita scriptum inuenio: τὰ ἀθενέστερα αἰτία ὀλιγοχρονίαν βίωσιν ἔχουσα.

b) Parte 16. Foefii haec tantum verba leguntur: αἱ ἀθενέστεροι διαίται, ψυχραὶ, αἱ δὲ ἐχυραὶ, θερμαί.

c) Haec ego quidem nusquam inuenio, nisi forte huc pertinet Galeni Comm. in part. 19. Sect. 4. Lib. VI. Epidem.

d) Parte 16. Sect. III. Lib. VI. Epidem. secundum Foefium.

XII. Τὸτο δὲ, ἢν ἔτι τῆς οἰκίας τῆ πλευρῆς ξυνεχέως ἐβόης, καὶ πρὸς τὰ θερμάσματα μὴ χαλῶσις, καὶ τῆ πτυέως μὴ ἀνιόντος, ἀλλὰ καταγλιχραίνοντες ἀπέπτως, ἢν μὴ λύσῃ τις τὴν οἰκίαν, ἢ κοιλίαν μαλθαξάσας, ἢ φλέβα ταμῶν, a) ἢ ὁκότερον ἂν τῶν ξυμφέρῃ. Τὰς δὲ πτυσάντας ἢν ἔως ἔχῃσι δίδως, ταχέως οἱ θάνατοι b) τῶν τοιστέων γίνονται. Διὰ ταύτας ἔν τὰς προφάσις, καὶ ἐτέρας τοιαύτας ἔτι μᾶλλον, οἱ ὅλησι τῇσι πτυσάνσι χρώμενοι, ἐβδομαῖοι καὶ ὀλιγήμερώτεροι θνήσκουσιν, οἱ μὲν τοὶ καὶ τὴν γνώμην βλαβέντες, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς ὀρεξίας τε καὶ τῆ ῥέγχεος ἀποπνιγέστες· μάλα δὲ τὰς τοιστέας οἱ ἀρχαῖοι βλητέες ἐνόμιτον εἶναι, c) διὰ τὸδε μάλα, ἔχ ἥκιστα δὲ ὅτι καὶ ἀποθανόντων αὐτέων, ἢ πλευρὴ πελὶ ἐν-
ρίσκε-

ρίσκεται, ἵκελόν τι πληγῇ. Αἴτιον δὲ τῆς
 τῷδε ἐστίν, ὅτι, d) πρὶν λυθῆναι τὴν ὀδύνην, θνή-
 σκεσι. Ταχέως γὰρ πνευματῖαι γίνονται. Ὑπὸ
 δὲ τῷ πολλῷ καὶ πυκνῷ πνεύματος, ὡς ἤδη
 εἴρηται, καταγλιχραίνοντον τὸ πτύελον ἀπέ-
 πτωσιν κωλύει τὴν ἐπάνοδον γίνεσθαι, e) ἀλλὰ
 τὴν ῥέγγιν ποιεῖ ἐνιχόμενον ἐν τοῖσιν βρογχίοισι
 τῷ πλέυμονος, καὶ ὁκόταν ἐς ταυτὸ ἔλθῃ, θά-
 νατῶδες ἤδη ὡς ἐπιτοπυλῶ ἐστι. Καὶ γὰρ αὐτὸ
 τὸ πτύελον ἐνιχόμενον κωλύει μὲν τὸ πνεῦμα
 εἶσω φέρεσθαι, ἀναγκάζει δὲ ταχέως ἔξω φέ-
 ρεσθαι καὶ ὅπως ἐς τὸ κακὸν ἀλλήλοισι τιμω-
 ρέεσι. Τότε γὰρ πτύελον ἐνιχόμενον πυκνὸν τὸ
 πνεῦμα ποιεῖ, τότε πνεῦμα πυκνὸν ἐὼν ἐπιγλιχ-
 ραίνει τὸ πτύελον, καὶ κωλύει ἀπολιθάνειν.
 Καταλαμβάνει δὲ ταῦτα ὁ μόνον, ὃν πτισάνη
 ἀκαίρως χρέωνται, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἢν τι
 ἄλλο φάγωσιν ἢ πῖωσιν πτισάνης ἀνεπιτηδεί-
 τερον.

Id ¹ etiam locum habet in lateralis doloris ²
 assiduitate, qui ad fatus nihil concesserit, nec
 expectoratum processerit ³, sed cum summo len-
 tore, concoctionis ⁴ experte, pertinaciter adhaere-
 scit, nisi dolorem quis sedauerit ⁵, aut alium ci-
 endo ⁶.

310 *Hippocratis Coi de ratione victus*

endo ⁶, aut venam secando ⁷, aut alterutrum adhibendo, quod duxerit esse vtile, ptissanamque, cum sic affecti sunt ⁸, exhibuerit, celerius opinione hi moriuntur ⁹. His de causis igitur ¹⁰, aliis etiam magis, quae sunt eiusmodi, qui integra ptissana inconsiderate vtuntur ¹¹, septimum morbi diem agentes aut celerius moriuntur ¹²: alii quidem mente perculsi ¹³, alii vero ab orthopnoea et stertore suffocati ¹⁴. Eoque fit, vt huiusmodi homines fideratos et fulmine ictos prisci nominarint, tum ob eas sane causas ¹⁵, tum vero non minus, quod iis mortuis latus liuidum plagae as-fimile deprehendatur. Huius rei causa in promptu est ¹⁶, quod, antequam dolor concefferit, moriantur ¹⁷, celeriter enim suspiriosi fiunt et anhelosi ¹⁸; itaque frequenti et multa respiratione, vt iam a nobis dictum est, expectoratum, cum summo lentore coniunctum et valde glutinosum, sine vlla spe concoctionis, spiritus transmissionem prohibet. Etenim, quod in bronchiis lentum cunctatur, expectoratum, spiritum aditu ad cor prohibet, celeriterque foras efferri cogit. Atque ita in perniciem aegri mutuas tradunt ¹⁹ operas. Nam expectoratum glutinosum dum cunctatur ²⁰, respirationem crebram efficit ²¹, haec autem frequentior reddita, glutinosius expectoratum reddit et effluere prohibet. Verumenimvero commemorata haec, quae dixi ²², non solum in eos cadunt, qui intempestiue vtuntur ptissana, sed etiam multo magis, si quid ederint biberintue, quod, aeque ac ptissana, non sit accommodum ²³.

S C H O L I A.

1) Id est, ea cautio est adhibenda.

2) Doloris punctorii, qui distenta et stimolata membrana costas succingente, excitatur, a sanguine bilioso, qui per
f) ve-

f) venam intercostalem, aut azygon, aut per mammariam eo influxit, excitatus, attractus, expulsus.

3) Semper affluente scilicet noua materia.

4) In graeco est ἀσύντως, Galenus sumi ait pro ἀπέντως, et verbum est politicum, dicunt enim Galli, *il commence a cracher la pourriture*. Quae cocta sunt, lenta quidem sunt, sed non ita, vt hoc loco describit Hippocrates.

5) In graeco est λύαν, quod verbum apud Hippocratem duobus modis sumitur, pro reuera soluere, vt *Aph. 42. Lib. II. ἀποπληξίαν λύαν*. Alio modo pro liberare quidem, sed non citra mortem, quod πολιτικώς dicitur, *Aph. 26. Lib. VI.*

6) In pleuritide costarum inferiorum, per catharticum ex helleboro nigro.

7) Ad mutationem doloris in pleuritide costarum superiorum.

8) Id est, cum doloris summa sunt omnia, nec pepasini vlla signa dantur, in propria morbi materia.

9) Intercepta respiratione, et suffocato calore natiuo.

10) Quando scilicet peccatur in commoda aegri; nam quae offensiones fiunt in grauibz morbis, graues esse solent, si qua culpa commissa sit. Porro προφύσεως nomen sumitur pro causa procatactica et foris incidente apud Hippocratem.

11) Omnino autem non est vtendum, cum sicus est morbus, doloris assiduitas, summa respirationis difficultas.

12) Strangulato calore, per interceptam respirationem, a vitio instrumentorum, mouentium, deducendum, et excipientium.

13) Per materiae morbificae in cerebrum metastasim.

14) A materiae contumacia, bronchiorum obstructione, et lateris infirmitate.

15) Quod celerius hominum opinione moriantur, aut quod mente perculsi, aut cum orthopnoea aut stertore moriantur. In graeco est βλητός, id est percussus, attonitus.

16) Quod celerius opinione moriantur, et latus liuescat.

17) Non difficultate expectorandi, vt senes, sed inflammationis cruditate et corruptione, superstita adhuc materia, quae et distendendo et stimulando dolorem ciebat, quaeque cunctando magis computruit, partibusque obsessis vitium intulit.

18) Quod scilicet neque libere spiritum ducant ad temperationem caloris, nec fuliginem excludant ad illius expurgationem.

purgationem, unde fit, ut extinguatur calor natiuus et suffocetur.

19) Nempe difficultas curandi, et materiae contumacia.

20) Sic in pulmonum bronchiis consistens materia spiritus vias et fuliginis intercipit.

21) Ob instrumentorum contumaciam, aucto scilicet respirationis usu necessario.

22) Nempe moriendi celeritas cum delirio, orthopnoea, laterisque liuore coniuncta, ob cruditatem et corruptionem phlegmones. Vbi notandus locus quidam *g)* Hippocratis, ubi agit de distinctione liuoris et nigredinis. Nam licet liuor sit ad nigredinem via, tamen a nigredine non possunt captari argumenta tanta corruptionis, quanta a liuore. Et enim pars aliqua saepe nigrescit ex materiae venenatae affluxu; quod si pars sit capax materiae totius, conualefcit; pars quidem afficitur, sed tandem desungitur affectione; At liuor ab inopia caloris natiui oboritur, et spiritus vitalis interceptione.

23) Ac si dicat, si ptissana omnium cibarium praestantissima, malo usu, mortis consecutionem affert; quid de aliis iudicandum, quae nec bonitate succi alibilis, nec facultate medendi, cum ptissana sunt conferenda?

COMMENTARIUS.

Hactenus in eo elaborauit Hippocrates, ut falsas et varias priscorum Medicorum opiniones radicitus conuelleret; Nunc vero suam ipsius sententiam exponit.

NOTAE.

a) ἢ ὁκότερον ἂν τατέων ζυμώσῃ. Quo quaeso τὸ τατέων pertinet? Ad κοιλίην μαλθαρίζει et φλέβα ταυῶν certe non potest. Mihi videtur καμνόντων subintelligi debere, et verti: quicquid aegris, ita laborantibus, conduxerit. Neque casus obstare debet, ζυμώσῃ enim cum genituiuo saepe apud Demosthenem legitur. Τὸ ἔχων, quod sequitur, pariter ad aegros pertinet. Forte tamen τὸ τατέων, ex eiusmodi, aut etiam ex iis, interpretandum, et referendum ad ea, quae λύσει τὴν νόσον.

b) τῶν τατέων γίνονται. Proprie: Ex eiusmodi medicinis celerrime mors oritur, vel: talia auxilia cito mortem generant.

c) Διὰ τὸδε μάλισα. Dubium est, quid intelligat Hippocrates.

pocrates per πόδα. An quod moriuntur ἀποπνεύοντες, an quod ὀλιγομερώτεροι? Mihi illud probatur. Quot enim morbi sunt, qui tertio die, imo citius iugulant? His mortui debent adeo omnes βλητοὶ dici.

d) Πρὶν λυθῆναι τὴν ὀδύνην.) Ex hoc loco inprimis patet, ὀδύνην ab Hippocrate poni pro inflammatione; Hac enim non sublata, si aeger moritur, pars affecta livida est. Idque confirmatur potissimum hoc, quod in Lib. de Liquid. vñ, de aqua dicit: ὀδυνώδεις ἀνεκπύητα ποίειν, vid. et Lib. V. Aphor. 20. Nempe et nos vulgo dicimus, daß Seitenstechen non die Entzündung der Seite, neque aliter Celsus πλευρικήν laterum dolorem vertit. Dolor in sensus incurrit, inflammatio contra, et hinc probabiliter omni inflammationi internae nomen a dolore impositum fuit. Imo omnis morbus, cum quo fere perpetuus dolor coniunctus, Hippocrati ὀδύνη dictus. Vid. Gorraeus in Definit.

e) Ἀλλὰ τὴν ῥέγγιν.) Interpres sequentia verba omisit, quae, etsi in nonnullis MSS. desiderari, in plerisque tamen inueniri, et a Galeno agnosci, Foësius tradidit: ἀλλὰ τὴν ῥέγγιν ποίειν ἐνιοχόμενον ἐν τοῖσι βρογχίοις τῷ πλέυμονος. Καὶ ἐπὶ τῶν δὲ ταυτῶ ἔλθῃ, θανάτωδες ἤδη ὡς ἐπιτοπαλὺ ἐστὶ. Sed bronchiis, seu cartilagineis asperae arteriae articulis, qui in pulmonibus sunt, adhaerescens stertorem facit, et ubi eo res deuenit, plerumque aegrum iugulat.

f) Interpres sine dubio illam venam significat, quae a sinistris superiores costas adit, atque in subclaviam venam eius lateris aperitur, quamque fere hemyazygon appellant Dissectores. Conf. Eustach. Tab. XXVII. Fig. 3. 5. 6. 7.

g) Prognostic. II. 11. pag. 448. 24. pag. 449. et VIII. 15. 16. pag. 454. Tom. I.

a) Μάλα μὲν ἔν τὰ πλεῖστα παραπλήσια XIII.
εἰσιν αἱ τιμωρίαί, τοῖσί τε ὅλησι τῇσι πτισάνησι
χρεομένοισι, τοῖσί τε τῷ χυλῷ αὐτέῳ, τοῖσί τε
μὴδ' ἑτέρῳ τστέων, ἀλλὰ ποτῷ μόνον. ἐς
δ' ὅπῃ καὶ διαφερόντως τιμωριτέον. χρὴ δὲ τό-
γε πάμπαν ἔτῳ ποιεῖν. Ἦν νεοβρωῶτι ἔοντι
αὐτέῳ,

αὐτέῳ, καὶ κοιλίης μήπω ὑποκεχωρηκίης ἀρ-
 ζηται ὁ πυρετός, ἢν τε ζὺν ὀδύνῃ, ἢν τε ἀνευ
 ὀδύνῃς, ἐπιχεῖν τὴν δόσιν τῆ ροφίματος, ἐς
 αὖν οἴηται κεχωρηκέναι ἐς τὸ κάτω μέρος τῆ
 ἐντέρος ^{b)} τὸ σιτίον. Χρέεσθαι δὲ ποτῶ, ἢν
 μὲν ἀλγυμά τι ἔχῃ, ὀξυμέλιτι, χερμῶνος μὲν
 θερμῶ, θερμῶς δὲ ψυχρῶ· ἢν δὲ πολλὴ δίψα
 εἴη, μελικρήτῳ καὶ ὕδατι.

Maximam ergo partem omnino similis est
 providendi ratio ¹, tum iis, quibus ptiffana integra
 uti licet ², tum iis, qui succo uti debent ³. At
 vero quibus neutro horum uti licet, sed potione
 sola utendum est ⁴, locus est aliter atque aliter
 providendi ⁵. Omnino autem hoc ita faciendum
 videtur; nam si aegro nuper pasto, nedum sub-
 ducta aluo, febris inuasit, siue ea cum dolore
 coniuncta ⁶ sit, siue doloris expers ⁷, tum forbi-
 tionis usum tantisper inhibere oportet, quoad
 faeces ad imam intestini partem secessisse videan-
 tur. Utendum autem potione ⁸, si quis dolor ur-
 geat, oxymelite ⁹, hyeme quidem calido seu ege-
 lido ¹⁰, aestate autem frigido ¹¹. Quod si inex-
 plebilis fuerit sitis, melicrato ¹² (dilutissimo) et
 aqua utendum.

S C H O L I A.

1) Τιμωρίαν vertit hoc loco providendi rationem; omnes
 interpretes vertunt adiumentum, utrumque bene; Omnino
 similia sunt adiumenta, quae a Medico debent afferri: Ea-
 dem omnino et provisio et cautio esse debet.

2) Quibus incunte morbo expectoratum feliciter vir-
 tute naturae procedit, et crisis absoluitur simplex, secundi
 iudicii, et recidivae expers.

3) Cre-

3) Cremore scilicet, et cum os humescere coeperit, dolore sedato fotu, secta vena, aut purgato etiam corpore.

4) Ut oxymelitis, melicrati, aquae, ad explendam sitim, temperandum febris ardorem, sicco scilicet adhuc morbo, in breui historia, corpore firmo, solido, et succi pleno, viribus integris, sine vlllo infirmitatis metu; aetate constanti, in quo consistit *διατα σνεργά*.

5) Quasi dicat, perspecta cuiusque natura tum propria, tum communi, et peculiari affectione, intelligamus, quibus aqua, quibus oxymel et oxycratum sit exhibendum, et quibus non; quod *τιμωρίαν* significat, cum distinctione obseruare, vnde *τιμωρίαν* Duretus vertit distinctionem, et cautionem adiumenti afferendi.

6) Id est, cum partis alicuius inflammatione, vt febris eius partis sit symptomatica.

7) Cuiusmodi febris essentialis.

8) Sicco morbo, viribus integris, sine metu infirmitatis.

9) Ad incidendum, tenuandum, detergendum, explicandasque pulmonum alas.

10) Quia frigus thoraci, et nervis inimicum, et pulmonibus.

11) Ad extinguendam sitim, cuius causa expectoratum facit glutinosum et contumax.

12) Absurdum videtur melicratum praescribere, quod (vt ait *Galenus Lib. III. huius Operis*) sit *διψώδες*; bilescit enim mel, ideo non conuenit, imo oxymel praestantius est. Dicimus per accidens et melicratum esse ex vsu, et oxymel non esse. Nam oxymel assidue praescriptum aluum ipsam laedit, nervosis enim partibus acetum officit: Melicratum autem prodest, si modo sit dilutissimum; alioqui sitiferum erit.

NOTAE.

a) *Μάλα μὲν ἔν.*) Malim fere hunc locum ita vertere: Plerumque quidem simili ratione prospiciendum est iis, qui integra ptisana, tum iis, qui eius succo vtuntur, nec non illis, quibus neutrum horum, sed sola potio conuenit: tamen etiam est, vbi illis diuersa ratione prouidere oportet. Huius versionis ratio, ex voce *τὰ πλάσσα*, tum quoque ex sequentibus reddi potest. Foetus autem et Duretus videntur legisse: *τῷ χυλῷ αὐτέῳ. Τούτοι δὲ μὴδ' ἐτέροις* cetr.

b) *Τὸ στείον.*) Faeces, nempe quae, quamdiu recte valent, proprie ex cibis fiunt, ex quibus liquida quasi extra-

cta,

eta, chylum, solida et fibrosa, quae remanent, faeces constituunt, quas Celsus proinde optimo iure cibi reliquias appellavit.

XIII. Ἐπειτα μὲν τοι, α) ἢν μὲν ἀλγυμά τι ἐνῇ, ἢ τῶν ἐπικινδύνων τι ἐμφαίνηται, δίδοναι τὸ ρόφημα, μήτε πελὺ, μήτε παχύ, μετὰ δὲ τὴν ἐβδόμην, ἢ ἐνάτην, ἢν ἰχύη. Ἦν δὲ μὴ ὑπεληλύθῃ ὁ παλαιότερος σῖτος νεοβρωτὶ ἐόντι, ἢν μὲν ἰχύη τε, καὶ ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ, κλύσαι, ἢν δὲ ἀσθενέστερος ᾖ, βαλάνῳ προσχρήσασθαι, ἢν μὴ αὐτόματα διεξίη καλῶς. Καιρὸν δὲ τῆς δόσιος τῆ ροφήματος τὸν δὲ μάλιστα φυλάσσειν, κατ' ἀρχὰς, καὶ διὰ παντὸς τῆ νοσήματος· ὅταν μὲν οἱ πόδες ψυχροὶ ἔωσιν, ἐπιχεῖν χρὴ τῆ ροφήματος τὴν δόσιν, μάλιστα δὲ καὶ τῆ ποτὲ ἀπέχεσθαι· ὁκόταν καὶ ἡ θέρμη καταβῇ ἐς τὰς πόδας, τότε δίδοναι, καὶ νομίζειν μάλιστ' εὐνοῦναι τὸν καιρὸν τῆτον ἐν ἀπάσῃσι τῇσι νέσοισιν, ἐχ' ἥκιστα δὲ ἐν τῇσιν ὀξείῃσι, μάλιστα δὲ ἐν τῇσι μᾶλλον πυρετώδεσι, καὶ ἐπικυνδυνότατοις. Χρῆσθαι δὲ πρῶτον μάλιστα μὲν χυλῶ, ἔπειτα δὲ πτισάνῃ, κατὰ τὰ τεκμήρια τὰ προγεγραμμένα ἀκριβῶς θεωρῶν.

De-

Deinde vero ¹ si et dolor concefferit, nec vllum aliud fignum calamitosum apparuerit ², forbitionem tum dare oportet ³, non autem plena manu, nec admodum ⁴ crassam; sed exacto morbi septimo aut nono die, (scilicet exhibebis multam et crassam) si vires posse valere videantur ⁵. *b)* Quod si pridianae faeces per aluum non secesserint ⁶, et post inediam tridui aut quadridui, inire pastum incipiat, (liquidem valeat aeger, et florenti fuerit aetate ⁷) clystere cienda est aluus. Sin autem fuerit infirmior, balano prius vtendum, nisi vltro pulchre feratur. Sed ptiffanae exhibendae *c)* occasionem ineunte vsu ⁸, totaque historia captare oportet. Nam cum pedes frigidi fuerint ⁹, ptiffanae vsum inhibere oportet ¹⁰, sed maxime potu abstinendum ¹¹. At cum febrilis calor ad pedes ¹² descenderit, tum exhibenda ptiffanae sorbitio est. Itaque sibi quisque persuadeat velim, *d)* occasionem plurimum posse in omnibus morbis, maxime in acutis, potissimum vero in quibus febris et ardoris summa sunt omnia, et maxime calamitosi ¹³. Caeterum ineunte iam vsu praedicto ac primum cremore vtendum est ¹⁴ potissimum, deinde vero ptiffana integra, accurate mentis aciem ad argumenta ¹⁵ praescripta et canonem intendendo.

S C H O L I A.

1) Post oxymelitis vsum aut melicrati in sicciore morbo, aut venae sectione.

2) Non difficultas spirandi aucta, non stertor, non vrinarum praua conditio.

3) Scilicet cum os humescere coeperit et expectoratum procedere.

4) Quia naturale est, vt aluus diuturna officii vacuitate fiat ignauior, et habitu collapsio et alienato temperamento, necessitati corporis satisfacere nequeat.

5) Sine

5) Sine vilo infirmitatis metu, vt certe putantur in homine aetatis constantis, corpore succi pleno, latis et amplis venis, hyeme, et in eo, qui paulo ante liberalius se inuitauit, cum antea frugaliter victum instituisset.

6) Vt fere sistuntur, propter ventriculi ignauiam, ex diuturna officii vacuitate, et alimenti necessitate.

7) Scilicet sine vilo infirmitatis metu posse valere videtur, vt si corpus *ὑσυχρον* succi plenum, *δυσδιαφρητον*, constantis aetatis, non lienteriae, non syncopae obnoxium, vt contingere solet in senibus, pueris, in regionibus calidis et rapido aestu. *Galenus in Comm.* diligenter hunc notat locum, dicens non abs re Hippocratem aetatis meminisse. Nec enim fat est, in praesenti vires constare, sed videndum, an sine infirmitatis metu. Securitas autem virium dignoscitur ex mole corporis, charactere, diaeta, vita antea, tempore, aetate, corporis vitiis, et trium facultatum principum bono statu.

8) Cum quis iure et loco vti potest.

9) Id est, initio paroxysmi, per caloris natiui affectionem, a contrariae materiae occursum, in superiore ventre.

10) Ne collecta in aluo febrili materia, corrumpatur cibus, et in thorace difficultatem respirandi pariat.

11) Quia celerius corrumpitur et bilefcit.

12) Restitutis scilicet et temperatis hypochondriis, et thorace, et cum febrilis materia facta est *κατὰ ἄρρον*.

13) Inflammatione, maligna qualitate, et translatione symptomatica.

14) Vt assuescat natura facta ignauior, et facilius concoquat.

15) Quibus argumentis definiti sunt omnes ptissanae delectus ex qualitate cibi, morbi historia, motu singulari, viribus aegri, et peculiari natura.

COMMENTARIUS.

Rigor tribus modis dicitur, aut enim est periodicus, vt in febribus tertianis *ἐπιστημαστικος* argumentum dat: Criticus, vt qui septimo die accidit in febribus ardentibus, quem sequitur sudor, vel haemorrhagia: Symptomaticus, qui fit motu morbi, vt, qui accidit sexto die, saepe fit motu morbi, et malus est; vel dum suppuratum fit in parte

parte aliqua, cuius meminit non longe ab initio Coacarum praenotionum Hippocrates.

N O T A E.

a) "Ἐν μὲν ἀλγημαί.) Duretus hoc loco negatiuam particulam optimo iure adiecit, et verissimam versionem fecit, quod ex antecedentibus planum est. Forte autem pro ἐν ἡ legendum ἔχῃ, vt paullo ante, vel ἔχῃ potius mutandum primo loco in ἐν ἡ.

b) Haec planius ita vertas: Quod si cui post recens sumtum cibum, prioris recrementa nondum per aluum secesserint, huic clyster est infundendus, siquidem validus et aetate florente sit.

c) Satiusest vocem καιρόν hoc loco tempus vertere, et si occasio ex tempore.

d) Hoc tempus, vertendum est, siquidem in graeco: τὸν καιρόν τῶτον, idque ad antecedentia verba pertinet: ὁπόταν καὶ ἡ θέρμη καταβῇ ἐς τὰς πόδας. In Lib. de Humoribus ait: ἐν καταρροῇ τῇ νύκτι.

HIP-

HIPPOCRATIS COI
DE
VICTVS EXQUISITI RATIONE
IN MORBIS ACVTIS,
SEV POTIVS
ΠΕΡΙ ΤΕΚΜΑΡΣΕΩΣ
LIBER SECVNDVS.
INTERPRETE
LVDOVICO DVRETO,
SEGVSIANO.

ARGVMENTVM.

Duretus censet hunc librum inscribi debere περί τιμωρίων
ιατρικῶν. De auxiliis, de adiumentis, quae debeant Me-
dici afferre, vel de Medicorum industria, de cautione;
quia docet, quo pacto Medicus debeat exerceri, in morbis
tum singularibus, tum vniuersis; perspectis viribus, com-
muni, et peculiari natura cuiusque. Item probat hanc in-
scriptionem, περί τεκμάρσεως. περί τιμωρίων ιατρικῶν ἐν τοῖς
σφοδρῶσι νοσήμασι. Illam autem vulgarem repudiatur περί
διαίτης ἐν οξείαι νοσήμασι.

- I. **O**δύνη δὲ πλευρῆ ἥν τε κατ' ἀρχὰς γέν-
ται, ἥν τε ἐς ὕψερρον, θερμάσμασι μὲν
πρῶτον ἐκ ἀπὸ τρόπου ἐστὶ χρησάμενον, πειρη-
θῆναι διαλύσαι τὴν ὀδύνην. Θερμασμάτων δὲ
κράτισον μὲν ὕδωρ θερμὸν ἐν ἀσκῶ, b) ἢ ἐν κύ-
σει,

σει, ἢ ἐν χαλκῷ ἀγγείῳ, ἢ ἐν ὀσρακίνῳ. Προ-
 υποτιθέναι δὲ χρὴ μαλθακόν τι πρὸς τὴν πλευ-
 ρὴν, προσηνέης εἵνεκεν. c) Ἀγαθὸν δὲ καὶ
 σπόγγος μαλθακός, μέγας, ἐξ ὕδατος θερμῆς
 ἐκτεπιεσμένος προστίθεσθαι. Περιέγειν δὲ
 ἱματίῳ τὴν θάλασσαν χρὴ, πλείω τε γὰρ χρό-
 νον αὐτὴν διαρκέσει καὶ παραμενεῖ, καὶ ἅμα, ὥς
 μὴ αἰτμὶς πρὸς τὸ πνεῦμα τῷ κάμνοντος προσ-
 φέρεται, d) ἢν ἄρα μὴ δοκῇ καὶ τῷτο χρὴ-
 σιμον πρὸς τι εἶναι. Ἐστὶ γὰρ ὅτε δεῖ πρὸς τι.
 e) Ἔτι δὲ καὶ κριθαί, καὶ ἔροβοι ἐν ὅξει κε-
 κρημένῳ σμικρῶς ὀξύτερον, ἢ ὥς αὐτὴν τις πίοι, δι-
 έντα καὶ ἀναζέσαντα, ἐς μαρσίππιά τε ἀπορ-
 ράφαντα προσιδέναι. Καὶ πιτυρὰ τὸν αὐτὸν
 τρόπον. Πυρίη δὲ ξηρὴ, ἅλεις, κέγχροι πε-
 φρυγμένοι ἐν f) εἰρηνέοισι μαρσιππίοισιν ἐπιτη-
 δεύτατοι. g) Καὶ γὰρ κῆφον καὶ προσηνὲς ὁ
 κέγχρος· λύει δὲ μάλθαξις ἢ τοιῆδε καὶ τὰς
 πρὸς κληίδας παραιέσας ἀλγυδόνας.

Lateris autem dolor ¹; siue is ineunte mor-
 bo inciderit ², siue superuenerit ³, non
 alienum fuerit (suppl. a specie morbi et
 causis) primum ⁴ quidem fotuum vfu conari eum
 X dolo-

dolorem discutere¹: Fomentorum praestantissimum⁶ est aqua calida⁷ in vtre, aut in aeneo testaceoue admota: Sed molle quidpiam subiiciendum⁸ est ante, quod lateri suauitatis et solatii ergo subiaceat. Conuenienter autem et spongia mollis⁹ et magna (ex calida aqua expressa) lateri admouebitur. Sed illud fomentum super tegere pannis oportet; sic enim diutius voto satisfaciet atque sufficiet, suoque statu manebit; Eademque opera efficietur, ne vapor e calida spongia sublatus, ad respirationem¹⁰ aegri feratur: nisi forte ad aliquid referatur¹¹, est enim, cum id vsui esse possit. Enimuero hordeum et eruum in aceto temperatum¹², sed paulo acidior, quam quis possit bibere, macerata et feruesfacta, in sacculos coacta, admoueri lateri oportet, eodemque modo furfurem ipsam. Sed inter sicca fomenta, sal est, miliumque, frixa in sacculisque admota sunt accommodatissima. Etenim milium¹³ et laeue est et lateri gratum. Itaque fomentum eiusmodi dolores etiam, qui ad iugulum pertinent, discutit.

S C H O L I A.

1) Id est pleuritis, quam exempli gratia proposuit, ut perspecta eius natura, aegri viribus, et peculiari cuiusque affectione, remediorum in ptissanae, oxymelitis, melicrati, vini hypothefibus, contentorum qualitatem, quantitatem, vtendi modum, et occasionem accommodate praescribamus. Nomen τῆς ὀδύνης sumit pro pleuritide, cum addito nomine τῆς πλευροῦς idque κατ' ἐξοχὴν, cum sit peculiare symptoma partis affectae. Itaque sciendum est τῆς ὀδύνης nomen non sumi tantum ἀντὶ τῆς πύθους, sed ἀντὶ τῆς διαθέσεως.

2) In tunica costas succingente, ex materiae biliosae affluxu, per venam intercostalem, mammariam, et azygon, siue ab orgasmo, siue ab attractione, aut expulsionem.

3) Alteri morbo per diadochem, aut metastasim, aut aliam exclusionem a parte, quae continet, in eam, quae continetur.

4) An.

4) Ante phlebotomen aut catharsim, si quidem naturae beneficio nullum procedat expectoratum.

5) Cutim rariorem faciendo, et sanguinem tenuiorem per halitum discutiendo.

6) Praestantissimum est, quia si non iuuat, non obest, et valet ad curandum, aut ad explorandum.

7) Vel simplex, vel in qua decocta sit malua, bismalua, violaria.

8) Ne vasa aenea grauitate aut inaequalitate latus offendant.

9) Nam neque pondere, nec inaequalitate latus offendit, et calorem natium continet diu et suauiter lateri impertit.

10) Id est, ne vapor ab aegro cum spiritu ducatur, quod in peripneumonia et capitis dolore malum est.

11) Vt ad contumaciam expectorati admodum glutinosi, ad asthma etiam febris expers.

12) Temperatur in oxymelite aut hydromelite, si contumacior sit pleuritidis materia, et calidae aquae fotu in flatus crassissimos resoluatur, unde maior doloris acerbitas; huic fotui mixto est locus incidendi, tenuandi, et digerendi causam. Galenus docet in *Comm.* fomentorum distinctionem esse petitam a varietate affectuum eorumque materiae, ut, dum bilis in partem influxit, quae acris est et effera, utendum fotu dulci; ne, si sicco et acri utamur fomento, materiae furori aliquid adiiciamus. At fotus humidus materiae ferocientis vim reprimat, orgasmum inhibet, et materiam coniunctam transpirare facit. Quae praesidia magna sunt, et a fotu consequuntur, modo in toto corpore non sit plethora: prius enim totius corporis habenda ratio est: Ea est enim crebris usurpata sermonibus Medicorum propositio; Prius esse vniuersitati prospiciendum, quam parti affectae; Quae ut plurimum vera est, verum in aliquibus falsa; et tamen sine vlla distinctione id tanquam ad posteros per manus traductum usurparunt. Caeterum incidit usus fomentorum siccorum et acrium, quoties materia impacta est viscida et lenta; tunc enim contrariis qualitatibus cum ea pugnandum. Saepeque fit, ut in affectionibus, ab huiusmodi materia natis, solo fomentorum usu, dolor concedat. *Σέρμασμα*, inquit Hippocrates, accommodate praescriptum est, *κρίνον* et *φίλον*, *κρίνον*, quia habet vim rarefaciendi, discutiendi, ad aequalitatem reuocandi, et expectoratum educendi; *φίλον* quia dolorem sedat.

13) Huiusmodi fatus ad omnem pleuritim, quameunque partem obfederit illa, dolorem discutiendo, valet. Atque ea est huius loci germana interpretatio ex mente Galeni.

N O T A E.

a) Ad totum hunc libellum omnino conferri meretur doctissima Commentatio de Pleuritide, ante aliquot annos, a Cel. Trillero euulgata.

b) Ἡ ἐν κύσσει.) Haec verba, etsi ab Interprete omissa, cum Foesio tamen aliisque in textum recepi, et vertendum propterea: In vtre, aut in vesica, aut in aeneo testaceoue vase admota.

c) Ἀγαθὸν δὲ καὶ σπόγγος.) An Duretus legit προσθήσεται? Existimo autem id necesse non esse, videtur enim ὡς omissum esse; Quare verti debet: Conuenit autem et spongiam apponere.

d) Ἡν ἄρα μὴ.) Haec accommodatius veritas: Nisi et hoc vtilitatem quandam habere videatur.

e) Ἐπεὶ δὲ καὶ κριθαί.) Foesius vertit: Ad haec autem et hordeum cetr. et hoc sane praestat.

f) Ἐρινοῖσι.) Duretus hanc vocem omisisse videtur, et vertendum ideo: in sacculisque laneis admota.

g) Καὶ γὰρ κῆρον.) κῆρον leue significat, et quod propter leuitatem quasi gratum est. Sequentia verterim: Et leue eiusmodi fomentum cetr. μάλαξις posuit, quod videtur θερμίσματα προσήκεις significare.

II. a) Τομή μὲν τοί γε ἐχ' ὁμοίως λύει ὀδύνην, ἢν μὴ πρὸς τὴν κληίδα παραίνη ἢ ὀδύνῃ. ἢν δὲ μὴ λύηται πρὸς τὰ θερμίσματα ὁ πόνος, ὃ καὶ πολὺν χρόνον θερμαίνειν· καὶ γὰρ ξηραντικὸν τὸ πλέυμονος τῷτό ἐστι, καὶ ἐμπυητικόν. Ἀλλ' ἢν μὲν b) σημαίνει ἢ ὀδύνῃ ἐς τὴν κληίδα, ἢ ἐς τὸν βραχίονα βάρος, ἢ περὶ μᾶζον, ἢ ὑπὲρ τῶν φρενῶν, τάμνειν ἀρήγει τὴν ἐν τῷ ἀγκῶνι

ἀγκῶνι Φλέβα c) τὴν εἶσω, d) καὶ μὴ ὀκνεῖν
 συγχρὸν ἀφαιρῆσαι τὸ αἷμα, ἕως ἂν ἐρυθρότε-
 ρον πολλῷ ῥυῇ, ἢ ἀντὶ καθαροῦ καὶ ἐρυθροῦ,
 πέλιον ἰσχυροτέρα γὰρ γίνεται. Ἦν δὲ e) ὑπὸ
 τὰς φρένας ἢ τὸ ἄλγος, ἐς δὲ τὴν κληίδα
 μὴ σημαίνει, μαλθάσσειν δὲ τὴν κοιλίην, ἢ με-
 λανι ἑλλεβόρω, ἢ πεπλίω μέλανι δὲ δαῦκον,
 ἢ σέσελι, ἢ κύμινον, ἢ ἄνησον, ἢ ἄλλο τι τῶν
 εὐωδέων μίσγοντα, πεπλίω δὲ ὁπὸν σιλφίω.
 Ἀτὰρ καὶ μισγόμενα ἀλλήλοισιν ὁμοιότροπα
 ταῦτά ἐσιν. Ἄγει δὲ μέλας μὲν καλλίω, καὶ
 χρησιμώτερα πεπλίω. Πέπλιον δὲ, μέλανος
 μᾶλλον φουσέων καταρρηκτικώτερόν ἐστιν. Ἀμ-
 φωδὲ ταῦτα ὀδύνην πάθει, f) πάθει δὲ καὶ ἄλ-
 λα πολλὰ τῶν ὑπὲρ ἡλίκων. Κράτιστα δὲ ταῦ-
 τα, ὧν ἐγὼ οἶδά, ἐσιν.

Verumenimvero sectio venae ¹ non acque
 valet ad amouendum dolorem, nisi ad iugulum
 dolor peruenerit ². Quod si dolor ipse ad fatus
 nihil concesserit ³, diu longumque tempus fouen-
 do exigere non oportet; Nam et hoc pulmones
 deficcet, et suppuratum facit. Sed si doloris ad
 iugulum ⁴ significatio fiat, aut in brachio graui-
 tatis sensus percipiatur ⁵, aut in alterutra mam-
 ma ⁶, aut alioqui partes diaphragmate superiores

infestet, tum venam secare iuuat in cubito. Nec dubitandum sanguinem copiosum detrahere⁷, donec rubicundior multo fluat, aut pro puro sanguine atque rubro, liuidus manet, alterutrum enim contingit⁸. Sin autem sub diaphragmate dolor constiterit, nec vlla eius in iugulo significatio¹⁰ fiat; subducenda est aluus elleboro nigro¹¹, aut peplide¹², sed ita tamen, vt helleboro nigro aut daucum, aut seseli¹³, aut cuminum¹⁴, aut anisum, aut aliud quippiam grati odoris misceas¹⁵, peplio vero succum filphii¹⁶. Sed ambae medicinae, si inter se misceantur, sunt plane congeneres¹⁷ et affines: Sed tamen hoc interest, quod niger helleborus ducit meliora et criseos potentiora¹⁸, quam peplium. At peplium maiorem vim habet flatus discutiendi. Vtraque¹⁹ haec sedant dolorem²⁰. Existunt et alia multa purgandi facultate praedita, quae aluum subducunt; Sed omnium, quae noui, illa sunt praestantiora.

SCHOLIA.

1) Axillaris alterutrius lateris, quam basilicam vocant, quae tamen non aequè valet ad amouendam causam coniunctam doloris ac ipse fons.

2) Materiae scilicet affluxu per venam intercostalem, quae non procul abest a vena axillari interna, cuius sectio sanguinisque detractio ad mutationem doloris, non solum habet vim reuellendi antecedentem causam, sed amouendi coniunctam. At in pleuritide costarum inferiorum a materiae affluxu per venam azygon, venae sectio tantum valet ad reuellendam materiam, quae influit, non ad amouendam, quae influxit.

3) Nulla scilicet amotione coniunctae causae, sed quasi antecedentis irritatione, pleno corpore et cacoehymia multiplici obfuso. Hoc loco λέγει Hippocrates non sumit pro paliativa (vt ita dicam) curatione, sed cum sit actionum naturalium, per causae coniunctae amotionem, restitutio.

4) Oborta phlegmone per venam intercostalem.

5) Di-

- 5) Distento musculo, qui scalenus dicitur, ex venae illae transeuntis plethora.
- 6) g) Distenta utraque vena, quae a venae cauae trunco, aut non procul a diuisione, ad umbilicum viam affectat, ramulosque impertit partibus omnium costarum cartilagineis, mammariae dicitur.
- 7) Si vires valeant sine infirmitatis metu, idque faciendum ad declarationem antecedentis causae, et etiam ad coniunctae amotionem.
- 8) Cum scilicet venae sectione id, quod iam influxit, detrahatur: In pituitoso vero sanguis phlegmonem faciens, rubicundior est, in bilioso flauior, in melancholico nigrior ait *Galenus in Comm.*
- 9) Id est, in costis inferioribus, excitata pleuritide materiae affluxu, per venam azygon.
- 10) Vt nulla affluxus per venam intercostalem suspicio sit.
- 11) Qui humores crassos per inferiora excludit.
- 12) Id est, baccis peplii, aut portulacae syluestris.
- 13) Massiliense. 14) Aethiopicum.
- 15) Nec medicamentum stomacho insectum sit, et status discutiat.
- 16) Id est, lazer, quod ex lazerpitio Cyrenaico exprimitur, vulgo benjoin.
- 17) Medicamentum *δυσιστρόπον* dicitur, quod celeritate purgandi aliud non antecurrit, sed pari tempore, suas vires exerit, cuiusmodi esse debent omnia medicamenta, quae ad purgandum miscentur.
- 18) Vt quorum purgatione et euacuatione morbus mitescat.
- 19) Materiae iudicii potentis exclusio, et flatuum dissipatio.
- 20) Restitutione temperamenti et habitus.

COMMENTARIUS.

Sequuntur quidem alia, quae textui proxime adhaerent, sed huic commentario adiungemus, postquam de venae sectione paucula dixerimus, dum nobis ex promptu est memoria. Dicimus quatuor esse, quae iure celebrandae venae sectionis tundendaeque venae praebent argumentum,

X 4

nem-

nempe inflammatio, summa doloris acerbitas, translatio symptomatologica, δυσδιαφόρησις, ut nimirum procuremus εὐδιαφορησιν in summa obstructione, ac imminente corruptionis metu. Loco vero non celebratur sectio venae, cum vires sunt infirmæ, cruditatibus corpus scatet, cum instat crisis, signa pepasmi edita sunt, syncope corpus detinetur, et aluus fluit. Notandum est ἐν τῇ συγκοπῇ non posse iure nec loco mitti sanguinem; ἐν τῇ λεπτοθυμίᾳ autem posse, si quidem virium ἀντάρκεια adest, ut vocat Hippocrates *Aph. 13. Lib. I.* Quod ut intelligamus, sciendum eatenus distingui λεπτοθυμίαν καὶ συγκοπὴν (quorum utrumque continetur sub nomine ἐκλύσεως) quod lipothymia sit spirituum animalium dissipatio, symptomaque est aut dissoluti spiritus animalis, aut alio translati. Συγκοπή vero consistit in ametria partium solidarum, humorum, et spirituum, in quorum iusta commodatione virtus consistit, ametria a corruptione pendet. Corruptuntur partes solidæ ut ab inflammatione, ab exhausto, et paupertate, ut ἐν τῷ βουλήματι. Spiritus corruptuntur suffocatione, alienae materiae mixtione, alimenti defectu, intercepta respiratione; Immodica vacuatione dissipantur, labore et vigiliis. Sic deficient spiritus, quia non generantur, dissipantur, corruptuntur, non moventur, moventur foris intro, intus foras: non moventur, cum suffocantur tristitia, etc. Itaque notandum est, syncopem esse praecipitem omnium virium ruinam, et fieri quasi exhausto fonte, corde scilicet, in quo facultati vitali sedes est destinata; λεπτοθυμίαν vero fieri exhausto rivulo; sic posita syncope, ponitur λεπτοψυχία, non contra; et vires possunt sufficere (quod ἀντάρκειαν vocauimus ex summo praeceptore) cum lei-

po.

poplychia; At αὐτὰρ κείνη καὶ συγκοπή sunt αἰσώ-
τα. Atque inde sumendae sunt captandaeque
occasiones loco et iure secandae venae. Caete-
rum quomodo in pleuritide sit vena secanda, et
quem ad finem, in notha aut legitima pleuritide,
fecetur vena, in superioris textus explicatione
dictum est.

N O T A E.

a) Τμή.) Hanc vocem absolute pro φλεβοτομή nullibi
legisse memini; Verba ἢν μὴ videntur quin significare,
vt totus locus vertatur: Neque similiter discutiendo venae-
sectio dolorem soluit, quin hic ad iugulum ascendat. Pot-
est tamen et nisi verti, modo obseruetur, dolorem, qui ad
iugulum procedit, esse signum solutionis doloris, per venae-
sectionem factae, non causam.

b) Σημαίν.) Hoc non dolorem significat, qui, vt fere
solet, ab omni dolore in pleuritide, in iugulo reliquus est,
sed illum, qui, quod se simul tantillum in iugulo e. g. osten-
dit, de futura morbi solutione indicium fecit. Germani
dicerent, der Schmerz zieht sich hinaufwärts. Hanc ex-
positionem confirmant, quae sequuntur, de dolore sub se-
pto transverso.

c) Τὴν ἑσω.) Internam. Hoc a Dureto omissum est.

d) Καὶ μὴ ὀκνᾶν.) Hippocratis non videtur haec mens
fuisse, vt, si vena secunda sit, et sanguis parum grate rubens
effluat, tamdiu sinamus sanguinem fluere, donec rubicun-
dus fluat. Ante, quam hoc fiat, certe saepius et vita efflu-
xerit. Vult potius Hippocrates, si sanguis talis sit, qua-
lem dicimus vulgo pleuriticorum, iterandam venaesectio-
nem esse.

e) Ἰπὸ τὰς φρένας.) Vix dubito, veteres etiam perito-
naei inflammationes, qua parte intus hypochondriis respon-
det, ad pleuritidem retulisse, vel diaphragma putasse plane
transuersum positum esse, vt pleura costis spuris subiecta
sit infra diaphragma.

f) Πάσαι δὲ καὶ.) Vertendum igitur: dolorem sedandi,
non purgandi facultate.

g) Conf. Eustach. Tab. XXVII. Fig. XII. et Ruysch l. c.
et Adu. Anat. Dec. II. Tab. II. Fig. III.

III. Ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν ροφήμασι διδόμενα ὑπὲρ
 λατὰ ἀρήγει, α) ὅκοσα μὴ ἄγαν εἰσὶν αἰσθήα,
 ἢ διὰ πικρότητα, ἢ δι' ἄλλην τῖνα αἰσθῆν, ἢ διὰ
 πλῆθος, ἢ χροὴν, ἢ ὑποψῖν τῖνα. Τὴν μὲν
 πτισάνην, ὅκοταν πῖν τὸ φάρμακον, ἐπιρροφῆν
 αὐτίκα χρὴ δίδοναι, μηδὲ ἔλασσον ἀξίως λόγῳ,
 ἢ ὅκοσον εἰδίσαι. Ἐπεὶ καὶ κατὰ λόγον ἐστὶ,
 μεσηγὺ τῆς καθάρσεως, μὴ δίδοναι ροφῆν. Ὅκο-
 ταν δὲ λήξῃ ἡ καθάρσις, τότε ἔλασσον ροφεέ-
 τῳ, ἢ ὅκοσον εἰδίσαι. Μετὰ δὲ τῷτο ἀναγέτω
 αἰεὶ ἐπὶ τὸ πλεῖον, ἢν ἥτε οὔνη πεπαυμένη ἦ,
 καὶ μηδὲν ἄλλο ἐναντιῶτο. β) Ὁὗτος δὲ μοι
 λόγος ἐστὶ, καὶ ἢν χυλῶ πτισάνης δέη χρῆεσθαι.

Quandoquidem quaecunque in forbitionibus
 exhibentur aluum soluentia¹, iuuant, quaecun-
 que adimendo dolorem non ita sunt ingrata aut
 ob amaritudinem, aut propter aliam insuauitatis
 causam, aut copiam aut colorem, aut suspicio-
 nem aliquam. Verumenimvero simul atque quis
 pharmacum biberit², ptissanam forbendam exhi-
 bere potest³, nec parcior manu, quam fumere
 consueuerit. Quandoquidem est rationi consen-
 taneum, medio purgationis cursu, forbitionem non
 exhibere⁴. Et cum purgandi finem fecerit⁵,
 tunc parcior manu forbeat, quam consueuerit⁶.
 Postea vero paulatim ptissanae accessionem ad-
 iungat, si et dolor conquieuerit, nec aliud quid-
 piam

piam obstiterit ⁷. Eodem quoque spectat mea oratio ⁸, si cui tantum cremore vtendum sit ⁹.

S C H O L I A.

1) Cuiusmodi est nostrum Catholicum duplicat. vel dilutum sennae in decocto damascenorum prunor.

2) Ex ellébore, peplio ad curationem pleuritidis costarum inferiorum.

3) Ne labefactetur stomachi vis, roburque dissoluatur, aut etiam conuulsio excitetur, medicamenti purgantis acrimonia: vnde hoc loco consulit Interpres exhibita et sumpta cassia, statim iusculum dari, quia cassia suo lentore subuertit ventriculum: Non autem eo sit, ne cedat in alimentum.

4) Ne scilicet natura ab instituto suo desistat, cuius quidem partes sunt, humorem excludere, vt medicamenti attrahere.

5) Id est, purgatio Medici voto respondeat.

6) Vt natura medicamento adhuc infirmior, cibo par esse possit, ac ne crudus humor in ea naturae infirmitate ab exhausto et vacuatione, in venas praepropere rapiatur.

7) Vt si alius adstrictior, aut si de integro necessarius cathartici inciderit vsus.

8) Nempe eam prouisionem esse adhibendam.

9) Id est, ineunte cibi vsu, facto humidior morbo factu, venae sectione, cathartico, non sola ope naturae.

C O M M E N T A R I V S.

Hic non videbitur alienum, admonere lectorem, Hippocratem voluisse aliud docere, quam hoc loco docuit, dum cap. de ptiffana, libri superioris scribit, quoties ptiffanae incidit vsus necessarius, non esse praescribendam abstinentiam vnus dieculae, sed exhibendam esse ptiffanam bis terue, nisi medicamenti aut clysteris praescriptio dehortetur. Nunc vero statim a medicamento praescripto, forbitionem addendam suadet, quin et non parciore manu, quam in more illi fuerit. Dicendum exhibito medicamento forbitionem praescribi, non ad robur naturae, sed ad

ad eluendum, si quid ad orificium alui contumacius adhaerescat, neue vsu medicamenti, vis stomachi labefactetur. Galeni notanda propositio in *Comm.* nempe nullum medicamentum purgans naturae esse analogum, sed omne esse deleterium.

Nunc redit ad institutum Hippocrates, et quaecunque a principio huius secundi libri dicta sunt, per parenthesim accipienda sunt. Et quoniam par esse debet studium et consilium Medici, dum in curam morbi incumbit, ut non minus naturae studeat, quam pugnet cum morbo; ideo, postquam Hippocrates primo proposito ptisanæ exemplo, victum humidum febricitantibus omnibus conferre ostendit, et ineunte morbo, dum ficcus manet, in curam morbi prius esse incumbendum, quam naturae studendum, hocque pleuritidis exemplo, quam omnium morborum acutorum instar proposuit. Nunc secundo hoc libro naturae studere volens Hippocrates eam, quae a viribus fumitur indicatio, caeteris anteponendam docet, et sanorum exemplo, qualis in aegris diaetae sit habenda ratio, manifeste declarat, sumpta tum indicatione a communi et peculiari cuiusque natura, consuetudine, tempore. De vniuersali natura disputat vsque ad proximum fere commentarium.

N O T A E.

a) Ὁκόσα μὴ.) Duretus in versione addidit: adimendo dolorem. Sed horum nihil est apud Hippocratem, et certe sensum obscurant.

b) Ὁὐτός δὲ μὴ.) Quis non videt, haec non debere a sequentibus separari? Verba: *φημι γὰρ* satis clare indicant.

III. *φημι γὰρ ἀμεινον εἶναι αὐτίκα ἀρξασθαι
ροφὴν τὸ ἐπίπαν μᾶλλον, ἢ προκενεαγγήσαντα
ἀρξασθαι*

ἀρξάσθαι τῷ ροφήματος, ἢ τριταῖον, ἢ τεταρταῖον, ἢ πεμπταῖον, ἢ ἑκταῖον, ἢ ἑβδομαῖον, ἢν γε μὴ προκριθῇ ἡ νόσος ἐν τετάρτῳ τῷ χρόνῳ. Αἱ δὲ προπαρασκευαὶ καὶ ἐπὶ τετέοισι παραπλήσιοι ποιητέαι, ὁκοῖαί περ εἰρηνται. Περὶ μὲν ἔν ροφήματος προσάριστος ἔτω γινώσκω. Ἀτὰρ καὶ περὶ ποτῶ, ὁκοῖον ἄν τις μέλλῃ πίνειν τῶν γραφισομένων, οὗτός μοι λόγος ὡς ἐπίπαν ἐστί. α) Οἶδα δὲ καὶ τὰς ἰητρὺς τὰ ἐναντιώτατα, ἢ ὡς δεῖ, ποιῶντας· βέλονται γὰρ ἅπαντες, ὑπὸ τὰς ἀρχὰς τῶν νόσων, προταριχέυσαντες τὰς ἀνθρώπους, ἢ δύο, ἢ τρεῖς, ἢ καὶ πλείονας ἡμέρας, β) ἔτω προσφέρειν τὰ ροφήματα, καὶ τὰ ποτά· καὶ ἴσως τι καὶ εἰκὸς δοκέει αὐτέοισιν εἶναι, μεγάλης τῆς μεταβολῆς γενομένης τῷ σώματι, μέγα τι κάρτα καὶ ἀντιμεταβάλλειν. γ) Τὸ δὲ μεταβάλλειν μὲν ἔν ἔχει, μὴ ὀλίγον. Ὁρθῶς μὲν τοῖ γε μεταβιβασέη καὶ ἡ μεταβολή, καὶ ἔκ γε τῆς μεταβολῆς, ἡ πρόσαρις τῶν γευμάτων ἔτι μᾶλλον. Μάλιστα μὲν ἔν βλάπτοντο ἄν, ἢ μὴ ὀρθῶς μεταβάλλοιεν, οἱ ὅλησι τῇσι πτισάνησι

σάνησι χρεόμενοι· βλάπτοντο ἂν καὶ οἱ μένω
 τῷ χυλῷ χρεόμενοι d) βλάπτοντο ἂν καὶ οἱ
 μένω τῷ ποτῷ χρεόμενοι, ἥκιστα δὲ ἔτοι. Χρὴ
 δὲ καὶ τὰ μαθήματα ποιέεσθαι ἐν τῇ διαίτῃ
 τῶν ἀνθρώπων ἔτι ὑγιαίνοντων, οἷα συμφέρει.
 Ἐἰ γὰρ δὴ τοῖσι γε ὑγιαίνουσι φαίνεται διαφέ-
 ροντα μεγάλα τὰ τοῖα ἢ τοῖα διαιτήματα, καὶ
 ἐν ἄλλῳ τινί πε, καὶ ἐν τῇσι μεταβολῇσι, πῶς
 ἔχει καὶ ἐν γε τῇσι νόσοις διαφέρει μεγάλα,
 καὶ τρεῶν ἐν τῇσιν ὀξυτάτῃσι e) μάλιστα. Αλ-
 λά μὴν εὐκαταμάθητόν γε ἔστιν, ὅτι Φᾶυλι δι-
 αῖτα βρώσιος καὶ πόσιος f) αὐτὴ ἐωυτῇ ἐμ-
 φερῆς, αἰὲ ἀσφαλεσέρη ἐς τὸ ἐπίπαν ἐς ὑγιεί-
 νην, ἢ εἴ τις ἐξαπίνης g) μέγα μεταβάλλοι ἐς
 ἄλλο κρεῖττον. h) Ἐπεὶ καὶ τοῖσι δις σιτευ-
 μένοισι τῆς ἡμέρας, καὶ τοῖσι μονοσιτέουσιν αἱ
 ἐξαπινᾶοι μεταβολαὶ βλάβας καὶ ἀρρώσιν
 παρέχουσιν, καὶ τὰς μὲν γε μὴ μεμαθηκότας
 ἀριστᾶν, εἰ ἀριστήσουσιν, εὐθέως ἀρρώσας ποιέει,
 καὶ βαρέας ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ἀθενεῖς, καὶ
 ὀκνηρὰς, ἣν δὲ καὶ ἐπειδειπνήσωσιν, ὀξυρεγ-
 μιώδεας. Ἐνίοισι δὲ καὶ σπατίλι γένοιτο ἂν,
 ὀκό-

ὀκόνταν παρὰ τὸ ἔθος ἀχθοφορήσῃ ἢ κοιλίῃ,
 εἰδισμένη ^ι) ἐπιξηραίνεσθαι, καὶ μὴ δις διογκέ-
 σθαι, μήτε δις ἐλθεῖν τὰ σιτία. Ἀρήγει ἔν τε-
 τέοισιν ἀνασηκῶσαι τὴν μεταβολήν. Ἐγκοι-
 μηθῆναι γὰρ χρὴ, ὥς νύκτα ἀγαγόντα, με-
 τὰ τὸ δεῖπνον, τῷ μὲν χειμῶνος ἀριγέως, τῷ
 δὲ θέρος ἀθαλπέως. Ἦν δὲ μὴ δύνηται κα-
 θέυδειν, ^ι) βραδείην συχνὴν περίοδον πλανη-
 θέντα, μὴ σασίμως, δειπνήσαι μηδὲν, ἢ ὀλίγα,
 καὶ μὴ βλαβερά, ἔτι δὲ ἔλασσον πιεῖν καὶ
^{ιι}) μὴ ὑδαρές. Ἔτι δ' ἂν μᾶλλον πονήσειεν ὁ
 τοιοῦτος, εἰ τρεῖς σιτέοιτο τῆς ἡμέρης ἐς κόρον.
 ἔτι δὲ μᾶλλον, εἰ πλεονάκεις. Καὶ τοί γε πολ-
 λοὶ εἰσιν, οἱ εὐφύρως φέρουσιν τρεῖς σιτέόμενοι
 τῆς ἡμέρης ἐς πλήθος, οἱ ἂν ἔτως ἐδισθῶσιν.
 Ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ μεμαθηκότες δις σιτέεσθαι
 τῆς ἡμέρης, ἣν μὴ ἀριζήσωσιν, ἀθενέες καὶ
 ἄρρωστοί εἰσι, καὶ δειλοὶ ἐς πᾶν ἔργον, καὶ καρ-
 διαλγέες. Κρεμάσθαι γὰρ δοκεῖ τὰ σπλάγ-
 χνα αὐτέοις, καὶ ἔρεσσι θερμὸν καὶ χλωρὸν,
 καὶ ἡ ἀφροδὸς ξυγκαίεται. Ἐστὶ δ' οἷσι καὶ τὸ
 σῶμα πικραίνεται, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ κοιλαίνον-
 ται,

ται, καὶ οἱ κρόταφοι πάλλονται, καὶ τὰ ἄκρα
 διαφύχονται. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν ἀνη-
 ρισηκώτων ἐδύνανται κατεδίειν τὸ δεῖπνον, δει-
 πνήσαντες δὲ βαρύνουσι τὴν κοιλίην, καὶ δυσ-
 κοιτέουσι πολὺ μᾶλλον, ἢ εἰ προηρσιζήκεισαν.
 Ὅκοτε γὰρ ο) ταῦτα τοιαῦτα γίνονται τοῖσιν
 ὑγιαίνουσιν, ἕνεκεν ἡμίσεος ἡμέρης διαίτης μετα-
 βολῆς παρὰ τὸ ἔθος, ἔτε προσδεῖναι λυσιτε-
 λείν φαίνεται, ἔτε ἀφελείν. Ἐι τοίνυν,
 ἔτος ὁ παρὰ τὸ ἔθος μονοσιτήσας, ὅλην ἡμέ-
 ρην κενεαγγήσας δειπνήσειεν ὁκόσον εἴθιστο, εἰκὸς
 οὗτον ρ) εἰ τότε ἀνάριστος ἐὼν ἐπόνεε, καὶ ἡρ-
 ῶσει, δειπνήσας δὲ τότε βαρὺς ἦν, περὶ
 μᾶλλον βαρύνεσθαι, εἰ δέ γε ἐπὶ πλείῳ χρόνῳ
 κενεαγγήσας, ἐξαπίνης μεταδειπνήσειεν, ἔτι
 μᾶλλον αὖ βαρύνοιτο. Τὸν γὰρ παρὰ τὸ ἔθος
 κενεαγγήσαντα συμφέρει ταύτην τὴν ἡμέρην
 ἀντιστηκῶσαι ὥδε, ἀριγέως, καὶ ἀθαλπέως καὶ
 ἀταλαιπώρως. Ταῦτα γὰρ ἅπαντα βαρέως
 αὖ ἐνέγκοι, καὶ τὸ δεῖπνον συχνῶ ἔλαττον ποι-
 ήσασθαι, ἢ ὅσον εἴθιστο, καὶ μὴ ξηρὸν, ἀλλὰ
 τῷ πλαδαρωτέρῃ τρόπῳ, καὶ μετὰ ταῦτα
 πίνειν

πιεῖν μὴ ὑδαρὲς, μηδ' ἔλασσον, ἢ κατὰ λόγον
βρώματος, καὶ τῇ ὑπεραίῃ ὀλίγα ἀρῖσῃσαι,
ὥς ἐκ προσαγωγῆς ἀφίκηται ἐς τὸ ἔθος. Ἄν-
τοι μὲν τοι σφῶν αὐτῶν δυσφορώτερον δὴ τὰ
τοιῦτα φέρεσιν οἱ πικρόχολοι τὰ ἄνω.

Mea enim sic ratio est, praestabilius esse, in-
eunte morbo, statim omnino forbere¹, id est,
igitur forbere incipere potius, quam ab exhausto,
fractis iam viribus², forbitionis vsum inire, aut ter-
tium aut quartum aut quintum aut sextum aut etiam
septimum morbi diem agentem, nisi infra illud tem-
pus, certamen naturae et morbi in procinctu futu-
rum sit³. Sed eadem prouisio et cautio adhibenda est
his⁴, qualis iam aliis⁵ praescripta est. Ac de forbatio-
nis vfu ita quidem sentio, quin etiam de potione, qua-
lis cuique consentanea futura sit, earum, quarum
praecepta trademus⁶, eadem quoque omnino
mea ratio est⁷. Sed tamen medicos longe secus,
atque factum est opus, facere⁸. Etenim placere
illis video ineuntibus morbis, cum aegros inedia
confecerunt⁹, et exhauserunt biduum, triduum,
aut eo plus etiam, ita forbitiones exhibendas et
potiones. Ac fortasse ob eam causam consenta-
neum esse videtur, quod, incidente magna in cor-
pus mutatione¹⁰, magna quoque mutatio oppo-
nenda sit. Sane quidem mutandi ratio rite com-
paratur, quae non est¹¹ infra modum. Sed tamen
conuenienter¹² mutationis progressus adiungere
oportet, et ab ea mutatione alimentorum cibari-
orumque accessio scrupulosius et religiosius faci-
enda¹³. Ergo maxima sentient incommoda¹⁴,
nisi conuenienter mutatio his adiungatur, qui in-

Y

tegra

tegra ptiffana vtuntur¹⁵. Afficiuntur quoque et qui solo cremore vtuntur, minus¹⁶ vero hi. Sed huius rei documentum capere oportet, ex hominum, bene adhuc valentium, diaeta, qualia sint ex vfu. Nam si etiam in sanis multum interesse videatur inter has illasue diaetas, idque cum in aliis rebus tum in mutationibus; quidni etiam multo magis in morbis differunt, atque inter morbos in his, qui acutissimi sunt? Atqui facile quis animo complecti potest, quod¹⁷ fusque deque diaeta habita cibi et potionis, ipsa sibi semper similis atque cohaerens salubritati corporis omnino accommodatior est, quam si quis repente¹⁸, ad rerum meliorum vsum, mutationem fecerit. Quandoquidem¹⁹ et iis, qui bis die pastum inire consueuerunt, et qui semel cibum capiunt, repentinae mutationes damna et infirmitatem²⁰ afferunt. Ac qui prandere non consueuerunt, si forte illi praeter institutum pranderint, repente facit infirmos²¹, ac toto corpore graues et infirmos²², et pigros²³. Quod si et ei prandio coenae accessio fiat, acidum eructantes²⁴ suppiunt; nonnullis etiam crudis cibis profusior fit aluus: cum praeter morem et institutum, onusta cibo redditur aluus, siccitati assueta²⁵, nec bis intumescere, nec coquere consuevit. Ergo expedit ad k) aequalitatem²⁶ reducere²⁷; etenim somnum inire oportet²⁸ eum, qui praeter morem prandit, ac si dormiendo noctem exigeret, a prandio, hyeme quidem tepide, aestate vero temperate. Quod si somnum inire non possit, breue spatium frequenter deambulando conficere oportet, nec stare oportet, nec conquiescere, nihil coenandum aut certe parca manu, et quae sunt omnis mali expertia²⁹: quin etiam parum bibendum, nec vinum aquosum, sed meracius

cius³⁰ paulo. Sed certe hic multo magis laboraverit, si ter die cibum capiendo abunde saturetur: multo etiam magis, si frequentius: quamvis non desint, qui alacriter ferant epulas tres ad satietatem, qui ita vitam instituerint. Verum enimvero quibus in more est positum, bis die cibum capere, si forte illi non pranderint³¹, sunt infirmi³², aegrique iacent³³, et ad omne opusⁿ) timidi³⁴, et stomachi morfu tentantur³⁵; Etenim viscera illis suspendi videntur³⁶, meiunt urinam calidam et flavam³⁷, et stercus perurit. Existunt, quibus os amarescit, et oculi caui fiunt³⁸; palpitant tempora³⁹, extimaeque partes refrigerantur⁴⁰. Ac plurimi quidem impransi coenare nequeunt⁴¹; coenati vero alium cibi copia gravant, ac difficilius noctem exigunt⁴², quam si prandissent⁴³. Quando igitur haec omnia cadunt in sanos etiam, ob mutationem diaetae dimidii diei praeter morem institutum; nec ciborum accessionem facere, nec ipsos deducere inconsiderate oportere videtur. Ergo si hic, qui semel, nec suo more, pastum iniuit, exhausto per totum diem corpore, tantum in coena cibi adhibeat, quantum consuevit, si cum inpransus laborabat languidusque erat, coenatus autem⁴⁴, corporis gravitate opprimebatur⁴⁵, multo etiam gravius affici par est. Quod si etiam diutius cibi abstinentia exhaustus repentinam coenae accessionem adiungat, multo magis gravitate laborabit. Sed eum, qui non suo more abstinentia cibi exhaustus est⁴⁶, eodem ipso die⁴⁷ conferet iacturam compensare⁴⁸, hoc modo; Vt primum frigoris, caloris atque laboris sit expers⁴⁹, haec enim omnia graviter molesteque tulerit⁵⁰; deinde parcius coenam ineat, quam consueverit⁵¹, nec eam quidem siccam⁵², sed humidioris⁵³ forma ac specie:

Y 2

specie:

specie: porro vinum bibat minus aqueum⁵⁴, nec parciore manu, quam cibo respondeat: postridie parce prandeat, vt, scilicet accessione cibi paulatim facta, ad institutum redeat. Sed inter eos⁵⁵, qui parte alui superiore sunt biliofi⁵⁶, fane haec difficilior molestiusque ferunt⁵⁷.

S C H O L I A.

1) Id est, melioribus aegri rebus et praescribi et fieri, quantum scilicet exhausti metus suadet, et consuetudo capiendi cibi ad continendam in officio naturalem oeconomiam, et vitandam liberaliorem triplicis nostrae substantiae dissipationem. Vide *Apb. 9. Lib. I.*

2) Ab inedia, peculiari natura, humorum inopia, eorum corruptela.

3) Cum virium integritate, et sine vlllo infirmitatis metu.

4) Scilicet his, qui ob virium infirmitatem aut infirmitatis metum, ineunte morbo, ptissana vti debent, et qui a pleniori victu se ad tenuiorem conuertunt, perseverante morbi historia.

5) Qui scilicet integris viribus, cum securitate, in breui historia, ad diem criseos peruenire possunt.

6) Libro III. vini, melierati, et aquae.

7) Vt, scilicet antequam exhibeatur, quod cuique consentaneum est, clystere, aut sectione venae, aut purgatione; vt quandoque opus est, vtamur, ne dolor excitetur.

8) Sine vlllo delectu historiae morbi, virium aegri naturae, et consuetudinis.

9) Extenuatione non solum inchoata sed perfecta. Vtutur hoc loco, verbo *πρωταρχεω*, quod habet magnam emphasim, significat enim sale condire, hoc loco inedia consumere, arefacere.

10) Per morbum acutum.

11) Cum scilicet aequali contrariorum excessu contrarius naturae excessus oppugnatur.

12) Cuique naturae et consuetudini.

13) Nam caeterarum rerum mutationes repentinae fugiendae sunt, tum maxime cibi et potus, quod earum rerum mutatio plurimum intersit aegri, cuius non minor ratio haberi debet, quam morbi ipsius. Peccatur duobus modis, et quod

quod subita mutatione stomachum labefactent, et quod ad vires labefactatas stomachi cibum exhibeant inconsiderate, fortasse sub paroxysmum aut crism.

14) Vt viscerum suspensionem, ventriculi intemperiem atque ignauiam, dum sit progressus a principio morbi, ad crism, cum absoluta inedia; cum vires effoetae langueant, et cum maioris infirmitatis metu, augentur etiam grauioribus damnis, vt oppressione, cruditate, iactatione, difficultate spirandi; in altera mutatione, quae sit ab otio ad negotium, quando propter exhaustum et summam virium infirmitatem, cibum capere coguntur aegri, appetente crisi, in summa doloris acerbitate et morbi siccitate.

15) Post tridui quatruidiue abstinentiam, inconsiderate praescriptam, sic peccando in commoda peculiaris et vniuersalis naturae, damna sentient maxima. Atque illud certum est, incommodorum certos esse gradus, et graues offensiones pendere a grauitate ciborum, qui offeruntur, vt *Galenus in Comment.*

16) *Ἡκιστα* non verti debet minime, sed minus.

17) In graeco est *Φαύλη διαίτα*, quam proposuimus initio Libri I.

18) Vide *Aphor. 38. Lib. II. Aph. et Comm. in partic. 8. Sect. 4. Lib. VI. Epid.* Item vide pag. circiter 287. huius libri.

19) Ac si diceret, non mirum est, si diaeta fusque deque habita, cui quis assueuerit, accuratiore et meliore praestabilior sit et salubritati corporis accommodatior.

20) Hic per *ἀβρωσίαν* infirmitatem intelligit, futuram symptomatum deprauationem et infirmitatem trium principum facultatum.

21) Symptomatis auget, ac si morbo aliquo laborarent.

22) Ab oppressione, non exhausto.

23) In agendo et efficiendo, vt nec manus nec pedes suum facere possint officium; quod scilicet de infirmitate corporis vereantur, nec ad opus faciendum accedere possint vel ausint aegri.

24) Ab infirmitate ventriculi et caloris natiui, materiae copia obruti: Galenus dicit acidum eructari, ob collectam aliquam pituitam in ventriculo, ob multitudinem ciborum, aut saltem paucorum sed frigidorum.

25) Abstinentia cibi.

26) In graeco *ἀνασηκῶσα*.

27) Vt natura fiat cibi et potionis potens, quibus opprimebatur.

342 *Hippocratis Coi de ratione victus*

28) Somnus diurnus est ineundus prima diei parte, quae definitur ab hora sexta matutina, propter noctis ἀγρυπνίαν. Item est redormiendum, propter cibos non assuetos in ventriculo non mitificatos.

29) Concoctū facilia bonique succi.

30) Vinum hic praescribitur meracius ad concoctionem eruditatis, ut fluctuationes a cibis, praeter morem institutum ingestis, ortas infringat sua siccitate. Quatenus est alimentum, humectat quidem; quatenus vero medicamentum, desiccat.

31) Nulla necessitate naturae coacti suum in prandii abstinentia genium defraudarint.

32) Ab exhausto spirituum et humorum.

33) Ἀρρώστου quasi symptomatis quibusdam foeti.

34) Collectione spirituum calorisque natini ad cor, ob viscerum suo genio defraudatorum affectionem. Timidos ad opus vocat Galenus, quasi dicat omne opus perosos.

35) Affluxu bilis, quae ab inedia ad stomachum affluit, et aestu incanduit.

36) Collapso stomachi habitu, qui cum moderata repletionem intumuit, visceribus est cuiusdam fulcri loco. Nam viscerum repletio est viscerum rectitudo quaedam. q)

37) Vrina flava, ait Galenus, sit admixtione excrementi aquosi cum amara bile.

38) Exhausto spirituum et humorum.

39) Quia, inquit Galenus, praesertim in biliosis naturis calor vernaculus in igneum mutatur.

40) Quia venter biliosis excrementis refertus est, a quibus morsus virtutem dissolvit, et refrigerat extrema.

41) Collapso ventriculi habitu, et vacuitate officii reddito ignaviore.

42) Propter ἀλυσμὸν κατὰ τὴν φύσιν, propter affectam aluum per oppressionem.

43) Proptereaque aluum suo officio continuissent.

44) Scilicet eo die, quo prandio fuerat defraudatus.

45) Repentina mutatione ab otio ad negotium, alienato iam temperamento alui, collapsio habitu et effoeta virtute coquendi: hinc aluus oneratur succorum crudorum copia, et inde malorum cumulus.

46) Qui, cum bis die cibum capere consueverit, prandio abstinnit.

47) Quo in sua particularis et vniuersalis naturae comoda peccarit.

48) Ad

48) Ad aequabilem statum reducere.

49) Ad viscera, suo defraudata genio, caloris collectione, tum ut bilioso humori, qui ab inedia incanduit, exitus non denegetur.

50) Et damnis augebitur, scilicet, si ad inediam accessio caloris, frigoris, et laboris adiungatur, quae sunt aliae adhuc exhausti causae.

51) Quia aluo reficcata, fatifcente, et ignauiore facta, mutatio ab otio ad negotium molesta esset.

52) Quod mitigatu sit difficilior.

53) Ut mutatum alui temperamentum restituatur; deinde quia facilius est impleri potu, quam cibo.

54) Natura aut arte, ut iuuetur coctio in aluo effoeta.

55) Qui abstinentia prandii suum genium defraudant.

56) Quibus vitio conformationis aluus bile natat (tum temperamento et habitu) quibus ad fundum ventriculi, non autem ad ecphyfim fertur meatus felleus. r)

57) Quod scilicet humoris inopia bilis accendatur, generationis perennitas foueatur, unde cardialgia, oris amaritudo, vertigo; iactatio naucae particeps, febris ipsa.

COMMENTARIUS.

Haftenus explicuit incommoda, quae consequuntur, cum peccatur in communem cuiusque naturam. Nam cum antea dixerimus duplicem esse naturam, vnam peculiarem, alteram vero generalem; animaduertendum quoque praecipimus, ut, quae vitia committantur in peculiari, quae in vniuersali natura, cognoscantur. Communis naturae distinctio et historia est in communi habitu, temperamento, actionibusque ipsis, ut commune est aluum bis humescere aut semel, coquere, intumescere, moueri, dormire, et caetera. At peculiaris natura dicitur distinctio peculiaris in temperamento, in habitu, in conformatione, et dominatu humorum: In habitu, ut alius habet cutem raram, alius densam, cuius meminit Hippocrates *Lib. VI. Epid. Sect. III. Cap. 1. p. 803. T. I.* Cutis raritas, ventris adstrictio, etc.

Y 4

Qui-

Quibus alius humida iuuenibus, etc. Dominatus humorum spectandus est, an homo sit melancholicus, et an rursus ab adustione, an a sanguinis crassitie; Item cum biliosus, qua specie bilis; et an *ἀνώ*, an *κάτω*, an *ἐξω*. Vbi notandum est, per *ἀνώ* intelligi per os, vt cum ait Hippocrates *Lib. IV. Aphor. 25.* Si cui sanguis per superiora erumpat, etc. Per *κάτω* vero intelligimus per sedem. Iam vero disputatur (vt ad institutum referatur oratio) de peculiari cuiusque natura, vt, quomodo in eius commoda peccetur, omnibus sit in confesso. Atque primum, exempli gratia, proponit biliosos *ἀνώ*. Obiter monendum videtur de Bile; haec enim triplex est, vna naturalis, quae in massa sanguinis continetur, et tum humores dicuntur *συγγεγονότα* actiue et passiue. *Συγγεγονότα* dicuntur actiue, quod parem vim habeant ad generationem nostri; passiue vero, quod simul ab eodem calore generentur. Altera bilis non naturalis, vt quae continetur in cysti *χοληδόχῳ*. Altera contra naturam, vt quae herpes et erysipelata generare solet. In quatuor humoribus consideramus *ποιὰν κράσιν*, id est, qualificatam, et cuique naturae consentaneam; et spectamus qualitatem, quantitatem, temperationem, vires.

N O T A E.

a) *Ὅσα δὲ.*) Noui, post medicos, in versione omissum est. Et cum deinde suppleat, et iungat verbis: Etenim placere; pro illis debuisset omnibus ponere, nam in graeco est *ἅπαντες*.

b) *ἤτω προσφίραν.*) ἤτω ad *προσφίραντες* spectat, et ita vertendum est: tali modo sorbitionem potionesque exhiberi volunt, vt primos duos, tres pluresue dies aegri inedia macerentur.

c) *Τὸ δὲ μεταβάλλαν.*) Duretus legisse videtur: *ἢ μὴ ὀλίγον*, et sic quoque Lindenius. Mihi videtur debere *ἢ* vel

vel ὁ ἄλλος legi. Et fortassis Celsus hunc Hippocratis locum in animo habuit, quando scripsit: Cum quis mutare aliquid volet, paulatim debet assuescere. Lib. I. Cap. III. μεταβάλλαν absolute positum apud Hippocratem etiam lente aliquid mutare significat. Vid. Lib. II. Aphor. 50.

d) βλέποντο ἄν.) Haec verba Duretus omisit, in textum autem cum reliquis Editionibus recipere, non dubitavi, et verto: Laeduntur autem et ii, qui solo potu vtuntur,

e) μάλα.) Addidi hoc, etsi omisum est a Dureto, et verto: in his, qui acutissimi sunt, quam maxime.

f) αὐτὴ ἐστὶν ἡ ἐμπερὴς αἰα.) Minus planum esse existimo, quid sit: ipsa sibi semper similis atque cohaerens diaeta. Nonne clarius locus, si vertamus? quod si quis per totam vitam, se nullis diaetae cibi potionisque legibus adstringat, magis omnino a periculo tutus et securus esse potest. Diaeta susque deque habita, et sibi semper similis, videtur utique ab ea non differre, quae semper negligitur, adeoque nunquam non susque deque habetur.

g) μέγα μεταβάλλοι.) Lindenius omisit τὸ μέγα, et facile interponi potuit a librariis, propter similitudinem cum μετὰ in μεταβάλλαν. Sed forte tamen ab Hippocrate est, qui adiecerit, quo indicaret, cum neque ex ordine mutationem fieri, quod ante vidimus μεταβάλλειν absolute positum significare, tum non omnem mutationem, sed eam, qua quis ab accuratissima diaeta, et quae adeo vehemens sit, transitum faciat, nocere.

h) ἐπὶ καὶ τοῖσι.) Hippocrates non tam rationem reddit noxae, quae ex transitu, a neglecta diaeta, ad accuratam oritur, quam varias diaetae mutationes narrat, quarum alia est, de qua iam dixit, alia, quam nunc profert, in numero cibationum facta. cetr.

i) ἐπιζηρεῖν αἰα.) Quomodo quaeso exsiccatum esse et onerari sibi inuicem opposita sunt? An, quod αἰσθάνη ἐπιζηρεῖν αἰα, cum de ventriculo dicitur, eum significat assuetum esse adeo esse vacuum, ut ne liquida, ne guttam quidem, excipiat? Certe quale mendum vocabulo ἐπιζηρεῖν αἰα aliter inesse debeat, non inuenio.

k) Conf. Foessii Oeconomia voce ἀνυσσηκῶσα.

l) βραδείην συχνήν.) Hunc locum brevius et accuratius ita Foessius: vbi multos lenta deambulatione circuitus confecerint, neque stent, nihilque aut pauca, et innoxia coenent. Minus tamen placet, quod verba: μὴ στασίμω, neque stent, vertit. Mihi videntur τῶ πλανηθέντα opposita esse, et ambula-

346 *Hippocratis Coi de ratione victus*

bulationem indicare, quae non firmis quasi gressibus fiat, qui nempe fatigare debent, neque recta, sed huc illuc titubante quasi pede vult aegrum obambulare.

m) *μη ὑδαρής.*) Addit Duretus: *ἀκρατοι*, quod est in MSS, pariter et *ἀκρατῆς*, quod habet Lindenius.

n) Melius: ignavi. Sed vid. Scholia Dureti. no. 23.

o) *ταῦτα τοιαῦτα.*) pro *τοιαῦτα* videtur Duretus legisse *ἅπαντα*, vertit enim: haec omnia. Sine caussa.

p) *ἂν τότε ἀνάριστος.*) Et Duretus et Foësius hunc locum ita interpretati sunt, ac si particulae *τότε* utroque loco otiosae essent. Mihi aliter videtur, et crediderim primo loco, aliquando, altero, demum, verti debere.

q) Haec ex situ viscerum expedire non difficile est. Hepatis dexter lobus intestino colo, sinister ventriculo, maximeque illi eius parti, incumbit, quae, sensim angustior facta, in pylorum definit. Ventriculus vero a zona coli transversa maxime, et intestinis subiectis, sustinetur. Sustinetur autem potissimum tum, cum repleta sunt, quo quasi assurgunt, et ventriculus ita suffulciunt, ut ipse et jecinori et lieni, ob nexum, loco fulcri esse possit. Tum vero et musculi abdominis huc aliquid faciunt, quibus maior ventriculi curvatura obversa est. Ad quam causam altera accedit, scilicet, vasorum in his visceribus repletio, et inde orta maior firmitas, et vis quasi se ipsa sustinendi. Et hoc indicare videtur interpretes per viscerum rectitudinem. Hinc patet *κρεμῆσθαι* esse ita suspendi, ut partes, a quibus suspenduntur, ab ipsis, tanquam pondere aliquo detrahantur.

r) Conf. Vesalius de Corp. Hum. Fabr. Lib. V. Cap. VIII. pag. 436. et Ill. Hallerus ad Boerhaavii Praelect. Tom. I. pag. 369. n. 40. *πικρόχολοι τὰ ἄνω* sunt, quibus bilis saepius ad ventriculum refluit, ut ructus biliosi erumpant, vel ipsa interdum ad fauces adscendat.

V. Τὴν δὲ αἰσιτὴν, τὴν παρὰ τὸ ἔξω, οἱ φλεγματίαι τὰ ἄνω εὐφορώτερον φέρουσι τὸ ἐπίπαν, ὥς τε καὶ τὴν μονοσιτὴν, τὴν παρὰ τὸ ἔξω, εὐφορώτερον ἂν ἔτοι ἐνέγκοιεν. Ἰκανὸν μὲν ἔν καὶ τὸ σημεῖον, ὅτι αἱ μέγισται μεταβολαὶ τῶν

τῶν περὶ τὰς φύσεις ἡμῶν καὶ τὰς ἐξίας συμβαινόντων μάλιστα νοσοποιέειν.

Et certe qui alui parte superiore sunt pituitosi¹, alacrius ferunt abstinentiam² praeter morem susceptam omnino. Eoque fit, ut etiam facilius perferre posse videantur singularem partem³, qui praeter consuetudinem est. Ergo firmissimum illud posse afferri argumentum⁴, quod maximae mutationes⁵ eorum, quae in naturas hominum⁶ et habitus⁷ cadunt, potissimum morbos efficiunt⁸.

SCHOLIA.

1) Tum frigore alui, tum ipsius catharrhi affluxu nimia pituitae abundantia natat aluus his, qui pituitae sursum dominatu tenentur.

2) Minore valetudinis dispendio, quod scilicet coquendi virtute minus valeant, tum quod pituita illis pro cibo est, sanguinisque naturam coctione suscipiat.

3) Cum tamen bis die cibum capere consueverint.

4) Ex his, quae demonstrata sunt.

5) Spiritus et diaetae.

6) Hoc est, substantiam rei principium motus in se habentis, hoc est, in temperamentum cuiusque partis proprium et accommodatum.

7) Hoc est, conformationem partium officialium, similium, totiusque corporis, quae in naturas hominum et habitum insignes cadunt mutationes.

8) Vel in illis mutationibus morborum natura consistit, symptomatumque omnium consequutio adfertur.

COMMENTARIUS.

Hic utitur nominibus φύσεως et ἔξεως, illud ad temperamentum vult referri Galenus, hoc vero ad partium structuram. Atque mirum est, Galenum voluisse nomine ἔξεως siue structurae, contineri bilis aliorumque humorum inclinationem

nem ἢ ἄνω, ἢ κάτω, ἢ ἔξω. Per φύσιν intelligimus ποιὰν κρᾶσιν, de qua paulo superius diximus. Caeterum mutationes, quae cadunt in habitum et naturam, sunt a spiritu et diaeta; idque quatuor modis a plethora, cacochymia, maligna qualitate, alteratione.

- VI. a) 'Οὐδ' εἰ οἶόν τε παρὰ καιρὸν, ἔτε σφοδρότατας κενεαγγείας ποιέειν, ἔτε ἀκμαζόντων τῶν νοσημάτων, καὶ ἐν φλεγμασίῃ ἑόντων προσφέρειν, ἔτε ἐξαπίνης οἶον τε ὅλῳ τῷ πρήγματι μεταβάλλειν, ἔτε ἐπὶ τὰ, ἔτε ἐπὶ τὰ. c) Πολλὰ δ' ἂν τις ἠδελφισμένα τετέοισι τῶν ἐς κοιλίην καὶ ἄλλα εἴποι, ὡς εὐφόρως μὲν φέρουσι τὰ βρώματα, ἃ εἰδισμένοι εἰσὶν, εἰ καὶ μὴ ἀγαθὰ ἢ φύσει ὡσάυτως δὲ καὶ τὰ ποτά. Δυσφόρως δὲ φέρουσι τὰ βρώματα, ἃ μὴ εἰδισμένοι εἰσὶν, εἰ καὶ καλὰ ἢ. d) ὡσάυτως καὶ τὰ ποτά.

Non igitur fas est vacuationes insignes ¹ praescribere intempestive ², nec fas est cibi accessiōnem adiungere, cum morbi sunt summa omnia, maximeque videntur et florent morbi ³: et in summo morbi sunt ardore. b) Nec vero licet mutare, toto curationis cursu totaque historia, aut in hanc aut illam partem ⁴. Multa sane his affinia ⁵ dixerit quis de rebus ad aluum pertinentibus ⁶, ut, quod alacriter bonisque naturae rebus ferunt

ferunt cibos, quibus illi sint affueti, quamuis⁷ natura boni non sint, eodem modo et potiones. Contra vero moleste et grauiter ferunt, quibus non sunt affueti, quamuis mali non sint⁸; eodem modo et potiones.

S C H O L I A.

1) *Galenus Comm. in hunc locum*, ait Hippocratem nihil aliud velle hoc loco docere, quam mutationes repentinas fugiendas *Aph. 51. Lib. II. Aph.* Per inediam tridui et quatruidui, et per insignes intelligimus, quae eo procedunt, vt actionem laedant.

2) Non ante perspecta cognitaque morbi historia, viribus, peculiari natura, et consuetudine; idem pene dixit antea.

3) Cum morbi et naturae certamen est in procinctu.

4) Nec addendo, nec deducendo, nec qualitatem medicamentorum immutando: ex quo innotescit illud, quod dixit in principio *Aphor. 6. καιρός ὁξύς*.

5) In graeco est *ἡδελφισμένα*, quo verbo vsus est et antea quodam in loco.

6) In temperamento, habitu, et actione.

7) Temperamento, aut naturae crassamento.

8) Quamuis *εὐχυμα καὶ εὐπεπτα*.

N O T A E.

a) *ἢ δ' αὖ οἷόν τις.*) Curatius haec distinguit Foësius, cum vertit: Neque intempestiuas, neque vehementissimas vasorum inanitiones moliri fas est. Particula *αὖ* mihi abundare videtur, et nata probabiliter ex sequente *οἷόν τις*.

b) Et in omni eo, quod artis opus est, nihil, siue in hanc, siue in illam partem, repente mutare licet.

c) *Πολλά δ' αὖν τίς.*) Verto: Ac de rebus, ad alium reliquasque partes pertinentibus, multa aliquis dixerit, quae his, de mutatione propositis, affinia sint. Verba, *καὶ ἄλλα* Duretus non vertit, et non satis clarum est, quo pertineant. Si ab Hippocrate est, quod articulus deest, ad *ποι* referri debent, forte tamen omisus est, et scribendum *καὶ τ' ἄλλα*, tumque ad *ποιήσιν* pertinent.

d) *ὡσαύτως δέ.*) Cum priore loco legatur: *ὡσαύτως δέ καὶ τὰ ποτὰ*, cum Mercuriali et hoc loco eandem lectionem esse debere, existimari, adeoque *δὴ* mutavi in *δὲ*.

Nunc

A R G V M E N T V M.

Nunc docet, quod peccatum committatur in qualitate cibi mutata, non in specie quidem, sed in individuo; ut hactenus conflet disputasse de mutatione ciborum in epularum numero.

VII. α) Καὶ ὁκόσα μὲν κρηφαγίη πολλὴ παρὰ τὸ ἔθος βρωθεῖσα ποίει, ἢ σκόροδα, ἢ σίλφιον, ἢ ὀπός, ἢ καυλός, ἢ ἄλλα ὁκόσα τοιαύτως, μεγάλας δυνάμεις ἔχοντα ἰδίας, ἥσπον ἂν τις θαυμάσειεν, εἰ τὰ ταιῦτα πόνος ἐμποίει τῇσι κοιλίῃσι μᾶλλον τῶν ἄλλων. Ἄλλ' εἰ καταμάθῃς, ὅπως ἂν μάζα τε ὄχλον, καὶ ὄγκος, καὶ φύσαν, καὶ εὐρόφον τῇ κοιλίῃ παρέχοι, παρὰ τὸ ἔθος βρωθεῖσα, τῷ μὴ μαζοφαγέειν εἰσισμένῳ· ἢ αὐτός τε ὁ ἄρτος θερμὸς βρωθεὶς, οἶνον δίψαν παρέχει, καὶ ἐξαπινάειν πληθύνει, διὰ τὸ ξηραντικόν τε καὶ δ) βραδύπορον ε) καὶ οἱ ἄγαν καθαροί τε καὶ ξυγκομισοί παρὰ τὸ ἔθος βρωθέντες, οἷα διαφέροντα ἀλλήλων παρέσσι· καὶ μάζα τε ξερὰ παρὰ τὸ ἔθος, ἢ ὑγρὴ, ἢ γλιχρὴ· καὶ τὰ ἄλφιστα οἷον τι ποίει τὰ ποταίνα, τοῖσι μὴ εἰσθῶσι, f) καὶ τὰ ἑτεροῖα, τοῖσι τὰ ποταίνα εἰσθῶσι· καὶ οἰνοποσίη, καὶ ὕδροποσίη παρὰ τὸ ἔθος εἰς θάτερα μεταβλη-

βληθέντα ἐξαπίνης, καὶ ὑδαρὴς τε οἶνος, καὶ
 ἄκρετος παρὰ τὸ ἔθος ἐξαπίνης ποθεῖς. Ὁ
 μὲν γὰρ πλάδον τε *h)* ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ ἐμποιή-
 σει, καὶ φύσαν ἐς τὴν κάτω, ὃ δὲ παλμὸν φλε-
 βῶν, καὶ καρδιαγίην καὶ δΐλαν. Καὶ λευκός
 τε καὶ μέλας οἶνος παρὰ τὸ ἔθος μεταβάλλον-
 τι, εἰ καὶ ἄμφω οἰνώδεις εἶεν, ὅμως πολλὰ ἂν
 ἐτεροιώσειαν κατὰ τὸ σῶμα, *i)* ὥς δὴ γλυκύν τε
 καὶ οἰνώδεα οἶνον ἥσσουν ἂν τις φαίη θαυμαστὸν
 εἶναι, μὴ τῷτὸ δύνασθαι ἐξαπίνης μεταβλη-
 θέντα. *k)* Τιμωρητέον δὲ τοιόνδε τι μέρος τῷ
 ἐναντίῳ λόγῳ, ὅτι· ἡ μεταβολὴ τῆς διαίτης τε-
 τέοισιν ἐγένετο, ὃ μεταβάλλοντος τῷ σώματος,
 ἔτε ἐπὶ τὴν ῥώμην, ὥς προδέσθαι δεῖν σιτία,
 ἔτε ἐπὶ τὴν ἀρρώσιν, ὥς τε ἀφαιρεθῆναι.
 Προστεκμαρτέα δὲ *l)* καὶ ἰχὺς, καὶ ὁ τρόπος
 τῷ νοσήματος ἐκάστοις, καὶ τῆς φύσεως τῷ
 ἀνθρώπῳ, καὶ τῷ ἔθει, καὶ τῆς διαίτης τῷ
 κάμνοντος, ὃ μόνον σιτίων, ἀλλὰ καὶ ποτῶν.
 Πολλῷ δὲ ἥσσουν ἐπὶ τὴν πρόθεσιν ἰτέον. Ἐπεὶ
 τὴν γε ἀφαίρεσιν ὅλως ἀφελεῖν πολλαχῶς λυ-
 σιτελέει, ὅκτι διαρκεῖν μέλλει ὁ κάμνων, μέχ-
 ρις

ρις ἀν τῆς νέσθ ἡ ἀκμὴ πεπανθῇ. Ἐν οἰκίοις
δὲ τὸ τοιόνδε ποιητέον, γεγράφεται. Πολλὰ
δ' ἂν τις καὶ ἄλλα ἡδελφισμένα τοῖσιν εἰρημέ-
νοισι γράφῃ.

Atque ¹ illud commemorabile est, ut taceam, quaecunque incommoda afferat liberalior carni-um usus, aut allia ², aut filphium, aut c) succus Cyrenaicus aut caulis ³, aut quaecunque alia eiusmodi sunt ⁴. Minus sane mirari possit, si huiusmodi laborem et perturbationem ventriculis afferunt magis quam alia ⁵. Verum minus admiraberis, si animaduerteris, quantam perturbationem, et tumorem, et flatum, et tormina ossa ⁶ aluo importet, si praeter morem et institutum fumatur, ab eo, qui maza ⁷ uti non consuevit. Aut etiam panis ipse calidus deuoratus, quantam sitim afferat et repentinam plethoram ⁸, quod humectet ⁹ maxime, nec sit meabilis; et qui sunt maxime puri ¹⁰ et confusanei ¹¹. Tum etiam quid faciat ossa praeter institutum diaetae aut sicca, aut humida, aut glutinosa ¹². Item quid efficiant polentae recentes quidem, qui recentibus assueti non sunt; et pridianae his, qui recentibus assueti sunt. g) Tum etiam quid potio aquae et vini, si praeter morem institutum in alterutrius usum repente conuertatur, vinumque aqueum et dilutum, aut meracum repente potum: Illud enim dilutius facit, ut aluus natet humore multo excrementitio ¹³, flatumque ¹⁴ inferiori aluo inducit: hoc autem meracum arteriarum pulsum ¹⁵ aspectabilem facit, capitis grauitatem, et sitim. Quin etiam album et nigrum vinum, si quis ad alterutrum se praeter morem conuerterit: tamen si
vtrum-

utrumque fit generosum, nihilominus corpus id multum alterare poterunt. Vt sane mirum videri non debeat, vinum dulce et generosum, si in alterius usum repente fiat conuersio, non idem posse. Quinetiam pars haec ¹⁶ est adiuuanda et stabilienda ratione aduersariorum meorum contraria ¹⁷. Quod scilicet his (sanis) diaetae mutatio incidit, sine vlla corporis mutatione, ad firmitatem scilicet et virium integritatem ¹⁸ pristinam, ut cibi accessione opus sit, nec ad infirmitatem ¹⁹, ut sit deducendum. p) Iam vero signis syllogisticis haec tenenda ²⁰; primum vires ²¹, tum morbi vnus cuiusque ratio ²² seu historia ²³, tum etiam communis et peculiaris ²⁴ naturae, tum institutae diaetae ²⁵, nec solum cibi, verum etiam potionis. Tibi vero erit adhibenda praeuisio ²⁶, ut multo minus ad cibi accessionem te conuer-
tas. Quandoquidem saepe numero confert omni-
no cibum aegris deducere ²⁷; vbi scilicet vires
aegri sufficere posse videntur ²⁸, donec in vigo-
re ²⁹ morbus mitigationem acceperit. *At vero
quibus a paulo pleniore diaeta ad tenuiorem fit
declinandum, et quibus in totum deducendus
cibus, scribetur. Existunt multa et alia, quae quis
possit scribere, his, quae modo dixi, affinia.

S C H O L I A.

1) Ut intelligamus scilicet, quam calamitosa sit aegris
repentina ciborum mutatio, non solum in epularum nume-
ro; sed etiam in cibi et potionis qualitate.

2) Ut propter ea incommoda commutationis rerum in
specie

3) Exempla sunt succorum et ciborum validorum *ἡσυχαστῶν*
afferentium.

4) Magnis praedita facultatibus et viribus, ut cepa.

5) Quae sunt mitiora, et imbecilliora.

6) Ex hordei torrefacti farina confecta.

7) Exempla sunt ciborum *ἀδυστῶν* imbecillium.

Z

2) Hoc

354 Hippocratis Coi de ratione victus

8) Hoc est, satietatem et saturitatem partium nutritio-
ni dicatarum.

9) In graeco est διὰ τὸ ξηραντικόν, et dicendum, quod
maza maxime deficiet calefaciendo, et in distributione cun-
ctetur.

10) Id est, omnino suo fursure castrati seu filiginei,
qui de capitulo vulgo dicuntur, ex flore farinae confecti.

11) Tales pisti, qualis farina ex pistrino importatur.
Sic panum differentia sumitur a materia, et praeparandi
ratione.

12) Vt quae saepe subigitur ex melle.

13) Hic vertit πλάδον, vide Galenum in Comm. in Lib. I.
Epid. Constit. 2. part. 11.

14) Stridentem, sonorum, silentem.

15) Pulsus aspectabilem temporum, quia caput replet
statim causis plethoricis, ob calorem, cum tenuitate coniun-
ctum. In graeco est πάλμῳ, et hoc loco sumitur ἀντὶ τῷ
σφυγμοῦ φαινόμενον. Quo in sensu dicebat supra καὶ οἱ κρο-
ταφοὶ πάλλονται. Et apud Hippocratem nomen σφυγμοῦ si-
gnificat fere semper pulsus aspectabilem, ut in Lib. II. *Epid.*
Sect. 2 Cui in cubito vena pulsatur, etc. necessario intelligit de
vena micante, id est, arteria pulsus aspectabilem faciente,
ut interpretatur Galenus Cap. 9. Lib. VI. de placit. Hippocr.
et Plat. Hunc quoque πάλμῳ ita interpretatur quidam, cu-
ius meminit Hippocrates *Histor. 2. Sect. 3. Lib. I. Epid. et*
part. ultim. Sect. I. Lib. Proorrh. Multi dicunt sequuti Ga-
lenum, nomen τῷ σφυγμοῦ raro apud Hippocratem sumi pro
eo pulsu, qui attrectatione manus percipitur. Vide Cap. 2.
Lib. I. de differ. puls. Et quomodo nomen σφυγμοῦ ἀντὶ τῷ
πάλμῳ acceptum sit, Vide Cap. 11. Lib. IV. de puls. differ.
Inter caeteros locos vide Cap. 8. Lib. An animi mores sequan-
tur, etc. Duretus vno tantum loco vult apud Hippocratem
in Coac. ubi disputat de lethargicis, σφυγμοῦ pro pulsu in-
perceptibili capi.

16) Haec pars suscepti operis, supple, qua instituendae
diaetae tecmaris continetur, ex perspicientia non solum
morbi, sed et virium aegri, peculiaris et vniuersalis natu-
rae, et consuetudinis.

17) Quod scilicet magnis mutationibus magnae quoque
sint opponendae, refellendo non solum aliorum sententias,
sed etiam Achilleis argumentis probando id, quod nostrum
est, et, ut ita dicam, placito nostro opem adferendo.

18) Iudicato morbo et crisi perfecta.

19) Cum

- 19) Cum ad statum viam affectat.
 20) Nunc docet, quae animo sint tenenda et colligenda, ut rite diaetam praescribamus, et nunquam aberremus a scopo.
 21) An valeant, an sint infirmæ; et, si valeant, an sint cum securitate. *Hippocrates Aph. 9. Lib. I.*
 22) Ita vertit nomen τροπον.
 23) In specie, magnitudine, more, motu, causis, symptomatis, paroxysmis, crisisibus.
 24) Quae in temperamento, conformatione, et humoris dominatu consistit.
 25) Id est, diaetae, quam aeger in seruanda valetudine instituit, secundum victus qualitatem, quantitatem, vtendi modum et occasionem; quibus accedit vitae institutio.
 26) Quoniam syllogisticis signis difficile est tenere vires, morbi historiam, propriam et communem cuiusque naturam. Quasi dicat, ita erit haec diaetae instituendae ratio, ut ante morbi statum non cogaris te ad cibi accessionem adiungendam conuertere.
 27) Sicco morbo, breui, et integris viribus detrahere.
 28) Ut eo pacto naturae aciem in morbi solius profigationem conuertas.
 29) Ad verbum esset dicendum, donec morbi vigor et status mitificatus fuerit. Est in graeco enim, νοσούντων ἀκμῇ πεπωρόν.

COMMENTARIUS.

*Si velis legere ad verbum, ita dicendum est, caeterum, quibus hoc aut illud sit applicandum, deinceps dicetur.

NOTAE.

a) Καὶ ὁκόσα.) Dureti et Foessii versiones mihi non videntur totum hunc locum planum reddere. Forte tamen ipse sic constituendus est. - - - μεγάλας δυνάμεις ἔχοντα ἰδίως; ἥσσον ἂν τις θαυμάσκειν, εἰ τὰ τοιῦτα πόδες ἐμποιοῖται τῇσι κοιλίῃσι μᾶλλον τῶν ἄλλων; ἀλλ' εἰ κατὰ μάθης, ὅπως ἂν μάλιστα etc. Tumque verti deberet: Pariterque asferri posset, quot incommoda asferat liberalior, quam quis assueuerit, carniū esus, vel alii genera, aut sulphium, eiusque succus aut caulis, aut quaecunque alia eiusmodi sunt, valentissimi generis alimenta. Qualia si plus ventribus molestiae creant, quam alii imbecilles cibi, minus aliquis mirabitur. Magis

Z 2

vero

vero, si animaduenteris, quantam perturbationem ceter. Posset etiam interpungi post τοιαύτοτροπα, et sequentia iungi vsque ad verba τῶν ἄλλων, sed tunc omnia minus plana forent. In verbis: ἀλλ' εἰ κατωμαΐθης supplendum est, post ἀλλ', πλείω τις θαυμάσειεν, quod Hippocrates repetere noluit. Singularis etiam dictio est: κρηφαγίη βρωθῆσα.

b) Παρὰ τὸ εἶδος.) Certissime abundat, et vix crediderim ab Hippocrate esse.

c) De hoc succo exstat doctissima Commentatio Phil. Douté, Lut. Paris. 1659. 4.

d) βρωθόντροπον.) Hoc vocabulum indicat, panis calidi particulas tardius cum subire vasculorum orificia, tum per ea lentius moueri.

e) Καὶ εἰς ἄγαν.) Haec sane ita ex Graeco veritas cum Foessio: Et quam varia inter se efficiant panes purissimi et confusanei, siue cibarii, praeter consuetudinem, in cibo assumti.

f) Καὶ τὰ ἑτεροῖα.) Puto vocabulo ἑτεροῖα vitium subesse, idque confirmare videtur Duretus eo, quod pridiana, polenta scilicet, vertit. Sed quale vocabulum substituerimus? Forte quod praestat, retinere ἑτεροῖα, et interpretari, alterata, quod recentibus vitique oppositum est.

g) Tum si etiam potionis aquae et vini rationem habeas, ex quorum alterutro in alterum, praeter consuetudinem, subito transitus fit, atque aquosi meracique vini, derepente, praeter morem, in potione assumti.

h) Ἐν τῇ ἄνω.) Addas igitur: superior. Forte, quod superior tenuia, inferior crassa intestina significat.

i) ὡς δὴ γλυκύντε.) Vt proinde minus admiratione dignum esse aliquis dicat, dulce et generosum non eandem efficaciam habere, si ab vno ad alterum repente transitus fit. Sic puto vertenda haec verba esse.

k) Τιμωρητέον δέ.) Verbum τιμωρέω, quod etiam hoc loco significat: iuuo, secundum Galenum, vel auxiliior, non ita ad sequentia τῶνδε τι μέρος referendum est, vti Duretus fecit, quasi aliqua pars, scilicet orationis antecedentis Hippocratis, iuuari, eaque vel ipsa aduersariorum sententia corroborari deberet, verum ad illa: τῷ ἐναντίῳ λόγῳ pertinet, fere vt Foessius interpretatus est, et totus locus ita vertendus: Attamen aduersariorum sententiae (postquam contra eos disputauimus) aliqua etiam ex parte subueniendum est, scilicet, quod aegris quidem in victus ratione aliqua mutatio, nulla vero in corpore contingat, vt neque validius red-

ditum,

ditum, cibos detrahendo, neque debilius factum, aliquid adiciendo, alterari debeat. Hippocrates enim post illam disputationem ea subiungit, quae aduersariorum sententiam tueri videntur. Et sane apte admodum Hippocrates vocabulo *τιμωρέω* utitur, scilicet, quod contrariae sententiae, ab ipso iam conuulsae propemodum ac labefactatae, succurrendum sit. Conf. Foessii animaduersione ad hunc locum. Mirum autem est, Foesium non vidisse nodum totius rei, aut saltem non soluisse. Difficultas omnis prouenit a voce *τε-τέοισι*, quam cum Duretus, ut fere debere videbatur, de sanis interpretaretur, non poterat inuenire, quae vere Hippocratis mens sit. Rescribas: *ναύοισιν*, ut etiam interpretatus sum, omnia expedita erunt. Sic autem emendari debere docent, quae sequuntur: *προστεκμυρεται δὴ καὶ ἰχὺς καὶ ὁ τρόπος τῆ νασήματος ἐκείσοισιν* etc.

1) *Καὶ ἰχὺς.*) Vocabulum *ἰχὺς* a Dureto quidem pro viribus in genere accipitur, et ad aegrum refertur, sed certissime ad νόσημα pertinet: recte vero genitiui illi: *φύσιος, ἰδῶς, διαίτης* a Dureto ad *τρόπος* referuntur; malo etiam cum Galeno *ἡ ἰχὺς* et *ἐκείσε* legere.

Τό γε μὴν κρέσσον μαρτύριον. ἔ γὰρ ἠδελ- VIII.
Φισμένον ἐστὶ τῷ πρήγματι, περὶ ἧς μοί ὁ πλεῖ-
στος λόγος εἴρηται. ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρήγμα ἐπι-
καιρότατόν ἐστι διδασκλήριον. Οἱ γὰρ ἀρχόμε-
νοι τῶν ὀξέων νοσημάτων ἐσὶν, ὅτε οἱ μὲν σιτία
ἐφαγον αὐθημερόν, ἠργυμένοι ἦδη, οἱ δὲ καὶ τῇ
ὑπεραίῃ, οἱ δὲ καὶ ἐρρόφεον τὸ προσυχόν, α) οἱ
δὲ καὶ κυκεῶνα ἐρρόφεον. Ἄπαντα δὲ ταῦτα
κακίῳ μὲν ἐσὶν, ἢ εἰ ἑτεροίως τις διατηθεῖν.
b) Πολλῷ μὲν τοι ἐλάσσῳ βλάβην φέρει ἐν τέ-
τῳ τῷ χρόνῳ ἀμαρτηθέντα, ἢ εἰ τις τὰς μὲν
Z 3 πρῶ-

πρώτας ἡμέρας δύο ἢ τρεῖς κενεαγγήσειε τελεί-
 ως, τεταρταῖος δὲ ὦν τοιαύδε διατηθεῖν, ἢ καὶ
 πεμπταῖος. Ἔτι μὲν τοι κάκιον, εἰ ταύτας
 πάσας τὰς ἡμέρας προκενεαγγήσας, ἐν τῇσιν
 ὕπερον ἡμέρησιν ἔτω διατηθεῖν, πρὶν ἢ πέπει-
 ρον γενέσθαι τὴν νόσον. Οὕτω μὲν γὰρ θάνα-
 τον φέρει φανερώς τοῖσι πλείοσιν, ἢν μὴ παν-
 τάπασί τις εὐήθης ἡ νόσος εἴη. Αἱ δὲ κατ'
 ἀρχὰς ἀμαρτάδες ἔχ' ὁμοίως ταύτησιν ἀνήκε-
 σοί εἰσιν, ἀλλὰ πολλῷ εὐακесότεραι. Τῆτο
 ἐν ἡγεύματι μέγιστον διδακτήριον, ὅτι ἐς σεριτέα-
 αὶ πρώται ἡμέραι τῆ ροφίματος, ἢ τοῖς, ἢ
 τοῖς, τοῖσι μέλλουσιν ὀλίγον ὕπερον ροφήμασιν,
 ἢ τοίοις, ἢ τοίοις, χρεέσθαι. Πυθμενόθεν μὲν
 ἐν ἐκ ἴσασιν, ἐθ' οἱ τῇσι κριθώδεσι πτισάνησι
 χρεόμενοι, ὅτι αὐτέησι κακῶνται, ὁκόταν ρο-
 φέειν ἀρξωνται, ἢν προκενεαγγήσωσι δύο ἢ τρεῖς
 ἡμέρας ἢ καὶ πλείους. Οὐτ' αὖ οἱ τῷ χυλῷ
 χρεόμενοι γινώσκουσιν, ὅτι αὐτέοισι βλάπτονται
 ροφέοντες, ὅταν μὴ ὀρθῶς ἀρξωνται τῆ ροφί-
 ματος. Τότε μὲν φυλάσσει καὶ γινώσκουσιν,
 ὅτι μεγάλην τὴν βλάβην φέρει, ἢν πρὶν πέπει-
 ρον

ρον τὴν νόσον γενέσθαι, κριθώδεα πτισάνην ρο-
 Φήσῃ ὁ κάμνων, εἰδισμένος χυλῷ χρέεσθαι.
 Πάντα ἔν ταῦτα μεγάλα μαρτύρια, ὅτι ἐκ
 ὁρῶς ἄγθῃ εἰς τὰ διαιτήματα οἱ ἰητροὶ τὲς
 κάμνοντας, ἀλλ' ἐν ἧσί γε νέσοισιν d) ἐ χρεὶ
 κενεαγγέειν, τὲς μέλλοντας ροφήμασι διατᾶ-
 θαι κενεαγγέειν. Ἐν ἧσί τε ἐ χρεὶ μετα-
 βάλλειν ἐκ κενεαγγείης ἐς ροφήματα, ἐν ταύ-
 τησι μεταβάλλῃσι, καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ e) ἀμαρ-
 τάνουσιν. Ἐνίοτε δὲ ἐν τοῖσι καιροῖσι μεταβάλ-
 λουσιν ἐς τὰ ροφήματα ἐκ τῆς κενεαγγείης, ἐν
 αἷσι πολλάκις αἰρήγει ἐκ τῶν ροφημάτων πλη-
 σιάζειν τῇ κενεαγγείῃ, ἣν ἔτως τύχῃ παροξυνο-
 μένη ἡ νόσος. Ἐνίοτε δὲ καὶ ὡμὰ ἐπισπῶνται,
 g) ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, καὶ τῇ περὶ τὸν θώρακα
 τόπῳ, χολώδεα, ἀγρυπνία τε συνεμπίπτουσιν
 αὐτέοισι, δι' αὗς ἐ πέσσεται ἡ νόσος, περίλυποί
 τε καὶ πικροὶ γίνονται, καὶ παραφρονέουσι,
 καὶ μαρμαριγώδεα σφέων τὰ ὄμματα, καὶ
 αἱ ἀκοαὶ ἡχῶ μεσαί, καὶ τὰ ἀκρωτήρια κατε-
 ψυγμένα, καὶ ἔρα ἄπεπτα, καὶ πτύσματα
 λεπτά, καὶ αἰλικά, i) καὶ κεχρωσμένα αἰερί-
 τω

360 *Hippocratis Coi de ratione victus*

τῷ χρώματι σμικρὰ, καὶ ἰδρῶτες περὶ τὸν τρά-
 χηλον, καὶ διαπορήματα, κ) καὶ πνεῦμα
 προσπτάϊον ἐν τῇ ἄνω Φορῇ, πυκνὸν, ἢ μέγα-
 λίν, ὁφρὺες δεινώσιος μετέχουσαι, λεπτοφυ-
 χῶδεα πονηρὰ, καὶ τῶν ἱματίων ἀπορρίψαι
 ἀπὸ τῆς σήθους, καὶ χεῖρες τρομώδεις. ἐνίοτε
 δὲ καὶ χεῖλος τὸ κάτω σείεται. Ταῦτα δὲ ἐν
 ἀρχῇσι παραφαινόμενα, παραφροσύνης δηλω-
 τικά εἰσι σφοδρῆς, καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ ἀποθνήσ-
 κουσιν. Ὅι δὲ διαφεύγοντες ἢ μετὰ ἀποσήμα-
 τος, ἢ αἵματος ῥύσιος ἐκ τῆς ῥινός, ἢ πῦον πα-
 χὺ πτύσαντες διαφεύουσιν, ἄλλως δὲ ὅ.

At enim rei propositae * amplissimum hoc
 fuerit testimonium; non enim affinitate coniun-
 ctum est rei, de qua pluribus egi². Sed ipsa res³
 est praestantissimum documentum⁴. Etenim in-
 euntibus morbis acutis, existunt nonnulli, qui eo
 ipso die cibis vescuntur, simul atque febricitare
 coeperint; alii postridie. Alii etiam sine delectu
 quidvis forpserunt⁵. Nec defuerunt, qui more-
 tum⁶ sumpserunt. Sane haec omnia deteriora
 quidem sunt, quam si quis aliter dietam insti-
 tuat⁷. Sed tamen multo leuior noxa infertur
 iis, quae hoc tempore⁸ in vitio sunt, quam si quis
 biduum, triduum inedia corpus plane confecerit;
 quartum vero morbi diem aut quintum agens, ta-
 lem, (qualem antea diximus) dietam instituerit.
 Multo etiam deterius est, si per omnes hos dies
 fame

fame confectus, posteris diebus, talem diaetam instituat, priusquam mitificatus fuerit morbus⁹. Sic enim aperte mortis consecutionem afferet multis¹⁰; nisi omnino morbus levis et mitis fuerit. c) Huc accedit, quod, quae principio morbi in vitio sunt¹¹, ea sane non aequè hoc tempore insanabilia sunt, atque ea, quae incidunt in morbi vigorem, sed multo sanabilia. Hoc igitur arbitror praestantissimum argumentum¹², quod scilicet primi dies morbi defraudandi non sunt forbitione huiusmodi¹³, aut illiusmodi, iis scilicet, qui paulo post forbitionibus huiusmodi aut illiusmodi uti debent¹⁴. Ex quo efficitur, omnino non scire utendi modum, ne eos quidem, qui hordeacea ptiffana sibi utendum putant, quod eius usu laedantur, cum primum incoeperint, cum abstinentia cibi biduum, aut triduum, aut eo plus fuerint exhausti: nec vero quibus cremor in usu¹⁵ est, animadvertunt se, ab ea forbitione laedi, cum eam non recte iniuerint, sed tamen tunc cauent sedulo, et intelligunt, quod magnum dat malum, si, priusquam mitificatus fuerit morbus, ptiffanam hordeaceam sumpserit, qui tantum cremori est assuetus. Haec igitur sunt amplissima propositae rei testimonia: quod non prudenter, nec recte Medici aegros ad diaetam adducunt. Sed quibus in morbis exhausti¹⁶ decet¹⁷, qui forbitionibus uti debent, non exhaustiunt. Et contra, quibus in morbis convertere non decet aegros ad forbitiones ab inedia, in his imprudenter convertunt. Atque id faciunt¹⁸ maximam partem exquisitè¹⁹; f) etenim iis morbi temporibus aegros ad forbitiones convertunt ab exhausto et inedia²⁰, quibus confert a forbitionibus proxime ad inediam accedere²¹: praesertim si tum contigerit inualescere morbum

bum²². Nonnunquam etiam²³ cruda attrahunt²⁴ a capite²⁵, et e thorace biliosa; tum vigiliae cadunt in eos²⁶, quarum vitio efficitur, ut morbus non mitigetur²⁷. Tum etiam tristes redduntur et amarulenti²⁸, et delirant²⁹, tum etiam crebris micant ignibus oculi³⁰, tum sono aures implentur³¹, extimae partes frigent³², b) tennes urinae, sputa tenuia et salsa et colorata, sudores³³ circa cervicem, iactationes³⁴, tum etiam spiratio in faucibus elisa³⁵, cum inspiratur frequens³⁶ aut admodum magna; supercilia morositate praeseferentia³⁷; Leipothymia prava, tum etiam vestimentorum a thorace reiectio³⁸ et tremulae manus: nonnunquam etiam inferius labrum concutitur³⁹. Quae omnia eiusmodi sunt, ut, si ineunte morbo apparuerint⁴⁰, insignis delirii significationem afferant; ac fere omnes ita affecti moriuntur⁴¹. Caeterum, qui mortis periculo defunguntur, ii certe aut cum abscessu⁴², aut sanguinis profusione per nares⁴³, aut crassum pus expectorantes⁴⁴ defunguntur. Caeterum id nunquam fit aliter⁴⁵.

S C H O L I A.

1) Quod scilicet diaeta tenui peccant aegri, et ideo damnis augentur, ratione morbi, qui inualefcit, et repentina mutatione ventriculi ab otio ad negotium.

2) Vbi scilicet coniuncta sunt illa sanorum exempla.

3) Sedulo et diligenter perspecta.

4) Ne quis, scilicet veterum Gnidiorum, in praescribenda diaeta ignorantiam imitetur.

5) Ut sorbitionem ptissanae, alicae, chondri.

6) Id est, cibum ex lactis, mellis, aquae, vini, casei mixture confectum, gallice vocatur *Tourteau*.

7) Quae aequae naturae studeat et pugnet cum morbo.

8) Hoc est, morborum principio.

9) Ex quo efficitur, non ante concoctionem, de accessione cibi facienda cogitandum; ante vero semper locum esse debere deducendi potius quam adiungendi.

10) Auo-

10) Avocata natura ab instituto certamine, et inuale-
scence morbo.

11) Hoc est, si quid incunte morbo peccetur.

12) Quia, si quid ineunte morbo peccetur, hoc peccatum
non aequae est insanabile, & quod repentina mutatione ab
inedia, inconsiderate praescripta, ad cibi usum, morbi fiant le-
thales, alioqui sanabiles, nisi forte sint admodum mites.

13) Adhibita scilicet prouisione purgationis, vacuationis,
et alleuamenti doloris, ut quoque est opus.

14) Quod infirmas sint vires, et cum maioris infirmitatis
metu, aeger natura et temperamento biliosus; quod diutur-
rior morbi historia; tum enim defraudato aegri per inediam
genio, cibum exhibere cogitis, cum minime est opus, nec de-
cet, crudo scilicet adhuc morbo, ventriculum ab otio ad ne-
gotium conuertere; sic enim morbus, alioqui sanabilis, red-
ditur insanabilis, acuto morbo, et natura quodammodo
violata.

15) Qui loco non utuntur, quamvis uti non debent.

16) In graeco est negatio ϵ , sed male.

17) Ut in pleuritide sicca, si vires valeant sine infirmi-
tatis metu.

18) Ut ab inedia ad cibi usum conuertant.

19) Id est, ab exquisita inedia ad largiorem cibi usum,
vel ut eo tempore mutationem suscipiant, ut fiat mutatio
materiae et aegri.

20) Inediam vertit $\chi\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\sigma\iota\varsigma$.

21) Id est, in inedia ipsa versari, eaque extrema.

22) Vniuersali vel particulari accessione.

23) Ac si dicat *Hippocrates*, non solum ea mutatione ab in-
edia ad cibi usum, priusquam mitificatus fuerit morbus, insa-
nabilis redditur; sed etiam propter vim morbi iis damnis
aegri suoque vitio augentur.

24) Exhausta aluo.

25) Scilicet venae arefactae ventriculusque exhaustus con-
trario suae naturae motu.

26) Somnum inire nequeunt, quod in somni necessitate
somni causae naturales desiderantur, nempe sanguinis bona
 $\alpha\iota\mu\alpha\tau\iota\varsigma$, et bona cerebri temperatio.

27) Fractis viribus, efferaque reddita morbi materia.

28) Moribus et sapore.

29) Concepta in cerebro bile, aut effervescente in aluo;
delirant itaque morum dissimilitudine, indecora corporis con-
ditione, absurditate verborum, et imperceptione doloris.

30) Ab

30) Ab anathymiafi fuliginosa, vel a tenuiore sanguine; quorum illud delirium significat, hoc futuram crism; nam μαρμαρυγώδεια ὄμματα aut sunt critica, aut symptomatica.

31) Tum per idiopathiam cerebri, tum per sympathiam cruditatis.

32) Male affecto morfu ventriculo.

33) Oboriuntur symptomatici virium infirmarum et malignae qualitatis.

34) Ἄλυσμοι nauseae participes, cum nullo consistunt loco.

35) Quae musculorum quandam convulsionem significat.

36) Ob thoracis contumaciam et auctum vsum, cum virium robore.

37) Amborum scilicet convulsione, aut alterutrius resolutione.

38) Ob oppressionem diaphragmatis.

39) Vellicato ore ventriculi, ab affluxu bilis acris, et est vomitus certissimum signum, per continuitatem interioris tunicae.

40) Vt nulla perturbationis criticae excusatio afferri possit.

41) Per alienationem cerebri, a forti alteratione.

42) Qui sit ἀντιζήσιμος κατ' ἑξιν in parte totius materiae capace, a superioribus partibus ad inferiores vt *Lib. I. Epid. Hist. 3.* contigit Herophonti, qui, a delirio, abscessum habuit primum quidem in sinistro hypochondrio, mox in sinistro crure.

43) Vt in Metone *Lib. I. Epid. Hist. 7. particul.*

44) Vt in Pythione *Lib. III. Epid. Hist. 3.*

45) Ac si diceret, coctione, et excretionem, vel abscessu causarum, periculo mortis natura defungitur, aliter vero nunquam.

N O T A E.

a) Οἱ δὲ καὶ Κυκεῶνα.) Κυκεῶν Erotiano dicitur πύμα μετὰ ἀλφίτα τεταραγμένον, potio cum farina mista.

b) πολλὰ μὲν τοι.) Malim vertere; Sed quae hoc tempore praeter legem fiunt, et peccata committuntur, minus damni adferunt, et sic etiam Foessius. Duretus videtur ἀμαρτάνειν legisse, quod etiam Lindenius habet; quod tamen non arridet.

c) Planius multo cum Foessio vertamus: Quae vero per initia errata committuntur.

d) s

d) ε' χρη κενεαγγείαν.) Duretus particulam ε' hic sublatam ante κενεαγγείαν posuit, et quidem male, ut apparet ex sequentibus: ἐν ἧσι δὲ ε' χρη μεταβάλλαν; Imo probant etiam antecedentia.

e) ἀμετάνεισιν.) Duretus sine dubio ἀπαρτί legit, quod Foessio teste, in optimis Codicibus est, et ab ipso defenditur. Sed malo ἀμετάνεισιν, et hanc lectionem veram esse docent, quae proxime sequuntur.

f) Vertendum: aliquando vero iis etc. Nam in Graeco est: ἐνίοτε δὲ. Quod sequitur, κενεαγγείαν, an non praestat occasionibus vertere?

g) ἀπὸ τῆς κεφαλῆς.) Nonne satius est ἐπὶ τῇ κεφαλῇ cetera legere? et ad caput trahere. Quae cruda ad caput attrahi possint, animo comprehendere valeo, minus, quae detrahare. Et sic quoque de pectore, ad quod aduocari biliola posse videntur, non deduci, nisi quis vellet hic τόπον περὶ τὸν θώρακα hypochondrion dextrum intelligere, sub quo hepar, bilis officina. Id enim Hippocrates alibi dicit in thorace positum esse. Duretus simpliciter e thorace vertit, sed verius utique Foessius: a thoracis regione.

h) Veritas potius tenues et crudae; in graeco enim: ὑπερτα.

i) Καὶ κίχρωσμένα.) Veritas: et colore sincero tincta et exigua. Quid vero sit sputum sincerum, et quod colorato opponitur, ex Celso discas, qui ait Lib. II. Cap. 8. nihil peius est, quam sincerum id edi, siue rufum est, siue cruentum. Sed τὰ πτύαλα χρωματίζεσθαι, inter bona signa ab Hippocrate in Coacis refertur, τὰ ἀκρῆτα πτύαλα inter mala.

k) Καὶ πνεῦμα.) πνεῦμα προσπίπτειν ἐν τῇ ἀνω Φωρῇ proprie denotat spiritum offendentem, dum sursum prodit.

Οὐ δὲ γὰρ τοιαύτων ὥρῳ ἐμπείρους τὸς ἰη- IX.
τρῆς, ὡς χρη διαγινώσκειν τὰς ἀδενείας ἐν
τῇσι νέσοισιν αἷ τε διὰ κενεαγγείαν ἀποτελεῖνται,
αἷ τε δι' ἄλλον τινὰ ἐρεθισμὸν, αἷ τε διὰ πόνον,
καὶ ὑπὸ ὀξύτητος τῆς νέσου. Οὐκόσα τε ἡμέων
ἡ

ἡ φύσις καὶ ἡ ἐξίς ἐκάστοισιν ἐκτεκνῶι πάθηα
καὶ εἶδεα παντοῖα, καὶ τοι σωτηρίην, ἢ θάνα-
τον φέρει γινωσκόμενα ἢ ἀγνοούμενα τὰ τοιαῦτα.
Μέζον μὲν γὰρ κακόν ἐστιν, ἦν διὰ τὸν πόνον, καὶ
τὴν οἰζύτητα τῆς νόσου, ἀθηνέον τι προσφέρει
τις ποτόν, ἢ ρόφημα πλείον, ἢ σιτίον, οἰόμενος
διὰ κεναγγεῖν ἀθηνέειν. Ἀεικὲς δὲ καὶ διὰ κε-
ναγγεῖν ἀθηνέοντα μὴ γινῶναι καὶ πιέζειν τῇ
διαίτῃ. Φέρει μὲν γὰρ τινα κίνδυνον καὶ αὕτη
ἡ ἀμαρτὰς πολλῶν δὲ α) ἥσπον τῆς ἐτέρης. Εἰ
γὰρ ἄλλος ἰατρὸς ἢ καὶ ἰδίωτης εἰσελθὼν, καὶ
γνὼς τὰ συμβεβηκότα, δάῃ καὶ φαγεῖν καὶ
πιεῖν, ἃ ὁ ἕτερος ἐκώλυσεν, ἐπιδήλως αὖ δοκίμῃ
ὠφελιμέναι. b) Τὰ δὲ τοιαῦτα μάλιστα καθυ-
βρίζεται, τῶν χειρονακτέων ὑπὸ τῶν ἀνθρώ-
πων· δοκεῖ γὰρ αὐτέοισιν ὁ εἰσελθὼν ἰατρὸς,
ἢ ἰδίωτης, ὥσπερ τεθνεῶτα ἀναστῆσαι.
c) Γεγράφεται ἔν καὶ περὶ τῶν τῶν, σημήνια,
οἷσι δὲ, ἐκαστα τῶν διαγινώσκειν. παραπλή-
σια μὲν τοι τοῖσι κατὰ κοιλίην καὶ ταῦτά ἐστι.
Καὶ γὰρ ἦν ὅλον τὸ σῶμα ἀναπαύσεται πρὸς
παρὰ τὸ ἔξω, ἐκ αὐτίκα ἐρρωται μᾶλλον.
d) Ἦν

d) Ἦν δὲ δὴ καὶ πλείω χρόνον διελκνύσας ἐξα-
 πίνης ἐς τὰς πόνας ἔλθῃ, e) φλαυρόν τι πρή-
 ζειεν ἐπιδήλως. Οὕτω δὲ καὶ ἐν ἑκάστων τῶ σώ-
 ματος, f) καὶ γὰρ οἱ πόδες τοιόνδε τι πρήζειαν,
 καὶ τὰ ἄλλα ἄρθρα μὴ εἰδικμένα πονέειν, ἦν
 διὰ χρόνον ἐξαπίνης πρὸς τὸ πονεῖν ἔλθῃ. Ταῦτα
 δ' ἂν καὶ οἱ ὀδόντες καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ πάθοιεν,
 καὶ πᾶν ὅτιεν, g) ἐπεὶ καὶ ἡ κοίτη παρὰ τὸ
 ἔθος μαλθακὴ πόνον ἐμποίει, καὶ σκληρὴ πα-
 ρὰ τὸ ἔθος, καὶ ὑπαιθερός ἐννὴ παρὰ τὸ ἔθος,
 σκληρύνει τὸ σῶμα. Ἀτὰρ καὶ τὰ τῶν τοιῶν
 δὲ πάντων ἀρκέει παραδείγματα γράψαι. Εἰ
 γὰρ τις ἑλκὸς λαβὼν ἐν κνήμῃ, μήτε λήν ἐπί-
 καιρον μήτε λήν ἑυήθες ὄν, καὶ μήτε ἄγαν δυσ-
 ελκὴς ὢν, μήτε ἄγαν ευελκὴς, αὐτίκα ἀρξάμε-
 νος ἐκ πρώτης κατακείμενος ἰητρεύοιτο, h) καὶ
 μηδαμῇ μητεωρίζει τὸ σκέλος ἀφλέγμαντος
 μὲν ἂν ἔτως εἴη, καὶ ὑγιὲς πολλῶν θάσσον ἔτω
 γένοιτο, ἢ εἰ πλανώμενος ἰητρεύοιτο. Εἰ μὲν
 τοι, πεμπταῖος, ἢ ἑκταῖος, ἢ καὶ ἔτι ἀνωτέρω
 ἀνασὰς ἐθέλοι προβαίνειν, μᾶλλον ἂν πονέοι
 τότε, ἢ εἰ αὐτίκα ἐξ ἀρχῆς πλανώμενος ἰητρέ-
 υοίτο.

νοιτο. Ἐὶ δὲ καὶ πολλὰ ταλαιπωρήσειεν ἐξα-
 πίνης, πολλῶ ἂν μᾶλλον πονήσειεν, l) ἢ ἐκεί-
 νως ἰητρευόμενος ταῦτα ταλαιπωρήσειεν ἐν ταύ-
 τησι τῇσιν ἡμέρησι. Διὰ τέλεος ἔν μαρτυρεῖ
 ταῦτα πάντα ἀλλήλοισιν, ὅτι πάντα ἐξαπίνης
 μείζω πολλῶ τῇ μετρίᾳ μεταβαλλόμενα ἐπὶ
 τὰ καὶ ἐπὶ τὰ, βλάπτει. m) Πολλαπλασίη
 μὲν ἔν κατὰ κοιλίην ἢ βλάβη ἐστίν, ἢν ἐκ πολλῆς
 κενεαγγείης, ἐξαπίνης πλεόν τῇ μετρίᾳ προσάι-
 ρηται. Ἀτὰρ καὶ κατὰ τὸ ἄλλο σῶμα, ἢν
 ἐκ πολλῆς ἡσυχίης ἐξαίφνης ἐς πλείω πόνον
 ἔλθοι, πρὸς πλείω βλαβείῃ, ἢ εἰ ἐκ πολλῆς,
 ἐδωδῆς ἐς κενεαγγεῖν μεταβάλλοι. Δεῖ μὲν
 τοι καὶ τὸ σῶμα τετέοισιν ἐλινύειν, καὶ ἢν ἐκ
 πολλῆς ταλαιπωρίας ἐξαπίνης ἐς χολὴν, τὸ καὶ
 ῥαθυμίην ἐμπέσῃ, δεῖ δὲ καὶ τετέοισι τὴν κοι-
 λίην ἐλινύειν πλήθεος βρώμης, ἢν δὲ μὴ, πό-
 νον ἐν τῷ σώματι ἐμποιήσῃ, καὶ βάρος ὅλῃ τῇ
 σώματος. Ὅ δὲ ἔν πλείσος μοι λόγος γέγονε
 περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς, ἐπὶ τῆς διαίτης, καὶ
 ἐπὶ τὰ καὶ ἐπὶ τὰ. o) Ἐς πάντα μὲν ἔν ἐυχρη-
 σον ταῦτα εἰδέναι, αἰτὰρ καὶ περὶ ἧς ὁ λόγος ἦν,
 ὅτι

ὅτι καὶ ἐν τῇσιν ὀξείησι νόσοισιν ἐς τὰ ροφίματα μεταβάλλουσι ἐκ τῆς κενεαγγείης. Μεταβλητέον γάρ, ὥς ἐγὼ κελεύω ἤδη. Ἐπειτα ὁ χρῆσέον ροφίμασι, πρὶν ἢ νόσος πεπανθῇ, ἢ ἄλλο τι σημεῖον φανῇ, ἢ κατ' ἔντερον κενεαγγικὸν ἢ ἐρεθιστικόν, ἢ κατὰ τὰ ὑποχόνδρια, ρ) ὁκοῖα γεγράφεται σημεῖα. Ἀγρυπνίᾳ ἰσχυρὰ πόματα καὶ σιτία ὡμὰ καὶ ἀπεπτότερα ποιεῖ. Καὶ ἡ ρ) ἐπὶ τὰ ἕτερα αὖ μεταβολὴ διαλύει σῶμα καὶ ἐφθόγητα, καὶ καρηβαρίην ἐμποιεῖ.

Extremum illud est, nec harum distinctionum¹ peritos novi medicos, quemadmodum oporteat scire virium infirmitates in morbis, siue illarum causa sit vacuatio per inediam, siue ob aliud irritamentum², siue ob laborem alicuius partis principis, siue ob vehementiam morbi³. Tum autem quaecunque sua cuique natura et habitus pathemata afferat⁴, variasque species, quamvis haec, si cognita fuerint aut ignorata a Medicis, salutem aut exitium afferunt. Etenim maius damnum aegro adfertur, si ei, qui ob laborem⁵ morbiue vim infirmior est, exhibeat quis potionem aut sorbitionem largiore manu, aut cibum, ratus ab exhausto infirmum esse. Dedecet autem (fateor) non intelligere et animaduvertere eum, qui ab exhausto⁶ laborat, tenuique diaeta opprimere; periculum enim hoc affert, sed multo minus, quam si aliter peccetur⁷; Est autem ridiculum magis hoc peccatum altero⁸. Etenim si alter Medicus aut ple-

A a beius

beius quispiam, qui ad aegrum accesserit, quae contigerint, nouerit, dederit ea, quibus alter aegrum prohibuit, aperte videatur adiumentum attulisse⁹. Talia vero cauillis et dieteriis incessuntur a vulgo: Etenim videtur is, qui postremo accessit, Medicus aut plebeius, aegri vitam ex faucibus fati ereptam restituisse. De his autem signa scribentur¹⁰, quibus singulas causas distinguere et discernere oporteat. Enimvero similia sunt etiam haec iis, quae proprie ad aluum pertinent. Etenim si vniuersum corpus, praeter vitae institutum, multum quieuerit, non statim magis robustum euadit. Quod si etiam diutius feriat corpus, vel ab otio traductum repente se ad labores conuerterit, perperam¹¹ efficiet, quidpiam si efficere velit. Eodemque modo de vnaquaque corporis parte iudicandum. Etenim pedes huiusmodi quidpiam¹² caeterique omnes artus, qui otio dediti fuerunt, nec laborare consueuerunt, si ex diuturniore otio ad laborem repente se conuerterint. Quinetiam et oculi ipsi¹³ dentesque¹⁴ idem patientur, atque adeo vnaquaeque pars corporis. Quando et cubile ipsum, praeter consuetudinem, molle¹⁵, laborem affert; item et durum praeter morem. Tum etiam sub dio expositum praeter morem corpus indurat. Quinetiam istiusmodi omnium¹⁶, quae adducta sunt in quaestione, sufficiet exempla proponere. Etenim si quis vulnere fauciatus in crure, nec admodum magno¹⁷, nec leui, atque is, qui vulnus accepit, nec admodum sit contumax curatuque difficilis, nec ita facilis; statim ut vulnus accepit, a primo die decumbens, medicinam suscipiat, ac nullo modo suspendatur crus¹⁸, inflammationis tum erit expers ac celerius sanescet¹⁹, quam si obambulando et deerrando medicina fiat: tum in quinto
aut

aut sexto die aut tardius etiam surgens e lecto
 maius negotium faceffet, *i*) quam si, ineunte mor-
 bo, in curatione peccasset. *k*) Quod si progre-
 diendo se fatigarit, multo magis laborabit, quam
 ille, qui curationem recipiendo, illis ipsis diebus
 defatigatus fuerit. Atque ut in summa dicam,
 haec omnia sibi inuicem adstipulantur, quod
 omnia, quorum in hanc aut illam partem supra
 modum mutatio fit repentina ²⁰, damnum affe-
 runt ²¹. At infinitis partibus maior est noxa,
 quae aluo infertur, si a diuturna vacuatione ²²
 repente plus cibi adiungatur. Quin etiam in vni-
 uerso corpore, si ex diuturno otio, repente quis ad
 vehementiorem laborem sese conuerterit, ea mul-
 to grauioribus damnis augebit mutatio, quam si a
 liberaliore victu, ad inediam sese conuerterit. Est
 igitur necesse, quorum corpus omnino quiesce-
 re in otioque et umbra vivere oportet, quamuis
 multo fractum labore, ad otium et ad ignauiam
 transferatur. Quin etiam et iis, qui abstinentia
 cibi suum defraudauerunt genium, aluum cessare
 oportet ²³ cibi copia; sin minus ²⁴, damnum et
 offensionem corpori afferent, vniuersique cor-
 poris grauitatem sentient ²⁵. Sane longa fuit in-
 stituta disputatio de mutatione *n*) ²⁶, quae in hanc
 aut illam partem suscipitur, sed tamen haec omnia
 vtilissimum fuerit scire ²⁷. Caeterum illud est
 nostri instituti proprium, quod scilicet in acutis
 morbis ²⁸, veteres rerum ignari et insolentes, ab
 inedia ²⁹ ad sorbitiones inconsiderate et impruden-
 ter conuertunt ³⁰: mutandum quidem puto, ut
 praecipio iam inde vsque ³¹. Deinde sorbitioni-
 bus non esse vtendum, priusquam morbus fue-
 rit mitificatus ³², aut aliud signum appareat ³³,
 aut vacuationis per aluum ³⁴, aut alui irritatae ³⁵:
 aut etiam collapsa atque suspensa appareant hy-
 pochon-

A a 2

372 *Hippocratis Coi de ratione victus*

pochondria, quorum signa paulo post dicentur. Vigilia pertinax ³⁶, potionem et cibos crudos omnisque coctionis expertes ³⁷ reddit, mutatioque in contrariam partem facta ³⁸, corpus effoetum ³⁹ reddit, et corpus turgidulum excoctumque ⁴⁰ facit, et capitis gravitatem inducit. ⁴¹

S C H O L I A.

1) Vt, cum ex viribus signa duci debeant, ne falsa infirmitatis opinione decipiamur, non perspecta infirmitatis causa, quae multiplex est, proptereaque cibum exhibendum putemus.

2) Vt medicamenti vsu, lumbricorum morfu.

3) Acuti, qui celeriter, continenter et vehementer moeueretur.

4) Vnde multi, vel a temperamento, vel a corporis conformatione fiunt infirmi.

5) Principis partis.

6) Hoc est, dissipatione nostrae triplicis substantiae, per vacationem aspectabilem aut inaspectabilem.

7) Id est, quam si ex falsa infirmitatis opinione, quis cibum exhibeat.

8) Quod committitur, cibum adiungendo, in falso credita infirmitate, nempe illius infirmitatis causam esse vacationem aliquam.

9) Qui conuenienter perspecta infirmitatis causa, cibum exhibuit, quem prior Medicus prohibuerat.

10) Quasi dicat, exemplo aliarum partium, facile quiuis intelliget, grauissimam esse mutationem ab otio ad negotium.

11) Ignauia enim exsoluit, ac proprii officii exercitatio robur augere solet.

12) Hoc est, inepti in progrediendo et stando redduntur, cruraque progrediendo titubant.

13) Videndo.

14) Mandendo.

15) Ei, qui decumbit.

16) Quae sunt, quaeque apparent in repentina mutatione ab otio ad negotium.

17) Vel dignitate partis, vel amplitudine diuisionis, vel humoris, maligna vi affluentis, vulnus magnum dicitur.

18) Hoc

18) Hoc est, neque stando, neque sedendo, neque deambulando, sed immotum crus maneat.

19) Per syssarcosim, quam inflammatio impediret. Inflammatio autem contingeret, si suspensum crus teneretur sedendo, ambulando, stando.

20) A negotio ad otium, a deductione cibi ad adiunctionem, et contra.

21) Immutatione temperamenti et habitus, unde illud firmissimum afferri potest, quod omnis mutatio insignis, quae in naturas et habitus hominum cadit, maxime morbos parit.

22) Per absolutam cibi detractionem.

23) His, qui feriantur a labore nimio.

24) Hoc est, qui tantum cibi feriendo non deduxerit, quantum laboris.

25) Coctionis difficultate, digestionis prauitate, quia *ventris segnities vasorum impuritatem et omnium confusionem parit*, *aph. 1. Sect. 3. Lib. VI. Epid.*

26) Per theoremata, axiomata, et exempla symptomatum, quae cadunt in sanos et aegros.

27) Tum ad conquirendam, tum ad conseruandam sanitatem.

28) Qui celeriter, continenter, et vehementer mouentur.

29) Hoc est, post tridui aut quadridui absolutam deductionem cibi.

30) Cum non opus est, minimeque decet, quamuis illae forbitiones cum summo qualitatis delectu exhibeantur.

31) Ex perspicientia naturae.

32) Si validae sint vires cum securitate, sine infirmitatis metu.

33) Infirmarum ab exhausto virium, non ab acuta vi morbi.

34) Aut alterius cuiuslibet manifestae aut insensibilis vacuationis, unde certa magnae dissipationis substantiae signa eluceant.

35) Morfu bilis acrioris, aut lumbricorum.

36) Cum studia philosophiae, et curae, cogitationesque nullam illi partem diei neque diurnae neque nocturnae impertiunt, ac omnino somni expers et assidua vigilia.

37) *Ἡμα* cruda sunt, sed coctionis capacia; *ἀπεννα* cruda sunt, sed coctionis non capacia; Etiam si videatur idem *ἡμὲν καὶ ἀπεννα*. Ergo coctionis expertes dissipatione calor

374 Hippocratis Coi de ratione victus

ris natiui, qui per immoderatas vigilias, relicta naturali oeconomia, ad ambientem cursum infleuit.

38) Vt est diuturnior somnus, nempe coacto vitali calore et spiritu a superficie ad centrum, vt sit in tenebris: Etenim vt calor natiuus intro aut foras cursum infleuit; ita somni et vigiliarum inclinationes fiunt.

39) Hoc est, pigrum et plumbeum reddit.

40) Ob excrementa, quae diu dormiendo halitiosa fiunt, apparentque turgiduli homines, pallidi, atque quodammodo excocti.

41) Capite oppleto fuliginosis excrementis, et imminuta caloris natiui, atque spirituum suauitate, tenuitate, atque adiuncta impuritate.

N O T A E.

a) ἥσσον τῆς ἐτέρας) Quam si illo altero, id est, priore modo, peccetur.

b) τὰ δὲ τοιαῦτα) Et ob eiusmodi maxime peccata artifices ab hominibus cauillis dieteriisque incessuntur.

c) γεγράφεται ἔν γε) Verba περὶ τατέα interpretes vel non, vel male expresseverunt. Περὶ hic idem est ac ἔνεκα, quare verti oportet: Propterea et signa scribuntur, quae de horum singulis haberi debent.

d) ἦν δὲ δὴ) Vulgo legunt, ἦν δὲ δὴ, sed cum Lindenio mutavi in ἦν δὲ δὴ, quod frequenter occurrit apud Hippocratem, vt paullo inferius: ἦν δὲ δὴ καὶ ποδῶν ψυχρῶν ποτὲ δόντων ποδῶν.

e) φλαυρόντι) Manifesto damno afficietur. Πράσσαν hic pro πάσσαν positum est.

f) καὶ γὰρ οἱ πόδες) Focius habet: καὶ γὰρ ἦν οἱ πόδες. Deleui τὸ ἦν, quod sensum manifesto turbabat, et vertere malim: Nam pedibus quoque et reliquis artubus, laborare non solitis, eadem euenient, si ex cetr.

g) Ἐπὶ καὶ ἡ κοίτη) Scriptum erat κοίτη ἡ, mutavi sedem articuli, vt natura linguae graecae postulabat.

h) καὶ μηδὲ μὴ μεταωρίζεσθαι) Et nullo modo femina mouerit, nulla inflammatione corripitur, multoque ita facilius sanabitur, quam si ipsi, vel tantum ambulanti, medicina fiat. Cum κατακείμενος praegressum sit, μεταωρίζεσθαι simpliciter mouere interpretari licet.

i) Vertendum est: Quam si ineunte morbo, sine mora interiecta, obambulando curationem admiserit.

k) Ver-

k) Vertendum est : Quod si repente graues labores susceperit.

l) Ἡ ἐκείνως) Duretus legisse videtur ἐκείνως. Verum hoc nullum commodum sensum facit. Vera lectio est ἐκείνως, adeoque verti debet : Multo peius afficietur, quam si illo modo curatus, illis ipsis diebus, multa subito laborauerit. Ἐκείνως spectat ad verba : ἢ εἰ, αὐτίκα ἐξ ἀρχῆς πλανήμενος ἡτρήναιτο.

m) Πολλαπλασίην.) Haec vox proprie multiplex significat. Sed hic locus interpretibus admodum obscurus habitus est, et ab eorum nullo ita conuersus, ut, quae Hippocratis mens fuerit, assequi ex interpretatione liceret. Mihi videntur verba : ἀτὰρ καὶ κατὰ τὰ ἄλλα - - - - πλείω βλαβήν vere interposita esse. Quare sic verterim : Venter igitur varie laeditur, si post longam et magnam inanitionem, maior, quam cui quis adfuevit, cibi modus, ingeritur, (verum et ceterae partes, ubi quis a multo otio ad magnum laborem subito transitum facit, multo maiorem noxam patiuntur,) aut si a multo cibo ad abstinentiam se conuertit. Et hos quidem quietem corpori concedere oportet. Imo si ex multo labore ad otium et ignauiam subito progrediuntur, ut venter etiam quiescere valeat, de cibis aliquid detrahendum est. Reliqui Interpretes, quod in verbis : ἢ εἰ ἐκ πολλῆς ἐδάτης cetr. particulam ἢ per quam, reddiderunt, non potuerunt vtiq. commodum aliquem sensum elicere.

n) Addendum seu inferendum ex graeco: in victus ratione: ἐπὶ τῆς διαίτης.

o) Ἐς πάντα μὲν ἔν.) Duretus separauit haec a sequentibus, praeter rationem. Neque aliter Foessius interpunxit, etsi recte conuertit. Puto apertissimum esse, debere haec verba sic, ut a nobis factum est, constitui. Ita autem verto: Haec igitur, cum in uniuersum scire vtile est, tum ad id etiam, de quo sermonem faciebamus, quod in acutis morbis, ab inanitione] vasorum, ad sorbitionem transire (aegros) iubent. Sic enim transeundum est, ut iam ante praecepi.

p) Ὅμοια γεγράφεται.) Vertendum: qualia signa. Nempe se indicaturum esse illa signa dicit, quae, ubi apparuerint, cogere medentes possint, ut ante, quam morbus mitificatus sit, sorbitiones concedant.

q) ἐπὶ τὰ ἕτερα.) Mutationes in rebus vult, quas medentes non naturales nominant. Ex his somnus et vigilia, cuius noxam in cibo et potu indicauit. Si in reliquis ab vna ad alteram transitus fiat, corpus solui cetr.

HIPPOCRATIS COI
 DE
VICTVS EXQUISITI RATIONE
 IN MORBIS ACVTIS,
 SIVE
DE TECMARSI,
 LIBER TERTIVS
 INTERPRETE
 LVDOVICO DVRETO,
 SEGVSIANO

I. **Γ**λυκὺν δὲ οἶνον καὶ οἰνώδεα, καὶ λευκόν, καὶ μέλανα, καὶ μελίκρατον, καὶ ὕδωρ, καὶ ὀξύμελι, τοῖσι δὲ σημαίνονμενον, χρὴ διορίζεν ἐν τῇσιν ὀξείησι νόσοισιν. Ὁ μὲν γλυκὺς ἥσσόν ἐστι καρηβαρικώτερος τῷ οἰνώδεος, καὶ ἥσσον Φρενῶν αἰπτόμενος, καὶ διαχωρητικώτερος δὴ τι τῷ ἐτέρῳ κατ' ἔντερον.

At vero dulce ¹ vinum, et generosum, et ^{a)} album, et nigrum, et melicratum, et aquam, et oxymel, his notis patefacta et significata, distinguere oportet ², in morbis acutis ³. Nam dulce vinum minus capiti nocet ⁴, quam generosum ⁵, minus arcem animi ⁶ inuadit, magisque aluum subducit, quam aliud quoduis ⁷.

SCHO-

S C H O L I A.

- 1) Vinum succus est ex vite seu uvis expressus; qui feruendo vires acquirit: Dulce non aduentitio calore, cuiusmodi mustum, sed insito cuiusmodi intra limites fundentis, mollientis, et lenientis consistit.
- 2) Et conuenienter ad medendi vsum conuertere, vt scilicet prosint, non obsint; (de iis enim disputat, quatenus ad Tecmarsum faciunt,) vt potius pugnent cum morbo, quam naturae studeant.
- 3) Cum febre coniunctis, qui cum vehementia celeriter suam absoluunt historiam aut ad salutem, aut ad mortem.
- 4) Minus auget plethoricis symptomatis.
- 5) Nam vinum generosum habet insitas duas causas *τῆς ἀνυπόστατης*, tenuitatem scilicet cum calore coniunctam.
- 6) Id est, eam partem, quae mentis est et consilii.
- 7) Tum per se, tum ex euentu; per se quidem, quia vinum nouum bilem generat, quae sollicitet aluum, praesertim in biliosis: per accidens, quia vinum nonum non fertur in meatus vrinarios, et sola aluus vino dulci fruitur. Quin et ratione ipsius substantiae, vinum dulce obstructions facit, est enim crassum.

C O M M E N T A R I V S.

Quoniam in morbis acutis, praecipuum Medici studium in eo debet versari, vt non tam naturae studeat, quam pugnet cum morbo: Ideo alimenterum dotes, (quibus vtendum est) Hippocrates prosequitur; vnde in primo libro de Ptisfana egit, proposito nimirum exemplo, quod caeteras res eiusdem generis dignitate et perspicuitate superaret: Nunc de vino, aqua, oxymelite, et mulsâ disputat, diorismos et indicationes multas proponens, quibus aut inducatur aut deterreatur Medicus, ne praescribat ea. Galenus Hippocratem reprehendit initio sui commentarii, quod non solum *ἀτάκτως*, sed etiam *ἀδιορίτως* diuisionem vini constituerit. At certe in opere alieno ingeniosus, nec per quem profecerit, proficitur. Non enim hoc intendit Hippocrates, vt

A a 5

vini

vini omnes differentias persequatur, sed quantum breuitas passa est, aliquot differentias explicauit. Cum enim in vino considerentur odor, color, consistentia, sapor, et vires; dum meminit vini albi, nigri, odorem quidem non adumbrat, sed colorem et consistentiam; saepe enim fit, ut album vinum tenuium fit partium, nigrum crassum. Dum dulcis meminit, de sapore intelligit; cum generosi, de viribus. Odor autem cum habeat multas differentias, quae sint inexplicabiles, et a sapore iudicentur, subticuit, relinquens id iudicio lectorum. Ita Galenus, dum curiosius Hippocratem reprehendit, vehementiore reprehendendi studio, Hippocratem voluit experiri. Caeterum omnes differentias Galenus persequutus est *Comm. in part. I. huius Lib. et Lib. de Euchymia et Cacoehym.* Porro non erit alienum exponere axioma vulgare, nos ali rebus dulcibus: Nomen dulcis ambiguum valde est; saepe enim significat id, quod alienae omnis qualitatis expers est, et ab Hippocrate dicitur *αἰσθητὴς Lib. VI. Epid. Sent. 18. Sect. 4.* Atque hoc loco nomen dulcis ita est accipiendum. Cum id, quod nobis effluit, sit amicum et iucundum nobis, id est, ex usu ad restaurandum effluuium, quod rei deperditae desiderium leniat: Hoc autem debet contineri intra limites rei fundentis, lenientis et mollientis; Quod iis contingit, quibus artus obriguerunt per niues, dum lauantur aqua calida: haec enim continetur intra limites rei fundentis, lenientis, et mollientis. Plus enim ab ea iuuantur, quam si corpus igni obiecissent.

N O T A.

a) De vino albo vide sis Garciae Lopii Commentar. de varia rei Medicae lectione. Cap. XVI.

Meyd-

Μεγαλόσπλαγχνος δὲ σπληνὸς καὶ ἥπα- II.
τος. Ὅσον ἐπιτίθεται ἐν ἐδὲ τοῖσι πικροχόλοι-
σι καὶ γὰρ ἐν διψώδῃ τοῖσι γε τρεῖσιν ἐστίν,
αἰτὰρ καὶ Φυσώδῃ τῶν ἀνῶ, ὃ μὴν πολέμιός
γε α) αὐτῷ ἐντέρῳ τῷ κάτω, ὡς κατὰ λόγον
τῆς Φύσεως, καὶ τοῖ γε ὅσον πάνυ πορὶ ἐστίν, ἢ
ἀπὸ τῆς γλυκέος οἴνου, Φύσα, ἀλλ' ἐγχρονίζει
περὶ ὑποχόνδρια· καὶ γὰρ ἐν ἥσπον ἔτος διερε-
τικὸς γίνεται τὸ ἐπίπαν τῆς οἰνώδους λευκῆς.

Sed tamen tumorem hepatis, aut lienis ad-
auget¹: Ob eamque causam non picrocholis est
accommodatum; etenim huiusmodi naturis² est
fitiferum. Quin et intestino superiore³
flatus excitat; sed tamen intestino inferiori non
est admodum molestum, pro ratione flatus⁴,
quamvis non admodum sit meabilis, qui a vino
dulci excitatur, flatus: sed in hypochondriis ipsis
cunctatur. Etenim vinum hoc dulce b) minus
est diureticum⁵, quam generosum album.

S C H O L I A.

1) Id est, efficit tumorem, et factum auget, quia, cum
sit dulce, crudum ab hepate inflammato trahitur, (hepar
enim maiorem vim habet attrahendi, quam a se expellendi,) per angusta viarum eo defertur, ex amplitudine intestinorum et venarum mesaraicarum, ibique tanquam conclusum in ergastulo, feruet et in bilem conuertitur.

2) Picrocholis scilicet, quia bilem adauget, dum feruet nouam qualitatem acquirendo; siue biliosi sint habitu aut natura: aliud enim est biliosum temperamento, aliud biliosum habitu: nam habitu mulieres sunt biliosae, tum quia canaliculus vesiculae felleae potest ferri ad fundum alui, tum quia

380 *Hippocratis Coi de ratione victus*

quia habet corpus *δυδιαφόρητον*, ideo *Lib. I. Epid. c) ἐξυ. θυμίων* mulieribus accommodat.

3) Hoc est, aluo.

4) Quia non prius erumpit materia, quam materia flatus superata fuerit.

5) Id est, non tantam vim habet fundendi serum et segregandi a sanguine: crassum enim est; nullum autem crassum est diureticum.

COMMENTARIUS.

Vinum maluaticum, vinum rubrum generosum, et vinum nouum *μεγαλοσπλάγχχους* valde nocent, sed diuersa ratione; vinum quidem nouum obstructions faciendo: at vinum generosum καὶ *μεγαλοσπλάγχχους* et melancholicis officit, quia flatus cumulate generat; quod ideo accidit, quia vsu vini generosi *μέλας χυμός ζυμύται*, vnde flatuum cumulus. Ideo flatuosis melancholicis confert vsus syrapi violac. cum decocto hordei, et vinum dilutissimum. Vinum dulce non est diureticum, quia *διαχωρητικόν*: Diureticum vero, quod vim habet fundendi serum et fecernendi a sanguine. Vbi notandum est, nullum diureticum esse proprium ad expectorandam pulmonum materiam, quia diureticum fundit serum, et tenuiorem partem absorbet, vnde materiam expectorabilem contumaciorem reddit; ideo radix ari maxime nocet, contra multorum opinionem.

NOTAE.

a) αὐτῷ ἐντέροι.) Videtur Hippocrates colon intestinum intelligere, quare vertendum; sed tamen huius intestini inferiori parti cetr.

b) Inferendum: in vniuersum: in graeco enim τὸ ἐπίπαιον est.

c) Conf. Foessii Oeconomia.

Πτο-

Πτυάλῃ δὲ μᾶλλον ἀναγωγὸς ἐστὶ τῷ ἑτέρῳ III.
 ὁ γλυκὺς, καὶ οἷσι μὲν διψώδης ἐστὶ πινόμενος,
 ἥσπον ἂν τέτοισιν ἀνάγοι, ἢ ὁ ἕτερος οἶνος, οἷσι
 δὲ μὴ διψώδης, μᾶλλον ἀνάγοι ἂν τῷ ἑτέρῳ.
 Ὁ δὲ λευκὸς οἶνός τις οἶνος ἐπὶ πηνηται μὲν καὶ
 ἐφεκται τὰ πλεῖστα καὶ τὰ μέγιστα ἤδη, ἐν τῇ
 τῷ γλυκέος διηγῆται. Ἐς δὲ κύσιν μᾶλλον πό-
 ρημος ἐὼν τῷ ἑτέρῳ, καὶ διερητικὸς, καὶ καταρ-
 ρητικὸς, αἰεὶ πολλὰ προσωφελέει ἂν ἐν ταύ-
 τησι τῇσι νέσοισι. Καὶ γὰρ εἰ πρὸς ἄλλα ἀνε-
 πιτηδειότερος τῷ ἑτέρῳ πέφυκεν, ἀλλ' ὅμως ἢ
 κατὰ κύσιν ἀκαθαρσίς, ὑπ' αὐτῷ γινομένη, ρύε-
 ται, b) ἢν προτρέπηται, ὁκοῖον δεῖ. Καλὰ δὲ
 ταῦτα τεκμήρια ἐστὶ c) τῆς περὶ οἶνου ὠφελίης
 καὶ βλάβης, ὁκόσα ἀκαταμάθιστα ἦν τοῖσιν
 ἐμεῦ γεραιότεροισι. Κιρρῶ δὲ οἶνω καὶ μέλανι
 αὐσηρῶ d) ἐν ταύτησι τῇσι νέσοισιν, ἐς τὰδε ἂν
 χρήσαιο, εἰ καρηβαρίη μὲν μὴ ἐνείη, μηδὲ Φρε-
 νῶν ἄψις, μηδὲ τὸ πτύελον κωλύοιτο τῆς ἀνόδου,
 μηδὲ τὸ ἔθρον ἰσχοίτο, τὰ διαχωρήματα δὲ πλα-
 दाρότερα καὶ ζυματωδέερα εἴη. Ἐν δὲ τοῖσι
 τέτοις πρέπει ἂν μάλιστα e) μεταβάλλειν ἐκ
 τῷ

III τὸ λευκὸν, καὶ ὅσα τέτοιαι ἐμφερέα. Προ-
 ξυνιέναι δὲ δεῖ, ὅτι τὰ μὲν ἄνω πάντα καὶ τὰ
 κατὰ κύστιν, ἥσπον βλάπτει, ἢ ὑδαρῆς ἢ, τὰ
 δὲ κατ' ἔντερον, καὶ μᾶλλον ὀνήσει, ἢ ἀκρα-
 τῆς ἢ.

Sed certe maiorem vim habet promouendi¹
 expectoratum, quam aliud quoduis². Verum
 quibus fitiferum est³ epotum vinum dulce, mi-
 nus quidem educit, quam aliud quoduis vinum⁴.
 At quibus non est fitiferum, caeteris vinorum
 generibus a) antecellit. At⁵ vero album vino-
 sum vinum importunitates et opportunitates, quas
 habeat, in vini dulcis historia explicuimus. Sed
 cum idem ad vesicam magis, quam aliud⁶ quod-
 uis meabile sit, maioremque vim habeat ciendi
 vrinas, et liberandi obstructa excutiendique,
 multum adiumenti adfert in huiusmodi morbis,
 a renum et venarum obstructione natis scilicet.
 Namque vt concedam ad caetera⁷ minus valere,
 quam aliud quoduis; tamen, quae per vesicam
 purgatio ab eo suscipitur et fit, multorum est vin-
 dex⁸ malorum, si, vt decet, mutatio fiat⁹. Haec
 sunt praestantissima argumenta¹⁰, quae ignota
 fuerunt maioribus meis. Porro autem vino ful-
 uo¹¹ et generoso et vino austero subastringente
 ad haec tibi vtendum putabis; fuluo quidem, ad
 intemperiem frigidam alui et ἀπεψίαν, si nulla
 sit capitis grauitas, nec vlla mentis perturbatio¹².
 austero vero, si expectorato sputum non prohi-
 beatur¹³, nec vrina sistatur¹⁴; item, si nimia sit
 in aluo humoris abundantia, excrementaque sint
 abradendo molesta¹⁵, in eiusmodi affectionibus¹⁶
 con-

consentaneum fuerit conuertere se suppl. ad vini nigri et austeri vsum, eodemque modo de similibus iudicandum. Sit autem omnibus persuasum et ratum, superiores partes ¹⁷ minus offendere, minusque partes vrinarias afficere, si sit aquosum: aluum autem ipsam iuuabit et recreabit magis, si meracius ¹⁸.

S C H O L I A.

- 1) Excitando naturae vim, quia nutrit, et est gratum thoraci et pulmoni, explicando alas pulmonum, et materiam expectorabilem reddendo meabilem. Hic diorismus petitur ex *Comm. in part. 4. huius Lib.*
- 2) Propterea asthmaticis, pleuritidis, peripneumonicis sedata inflammatione per venae sectionem, conuenienter praescribitur.
- 3) Vt *μεγαλοσπλήγγους* et picrocholis.
- 4) Quia, qua ratione sitim accendit, eadem materiam expectorabilem reddit contumacem.
- 5) Ita conuertendum est, *at vero vini albi generosi opportunitates et incommoda in vini albi historia explicauimus.*
- 6) Quod scilicet vrinās cieat, renes et vesicam expurget, sed mentem inuadat, cephalalgiam pariat, nec promouendo sputo, cum dulci sit conferendum.
- 7) Vt ad aluum ducendam aluinaque symptomata, et promouendum expectoratum.
- 8) Hoc est, nephritico dolore soluit.
- 9) Id est, si conuenienter ad medendum conuertatur.
- 10) Hoc est, signa syllogistica, vnde tecmaris comparatur.
- 11) Vinum fuluum, gallice *a fleur de pescher*, quod scilicet modice palatum cogit feritque, dum bibitur.
- 12) Quae duo symptomata incrementum accipiunt vini purpurei vsu, per anathymiascos efferam vim, vt in totum sit abstinendum in capitis grauitate, et mentis perturbatione.
- 13) Propter meatuum angustiam, et materiae contumaciam.
- 14) Obstructione vreterum.
- 15) Vt in leienteria et dysenteria aphthode.
- 16) In aluo infirma et lubrica.
- 17) Vt caput, et cerebrum.
- 18) Quia vinum generosum parca manu aluum desiccat.

NO-

N O T A E.

a) Inferendum ex graeco : in euocando, scilicet eo, quod pulmones vexat.

b) Ἦν προτρέπεται.) Optime, ut videtur, Lindenius: si, quale oportet, propellatur vel cedat. Scilicet, quod optimum est, si talia purgantur, qualia, per aegri naturam, et morbi indolem, et alia, decet. Videbatur autem Clarissimo, et mihi amicissimo, Ernesti accommodatius fore, si scriptum esset: Ἦν προσφύεται, ἐκὸν δ' αἶ. Et hanc lectionem in nonnullis exemplaribus inueniri, Foësius habet. Quia vero προτρέπεται apud multos auctores sensu propellere legitur, et de vrina ipsa Galenus habeat, Lib. I. ad Glauc. crediderim, nihil mutandum esse. Imo paullo post Hippocrates oxymel vocat ἐς ἄρῃσιν προτρεπτικόν.

c) Τῆς περι.) Haec verba, τῆς περι οἶνον ἀφελῆς, καὶ βλάβης, quae veritas: de vini utilitate et noxa; sine causa a Dureto omissa sunt.

d) Ἐν ταύτῃσι.) Haec ita vertenda: In his morbis, tum quidem utaris, si nulla sit cetr. Nam quae a Dureto inserta sunt, in graeco non reperiuntur.

e) μεταβάλλειν.) Ab usu vini albi transitum facere, scil. ad generosum austerum vinum.

DE MELICRATO.

III.

Μελίκριτον δὲ πινόμενον διὰ πάσης τῆς νόσου, a) ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νόσοις, τὸ ἐπίπαν μὲν τοῖσι πικροχόλοις καὶ μεγαλοσπλάγχνοις ἥσσον ἐπιτίθειον, ἢ τοῖσιν, ὃ τοις τοῖσιν ἐστίν. Διψώδες γὰρ μὲν ἥσσον τῷ γλυκέος οἶνου. Πνεύμονός τε γὰρ μαλθακτικόν ἐστι, καὶ πτύελα ἀναγωγὸν μετρίως, καὶ βιχρὸς παρηγορητικόν. Ἐχει γὰρ σμηγματῶδες τι b) ὁ μᾶλλον τῷ μετρίως, καταγλιχραίνει τὸ πτύελον. Ἐστὶ δὲ καὶ

καὶ ἐρεθιστικὸν μελίκρητον ἰκανῶς, ἢν μή τι τῶν ἀπὸ
 σπλάγχνων κωλύῃ, d) καὶ διαχωρητικὸν δὲ κάτω
 χολώδεων, ἐς μὲν ὅτε καλῶν, ἐς δ' ὅτε κατα-
 κορεσέων μᾶλλον τῆ καιρῆ, καὶ ἀφρωδεσέων.
 Μᾶλλον δὲ τὸ τοιοῦτο τοῖσι χολώδεσι τε καὶ
 μεγαλοσπλάγχοις γίνεται. Πτυάλῃ μὲν ἔν
 ἀναγωγῇ, καὶ πνέυμονος μάλθαξιν, τὸ ὕδα-
 ρέερον μελίκρητον ποιεῖ μᾶλλον. Τὰ μὲν τοι
 ἀφρώδεα διαχωρήματα καὶ μᾶλλον τῆ καιρῆ
 κατακορέως χολώδεα, καὶ μᾶλλον θερμὰ, τὸ
 ἀκρητον μᾶλλον τῆ ὕδαρέως ἄγει. Τὸ δὲ τοιοῦν
 δὲ διαχώρημα ἔχει μὲν καὶ ἄλλα σίνεα μεγά-
 λα. Ὅτε γὰρ ἐξ ὑποχονδρίων καύμα σβεν-
 νύει, ἀλλὰ ὄρμα, δυσφορίην τε καὶ ῥιπτασ-
 μὸν τῶν μελέων ποιεῖ, ἐλκῶδες τέ ἐστι καὶ ἐν-
 τέρων καὶ ἔδρης. Ἀλεξιθήρια δὲ τῶν γε-
 γράφεται. Ἄνευ μὲν ἔν ῥοφημάτων, μελικρή-
 τῳ χρεώμενος ἀντ' ἄλλῃ ποτῆ, ἐν ταύτησι τῇ-
 σιν ἐνέσοις, e) πολλὰ αὖ ἐυτυχίῃς, καὶ ἐκ αὖ
 πολλὰ ἀτυχίῃς. Οἷσι δὲ δοτέον, καὶ οἷσι μὴ
 δοτέον, τὰ μέγιστα εἴρηται, καὶ δι' αὐτῶν δοτέον.
 Κατέγνωσα δὲ μελίκρητον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων,

B b

ὡς

86 *Hippocratis Coi de ratione victus*

ὥς καταγειοὶ τὰς πίνοντας, καὶ διὰ τῆτον τα-
 χυθάναντον εἶναι νενόμισαι. Ἐκλήθη δὲ τῆτο
 διὰ τὰς γ) ἀποκαρτερέοντας. Ἐνιοὶ γὰρ μελι-
 κρήτῳ μόνῳ χρέονται ποτῶ, ὥς τοιᾶδε δῆθεν
 εἶντος. Τὸ δὲ ἐ παντάπασιν ὥδε ἔχει, ἀλλ'
 ὕδατος μὲν πολλῶ ἰχυρότερόν ἐστιν πινόμενον μῆ-
 νον, ἣν μὴ ἐκταράσσει τὴν κοιλίην. Ἀτὰρ καὶ
 οἶνε λευκῷ καὶ λεπτῷ, καὶ ὀλιγοφόρῳ, καὶ
 ἀνόσμῳ, ἢ μὲν ἰχυρότερον, ἢ δὲ ἀδυνέστερον.
 Μέγα μὲν διαφέρει καὶ οἶνε, καὶ μέλιτος ἀκρη-
 τότης ἐς ἰχὺν ἀμφοῖν. Ὅμως τοίνυν εἰ καὶ
 διπλάσιον μέτρον οἶνε καὶ ἀκρήτε πίνει τις, ἢ
 ὁκόσον μέλι ἐκλείχῃ, πολλῶ ἂν δήπε ἰχυρό-
 τερος εἴη ὑπὸ τῷ μέλιτος μῆνον, εἰ μὴ ταρα-
 σοι τὴν κοιλίην, πολλαπλάσιον γὰρ καὶ τὸ κό-
 πριον διεξίῃ ἂν αὐτέῳ.

Melicratum ¹, quod potui datur, toto mor-
 bi a) decursu ², omnino quidem hominibus bili-
 ofis ³, et quibus viscera tumore sunt obfessa, mi-
 nus est accommodatum, quam iis, qui non sunt
 ita affecti ⁴. Sed certe minus, quam vinum dul-
 ce, fitiferum est: Etenim emollit pulmones ⁵,
 atque modicam vim habet promouendi expecto-
 ratum ⁶, tussimque sedat ⁷; nonnulla enim vis
 detergendi inest melicrato, haec ⁸ tamen aliquan-
 do

do efficit, vt viscosius et glutinosius sputum fiat. Vrinæ etiam melicratum ciet ⁹ c) modice, nisi quid impeditenti viscerum ¹⁰ ipsorum vitio accedat. Quinetiam facit, vt biliosis ¹¹ excrementis alius feratur, aliquando bonis naturæ rebus ¹²; nonnunquam etiam meracioribus ¹³, quam conueniat, magisque spumantibus ¹⁴: atque id potissimum accidit biliosis, et quibus viscera prætumida sunt. Verumenimvero maiorem vim habet promouendi expectoratum, ipsumque adeo pulmonem demulcendi dilutius ¹⁵ melicratum, quam meracius. Sed certe spumantia excrementa alui, et plus æquo biliosa ¹⁶ et maxime calida meracius educit melicratum ¹⁷, quam dilutius. Tale autem alui excrementum biliosum et alia magna secum affert incommoda ¹⁸; non enim extinguit ¹⁹ hypochondriorum calorem, sed contra facit ²⁰. Tum inquietudinem et artuum iactationem affert: quinetiam intestinum et sedem ipsam exulcerat ²¹. Sed earum calamitatum ²² remedia ²³ post scribentur. Si quis igitur, omni forbitione abstinens, melicrato vtatur, pro omni potione, in morbis acutis, partim votis Medici respondebit, partim non satisfaciet ²⁴. At vero quibus sit eo vtendum conuenienter, quibus non, item et quamobrem non sit exhibendum, f) antea explicatum est. Sed tamen vulgo melicrati vis derogatur, et eius authoritas labefactatur, quod eo vtentes prosteruat, ad extremamque infirmitatem perducatur; atque ob eam causam, etiam citam mortem afferre putatur. Sed id in hominum peruagato sermone versatur, ob eos, qui suum defraudant genium ²⁵. Nonnulli enim solo melicrato in potu vtuntur ²⁶. Quasi vero vim habeat labefactandi ²⁷ et ipsum corpus infirmum faciendi, b) hoc autem non omnino sic habet ²⁸.

Bb 2

Sed

Sed aqua longe fortius est melicratum ²⁹, si id solum potui detur, nisi immoderate aluum ad excretionem irritet. Quinetiam vino albo ³⁰ tenui et paucifero et odoris experte idem quadam ratione ³¹ habet plus succi alibilis, alia ratione imbecillius ³². Etenim prout meracius vinum aut mel, sic vtriusque facultas aut elucescit, aut effoeta languet ³³. Sed certe duplam mensuram vini meraci ³⁴ biberit quis, aut tantum mellis lambendo deglutiat, multo videri possit fortior a mulsa meraciore, nisi immodice aluum subducatur, etenim plus stercoris usu melicrati efficitur ³⁵.

S C H O L I A.

1) Id est, aqua mulsa, quae in usum praesentem paratur, aestate quidem ex duodecim partibus aquae, aut, ut ego soleo, viginti quatuor et una mellis; hyeme autem ex octo vel duodecim partibus aquae et una mellis.

2) Quando scilicet ptillana uti non licet, quia siccus est morbus, et cum virium integritate sine infirmitatis metu, pepasimus expectari debet, ut in morbis acutis, spirandi difficultate, sicca tussi, et similibus.

3) Hoc est, qui bilis dominatu tenentur in temperamento, habitu, et vitae instituto.

4) Nam caeteris non ita affectis acque naturae studet, et pugnat cum morbo.

5) Id est, materiam expectorabilem, alioqui contumacem, reddit meabilem.

6) In materia crassa, non autem viscida, idque facit pulmonum vim excitando, alas eorum explicando, materiam meabilem faciendo.

7) Quae sit contentione thoracis et pulmonis, materiam molestam excludere conantis.

8) Id est, ea vis deterforia non sufficit promouendo expectorato materiae glutinosae; quod fit, ut, dum impar est materiae per accidens, ea materia glutinosior est facta, et cum pari contrariorum usu debeat oppugnari contrarium, si melicratum non sufficiat ad incidendam materiam, quae maxime est viscosa, ex accidenti reddetur viscosius.

9) Le-

- 9) Leniendo scilicet, non autem serum a sanguine secernendo, ideo Hippocrates non dicit, melicratum diureticum.
- 10) Si qua enim inflammatio viscerum, facile bilefcet.
- 11) Ante, supple, collectis, et suo synathrisino molestis.
- 12) Quod scilicet aegri ferunt alacriter, et alleuantur.
- 13) Quorum generatio in viscerum inflammatione consistit, et sunt flaua, ruffa, et crassa.
- 14) Velut fermentatione a calore praeter naturam.
- 15) Quod scilicet fit ex duodecim vel viginti partibus aquae et vna mellis, idque per se et ex euentu; per se, quia magis meabile est; ex euentu, quia non sitiferum est, nec in visceribus feruet, bilemque facit.
- 16) Quae non minus calamitatem partis, vnde manant, arguunt, quam ipsis partibus, quas peruadunt, calamitosa sunt.
- 17) Naturam stimulando ad excernendum.
- 18) Id est, deiectiones meracae, spumantes meracioris melicrati vsu in viscerosis et biliosis, quoniam in ardore viscerum perennis generatio humoris biliosi posita est.
- 19) Alexiterium et alexipharmacum alterant et vacuant: alterant qualitatibus contrariis, vacuant proprietate substantiae, tenuitate partium. Alexiterium et alexipharmacum vtrumque ἀπὸ τῆ ἀλεξίφραγμα, id est, iuuare; illud ad morsus, hoc ad potus deleterios praescribitur: sed confunditur distinctio.
- 20) Per oppressionem viscerum cum ardore coniunctam.
- 21) Sua feritate abradendo et exasperando, vnde lethales dysenteriae saepe nascuntur.
- 22) Quas meracius melicratum biliosis et viscerosis affert, dum scilicet facit, vt bile meraciore aluus feratur noua generatione, non excretionem critica.
- 23) Quibus talium humorum generatio prohibeatur, feritas infringatur, copia excludatur conuenienter naturae.
- 24) Idque pro vario delectu; nam victus tenuis et accuratus in morbis acutis loco non exhibitus, periculosus.
- 25) Atque, vt ita dicam, suae naturae sunt voluntarii inimici.
- 26) Proptereaque infirmitatis causam ipsi adscribunt, quamuis omni culpa vacet.
- 27) Ipsum per se si consideretur.
- 28) Id est, non omnino efficit per se, sed per accidens, quod scilicet vsu diuturno id, quod affluit, non respondet proportionem ei, quod effluit.

29) Id est, melicratum habet maiorem vim refocillandi vires ex qualitate dulci et substantia, quatenus nutrit. Aqua enim non nutrit, sed habet vim corpora refocillandi, reducendo scilicet ad mediocritatem corpora aestu resoluta; id quod enim nutrit, debet esse πρόσφορον καὶ ὁμόφυλον.

30) Vinum dicitur ὀλιγοφόρον, quod paucae aquae admixtione resoluitur, et vires amittit. *Galenus Comm. in part. I. huius Lib.* definit vinum aquosum, quod est aquae valde simile colore, consistentia, odoris carentia, et non manifesto calore.

31) Si sit dilutius et aluum non proritet, tunc magis nutriens.

32) Si sit dilutum, sed proritet aluum, minus nutriendo, et plus alterando.

33) Id est, vini et mellis vim auget meracitas, id est, mixtionis vacuitas.

34) Nuper commemorati, nempe albi pauciferi.

35) Quia, quibus alui perturbationem affert, iisdem robur non affert, sed infirmitatem.

N O T A E.

a) Ἐν τῇσιν ὁξείῃσι.) Haec verba omisit Duretus, quare veritas: Melicratum, quod potui datur, toto morbi decursu, ex acutorum genere in vniuersum.

b) ὁ μᾶλλον τῇ μετρίῃ.) Haec verba veritas: quae, si modum excedit, efficit, ut iusto viscosius cetr.

c) Sufficiens: in graeco enim est: ἱκανῶς.

d) καὶ διαχωρητικόν.) Legendum esse videtur: καὶ διαχωρητικόν τε καὶ τῶν χολώδεων.

e) Πολλὰ ἄν.) Optima Foesii versio: ut multa feliciter consequaris, ita non inultum successu frustraberis.

f) Recte Foesius: Maxima ex parte dictum est.

g) ἀποικιστέοντα.) Hoc Foesius recte vertit ex Cicero: ne: qui vita per inediam discedunt, quod mortis genus apud veteres non infrequens fuit.

h) Adde: et mortem accelerandi. Respiciendum enim ad ἀποικιστέοντα.

A R G V M E N T V M.

Argumentum est Hippocratis ultima periodo contentum, quo vult docere, melicratum plus succi alibilis corpori praebere, quam vinum oligophorum: sicque est distinguendum; Quicquid multum facit κόπρωσιν, illud alimentum de se corpori multum praestat; atqui ex melicrati usu maior sequetur κόπρωσις, quam ex vini pauciferi usu. Ergo etc.

²E.

Ἐἰ μὲν τοι ροφήματι χρέοιτο πτισάνη, ἐπι- V.
 πίνου δὲ μελίκρητον, ἄγαν πλισμονῶδες ἂν εἴη,
 καὶ Φυσῶδες, καὶ τοῖσι κατὰ τὰ ὑποχόνδρια
 σπλάγχνοισιν ἀξύμφορον. Προπινόμενον μὲν
 πρὸ ροφήματος μελίκρητον, ὁ βλάπτει ὁκῶς με-
 ταπινόμενον, ἀλλὰ τι καὶ ὠφελεῖ. ἐφθόν δὲ
 μελίκρητον ἐσιδεῖν μὲν πολλῷ κάλλιον τῷ ὡμῷ.
 Λαμπρὸν γὰρ καὶ λεπτὸν, καὶ λευκὸν καὶ
 διαφανὲς γίγνεται. Ἀρετὴν δὲ, ἥντινα αὐτέω
 προσδέω, διαφέρεισάν τι τῷ ὡμῷ, ὅκ' ἔχω.
 Οὔτε γὰρ ἡδεῖον ἐστὶ τῷ ὡμῷ, ἢν τυγχάνοι γε
 τὸ μέλι καλὸν ἐόν, ἀδενέξερόν μὲν τοί γε τῷ
 ὡμῷ, καὶ ἀκοπρωδέξερόν ἐστιν, ὣν ὁδ' ἕτερον εἰς
 τιμωρίην προσδέεται μελίκρητον. Ἀγχις δὲ
 χρησέον αὐτῷ τοιῷδε ἐόντι, εἰ τὸ μέλι τυγχά-
 νοι πονηρὸν ἐόν, καὶ ἀκάθαρτον, καὶ μέλαν,
 καὶ μὴ ἐυῶδες. Ἀφέλοιτο γὰρ ἂν ἡ ἐΐσις
 τῶν κακοτήτων αὐτέων τὰ πλείονα τῷ αἵχει.

Verumenimvero si quis suo iure ptissanae
 sorbitione utatur¹, superbibat autem melicratum,
 multum illud replebit, tumultumque efficiet et
 flatus excitabit, item visceribus hypochondrio-
 rum pondus inutile². At si ante ptissanam, po-
 tui detur melicratum, non laedit, ut cum super-
 bibi-

Bb 4

bibitur, sed non nihil prodest¹. Iam vero coctum melicratum aspectu pulchrius est, quam crudum; etenim absoluta perfectaue coctione, fit clarum, album, tenue, et pellucidum. Sed quas illi dotes attribuam, cum excellentia praestantiaque crudi, non habeo. Non enim suavius est, si contigerit mel optimum esse, sed certe infirmius est crudo, minusque stercoris particeps; quorum neutro, ut adiumentum afferat, opus habet²; a) proxime autem utendum est melicrato cocto, si contigerit mel impurum, malum, nigrum, nec boni odoris: Ipsa enim coctio auferre poterit depravatione eius, quae ipsum turpe efficiunt, maximam partem.

S C H O L I A.

1) Dum os humescere coeperit, et ad illud tempus melicrato solo usus fuerit.

2) Haec eo pertinent, ut doceat Hippocrates, Ptisianam esse consortis expertem, itaque valde nocet praescribere melicratum aut aquam, nisi longo, ante sorbitionem Ptisianae, intervallo.

3) Anacatharsim procurando, urinas ciendo, aluum subducendo, et oeconomiam naturalem suo statu continendo.

4) Id est, virtute, et coctione.

N O T A.

a) Melius: praecipue, ut Foefius, aut, maxime, vel etiam fere, propemodum.

DE OXYMELITE.

VI. Τὸ δὲ ὀξύμελι καλεόμενον ποτὸν πολλαχῶς μὲν εὐχρησον ἐν ταύτησι τῇσι νέσοισιν εὐρήσεις εἶναι. Καὶ γὰρ πτυάλῃ ἀναγωγὸν ἐστὶ, καὶ εὐπνοον. Καίρες μὲν τοι τοιῶς δεῖ εἶναι. b) Τὸ μὲν γὰρ κάρτα ὀξὺ εἰδὲν ἂν μέζον ποιήσῃε πρὸς τὰ πτύε-

πτύελα τὰ μὴ ῥηιδίως ἀνιόντα. c) Ἐι γὰρ ἀνά-
γοι μὲν τὰ ἐγκέρχοντα, καὶ ὀλίγον ἐμποιήσκειν,
καὶ ὥσπερ διαπτερῶσει τὸν βρόγχον, παρηγορή-
σει αὖ τὸν πλέυμονα, μαλθακτικὸν γὰρ αὐτές.
Καί, εἰ μὲν ταῦτα συγκυρήσειεν, μεγάλην αὖ
ὠφελείην ποιήσκειν. Ἐσὶ δ' ὅτε τὸ κάρτα ὅζον
ἐκ ἐκράτησε τῆς ἀναγωγῆς τῶ πτύελο, ἀλλὰ
προσεγλίχρινέ τε καὶ ἐβλάψε.

Iam vero a) oxymel¹ vulgo dictum multis
modis magnum afferre adiumentum reperies, in
morbis eiusmodi acutis² epotum: Nam expe-
ctoratum promouet et facit, vt spiritus ducatur
ex facili³. Sed certe oxymelitis sunt hi dele-
ctus⁴. Etenim, quod est meracissimum, oxymel⁵,
nihil modice facit ad expectorata, quae per se non
educuntur, et contumacius adhaerent⁶. Etenim
quibus screando frustra contenditur et tussien-
do, si ea exasperantia educat, et, vt ita dicam,
gutturis alas explicet⁷, et meatus aperiat, pul-
monemque demulceat: nam ipsum natura emol-
lit⁸. Si haec omnia consequatur, magnum sane
afferet adiumentum⁹. Sed nonnunquam ea in-
cidunt tempora, vt, quod acerrimum, oxymel
non habeat potentiam educendi expectoratum,
atque ita nocuit¹⁰.

S C H O L I A.

1) Acetum mulsum ex octo partibus aquae, vna mellis,
et aceto ad gustum: vt ex octo libris aquae, vna mellis, et
aceti vnciiis tribus.

2) Vt, dum crudi manent, et materiae praeparatione,
et meatuum libertate opus est, et cum non solum attenuan-
dum, sed incidendum.

B b 5

3) Ex-

3) Expediendo scilicet respirationis instrumenta excipientia et deducuntia, quorum impedimento parua et frequens redditur respiratio.

4) In quantitate et qualitate, et vtendi modo.

5) Hoc est, in quo acrimoniae acetosae summa sunt omnia, quale est, quod conficitur ex quadruplo aquae, duplo mellis, et simplo aceti.

6) Aut enim ea praeclare ciet, aut contumaciora reddit.

7) Obstructiones tollendo.

8) Siccitatem ab inflammatione natam tollendo, succum mellis alibilem deducendo; ac si diceret, si tale oxymel eo delectu exhiberetur, vt contumacem materiam faceret omnino meabilem, obstructiones tolleret, naturae vim excitaret, sane promouendo expectorato et spirationis libertati restituendae accommodatum esset.

9) Id est, faciet, vt spiritus ducatur ex facili.

10) Cum scilicet difficultas expectorandi in lateris infirmitate consistit, sed ipsum glutinosius reddit.

COMMENTARIUS.

Λεπτομερῶς aceti facit, vt anfractus penitissimos subeat, et caeteris, quae sunt illius generis, antecellat. Cum autem sit oxymel ex aqua, melle, et aceto, fit contemperatio qualitatum eorum, quae admiscuntur: nam aquae cruditas corrigitur ab aceto, mellis biliosa substantia ab utroque infringitur. Sic ex ea symmetria oxymel miras admedendum opportunitates nactum est. Quatuor item proposuit in oxymelite inspiciendo Hippocrates, quae in omni quoque medicamento composito notanda sunt; nempe *ἐπαγγελίαν* oxymelitis, cum dixit *τῷ πτυέλου ἀναγωγὸν: σύνθεσιν*, cum diximus ex melle, aceto, et aqua compositum esse oxymel: *ἐπιγραφὴν*, vt cum nominis originem excutimus: *καιρὸν*, vt sciamus quando, et quibus est accommodatum oxymel, vt cum docuit Hippocrates vix educere *τὰ ἐγγέχοντα*.

NOTAE

N O T A E.

a) De Oxymelite vid. Crucii Quaesita per Epist. Cap. XXXII. et Thadd. Duni, et Franc. Cigalini Epist. mutuae. Tiguri 1592. 8.

b) τὸ μὲν γὰρ.) Vulgo probabiliter putabatur, quo magis acre sit oxymel, eo maiorem vim debere habere ad sputum tenacius soluendum. Hippocrates ergo dicit, ἀδὲν ἂν μέζον ποιήσῃ, quod verto, non maiorem efficaciam habebit.

c) εἰ γὰρ ἀγάρτοι) Malim equidem ita vertere: Etenim quae tenacius in spiritus viis haerent, et stridorem efficiunt, si ea euocaret, et lubricitatem viis induceret, ac liberius guttur redderet, eiusque veluti alas explicaret, sane pulmones demulceret, quoniam ipsos emollit, et si haec omnia evenirent, insignem utique utilitatem afferret. Incidit autem, ut aliquando acrius oxymel non potuerit sputum euocare, sed glutinosius id efficiendo, homini damno fuerit. Verba: μαλθακτικὸν γὰρ αὐτέκ pro glossemate habeo.

Μάλιστα δὲ τῆτο πάχουσιν, ὅτι περὶ καὶ ἄλλως VII.
ὀλέθριοί εἰσι, καὶ ἀδύνατοι βήσσειν τε καὶ
ἀποχρέμπεσθαι τὰ ἐνεχόμενα. Ἐς μὲν ἔν
τὸδε προστεκμαίρεσθαι χρὴ τὴν ῥώμην τῷ κάμ-
νοντος, καὶ ἐλπίδα ἔχει, δίδοναι. Διδόναι δέ,
ἢν δίδως, ἀκροχλίσρον, καὶ κατ' ὀλίγον τὸ τοῖον
δε, καὶ μὴ λάβρως.

Sed haec potissimum calamitas in eos incidit¹, quibus cum alias morbus sit perniciosus², tum vero tussendi sunt impotentes, et excreandi, quae in pulmonum bronchiis concepta sunt³. In hunc ergo finem signis syllogisticis aegri vires animo complecti oportet. Et si bona spes futurae salutis affulgeat⁴, exhibere oportet⁵. Atque si exhibendi sit locus, egelidum dare oportet, et paullatim, nec plena manu⁶.

S C H O-

S C H O L I A.

1) Vt scilicet oxymelite, quod in suo genere acerrimum est, lentoris accessio fiat, et propterea maior expectorandi difficultas consequatur.

2) Magnitudine morbi, vehementia symptomatum, et infirmitate naturae.

3) Hic notanda sunt duo, quae efficiunt, ut in propinquo sit mors; funesta vis, et infirmitas naturae.

4) Si omnia, quae apparent, signa eo spectent, ut in virtute naturae spem collocare possis.

5) Vt scilicet incidendo sputum glutinosum reddat meabile, gutturis alas explicet, naturae vim excitet, et ita promouendo expectoratum, quod difficultatem spirandi parit, spiritus ducatur ex facili.

6) Ne sua acrimonia sitim excitet, ventriculi vim labefactet, eoque fiat, ut ad thoracis calamitosam vim morbi accedat infirmitas naturalis oeconomiae.

C O M M E N T A R I V S.

Porro non erit alienum admonere de tribus verbis, quibus Hippocrates in contextu usus est, τὸ πτύελον ὀλισθόν ἐμποιεῖν, τὸν βρόγχον διαπτερεῖν, τὰ πνεύμονα παρηγορεῖν. In quibus admirabiliter tria, quae ad facienda corpora fluxilia ante purgationem requiruntur, complexus est Hippocrates. Haec tria sunt vis naturae excitata, meatuum libertas, et materiae praeparatio. Galenus quidem meminit praeparationis materiae, et excitatae naturae virtutis *Comm. in part. 4. Lib. III. Acut.* Idem *Comm. in aphor. 9. Lib. II.* meminit praeparationis materiae, et libertatis meatuum; sed haec mance et inutile. Diuinus vero Hippocrates foecunda breuitate tria perstringit. Itaque verbum hoc ἐμποιεῖν τὸ πτύελον ὀλισθόν, materiae praeparationem significat. Illud vero διαπτερεῖν τὸν βρόγχον, libertatem meatuum declarat. Excitatio vero naturae vis significatur ex hoc, τὰ πνεύμονα παρηγορεῖν.

Τὸ

Τὸ μὲν τοι ὀλίγον ἔποξυ ὑγραίνει μὲν τὸ σό- VIII.
μα καὶ Φάρυγγα, ἀναγωγὸν δὲ πτυέλῃς ἐς
καὶ ἄδιφον, ὑποχονδρίῳ δὲ καὶ σπλάγχνοις
τοῖσι ταύτῃ εὐμενές. Καὶ γὰρ τὰς ἀπὸ μέλι-
τος βλάβας ταύτας κωλύει. Τὸ γὰρ χυλῶ-
δες ἐν μέλιτι κολάζεται, ἐς δὲ καὶ Φυσέων κα-
ταρρήκτικόν, καὶ ἐς ἔρησιν προτρεπτικόν, ἐν-
τέρῃ μὲντοι τῷ κάτω μέρει πλαδαρώτερον, καὶ
ξύσματα ἐμποίει. Ἐς δ' ὅτε καὶ Φλαῦρον
τῆτο ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νέσοις γίνεται, μάλιστα
μὲν ὅτι Φύσαν κωλύει περαιῶσαι, ἀλλὰ πα-
λινδρομέειν ποίει. Ἐτι δὲ καὶ ἄλλως γειοῖ,
καὶ τὰ ἀκρωτήρια φύχει. Ταύτην καὶ οἶδα
μάνην δι' ὀξυμέλιτος γινομένην βλάβην, ἥτις καὶ
αἰεὶ γραφῆς. Ὀλίγον δὲ τὸ τοῖόνδε ποτὸν,
νυκτὸς μὲν καὶ νῆσει πρὸ ροφήματος ἐπιτήδειον
προπίνεσθαι. Ἀτὰρ καὶ ὁκόταν πολὺ μετὰ
ρόφιμα ἢ, εἰδὲν κωλύει πίνειν. Τοῖσι δὲ ποτῷ
μὲνον διατρωμένοις ἀνευ ροφημάτων, διὰ τὸδε
ἐκ ἐπιτήδειόν ἐστιν αἰεὶ, καὶ διὰ παντὸς χρέ-
εσθαι τέτῳ, μάλιστα μὲν διὰ ξύσιν, ἢ τριχυσ-
μόν τῃ ἐντέρῃ, α) ἀκόπρῳ γὰρ ἔοντι μᾶλλον
ἐμ-

ἐμποιέῃ ἄν, καὶ ταῦτα κενεαγγείης παρεύσης.
 Ἐπειτα δὲ καὶ τὸ μελίκρητον τῆς ἰχθύος ἀφαί-
 ρέοιτο ἄν, ἥν μὲν τοι ἀρήγειν φαίνεται πρὸς τὴν
 ζύμπασαν νῆσον, πολλῷ ποτῶ τέτῳ χρέεσθαι.
 ὀλίγον χρεὶ τὸ ὄξος παραγέειν, ὅσον μὲνον γι-
 νώσκεσθαι. Οὕτω γὰρ καὶ ἂ Φιλέει βλάπ-
 τειν, ἥκιστα ἄν βλάπτοι, καὶ ἂ δεῖται προσω-
 φελέειν, προσωφελοῖν ἄν. Ἐν κεφαλαίῳ δ'
 εἰρησθαι, αἱ ἀπὸ ὀξέος ὀξύτητες πικροχόλοισι
 μάλλον, ἢ μελαγχολικοῖσι ζυμφέρουσι. Τὰ
 μὲν γὰρ πικρὰ διαλύεται, καὶ b) ἐκφλεγμα-
 τῆται, c) μετεωρίζομενα ὑπ' αὐτέων. Τὰ δὲ
 μέλανα ζυμᾶται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολ-
 λαπλασιᾶται, d) ἀναγωγὸν γὰρ μελάνων ὄξος.
 Γυναιξὶ δὲ τὸ ἐπίπαν e) πολεμιώτατον ἢ ἀνδρά-
 σιν ὄξος, ὑπεραλγὲς γάρ ἐστι.

Sed certe dilutius oxymel¹ os atque fauces hu-
 mectat², sed et expectoratum promouet³, et
 fitis expers.⁴ Tum hypochondrio atque visce-
 ribus ibi locatis consentaneum, et iis partibus in-
 commodis⁵ mellis prohibet; Nam quod in melle
 biliosum inest, aceti vis corrigit. Quinetiam fla-
 tus discutit⁶, et ad faciendam urinam viam affe-
 ctat⁷. Sed tamen inferiori intestino nimiam
 saepe affert humoris abundantiam⁸, ipsumque
 abradit. Itaque nonnunquam fit, ut hoc in
 mor-

morbis acutis fit calamitosum, maxime vero, quod intestinorum flatus non finat exire, atque, ut ita dicam, traicere, sed veluti sursum reuocat et recurrere facit. Huc accedit, quod diuturnus usus labefactat vires, et extremas partes refrigerat⁹. Atque vnicum hoc est incommodum, quod secum affert oxymel¹⁰, quod litteris et commendatione dignum sit. Ergo descriptum modo dilutius oxymel, de nocte, prima luce¹¹, et vacua aluo, ante sorbitionem ptissanae, potui accommodatum est, atque interiecto multo tempore, a sorbitionis usu, nihil vetat, quo minus altera sorbitionis dosis, sub vesperam, detur. At vero quibus¹² oxymelitis solo potu necessario est visitandum, sine sorbitionibus¹³, ob hancce sane causam non est consentaneum, toto morbi decursu, semper oxymelite uti; maxime vero, quod abradendo et exasperando intestinum, est permolestum¹⁴. Atque haec symptomata potissimum affert in vacuitate foecum¹⁵. In inedia adde, quod ipsum melicratum nonnihil vires labefactat¹⁶. Verum enimvero si magnam opem afferre posse videatur et prodesse, potu hoc multo uti toto morbi cursu, paucum aceti est affundendum¹⁷, tantum scilicet, ut percipi possit. Sic enim quibus incommodare solet, minimum incommodabit¹⁸, et quae sunt huius indigentia opis, multum adiumenti percipient¹⁹. Atque ut paucis absolvam²⁰, omnis, quae ab aceto vis in oxymelite micat, biliosis potius quam melancholicis²¹ prodest. Etenim amara²² diluuntur et pituitescunt, veluti subacta; nigra vero fermentantur, et maiorem acquirunt molem, incrementisque augescunt. Sed et mulieribus omnino magis bellum indixit acetum, quam viris, nam vtero²³ dolorificum est.

S C H O-

S C H O L I A.

1) In quo vis acetī non elucescit, et cuius acrimonia remissior est.

2) Refrigerando et aquae vim in penitiores partes vehendo.

3) Quia sputum contumax meabile facit.

4) Ob eamque causam melicrato praestantius.

5) Ut aestum, inflammationem, sitim, et obstructionem.

6) Oxymel non discutit flatum per se, quia calorem non habet materiae flatulentae potentem, sed per accidens, nempe parando viam materiae crassae, et oxymel, dilutius scilicet, flatum dissipat, qui in hypochondriis concepti exitum non habent, modo non sint humoris melancholici soboles, quem fermentat.

7) Non quod secernat serum a sanguine, sed partium tenuitate.

8) Labefactata scilicet primum ventriculi facultate, unde pro chylosi fit cruditas: Deinde stimulis quodammodo intestinis, et resolutis acetī acrimonia.

9) Quod scilicet aluo bellum indixerit, nec habeat multum succi alibilis.

10) Quod scilicet intestina effoeminet, et irriter eorum membranas, quibus natura sunt delicatiora.

11) Horis quatuor aut quinque ante cibum, ne se cum forbitione miscens stomacho tumultum inferat.

12) Ut quibus historia morbi est brevis, crudus morbus, integrae vires sine infirmitatis metu, quod solido corpore pituitosi et succo abundant laudabili.

13) Quia iis nec iure, nec loco uti possint.

14) Facitque, ut humores et flatum motu intestinorum peristaltico, naturali contrario, palindromen habeant inferne sursum.

15) Id est, in stercoris vacuitate ob inediam, et cibi absolutam detractionem.

16) Id est, absoluta cibi deductione a Medico praescripta, ut scilicet per liberam anacatharsim libertas spirandi restitatur.

17) Saepe, et multum vel cum ptisanæ accessione, vel pro eiusdem vacuitate, dum siccus manet morbus, et glutinosa est materia; neque melicratum sufficit ad materiae consumaciam, aut forte sitiferum est, ut in viscerosis, et biliosis.

18) Ut

18) Vt melancholicis, hystericis, aluinis; nervis, membranis.

19) Vt cruditas pleuritidis, et spirandi difficultas, quae in materiae contumacia consistit, viscerum obstructio, vrinæ suppressio.

20) Caput est ad bene utendum.

21) Praesertim his, qui atrae bilis dominatu tenentur.

22) Vt bilis flava, dilutiora fiunt ab oxymelite subacta.

23) Quia membranofus; omnibus enim membranarum bellum indixit, quas vellicat.

NOTAE.

a) ἀπόπερψ γὰρ δοῦναι.) Hunc locum aliter sine dubio legit Duretus. Verba autem: ἔπειτα δὲ καὶ cetr. non solum docent, debere illa πνευματικῆς παρεκκλίσεως ab antecedentibus non separari, verum etiam haec ita constituenda esse: μᾶλλον ἐμποιῇ ἢ τὰντα, καὶ πνευματικῆς παρεκκλίσεως. Manifestum enim est, si faeces intestinis non insint, et humorum quoque vacuitas addit, facilius posse intestina abradi et exasperari.

b) ἐκφλεγματοῦται.) Si bilis resolvitur, potest ita resolui, ut vel acris fiat, vel iners, frigida, et talem humorem pituitam nominamus.

c) μεταωριζόμενα.) Hoc neque cum διαλύεται cetr. neque cum sequentibus constare potest, quae contrarias, in atrabile factas, mutationes indicant. Duretus, quod vertit, veluti subacta, videtur mentem Hippocratis affectus esse. Sed quodnam vocabulum substituendum?

d) ἀναγωγὴν γὰρ.) Haec verba Duretus sine causa omisit, veritas autem: Acetum enim nigra per superiora euocat.

e) πολεμωτάτων.) Superlativum pro comparativo posuit, quod non rarum est. Idem occurrit apud Aretaeum de Curat. Diut. Lib. I. Cap. V. pag. 124. ἥδε γὰρ ἡ ἀφαιρέσις πολλὸν τι ἐπικαιροτάτη τῆς φλεβοτομίας.

DE AQUA.

Ἵδατι δὲ ποτῶ ἐν τῇσιν ὀξείησιν νόσοισιν ἄλ- IX.
λο μὲν ἐδὲν ἔχω ἔργον, ὅ, τι προσῆν. Ὅντε
γὰρ βηχὸς παρηγορητικὸν ἐστὶν ἐν τοῖσι περι-

Cc

πλευ-

402 Hippocratis Coi de ratione victus

πλευμονικοῖσιν, ἔτε πτυέλων ἀναγωγόν, ἀλλ' ἥσ-
 σον τῶν ἄλλων, εἴ τις διὰ παντός ὕδατι ποτῶ
 χρέοιτο. Μεσηγὺ μὲν τοι ὀξύμέλιτος καὶ με-
 λικρήτε ὕδωρ ἐπιρρόφούμενον α) ὀλίγον, πτυέ-
 λων ἀναγωγόν ἐστι, διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ποιό-
 τητος τῶν ποτῶν· πλημμυρίδα γὰρ τινα ἐμποι-
 εῖ. Ἄλλως δὲ ἔτε δίψαν πάυει, ἀλλ' ἐπι-
 κραίνει. Χολῶδες γὰρ φύσει χολώδει, καὶ
 ὑποχονδρίῳ κακόν, καὶ κάκισον ἐωϋτῆ, καὶ
 χολωδέσατον καὶ Φιλαδυναμώτατον, ὅταν ἐς
 κενεότητα ἐσέλθῃ. Καὶ σπληνὸς δὲ αὐξητικόν,
 καὶ ἥπατός ἐστιν, ὁκόταν πεπυρωμένον ᾖ, καὶ
 ἐγκλυδασικόν τε καὶ ἐπιπολασικόν. Βραδύπο-
 ρόν τε γὰρ ἐστι διὰ τὸ ὑπόψυχρον καὶ ἀπεπτον
 εἶναι, καὶ ἔτε διαχωρητικόν, ἔτε διερρηκτικόν.
 Προσβλάπτει δὲ τι καὶ διὰ τὸδε, ὅτι ἀκοπρὸν
 ἐστι φύσει. Ἦν δὲ δὴ καὶ ποδῶν ψυχρῶν ποτε
 ἐόντων ποδῇ, πάντα τὰυτα πολλαπλασίως
 βλάπτει, ἐς ὅ, τι αὐτέων ὁρμήσῃ. Ὑποπ-
 τέυσαντι μὲν τοι ἐν ταύτησι τῇσι νέσοισι ἡ καρη-
 βαρίην ἰχυρὴν, ἡ φρενῶν ἄψιν, παντάπασιν
 οἶνε ἀποχετέον. Ὑδατι δὲ ἐν τῷ τοιῷδε χρη-
 σέον,

ξέον, ἢ ὕδαρέα καὶ λευκὸν παντελῶς δοτέον
οἶνον, καὶ αἶσμον παντάπασι, καὶ μετὰ τὴν
πόσιν αὐτῷ, ὕδωρ μεταποτέον ὀλίγον. Οὕτω
γὰρ ἂν ἦσσαν τὸ ἀπὸ τῷ οἶνῳ μένος ἄπτοιο τῆς
κεφαλῆς καὶ γνώμης. Ἐν οἷσι δὲ μάλιστα αὐ-
τῶν ὕδατι ποτῶ χρησέον, καὶ ὁκότε πολλῶ κάρ-
τα καὶ ὅκω μετρίῳ καὶ ὅκω ψυχρῶ καὶ ὅκω θερ-
μῶ, τὰ μὲν πρὸς πρόθεον εἰρέαται, d) τὰ δὲ ἐν
αὐτέοις τοῖσι καιροῖσι ῥηθῆσεται. Περὶ δὲ τῶν
ἄλλων ποτῶν, οἷον τὸ κρύθινον, καὶ τὰ ἀπὸ
χλοῆς ποιούμενα, καὶ τὰ ἀπὸ σαφίδος, καὶ
σεμφύλων, καὶ πυρῶν, καὶ κνίκω, e) καὶ μύρ-
των, καὶ ῥοιῆς, καὶ τῶν ἄλλων, ὅτε ἂν τι-
νος αὐτέων καιρὸς ἢ χρέεσθαι, γεγράφεται
παρ' αὐτῶ τῷ νοσήματι, ὅπως τε καὶ τ' ἄλλα
τῶν συνδέτων Φαρμάκων.

Aquae verò, quae potui¹ datur² in morbis
acutis, nullum fane inuenio munus, quod illi
tribuendum putem³. Neque enim tussim sedan-
di vim habet⁴, in morbis pulmonum et thora-
cis⁵, nec expectoratum promouendi vim habet⁶,
sed minimum omnium⁷, si quis toto morbi de-
cursu aqua potabili vtatur. Sed certe medio lo-
co inter melicratum et oxymel aqua hausta non-
nullam expectoratum promouendi vim habet, ob

404 *Hippocratis Coi de ratione victus*

qualitatis mutationem, quae fit in his potionum generibus⁸. Etenim humoris abundantiam quandam inducit: alioqui neque fitim sedat⁹, sed b) amarefcit¹⁰. Est enim biliofa, et in bilem degenerat homini, natura biliofa, et hypochondriis molefta¹¹. Sed peior euadit, et feipfa biliofior, et vires admodum labefactat, cum in caeterorum ciborum vacuitate bibitur. Quin et lienis et hepatis molem adauget, cum aestu et incendio conflaquant, fluctuatque in aluo, ipfamque nimia humoris abundantia ftagnantem facit. Est enim in meando pigra, quod frigida fit et coctionis expers¹², nec vllam subducendi aluum aut vrinas ciendi vim habet. Ad haec mala illud etiam accedit, quod ftercoris vacuitatem afferat¹³. Quod fi frigidis pedibus¹⁴ forte bibatur, admirabile eft, quanto grauiora afferat incommoda, quocunque illa fe conuerterit suppl. ad male de parte aliqua merendum. Si vero in huiusmodi morbis acutis fufpicio fit vehementis cephalalgiae¹⁵, infignisue capitis grauitatis, aut mentis commotae et delirii¹⁶, tum certe omnino abftinendum a vino¹⁷: aqua autem in eiusmodi fignis¹⁸ vtendum, aut certe vinum aquofum et omnino album, odorisque expers¹⁹ exhibendum, et a vini haufu, nonnihil aquae fuperbibendum. Sic enim minus vini potentia caput et arcem mentis inuaferit²⁰. c) At quibus in morbis aqua potui danda²¹ fit, et plena manu et quando modica²², tum quando frigida et quando egelida, haec quidem antea a nobis dicta funt, et partim etiam in cuiusque morbi curatione dicentur. De aliis vero potionum generibus, cuiusmodi aqua hordei, et quae ab herbis viridibus concinnantur, et quae ab vva paffa et vinaceis et tritico et cnico et malo punico et aliis, cum

62-

earum potionum necessarius inciderit vsus, in cuiusque morbi explicatione dicitur; quo loco etiam caetera omnia compositorum medicamentorum genera explicabuntur.

S C H O L I A.

- 1) Ut inde excludantur omnia aquarum genera, quae bibi non possunt.
- 2) Ut fontana, putealis, pluuiialis, fluuiialis, omnis alienae qualitatis expers.
- 3) Quemadmodum caeteris potionum generibus tribui.
- 4) Quae tum influxu, tum effluxu, tum etiam humoris mansione excitatur.
- 5) Hoc loco nomen vsurpauit περιπνευματικός, quod improprie sumitur.
- 6) Non enim excitat vim naturae, nec materiam praeparat, cum non detergeat, nec incidat, nec meatus liberet.
- 7) Vini, oxymelitis, oxycrati.
- 8) Id est, saepe fit, ut oxymel sit meracius, et ratione suae meracitatis, tenuiorem sputi partem absumat, et per consequens reddat sputum ipsum contumacius, ut dictum est. Item melicratum aliquando meracius sitiferum est, et promouendi vim retardat; aqua autem haec corrigit; Sic ex accidente promouet expectoratum, si interiiciatur in potione.
- 9) Quia non sit meabilis, sed vehiculo opus habet ad eam sedandam.
- 10) Cunctando, et per corruptionem.
- 11) Id est, partibus in hypochondrio contentis, lieni et hepati.
- 12) Haec omnia aquae vitia frigidae Galenus confirmat Lib. IX. Method. med. Cap. V. cuius easdem noxas recenset, additque permultis subitam parere spirandi difficultatem.
- 13) Nisi ventriculi et intestinorum relaxatis rugis, diarrhoeam pariat.
- 14) A frigore et rigore periodico.
- 15) Ex vrinis, iumentorum similibus, quae fiunt a contento in venis flatulento spiritu, et calore praeter naturam. Lib. IV. Aph. 69.
- 16) Ex verborum absurditate, indecora corporis compositione, dissimilitudine morum.
- 17) Quod tenuitate, et calore arcem mentis inuadat.

406 *Hippocratis Coi de ratione vietus*

18) Quae signa aut cephalalgiae, aut delirii metu nos terrent.

19) Quod est expers vitiorum aquae et vini.

20) Et propterea minus cephalalgiam et delirium excitabit.

21) Vt in ardentibus febribus et synochis, quando maior ratio qualitatis, quam materiae est habenda.

22) Vt infirmiore aluo, intumesciente liene, murmurantibus hypochondriis.

N O T A E.

a) Ὀλίγον πνύλλε.) Haec verba, quae Duretus coniunxit, cum Foessio et aliis non dubitauimus ita separare, ut Ὀλίγον ad ὕδωρ referretur. Nam cum alibi, tum paulo post etiam haec vox ita posita inuenitur apud Hippocratem; ὕδωρ Ὀλίγον paucillum aquae significat. Vocabulum μεσηγνὴ indicat aquam cum oxymelite et melicrato semper inuicem assumi debere.

b) Melius hic Foessius: Sed irritat, siquidem biliosae naturae scil. hominibus biliosa est, et praecordiis mala.

c) Vertendum potius: Sed in quibus maxime ex his morbis cetr.

d) Τάδε ἐν ἀντέοις.) Proprie vertendum: suo quaque tempore, ἐν ἀντέοις τοῖσι καιροῖσι, quod tamen est in curatione cuiusque morbi, in quo conuenit aquam dare.

e) Καὶ μύρτων.) Et myrti baccis. Haec a Dureto omissa sunt.

DE BALNEO.

Λετρὸν δὲ συχνόισι τῶν νεσημάτων ἀρήγοι
 ἂν χρεομένοισιν, ἐς τὰ μὲν ζυνεχέως, ἐς τὰ
 δ' ἔ. Ἐστὶ δὲ ὅτε ἥσσον χρησέον, διὰ τὴν ἀπα-
 ρασκευασίην τῶν ἀνθρώπων. Ἐν ὀλίγῃσι γὰρ
 οἰκίῃσι παρασκεύασαι τὰ ἀρμενα, καὶ οἱ θερά-
 πευοντες ὡς δεῖ. Ἐι δὲ μὴ παγκάλως λέοιτο,
 βλάπ-

βλάπτοι τ' ἂν ἐ σμικρά. Καὶ γὰρ σκέπης
ἀκάπνε δέϊ, καὶ ὕδατος δαψιλέος, καὶ τῷ
λντρῷ συχνῷ, καὶ μὴ λίην λάβρε, ἥν γε μὴ
ἔτω δέοι. Καὶ μᾶλλον μὲν μὴ σμήχεσθαι; ἥν
δὲ σμήχεται, θερμῷ χρέεσθαι αὐτέω, καὶ
πολλαπλασίω, ἢ ὡς νομίζεται, σμήγματι, καὶ
προσκαταχῆσθαι μὴ ὀλίγω, καὶ ταχέως με-
τακαταχῆσθαι.

At vero aqua ¹ dulcis, quae lauando praescribitur, plurimis morbis confert, qui ea vtuntur. Atque inter eos aliis continenter ², aliis vero non ³. a) Sed etiam ea incidunt tempora, vt non solum ratione morbi et aegri minus vtendum sit balneo, ob infuetam minimeque accommodatam bene parandi rationem. Nam paucis in domibus balneorum instrumenta sunt in promptu, atque balneorum ministri, quales esse decet: Quod si culpa ministrorum aut instrumentorum penuria, b) non conuenienter praescribatur, multum nocet. Etenim tecto opus est, quod fumo careat ⁴, et aqua liberaliter, aequaliter, et continenter affusa ⁵, nec tamen admodum larga et affatim, nisi forte sit opus ⁶: at multo minus smegmatibus vtendum ⁷: quod si sit detergendum, tum calido vtendum est smegmate, multa aqua diluto, magis, quam consuetum fuerit, et subinde multa aqua affundenda, et c) sine intermissione ⁸.

S C H O L I A.

1) Frigida, calida simplici, et singulari, et vniuersali balneo.

C c 4

2) Vt

- 2) Vt hecticis febribus vniuersalis; nephriticis semicupium.
- 3) Vt cruda materia infirma aluo, catharrho, haemorrhagia, aut viscerum effoeta vi.
- 4) Ne capiti graue sit; ne item fumus cum aere ab aegro ducatur, sicque partes respirationi dicatas offendat.
- 5) Ne vicissitudine caloris et frigoris offendatur aeger.
- 6) Vt si iuuenis quadratus tetano correptus, aestate media tali sit aquae frigidae perfusione curandus.
- 7) In morbis acutis, in quibus id propositi habemus, vt resiccata corpora humectentur, humor acerrimus exudet, non, vt sordes detergeantur; Et deterfionis molestiam non facile ferunt, et quae detergendi vim habent, ad morbos acutos conuenienter adhiberi non possunt.
- 8) Graece legitur *ταχέως*, quod idem significat, quod *πυκνῶς*.

COMMENTARIUS.

Balnei quatuor sunt partes, aer calidus propter vaporem, qui effertur ab aqua balnei: Deinde debet esse aqua egelida: Tertio paulo calidior: A calidiore affundendum aliquantum aquae frigidae, vt rarefacta cutis paulum densetur: Quarta pars est, vt a balneo in lectum feratur aeger et sudet, sudorque detergeatur. Vfus balnei est, vt exudet humor inutilis, qui toti corpori molestus est: Deinde vt partes siccae solidaeque aquae benignitate fruantur, et humefiant; vtendumque balneo tum particulari, tum vniuersali, si corporis non adsit cacoehymia, tum enim abstinendum; Item si prima corporis regio sit impura: Tertio si adsit imbecillitas alicuius visceris, aut partis principis: vnde experientia notum est, multos, vlcus in pulmonibus habentes, in balneo exspirasse, rupta vomica. Itaque hecticis quotidianum balneum prodest, si putredinis et inflammationis internae nulla suspicio; si non sit infirmum viscus aliquod. Item in hecticis febribus prodest balneum, si horror non adsit. Nephriticis prodest particulare *ἐν τῇ διαμοίῃ*, *ἐν διεξόδῳ*, *ἐν γενέσει*. Ictericis ictero critico laborantibus.

NO-

N O T A E.

a) Haec brevius ita veritas: Interdum vero et eam ob causam balneo minus utendum est, quod id homines non recte parare sciunt.

b) Malim vertere: Non accurate vel exquisitè aliquis laetetur, plurimum inde damni sentiet.

c) Foetus vertit: Celeriter diffundenda, in graeco enim est: ταχέως μετακαταχέσθαι. An non Hippocrates ad aquam respexerit, quae ad abluendum superaffundebatur? Putauerim sane ita hunc locum vertendum esse: Dumque smegma adhibetur, multa subinde aqua affundenda est, et protinus super aegro diffundenda.

Δεῖ δὲ καὶ τῆς ὁδῆ βραχείως ἐς τὴν πύελον, XI.

καὶ ἐς εὐέμβατον, καὶ ἐς εὐέκβατον. Εἶναι δὲ καὶ τὸν α) λυόμενον κόσμιον, καὶ σιγνιλόν, καὶ μηδὲν αὐτὸν προσεξεργάζεσθαι, ἀλλ' ἄλλως καὶ καταχέειν καὶ σμήχειν b) καὶ μετακέρασμα πολλὸν ἡτοίμασθαι καὶ τὰς ἐπαντλήσας ταχέως ποιέεσθαι καὶ σπόγγοις χρέεσθαι ἀντὶ σλεγγίδος, καὶ μὴ ἄγαν ξηρὸν χρέεσθαι τὸ σῶμα. Κεφαλὴν μὲν τοι ἀνεξηράνθαι χρὴ, ὡς αὖν τε μάλιστα ὑπὸ σπόγγῳ ἐκμασσομένην. Καὶ μὴ διαψύχεσθαι τὰ ἄκρα, μήτε τὴν κεφαλὴν, μήτε τὸ ἄλλο σῶμα· καὶ μήτε νεορρόφῃτον, μήτε νεόποτον λέεσθαι, μηδὲ ροφέειν, μηδὲ πίνειν ταχὺ μετὰ τὸ λυτρὸν. Μέγα μὲν τοι μέρος χρὴ νέμειν τῷ κάμνοντι, ἢν ὑγιαίνων

ἢ Φιλόλωτρος ἄγαν, καὶ εἰδισμένος λέεσθαι. Καὶ γὰρ ποθέεσι μᾶλλον οἱ τοιοῦδε, καὶ ὠφέλειονται λησάμενοι, καὶ βλάπτονται μὴ λησάμενοι. ς) Ἀρμόζει δὲ ἐν περιπλευμονίῃσι μᾶλλον, ἢ ἐν καύσοισι τὸ ἐπίπαν, καὶ γὰρ οὐδύνης τῆς περὶ πλευρὴν, καὶ σήψα, καὶ μετάφρενον, παρηγορικόν ἐστι τὸ λωτρὸν, καὶ πτυέλων πεπαντικόν, καὶ ἀνάγωγον, καὶ ἔμπνοον, καὶ ἄκοπον. Μαλθακτικόν γὰρ καὶ ἄρθρων, καὶ τῷ ἐπιπολαίῳ δέρματος, καὶ ἐριτικόν δὲ, καὶ καρδιαρὴν λύει, καὶ ῥίνας ὑγραίνει. ε) Ἀγαθὰ μὲν ἐν λωτρῷ τοσαῦτα πάρεσιν, ὧν πάντων δεῖ. Ἦν μὲν ποὶ τῆς παρασκευῆς ἔνδειά τις ἢ, ἐνὸς ἢ πλειόνων, κίνδυνος μὴ λυσιτελέειν τὸ λωτρὸν, ἀλλὰ μᾶλλον βλάπτειν. Ἐν γὰρ ἑκάστον αὐτέων μεγάλην φέρει τὴν βλάβην, μὴ παρασκευασθὲν ὑπὸ τῶν ὑπεργῶν, ὡς δεῖ. Ἦκιστα δὲ λένει καιρὸς, οἷσιν ἡ κοιλία ὑγροτέρα τῷ καιρῷ ἐν τῇσι νέσοισιν, ἀτὰρ ἐδὲ, αἷσιν ἐσῆκει μᾶλλον τῷ καιρῷ, καὶ μὴ προελιγύθη. Ἀλλ' ἐδὲ τὰς γεγυωμένους χρὴ λένειν, ἐδὲ δὴ τὰς ἀσώδεις, ἢ ἐμετικὰς, ἐδὲ τὰς ἐπανεργμέ-

νους

νες χολῶδες, ἐδὲ τὰς ἐκ ῥινῶν αἱμορραγέοντας,
 ρ) εἰ μὴ ἔλασσον τῷ καιρῷ ῥέοι. Τὰς δὲ καιρὸς
 οἶδας. Ἦν δὲ ἔλασσον τῷ καιρῷ ῥέοι, λῆειν,
 ἢν τε ὅλον τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἄλλα ἀρήγει, ἢν
 τε τὴν κεφαλὴν μῆνον. Ἦν ἔν αἱ παρασκευαί
 ἔωσιν ἐπιτήδειοι, καὶ ὁ κάμνων μέλλῃ εὖ δέξα-
 σθαι τὸ λυτρὸν, λῆειν χρὴ ἐκάστης ἡμέρης.
 Τὰς δὲ φιλολυτρεύοντας καὶ δις τῆς ἡμέρης εἰ
 λῆοις, ἐδὲν αἱμάριοις. Χρέεσθαι δὲ λυτροῖσι,
 τοῖσι ὅλησι πτισάνησι χρεομένοισι παραπυλὸν
 μᾶλλον ἐνδέχεται, ἢ τοῖσι χυλῷ μῆνον χρεομέ-
 νοις. Ἐνδέχεται δὲ καὶ τέτοις ἐνίοτε, ἥκιστα δὲ
 καὶ τοῖσι ποτῷ μῆνον χρεομένοισιν· ἐς δὲ καὶ
 οἷσι τέτων ἐνδέχεται. Τεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ
 τοῖσι προγεγραμμένοισιν, ἔς τε μέλλῃ λυτρὸν
 ὠφελέειν, ἐν ἐκάστοις τῶν τρόπων τῆς διαίτης,
 ἔς τε μὴ. Οἷσι μὲν γὰρ προσδέεται τινος κάρ-
 τα τέτων, ὅκοσα λυτρὸν ἀγαθὰ ποιεῖ h) λῆ-
 ει, καὶ ὅσα ἂν λυτρῷ ὠφελέηται. Οἷσι δὲ
 τέτων μηδενὸς προσδεῖ, καὶ πρόσθεν αὐτέοις
 τῶν σημείων, ἐφ' οἷσι λῆεσθαι συμφέρει, εἰ δὲ
 λῆειν.

Sed

Sed et via brevis ad vas balnearium esse debet¹. Tum etiam vasis balnearii sit descensus facilis et ascensus. Quin etiam eum, qui balneo utitur, modestum esse decet, beneque compositum et constitutum a natura, et taciturnum²; tum etiam ipsum omnino feriari³: sed ministros aquam affundere et detergere. Praeterea, in promptu habere oportet temperationis varietatem⁴. Tum autem sine intermissione perfundendum corpus⁵; praeterea spongiis utendum pro strigili: praeterea nec valde ficcum corpus oleo illinendum. At vero caput omni studio reficcandum est, postquam spongia deterferis: Et cum soli capiti mador sit noxius, frigus non minus a caeteris partibus arcendum. Itaque ne caput frigoris appulsum recipiat, neque extimae partes, nec adeo vniuersus corporis habitus. Adde, quod nec potu, nec cibo saturatum corpus lauare est aequum⁶. Nec vero forbendum nec bibendum statim a balneo⁷. Enimvero illud imprimis maximi faciendum, si per sanitatem is, qui aegrotat, balnei esset cupidus, eique diu multumque assueuerit: huiusmodi hominum naturae sunt maxime balnei appetentes, atque plus adiumenti percipiunt, quam caeteri, contraque damnis augentur, si non lauantur. Caeterum magis accommodatum est balneum peripneumoniae⁸, quam febribus ardentibus. Etenim dolorem costarum et pectoris⁹ et sterni et dorsi¹⁰ sedandi quoque vim habet¹¹, d) tum etiam materiam morbificam concoquit atque educit¹², proptereaque facit, ut excludatur ex facili sputum, quibus omnibus opus est¹³. Praeterea balneum partes recreat lassitudine fractas¹⁴; etenim articulos emollit, ipsamque adeo superiorem cutim: tum vrinas ciet, et capitis grauitatem sanat, et nares

nares humectat. Sunt igitur balnei commoditates et opportunitates ad bene medendum. Sed tamen si praeparationis vna desideretur ratio, vel etiam plures¹⁵; verendum sane tum, ne nihil opis afferat, sed contra maximis damnis augeat. Etenim eorum, quae ad balneum rite administrandum praescripta sunt, si vnumquodque non bene fit paratum a ministris, ut decet, maxima secum affert incommoda. Qui per morbos plus aequo liquidiores sunt aluo¹⁶, aut quibus supra modum adstricta¹⁷ est, f) illi balneo committi non debent¹⁸; ut neque ii, quibus infirmas¹⁹ sunt vires, aut qui fastidio ciborum, aut vomitione²⁰ tenentur, aut qui biliosa eructant, aut quibus sanguis e naribus²¹ erumpit, nisi minus, quam occasio postulat, feratur. Nec ignorare debes occasiones: Etenim si pro occasione parcius fluat, quam par sit, laundus est aeger, siue totum corpus, siue caput tantum ita iuuari videatur. Ergo si singula commode sunt comparata²²; si aeger citra noxam lauacrum subire potest, quotidie laundus est. Quod si praeterea balneo delectatur, eum si quotidie bis laueris, non laedes. Satius vero est illos balneo uti, qui integram pituitosan²³, quam qui solum eius cremorem assument; etsi aliquando his etiam usus est. Qui autem potu tantum utuntur²⁴, balneum non subteant, quamquam horum aliqui ab ipso arcendi non sint²⁵. Coniicere itaque oportet ex his, quae supra ostendimus, quibus balneum, et in qua victus ratione opitulari possit, nec ne: si enim quidpiam eorum, quae ad balnei praestantiam attinent, deest; quamuis aliquid commodi ex balneo speraueris, lauari tamen non oportet. Quod si nihil horum deest, videaturque ex notis quibusdam utile fore, tum lauari praestat.

SCHO-

S C H O L I A.

- 1) Ne repentina aeris mutatione offendatur.
- 2) Quia, si facile iocorum fluctuet aestu, et sit temerarius homo, reuocabitur foris intro calor, quod aduersum est naturae. Sit taciturnus, quia si vociferetur, et loquatur diutius, accendentur pulmones, et augebitur cordis calor; sic ex vsu erit duplo magis ducere spiritum, et attrahetur calor caliginosus balnei, quod nocet.
- 3) Ne motu laborantes muscoli, plus excrementi ab aliis partibus trahant, quam ab iis exudet humoris.
- 4) Ut scilicet a calido ad egelidum, ab egelido ad frigidorem fiat egressus: Sunt enim quatuor balnei partes; aer, aqua calida, aqua frigida, sudoris deterfio.
- 5) Immersione utimur in securitate leipothymiae; si metus adsit leipothymiae, affusione continenter facta solum utendum.
- 6) Ne cruda materia ex aluo in venas rapiatur: Tamen hecticis praescribitur lac asinum ad uncias quatuor, antequam descendant in balneum: Duretus hoc non probat, priusquam lac coctum in ventriculo fuerit.
- 7) Quia excitato calore partium solidarum et totius habitus vis rapiendi praeripit occasionem et causam mitificandi et coquendi.
- 8) Nomen peripneumoniae hoc loco sumitur pro omni dolore thoracis, quia peripneumonia est expers dolorum, quos recenset Hippocrates.
- 9) Inflammatione membranae per mammariam venam affluente sanguine.
- 10) Ex sanguinis affluxu per venas thoracicas.
- 11) Materiae acrimoniam infringendo, digerendo, et immutatum partis habitum restituendo.
- 12) Naturam excitando, materiam praeparando, meatus expediendo.
- 13) Ad tollendos et sedandos dolores pulmonum et thoracis.
- 14) Materiam digerendo, calorem fouendo.
- 15) Ut in aqua, in vase balneario, in folio, in cibo et via, et aliis supradictis.
- 16) Ex ventriculi imbecillitate, et alui cruditate.
- 17) Quia his tepidum balneum reueratis poris et euocato ad cutem seroso humore, ephidrosim mouere posset, et sic aluum ficiorem reddere.
- 18) Ne maioribus incommodis augeantur.

19) Quia

19) Quia his ita constitutis, partes nobiles imbecillae fufis humoribus obruerentur, viresque magis prosterne-
rentur.

20) Ex alui impuritate, nam eiusmodi prius repurgari debent, quam balneo mergantur; ne excrementa balneo liquata, priores venas magis obstruant.

21) Ne tepido balnei calore sanguis extrorsum magis moueatur.

22) Hoc est, in vniuersum ad tutiorem balnei vsum, si tria a corporibus absint, nimirum acrium humorum copia, partium, praesertim nobilium, imbecillitas, et ciborum vel humorum cruditas, ex Galeno Lib. X. Method. med. Cap. 10.

23) Quia ex Galeno Lib. de Ptissana, ad corporis robur et nutritionem magis conducit ptissana.

24) Qui scilicet infirmiore sunt ventriculo.

25) Hi praesertim, quibus cremor ptissanae facilius coquitur, promptiusque distribuitur, quam ptissana integra.

N O T A E.

a) ἀρόμενον κόσμιον.) κόσμιον Foefius admodum concinne vertit, moderate se componat. Dureti tamen versio aeque bona, modo deleretur, a natura.

b) Καὶ μετακέραισμα.) μετακέραισμα denotat aquam calidam et frigidam, qua in vtramque partem temperatio facile fieri potest.

c) ἀρμόζα δὲ.) Secundum Dureti versionem deberet peripneumonia a febre ardente prorsus distincta esse. Sed omisit τὸ ἐπίπαιον. Vertendum igitur: Balneum vero peripneumoniae magis, quam febribus ardentibus in vniuersum, accommodatum est.

d) Breuius veritas cum Foefio: Sputum maturat, educit et facilem spirationem reddit, et lassitudines tollit.

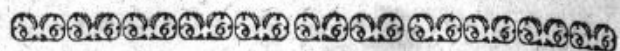
e) ἀγαθὰ μὲν ἔν.) Malim vertere: Tot igitur commoda balneum affert, quibus omnibus opus est. Verba: ὡν πάντων δὲ, Duretus transposuit, et quasi sequerentur post: καὶ ἐμπύον, quod antecedit, interpretatus est.

f) Inferendum ex graeco: Neque prius soluta.

g) εἰ μὴ ἑλασσον.) Nisi minus, quam opportunum sit, fluat.

b) λάβην καὶ ὅσα.) Non dubitavi hunc locum ita, vt factum est, emendare, quod fere conuenit cum Mercurialis et Lindenii lectione, et omnibus versionibus respondet, et, quod praecipuum, sensus manifeste postulat.

HIP-

HIPPOCRATIS MAGNI

SECTIO PRIMA

LIBRI SECVNDI

E P I D E M I O N.

INTERPRETE ET ENARRATORE

LVDOVICO DVRETO,

SEGVSIANO

A R G V M E N T V M.

Constitutio seu Sectio prima, qua scilicet temporum ac tempestatum vires, morborumque, qui ab iis principia causasque ducunt, species, magnitudo, atque motus continentur in uniuersum.

- I. a) **A**νθρακες ἐν Κρανῶνι θερνοί. ὕεν ἐν κόλμασι ὕδατι λάυρω δι' ὅλη. Ἐγένετο δὲ μᾶλλον νότω.

Carbunculi ¹ Cranone ² aestiui ³ suppl. grafsabantur; rapidis cum summo aestu continenter aquis pluebat, idque tempestate magis austrina ⁴.

S C H O L I A.

1) *Carbunculi*, hoc est, vlcera quaedam crustosa cum partium vicinarum inflammatione, picis modo candente, cum pulsu et renixu atque dolore coniuncta. Carbunculorum materia duplex, vna sanguis exustus, qui in atram bilem degenerat, et est crusta cinericia: altera, sanguis est quidem eiusmodi crassus, sed cum ichore quodam venenato coniunctus. Carbunculus tres ob causas dicitur; tum quod crustam

flam ambustis similem habeat, tum quod instar carbonis de-
flagret, tum quod exurat.

2) In vrbe illa Theſſaliam, in conuallibus Tempes, ſita,
quae ventis perflatur auſtrinis.

3) Id eſt, qui tempeſtatis illius naturam ſequabantur,
generatione ſcilicet noui humoris, non familiaris cuiusque
naturae ſuppreſſione.

4) Quae cerebro, nervis, et integritati humorum bellum
indixit.

N O T A.

a) De his carbunculis vide ſis, quae diſputata ſunt in-
ter Cl. Viros Werlhofium et Hahnium de Variolarum Anti-
quitatibus.

Καὶ ὑπεγίνοντο μὲν ἐν τῷ δέρματι ἰχώρες, II.
ἐγκαταλαμβάνομενοι δὲ ἐθερμαίνοντο, καὶ κνησ-
μὸν ἐνεποίεον. Εἴτα Φλυκταινίδες ὥσπερ πυ-
ρήκαινοι διανίσταντο, καὶ ὑπὸ τὸ δέρμα καί-
εσθαι ἐδόκεον.

Ichores⁵ acuti ſubnaſcebantur⁶; qui demum
concluſi cum incaleſcerent⁷, pruritus excita-
bant; indeque puſtulae, ambuſtis conſimiles⁸,
erumpebant, tanto ſub cute ardoris ſenſu, vt
exuri videretur.

S C H O L I A.

5) Seroſi humoris maligna qualitate praediti, omniſque
peſaſmi expertes. Quid ichor, et quomodo ſumendus ſit
hoc loco, Galenus declarat in Comm. in part. 38. Sect. 2. Lib. VI.
Epidem.

6) Exitumque non habebant, effoeta naturae vi.

7) Et in atram bilem conuerterentur.

8) Ac ſi ferro candente excitatae fuiſſent: Vbiunque
ſeri bilioſi et venenati copia eſt, generatio perennis, atque
ſuppreſſio; ibi carbunculorum magnus ſit prouentus.

D d

Ev

III. Ἐν κάυμασιν ἀνδρείης οἱ πυρετοὶ ἀνιδρώτες τὰ πλεῖστα. Ἐν τστέοισιν δὲ ἦν ἐπιφεκάση, ἰδρωτικώτεροι γίνονται κατ' ἀρχάς. α) Τὰυτα δυσκριτότερα μένει, ἢ ἄλλως, ἀτὰρ ἥσσον, εἰ μὴ εἴη διὰ τὰυτα, ἀλλὰ διὰ τῆς νόσε τὸν τρόπον.

Cum aestu coelum incanduit atque fuit fudum omnino, febres existunt, maximam partem sudoris expertes⁹; Sed in his tamen si vel stiriis pluerit exiguis, sudoribus illae febres abundant initio¹⁰; atque haec sunt sinistri magis iudicii¹¹, quam si aliter contingeret: sed minus¹², si non ab austrinis pluuiis sudorem profundant, sed peculiari ipsius morbi natura¹³.

S C H O L I A.

9) Ab exhausto humoris, qui sudoris materia est, quamuis in promptu sit causa effectrix.

10) Ardoris vi, humorem excrementitium foras euocantis, et leui opera exhaurientis. Cum coelum rapidis impluit imber aquis, nimbus dicitur: ὁμβρος dicitur quid medium inter nimbum et ψεκάδα; ψεκάς dicitur tenuis et mollis pluuias, et cum pluit stiriis mollibus.

11) Cum scilicet ad bilis procreatae et suppressae copiam, vi ardoris noua accedit putredinis causa.

12) Id est, non acque formidabiles sunt illae febres.

13) Sudor manet supple.

N O T A.

α) τὰυτα δυσκριτότερα.) Verba ἢ ἄλλως et εἰ μὴ εἴη διὰ τὰυτα, videntur interpretibus maximas molestias creasse. Puto Hippocratem velle, febres, sub squalidis aestibus ortas, si ab initio morbi sudores expresse- rint, difficilius iudicari, quam si alio tempore aeger sudauerit. Minus tamen difficulter iudicari, si per naturam morbi, cum prima febre, sudor

fudor prodeat, quam si propter tempestatem. Transpositio verborum, ἀλλὰ διὰ τῆς νόσου τρόπον, et illorum εἰ μὴ αἴτιον διὰ τούτου non parum obscurare hunc locum videntur. Plerique interpretes τὸ δυσχερότερον putant verba: πυρετοὶ ἀνιδρωῦντες respicere, neque nego, hanc expositionem admitti posse. Sed sudor, qui ab initio fluit, eo, quod humidum corpori detrahit, crisin morbi difficiliorem facit, quam si nullus prodierit. Et, si illam expositionem admittimus, quid fiet cum verbis, ἢ ἄλλως?

Οἱ καῦσοι ἐν τῇσι θερυνῇσι α) μᾶλλον γίνονται, καὶ ἐν τῇσιν ἀλλήσιν ὥρησιν, ἐπιξηραίνονται δὲ μᾶλλον θέρους. IIII.

Febres ardentes¹⁴ aestivis temporibus et tempestatibus magis fiunt¹⁵, quam aliis anni temporibus¹⁶; sed tamen illae¹⁷ ingrauescunt et exacerbantur magis aestate¹⁸.

S C H O L I A.

14) Sine intermissione cum linguae scabritie, et inextinguibili siti coniunctae.

15) Seri biliosi generatione, nec non in venulas arefascas attractione.

16) Hoc est, febres ardentes sunt aestuanti coelo congeneres, et eadem non solum efficientis causae, sed suscipientis naturam sequuntur.

17) Cum coelum aestu incanduit.

18) παροξύνονται legendum est, non ξηραίνονται, ut in graeco codice.

N O T A.

α) μᾶλλον γίνονται.) An non μᾶλλον primo loco tollendum est? Hippocratis enim haec sententia est: Febres ardentes et aestate, et alio anni tempore fiunt, aestate tamen, ob siccitatem, magis ardentes fiunt, et quasi extorreat. Legendum enim sine dubio, ἐπιξηραίνονται. Nam παροξύνονται, si in codicibus inuenitur, e margine, tanquam glossema τῶ ἐπιξηραίνονται, in textum receptum est.

Dd 2

Φθι-

- V. Φθινοπώρῃ μάλιστα α) θηριώδεις, καὶ ἡ καρδιαλγία, β) καὶ τοὶ καὶ αὐτὴ ἥσσουν κακουργεῖν αὐτῶν, αὐτῶν τῶ νοσήματος τέτῳ ἐόντος. γ) Αἱ ἀσκαρίδες δέλης ὁμοίως τέτῳ. καὶ ἐκείνα τινικαῦτα ὀχλέσιν τῆς ἡμέρας τὰ πλεῖστα, ἢ μόνον διὰ τὸ μάλλον πονέειν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ διὰ σφὰς ἐωυτάς.

Autumno potissimum ferini morbi gignuntur¹⁹; atque dolor cordis et stomachi²⁰. Ascarides vesperi similiter huic²¹, et illi tunc instant in die plerumque²², non solum ideo, quod magis affligunt, sed etiam ipsi per se ipsos²³.

S C H O L I A.

19) Vt tabes, maniae, lumbrici, scilicet ab ortu arcturi ad occasum vergiliarum.

20) Quamvis haec affectio sit minus calamitosa, quod propria sit autumno.

21) Vermes sunt tenues et teretes, quibus fere sedes in recto intestino et sphinctere musculo.

22) Quo tempore magis vexant ascarides; quibus origo est a cruda materia, et crapula.

23) Quadruplex feritas est, prima lumbricorum; secunda feritas destillationis; tertia maniae; quarta cancri et elephantiascos, vid. Galenus in Comm. in Sent. 14. Lib. VI. Epid.

N O T A E.

α) θηριώδεις.) Horum verborum optima interpretatio est Foessii, qui vermium omne genus indicatum ab Hippocrate esse docet, quod intus in visceribus generari soleat; quod ipsa καρδιαλγία, a locorum propinquitate orta, confirmat, cui aliter inter malignos morbos, locus, isque primus, dari non potuisset. Sed cur subiicit Hippocrates; αἱ ἀσκαρίδες δέλης ὁμοίως τέτῳ, si θηριώδεις ad animalcula pertinet, quae in intestinis nascuntur? An θηριώδεις peculiare vermium genus indicat?

dicat? quod autumnno se maxime manifestet, et oris ventriculi dolorem faciat, vt ascarides eundem affectum vespertino tempore excitent.

b) Καὶ τοι καὶ αὐτὴ.) Etsi hic (dolor), dum ille morbus viget, minus infestus est. Haec verba a Dureto omissa sunt. Sed non satis constat, de quo morbo Hippocrates loquatur, an de animalculis ipsis, an de oris ventriculi dolore. Si illud, videtur Foessio accedendum esse, qui *Θηριῶδες* legit. Si hoc, ἢ subintelligendum est. Sensus autem hic est. Dolor oris ventriculi, vbi vermibus accedit, id est, symptoma est, minus malignus est, quam si per se ipse morbus est. Et hoc sane Hippocratem voluisse crediderim, nisi obstarent verba *ὁμοίως τῷ*.

c) καὶ ἀσκαρίδες.) Haec quam optime ita vertas: Ascarides vesperi, seu, quando dies inclinatur, adeoque simili autumnino tempore, tanquam anni vespere, infestant. Eaque animalcula hac in primis diei parte, turbas excitant, non solum, quod tum magis afflicta corpora dolor excipit, verum etiam, quia ipsa sua sponte (scilicet fame stimolata) feruntur ad intestina inuadendum.

a) Ἐν Φθινοπώρῳ ὀξύταται νόσοι καὶ θα- VI.
νατωδέσταται τὸ ἐπίπαν, ὅμοιον τῷ δαίλης παρο-
ξύνεσθαι, ὡς τῷ ἐνιαυτῷ περίοδον ἔχοντος τῶν
νόσων, οἷον ἡ ἡμέρῃ τῆς νέσθαι, οἷον τὸ δαίλης
παροξύνεσθαι. Τοιοῦτον τῆς νέσθαι καὶ ἐκάστης
κατασάσιος πρὸς ἀλλήλας, ὅταν μήτι νεωτε-
ροποιηθῇ ἐν τῷ ἄνω εἶδει, εἰ δὲ μὴ, ἀλλῆς ταύ-
τα κατασάσιος ἂν ἄρχοι.

Autumno acutissimi morbi ²⁴ et funestissimi ²⁵;
In vniuersum simile ²⁶, vt vesperi recrudescent,
vt quod annus habeat circuitum vniuersalem
morborum, vt quisque dies morbi priuati; et
quale est idipsum vesperi recrudescente, eiusmodi

Dd 3

fere

fere est morbi cuiusque, aut omnium tempestum inter se conditio; praesertim si nihil nouatum fuerit, exacta praeteritorum temporum historia²⁷; sin minus, alterius temporis tempestatem consequitur.

S C H O L I A.

24) Symptomatum vehementia.

25) Hoc est, cacoethia, venenata humoris qualitate, inflammatione, impedimento partium, quarum officio vita carere nequit, curandi difficultate, quod cum biliosi humoris cacoethia coniuncta sit cruditas, tum propter ipsius temporis inaequalitatem.

26) Id est, commune omnium morborum autumnalium.

27) Ac si diceret, existunt tempora, in quibus vis maior suppressionis, quam generationis.

N O T A.

α) Ἐν φθινοπωρίῳ.) Mihi sane totus hic locus, a Dureto versus, obscurior esse videtur, quam ut inde fere commodus quidam sensus elici queat. Et quamuis etiam graeca minus plana et intellectu facilia sint, satis tamen apposite ita verti possunt: Autumnus in vniuersum acutissimos morbos, maximeque exitiales gignit, similiter ut vespere morbi exacerbantur et grauiiores fiunt. Nam inter annum et diem ea similitudo intercedit, quod sicut ille omnium morborum circuitum, et autumnali tempore eorum nouas accessiones habet, ita dies singulorum morborum, qui vespere exacerbantur. Haec autem contingunt, si morbi et anni constitutio inter se similes fuerint, nisi, aeris natura mutata, et in hac aliquid mutatum fuerit. Tum enim morbi in aliud anni tempus incident, et orientur; quare et ipse annus eiusque partes ita procedere, ac se inuicem habere debent. Cum enim constantia suiue similia anni tempora sunt, et singulorum mutatio ordine et tempestiue fit, bene morati cetr. Τῷ δ' ἄλλῃ παραζήνεται non placet, malim τὸ, ut respondeat ὁμοίον, et denotet, vespertinas accessiones acutis autumnis morbis similes esse. Ad hunc vero locum et sequentia conferri merentur plura, quae in Lib. de Humor. Part. III. in hunc sensum dicta sunt.

Ως

Ὡς καὶ τὸν ἐνιαυτὸν πρὸς ἑαυτὸν ἔτος VII.
ἔχειν. Ἐν τοῖσι καθεσέωσι καιροῖσι καὶ ὥραι-
ως τὰ ὥραϊα ἀποδιδῶσιν ἔτεσιν, εὐσαθέες, καὶ
ἐυκρινέσονται αἱ νόσοι, ἐν δὲ τοῖσιν ἀκατάστατοι-
σιν, ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι. Ἐν γὰρ πε-
ρίπτῳ ὅταν τι ἐκλίπῃ ἢ πλεονάσῃ ἢ πνευμάτων,
ἢ μὴ πνευμάτων, ἢ ὑδάτων, ἢ αἰσχυμῶν, ἢ καυ-
μάτων, ἢ ψύξεων.

Quae cum ita sint, potest perspicui, annum
ad se redire, id est, anni partes ita se habere, de-
finitis septem anni temporibus atque partibus,
ac tempestive²⁸ representantibus tempestates par-
tium singularum proprias²⁹, bene morati fiunt
morbi et secundi iudicii³⁰; incertis vero et in-
constantibus³¹, finistri iudicii³², ut Perinthi con-
tigisse vidimus, cum deest aut redundat quidpiam
ventorum, aut tranquillitatis, aut pluuiarum,
aut ficitatis, aut aestus aut frigoris.

S C H O L I A.

28) Id est, loco et conuenienter.

29) Ut ventos, tranquillitates, pluuias, et caetera.

30) Qui ad salutem iudicantur, sua quisque propria,
crisi, sine ullo periculi aut recidivae metu.

31) Cum nec tempestates propriae, nec tempori coordi-
nantur.

32) Magnitudine causae, symptomatum vehementia, et
naturae infirmitate.

Τὸ δὲ ἕαρ τὸ ἐπίπαν ὑγιεινότατον καὶ ἥκιστα VIII.
θανατῶδες.

Dd 4

Ver

424 Hippocratis Magni Sectio prima

Ver autem saluberrimum est, minimeque funestum.

IX. Πρὸς τὰς ἀρχὰς σκεπτέον τῶν νέσων εἰ αὐτίκα ἀνθῇ. Δῆλον δὲ τῇ ἐπιδόσει. α) Τὰς δὲ ἐπιδόσεις τῇσι περιόδοις.

Patefacta morborum genesi, atque idea, initio³³ attente considerare et animo complecti oportet, ociusne an tardius florescant morbi³⁴; id autem perspicuum fit incremento³⁵; ipsas autem accessiones symptomatum periodis et circuitibus³⁶.

S C H O L I A.

33) Id est, simul atque medicinam aegro facere institueris.

34) Id est, celerius aut tardius ad vigorem perveniant, ut scilicet ex brevis aut diuturnae historiae perspicentia ad eam legem diactam instituas, qua naturae vires ad confirmandum et triumphandum instituantur, non opprimantur.

35) Ob mutationem et vehementiam irritata natura, et inchoata coctione.

36) Tum vniuersalibus, tum particularibus. Epidosis est accessio symptomatum. Endosis remissio.

N O T A.

α) Τὰς δὲ ἐπιδόσεις) Vertendum sine dubio est: ipsa autem incrementa ex circuitibus cognoscuntur. Atque ex his, pariter atque ex accessionibus, quae in periodis fiunt, crises innotescunt. Videndum autem est, an illae accessiones celerius aut tardius fiant, an diutius durent, nec ne, tuncque vehementiores sint, an minus.

X. Καὶ αἱ κρίσεις ἐντεῦθεν δῆλοι, καὶ τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοις παροξυσμοῖσιν, εἰ πρωιαιτέρον ἢ ὅ, καὶ εἰ πλείονα χρόνον ἢ ὅ, καὶ εἰ μᾶλλον ἢ ὅ. Πάντων δὲ τῶν συνεχέων, α) ἢ δια-

διαλειπόντων ἢ χρόνιων, b) καὶ τρωμάτων καὶ
πτυέλων ὀδυνωδῶν καὶ Φυμάτων Φλεγμοναῖ.
καὶ ὅσα ἄλλα ἐπιφαίνονται ὕψερων. Ἴσως δὲ
καὶ ἄλλων πρηγμάτων κοινῶν τὰ μὲν θάσσον,
βραχύτερα, τὰ δὲ βραχύτερον, μακρότερα.

Inde crises ipsae ³⁷, atque in paroxysmis periodicis, si celerius accedant, aut non; tum diutius protrahantur, aut non, et vehementius infestant, aut non; quin omnium febrium continuarum aut intermittentium acutarum et diuturnarum vrinæ ³⁸, aut deiectiones aut sputa, et tromatum ipsorum et phymatum inflammationes, vel quaecunque post apparere dicuntur, fortasse et aliarum rerum communium ³⁹, quo celerius fiunt et apparent, breviores fore morbos, ostendunt, contra, quod tardius, tardiores.

S C H O L I A.

37) Quae irritatae naturae coctionis et excretionis sunt consequentes. Cum humor impetum facit et ὄργῳ, sicque natura irritatur, crisis fieri potest, etiam incocta materia, ut in Metone apparuit *Lib. I Epid. Aeger. VII.* Crisis fit etiam concoctione, ut cum materia excocta est, salutariter excernitur, idque opus est fieri in fixis humoribus. Vbicunque irritatur natura, concoctio fit celeris, et putredo adest celeris, crisis quoque est celeris; unde in quartana febre putredo tarda, concoctio tarda, et tarde irritatur natura; itaque tarda crisis.

38) Crudae, coctae, aut pravae.

39) Quae celeriter cadunt in morbos et communiter.

N O T A E.

a) Ἡ διαλειπόντων) Recte Lindenius: διαλειπόντων ἢ χρόνιων cetr. Cum enim de febribus hic praecipue sermo sit, διαλειπόντων non intermittentium vertendum est, sed remittentium, aut quae sic desinunt, ut tantum minuatur aliquantum ex febre, non autem ex toto sequatur integritas. In quibus hoc, illi χρόνιοι sunt.

D d 5

b) καὶ

426 Hippocratis Magni Sectio prima

b) καὶ τραυμάτων) Hic locus non vno nomine pro difficili haberi debet. Verba; καὶ ὅσα ἄλλα indicant, Hippocratem de iis dicere, quae pro symptomatibus τῶν συνεχίων χρονίων haberi possunt. Apparet quoque in verbis, καὶ τραυμάτων etc. horum aliqua certissime proponi. Cum in his verbis φλεγμοναὶ vnicus nominatiuus sit, credi posset τραυμάτων cetr. huc referri debere. Et ab hac sententia alienus non essem, nisi parum intelligerem, quid sit φλεγμονή πτυέλων ὀδονωδών. Foësius vult singula vocabula, nempe τραυμάτων cetr. per se stare, et totidem symptomata indicare. Verum nonne abhorret a loquendi ratione, genitiuos pro nominatiuis ponere? Quod si vero et non abhorreret, secundum Foësii expositionem, haec non tam symptomata essent, quam crises, de quibus tamen non videtur hic sermo esse. Omnibus accurate perpensis, eo inclino, vt τραυμάτων cetr. ad φλεγμοναὶ referenda putem. Per τραῦμα vulnus, per φύμα tuberculum, abscessum intelligo. Haec si adfuerint ante, quam aliquem morbus occupauit, videndum, an in morbo ipsis inflammatio accedat. Sed quid faciendum cum πτυέλων ὀδονωδών? An accipiendum pro parte, ex qua prodit? nempe, ut ponatur homo, ante morbum tussi humida cum aliquo dolore laborasse, quo pectus afflictum fuit, quod nunc etiam inflammatio occupat. Forte autem vitium est in voce πτυέλων? Caeterum quod Duretus de vrina et deiectionibus adiecit, in reliquis Editionibus non inuenio. Sed iam ante vidimus, Duretum aliqua modo addere, modo omittere. Et hoc ipsum probabile reddit, vel Codice quodam usum fuisse, de quo parum constat, vel memoriae nimis confisum, conuersionem sine graeco textu confecisse.

XI. Καὶ ἐν περιόδοις τὸ ἐπιπρωιάτερον, καὶ ἄλλης ἐπιδόσης ἀπαυδῶσης τῆς νόσου. Καὶ γὰρ τῶν παραχρῆμα α) ἀπολλυμένων, ταχύτερα αἱ κρίσεις, ὅτι ταχέες οἱ πόνοι, καὶ συνεχέες καὶ ἰχυροί.

Sed tamen ita periodicarum febrium comparata est ratio, vt morbus non recipiat celeritatem

rem accessionem, cum aliorum symptomatum accessione ⁴⁰. Etenim eorum, qui celerius opinionione intereunt ⁴¹; celeriores sunt crises ⁴², quod celeriter et continenter et vehementer laborum summa sint omnia.

S C H O L I A.

40) Quae symptomata dicuntur *ἐπιγεγόμενα*.

41) Vt Philisci.

42) Ad mortem repentinae mutationes.

N O T A.

a) *ἀπολλυμένων*) Hoc verbum interpretes de aegris accipiunt, ac vertunt, intereunt. Sed cum toto hoc loco de morbis dictum sit, non de aegris, interpretari non dubito: interficiunt.

Τὰ δὲ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον, μὴ ἀντίκα XII.
ἐπιφανέτω.

Quae vero secundum aegri salutem, iudicandi vim habent, ne statim appareant ⁴³.

S C H O L I V M.

43) Id est, criticae causae, editis pepasmi signis: Nam quo tempore natura morbificis causis opprimitur, estque humorum cruditas, non potest quidquam excerni salutariter.

Τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, τὰ μὲν θανατώ- XIII.
δεα, τὰ δὲ δύσκριτα.

Quae iudicandi vim habent, vel iudicatoria, signa et causae ac signa diei critici ⁴⁴, non iudicantia ⁴⁵, alia quidem funesta sunt ⁴⁶; alia vero sinistri iudicii ⁴⁷.

S C H O L I A.

44) Et criseos ipsius, causae item criticae per abscessum, vel excretionem.

45) Id est, indicandi et iudicandi facultate carentia, quae frustra sunt et frustra apparent.

46) Id

428 *Hippocratis Magni Sectio prima*

46) Id est, si cum iis sint coniuncta symptomata, omnino funesta, partibus ipsis, unde manant, et quo feruntur, calamitosa; crisima, sunt signa; crisima, causae; crisima, dies critici; crisima signa ad tempus crisis, ut vrina cocta quarto die, *Lib. IV Aphor. 70.*; alia ad speciem criseos apparent, ut rubor genarum, venae micantes, distentio hypochondriorum, et similia.

47) Quae morbi motu, non vi naturae fiunt, si modo sine symptomatis funestis maneat humoris morbifici cruditas.

XIV. Τὰ προκρινόμενα, ἢν ὡμῶς κριθῇ, ὑποσφοφαί, ἢν δὲ μὴ, ἀκρισία. Γένοιτο δ' ἂν καὶ ὀλέθρια τὰ μὴ σμικρά.

Quinetiam, quae ante diem iudicantur ⁴⁸, si cum cruditate iudicium habuerint, recidivae accidunt ⁴⁹; sin minus, sinistrae aut nullae omnino crises. a) Existunt etiam huiusmodi funesta, quae non sunt exigua ⁵⁰.

S C H O L I A.

48) Symptomatum vehementia et causae magnitudine, ut in Metone, et ictero sexti dici, *Lib. Epid. I. Aeger. VII.*

49) Superstite morbi foco.

50) Ut cum abscessus sit, aut excretio naturae potens.

N O T A.

a) Melius vertisse videtur Foësius: Perniciosae quoque euadunt, si modum excedant.

XV. Ὅσα κρίσιμα σημεῖα γινόμενα τὰ αὐτὰ ταῦτα μὴ γινόμενα δύσκριτα. Τὰ ἐναντία δὲ σημαίνοντα κακὸν ἔμνον, ἢν παλινδρομέη, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχαίας Φύσιος τὰ ἐναντία ῥέποντα, ὥσπερ καὶ τῶν κακῶν σημεῖον ἐπὶ ταυαντία ῥέποντα.

Quae-

Quaecunque iudicatoria signa specie sunt, si eam vim indicandi aut iudicandi non habeant, sunt a) sinistri iudicii; contraria vero toto genere et naturae infesta malum prae se ferunt, non solum, si eo, unde manavit, recurrat, sed quae contra pristinae suae naturae conditionem, cursum huc aut illuc inflectunt, ut et ex malis toto genere signis quaecunque contraria incidunt⁵¹.

SCHOLIA.

51) Verum eninvero abscessuum distinctionem an convenienter et secundum morbi naturam, tum vero fiantne κατ' ἔξιν. Tanta enim vis eius, quod dicitur κατ' ἔξιν, ut si omnia secundum naturam fiant, et hoc unum desideretur, bene tamen cum aegro non agatur.

NOTA.

a) Malim vertere; difficilem iudicationem faciunt, et sic etiam paullo ante.

Θεωρεῖν δὲ ἔτω δέ, a) χρωμάτων, συμ- XVI.
πτώσεων φλεβῶν, ὀγκων ὑποχονδρίων, ἀναρρο-
πίων, καταρροπίων.

Animo complecti oportet colores⁵², venas collapsas⁵³, tumores hypochondriorum⁵⁴; b) sursum deorsumue inclinantium.

SCHOLIA.

52) Contra naturam, qui in oeconomiae naturalis vitio focum habent perennem.

53) Id est, quarum pulsus non cernitur, aut quae non conquiescunt. Micatio arteriarum apparens sine tactu, signum symptomaticum est plenitudinis; quamquam fieri possit in his, qui laborant foedis coloribus, ut a resolutione melancholici succi, flatus sequatur, qui palpitationem cordis et arteriarum micationem generet.

54) Aut contra eorundem hypochondriorum aequalitates.

NOTAE.

a) χρωμάτων) Omnes fere Codices βρωμάτων habent, quod maxime cibi potusque quantitatem, adeoque πλεθώραν secun-

430 *Hippocratis Magni Sectio prima*

secundum Foesium, indicat. Sine dubio in *χρυσμάτων* id mutavit Duretus, quoniam de coloribus plura in Libro de Humoribus, quae ad crises diiudicandas pertinent. Idem et Caluus fecit, quos adeo sequi non dubitavi.

b) Malim: morbi ad superiora, vel ad inferiora inclinationes.

XVII. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν τοιούτων, ὅιον ἀποφθερστέων οἱ τιτθοὶ προσιχναίνονται, ἐδὲ γὰρ ἐναιτίον, ἐδὲ βῆχες χρόνια, ὅτι ὄρχιος οἰδήσοντας παύονται. Ὁρχίς οἰδήσας ἀπὸ βιχέων, ὑπόμνημα κοινωνίης, σιθέων, μαζῶν, γονῆς, Φωνῆς.

Quinetiam multae significationes et certae ex his petuntur⁵⁵, ut mulierum abortientium⁵⁶ mammae extenuantur⁵⁷, nec id contrarium est⁵⁸; nec quod diuturnae, tussis teste intumescente, cessant, a) et contra tumidus a tussis testis argumentum memorabile est societatis⁵⁹ mammarum, geniturae, et feminis, vocis.

S C H O L I A.

55) Scilicet ex naturali partium sympathia.

56) Quae ante diem foetus excludunt.

57) Inopia alimenti.

58) Id est, non est contra naturam.

59) Generis similitudine, vaporum communione, et operis societate.

N O T A.

a) Aptius haec ita vertas: Talis igitur testium tumor, ob tussim ortus, nos quidem communionis commonefacit, quae pectori et mammis et geniturae ac voci intercedit. Vid. Lib. de Humoribus. Part. II. §. 28.

XVIII. Ἀποσάσις ἢ διὰ φλεβῶν, ἢ δι' οἰσέων, ἢ νεύρων, ἢ δέρματος, ἢ ἐκτροπέων ἐτέρων. *χρη-
σαι*

σαὶ δὲ αἱ κάτω τῆς νόσου, οἷον κερσοί, ὁσφύος
 βάρεα ἐκ τῶν ἄνω. c) Ἀριστα δὲ μάλιστα αἱ
 κάτω, καὶ αἱ κατωτάτω κοιλίης καὶ προσω-
 τάτω ἀπὸ τῆς νόσου, καὶ αἱ κατ' ἔκρυν, οἷον
 αἶμα ἐκ ῥινέων, d) πύον ἐξ ὠτὸς, πτύαλον,
 ἔκρυν, e) κατ' ἔκρυν, οἷσι μὴ ταῦτα, ἀποσάσεις,
 οἷον ὀδόντες, ὀφθαλμοί, f) ρίς, ἰδρώς.

a) Abscessus ⁶⁰ per venas atque arterias ⁶¹, aut
 nervos ⁶², aut per ossa ⁶³, aut nervos ⁶⁴, aut cu-
 tim ⁶⁵, aut per alia diverticula, bono sunt, qui
 b) infra morbum oboriuntur ⁶⁶, ut varices ⁶⁷, tum
 lumborum grauitas superne inflexo cursu: Atque
 illi sunt optimi abscessus inferiores ⁶⁸. Praeterea
 apostafes illae sunt optimae ⁶⁹, quae a morbo re-
 motissimae ⁷⁰, et quae per excretionem, ut san-
 guis e naribus, pus ex aure, sputum, vrina; qui-
 bus vero non contingunt abscessus, erunt velut
 dentes ⁷¹, oculi, nares, sudor ⁷².

S C H O L I A.

60) Materiae morbificae, et morbi ipsius, tum per ex-
 cretionem, tum per materiae decubitus.

61) In haemorrhagia, in purulenta vrina peripneumo-
 niae critica.

62) Qui sensum et motum impertiuntur, ut hypochyma
 oculi, paraplegia, quae in apoplexiam cadit, ischias in coli-
 cum dolorem.

63) Ut, quaecunque ossa vitium attingunt, incremento
 prohibentur. *Galenus Cap. I. Lib. de ossibus* ait, quoties
 νεῦρον legitur absolute apud Hippocratem, significat neruum,
 quod hoc loco non obseruatur; nam νεῦρον significat tendines
 et ligamenta.

64) Ut tendines et ligamenta.

65) Ut erysipelatum mutatio; ophthalmia per exclusio-
 nem materiae a pericranio tunica.

66) Ut

66) Vt crurum tumor in peripneumonia.

67) Infanientibus et costarum articulis tuberculis scattentibus. Si varices sint infanientibus criticae, non iudicatoriae tantum, bonum est; nam si infania a succo melancholico oriatur, varices etiam obortae sunt iudicatoriae saepe, unde malo sint loco aegrorum res: Aliud est *ἐξ αὐτῶν ἀπορροήσας*, aliud *ἐξ ἑσθλῶν ἀφ' αὐτῶν ἀπορροήσας*; illud enim significat naturam potentem, hoc contra.

68) Et partibus alui infimilis.

69) Vt signa et causae.

70) Quod hic significatio fiat naturae integrae, materiae praeparatae, libertatis meatuum.

71) Id est, dolores dentium.

72) Per nervos fiunt apostases, ut in oculo hypochyma; quod si per nervum fiat, vix curationem recipit; si per venam, contra. Arthritis fit affecto ab humore nervorum involucro; apoplexia affecta medulla nervorum. Fractio calcis efficit, ut per nervum communicetur affectus cerebro, unde delirium; per arteriam cordi, unde febris ardens; per chordas, unde convulsio.

N O T A E.

a) Melius: Quae abscedunt, ea cetr. Vox *φλέβες* tria vasorum genera, arterias, venas et nervos significat.

b) Scilicet infra partem, in qua morbus residet.

c) *ἀπὸ τῶν δὲ*) Haec, cum sequentibus iuncta, ita vertamus: Praestant autem maxime illa, quae ad inferna loca, et plurimum infra ventrem, et quam remotissime a morbi sede fiunt, tum quae per excretionum vias, ut sanguine naribus, pus ex aure, sputum, vrina. In aliis vero non hac ratione abscedunt, scilicet, in quibus ad dentes se conferunt, vel ad oculos, ad nares, ad sudoris vias. Quin etiam ea huc pertinent, quae sub cute abscedunt, et tuberculorum forma erumpunt, qualia sunt tangae, et in pus abeuntes tumores, aut ulcus, et similes pustulae aut desquamations, et pilorum defluuium, vitiligines, leprae, aut similes abscessus, qui fiunt, cum humor confertim, nec sensim confluit, et quae alia commemorata fuerunt, et si solutioni atque excretioni morbi aliquantum respondeant.

d) *πύον ἐξ αὐτοῦ*) Haec interpretes, tanquam planissima intacta dimiserunt. Verum pus ex aure fluere, eoque hominem optime a morbo liberari, nemo mihi persuadebit. Sordes aurium aliquando sic fluere, ut levent aegrum, id quidem novi.

noni. Quare, si sanus locus est, πύον non pus verti debet, sed humor spissus et coctus. Sed magis eo inclino, ut locum corruptum putem.

e) κατ' ἔκραν δισι.) Verba κατ' ἔκραν poterant abundare videri, ac vere abundarent, si iungerentur cum verbis πύον, ἔκρον. Ergo non dubitavi coniungere cum sequentibus. Et puto ita interpungendum locum esse: κατ' ἔκραν δισι μὴ, ταῦτα ἀποστάσεις. Nam si interpunctio post ἔκραν ponitur, statui videtur, ac si ἀποστάσεις in dentes e. g. maior praestantiorque sit ea, quae sit κατ' ἔκραν, quod tamen foret contra mentem Hippocratis.

f) ῥίσι, ἰδρώσι.) Sudor videtur ad illa pertinere, quae κατ' ἔκραν, eodem iure, ac ἔκρον, nullo autem iure ad ἀποστάσεις. Putavi igitur, ἰδρώσι vel transpositum esse, vel debere post ἔκρον sequi, vel debere emendari. Sed nulla vox succurrit, quae substitui possit. Nam vocabula ῥίσι vel ἰδρώσι, quod aliquando conieci, nimis videntur a vulgata scriptura recedere.

Ἀτὰρ καὶ τὰ ὑπὸ δέρμα ἀφισάμενα ἐς τὸ XIX.
ἐξω φύματα, ὅιον ταγγαί, καὶ ἐκτυῆντα, ἢ
ἐλκος, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐξανθήματα, ἢ λοποὶ
καὶ μάδισις τριχῶν, ἀλφοὶ, λέπραι, ἢ τὰ τοιαῦ-
τα, ὅσα ἀποστάσεις μὲν εἰσιν αἰθρώως ῥέυσασαι,
καὶ μὴ ἡμιρρόπως, καὶ ὅσα ἄλλα εἴρηται, καὶ
ἢ μὴ ἀναξίως τῆς περιβολῆς τῆς νόσου, ὅιον τῇ
Τημενέῳ ἀδελφιδῇ ἐκ νόσου ἰχυρῆς, ἐς δάκτυλον
ἀπεσφίριζεν, ἔχ ἱκανὸν δὲ δέξασθαι τὴν νῆσον
ἐπαλινδρόμησεν, ἀπέθανεν. Ἀποστάσεις ἢ διὰ
φλεβῶν, ἢ διὰ κοιλίης, ἢ διὰ νεύρων, ἢ διὰ δέρμα-
τος, ἢ κατὰ ὀστέα, ἢ κατὰ τὸν νωτιαῖον, ἢ κατὰ
τὰς ἄλλας ἐκροάς, σόμα, αἰδοῖον, ὦτα, ῥίνας.

E e

Quin-

Quinetiam quae sub cute foras abscedunt, affectiones partium singularum extimarum, vt tangae ⁷³, et suppuratum edentia, aut vlcus, aut caeterae eiusmodi pustulae ⁷⁴, aut desquamations, aut capillorum defluuium, aut vitiligines, scabies, aut eiusmodi alii, quicunque existunt abscessus, confertim fluentes, non autem ex dimidio, et quaecunque alia commemorata, etsi non indigne ⁷⁵, vt Temenei nepti, ex vehementi morbo, in digitum influxit materia, illicque se obfirmavit; sed cum excipiendo morbo non esset pars illa par, intro recurrit atque ita interiit. Abscessus aut per venas, aut per aluum, et secundum ventrem, aut per nervos, aut cutim, aut secundum ossa, aut spinalem medullam, aut alia emissaria, vt os ⁷⁶, pudendum ⁷⁷, aures, nares ⁷⁸.

S C H O L I A.

73) Tangae dicuntur sudamina quaedam, vel hidrotis quidam oleosi et viscosi; similes enim sunt oleo rancido.

74) Quales Simon habebat, iisque est perfecte iudicatus.

75) Et pro dignitate, materiam morbi complectatur.

76) In vomitione, ptyelismo.

77) Vt in purulentae urinae profluuiio, a peripneumonia.

78) Vt in diuturno capitis dolore.

XX a) Ἐξ ὑτέρας ὀκταμήνῳ τὰ τῶν κρίσεων, τῇ ὑπεραίῃ ὡς ἂν ἐς τὴν ὀσφύν, ἢ ἐς τὸν μηρὸν.

Ex vtero ⁷⁹ octauum mensemagenti, ab abortione et vteri oedemate, crises incidunt ⁸⁰ hystericae mulieri, vt in lumbos et femur.

S C H O L I A.

79) Id est, ex abortiuo foetu et vteri oedemate, cum superuenerit dolor ad synciput.

80) Id

80°) Id est, abscessus fiunt in ischio, et fit ischias et em-
motum.

N O T A.

a) *ἡ ὑστερία*. Vnum ex obscurissimis hunc locum esse, plane a Foessio expositum est. Mulierem *ὀκτώμηνον* accipio, quae, ubi octavo mense pepererit, qui partus, secundum Hippocratem, nullo modo naturalis erat, in morbum incidat, eumque, ubi iudicetur, in lumbos aut femur decumbere. Quare ita verto: si mulier quae octavo mense partum edidit, ex utero laborat, (hoc puto indicari per *τῇ ὑστερίᾳ*) et morbus iudicatur, quod iudicatum est, se vel ad lumbos, vel ad femur conuertit. Verba, *καὶ ἐς ὄρχιας* ad sequentia retuli, ut etiam Foessius in versione fecit, etsi aliter in graeco textu habet. Possunt tamen illa verba et ad praecedentia referri, ut per *ὄρχιας* ouaria cum veteribus intelligantur, in quae causa mali non raro proruit.

Καὶ ἐς ὄρχιας ἐστὶ ὅτε δὲ ἐκ βηχέων, καὶ XXI.
ὄρχιας αὐτὸς ἐφ' ἐωυτῇ. Βηχώδεις ἀποσάσιες,
αἱ μὲν ἀνωτέρω τῆς κοιλίης, ἔχ' ὁμοίως τελέως
ῥύονται.

a) Eodem modo in testes fit saepe, ex tussi diuturna ⁸¹, cum testis ipse antea laboraret per se ⁸²; Tussiculares abscessus ⁸³, qui superiore ventris parte consistunt, non aequè perfecte liberant ⁸⁴.

S C H O L I A.

81) Scilicet oboriantur abscessus, et tussiendo finem faciant aegri.

82) Et in suae affectionis sympathiam pulmones traheret.

83) Qui a tussi diuturna oriuntur.

84) Sed saepe maiorem calamitatem afferunt, ut in puerulis, si oboriantur in brachio.

N O T A.

a) Malim haec ita vertere: Sed fiunt etiam abscessus in testibus, quorum alios tusses, alios per se testes gignunt. Sed ex illis abscessibus, qui ex tussi fiunt, illi minus perfecte liberant, qui in superna corporis parte oboriuntur.

XXII. Ἀιμορραγία λαῦροι ἐκ ῥινῶν ῥύονται α) πολλὰ, ὅιον τὸ Ηραγορέω, ἐκ ἐγίνωσκον οἱ ἰητροί.

Sanguinis larga e naribus profluuia plerumque ab interitu vindicant⁸⁵, vt fuit illud, quod Eragorae contigit, nec huius rei Medici erant scii, sed insolentes.

S C H O L I V M.

85) Cum materia est effera, et febris ardens; quamuis nulla pepasmi signa praecesserint; tanta est enim vis excretionis, vt, cum materia est effera, per hanc solam salus affulgeat, licet pepasmm non receperit.

N O T A.

α) πολλα.) Ita reponere non dubitavi cum Mercuriali, aliisque fere omnibus, etsi Foessius, qui tamen pariter πολλα legendum esse ait, retinuit in textu πολλα, vocem obscurissimam, aut potius nullius sensus

XXIII. α) Τὰς Φωνὰς οἱ τρηχέας Φύσει ἔχονται, καὶ αἱ γλῶσσαι ὑποτρηχέες, καὶ ὅσαι τραχύτητες ὑπὸ νέσων ὡσαύτως. Αἱ ἔν ἐῶσαι σκληραὶ τῇ Φύσει καὶ ἄνοσοι τῷ ἔχειν. Αἱ δὲ μαλθακαὶ καὶ ῥαώτεραι ἐς ἀμαρτωλίην, ἢ χρῆσόν.

Quibus natura voces sunt asperae⁸⁶, asperas quoque linguas habent⁸⁷; et quae asperitates vocis et linguae cadunt in morbos⁸⁸, eodem modo fiunt. Ergo, quae sunt natura durae voces et morbi expertes, ita se habent; contra, quae sunt linguae molles⁸⁹ et tardiores, in vitio sunt, non bene sunt, nisi talis fuerit pristina natura: sed illa quoque attente considerare oportet, num id vitio⁹⁰.

S C H O-

S C H O L I A.

86) Temperamento et conformatione partium vocalium, et ratione materiae vocalis.

87) Siccitate illius tunicae, quam a vocalibus instrumentis, lingua suscipit, modo afferri non possit excusatio raucedinis, aut arteriae inaequaliter dilatatae, ut in iuuenibus, qui incipiunt hircire.

88) Calore febrili.

89) Ut in balbis, qui alui profluuium tentantur.

90) Diaetae contigerit, ut ebrietate.

N O T A.

a) τὰς φωνάς.) Hunc locum ita vertendum existimo: Quibus natura aspera vox est, et linguae subasperae sunt, et quae alia solent aspera esse, in iis haec etiam in morbis talia sunt. Quae igitur dura vox a natura est, ea in morbo etiam talis est. Sed mollis vox facilius in malum vel bonum mutationis notam exhibet. Itaque, cum quae a prima natura, tum quae vitendi genere acquisita sunt, considerari oportet. Taliaque sunt, magna et oblonga capita, ac cervices, per magnas inflexiones, oblongae redditae, tum venarum amplitudo et crassities, ab eadem causa orta, earumque et angustiae et amplitudines, ac breuitates atque exilitates, a contrariis causis. Et quibus, venae amplae, iis et ventres tales sunt, et lata ossa. Nam quibus venae amplae, graciles sunt, qui contra pingues, iis venae exiles, et reliqua prioribus contraria. Huic loco per se admodum obscuro, et intellectu difficillimo, interpretes spissiores fere tenebras obduxerant. Tentauimus, ut ex versione patet, emendando, aliquid ad minimum lucis asfundere, cuius rei nuncratio reddenda est. Hippocrates monet Medicos, ut cognitum habeant, quae naturalia, si non vitia, tamen mutationes, in corpore hominis, sint, ne, ubi morbus incidit, ea putent a morbo esse. Adducit autem exempla vocis, linguae, additque; καὶ ὅσαι τραχύτητες, quare haec coniunxi cum antecedentibus, et verba: ὑπὸ νόσων ἀσάντως pariter coniunxi. Similiter de duritie partium dixit, eademque exempla profert, vultque et duritiem in morbo non debere Medicum terrere, ubi putauerim vocabulum ἀνσος mutandum esse in ἐν νόσῳ vel νόσῳ, et iungendum sequentibus, id tamen in textum recipere non ausus sum. Contra non dubitavi in sequentibus pro βραδυτέρας ἡσώτερας scribere. Nam si asperae durae e. g. linguae a natura, in morbo tales manent, et non mutantur, hisque op-

E c 3

po-

438 *Hippocratis Magni Sectio prima*

ponuntur molles, quis crediderit, Hippocratem scribere potuisse βραδύτερον, tardius mutari? Porro post χρηστὸν interpunxi, et scripsi, ἡ ἀρχαία φύσις σκεπτέον, καὶ τὰ ἀπὸ τῶν διαίτων. Τὰ μακροκέφαλα caetr. Nam postquam de eo dixit, quod a natura est, pergit: et haec videnda esse, quae per vivendi genus, mutata sint. Ἀρχαία φύσις est, quam a parentibus habemus. Post verba: καὶ λεπτότητες deleui voculam: καὶ.

XXIII. Ἡ ἀρχαία φύσις σκεπτέον καὶ τὰ ἀπὸ τῶν διαίτων. Τὰ μακροκέφαλα, καὶ μακροάχυνα ἀπὸ τῶν ἐπικυψίων. Καὶ τῶν φλεβῶν ἡ εὐρύτης καὶ παχύτης, ἀπὸ τῆ αὐτῆς. Καὶ σενότητες, καὶ πλατύτητες, καὶ βραχύτητες, καὶ λεπτότητες, ἀπὸ τῶν ἐναντίων.

Quae sunt magno capite amplexuque ceruice, inflexione ceruicis, ipsaque venarum amplitudo et latitudo ⁹¹ ab eodem ⁹²: Contra angustiae ⁹³, crassitudo ⁹⁴, paruitas, exiguitas a contrariis ⁹⁵.

S C H O L I A.

91) Thoracis et scapularum.

92) Scilicet innato calore, et ex potentia facultatis.

93) Scilicet thoracis, venarum.

94) Naturalis.

95) Nempe ex facultatis effeetricis, et caloris natiui infirmitate.

XXV. Ὅν αἱ φλέβες εὐρεῖαι, καὶ αἱ κοιλίαι, καὶ τὰ ὀστέα εὐρέα. Ἐῖσι δὲ ἔτι οἱ λεπτοὶ, οἱ δὲ πύονες τὰναντία τούτων.

Quorum venae latae sunt ⁹⁶, eorum quoque aui et ossa ampla; atque illi sunt graciles ⁹⁷: Contra, qui sunt natura crassi ⁹⁸.

S C H O-

S C H O L I A.

96) Natura, non autem distentione, per sanguinis suppressionem.

97) In graeco legitur λεπτοί, sed male; legendum enim ἰσχυροί.

98) Infirmitate facultatis, et paupertate caloris nativi; et celerius moriuntur, quam graciles, et casu et fato.

Καὶ ἐν τοῖσι λιμαυχικοῖσιν αἱ μετρίότητες XXVI
ἀπὸ τετέων σκεπτέαι, αἱ προσανθήσεις ἐκάστω.
ἃ μείβοι, καὶ αἱ μειώσεις ἃ προσανθῶσι, καὶ
τοῖσι προσάυξεσιν, ὅκοια συμπροάυζεται, καὶ
ὅποια συγκρατύνεται, καὶ διασφάζεις ποῖαι
κοιναιτῶν φλεβῶν.

Quibus inedia praescribitur, ineunte morbo⁹⁹,
moderatio¹⁰⁰ ex iis¹⁰¹: Quinetiam non solius in-
firtae naturae, sed aduentitiae ratio habenda; Con-
siderandae, quae incrementis augescunt, et quae
diminutiones adaugeant¹⁰²; Et, dum incrementis
augescunt, cuiusmodi sint, quae adaugentur,
quaeque confirmantur, a) ipsarumque partium
venae communes¹⁰³.

S C H O L I A.

99) Dum siccus manet.

100) Quae in aequali naturae studio et pugna morbi
consistit.

101) Ex amplitudine, et angustia venarum.

102) Vt si extenuatio carnis amplas afferat venas.

103) Quae iis male affectis solent pertundi.

N O T A.

a) Haec melius ita Foessius: Et venarum inter se distan-
tiae et intercapedines. Nam ex his utique corporis habitus
et constitutio cognoscitur. Vocabulum κοιναι forte ex prae-
cedente ποῖαι natum est.

XXVII. Ἄι τῶν ἡτρῶν ῥήζεις, αἱ μὲν περὶ ἥβην τὰ πλείστα ἀσινέες τὸ παραυτίκα, αἱ δὲ σμικρὸν ἄνωθεν τῷ ὀμφαλῷ ἐν δεξιᾷ, ὀδυνώδεις αὐταὶ καὶ ἀσώδεις καὶ κοπριήμετοι, ὅιον καὶ τὸ Πιττακῷ. Γίνονται δὲ αὐταὶ ἢ α) ἀπὸ πληγῆς, ἢ σπάσιος, ἢ ἐμπιδήσιος ἑτέρας.

Abdominis rupturae, quae ad pubem sunt, maximam partem innocuae sunt statim, ubi inciderint ¹⁰⁴: Sed quae paulo supra umbilicum dextra parte, dolorificae illae sunt et fastidii plenae, et cum stercoris vomitione coniunctae ¹⁰⁵; quale fuit, quod Pittaco contigisse vidimus; Ac fiunt illae vel ex ruptione, aut diuulsione, aut alterius insultu.

S C H O L I A.

104) Id in enterocele perspicitur.

105) Prolapsu et comprehensione ieiuni intestini.

N O T A.

a) ἀπὸ πληγῆς) A plaga vel vulnere, a quo maxime herniae, si peritonaeum dissectum, quod non coire observatum est.

XXVIII. Ὅισι τὸ μεταξύ τῷ ἡτρε, καὶ τῷ δέρματι ἐμφυσᾶται, καὶ ἐκκαίεται, τὸ τῶν χροῖων ὅιον τὸ πολυχλώριον, τότε ἐκ λευκοχροῖε, ὅτι ἀπὸ τῷ ἥπατος πᾶν τὸ τοιῆτον. Καὶ ἀπὸ τῶν ἡπατικῶν νοσήματα ἐν τῶντοις.

a) Quibus, inter abdomen et cutim, distenditur flatu hypochondrium, totumque abdomen, neque

neque quiescit ea distentio ¹⁰⁶, et coloris ita comparata est ratio ¹⁰⁷, ut sint pallore saturo quasi suffusi, et ex albido pallidi; quod quicquid eiusmodi est, ab hepate principia causasque ducit ¹⁰⁸; indeque in iis ita affectis hepatici morbi dicuntur ¹⁰⁹.

S C H O L I A.

106) Purgatione, fotu, litu.

107) Contra naturam aegri, non ex suffusione fugaci, sed oeconomiae naturalis vitio.

108) Quod scilicet vel temperamento, vel substantiae vitio, vel obstructione oeconomiam labefactat.

109) Ut hydropes, icteri, foedi colores, dysenteriae quoque hepaticae.

N O T A.

a) Secundum graeca ita vertas: Quibus abdomen inter cutem et carnem flatu distenditur, neque consistit affectus aut quiescit, illis color ex albido admodum pallidus fit, quod quicquid cetr.

Καὶ ἰκτεροὶ οἱ ἀπὸ ἥπατος ἐς τὸ ὑπόλευκον, XXVIII.
καὶ ὑδαταινόμενοι, καὶ οἱ λευκοφλέγματοι.
Οἱ δὲ ἀπὸ σπληνὸς μελάντεροι, καὶ ὕδρωπες,
καὶ οἱ ἰκτεροὶ.

a) Quinetiam icteri ab hepate ¹¹⁰ saepe existunt subalbidi et aquescientes ¹¹¹, et leucophlegmatiae hydropes sparsi ¹¹²: Qui sunt a liene ¹¹³, nigriores ¹¹⁴.

S C H O L I A.

110) Labefactato, tum vesiculae bilis obstructione.

111) Id est, aqua suffusi, ut pedes turgiduli, manus turgidae aquoso oedemate.

112) In quibus impressi digiti manent vestigia.

113) Id est, aut humoris melancholici nimietate, ipsius lienis infirmitate, aut vasorum obstructione.

E e 5

114) Ut

442 *Hippocratis Magni Sectio prima*

114) Vt in foedis mulierum coloribus, consensiente hepate, et scirrho, per anadromen, concepto; vel hepatis vi labefactata, ab exhalatione frigida succi melancholici.

N O T A.

a) Et haec ita vertere malim: Et icteri, ab hepate orti, subalbidi coloris sunt, sicut et illi, qui aquam sub cute habent, et pituita alba laborant, contra nigricant magis, qui a splene, vel hydropes vel icteri, oriuntur. Atque in subalbidis et lenticoloribus, vlcera difficiliter coeunt, et carne implentur, sed cutis cetr.

XXX.

Καὶ αἱ δυσελκία τῶν ἐκλεύκων, τῶν ὑποφακωδῶν, καὶ τὸ δέρμα καταρρήγνυται, καὶ τὰ χεῖλεα, οἷος Ἀντίλοχος καὶ Ἀλέυας, τὸ ἀπὸ τῶν χυμῶν, τῶν ἐκ τῆ σώματος τῆ ἀλμώδεος, ὅτι ὑπὸ τὸ δέρμα μάλισα καὶ ἀπὸ κεφαλῆς, ὅταν ἀπὸ τῆ πλέυμονος διαθερμαίνεται.

Quinetiam qui ex albidis et lentiginosis¹¹⁵, cutis et vlceris labra rumpuntur ac diffinduntur, vt Antilochus et Aleuas laborauit, exudat humor quidam falsus, toto corpore diffusus; sub cutim diffunditur a capite, cum a pulmonibus incalescit caput¹¹⁶.

S C H O L I A.

115) Copia feri, vlcera aegre sanescunt, humoris affluentis vitio.

116) Aut autumnali tempestate austrina.

XXXI.

α) Τὰς ἀφορμὰς ὁπόθεν ἤρξατο κάμνειν, σκεπτέον, εἴτε κεφαλῆς ὀδύνῃ, εἴτε ὠτὸς, εἴτε πλευρῇ. Σημεῖον δὲ ἐφ' οἷσιν ὀδόντες, καὶ ἐφ' οἷσι βεβῶνες.

Cau-

Causas et occasiones, vndecunque aegrotare coeperint, cognoscendum, siue capitis dolor, siue auris aut costae : b) Argumenta sunt, quibus superueniunt dolores dentium ¹¹⁷, et quibus glandularum tumores et inflammationes.

S C H O L I V M.

117) Aut per abscessum morbi, aut per destillationem secundum membranas, aut nervos, aut venas, aut arterias.

N O T A E.

a) Ταῖς ἀφορμαῖς) Quid sit ἀφορμή optime exemplis declarare licebit. Quos e. g. febrisprehendit, illi primum capitis dolorem percipiunt, aut simili malo afficiuntur. Hic capitis dolor est ἀφορμή, quasi primus impetus, primus insultus morbi, non causa, sed signum potius. Quare Hippocrates dicit: σημαῖον δὲ ἐφ' ἑσάν. cetr.

b) Melius ita: Haec autem, tanquam signa, in aliis dentium morbos, in aliis glandularum in inguinibus tumores praecedent.

a) Τὰ γενόμενα ἔλκεα, καὶ κρίνοντα πυρε- XXXII.
τὲς, καὶ φύματα, ὅσι τὰντα μὴ παρὰ γίνε-
ται ἀκρίσια.

Vlcera, quae existunt febrium iudicatoria, vt tubercula, quibus eiusmodi non sunt ¹¹⁸; sinistri iudicii sunt, aut nullius.

S C H O L I V M.

118) Vt iudicandi vim vllam habeant.

N O T A.

a) Τὰ γενόμενα.) His neque respondent latina, neque commodum sensum habent. Si orta sunt vlcera, quomodo dici possunt, non adesse? Et quae non proueniunt, an illa diuersa sunt ab iis, quae intro subsistunt. παραγίνεσθαι hic non significat adesse, sed erumpere, progerminare. Nam Budaeus ex Theophrasto docet, dici de iis, quae ἐκφύονται. Quare cum φύματα figurate de pustulis dicatur, idque hic praecesserit, apte admodum ab Hippocrate dictum est παραγίνεσθαι. Verto igitur: Si quae vlcera et pustulae fiunt, quae febres iudicare debent, neque vero perfecte erumpunt, et quasi

quasi germinant, morbus non iudicatur, in quibus vero eadem ex parte intra subsistunt, in iis certissime morbus breui reuertitur. Inter ἐγκαταλείπεισθαι et μὴ παραγίνεσθαι hanc puto differentiam esse, si pustulae se manifestant, neque tamen παραγίνονται, nullum pus concipiunt, sed evanescent. Si vero ex parte, (nam hoc supplendum est) ἐγκαταλείπονται, possunt παραγίνεσθαι, id est, germinare, pus concipere, et tandem, ut solent ficari.

XXXIII. Ὅισιν ἐγκαταλείπεται, βεβαϊόταται ὑποσφοφαὶ καὶ τάχιστα.

Et quibus morborum superfunt reliquiae ¹¹⁹, certissimae recidivae et celerrimae.

S C H O L I V M.

119) Materia, et empyreuma.

XXXIII. Τὰ ὠμά διαχωρήματα καὶ ὑγρὰ κέγχρος σερεὸς, ἐν ἐλαίῳ ἐφθός, ἴσησιν, α) ὄιον τὸ ναυτοπαίδιον, καὶ ἡ Μυριοχάυνη.

Crudas deiectiones ¹²⁰ et humidus milium folium, aut sua gluma castratum, in oleo coctum, fistit.

S C H O L I V M.

120) Ut diarrhoeas ab humore seroso.

N O T A.

α) ὄιον τὸ ναυτοπαίδιον.) Haec ultima verba certissime ad hanc sectionem pertinent, adeoque addimus cum reliquis interpretibus, atque vertendum est: Ut exemplo est nautae puer, et Myriochaune.

F I N I S.

INDEX.

I N D E X.

A.

Abſceſſus in iis partibus excitatur, quae ante morbum laborarunt	pag. 81
in teſte a tuſſi	435
oriuntur ad adipis colliquatione	83
tuſſiculares difficilis iudicationis	435
quales in febris oriuntur?	430 ſeqq.
Abſceſſum curatio	65. 428
diſtinctio	430. 433
futurorum in febris quae ſigna?	79 ſq.
Aceti efficacia	344
Acetum feminis non conuenit	399
Acrimonia humorum	181
Actiones partium corporis ſequuntur animi affectus	90
Aegri linguas peregrinas loquuntur	166
ſi in actionibus ſuis expediti	49. 51
ſi omnia bene ferunt, bonum.	54 ſeq.
Aeris magna vis in corpora animata	252
Aeſtas febres ardentes facit	419
veri ſimilis quid facit?	107
Aetatum morbi	27
mutationes ſubitae morbos faciunt	116
ratio habenda in diaeta	318
Aluum ſoluentia, qualia eſſe debent?	330
Aluus adſtriſtae cauſa	112 ſeq.
Amoris effectus	218
Angina duplex	82
vnde?	112
Anima quomodo regat corpus	205
Animalia cruſta tecta, qualem carnem habent?	231
Animi anguſtiae, per quas variae partes afficiuntur	88 ſeq.
Animi commotiones mutant colorem faciei	141
quae excitare poſſunt, euitanda in morbis	183 ſeq.
	215 ſeq.
Animi impotentia	86
Anni temporum conditio variat morbi indolem	102 ſeq.
morbi	83. 98
partes ſeptem	99
Anodyna varia	30
ἀναιμία et ἀναιμία in quo differant?	373
ἀναιμία quid?	157
ἀναιμία quid?	443
Aqua et vinum inuicem ſumta, quid nocent?	330 ſeq.
Aquae frigidae et calidae perſuſio quando iuuat vel nocet?	93
paludoſae quid noceat?	236
	Aquae

I N D E X.

Aquae quales morbos faciunt?	101 seq. 236 seq.
quando expectoratum promouent?	pag. 405
quid nocent?	401 seq.
<i>Agadæ</i> quid?	292
Arbores putredinis expertes quae?	95
Aretaeus sine causa a Wiggano emendatus	237
Arthritidis cum colico dolore consensus	137
Articulorum dolores tempestatum mutationes praenunciant	121
lassitudo, si abscessus expectatur	63
siccitas	71
Ascarides quando grauiter corpus affligunt?	420
Auditus grauitas	111 seq.
Aurium sordes	45 seq.
fluxus quid iuuat?	179
usus	ib.
Austrina tempestas corpori duplici ratione nocet	244
<i>Aurina</i> quid?	307
Autumni et vesperae similitudo	421
morbi acutissimi	ib.

B.

Balnei quatuor partes	408
utilitas	406 seq.
Balneum non conuenit, si venter plenus	469 seq. 414
quibus morbis conuenit?	410
recte parandum est	406 seq.
Biliofa corpora acetum bene ferunt, quod in oxymelite	398
diuersa sunt	379
melancholica fiunt	129
Bilis quomodo colorem mutat in ictericis	141
triplex est	344

C.

Calculus vnde?	101 seq.
Calor externus laxat	254
internus an hyeme maior?	229 seq.
Caloris febrilis reliquiae nullis medicamentis tentandae	196
Capilli quid indicant?	49. 51
Capitis grauitas	111 seq.
Caput magnum unde?	438
Carbunculus quid?	416
Catarrhi subtilitas	37
Causae morborum duplices sunt	85
Chemica medicamenta naturae corporis non respondent	196
Chyli transitus per venas mesaraicas	229
Chylus, quomodo calorem excitat?	ib.
Cibi accessio non conuenit in vigore morbi	348
de his detrahendum aliquid ante crises	67 seq.
Cibi	Cibi

INDEX.

Cibi etiam boni nocent non assuetis	349
exacerbant morbum, si mutari nequeunt	195
imbecilli qui?	108
liberalius assumti nocent	350
valentes	306 seq.
Clysterum usus	157
Cnidii Medici non, nisi elaterium, serum et lac, dederunt	296
sententias de morbis scripserunt	268
triplicem errorem commiserunt	ib.
Cocta per se variam inclinationem habent	9 seq.
purganda sunt	4. 8. 197
raro expelli debent	70
Coctio humorum in morbis quid sit?	9. 143
Collapsus corporis quid?	59
Color cutis alius stabilis, alius instabilis	2 seqq. 143
criticus vel symptomaticus	3
de coeli salubritate testatur	256
mutatur in morbis	186
sedes in corpore reticulari Malpighii	140
testatur de natura humorum	1. 127 140
variat pro varia conditione vasorum	140
variat secundum tempestates, aetates etc.	127
Communio partium varia	57. 185
Consuetudinis in cibo capiendi ratio haberi debet	295 seqq. 334
maxima ratio habenda in morbis	366
Cor nervos habet per intercostalem, a phrenico	227 seq.
Corpora, qualia a tempestatibus excipiantur, videndum	110
Corporum dispositio ad morbos	84 seq.
Corpus reticulare Malpighii cuti et cuticulae adhaeret	140
Crisis absolute posita, bona	301
in abortientibus, quae fiunt?	434
simplex quae?	302
variat	425
Cruda non purganda sunt	71
Crudum in morbis quid?	143
Cumini Aethiopici virtus	93
Curandi ratio varia	152
Cuticulae callus colorem parum mutat	140
dat pilis vaginam	147
Cutis abscessus varii	433
durities inter signa	49. 51
falsa	53
ulcera	442

D.

Decubitus causae	81
Deiectionum duo genera sunt	37
Derivatio quid?	29
varia	28 seq. 152
	Deriva-

I N D E X.

Derivationi medentes nimium tribuunt	pag. 153
Diaeta, doctrinae de ipsa utilitas	174. 285
duplex est	305
duplici sensu sumitur	267
etiam sanis non eadem conuenit	334
in aetate	120
in ea praescribenda, ad quae respicere oportet?	351
neglecta a Medicis, Hippocrate prioribus	273
qualis in morbis acutis	191. 194 seq.
fusque deque habita	334. 345
tenuis, quae?	297
Diarrhoeam sistentia	444
Diuretica expectoratum non promouent	380
Dysentria duplex est	43
Dysuria	112

E.

Ἐγχύμασις quid?	39
Effusa non intus reuocanda	30
Ἐκκεχυμένα quid?	156
Ἐγχύμασις quid?	30
Elaterium quid?	270
Ellebori nigri et peplii diuersa vis	325
usus	17
Ἐνδοσις quid?	298
Ἐπίδοσις quid?	1b.
Eruditorum morbi	210
Exanthemata interna	158
Excrementa biliosa quid nocent?	385
Excretio duplex	149
Excretiones criticae, quae paribus diebus fiunt, quae imparibus	75 seq.
quaenam malae?	75 seq.
quales bonae sunt?	73
spontaneae quomodo curandae?	27 seq.
Exercitia corporis vid. Motus.	
Ἐξίς quid	346
Expectorati facilitas quidnam indicat?	37
augetur ptisana	299
glutinosi curatio	308 seq.
Experiendi difficultas	13 seq.
Extimae partes quae?	50

F.

Faeces spumantes	43
harum varia indoles	43. 44. 47. seq.
Fames	

I N D E X.

Fames varia	pag. 40
Febres ardentes vnde?	113 seq. 419
laboriosae abscessus faciunt in articulis et parotidibus	79
periodicae	426 seq.
putridae	113
sudoris expertes	418
Figura corporis in morbis quid significat?	35. 51. 160 seq.
Fluor albus cur adeo frequens?	244 seq.
Fodinae, aura ex ipsis spirans quid facit?	10.
Fomenta sicca	321
quae optima?	320 seq. 323
Frictionum diuersitas	192

G.

Galenii Commentarii in Hippocratis librum de Humoribus an superfunt?	145 seq.
Galenus vias lacrymarum cognitae habuit	164
Gaudii insoliti effectus	218
Genitura, de quibus testatur?	94
Glandularum ceruminalium primus inuentor	179
cutanearum qualis structura et usus?	179
intestinalium plura genera	168
Meibomianarum structura	188
membranae narium	180
Granidae octauo mense abortientes	434

H.

Habitus corporis mutatus in morbis cur?	186 seq.
quando malum signum?	187
Haemoptysis sequitur sanguinis fluxum suppressum	132
Haemorrhoides a quibus morbis liberant?	128
cohibita morbos faciunt	129 seq.
nimis laudari solent	256 seq.
non semper curandae per venae sectionem	133
quid?	131
raro bene cedunt corpori	257
Hambergeri doctrina de reuulsione examinata	153 seq.
Hepatis et lienis communio	239
Herniae abdominis	446
causae	440
quomodo differunt?	ib.
Hippocrates, duplicem humorem, in oculo secretum, cognitum habuit	188
emendatus, vel lectio vulgata asserta	149. 160. 163. 166. 169. 178. 183. 186. 188. 192. 201. 203. 204. 207 215. 234. 238. 240. 242. 243. 244. 245. 250. 261. 262.
F f	Hippo-

INDEX.

Hippocrates emendatus,	272. 277. 287 seq. 298. 303. 313. 344 seq. 346. 349. 357. 364. 365. 374. 375. 384. 390. 395. 401. 415. 419. 425. 429 seq. 436. 437. 438
noüe explicatus	150 seq. 152. 155. 162. 165. 176. 192. 193. 198. 200. 203. 206. 226 seq. 231. 232 seq. 234. 235. 240. 241. 246. 247. 248. 250. 252 seq. 259. 263. 264. 276. 278. 288. 312. 329. 345. 346. 356. 365. 374. 375. 401. 406. 409. 415. 418 seq. 420 seq. 422. 424. 426. 427. 432 seq. 435. 436. 439. 441. 442. 443 seq.
tentatus	155. 160. 165. 174. 182 seq. 193. 234. 247. 259 seq. 319. 349. 355. 433
Hordei facultates	291 seq.
Horror, quotuplex?	35
Humores, aliis temporibus alii efflorescunt	83
quid in iis considerandum?	344
Humor efferus	46
purgationem desiderat ab initio	71
Humorum inclinationes quando malae?	145
quae?	149
synathrismus	83
Hydrae Lerneae occisionis qualis expositio dari potest?	236
Hydopes vnde?	125. 255
Hypochondrium, absolute positum, dextrum	50. 175
in tumorem attollitur, quibus causis	175
quaenam indicat?	174 seq.
signum	49 seq. 63
Hysterica passio duplex	42
quid?	1b.
I.	
Iactatio corporis	35
Icterus ab hepate et a liene ortus, diuersus	441
autumnalis	104 seq.
generatur per tempestates	1b.
Ileus quid?	33
Imperiti, quando a plebe pro Medicis habentur?	280
Inedia, an ferri possit, spectandum	439
ferunt eam facile pituitosi	347
in ea praescribenda, incrementi ratio habenda	439
noxae eius in non assuetis	335 seq. 341. 357 seq.
quo longior, eo periculosior transitus ad cibationem	258 seq.
Infantes cur vlcibus laborant circa os?	245
Infirmas in morbis, sciendum vnde sit?	365
Inflationis abdominis effectus	440
Ingenium, de quibus humoribus testatur	88
Infania	432
Insomnia ad signa morborum pertinent	54
	Inte-

INDEX.

Intestina duplici humore lubrica seruantur	pag. 167
Inunctiones variae	192
Irae effectus	217 seq.
Iudicata curare licet, quando?	202 seq.
non curare licet	69
Iuuantium et nocentium necessaria consideratio	52 seq. 61 seq.
ἴασις, quid?	303
L.	
Labor immodicus noxius	40
Lacrymae, an interdum in saccum transcolentur?	164
de harum viis ad nares, Veterum sententia	ib.
quae nobis inuitis profunduntur, quid significant?	39
Lana succida partus et menses prouocat	93
Laterum vis ad venerem	228
Leges hydraulicae non semper ad corpus applicari possunt	154
Leprae, ex his licet tempestates praesentire	121
Lienis tumor	84 seq. 239
ab aquae liberaliore potu	236 seq.
Linguae asperae	436
Lipothymia et Lipopsychia	328
Liuoris et nigredinis diuersitas	312
Loca ad purgationem commoda, quae?	6
Lumbrici quomodo curandi?	93
Lux mouet nervos vuae	224
M.	
Mammae, de quibus testantur?	94. 430
Martiani error	162 seq.
Materia ἀνάσσω et κατάσσω	67
turgens, quomodo curanda?	179. 436
Medendi ars cum augurali conuenit	285
difficultas	11 seq.
Medicamenta externa duplici modo corpus afficiunt	92. 221 seq.
si pauca sufficiunt, optimum	269
Medici mire variant in diaeta praescribenda	284
admodum cauti esse debent	10 seq.
Melicratum coctum	391
dilutius quid?	389
huius et ptisanæ usus	391
parandi ratio	388
praestat aqua	390
quando dandum?	297 seq. 315
valde utile	384
Membranae ex muco parari possunt	169
Memoriae laesio malum signum	40
Μεταβάλλειν, quid?	345
Metus, quid?	91
Moeror, in eius cura euacuantia non admittuntur	213
eius effectus	213. 219 seq.
quid?	91
F f 2	
Morbi,	

INDEX.

Morbi, a liene intumescente	pag. 85
a perspiratione cohibita	179
ab aquilonea tempestate	112 seq.
ab austrina tempestate	111
alii essentielles, alii symptomati	268
acuti, an semper cum his febris continua coniuncta?	279
cur gravidis funesti?	15
plerosque homines tollunt	279
qualia medicamenta desiderant?	302
qui?	277
congeniti	98 seq.
cutanei	433
hepatici	440
hyemales	107 seq.
in quibus euacuantia noxia	197
laboriosi, in his totum purgari debet	78
naturam indicant, quae ab initio excernuntur	58
per sympathiam	57 seq.
pestilentes	281 seq.
quae in iis notanda?	268 seq.
secundi iudicii	102 seq.
sicc	50. 298
splenici	101 seq.
status, quid?	27
vernaculi vnde?	99. 102
Morborum differentiae vnde?	283
divisiones	273. 275 seq. 282 seq.
ideae respondent anni temporibus	100
inclinationes	24
species ac differentiae	98
Morum consideratio necessaria	87
dissimilitudo in morbis mala	40
Motus, effectus variant	209
nimius nocet	209
utilitas quae?	209
Mucus, intestinorum variat cum glandulis	168
narium vnde?	180
Musces effectus in corpore	224 seq.
Mutationes corporum per sensus externos	92. 233
morborem spontaneae	24 seq. 33 seq.
mutationibus opponendae	333
quae successiue fiant, considerandum	87
repentinae nocent	340 seq. 366
vehementes potissimum morbos faciunt	116. 333. 347
ulcerum in morbis malae	183 seq.
N.	
Narium haemorrhagia quid iuuat?	136. 436
humectatio	48 seq.
Natura	

INDEX

Natura duplex	pag. 343
etiam in morbis inclinationes suas sequitur	234
quid ?	143
Naturae hominum varie se habent ad anni tempora	118
ad regiones, diaetas cetr.	118
studendum in curatione	16
praecipue in purgatione	72
Nervi arterias vbique, praecipue in facie, comitantur	141 seq. 187
imperium habent in arterias, sed quale ?	219
intercostalis et paris quinti nexus	222 seq.
intercostalis, vagus, aliiue plexum pecnliarem in collo faciunt	142
Nervorum liquidum ex corpore effluit	211
Nervus mollis auditorius an nexum habeat cum reliquis ?	224
opticus an nexum habeat cum pari tertio et quinto	223 sq.
phrenicus cum intercostali communicat	227

O.

Observatio de lacrymarum viis	164
Oculi, quid in iis considerandum ?	50. 63
Odores corporis in morbis	52
variarum rerum mutant corpus	184
ὀδὺν inflammatio	313
Offa, quid nocet ?	350
Oratio, vsus ad sanitatem tuendam	211 seq.
nimis longa nocet	212
quomodo pulmones mutat ?	211
Orgasmus, quid in eo faciendum ?	46
Oris consideratio in morbis	63
Oxymel status discutit, quomodo ?	390
Oxymelitis diluti praestantia	397 seq.
parandi ratio	393
vsus	315. 392 seqq.
Oxyregmia duplex	53

P.

Palpitatio cordis	91
Paludes, vrbibus vicinae, exsiccari debent	263
Panis calidi noxae	350
Parotidum generatio	134
Paroxysmi periodici	67
Partus, an per moestitiam protrahi possit ?	213 seq.
Pedes calidi, vel frigidi, quid significant ?	97 seq.
Periostii vsus	181
Perpiratio Hippocrati nota	178
pulmonalis quanta ?	ib.
viscerum maior cutanea	158 seq.
F f 3	φύσις,

INDEX.

Φύσις, quid?	pag. 347
Pilorum defluuium	19
raritatem cutis indicat	147
Pinguedo non calefacit	230
Pingues venas angustas habent	438
Pituita vitrea	32. 48. 158
Plenitudo duplex	148
Pleuritis, eius curatio	321. 324
hac mortuos cur veteres pro sideratis habebant?	14. 309
quando venae sectione opus non habet?	261
Pleuriticis fomentorum usus longus non conuenit	324
ptisana conuenit	299 seq.
quando non?	308
Plinius an Hippocratis librum male inscripsit de ptisana?	268. 291
Pluuiæ post diuturnum squalorem quid faciunt?	125
Pluuiarum diuersitas	418
periodi	121 seq.
Πολυσχηδία quid?	275 seq.
Principia corporis tria	205
Prognosis utilitates	197
Prolapsus ad pedes	49 seq.
Προσρηχένειν	340
Pruritus quid indicat?	39 seq.
Ptisana ab initio morbi danda	332 seq.
accessio facienda quando?	297
detur vsque ad crisin	299
eius dotes	13 seq. 289. 292 seq.
eius usus variat, prout integra, vel succus, vel potio	314. 316
eius utilitas	289. 291
non detur, nisi aluo subducta	304
non detur, si morbus siccus	388
qualis esse debeat?	300. 304
quando vtendum?	316
quomodo vtendum?	294 seqq. 358 seqq.
superbibatur medicinae purganti	338 seq.
Pudoris effectus	218
Pulmonum usus secundum veteres	178
Pulsuum doctrina non neglecta ab Hippocrate	176. 354
Puncta lacrymalia defunt	164
Purganda, quæ deorsum viam affectant	77 seq.
praeparari debent	396
Purgandum, ad animi deliquium vsque	73 seq. 199
quando sursum aut deorsum?	75 seq.
Purgatio, ad quæ in ea respiciendum?	24 seqq. 150 seq.
aluina quibus utilis?	22. 45
Purga-	

INDEX

Purgatio, debet variare secundum regiones	pag. 156
desiderat experientiam	12
facienda per loca commoda	4. 72
huius impedimenta	145
humorum, quando non conuenit?	2. 19 seqq. 71
in morbis iuuatur ptisanæ usu	299. 330 seq.
spontanea	24 seq.

R.

Rationibus interdum curatio instituenda	191
Raucedinis causæ	437
Recidiuarum causæ	134. 444
certus ordo	134 seq.
Refectiones lente fieri debent, post euacuationes	255
momentaneæ fiunt per neruos	222
Refrigeratio pedum prohibet curationem	64
varia	51
Regiones ab anni temporibus varie mutantur	100
Rete vasorum sub cuticula	140 seq.
Reuulsio, eius utilitas	153 seq.
nimium laudatur a medentibus	153
varia	29
Rigor triplex	318
Rubor faciei unde?	141 seq.
Ructus bonus vel malus	38

S.

Sacerdotes, cur olim musicam adhibuerunt in curatione mor-	
borum?	225
Sanguinis fluxus non repente sistendus refrigerando	46
per poros cutaneos	180
motus per hepar et lienem qualis?	239
via ad caput expeditior	187
Satietas duplex	40
Senaci sententia de reuulsione examinata	153 seq.
Septum narium versus alterutrum latus inclinatum	181
Siccitas	49 seq.
aquilonia et austrina	115
Siccitatis faucium indicium dat narium humor	173
ventriculi et intestinorum signa sunt in vrina	ib.
Signa iudicatoria vel iudicantia vel non	56. 427
morborum, qui in alias partes transeunt	131

INDEX.

Signa mortis instantis	pag. 49 seq.
mutationum, quae in morbis fiunt	52
quatenam plurimum valent?	54 seq.
quorum ratio haberi debet	429
Signorum et causarum quae harmonia?	272
similitudo	190
tria genera	271 seq.
varia indicatio	428
Silentium, quid indicat?	41
Similitudo excretorum inter se	59 seq.
signorum inter se quid?	53
Singultus causae	58
curatio	ibid.
quid?	ibid.
Σιρσιον, faeces	315 seq.
Sitis signum perfectae vacuationis	48
Σιτρος alimentum et sordes significat	32. 307
Situs corporis	35. 51. 63. 160
erectus noxius	161
Somnus, diu protractus noxius	374
post pastum	334. 342
varius quid indicat?	54 seq. 63
Sonus, an solum auditorium mollem nervum moueat?	224
nervos etiam cutaneos mouet	ib.
Sorbitio, quando conuenit?	369
Spiritus turbidus	49 seq.
Spirituum dissipatio	211
Sputa falsa	53
Sternutatio critica vel symptomata	39
Stimulis quantum tribuendum?	216
Substantiae spongiosae in membrana narium, quae utilitas?	180
Sudores in febris	107. 418
non ex glandulis	179 seq.
Suffocationes vterinae	94
Symptoma triplex	84
Syncope quid?	328

T.

Tabidi non purgandi	19
Tangae quid?	434
Tarantulae morsus curatur per muscen	224 seq.
Tecmaris quid?	271
Tempestatum praedictio ex morbis	121. 252
Temporum vicissitudines	27. 109 seq. 423

Ter-

I N D E X.

Terroris effectus	pag. 216 seq.
Testes laesi, respirationem laedunt, cur?	227
saepe latent in infantibus in inguinibus	ib.
tumidi a tussi	430, 435
Timor, eius effectus	217
quid?	90
Tiquangia quid?	314
Toma, Venaesectio	329
Torminum diuersitas	47
vnde?	171
Tremores vnde?	51
Tristitia quid?	91
Tunicae ventriculi et intestinorum, an cum saecibus excerni possunt?	169
Tussis abscessus facit	81 seqq.
siccae causae	37

V.

Vacuatio apud Hippocratem duplex	294 seq.
insignis caute praescribenda	359 seq.
intempestiua noxia	ib. seq.
Vacuitas viscerum purgationem interdicat	147 seq.
Valuularum in intestinis vsus	188
Vapores coenosi inter causas morborum	101
Varices	432
Variolarum sedes quae?	156
etiam in internis partibus	158
Vasa absorbentia an Hippocrates diuersa crediderit ab exhalantibus?	157
Vasorum numerus in senio minor	232 seq.
Vellicationes quid indicent?	40
Vena Caua superior angusta et fibris robustis instructa	142
facit aliquid ad ruborem faciei	ib.
Portae cum arbore comparatur	229
Venaesectio in pleuritide qualis?	324 seq.
utilis, quando?	324 seq. 327 seq.
non in omni haemoptysi adhibenda	133, 261
praecedere debet purgationem	18
quando ad animi deliquium vsque continuanda?	199
Venarum amplitudo vnde?	438
distantiae	439
Venter plenus hydriae similis	96
terrae similis	95
Venti morbos faciunt	101 seq.
variant et periodos habent	122
vim habent in corpus humanum	243 seq.

INDEX.

Venus nimia quid nocet?	pag. 228
Ver saluberrimum	423
Verecundia quid?	91
Vermes autumno potissimum nocent	420
Vermis solitarius	159
Viae variae, a natura paratae, pro excernendis inutilibus succis e corpore	144 seq.
Vicina partium in morbis considerata	57
Vini differentiae ab Hippocrate expositae	378
dulcis noxae	379
vires	376 seq. 381
Vinum meracum	342
ὀλιγοφύρον	390
quale nocet <i>μεγαλοπλάγχθοις</i> ?	389
quando conuenit?	297 seq.
vinosum vtile	381
Vis vitalis maior requiritur ad vulnus noua carne implendum, quam ad nutritionem	189
viva in partibus est, a qua variae mutationes	155
Viscera a natura, vel laxa vel stricta	150
variant excretionem humorum	150
abdominis, quomodo suffulciuntur?	346
suspendi videntur ab inedia	335. 346
vacua purgationem non ferunt	20 seq.
symptomata	21. 335. 346
Visus noxae	211
Vlcera glabra in ore et pudendis	III. 244
pulmonum purgationem non admittunt	147
Vlcerum criticorum ratio	443
Vlcus intestini recti	32
Voces asperae	436
Vocis mutationes in morbis, quid?	40
harum causae variae	51
Volulus quid?	33
Vomitus, quando praescribi potest?	16. 36
quibus conuenit?	22 seq.
Vrina liberat ab abscessu	135
signum iustae purgationis	49
Vrinae mutationes in morbis	38 seq.
suppressio	39
Vterus dat signa variarum mutationum	94
Vulnus in crure, quomodo tractandum?	362
quid?	61

LIPSIAE

AERE BREITKOPFANO.

ER-

ERRATA

potiora sic corrigenda.

Pag. 19. lin. 27. catarrhi. p. 28. l. 17. ῥ. lin. 20. ἐκπλύνεται.
 p. 63. l. vlt. πομάσιν. p. 67. l. 20. προσθεσίαν. p. 73. lin. 6. ποιήσης.
 p. 78. l. 19. et 28. catarrhopis. p. 84. l. 23. οἰόν'τι. p. 90. lin. vlt.
 ἀπὸ. pag. 92. l. 8. τάδε. p. 100. l. 15. ἀν. p. 111. lin. 16. πάσχε-
 σιν. p. 121. l. 23. προγινώσκειν. p. 144. l. 2. ὅπη. p. 158. l. 2. σῆτος.
 p. 162. l. 16. τῇ. p. 177. l. 5. ὠφελέοντα. p. 194. l. 7. ἀφαιρέκιν.
 p. 195. l. 17. φαρμακίησι. pag. 206. l. penult. ὅ, τι. lin. vlt.
 αἰέντι. p. 241. l. 19. ἀνυδρίας. l. 20. ἐπιψεκάζει. pag. 246. l. 5.
 τινός. p. 251. l. 1. ὠρίων. l. 5. τινές. p. 252. lin. penult. praefi-
 terit. p. 287. l. 6. νεῦρον. p. 299. l. 4. ἐρεῖσθαι. p. 319. l. 4. ἄλ-
 γημά τι. p. 325. l. 16. αἶδα, ἔστιν. p. 330. l. 4. τινὰ. p. 358. l. 3.
 ταύτας. p. 367. l. 12. δε. p. 368. l. 2. ἐκνήως. p. 375. l. 3. ἐκῆνος.
 p. 384. l. 27. διψῶδες. p. 390. l. 23. μᾶλλον. p. 397. l. 4. ταύτη.
 l. 5. ταύτας. p. 406. l. 30. et p. 411. l. 13. ἔσι.